

Vol. XXV

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARYA ARIYAWANSA THERA'S
COMMENTARY TO THE

SUTTA SANGAHA

හදනකාවරිය අරියවංසකෝරවරවිරචිතා

සුතාසංගහවට්ඨකථා.

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රිත්වර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.

මු.ව 2554

ක්‍රි.ව 2010

මිල රු. 170/=

හදුනකාවරිය අරියවංසකෝරවරවිරවිතා

සුනාසසිගහවේදිකාව.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARYA ARIYAWANSA THERA'S
COMMENTARY TO THE

SUTTA SANGAHA

REVISED AND EDITORY BY

ACARIYA

BADDEGAMA PIRATANA THERO

*Vice Principal Vidyodaya Oriental College,
Maligakanda, colombo.*

FINALLY REVISED AND APPROVED BY

Ven. KAHWE: SIRI SUMANGALA RATANASARA MAHA THERO

*Pradhana Nayaka of the Western Province,
Principal of the Vidyodaya Oriental College,
Maligahkanda, Colombo.*

S&S Printers

No. 49, Jayanthaweerasekara Mawatha,
Colombo 10.
011 2 384028.

B. E. 2554

C. E. 2010

I වන මුද්‍රණය 1000 (1929)

II වන මුද්‍රණය 1000 (1990)

III වන මුද්‍රණය 500 (2010)

(නිපිටකමුද්‍රණය කළේ අට්ටනිංසනිමං පොත්තං)

හදනතාවරිය අරියවංසසේරවරවිරචිතා
සුත්තසංගහභට්ඨකථා.

විජ්‍යාදය මහා විජජාලයෙ
උපපධානාවාරියපදසුතෙන
බද්දගම පියරතනසේරෙන
සංඝෝධිතාභිසංඛිතා ව.

විජ්‍යාදය මහා විජජාලයාධිපතිනා පණ්ඩිතසිරෝමණිනා
සිරසුමභගලරතනසාරාභිධානෙන

පධානනායකසේරපාදෙන
ඔසානසුද්ධිත්තසමෝලොනෙන
පටිග්ගහිතා.

සයිමන් හේවාචිතාරණ මහාසයාණනෙන
චාර්ලස් අල්විස් හේවාචිතාරණාභිධානෙන
ආභිකලවෙජ්ඣාවරියෙන වෙව්

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.
ටෙලි. 011 2 384028

රු.ව 2554

ක්‍රි.ව 2010

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875.

DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාචිතාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864.

DIED 29TH APRIL, 1933.

PREFATORY NOTE.

With the issue of the Sutta Sangaha Commentary I have much pleasure in placing before the public the 25th Volume of the Simon Hewavitarne Bequest. The editing of this work has been done by Ācārya Baddegama Sri Piya Ratana Thero, Vice Principal of the Vidyodaya Oriental College and a Member of the Tripitaka Publication Committee.

The proofs have been revised by the Ven'ble Kahawe Sri Sumangala Ratanasāra Thero, Pradhāna Nāyaka of Western Province, Principal, Vidyodaya Oriental College.

Sutta Sangaha has been used in this country as a hand book by the Upasampadā Theros after the first five years, especially by those who had given up association with a teacher (Nisamutta.) Though it is reasonable to suppose that it was a compilation by a body rather than one single individual the learned Editor has come across the name of Aryawansa Mahā Thero of the Mahā Vihāra Paramparā as the compiler in some Burmese manuscripts.

The Commentary seems to be copied from the existing Commentaries of Buddhagōsha and Dhammapāla adapted for the purposes of a handbook. Nothing definite is known about Aryawansa Mahā Thero.

I am glad to mention that the Cariyāpitaka Commentary is ready for publication and will soon be out.

I beg to convey my heartfelt thanks to the Reverend Editor.

C. A. HEWAVITARNE.

15 I ^{2472.}
1929

"Sri Nagar" Colpetty,
Colombo

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaikē
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

07 October 2010.
Somawathi Hewavitarane Trust,
130, Rev.
Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka..

විඤ්ඤාපනං.

PREFACE.

1. සුචුත්තාසෙසසුත්තනතං නත්වා සන්තාරමුත්තමං,
ලිඛියතෙ මනං සුත්ත-සංඛයානධිකර්මාමුඛං.
2. කො සුත්තසංඛයානො නාම? තස්ස සංඛයානකොපි කො?,
සංඛයානිතො කිමන්තං සො? කො තදධිකර්මං අකා?.
3. මුද්දපණන්තමස්සාපි කො යපෙසි පරිබ්බයං?
තස්සා සංසොධනන්තං අපේක්ඛසන්තමකාපි කො?

නත්වා කො සුත්තසංඛයානො නාමා? ති.

4. අන්තං සුචුත්තාදීහි අන්තෙහි මුත්තිභාසිතං,
විමුත්තිරසසංයුත්තං සුත්තමිච්චානු පණ්ණිතා.
5. තාදිසානනතු සුත්තානං නිකායමහි තහිං තහිං,
දිස්සමානානමෙකන්තං සන්තිවෙසවසෙන හි.
6. පඤ්චාසිතිප්පමාණානං සංහරිත්වා තතො තතො,
කතො යො සංඛයානො විඤ්ඤ-ප්පසාදජනනො හිතො.
7. යා'නුපුබ්බි කර්මා අත්ථි දුක්ඛසීලකර්මාදිකා,
තදනුක්කමසම්පන්නො පටිපත්තිප්පකාසකො.
8. හන්තසාරෙපමො ධම්ම-කට්ඨකානං විභාවිතං,
විත්තාමණ්ණිසමො වා'යං සුත්තසංඛයානාමකො.

තස්ස සංඛයානකොපි කො? ති.

9. ලබ්බියො'දිසම්පයොති නාමො'නොමගුණොදයො,
මහාවිහාරවංසමහි පෙරෙ හෙකො මහාමනි.
10. අසත්තවිත්තසන්තානො ලොකසාසනසංඛයානො,
අකාසි තමමං සුත්ත-සංඛයානං සුත්තකොපිදො.

සංඛයානිතො කිමන්තං සො? ති.

11. නිස්සයා මුත්තිකාමෙන පඤ්චවස්සෙන හිකුක්කා,
සබ්බන්තිමපරිවේණදෙ-නුග්ගහෙනබ්බහාවතො.

12. සුභතතතතොපි චතතාථෙ භාණ්ඩාර විසෙසතො,
තථා අකිකච්ඡදි-සදිසො ච කථාපථො.
13. තිසෙසා'නුමොදනායො ච චුතතා සුගතසාසනෙ,
යදුග්ගභණ්ඩවෙනන හොති භික්ඛු බහුසසුතො.
14. ධම්මං දෙසෙතුකාමානං යතීනං මුනිසාසනෙ,
තථා නිසසයමුතතිඤ්ච යථා චුතතමභිච්ඡතං.
15. භිතාය පුඤ්ඤචායුසු සුකොසලොචහො අයං,
සඛගතිතොති විඤ්ඤති චුච්චහො සුභතසඛගහො.

කො නදධිකථං අකා? ති.

16. තසස අධිකථාපා'යං විසෙසානුග්ගහෙසිනා,
තෙනෙවා'පිසමංසෙන රචිතා ථෙරසාමිනා.
17. සුභතසඛගතකාරසස නාමමතතමපි සාමිනො,
අපාකටං කද ඤාන් සො චසී? ති කථා'ව කා.
18. තථා අධිකථාකතතු-පචතතිපි න සුයහෙ,
නාමං පදසසිතං පුබ්බ-ලිබිතෙ දිට්ඨමතතතො.

මුද්දපණ්ණමසාපි කො ධිපෙසි පටිබ්බස? නති.

19. සීහලානඤ්ච සබ්බසං සොගතානං විසෙසතො,
මුනිනදසාසනසාපි චතතමානාභිවුද්ධියා.
20. පතිට්ඨාපසිනා විජේජා-දසවිජ්ජාලයසා යො,
සිද්ධිසුමඛගලො නාම මහාසාමී මහාදයො.
21. මුබ්බහෙතුරහු බොධි-සත්තොති ජගතිසුතො,
පතොතා ලොකීයපණ්ණිච්ච-කොටිං විමලබුද්ධියා.
22. තසස'ග්ගදයකො හේවා-විනාරණ කුලොදයො,
දෙත් කරෝලිස් ඉති බ්‍යාතො මුදලිජෙද්ද දිවඛගතො.
23. අථාපි මලලිකා හේවා-විනාරණ සමට්ඨයා,
මනතිණී ච මහාසද්ධා පුඤ්ඤමෙව විනොති යා.
24. උභොපෙතෙ මහාපුඤ්ඤ පුඤ්ඤචනො ජයමපති,
සාසනඤ්ච ලොකඤ්ච පටිච්චතතමහද්ධනා.
25. තෙසං පුඤ්ඤචතං ජායා-පතීනං පුඤ්ඤකාරකා,
සබ්බෙපි අනුජානා'සුං පුතතා සමපන්නසමපද.
26. තෙසු ජෙට්ඨසුතො වීරෙ සිද්ධිමා අනභාපිකො,
බොධිසත්තොති මනතබ්බො ධම්මපාලො මහාසයො.

27. තතියො “සසීමන් හේවා-විතාරණ මහාසයො,
ධම්මදනමයං පුඤ්ඤං ලද්ධුනාමො මහඥානො.
28. පාලිඅට්ඨකථාදීනං මුද්‍යපණ්වසෙන හි,
පාකට්ඨකරණං ඉවත් පාඨසොධනපුබ්බතං.
29. තදන්තං විවිධං කිව්වං විධායා’නිට්ඨිතාසයො,
පරිච්චිඨි ඛන්තං මුල-මාසනාමරණො සතො.

තසා සංසොධනාන්තං අපේක්ෂනමකාසි හො ? ති.

30. කිත්තිසෙසමිතෙ තසමිං කනිට්ඨො තසා විසුත්තො,
අපරන්තායුච්චෙදඤ්ඤා සි. ඒ. හේවා-විතාරණො.
31. තදන්තමාරභික්ෂාන පණ්ඩිතානං සභං පුභං,
යථාභාතුමතං සබ්බං කාරෙතිපි කුරෙතිපි.
32. තෙන අපේක්ෂිතො සුත්තසංඛ්‍යාපට්ඨකථාස’හං,
විජේජාදසමහාවිජ්ජා-ලයෙ ජගති විසුත්තෙ.
33. උපපට්ඨානතං පතෙතා පිසාදිරනනිවහයො,
පාඨසුද්ධියමුසුසුකක-මාපතෙතා මුද්දිතානිහ.
34. ලිඛිතානි ච පඤ්ඤව පොත්ථකානි විලෝකයං,
උසාහෙන මහනෙතන විසොධෙසිං යථාබලං.
35. විජේජාදසමහාවිජ්ජා මජ්ඣිරෙ’ධිසායෙ වරෙ,
සිරිසුමඛලොපාධි-යුතො ගුණගණාලයො.
36. තෙන රන්තසායෙති විසුත්තො යො මහිතලෙ,
පුතපිමං විසොධෙතො පටිග්ගණති සමාදරං.
37. ස මෙ හිතරතො තෙනා ලෝකසාසනවුද්ධියා,
භාතු වසාසනං’නිසො රත්තතතයතෙජසා.
38. විජේජාදසමමාවෙරෙ පණ්ඩිතො සොරණො යති,
තිතෙසි මෙ පුබං භාතු කිව්ව චත්‍රොපකාරකො.
39. අත්‍රාවෙරු තදඤ්ඤාපි සාසනොදයගෙනවො,
විරුජනතු පුබං සබ්බෙ සද්ද සනතුට්ඨමානසා.
30. බ්‍යාවචා සතනං ලභිකා-ජිනසාසනපාලනෙ,
කත්වා මං පුබ්බතං සබ්බෙ දෙවා රක්ඛනතු සබ්බසො.
41. නයනද්දිසමුද්දකම්-මිතෙ සබ්බද්ධිහායනෙ,
තතියායං සිතෙ පුසෙස නිට්ඨාපිතමිදං මයාති.

අනුකතමණිකා.

CONTENTS.

1.	කාලදූත	සුතනවණණනා	1- 6
2.	සුමනා	" "	6- 11
3.	සපපුරිසදූත	" "	- 11
4.	වෙලාම	" "	12- 17
5.	දකඛිණා විහඞග	" "	17- 23
6.	සුභ (වුලකමමවිහඞග)	" "	24- 28
7.	දුතකථාය පකිණණකවිනිවජ්ඣො		28- 33
8.	මහානාම	සුතනවණණනා	34- 44
9.	උපාසකවණ්ඨාල	" "	- 44
10.	උපාසකරතන	" "	- 44
11.	වණ්ඨජ්ජ	" "	- 45
12.	විසාමුපොසථ	" "	45- 50
13.	සිහාලොවාද	" "	51- 61
14.	ධම්මදායවිහඞග	" "	61- 67
15.	ජතනවිමානවණණනා		67- 71
16.	රෙවතී	"	71- 72
17.	ගුත්තිල	"	73- 74
18.	අනෙකවණණ	"	- 74
19.	දෙවදුත	" "	75- 82
20.	මහාදුකඛකඛකඛ	" "	82- 85
21.	අට්ඨිපුඤ්ඤ	" "	85- 87
22.	පාවෙය්සක	" "	- 88
23.	සුකරපොතිකාය වජ්ඣ		88- 89
24.	පරාභව	" "	89- 93
25.	අග්ගපපසාද	" "	93- 98
26.	සමුභමක	" "	99-100
27.	නිරසුපපතති	" "	-101
28.	සුභතුපපතති	" "	-102
29.	දෙවාවචන	" "	102-105
30.	පට්ඨාන	" "	105-107
31.	මාපුඤ්ඤාභාසි	" "	107-109

32.	අපමාද	සුභතවණ්ණනා	109-110
33.	පඝමසතුලපකාසික	" "	110-112
34.	දුතියසතුලපකාසික	" "	113-114
35.	ආදිත්ත	" "	-115
36.	මවෙණර	" "	115-116
37.	යාවජරු	" "	-116
38.	පවාසිමිත්ත	" "	-116
39.	මච්චුකාබ්භාහත	" "	-116
40.	සද්ධිධවිත්ත	" "	-117
41.	රූපථිරණ	" "	117-118
42.	පාඨෙය්‍ය	" "	-118
43.	ධම්මරථ	" "	119-121
44.	නට්ඤ්ඤතබ්බ	" "	121-124
45.	ජරුමරණ	" "	124-125
46.	අත්තපට්ඨ	" "	-126
47.	පමාද	" "	-126
48.	අපමාද	" "	126-127
49.	අපුත්තක	" "	127-128
50.	තමොතම	" "	-129
51.	පබ්බතුපම	" "	130-131
52.	ලොකානුච්චරණ	" "	131-133
53.	සුපුබ්බණ්ණ	" "	-133
54.	සලල	" "	133-136
55.	නබ්බිබා	" "	136-137
56.	නිබ්බණ්ණ	" "	137-143
57.	චරිමාලොප	" "	143-144
58.	පඤ්චවයානදාන	" "	-145
59.	බලදාන	" "	-145
60.	පුඤ්ඤවසිස්සන	" "	-146
61.	යාගුදානානුමොදනා	" "	-146
62.	වස්සකාරානුමොදනා	" "	-146
63.	විහාරදානානුමොදනා	" "	147-148
64.	වෙථවනදානානුමොදනා	" "	-148
65.	ගිහිපටිපද	" "	-148
66.	මහාසමය	" "	148-158
67.	තිරෙකුබ්බ	" "	159-161
68.	ජානුස්සොණි	" "	-161
69.	අකිකවිහරු	" "	-162
70.	මහාරුහුලොවාද	" "	162-168
71.	ධම්මවිහාරි	" "	168-169

72.	රුහුල	සුභවණ්ණකා	169-172
73.	නන්ද (කායවිවර්ණනික)	„ „	172-180
74.	තුච්චක	„ „	180-187
75.	අනත්ත	„ „	187-192
76.	මූලරුහුලොවාද	„ „	-192
77.	අජ්ඣත්තිකඛ්ඛ	„ „	193-194
78.	බාහිරඛ්ඛ	„ „	-195
79.	පිණ්ඩොලොප	„ „	195-198
80.	ආරභ්විජි	„ „	198-200
81.	ජාගරණ	„ „	201-203
82.	සලල	„ „	203-206
83.	භිදුර	„ „	206-207
84.	දසධම්ම	„ „	208-209
85.	ආරක්ඛණීක	„ „	209-210
86.	දසබල	„ „	210-218

(සුභගසබ්බසෙ දිසාමානසුභතාදිනං)

මුලගත්තිදසානං.

		පණණාසකෙ. වග්ගස්ස. සුභතං.		
1.	කාලදාන	පඤ්චකඛගුත්තරෙ	1	4 6
2.	සුමනා	" "	1	4 1
3.	සප්පරිසදාන	" "	3	5 8
4.	වෙලාම	නවක	-	2 10
5.	දකඛිණා විභඛ	මජ්ඣිමනිකායෙ උපරි	4	12
6.	සුභ(මුලකමමවිභඛ)	" "	4	5

ඉමානි ජ දානකථාපටිසංසුභතානි.

7.	මහානාම	මහාවග්ගසංසුතෙත		
8.	උපාසකවණ්ඤාල	පඤ්චකඛගුත්තරෙ	4	3 5
9.	උපාසකරතන	" "	4	3 5
10.	වණ්ණිජ්ජ	" "	4	3 7
11.	විසාමුපොසථ	තික	2	2 10
12.	සිගාලොවාද	දීඝනිකායෙ	=	- 31

ඉමානි ජ සිලකථාපටිසංසුභතානි.

13.	ධම්මදායවිභඛ	විභඛපපකරණෙ.		පිට්ඨකං.
14.	ජත්තවිමානවණ්ණනා	(මුද්දිත) විමානවඤ්ඤාපට්ඨකථා	183-194	
15.	රෙවතී	" "	176-183	
16.	ගුත්තිල	" "	110-119	
17.	අනෙකවණ්ණ	" "	256-259	

සග්ගකථාපටිසංසුභතානි.

		පණණාසකෙ. වග්ගස්ස. සුභතං.		
18.	දෙවිදුත	මජ්ඣිමනිකායෙ උපරි	3	10
19.	මහාදුක්ඛකකකි	" මුල	2	3
20.	අට්ඨපුඤ්ඤ	අනමතග්ගසංසුතෙත	-	1 10
21.	පාවෙය්‍යක	"	2	3
22.	සුකරපොතිකාය වඤ්ඤ (මුද්දිත) ධම්මපද්ධතිකථාය			

2 භාගෙ පිට්ඨෙසු 598-601

කාමාදිනවපටිසංසුභතානි.

23.	පරාභව	සුභතතිපානෙ	1 උරග	6
		ඉතිවුත්තකෙ. තිපානෙ. වග්ගස්ස. සුභතං.		
24.	අග්ගපසසාද	"	3	5 1
25.	සමුග්ගක	"	4	1 7
26.	තිරසුප්පතති	"	1	2 10
27.	සුගතුප්පතති	"	1	3 1
28.	දෙවාමවන	"	3	4 4

නිපාතෙ. වග්ගසං. සුත්තං.

29. පට්ඨාන	ඉතිවුත්තකෙ	3	3	7
30 මා පුඤ්ඤභාසි	"	1	3	2
31. අප්පමාද	"	1	3	3
32. පඨමසතුලල පකාසික දෙවතාසංභෙත			4	1
33. දුතිය	"	"	4	2
34. ආදිත්ත	"	"	5	1
35. මධෙත්ථර	"	"	5	9
36. යාවඡරු	"	"	6	1
37. පවාසිමිත්ත	"	"	6	3
38. මච්චුනාබ්භාග්ග	"	"	7	6
39. සද්ධිබවිත්ත	"	"	8	3
40. රූපථරණ	"	"	8	6
41. පාථෙය්‍ය	"	"	8	9
42. ධම්මරථ	"	"	5	6
43. න උඤ්ඤතබ්බ	කොසලසංයුත්තෙ		1	1
44. ඡරුමරණ	"	"	1	3
45. අත්තපටිය	"	"	1	4
46. පමාද	"	"	1	6
47. අප්පමාද	"	"	2	7
48. අපුත්තක	"	"	2	10
49. තමොත්ම	"	"	3	1
50. පබ්බතුපම	"	"	3	5
51. ලොකානුච්චරණ	තිකඛ්‍යුත්තර 1 උණණාසකෙ	4		8
52. සුපුබ්බණ්ණ	" 3	5		10
53. සලල	සුත්තනිපාතෙ -	3		8
54. තබ්බිබා	තිදුතවග්ග ඔපම්මසංයුත්තෙ	-		2

ගහමාර්ගං පටිකථාපටිසංයුත්තානි.

55. නිධිකණ්ඩ	බුද්ධකපාඨෙ	-	8
56. චරිමාලොප	ඉතිවුත්තකෙ 1 නිපාතෙ	3	6
57. පඤ්චධාරිතදුත	පඤ්චකඛ්‍යුත්තරෙ 1 උණණාසකෙ	4	7
58. බලදුත	දෙවතාසංයුත්තෙ	5	2
59. පුඤ්ඤවසිත්ත	"	5	7

වග්ගසං. සුත්තං.

60. යාගුදනානුමොදනා මහාවග්ගෙ හෙසඡ්ඡකිකිකෙ			
61. වස්සකාරුනු	"	"	"
62. විහාරදනානු	"	වුලලවග්ගෙ සෙතාසනකිකිකෙ	
63. වෙළව්නදනානු	"	බුද්ධිවංසට්ඨකථාය තිදුතවණ්ණනායං	
64. ගිහිපටිපද	චතුක්කඛ්‍යුත්තරෙ 2 උණණාසකෙ	1	10
65. මහාසමය	දීඝනිකායෙ	-	20
66. තිරෙකුඩබ්බ	බුද්ධකපාඨෙ	-	7
67. ජානුසෙසාණී	දසකඛ්‍යුත්තරෙ 4 උණණාසකෙ	7	10

අනුමොදනාපටිසංයුත්තානි.

	පණ්ණාසක	වග්ගය.	සුත්ත.
68. අකිකච්ඡද	පඤ්චකඛ්‍යාතනරේ 3	2	4
69. මහාරුහුලොවාද	මජ්ඣිමනිකායෙ මජ්ඣිම	2	2
70. ධම්මවිහාරී	පඤ්චකඛ්‍යාතනරේ 2	3	3
71. රුහුල	සුත්තනිපාතෙ	2	11
72. නඤ්ඤ	"	1	11
73. කුට්ටක	"	4	14
74. අනතත	බ්‍රහ්මවග්ගසංසුතෙ-මජ්ඣිම	1	7
75. චූළරුහුලොවාද	මජ්ඣිමනිකායෙ උපරි	5	5
76. අජ්ඣතනිකඛ්‍ය	ඉතිවුත්තකෙ 1 නිපාතෙ	2	6
77. බාහිරිඛ්‍ය	" 1 "	2	7
78. පිණ්ඩයාලොප	" 3 "	5	2
79. ආරභ්‍යවිජිත	" 4 "	1	11
80. ජාගරණ	" 2 "	2	10
81. සලල	" 3 "	1	3
82. තිදුර	" 3 "	3	8
83. දසබ්බම	දසකඛ්‍යාතනරේ පඨම පණ්ණාසකෙ		8
84. ආරඤ්ඤක	පඤ්චක " දුතිය "	3	7
85. දසබල	නිදනවග්ගසංසුතෙ	දසබලවග්ගය	2

පබ්බජිතානං පටිපතනී පටිසංසුත්තානි.

සංකේතවිශ්ලේෂණය.

ABBREVIATIONS.

- ලී : I. විජේජාදයපොත්කාලයාසත්තලිඛිත සුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- ලී : II. මමාසත්තලිඛිත සුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- ලී : III. හික්කඩුවනගරසනෙත තීරණාගමනාමගාමෙ සුදස්සනාරාමනො ලභ්‍යලිඛිතසුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- ලී : IV. ගාලුපුරසනෙත පියදිගමනාමගාමෙ පුරුණපරිවේණනො ලභ්‍ය ලිඛිතසුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- ලී : V. රත්ගමනාමගාමෙ තල්ඒදණ්ඩ ඉති බ්‍රහ්මවිහාරනො ලභ්‍ය සුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- මු : I. වස්තුවිග්‍රහාමෙ තාලරූකකරම මජ්ඣිමනිකායෙ සිරිසුගතපාල නායකනේරයා සුද්ධියා මුද්දිතසුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- මු : II. රුමඤ්ඤනිකායිකයා සුවණ්ණජොතාසංඝ සිරිපවර ධම්මනිකායා සුද්ධියා මුද්දිත සුත්තසංඝග්‍රන්ථකථා.
- සං = සංඝාමකරමුද්දිත. ප : සු = පපඤ්චසුද්ධි.
- වි : ව : අ = විමානවච්ඡද්දි අවධිකථා. ඉ : වු : අ = ඉතිවුත්තකඅවධිකථා.
- ඉ : අ = ඉතිවුත්තකඅවධිකථා.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

ආ ආඃ ඉ ඉඃ ඊ ඊඃ ඓ ඓඃ

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ga
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ta	ඡ ta	ඨ da	ඬ dha	ණ na
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa
			හ ha	ලෞ ආං අං

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	කෙකේ kka	කි ත්වා, ත්‍රා tva, tra	මම්ප්‍රා mpmpha
කඛ kkha	කෙඛා kka	දද්දා dda	මඬ, මඬ්‍රා mmba
කග kya	කෙ, ම ඞ්‍රා ca	ඳ, ඩ ද්‍රා dda	මඬ්‍රා mbha
කච kri	ඡ, කෙඡ් ඞ්‍රා cha	ද්‍රා dra	මම mma
කඡ kva	ඡ, කෙඡ් ඞ්‍රා cha	ච, ද්ව ද්‍රා dva	මඬ්‍රා mha
කඨ kha	කෙඞ් ඞ්‍රා cha	ධ්‍රා dhva	යය, යය්‍රා yya
කථ khva	ච්ඡා tta	නන nta	යය්‍රා yha
කග්‍ර gga	ච්ඡා, ඡ්ඡා tta	නි nthā	ලලා lla
කඝ ggha	ඞ්‍රා dda	නද nda	ලල්‍රා lya
ග්‍ර gra, ඞ්‍රා cha	ඞ්‍රා dda	නි ndha	ලලා lha
ඞ්‍රා ñka	ණ්‍රා na	නන nna, නන nha	ඬ්‍රා wha
ඞ්‍රා ñga	ණ්‍රා na	ප්‍රා ppa	සස ssa
ඞ්‍රා ñgha	ණ්‍රා na	ප්‍රා ppha	සම sma
ච්‍ර cca	ඞ්‍රා, ඞ්‍රා dda	බ්‍රා bba	සව swa
ච්‍ර ccha	ණ්‍රා na	බ්‍රා bbha	හම hma
ජ්‍ර jja	තත ta	බ්‍රා bra	හව hva
ජ්‍ර jgha	තත tta	ම්‍රා mpa	ල්‍රා lha

ආ ආඃ ඉ ඉඃ ඊ ඊඃ ඓ ඓඃ

සුභතාසපිගහට්ඨකථා.

නමෝ නාම සහවතො අරහතො
සමමා සමුද්ධායං.

එවං මෙ සුභතනි¹ කාලදුනසුත්තං. සුභතානි නාම දෙස දෙසක පටිග්ගාහක අත්භුතවසෙන නාමං ලභනති. තත්ථ කාලකායම අකිංකවිඤ්ඤසුත්තාදීනි දෙසවසෙන නාමං ලභනති. කවචාසන හදෙදක රතනසුත්තාදීනි දෙසකවසෙන. සිගාලොවාද අමබ්බසුත්තාදීනි පටිග්ගාහකවසෙන. මහලසුත්තාදීනි අත්භුතවසෙන. මුට්ඨිණ්ඩික සුත්තාදීනි භුතවසෙන. ඉදම්පන සුත්තං අත්භුතවසෙන නාමං ලභනති වෙදිතබ්බං.

තා පනස්ස උප්පත්ති? සබ්බසුත්තානං හි වතුබ්බිධා උප්පන්නා: අත්තඤ්ඤාසයො පරඤ්ඤාසයො අට්ඨුප්පත්තිකො පුච්ඡාවසිකොති. තත්ථ දෙවදුනසුත්තආකිංකවසසුත්තාදීනං අත්තඤ්ඤාසයෙන උප්පත්ති; හගවා හි තානි පරෙහි අත්තඤ්ඤාසයො කෙවලං අත්තතො අඤ්ඤාසයෙනෙව කපෙයි. මූලත්ථුලොවාදසුත්තාදීනං පරඤ්ඤාසයෙන උප්පත්ති, පරෙසං අඤ්ඤාසයං බුද්ධිනභාවඤ්ඤා අවෙකිකිත්වා දෙසිතත්තා. දකිණිණාවිහරිත ධම්මදුස්සදසුත්තාදීනං අට්ඨුප්පත්තිහො, මහල සුත්තාදීනං පුච්ඡාවසිකතො.² ඉමස්ස පන අත්තඤ්ඤාසයෙන උප්පත්ති දට්ඨබ්බා. දුතප්පභෙදානිසංසපච්චකබ්බඤ්ඤා හි³ හගවා පරෙහි අත්තඤ්ඤාසයො පරිවාරෙත්වා නිසින්නානං භික්ෂූනං දුතස්ස පභෙදෙ ව ආනිසංසෙ ව⁴ දෙසෙතුකාමො ඉදං සුත්තමහාසි.

තත්ථ “එවං මෙ සුභං-පෙ-එතදවොවා”හි ඉදං පට්ඨමසිතිති කාලෙ මහාභික්ඤාසපෙරුපමුඛානං පඤ්ඤානං⁵ ඛිණ්ණවසනානං.⁶ “කාලදුනසුත්තං ආවුසො ආනිඤ්ඤා හගවතා තත්ථ භාසිතං? කං ආරබ්භා”හි නිදුනම්පි පුග්ගලම්පි ආයස්මතා මහාභික්ඤාසෙන පුච්ඡි තෙන⁷තං නිදුනං විත්ථාරෙත්වා “යදිදං සුත්තං යදු ව භාසිතං, යෙන ව භාසිතං, යත් ව භාසිතං, යස්ස ව භාසිතං; එවං මෙ සුභං, එකං සමයං භාසිතං, හගවතා භාසිතං, සාවච්ඡයං භාසිතං, භික්ෂූනං භාසිතං”නති එවං නං සබ්බං අත්ථං දස්සෙන්නෙන ආයස්මතා ආනිඤ්ඤාන චුත්තං. යස්මා වා ආයස්මතා මහාභික්ඤාසෙන නිදුනෙපි පුග්ගලෙපි

1. සුභතනි ආදි. මු. I.

2. පුච්ඡාවසිකො ල II.

3. ඤ්ඤාන හි. මු II.

4. පභෙදඤ්ඤා ආනිසංසඤ්ඤා. මු. I.

5. පඤ්ඤාසනානං. ල: I & II.

6. නිදුනෙපි පුග්ගලෙපි-පෙ-පුච්ඡිතෙ-ල: I.

පුච්ඡිතෙ ධම්මාසනෙ නිසින්නං වසීගණපරිවුතං ආයසමන්තං ආනිඤ්ඤං දිසවා එකච්චානං දෙවතානං විතතං සමුප්පන්නං: “අයමායසමා වෙදෙන මුනි පකතියාපි සක්කාකුලකියො, භගවතො දයාදො, භගවතා පඤ්චකකතං එතදග්ගෙ නිද්දිවෙය්‍යා, චතුති අච්ඡරියබ්බතධම්මෙති සමන්තාගතො, චතුන්නං පරිසානං පියො මනාපො, ඉදුති මඤ්ඤෙ භගවතො ධම්මදයජ්ජං පඤ්චා බුද්ධො ජාතො”ති. තස්මා ආනිඤ්ඤා තාසං දෙවතානං වෙහසා වෙතොපරිවිහකකමඤ්ඤයා නං අභුතා ගුණසමාවතං¹ අනධිවාසෙන්නො අත්තනො සාවකභාවමෙව දීපෙත්‍රං ආග: “එවමෙව සුතං-පෙ-එතදවොචා”ති. “පඤ්චමාති භික්ඛවෙ”ති ආදි භගවතා වුත්තං, තදුභයමපි සමපිණේඛඤ්ඤා කාලදානසුත්තං නාම.

තත්ථ එමනති ආකාරනිදසුනාවධාරණේසු දට්ඨබ්බො, තත්ථ ආකාරණේන එවංසද්දෙන එතමත්ථං දීපෙති: - නානාතයනිපුණ මනෙකඤ්ඤාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්‍යඤ්ඤාසමපන්නං විවිධපාටිගාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගමිතරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපං සොතපට්මාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බප්පකාරෙන කො සමන්තො විඤ්ඤත්‍රං, අප්ඨ බො එවංමම සුතං මයාපි එකෙනාකාරෙන සුත්තති. නිදසුනෙන් “නාගං සබ්බඤ්ඤා, න මයා ඉදං සච්ඡිකත”නති අත්තානං මොවෙනො: “එවං මෙ සුතං-මයා එවං සුත”නති ඉදුති චත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදසෙය්‍යති. අවධාරණේන “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං බහුසුත්තානං යදිදං ආනිඤ්ඤං, සතිමන්තානං ගතිමන්තානං ධිතිමන්තානං උපට්ඨාකානං යදිදං ආනිඤ්ඤං”ති එවං භගවතා පසත්ථාචානුරූපං අත්තනො ධාරණබලං දසෙය්‍යන්නො සොභුකමත්තං² ජනෙති: එවං මෙ සුතං, තඤ්ච බො අත්ථො වා බ්‍යඤ්ඤානො වා අනුනමනධිකං එවමෙව න අඤ්ඤාපාති දට්ඨබ්බනති.

ඉධ පන මෙසද්දො මයාති ව මමාති ව අත්ථවයෙ චත්තති. සුත්තසද්දො සොතවිඤ්ඤාණපුබ්බභගමාය මනොවිඤ්ඤාණවිවිධා උප ධාරිතනති වා උපධාරණනති වා අත්ථවයෙ චත්තති. තත්ථ යද මෙසද්දසු මයාති අත්ථො; තදු එවං මයා සුතං, උපධාරිතනති අත්ථො යුජ්ජති. යද මෙසද්දසු මමාති අත්ථො, තදු එවං මම³ සුතං උපධාරණනති යුජ්ජති. එවමෙම සුතනති ඉමිනා සකලෙන වචනෙන පේරෙ අත්තනා උපපාදිතභාවං අප්පට්ඨානන්නො පුරිමසවණං විවරන්නො “සමමුඛා පටිග්ගතිතමිදං මයා තස්ස භගවතො චතුරෙව සාරජ්ජවිසාරදසු දසබලධරසු සද්ධාමමවරවකකචත්තනො සමමා සමුද්ධස්ස, න එත්ථ අත්ථො වා ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්‍යඤ්ඤානො වා කඤ්ඤා වා විමති වා කාතබ්බො”ති සබ්බදෙවමනුස්සානං ඉමසමිං ධම්මෙ අස්සද්ධියං විනාසෙති සද්ධාසමපදං උපපාදෙතිති වෙදිහබ්බො, හොති වෙත්ථ: -

1. සමපාදනා-ලි. I, II, මු & II. 2. සත්තානං සොභාකාමිකං මු. I.

3. මෙ-ලි. I, II & මු.

“විනාසයති අසසඬං සඬං වසෙසති සාසනෙ,
එවචෙව සුතමිචෙවචං වදං ගොතමසාවකො”ති.

එකං සමසනති ගබ්භාකකනති ජාති සංවෙග අභිනිකම්මණ
දුක්ඛාරකාරික මාරවිජය අභිසමොධි දිට්ඨධම්මසුඛවිහාර දෙසනා පරි
නිබ්බාණසමයෙසු දෙසනාකාලසංඛිතං එකං සමයං. යමපන සමයං
භගවා ඉමං වා සුත්තං අඤ්ඤං වා දෙසෙයි, අවචනතමෙව තං
සමයං කරුණාවිහාරෙන විහාසි. තසමා තදන්වජොතනන්තං ඉධ
උපයොගවචනතිඥෙසො කතො. නෙතෙනං වුවචති :-

“තං තං අත්ථමපෙක්ඛිතො¹ භූමෙමන කරණෙන ව,
අඤ්ඤත්‍ර සමයො වුත්තො උපයොගෙන සො ඉධා”ති.

භගවාති ගුණවිසිට්ඨ² සබ්බසත්තාත්තමගරුගාරවාධිවචනමෙතං.
සාවච්ඡිසනති එවනනාමකෙ නගරෙ. තං කීර සමන්ථස්ස නාම ඉයිනො
නිවාසට්ඨානං අගොයි, තසමා සාවච්ඡිති වුවචති. යසමා වා තසමිං ධානෙ
සත්ථ³සමායොගෙ “කීං භණ්ඩමච්ඡි”ති ප්‍රච්ඡිනා “සබ්බමච්ඡි”ති ආහංසු,
තසමා තං වචනමුපාදය සාවච්ඡිති වුවචති. එතෙන ගොවරගාමො
දීපිතො. විහරතිති ඉදං ධානගමනතිසිද්ධතං⁴සයනපභෙදෙසු ඉරියා
පථවිහාරෙසු අඤ්ඤතරඉරියාපථසමායොගපරිදීපනං. සො හි එකං
ඉරියාපථබාධනං අපරෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡිද්ධො අපරිපට්ඨනං⁵
අත්තභාවං හරති පවතෙනති, තසමා විහරතිති වුවචති. ජෙනවනෙති
එත්ථ ජෙනො නාම රුජකුමාරෙ, තෙන රුජිතතතා සංවඩ්ඪිතතතා
පරිපාලිතතතා ජෙනස්ස වනං ජෙනවනං, තසමිං ජෙනවනෙ. අනාථ
පිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති එත්ථ සුද්දෙනො නාම ගහපති නිවසාලං
අනාථානං පිණ්ඩං අදාසි, තෙන අනාථපිණ්ඩිකොති සංඛිං ගතො.
පුපථඵලපලලවාදිගුණසමානතියා පාණිනො විසෙසෙන වා පබ්බජිතා
තතො තතො ආගමම රමනති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා නිවසනති
එත්ථාති ආරාමො. සො හි අනාථපිණ්ඩිකෙන ජෙනස්ස ගත්තො
අට්ඨාරස ගිරඤ්ඤකොට්ඨි කොටිසත්ථාරෙන කිණ්ණිකා අභාරසගිරඤ්ඤ
කොට්ඨි සෙනාසනාති කාරුපෙත්වා අට්ඨාරසගිරඤ්ඤකොට්ඨි විහාර
මහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං වතුපඤ්ඤසගිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධි
පමුඛස්ස සබ්බස්ස නියාදිතො, තසමා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමොති
වුවචති. ජෙනස්ස පන වාරකොට්ඨිකපාසාදමාපනෙ භූමිවික්කයලද්ධා
අට්ඨාරසගිරඤ්ඤකොටියො, අනෙකකොටිඅග්ගනකා රුක්ඛා ව
පරිච්චාගො. ඉති තෙසං පරිකිත්තනෙන එවං පුඤ්ඤකාමා පුඤ්ඤති
කරුණතීති දසෙන්නො ආනන්දෙ අඤ්ඤපි පුඤ්ඤකාමෙ තෙසං
දිට්ඨානුගතිආපඤ්ඤෙන නියොජෙති, ඉදමෙතෙසං පරිකිත්තනෙ පයො
ජනං. එත්ථානං- යදි තාව භගවා සාවච්ඡියං විහරති ‘ජෙනවනෙ’ති න
වත්තබ්බං. අථ තත්ථ විහරති ‘සාවච්ඡිය’නති න වත්තබ්බං. වුවචතො :

1. අත්ථමපෙක්ඛිතො-සත්ථම. 3. සත්තං-උ. I, II & මු. II, සබ්බං-මු. I
2. විසිට්ඨං-උ. 4. නිසර්ජං-මු. I. 5. අපරිපට්ඨනං-උ. & මු. I.

සම්පන්නං භූමිවචනං. යථා හි ගඛ්භාය සම්පෙ ගොයුථාති වර මානාති ගඛ්භාය වරනතීති වුච්චනති, ඵම්මධාපි යදිදං සාවඤ්ඤා සම්පෙ ජේතවනං, තත්ථ භගවා විහරන්තො සාවඤ්ඤං විහරති ජේතවනෙති වෙදිතබ්බො. ගොවරගාමනිදස්සනත්ථං සාවඤ්චවනං, පබ්බජිතානුරූපනිවාසට්ඨානනිදස්සනත්ථං සෙසවචනං.

නමුත් තසම් ජේතවනෙ. බොහෝ අධිකාරනතරනිදස්සනත්ථෙ නිපාතො. තෙන තත්ථ භගවති විහරන්තොයෙව ඉදං අධිකාරනතරං උදපාදිති දස්සෙති. කිමපන තනති? ධම්මදෙසනත්ථාය භික්ඛූනං ආමන්තණං. **භගවාති** ඉමස්ස සුත්තස්ස දෙසනං සමමාසලුඛං දස්සෙති. **භික්ඛූ ආමන්තෙහසීති** භික්ඛූනං ආසන්නතතා ව සදු සනතිගිතතතා ව පඨානතතා ව සවණේ නියෝජනත්ථං ආලපති. භගවන්තං හි පරිවාරෙත්වා නිසින්නභික්ඛූ භගවති අකපේනෙත කම්මට්ඨානමෙව මනසි කරුණෙති. තස්මා තෙසං සවණේ සතිං උපට්ඨපෙන්නො භගවා ආමන්තෙහසී. **භික්ඛබ්බොති** ඉමිනා සමමාසලුඛස්ස භික්ඛූනං ආලපනං දස්සෙති. සමමාසලුඛො හි භික්ඛූ ආමන්තෙන්නො 'භික්ඛවො භික්ඛවෙ'ති ව ආමන්තෙති. සාවකා පන ආවුසොති. **හදන්තෙති නෙ භික්ඛූ භගවන්තො පච්චස්සෙස්ස** සුනති යෙ භික්ඛූ භගවා ආමන්තෙහසී, තෙ භික්ඛූ භගවන්තො සනතිකෙ' ධම්මදෙසනං ආසිංසමානරූපාව තං ආමන්තණං සුත්වා අත්තමනා න එකො න වෙ අප්ඨ බො අනෙකසත්ථාපි හදන්තෙති වචනෙන භගවන්තො වචනං පටිසුඤ්ඤා සම්පට්ඨිත්ථං සු පටිවචනමදංසු. **භගවා එහදමොවාති** තෙ සවණේ උස්සාහජාතෙ ඤාත්වා භගවා ඉදුති වුච්චමානං සුත්තං අවොච කපේසි දෙසෙසීති.

කාලදුනාතිති යුත්තදුනාති පක්කදුනාති, අනුච්ඡිකදුනාතිති අත්ථො. දුනඤ්ච නාම කත්ථි දුනවත්ථු, කත්ථි දුනවෙතනා¹ ආගතා. යත් "දුනං දෙති අන්තං පානං වත්ථං යාන"නති ආදිසු දුනවත්ථු ආගතං, තත්ථ "දෙති"ති පදස්ස පරිච්චජති වොස්සජතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. යත් "දුනං දත්වා සීලං සමාදිසිත්වා උපොසඨකම්මං කත්වා තං ගරුං කත්වා"ති ආදිසු දුනවෙතනා ආගතා, තත්ථ "දත්වා"ති පදස්ස සොධෙත්වාති අත්ථො යුජ්ජති. ඉධ පන දුනවත්ථු අධිපෙපනං. **ආගන්තු කස්ස දුනං දෙති**ති ආදිසු යස්මා ආගන්තුකො අත්තන්තො ආගන්තු කත්තා න ගොවරගාමකුසලො හොති මග්ගකිලමථො වස්ස න වූප සම්මති, තස්මාස්ස දින්නදුනං කාලදුනං නාම හොති. ගම්මෙසා ව විදෙසං ගන්තුකාමො ගාමං පිණ්ඩාය වරිත්වා ගතො සත්ථෙතො² වා පරිගායති ඉච්ඡිතට්ඨානං වා න සම්පාපුණාති, යදු පන පිණ්ඩාය අවරිත්වා පාතොව දින්නදුනං භුඤ්ජිත්වා ගතො, තදු සත්ථෙතො³ න පරිගායති ඉච්ඡිතට්ඨානඤ්ච සම්පාපුණාති, තස්මාස්ස දින්නදුනං කාලදුනං නාම හොති: ශිලානො ව⁴ ශිලානතාය පිණ්ඩාය වරිත්වා අසමත්ථතා පච්ඡින්නභිකෙබ්බා වා හොති, වරිත්වා සමත්ථොපි රොගො වා කුපෙපය්‍ය,

මිඤ්ඤාදනො වා අසප්පායො, තසමාස්ස දින්නදානං කාලදානං නාම. දුබ්බිකෙබ්බි දුලලහපිණේති මනුස්සා ඡාතකභයෙන දානං න සකෙකානති, හික්ඛු ව පිණේති නිලමනති, යො පන දානං සකෙකානති 'සො බලව සද්ධාය මචේරමලං අභිහවිත්වා දෙනි, තසමා තසමිං කාලෙ දින්නදානං කාලදානං නාම. නවසස්සානිති ප මුප්පන්නාති- අග්ග සස්සාති. නවමලානිති ආරාමතො පඨමුප්පන්නාති අග්ගථලාති. පඨමං සිලවනෙනසු පතිට්ඨාපෙතීති පඨමං සිලවන්නානං දත්වා පඨමා අත්තනා පරිභුඤ්ඤාති, නං දානං කාලදානං නාම. දානස්ස හි මහපථලානං ආකඛිමානෙන පඨමා පටිග්ගාහකානං අදත්වා න භුංඤ්ඤාති. ඉමානි වො හික්ඛවෙති ආදි යථාච්ඡින්නත්ථස්ස නිගමනවසෙන භගවතා චුත්තං. ඉදමමොවාති ආදි සඛිතිකාරානං වචනං. තත් පඤ්චමෙ හික්ඛවෙති ආදිනා ඉදං කාලදානලක්කණං අමොච. ඉදං ලක්කණං වත්වා අථාපරං අථඅඤ්ඤාපි එනං ගාථාබ්බිකාවසෙන අමොච සත්ථා. තඤ්ච තිවිධං භොති, චුත්තත්ථසඛිතං අචුත්තත්ථසඛිතං තදුභයත්ථසඛිත හඤ්ච. තත් ගාථාරුචිකාතඤ්ච, පඨමා ආගතාතඤ්ච, ඉදාති යදි පුන වදෙය්‍ය සුඤ්ජරනති චුත්තත්ථානං ගහණේ අසමත්ථාය ආකඛින්නාත්ථ පුබ්බෙ වික්ඛිත්තවිත්තාතඤ්ච අත්ථාය චුත්තත්ථසඛිතං චුත්තං, පුබ්බෙ කෙතවි කාරණෙන අචුත්තස්ස අත්ථස්ස දීපනත්ථං අචුත්තත්ථසඛිතං චුත්තං, තදුභයත්ථං තදුභයත්ථසඛිතං; ඉධ පන තදුභයත්ථසඛිතං අධිපෙතං. තත්ථායං සහ යොජනාය අත්ථා: සප්පඤ්ඤා කමමස්ස කතඤ්ඤත්තතා ජනා. ඔදඤ්ඤා පටිග්ගාහකානං භාසිතාධිපායඤ්ඤා. විනමව්ජ්ඣ සකසමපනතිගුහනලක්කණං මච්ඡරියා' අපගතා. කාලෙ අනුච්ඡවිකෙ සමයෙ දානං දදන්ති. කායවාචාවිත්තවසිකපතිණත්තා ලජ්ජානෙසු ඉට්ඨානිට්ඨස්ස අනුන්යපටිඝාභාවෙන අවිකාරප්පනති සඛිතානෙන නාදිභාවෙන සමනාගතෙසු අරියපුග්ගලෙසු විප්පසන්න මනා පුබ්බභාගාපරභාගමුඤ්චනකාලෙසු සද්ධාය පසන්නවිත්තෙන සහිතා දානං දෙනති. නස්ස පුග්ගලස්ස දක්ඛිණා දනවෙනතා විපුලා මහපථලදාසිකා භොති.

තත් දනෙ යෙ ජනා ඉස්සාමචේරුදිවිරහෙන පසන්නවිත්තෙන සාධු සුච්ඡ්භි අනුමොදනති, යෙ වා කායෙන වෙස්සාවච්චං කණෙනති, තෙන පරෙසං අනුමොදනෙන ව වෙය්‍යාවච්චෙන ව දක්ඛිණා උභතා භාති න භොති, අථ බො පරිපුරතියෙව. සෙය්‍යථාපි එකපදීපතො අඤ්ඤාමිං පදීපෙ ජාලිතෙපි තස්ස පදීපස්ස ආභා න පරිභායති, අථ බො සා ව ආභා ඉමස්ස පදීපස්ස ආභාය සද්ධිං එකතො හුත්වා මහා භොති, එවමෙව සා දක්ඛිණා තෙන උභතා න භොති, තෙපි අනුමො දකා වෙය්‍යාවච්චකර ව පුඤ්ඤස්ස භාගිනො පුඤ්ඤස්ස භාගි ලාභිනො භොති.

ඉදුති සත්තානං හිතෙසී භගවා මහාකාරුණිකො සුඛභිකො¹
 දුතපටිපත්තියං ඔවාදං යපෙතො **නසමා දදෙ**‘ති ආදිමාග. තත්ථ
 යසමා එවරුපා දක්කිණා මහථලා මහාතිසංසා, තසමා **සත්ථ** සීලවතො
දිනනං දුතං **මහස්මලං** හොති, තත්ථ හිතසුඛකාමො පුග්ගලො
අසමිමානවිතො යෙන ලොභමච්ඡේදදිමලෙන දුතෙ නාහිරමති,
 තං මලං අභිභවිතො දුතෙ අනුක්කණ්ඨිතවිතො අභිරමණවිතො
 හුත්වා දදෙය්‍ය. **සුඤ්ඤති** නාම **පරලොකාසමිං** ගතානං **පාණීනං**
 සමපත්තිසුඛාවග්ගභාවෙන **පතිධ්මා** පටිසරණාති **හොනති**. අනතමනාති
 සකමනා භුට්ඨවිත්තා. අභිනදුතති සාධු සාධු ති වචනෙන සිරසා
 සමපටිච්ඡංසු.

කාලදුතසුභත²වණ්ණනා.

සුමනාසුභතෙ- සුමනා රජකුමාරී‘ති මහාසකකාරං කතො
 පත්තං පට්ඨපෙත්වා³ එවං ලඛිතාමා රජකඤ්ඤ. විසෙසිසමො
 සමුද්ධො හි ලොකෙ උපපජ්ජමානෙ තස්ස පිතා බඩුමා රජා
 විනොසි: “මයං ජෙට්ඨපුත්තො නිකම්මිතො බුද්ධො ජාතො. දුතිය
 පුත්තො අග්ගසාවකො. පුරෙහිතපුත්තො දුතියසාවකො. ඉමෙ ච
 අවසෙසා හිකුලු හිභිකාලෙපි මයං පුත්තමෙව පරිවාරෙත්වා විවරිංසු.
 ඉමෙ පුබ්බෙපි⁴ ඉදුතිපි මයනමෙව භාගේ. අගමෙව තෙ⁵ වතුහි
 පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමි. අඤ්ඤාසං ඔකාසං න දස්සාමි”ති. තතො
 විහාරවාරණොට්ඨකතො පට්ඨාය යාව රජගෙගවාරු උභොසු පසෙසු
 බදිරුපාකාරං කාරෙත්වා වන්චෙහි පටිච්ඡාදපෙත්වා සුවණ්ණතාරක
 විවිත්තං සමොලම්බිතතාලකකිම්මත්තං ත්‍රිවිධපුථදුමං කාරුපෙත්වා
 ගෙට්ඨා භූමියං විත්තත්ථරෙහි සත්ථරුපෙත්වා අනොතා උභොසු පසෙසු
 මාලාසඤ්චිතපුණ්ණසට්ඨෙ සකලමග්ගං වාසත්ථාය ගනිත්තරෙ පුථාති
 පුථාත්තරෙ ගනෙඤ්ඤි යපාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොවාපෙසි. භගවා
 හිකුලුසමසපරිවුතො අනොතාසාණියාව රජගෙගං ගතවා භාගනිච්චං
 කතො විහාරං පච්චාගච්ඡති. අඤ්ඤා කොචි දට්ඨමපි න ලභති. නාගරු
 විනොසුං: “අජ්ජ සජ්ඣ ලොකෙ උපපන්නස්ස සත්තමාසාධිකාති
 සත්ත සංවර්ධති, මයඤ්චි දට්ඨමපි න ලභාම. පගෙව හිකම්ඤ්ච වා දුතුං
 පූජං වා කාතුං ධම්මං වා සොතුං. රුජා සයමෙව උපට්ඨගති. සත්ථා ච
 උපපජ්ජමානො යදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්ථාය හිතාය උපපන්නො.
 න හි රඤ්ඤෙව තීරයො උණ්ණො, නාඤ්ඤාසං නිජුපලවනසදිසො.
 තසමා රුජානං වදුම: සට්ඨෙ තො සත්ථාරං දෙති. ඉදෙවතං කුසලං. තො
 වෙ දෙති, රඤ්ඤා සද්ධං යුජ්ඣිත්වාපි සමසදුතාදීති පුඤ්ඤති කාරොමා”ති.
 න සකකා ඛො පත යුද්ධං නාගරෙගෙව එවං කාතුං, එකං. ජෙට්ඨක.
 පුරිසමපි ගණ්ණාමාති තෙ සෙනාපතීං උපසමිකම්මිතො තස්සෙතමත්ථං

1. සුඛභිකාති-ලී. සුඛභිකානං-මු. I. 3. පඤ්චො-ලී. යපෙත්වා-මු: I.
 2. සුභතසස අප්-ලී. 4. සමබ්බිපි-ලී. 5. තෙසං-ලී: තෙසං=මු: II තෙ=මු: I.

ආරුච්චො:- සාමි කිං අමාහං පතොති හොමි? උදුහු රඤ්ඤෙති ආහංසු. සො “අහං භුමාහං පතොති හොමි. අපිච්චො පන පඨමදිවසො මය්හං දුහබ්බො”ති. හෙ සමපට්ඨිංසු. සො රුජානං උපසඤ්ඤාමිචො “නාගරු භුමාහං භුමිතා”ති ආහ. කිමචං භාභා’ති. “සත්ථාරං කිර භුමෙතව උපට්ඨංගම්, අමෙත න උභාමා”ති වදන්ති. සචෙ ඉදුතිපි ලහන්ති න භුප්පන්ති. අලහන්තා තුමෙහි සද්ධිං සුජ්ඣ්ඤාමා දෙවති. “සුජ්ඣ්ඤාම භාභ, න භික්ඛුසඤ්ඤං දෙමි”ති. දෙව! භුමාහං දසා භුමෙහි සද්ධිං සුජ්ඣ්ඤාමා’ති වදන්ති. භුමෙත කෙ ගණ්හිචො සුජ්ඣ්ඤාමා’ති. “නහු චං සෙතාපති”ති. නාගරෙහි විතා න සමෙත්ථා මහාරුජා’ති. භුතො රුජා “බලවන්තා නාගරු, සෙතාපති හෙසං යෙව පතොති”ති ඤාමා අඤ්ඤෙති සත්තමාසාධිකාති සත්ත සංවච්ඡරුති මය්හං භික්ඛුසඤ්ඤං දදන්තු’ති ආහ. නාගරු න සමපට්ඨිංසු. රුජා ඡ වය්හාති පඤ්ච වතු තිණි චෙ එහං වය්හං හාපෙයි. එවං හාපෙතොති න සමපට්ඨිංසු. අඤ්ඤෙ සත්ත දිවසෙ’ති යාමි. නාගරු “අභිකක්ඛලඤ්ඤාති රඤ්ඤෙ සද්ධිං කාභුං න වට්ටති”ති අනුජාතීංසු. රුජා සත්තමාසාධිකානං සත්තසංවච්ඡරුතා¹ සජ්ජහදනමුඛං සත්තන්ත මෙව දිවසානං විසුජ්ජෙතො ඡ දිවසෙ කෙසඤ්චි අපය්හන්තානං යෙව. දුතං දවා සත්තමෙ. දිවසෙ නාගරෙ පතොකාසාපෙතො “සකිසුඨ භාභා එවඤ්ච පන² දුතං දුභු”න්ති ආහ. තෙපි “නහු අමෙත යෙව තිස්සාය ඤෙවස්ස උපපන්න”න්ති වවා “සකිසුඨාමා”ති ආහංසු.

රුජා මට්ඨිගත්තො අය්සුති පුඤ්ඤොතො ගගවන්තං වඤ්චො හතොත “අට්ඨසට්ඨි³ භික්ඛුසත්තස්සං අඤ්ඤෙස්ස වාරං අභාවා යාව ජිවං වතුහි පට්ඨයෙති උපට්ඨිගිස්සාමිති විතොසිං. නාගරුතං දුති මෙ අනුඤ්ඤානං, නාගරු හි මයං දුතං දුභුං න ලභාමාති භුප්පන්ති. සෙව පට්ඨාය හෙසං අනුග්ගතං කාරොථා”ති ආහ.

අථ දුතියදිවසෙ සෙතාපති මහාරුජානං සජ්ජෙතො “අජ්ජ යථා අඤ්ඤෙ කොපි එකතික්ඛමි⁴ න ලහති දුභුං, එවං රත්තථා”ති සමන්තා පුරිසෙ යපෙයි. තං දිවසං සෙට්ඨිගරියා රොදමානා ධිගරං පඤ්චති භුමාරිකාසගෙහි සද්ධිං කිලිචො ආගතං ආහ. “සචෙ අමෙ තට්ටිභා ජිවෙය්හ, අජ්ජාහං පඨමගරං දසබලං තොජෙය්හ”න්ති. සා හං ආහ: “අමෙ මා වින්තයි. හථා භරිස්සාමි, යථා බුද්ධිමුඛො භික්ඛුසඤ්ඤා අමාහං භික්ඛං පඨමං භුඤ්ජෙය්හ”ති. සත්තසත්තස්ස නිකාය කඤ්චනපාතියා නිරුද්ධපායාසං පුරෙතො සප්පිමබ්බසකරුහි අභිසම්බරිචො අඤ්ඤෙස්සා පාතියා පටිභුජ්චො⁵ හං සුමනමාලාලුල සද්ධිං කවා හතවතො ගාමං පටිසන්නෙලාය සයමෙව උක්ඛිපිචො දුගිගණ්පරිච්චා සරු තික්ඛමි. අන්තරුමගො සෙතාපති උපට්ඨාකා

1. සත්තමාසාධිකාති සත්ත සංවච්ඡරුති-ල & මු. II. 3. අහං අට්ඨසට්ඨි-මු.
2. එවරුපඤ්ච පන=මු. II. එවරුපං-මු. 1. 4. එකතික්ඛමි-ලි.

“අමු ඉහො මා අගමා”නි වදනා. මහාපුඤ්ඤ නාම මනාපකථා ගොනති, න ව හෙසං පුතපුතං හණන්තානං කථා පටිකම්පිතුං සකකා ගොනති. සා “වුලුපිතා! මහාපිතා! මාතුලා! කිසිසුමෙහ ගනතුං න දෙවා”නි ආහ. සෙනාපතීනා “අඤ්ඤාසු කාසාවි බාද නියං වා භොජනියං වා දාහුං මා දෙවා”නි සම්පවත අමමාති. කිම්පත මෙ ගජේ බාදනියං පසාථාති. මාලාගුලං පසාමාති. කිං තුමාකා සෙනාපති මාලාපුජමපි කාහුං න දෙතිති. දෙති අමමාති. තෙන හි අපෙථාති භගවතනා උපසඛකමිතා මාලාගුලං ගණනථ හතෙතති ආහ. භගවා එකං සෙනාපතියං උපට්ඨානං ඔලොකෙතා මාලාගුලං ගණනාපෙයි. සා භගවතනං වන්දිතා “භවාභවාතීතිබ්බතතියං මෙ සති පරිත්‍යාගජ්ඣිතනාම මා ගොතු. අයං සුමනමාලා විය තිබ්බතනතිබ්බතනට්ඨානෙන පියා ව යොමි. නාමෙන ව සුමනායෙවා”නි පත්තමකායි. සත්ථාර “සුඛිති ගොති”නි වුත්තා වන්දිතා පදකම්මං කතා පකකාමි.

භගවාපි සෙනාපතියං ගෙහා ගතවා පඤ්ඤාන්තාසනෙ නිසිදි. සෙනාපති යාගුහජේ උපගඤ්ඤි. සත්ථා පත්තං පිදගි. නිසිනෙනා හතෙත භික්ඛුසංඝෙකාති. අත්ථි නො එකො අත්තරුමග්ගෙ පිණ්ඩපාතො ලඤ්ඤාති මාලං¹ අපනෙතා පිණ්ඩපාතං අද්දස.

වුලුපට්ඨානො ආහ: “සාමි මාලාති මං වතා මාතුගාමො වස්සෙවසී”නි. පායාසො භගවතනං ආදිං කතා සබ්බභික්ඛුසංඝසං පහොයි. සෙනාපති අත්තනො දෙය්‍යධම්මං අදයි. සත්ථා භත්ත කිම්බං කතා මධ්‍යලං වතා පකකාමි. සෙනාපති “කා නාම පිණ්ඩපාතං අදයි”නි පුවජි. සෙට්ඨිධිතා සාමිති. සපඤ්ඤා ඉත්ථි, එවරුපාය සරෙ වසනතියා පුරිසස්ස සහසමපත්ති නාම න දුලලහාති තං ආතෙතා ජෙට්ඨකට්ඨානෙන සපෙයි. සා පිතුගෙගෙ ව සෙනාපති ගෙගෙ ව ධනං ගතෙතා යාවතායුකං තථාගතස්ස දුතං දතා පුඤ්ඤති කතා හතො වුතා ඡකාමාවචරදෙලොකෙ තිබ්බතති. තිබ්බතනතිබ්බතනකම්මෙයෙව ජාත්‍රුමතොතන ඔධිනා සකලදෙව ලොකං පුරයමානං සුමනවස්සං වසයි. දෙවතා “අයං අත්තනාව අත්තනො නාමං ගතෙතා ආගතා”නි සුමනාතෙවස්සා නාමමකංසු. සා එකුතනවුතිකපෙස දෙවෙසු ව මහුසෙස්ස ව සංසරන්ති තිබ්බතන තිබ්බතනට්ඨානෙන අවිජතිතසුමනවස්සා සුමනාතෙව අගොයි.

ඉමසම්මපත කාලෙ කොසලරඤ්ඤා අග්ගමගෙසියා කුවජ්ඣති පටිසන්ධිං ගණති. පඤ්ඤාසතකුමාරිකා තං දිවසං යෙවතසමිං තසමිං කුලෙ පටිසන්ධිං ගතෙතා එකදිවසෙ යෙව සබ්බා මාතුකුවජ්ඣතො නිකම්මංසු. තඬ්ඬණෙ යෙව ජාත්‍රුපමාණෙන ඔධිනා සුමනවස්සං වසයි. තං දිස්වා රුජා “පුබ්බ කතාතීතිහාර එසා භවිස්සති”නි තුට්ඨමානසො ධිතා මෙ අත්තනො නාමං ගතෙතා ආගතාති සුමනාතෙවස්සා නාමං

කතා මග්ගං¹ ධීනා න ඵකිකාව තිබ්බත්තිස්සතිති නගරං විවිතා පෙනෙනා පඤ්ච දුරිකාසතාති ජාතාතිති² සුතා සබ්බා අත්තනාව පොසෙතා මාසෙ මාසෙ සමපතෙන ආනෙතා මම ධීභු දසෙස්සථාති ආහ. එවමෙසා මහාසකකාරං කතා පත්තං පට්ඨපෙතා එවං ලභිතාමාති වෙදිතබ්බා. තස්සා සත්තවස්සිකකාලෙ අනාථපිණ්ඩිකෙන විහාරං නිට්ඨාපෙතා තථාගතස්ස දුග්ගෙ පෙසිතෙ සත්ථා භික්ඛුසබ්බපරිවාරෙණ සාවය්‍යං අගමාසි. **අනාථපිණ්ඩිකො** ගතතා රුජානං ආහ “මහාරුජ! සජ්ඣ ඉධාගමනං තුම්හාකමපි අම්හාකමපි³ මඛලමෙව, සුමනං රුජ කුමාරිං පඤ්චදුරිකාසතෙති සද්ධිං පුණ්ණස්සවෙ ඛ ගතාමාලාදීති ව ගාහාපෙතා දසබලස්ස පච්චුත්තමනං පෙසෙථා”ති. රුජා සාධු මහා සෙට්ඨිති නථා අකාසි⁴. සාපි-රුක්ඛස්ස චුත්තත්තස්සෙතෙව ගතතා සත්ථාරං වන්දිතා ගතාමාලාදීති පුපෙතා එකමනතං අවධාසි. සත්ථා තස්සා ධම්මං දෙසෙසි. සා පඤ්චති කුමාරිකාසතෙති සද්ධිං සොතාපත්ති එලෙ පතිට්ඨාසි. අඤ්ඤාතිපි පඤ්ච දුරිකාසතාති පඤ්ච මාතුගාම සතාති පඤ්ච උපාසකස්සතාති තත්ථිං යෙව ඛණ්ණෙ සොතාපත්තිඵලං පාපුණ්ණිසු. එවං තත්ථිං දිවසෙ අත්තරුමග්ගෙ යෙව වෙ සොතාපත්ත සහස්සාති ජාතාති. සා ඤෙන භගවා ගෙනුපසබ්බමිති කායමා උපසබ්බමි? පඤ්ඤං පුච්ඡතුකාමතාය.

කායපබ්බුකාලෙ නිර සහායකා වෙ භික්ඛු අගෙසුං. තෙසු එකො සාරණීයධම්මං පුරෙති. එකො භත්තගගවත්තං පුරෙති. සො සාරණීයධම්මපුරකො ඉතරං ආහ “ආවුසො අදින්නස්ස ඵලං නාම නජි. අත්තනා ලභිං පරස්ස අදතා භුඤ්ජානං න වට්ටති”ති. ඉතරෙ පතාහ “ආවුසො න ජාතාසි දෙය්‍යධම්මං නාම විනිපාතෙතං න වට්ටතිති, අත්තනො යාපනමත්තමෙව ගණ්හනෙත්ත භත්තක්ඛවත්තං පුරෙතං වට්ටති”ති. තෙසු එකොපි එකං අත්තනො ඔවාදෙ ඔතාරෙතං නාසකසි. වෙපි අත්තනො පටිපත්තිං පුරෙතා තතො චුතා කාමා වචරදෙවලොකෙ තිබ්බත්තිංසු. තෙසු සාරණීයධම්මපුරකො ඉතරං පඤ්චති ධම්මෙති අධිගණ්ති. එවනෙත දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරන්නා එකං බුද්ධිත්තරං බෙපෙතා ඉමස්මිං කාලෙ සාවච්ඡියං තිබ්බත්තිංසු. සාරණීයධම්මපුරකො කොසලරුක්ඛස්ස ගෙගෙ අග්ග මහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්ති. ඉතරෙ තස්සායෙව උපට්ඨා කාය ඉත්ථියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්ති. තෙ එකදිවසෙ යෙව ජායිංසු. තෙ නාමගහණදිවසෙ නහාපෙතා සිරිගබ්බෙති පඤ්චාපෙතා විත්තමපි මාතාපිතරෙ බහුසකකාරං සංවිද්තිංසු. තෙසු සාරණීයධම්මපුරකො අකතිති උමේලෙතා මහත්තං සෙතව්ජත්තං සුපඤ්ඤත්තං සිරිසයනං අලංකිතපටියත්තඤ්ච තිවෙසනං දිස්වා එකස්මිං රුජකුලෙ තිබ්බත්තොස්මිති අඤ්ඤාසි. සො “කිත්තුවො කමමං කතා ඉධ

1. කතා. - ල. I. II.

3. අම්හාකමපි - ල. අම්හාකමපි

4. අකාසි - ල. I. II.

2. සතාතිති - ල. I. II.

මඛලං, තුම්හාකමපි - මු. I.

නිබ්බන්ධනා”නි ආවජේජනෙනා සාරණීයධම්මස්ස නිස්සංකේතානි සද්ධා
 “සභායො භුබො මෙ කුභිං නිබ්බන්ධනා”නි ආවජේජනෙනා නිවසස්ස නෙ
 නිපන්නං දිස්වා “අයං භග්ගභග්ගභග්ගං පුරෙමීති මම වචනං න
 ගණ්හි. ඉමසමිඤ්ඤ නි වං නිග්ගණ්හිතුං වට්ටති”නි විනේනනා “සමම!
 මම වචනං නාසාසි”නි ආග. අථ සො¹ “කිං ජාත”නති? “පස්ස මස්සං
 සමපතතිං සෙනවත්තනස්ස හෙට්ඨා සිරිස්සනෙ නිපන්නො”යමි. තිං
 නිවමිසෙද්ධි ඵද්ධිඅත්ථරණමත්ථො නිපන්නො”යි”නි. “කිමපන තිං ඵතං
 නිස්සාය මාතං කුරෙසි? නනු වෙඨසලාකාති කථා පිලොතිකාය”
 පළිවෙසිහං සබ්බන්තං පඨවිධානුමත්තමෙවා”නි. සුමනා තෙසං කථං
 සුචා “මම භාතිකාතං සනතිකෙ කොචි න තජී”නි තෙසං සමීපං
 ගවත්තති වාරං නිස්සාය සීතා ධාතුති සුචා “ඉදං ධාතුති වචනං
 බ්විද්ධා න තජී. මම භාතිකා සමණදෙවපුත්තා භවිස්සන්ති”නි විනේනනා
 “සවාහං ඉමෙ ඵලං කපේන්ති මාතාපිතුතං කපේස්සාමි, අමනුස්සා
 ඵතෙති නීගරපෙස්සන්ති. ඉදං කාරණං අසද්දස්ස අකපේති කඛිං
 ඡේදකං ගෙරසද්දකං”මම පිතරං මහාගොතමදසබලං යෙව පුච්ඡස්සා
 මි”නි භුත්තපාතරුසා රුජානං උපසංකම්මිති දසබලස්ස උපට්ඨානං
 ගමිස්සාමිති ආග. රුජා පසද්ධි රථසනාති යොජාපෙසි. *සා ගනිමාලාදිති
 ආදය රථෙ සීතා පසද්ධි රථසනපරිවාර ඉමං පසද්ධි පුච්ඡස්සාමිති
 යෙන භගවා තෙභුපසංකම්මි.

ඉධස්සුති ඉධ භවෙය්සං. එකො දුස්සොති එකො අත්තනා
 උද්ධලාභනො පරස්ස දඬා පරිභුඤ්ඤානො සාරණීයධම්මපුරකො.
 එකො අදුස්සොති එකො අත්තනා උද්ධලාභං පරස්ස අදඬා
 පරිභුඤ්ඤානො භත්තග්ගවාත්තපුරකො. අධිගණනාතිති සෙසෙ දෙවෙ
 සකෙකා දෙවරුජා විය ඉමෙහි පසද්ධිති කාරණෙහි අභිභවිති
 ගණනාති අපේක්ඛාත්ථරති අතිසෙති. ආධිපතෙකොනාති ජෙට්ඨකකාර
 ණෙන. මානුසකොනාති² ආදිසු: ආයුතා මහාකස්සපතේරො විය,
 වණ්ණෙන මහාඅභයතේරො විය, සුබෙන සොණසෙට්ඨිපුත්තො
 විය, යසෙන ධම්මාසොකො විය, තථා ආධිපවෙචනාති ඉමෙහි
 පසද්ධිති කාරණෙහි අතිරෙකො ජෙට්ඨකො හොති. ඤාතිනොව
 බහුලනාති බහුලානේරසිවලිතේරුදයො විය යාවිනොව බහුලං
 විවරදිති පරිභුඤ්ඤති. සද්දං විමුත්තිසා විමුත්තිනති යං එකස්ස
 විමුත්තියා සද්ධිං ඉතරස්ස විමුත්ති: ආරබ්භ නානාකාරණං වත්තබ්බං
 භවෙය්ස, හං න වද්ධිති අතේවා. සත්තවස්සිකදුරකො වා හි තං
 විමුත්තිං පටිවිජ්ඣතු. වස්සසතිකතේරො වා³ උපාසකො වා උපාසිකා වා

1. අථ-ලි I: II. 3. චූළසසුත්ත-ලි. I: II. 4. වා සිකුචු වා සිකුචුභී වා-මු: I.

2. කඛිංඡේදකා-මු: II & ලි. III කඛිංඡේදකා පුරිසභෙරසද්දකං-මු: I.

*. අනාහරං. “ජ චූළිදීපනලසමිංති නිසෙසා කුමාරකායො පිතුතා සනතිකා පසද්ධි
 රථසනාති ලභිංසු. බිම්බසාර ජෙසද්දා සීතා චූළි රුජසද්දා, ධනසද්දායසෙසීස්ස සීතා
 විසාඛා, අයං සුමනා රුජසද්දා”නි ඉති මු. I. පොථකො දිස්සති.

දෙවො වා මාරෙ වා බ්‍රහ්මා වා, පටිවිඳ්ධලොකුත්තරමයො නානත්තං නාම තත්ථි. එනසෙනති ගජ්ජෙනො, විජජ්මාලිති මාලා සද්දසාය මෙකමුඛෙ තිව්ජරන්තියා විජ්ජලලතාය සමන්තාගතො, සනත්තකකුති සතකුටො; ඉතො විතො උට්ඨිතෙන වලාහකකුට සතෙන සමන්තා ගතොති අත්ථො. දසසනසමපතොති සොතාපතො. හොගි පටිබ්බලොති උදකොසෙන විය ද්‍යාවසෙන දියමානෙහි හොගෙහි පටිබ්බලොති; දෙවලොකං සමපාපිතොති අත්ථො. ථෙවමාති පර ලොකෙ සයො¹ව.

සුමනාසුත්තවණ්ණනා.

සප්තරිසද්වනසුත්ත-සද්ධාසාති ද්‍යාඤ්ච ද්‍යාච්ඡාඤ්ච සද්දතිත්වා. සකකවමාති සකකරිත්වා දෙය්‍යධම්මෙ ව දකඛිණේය්‍යසු ව ගාරවං උපපාදෙත්වා²දෙති. තත් උත්තණ්ඩුලාදිදෙසසමන්තාගතාගාරං අදත්වා පණිතං ඔජවන්තං කත්වා දෙනො දෙය්‍යධම්මං සකකරෙති නාම. යත් වා තත් වා අතිසීදුපෙත්වා නිසීදනධානං සමච්ඡිත්වා ආසනාති පඤ්ඤපෙත්වා දකඛිණේය්‍යප්‍රග්‍රහලං විවිතීත්වා තත් නිසීදුපෙත්වා ද්‍යාං දෙනො ප්‍රග්‍රහලං සකකරෙති නාම. එවරුපො ව දයකො ද්‍යාපති නාම හොති. දයකා හි දෙය්‍යධම්මවසෙන තිවිධා හොන්ති: ද්‍යාදසො ද්‍යාසභායො ද්‍යාපතීති. තත් යො අත්තනා මධුරං භුඤ්ජති පරෙසං අමධුරං දෙති, සො ද්‍යාසඛිංතස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස දසො හුත්වා දෙති. යො යං අත්තනා භුඤ්ජති තදෙව දෙති, සො සභායො හුත්වා දෙති. යො පන අත්තනා යෙන කෙනවි යාපෙති පරෙසං මධුරං දෙති, සො සාමි හුත්වා දෙති. කාලෙනාති සුත්තපසුත්තකා ලෙත.³ අනගගතිනව්‍රිතොති අනපෙක්ඛවිත්තතාය. අනගගතින විතො මුත්තවාගො හුත්වා. අනුපභවමාති අනුපභාවෙත්වා; අත්තුකකං සතපරවමනාදිවසෙන අත්තනාඤ්ච පරඤ්ච ගුණුපභාවෙන අමකෙත්වා. අමෙඤ්ඤාති සමිඤ්ඤා. මහද්ධනොති නිධානගතෙන මහනෙත්ත ධනෙන සමන්තාගතො. මහාහොගොති මහනෙත්ත උපහොගපරිහොගෙන සමන්තාගතො. එත් ව යං අඤ්ඤා මහද්ධනො හොති. අයං දිත්තද්‍යායස්ස එලං විපාකො, අභිරුපාදයො පන සද්ධාදිතං විපාකොති ද්‍යාඛිං. කාලගතා වස්ස අත්ථා පමුණති අත්ථා ආගච්ඡමානා වයොප්‍රධස්සකාලෙ අනාගතත්වා සුත්තපසුත්තකාලෙ පඨමවයසමිං යෙව ආගච්ඡන්ති වෙව ඛහු ව හොන්ති. උපසාදොති හොගානං විනාසො. චුත්තවිපරියයෙන අසප්පරිසද්ධතං වෙදිතඛිං.

සප්තරිසද්වනසුත්තවණ්ණනා.

1 මු: I. සප්තක පණ්ණාසකිති යසම්. සප්තක උපපජ්ජති තපත්ථ මොදති පණ්ණාසකි ඉති

2 උපපාදෙත්වාපක්ඛිති-ල I: II. උපපදෙත්වා මු: I & ලි. III

[අභිකො.

3. කාලෙ-ලි. I: II.

වෙලාමසුනො-අපි හු නෙ ගහපති කුලෙ දුනං දිසතීති නයිදං හගවා භික්ඛුසංඝස්ස දින්නදුතං සක්ඛාය පුච්ඡති. සෙට්ඨස්ස හි සරෙ භික්ඛුසංඝස්ස නිව්වං පණ්ණිතං දුතං දියති. න තං සත්ථා න ජානාති. ලොකියමහාජනයස්ස පන දියමානං දුතං ඉති. තං ලුඛං ගොති, සෙට්ඨස්ස විතතං න පිණෙති. තං පුච්ඡති. අසක්ඛාමොති න සක්ඛාරිඤා අගාරවචසෙන දෙති. අවිගතීකොති අවිතතිකාරං උපට්ඨපෙඤා. අසක්ඛාති ආණ්ඩුතියා පරගතොන දෙති. අපමිදුනති න තීරන්තරං දෙති. ඡසෙසිතුකාමො හුඤා වමමිකෙ උරගං පක්ඛි පනොතා විය දෙති. අනාගමනදිට්ඨිකොති කතස්ස නාම ඵලං ආගමියතීති න ඵලං ආරම්භනදිට්ඨිං උප්පාදෙඤා දෙති. සත්ථ සත්ථාති නිසු කුලසමපදුසු.¹ න උලාය්ස ගන්තගොගායාති ආදිසු නාතග්ග රසපොරාණසාලිගොජනෙ උපතීතෙ විතතං න නමති “ගරපේතං රෙගචබ්බික”නති වඤා යෙන වා තෙන වා ඛාතෙන සද්ධිං සතුණ්ඩක හතතං අමතං විය සමපියායනොතා භුඤ්ඤති. කාසිකාදිසු වරවතොසු උපතීතෙසු “ගරපේතාති නිවාසෙනත්තස්ස පටිච්ඡාදෙතුමපි න සකෙකාතති, ගතොසුපි න සණ්ඨගන්ති”ති වඤා නාලිකොරසාවක මූලකතවසදිසාති පන ඵුලවත්ථාති “ඉමාති නිවාසෙනොති නිවත්ථා වමපි ජානාති. පටිච්ඡාදෙනබ්බං පටිච්ඡාදෙති”ති සමපියාය මානො නිවාසෙති. ගතියානඅස්සයානරථයානසිවිකාදිසු උපතීතෙසු “ගරපේතාති චලාචලාති, න සක්ඛා ඵත්ථ නිසිදිතු”නති වඤා ජජ්ජර රථකෙ උපතීතෙ “අයං නිව්වලො. ඵත්ථ සුඛං නිසිදිතු”නති තං සාදියති. න උලායෙසු ව පසුච්ඡු කාමගුණෙසුති අලභිකතපටි යත්තා රුපවතියො ඉතියො දිසො “යක්ඛිණියො මඤ්ඤෙ ඵතා බාදිතුකාමො. කිං ඵතාති”ති යථා සුබෙතෙව විනිතාමෙති. වෙලාමොති ජාතිගොතතරුපගොගසද්ධිපඤ්ඤාදිති මරියාදුවෙලාතිකකතොති උලායෙති ගුණෙති සමන්තාගතත්තා ඵලං ලද්ධිනාමො. සො ඵම රුපං දුතං අදුසිති ඵත්ථ අයමානුසුබ්බි කථා :-

සො කීර අතීතෙ බාරණසියං පුරෙහිතගෙගෙ පටිසන්ධිං ගණති. වෙලාමකුමායෙතිස්ස නාමං අකංසු. සො සොළසවසතිකකාලෙ බාරණසියං රුජකුමාරෙන සද්ධිං තක්කසිලං² ගන්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං පට්ඨපෙසි. යථා ව නෙ ඵලං අඤ්ඤෙපි ජමුදිපෙ වතුරසීතිසගස්සරුජකුමාර. බොධිසත්තො අත්තනා ගති තට්ඨානං පිට්ඨිආචරියො හුඤා වතුරසීතිකුමාරසගස්සාති සික්ඛාපෙසි. සගමපි සොළසවසෙහි උග්ගගෙනබ්බං සිප්පං නීති වසෙහි උග්ගණති. ආචරියො වෙලාමස්ස සිප්පං පගුණන්ති ඤාති “වෙලාමො මයා ඤාතං සබ්බං” ජානාති. තුලෙහ සබ්බෙපි සමග්ගා ගන්වා තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණතා”ති වතුරසීතිකුමාරසගස්සාති බොධි

1. තිසු සමපදකුලෙසු-මු: II, & ලIII, තිසු සමපදකුලෙසු-ලි: I: II
 2. තක්කසිලායං-ලි: I: II, 3. මෙ ඤාතසිප්පං-ලි: I: II,

සත්තසංස් කියාදෙයි. බොධිසත්තයා ආවර්ග වැළකී වතුරසිති
 භූමාරසභසංපරිවාලේ නිකම්භිතා එකං ආසන්නතගරං පඤ්ඤා
 තනතගරසාමිකං රුජභූමාරං උග්ගණ්ඨාපෙඤ්ඤා තසං සිප්පෙ පගුණේ
 ජාතෙ තං තදෙව නිවතෙනයි. එතෙනුපායෙන වතුරසිතිතගර
 සභසංස්නි ගතවා රුජභූමාරේ සිප්පං පගුණං කඤ්ඤා තසම් තසම්
 නගරෙ තං තං නිවතෙනවා බාරණසිරුජභූමාරං ආද්ග්ග බාරණසි
 තගරං අගමයි. මනුස්සා බාරණසිරුජභූමාරං පරියොද්ගතසිප්පං රජේජ
 අභිසිඤ්ඤා වෙලාමසං පුරොගිතධානං අදංසු.

[illegible]

වෙලාමො වතුරසිතියා රුජසගයානං ජනපදං විවාරෙතො වක්ක
නාතියං අරෙ විස රඤ්ඤ ජනපදස්මිං ඔසරුපෙසි. තතො පට්ඨාය
තෙ රුජානො ආගච්ඡන්තාපි ගච්ඡන්තාපි අත්තනො අත්තනො ජන
පදෙ යෙව සඤ්චරන්ති. අමානං ජනපදෙ 'ති විලොපං න කරෙන්නති.
රුජගාරවෙත රඤ්ඤ ජනපදමපි න පිළෙනති. ජනපද සන්නිසින්නා
නියං අගෙසු. සබ්බෙ රුජානො හට්ඨතුට්ඨා 'යෙන තෙ ආවරිඨ!
අත්තා, තං අමානං වදෙට්ඨ'ති පවාරසිංසු. වෙලාමො සිසං නහානො
අත්තනො නිවෙසනෙ සත්තරත්තපරිපූර්ණං ගමනානං වාරුති විවර
පෙතො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ඨා සන්නිවිතං ධනං ඔලොකෙතො
ආයවසඤ්ච උපධාරෙතො 'මයා සකලජම්බුදීපං බොහොත්තන
ඉදුති දුතං දුතුං වට්ඨති'ති රඤ්ඤ ආරෙවෙතො ගමනානීරෙ වාදස
යෝජනිකා උඬකපනතියො කාරෙතො තස්මිං තස්මිං ණනෙ සප්පි
මුඵ්ථාණ්ණතෙලුතිලතඤ්ඤලාදිතං උපනත්තං මහාකොට්ඨාගාරුති
පට්ඨපෙතො 'එකස්මිං ණනෙ එත්තකා ජනා සංවිදහට්ඨ. යං කිඤ්ච
මනුස්සානං ලභ්බිකන්තාම අපි. තතො එකස්මිමපි අසති මයා
ආරෙවෙත්තාට්ඨා'ති මනුස්සෙ සංවිධාය 'අසුකද්වසනො පට්ඨාය වෙලාම
මුහම්භස්ස දුතං භුඤ්ජතු'ති නගරෙ හෙරිං වරුපෙතො දුතයා
පරිනිවසිතනති දුතසුත්තෙති ආරෙවිතෙ සහස්සගස්සිකං නිවාසෙතො

පඤ්චසකයානිකං එකංසං කථාං සබ්බාලඛිකාරභූමිනො දුතථිමංස නන්ධාය එළිකවණ්ණස්ස උදකස්ස සුවණ්ණභිකාරං පුරෙතා “ඉමස්මි ලොකෙ ඉමං දුතං පටිග්ගහෙතුං යුත්තාරුපො දුකඛිණ්ණස්ස පුග්ගලො අපි, ඉමං උදකං නිකම්මිතා පඨවිං ගණහතු. සචෙ නපි, එවමෙව තිට්ඨතු”ති සචචකිරිසං කථා භිකාරං අධොමුඛං අසාසි. උදකං ඛලිකාරකොත විය ගහිතං අගොසි.

බොධිසත්තො “සුඤ්ඤා වහ හො ජලමුද්දිපො, එහපුග්ගලොපි දුකඛිණ්ණං පටිග්ගහෙතුං යුත්තාරුපො නපි”ති විපපටිසාරං අකථා “සචෙ දායකස්ස වසෙනායං දුකඛිණ්ණං විසුජ්ඣස්සති, උදකං නිකම්මිතා පඨවිං ගණහතු”ති විනේනයි. උදකං නිකම්මිතා පඨවිං ගණති. ඉදති “දුතං දස්සාමි”ති දුතග්ගං පථා දුතං ඔලොකෙතා යාගු වෙලාය යාගු ඛජ්ජකවෙලාය ඛජ්ජකං හොජනවෙලාය හොජනං දාපෙසි. එතෙනෙව නිහාරෙන දිවසෙ දිවසෙ දුතං දීයති. තස්මි බො පන දුතග්ගෙ ඉදනනාම නපිති වත්තබ්බං නපි. ඉදං දුතං “එතතකම්මෙනෙව තිට්ඨං ගමිස්සති”ති රත්තසුවණ්ණං නිගර පෙතා සුවණ්ණපාතිං කාරෙතා වතුරාසිති සුවණ්ණපාතිසහස්සානං අන්ධාය වතුරාසිති රාජසහස්සානං සාසනං පහිණි. රාජානො “විරස්සං වත මයං ආවරියෙන අනුගගිතා”ති සබ්බං සචපාදෙතා පෙසෙසුං. දුතෙ දීයමානෙ යෙව සත්ත වස්සාති සත්ත මාසාති අතිකකතනාති. අපි බ්‍රාහ්මණො “ගිරඤ්ඤං භාජෙතා දුතං දස්සාමි”ති මහනේත ඔකාසෙ දුතං සජ්ජෙතා වතුරාසිති සුවණ්ණපාතිසහස්සාති ආදිං කථා කොට්ඨො පට්ඨාය අදාසි. නත් රුපිසසුඤ්ඤාති රජතතට්ඨක රජතථාලකරජතමාසකෙති පුරති. පාතියො පන බ්‍රහ්මකාති න සලලකෙඛතබ්බා. එකකර්මසප්පමාණෙ භූමිභාගෙ වතස්සොව පාතියො ඤප්පිංසු. පාතිමකුලං නවරත්තං ගොති, මුඛවට්ටිනො පට්ඨාය අට්ඨ රත්තං. පාතිමුඛවට්ටියා විසුත්තො¹ ආජඤ්ඤරථො අනුපටියායති. දදමානො පාතියා බාගිරනේතන වග්ගෙ වග්ගෙ පටිග්ගාගකෙ ඤපෙතා පඨමං පාතියං පකඛිත්තං දතා පච්ඡා සක්ඛිනො සක්ඛිනො විශො ජෙතා පාතෙති.² එවං වතුරාසිති පාතිසහස්සාති අදාසි. රුපිසපාති ආදිසුපි එසෙව නයො.

එන්ධාපි ව සුවණ්ණසුඤ්ඤාති සුවණ්ණතට්ඨක³ සුවණ්ණථාලක සුවණ්ණමාසකෙති පුරති. ගිරඤ්ඤසුඤ්ඤාති සත්තවිධරත්තපුරති. කංසුපබාරණාති රජතමයාති බීරපට්ටිච්ඡකාති. තාසමපන ඛෙකුතං සිඛනාති සුවණ්ණකොසකපටියොනද්ධාති අගෙසුං. ගිව්ඨෙ සුමනදුමං පිලකිංසු. වතුසු පාදෙසු සුවණ්ණනුපුරති. පිට්ඨියං වරදුකුලං පාරුතං, කණ්ණෙ සුවණ්ණසණ්ඨං බන්ධිංසු. ගොණකප්පනාති වතුරඛුලාධිකදීඝලොමකෙති මහාකොජවෙති සන්ධනාති. පටිකප්ප

1. පසුත්තො-මු. I, සංයුත්තො-ලි. I, II. 2. පාතෙති-ලි. I, II දෙතිති-මු. II

3. තට්ටි-මු. II,

නානිති උණණාමයෙහි සෙතපච්චන්දරණෙහි සන්භාති. පච්චිකන්ථ
 නානිති සතපුප්ථකඋණණාමයන්දරණෙහි සන්භාති. සඋත්තරවජ්ජ
 දායිති උපරි බඳොත රත්තනිභානෙන සගිභාති. උභතො ලොතින
 කුපඛානානිති සිසුපඛානඤ්ච පාදුපඛානඤ්චාති උභතො ලොතින
 කුපඛානාති. වන්ඨකොට්ඨසහස්සාගිති ලොකවොහාරවසෙන විසති
 වන්ථසුගාති එකකොට්. ඉධ පන දස සාවකා එකකොට්ති වුත්තා.
 බොමසුමුමානනති ආදිවති බොමාදිසු යං යං සුමුමං තං හදෙව
 අදාසි. යාති පනෙතාති “ඉඤ්ඤානං උසහදානං මජ්ජදානං සමජ්ජදානං
 විත්තකාමදාන”නති අදානසමමනාති, තාතිපි එස “වෙලාමසස දානමුඛෙ
 ඉදං නාම තතී”ති වචනපථං පච්චිඤ්ඤාං පරිවාරන්ථාය අදාසි. නිජජ්ජා
 මඤ්ඤා විසසදානනිති තදියො විස සදානති. ඉමිනා එත්තකෙන
 සන්ථා වෙලාමසස දානං කාපේඛා ගහපති! එතං මහාදානං න
 අඤ්ඤා අදාසි. අහං අදාසිං. එවරුපං පන දානං දදන්තොපි අහං
 පටිග්ගහෙතුං යුත්තරුපං පුග්ගලං තාලන්ථං. තිං මාදිසෙ වුඤ්ඤො
 ලොකසමිං දිපපමානෙ¹ දානං දදමානො කසවා විනොසිති සෙට්ඨිසස
 දෙසනං වසෙසන්තො සිසා බො පන නො ගහපතිති ආදිමාග.
 නහු ව යාති තදා අගෙසුං රුපවෙදනාසඤ්ඤාසඛාරවිඤ්ඤාණාති, තාති
 තිරුඤ්ඤාති. කසවා අහං නොන සමසෙන වෙලාමො බ්‍රාහ්මණොති
 ආහාති? පවෙණියා අවිච්ඡන්තතා. තාති හි රුපාදිති තිරුඤ්ඤා
 මානාති ඉමෙසං පච්චයෙ දන්තා තිරුඤ්ඤාති. අපරපරං අවිච්ඡන්තං
 පවෙණිං ගහෙත්වා එවමාග. න නං කොට්ඨ දක්ඛිණං විසොබෙතිති
 කොට්ඨ සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා උට්ඨාය තං
 දක්ඛිණං සොබෙතිති වත්තබෙබ්බා නාහොසි. තඤ්ඤා දක්ඛිණං සො
 බෙනොනා උත්තමකොටියා වුඤ්ඤො, ගෙට්ඨිමකොටියා ඛමමසනාපති
 සාපිපුත්තසදිසො සාවකො ව සොබෙය්‍ය.²

ඉදං නතො මහපථලන්තරනති ඉදං සොතාපන්නදානං³ ලොකිඤ
 මහාජනසස සත්තමාසාධිකාති සත්ත සංවච්ඡරති එත්තකාති හිරඤ්ඤා
 සුවණ්ණාදිති පරිච්චජන්තෙන දින්නදානතො මහපථලං. සො ව
 සනං දිට්ඨිසමපන්නානනති එන්ථ එකෙකසසු සකදගාමිසස වසෙන
 එකුත්තරසතං⁴ සොතාපන්නගණ්ණා වෙදිහබ්බා. ඉමිනා උපායෙන
 සබ්බවාරෙසු ගෙට්ඨා ආගතෙන අනන්තරෙන සතතුණං කත්වා
 පුග්ගලගණ්ණා වෙදිහබ්බා. මාතුඤ්ඤං සඤ්ඤං උද්දිසස කාචනිභාරෙ
 නාම: යන්ථ වෙතියං පතිට්ඨිතං හොති. ඛමමසමණං කරියති. වතුති
 දිසාති හිකුඤ්ඤා ආගච්ඡන්තා අපටිපුච්ඡිත්වා යෙව පාදෙ බොවිත්වා කුඤ්ඤි
 කාය වාරං විචරිත්වා සෙනාසනං පටිජග්ගන්තා වසිත්වා යථාථාසුකං

1. දිසමානෙ-ලි. I: 11.

2. මු. I. දිසිසමපන්නනති දසසතසමපන්නං සොතාපන්නං. ඉතිඅට්ඨකො.

3. සොතාපන්නසස දින්නදානං-මු. I. සොතාපන්නසස වා දින්නදානං-මු. II & ලි. III.

4. එකසස සකදගාමිසස වසෙන එකුත්තරසතං සොතාපන්න කත්වා-ලි: III & මු. I.

ගව්‍යන්. සො අනතමසො චතුරතනියා පණ්ණසාලාපි ගොසු, වාතුද්දිසං සඬ්ඝං උද්දිස්ස කතවිහාරෙතෙව වුවවති. සරණං ගවෙස්සානි එත්ථ මග්ගොනාගතං අතිවතනසරණං අබ්භෙදං. තථා සීලං. ගංචුහනමතනනති ගංචුහනමතනං, විහංගුලීති ගංචුපිණ්ඩං ගවෙස්සා උපසිඬ්ඝනමතනං. අපරෙ ගවෙස්සනමතනනති පාලිං වතී ගාවිසා එකචාරං එතද්දිසාමතනනති අත්ථං වදනති. මෙතනවිතනං¹ ඉධ අපරණාවසෙනෙව. අතිවමසඤ්ඤනති මග්ගස්ස අනන්තරපචය භාවසිඬාපතනබලවට්ඨපස්සනං. කුමදනතසුත්තවණ්ණනාසමපන එවං වුත්තං.

යසමා පතෙත්ථ සුත්තන්තපරියායෙන “යාවදෙව සීතස්ස පටිස්සායා”ති ආදයො නව ආනිසංසා වුත්තා. බකිකපරියායෙන “සීතං උණං පටිහනති”ති ආදීහි සත්තරස ආනිසංසා වුත්තා. තසමා එතං සලාකහත්තතො මහපථලතරනති වෙදිතබ්බං. යසමා සරණ ගමනනාම කිණ්ණං රතනානං ජීවිතපට්ඨාගමයං පුඤ්ඤකමමං සග්ගසමපතනිං දෙති. තසමා තං විහාරදුතතො මහපථලතරනති වෙදිතබ්බං. යසමා පන සරණගමනෙන දිට්ඨිඋජ්ජකරණං භාරියං. සික්ඛාපදසමාදුතෙ විරතීමත්තකමෙව. තසමා එතං යථා තථා ගණ්හනනස්සාපි සාධුකං ගණ්හනනස්සාපි මහපථලතරං. කිඤ්චාපි පඤ්චසීලතො² සරණගමනමෙව ජෙට්ඨිකං. ඉදමපන සරණෙ පටිට්ඨාය රක්ඛිතසීලවසෙන මහපථලතරනති වුත්තං. පඤ්චසික්ඛාසඬ්ඛාතමහා දුතසදිසස්ස දුතස්ස නාම අභාවතො අත්තති සිනෙහඤ්ච ජීවිත සිනෙහඤ්ච පටිච්චජ්ඣා රක්ඛිස්සාමිති සමාදින්නතාය ව එත්ථ මහපථ ලතා වෙදිතබ්බං. යසමා පඨමජ්ඣානං එකකප්පං බුහමලොකෙ ආයුං දෙති, දුතියං අට්ඨ කපෙප, තතියං චතුසට්ඨි කපෙප, චතුත්ථං පඤ්ච කපපසතාති, තදෙවංකාසානඤ්චායතනාදිසමාපතතිවසෙන ගාවිතං විසති වත්තාලිස සට්ඨි චතුරසීති ආපසගස්සාති ආයුං දෙති. තසමා මහපථලතරං. විපස්සනාඤ්ඤාමට්ඨි විපස්සනාසුබසදිසස්ස සුබස්ස අභාවා මහපථලතරනති.

උපමාතො පන ඉමාති දුතාදීති පුඤ්ඤති එවං වෙදිතබ්බාති. සවෙ ජමුද්දිපං හෙරිතලසදිසදි සමතලං කතො කොට්ඨො පට්ඨාය පලලභික අත්ථිතො අරියපුග්ගලෙ නිසීදුපෙති. තත්ථ සොතාපන්නා තං දස පතනියො අස්සු, සකදගාමීනං පඤ්ච, අනාගාමීනං අඬ්ඝි තෙය්‍යං, බිණ්ණසවානං දියඬ්ඝිං, පච්චෙකබ්බුධානං එකාපතති හවෙය්‍යා සමමාසමුද්ඛො එකකොව, එත්තකස්ස ජනස්ස දින්නදුතතො සමමා සමුද්ධස්ස දින්නදුතමෙව මහපථලං. ඉතරමපන :-

“විහාරදුතං පණ්ණිපාතො සික්ඛා මෙත්තාය භාවනා,
බයතො සමමසන්තස්ස කලං නාග්ගති සොලසි”නති.

තෙතෙව හඟවා 'ධම්මානුධම්මපටිපත්තිපරමා පුජා'නි ආග. වුත්තා හි පරිනිබ්බාණසමයෙ "යො බො ආනන්ද හිතවු වා හිතවුණි වා උපාසකො වා උපාසිකා වා ධම්මානුධම්මපටිපත්තො විහරති සාමීචි පටිපත්තො අනුධම්මචාරි, සො නවාගතං සකකරෙති ගරුකාරෙති මානෙති පුජෙති පරමාය පුජාය"නි. නත්‍රායමධිපපායො:- "ආනන්ද මයා දීපඝනකරපාදමුලෙ නිපත්තන අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා අභිනීහාරං කරෙන්නෙන මාලාගක්ඛිතුරියනිනාදිනං අත්ථාය අභිනී හාරෙ න කතො; න එවදත්ථාය පාරමියො පුරිතා. නයමාන බො එතාය පුජාය පුජිතො නාම හොමි. යො ච හිතවු යා ච හිතවුණි අත්තතො පඤ්ඤාත්මසික්ඛාපදං ජිනවෙලං ජිනමරියදං ජින කාලපුත්තං අණුමත්තමපි අවිනික්කමින්නො සීලආචාරපඤ්ඤාත්ම සුචතභසමාදානං යාව ගොත්‍රභූතො සමොපටිපදං ආරාධෙති, අයං ධම්මානුධම්මපටිපත්තො නාම. යො ච උපාසකො යා ච උපාසිකා තිස්ස සරණස්ස පඤ්ඤා දසස්ස සීලෙස්ස පරිපුරකාරි හොති, මාසස්ස අට්ඨ වාරෙ උපොසථෙ කරෙති, දානං දෙති, ගක්ඛිපුජා මාලාපුජා කරෙති, මානරං උපට්ඨාති, පිතරං උපට්ඨාති, කුලෙජෙට්ඨාපට්ඨාසිකො හොති, ධම්මිකෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ උපට්ඨාති, බුද්ධධම්මසඝිසරතනෙස්ස ගාරවං කරෙති, පඤ්ඤාධම්මකම්මණීජරං පහාය ධම්මෙත සමෙත ජිවිතං කප්පෙති, අයං ධම්මානුධම්මපටිපත්තො නාම. අයං නිර්මස පුජා නාම පරමා පුජා නවාගතස්ස අනුච්ඡිකා. තෙන ච අභිප්පජි තා¹ සකෙකාති සාසනං සක්ඛාරෙභුං. යාව කීවඤ්ච ඉමා වතස්සො පරිසා මං ඉමාය නිර්මසපුජාය පුජෙස්සන්ති, තාව සාසනං මජ්ඣිකානස්ස පුණ්ණවන්දෙ විය විරෙවිස්සති"නි.

වෙලාමසුත්තවණ්ණනා.

දකුණු ආසියාතික භූගෝල විද්‍යා: මහාපජාපති ගොතමිනි එත් ගොතමිනි නොත්තං. නාමකරණදිවසෙ පනස්සා ලභිසකකාර බ්‍රාහ්මණා ලකඛණ සමපත්තිං දිස්වා "සවෙ පන අයං සිහරං ලභිස්සති, වක්කවත්තිරඤ්ඤා අත්තමහෙසි භවිස්සති. සවෙ පුත්තං, වක්කවත්තිරුජා භවිස්සතිති උභය ථාපි මහති යෙවස්සා පජා භවිස්සති"නි බ්‍රාහ්මණිස්ස. අපස්සා මහාපජා පතිනි නාමං අකංස්ස. ඉධ පන ගොතෙන සද්ධිං "මහාපජාපති ගොත මිනි වුත්තං. නවත්ති අත්තං. සාමං වාසිනන්ති න සහන්තෙතෙව්වාසිහං. එකදිවසමපන දසිගණපරිවුතා සිප්පිකානං වායනට්ඨානං ආගන්ත්වා වෙමකොටිං ගහෙත්වා වායනාහාරං අකාසි. තං සක්ඛායෙනං වුත්තං.

හඟවත්තං කිර අභිසම්බොධිං පත්වා පස්මගමනෙ කපිලවත්තුං ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය පට්ටිං ගහෙත්වා සුද්ධාදනමහාග්ග්ඤ්ඤ සකං නිවෙ සනං පවෙසෙසි. අපස්ස රුපසොහං² දිස්වා මහාපජාපති විනෙතසි:

1. අභිප්පජිකා-මු.

2. සමි. ස.සද්දාමා-මු. I

3. රුපසොහං-ල I, II.

අප් හඟවත්තො රුපසොහං-මු. I.

“සොහති චත මෙ පුත්තස්ස අත්තභාවො”ති. අථස්සා බලවසොමනස්ස උපපජ්ජි. නතො විනොසි: “මම පුත්තස්ස එකුනතිංස වස්සාති අභාරමජ්ඣෙක වසන්තස්ස අත්තමසො මොවඵලමත්තමපි මයාදින්නකං ඵච නාහොයි. ඉදුනිස්ස විවරසාටකා දස්සාමි. ඉමසමිං ඛො පන රුජ ගෙගෙ බහුති මහග්ගවත්ථාති අපි. නාති න මං නොසෙන්නි. සහත්ථා කතමෙව මං නොසෙති. සහත්ථා කතා දස්සාමි”ති.¹ අථ අත්තරුපණතො කප්පාසං ආගරුපෙත්වා සහත්ථෙ තෙව පිංසෙත්වා පොඤ්ඤා සුමුම සුත්තං කන්නිත්වා අනෙතා චක්ඛුසමිං යෙව සාලං කාරුපෙත්වා සිප්පිකො පකෙකාසාපෙත්වා සිප්පිකානං අත්තනො පරිභොගං බාදනීයභොජ නීයමෙව² දත්වා වායාපෙසි. කාලානුකාලං දුසිගණපරිවුතා ගතත්වා වෙමකොටිං අග්ගගෙයි. නිට්ඨිනකිම්බානං සිප්පිකානං මහාසක්කාරං කත්වා දුස්සයුගං ගඤ්ඤායුගෙ පකඛිපිත්වා වාසං ගාහාපෙත්වා රඤ්ඤා ආරුචෙයි. රුජා³ මහාවිපියො සමමජ්ජාපෙත්වා පුණ්ණස්සටෙ ඨපා පෙත්වා ධර්මපාකා උස්සාපෙත්වා රුජසරවාරතො යාව නිග්‍රොධාරමා මග්ගං පටියාදුපෙත්වා පුප්ථාතිකිණ්ණං අකායි. මහාපත්තපිටි සබ්බා ලභිකාරුපතිමණ්ඩිතා දුසිගණපරිවුතා සමුග්ගං සීසෙ ඨපෙත්වා භගවතො සන්නිකං ගතත්වා ඉදමෙම භගෙන නිවං දුස්සයුගනති ආදිමාග.

දුතිසමපි වොති සබ්බෙ ගොනමි දෙතිති වුත්තෙ පහොමහං භගෙන දුස්සකොට්ඨාගාරතො භික්ඛුසහස්සාපි භික්ඛුසහස්සාසාපි භික්ඛුසහස්සාසාපි විවරදුස්සාති දුභං, ඉදමපන භගවතං උදදිස්ස සාමං කන්තං සාමං වාසිනං, නමෙම භගෙන භගවා පටිගණ්ණාතුත්ති නිමන්තයමානා ආහ. ඵලං යාවනතියං යාපි. භගවා පටිකඛිපි යෙව. කසමා භගවා අත්තනො දීයමානං භික්ඛුසබ්බස්ස දුපෙතීති? මාතරි අනුකම්පාය. ඵලං කිරස්ස අහොයි “ඉමිස්සා මං ආරබ්භ පුබ්බචෙතනා මුඤ්ඤවත්චෙතනා අපරචෙතනාති තිස්සො චෙතනා උප්පන්නා. භික්ඛු සබ්බමපිස්සා ආරබ්භ උප්පජ්ජන්තු. ඵලමස්සා ඡ චෙතනා එකතො හුත්වා දීඝරත්තං භිතාය සුබාය සංවත්තිස්සන්නති”ති.

විනණ්ඩවාදී පනාග “සත්ථරි දිත්තතො සබ්බෙ දිත්තං මහපඵල තරං, තසමා ඵලං වුත්ත”නති. සුත්තං ආගරුති වුත්තො සබ්බෙ ගොනමි දෙති, සබ්බෙ තෙ දිත්තෙ අහස්සෙව පුජිතො ගම්මිස්සාමි සබ්බො වාති ආගරි. කිම්පනස්ස සුත්තස්ස අයමෙවත්ථොති? ආම අයමෙව්නි. යදි ඵලං “තෙතගානඤ්ඤ විඝාසාදුතං පුචං දෙති”ති වචනතො විඝාසාදුතං දිත්තං මහපඵලතරං භවෙය්‍ය, ඵලමපි හි සත්ථා අත්තනො දීයමානං දුපෙයි. මා ඵලං ගණ්ණ :

“නයිමසමිං ලොකෙ පරසමිං වා පන
බුද්ධොත සෙට්ඨා සදිසොව විජ්ජති,
යමාහුතෙය්‍යානං අග්ගතං ගතො
පුඤ්ඤාත්තිකානං විපුලඵලෙසිත”නති.

1. දස්සාමිති විත්තං උප්පාදෙයි-ලි. I, II. 2. බාදනීයං භොජනීයස්සෙව-ලි. I, II.
3. මහාරුජා-ලි. I, II.

වචනනො සන්ධාන උත්තරිතරෙ දකුණු ආසියාතික නාම නැති. සො පුතාහ: “සකෙස නෙ දිනෙහ අහසෙව ව පුජනො හවිසාමි සකෙසා වා”හි වචනනො සන්ධාන සකුසපරියාපනෙතාහි. සො එවං වචනනෙහි. නව ලද්දියා සන්ධාන සකුසපරියාපනෙතා වෙ යෙව සරණා ගොනති. එවං සනෙහ ව ‘අනුජානාමි හිතනිවෙ තිහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජං උපසම්පද’නති එවමනුසංයා පබ්බජ්ජාපි න රුහති. සමමා සමුද්ධෙ ව ගතකුටියං නිසිනෙහ හිතනු සකුසකමාති කරුනති. නාති කුපපාති හවෙයසං. න ව කුපපනති. නසමා න වග්ගනිමෙතනති. **ආපාදිකාති සංවද්ධිකා.** කුමනාකං හන්පාදෙසු හන්පාදනිවං අසා බෙතෙනසු හන්ව ව පාදෙ ව වද්ධිකා, පටිපත්තිකාති අන්ධා. **පොසිකාති දිවසස්ස** වෙ නයො වාතෙ නාගාපෙතා හොපෙතා පායෙතා පොසෙසි. **එසංයං පායෙසිති** නන්දකුමාරෙ නිර්බොධිසත්තනො කති පාගෙනෙව දහරනරො, නසමි ජාතෙ මහාපජාපති ගොනමි අත්තනො පුත්තං ධාතීතං දතා සයං බොධිසත්තස්ස ධාතීතිවං සාධයමානා එසංයං පායෙසි. නං සකුසෙව පෙරෙ එවමාහ: **සං භානන්ද සුගගලො සුගගලං ආගමිමාති** යං ආවරියපුගලං අනෙතමාසිකො පුගගලො ආගමම, තිස්සාය. **න සුසංතිකාරං වද්ධිති** පවුට්ඨකාරං සුකාරං න වද්ධි. අතිවාදනාදිසු ආවරියං දිස්වා අතිවාදනකාරණං අතිවාදනං නාම. යසමි වා දිසාභාගෙ ආවරියො වසති, ඉරියාපථං කපෙපනෙහා නදතිමුබො වන්දිතා ගමිති,¹ වන්දිතා නිසිදති, වන්දිතා නිපජ්ජති, වන්දිතා තිට්ඨති. ආවරියමපන දුරතො දිස්වා පවුට්ඨාය පවුට්ඨමනකිරියං පවුට්ඨානං නාම. ආවරියමපන දිස්වා අසුප් ලිමපග්ගස්ස සිසෙ යපෙතා නමස්සති, යසමි වා දිසාභාගෙ සො වසති, නදතිමුබො ගමිතිනෙහාපි සිගොපි නිසිනෙහාපි නිපනෙහාපි තපෙව නමස්සති. ඉදං අසුප් ලිකමමං නාම. අනුච්ඡිකකාමස්ස පන කරණං සාමිච්ඡිකමමං නාම. විවරදිසු විවරං දෙනො යං වා නං වා න දෙති, මහස්සං සතමුලිකං සහස්සමුලිකමපි දෙතිසෙව. පිණ්ඩපානාදිසුපි එසෙව නයො. කිමනුතා? වතුහි පණ්ණිතපට්ඨයෙහි වක්කවාලිත්තරං පුරෙතා සිතෙරුපබ්බතෙහ කුටං ගාගාපෙතා දෙනොපි ආවරියස්ස අනුච්ඡිකං කාතුං න සකෙකාති යෙව. ඉදං පුත්තං පාටිපුගලිකං දකුණු ආරබ්භ සමුට්ඨිතං. ආනන්දන්තෙපි පාටිපුගලිකං යෙව සමාදපෙසි. නසමා වුද්දසසු යානෙසු දිනාදනං පාටිපුගලිකං නාම ගොතීති දසෙහාතුං වුද්දස වො පනිමානන්දාති දෙසනං ආරභි. අසං පඬමාති අයං දකුණු ගණනවසෙනපි පඬමා, පෙට්ඨකභාවවසෙනපි අයං හි පඬමා අග්ගා පෙට්ඨකා. ඉමිස්සා දකුණු පඬමා නාම නපි. දුතියනාතිපි පරමදකුණු යෙව, සෙසා පරමදකුණුභාවං න පාපුණනති. බාහිරගෙ කාමෙසු විනාශගසුති කමමාදිමි ලොකීයපඤ්චා හිසෙසු. පුට්ඨනසිලවාති පුට්ඨනසිලධාතුනො ගොති අසකො

1. “වන්දිතා නිසිදති වන්දිතා තිට්ඨති”හි සන්ධි නැති.

අමායාවී පරං අපිලෙචා බවෙමන සමෙන කසියා වා වණ්ඨිජාය වා ජීවිනං කපෙපතා. පුථුජ්ජනදසසීලා නාම කෙවට්ටමච්ඡබ්බාදී පරපීලාය ජීවිනං කපෙපතාගේ. **තිරව්ජානගනෙති** යං ගුණවසෙන උපකාරවසෙන පොසකන්ථං දිනාමි යමි අලොපඅසීලොපමත්තමි දිනාං නං න ගතිහං. යමපන සුභතසුභාරකුභකුටාදීසු යස්ස කස්සමි සත්තස්ස ඵලෙ පාටිකසීඬිචා යාවදන්ථං දිනාං, ඉදං සකියාය වුත්තං. **සනගුණාති** සතාතිසංසා. ඉදං වුත්තං හොති: අයං දකඛිණො ආයුසහං වණ්ණසතං සුබසතං බලසතං පටිභානසහනාති පඤ්චාතිසංසසහනාති දෙති. අත්ත භාවසතෙ ආයුං දෙති, වණ්ණං දෙති, සුබං දෙති, බලං දෙති, පටිභානං දෙති යි ඉමිනා උපායෙන සබ්බන්ථ නයො වෙදිතබ්බො.

සොභාපතතිඵලසව්ඡිතිරියාස පටිපනෙතති ඵන්ථ ගෙහිමකොටියා තිසරණගතො උපාසකොටි සොභාපතතිඵලසව්ඡිතිරියාය පටිපනො නාම හොති. තස්මිං දිනනදුනමි අසඬේය්‍යං අපමෙය්‍යං¹, පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨිතස්ස පන නහො උත්තරිං, දසසීලෙ නහො, නදහුපබ්බජිතසාම ණේරස්ස නහො, උපසම්පන්නභික්ඛුනො නහො, උපසම්පන්නස්සෙව චත්තසම්පන්නස්ස නහො, ආරඬ්ඛිපස්සකස්ස නහො උත්තරිං, උත්තමකොටියා පන මග්ගසමඬිති සොභාපතතිඵලසව්ඡිතිරියාය පටිපනො නාම, ඵහස්ස දිනනං නහො උත්තරිං මහපඵලහරමෙව. “කිට්ඨන මග්ගසමඬිතිස්ස සකකා දුනං දුචු”නති? ආම සකකා. ආරඬ්ඛි පිපස්සකස්ස හි පිණ්ඩාය ගෙගවාරේ සීහස්ස ආසනසාලායං වා විහාරෙ වා නිසින්නස්ස මහුස්සා පතෙන බාදනීයං වා හොජනීයං වා පකම්පනති, පත්තං වා ආදාය සරං ගන්වා පකම්පනති, තස්මිං බණේ මග්ගවුට්ඨානං හොති, ඉදං දුනං මග්ගසමඬිතිනො දිනනං නාම. පඨවියා බලමණ්ඩලමත්තෙ පදෙසෙ පංසුං ආදිං කත්වා යාව පඨවියා පංසුනො අපමෙය්‍යහා විය සොභාපතතිඵලසව්ඡිතිරියාය පටිපනා දිනං දිනනදුනානං අපමෙය්‍යහා වෙදිතබ්බො.

ඉදුති පන භගවා “සඬෙස ගොතමි දෙති-පෙ-සඬෙසා වා”ති වුත්තවචනෙන සත්තසු ඤාතෙසු දිනනදුනං සඬිසිනං නාම හොතිති දස්සෙචුං. “සත්ත බො පතිමානකු”ති දෙසනං ආරභි. **බුද්ධපමුඛ උභයොසඬෙසති** ඵහතො භික්ඛුසඬෙසා, ඵහතො භික්ඛුණීසඬෙසා, සන්ථා මජ්ඣෙ නිසින්නො හොති, අයං බුද්ධපමුඛො උභයොසඬෙසා නාම. **අසං පඨමාති** ඉමාය දකඛිණාය සමපමාණා දකඛිණා නාම² නද්ධි. තථාගතෙ පන පරිතිබ්බුතෙ උභයොසඬෙසස්ස පමුඛෙ සබාදුභං බුද්ධපට්ඨමං³ ආසනෙ ඤාපෙත්වා පත්තං ආධාරනෙ ඤාපෙත්වා දකඛිණො දකමාදිං කත්වා සබ්බං සන්ථු පඨමං දත්වා උභයොසඬෙසස්ස දුතබ්බං, ඵමං බුද්ධපමුඛස්ස උභයොසඬෙසස්ස දුනං දිනනං නාම හොති. යං සන්ථු දිනනං, නං-යො සන්ථාරං ජග්ගති චත්තසම්පන්නො භික්ඛු,

1. අසඬේය්‍යං-ලි: I. II. 2. සමපමාණා නාම-ලි: I. II 3. පට්ඨමං-ලි: I. II.

හයා වා භික්ෂුසා, සමාසයා වා¹ දුතබ්බං. සප්පිතොලාති පන ගහෙතා දිපා ජාලෙතබ්බා.² සාවකං ගහෙතා පටාකා ආරුපෙතබ්බා. **භික්ෂු සමෙකස්මිං අපරිච්ඡින්නො මහාභික්ෂුසමෙකස්. ගොත්තභූතොති ගොත්ත මහතමෙව අනුභවමානා නාමමහත්තස් ණාති³ අපො. කාසාව කණ්ණාති කාසාවකණ්ණාමනා. තෙ කිර එකා කාසාවකණ්ණං ගහෙතා හපෙ වා ශිව්වාය වා බන්ධිතා විවරිසානති. සරවාරෙ පන තෙසං පුහතහරියානසිවස්සජ්ජාදිති⁴ පාකතිකානෙව හවිසානති. දුස්සිලෙසු සමසං උද්දිසා දුතං දස්සනති** එත් දුස්සිලො සමසනති න වුතොතා. සමෙකස්මිං දුස්සිලො නාම නත්ති. දුස්සිලා පන උපාසකා. තෙසු දුස්සිලෙසු භික්ෂුසමසං උද්දිසා “සමසයා දෙමා”ති දුතං දස්සනති. සමසගතා දක්කිණා නාම සමෙකස් විහාරිකාරං කාචුං සකෙකානතස්ස ගොති. සමෙකස් පන විහාරිකාරෙ දුක්ඛතෙ. යො හි සමසගතං දක්කිණං දස්සාමිති විහාරං ගතො හතොතො! සමසතො උද්දිසිතො එකං ථෙරං දෙවොති වදති. අප සාමණේරං වා ථෙරං වා ලභිතො “සාමණේරෙ මෙ ලදො”ති අඤ්ඤාපහනං ආපජ්ජති. “ථෙරෙ මෙ ලදො”ති වා සොමනස්සං උපපාදෙති. හස්ස දක්කිණා සමසගතා න ගොති. යො පන සාමණේරුදිසු යං භාඤ්ඤාසමසතො ලභිතො තිබ්බි කාරෙ හුතො “සමසයා දෙමි”ති සමෙකස් විහාරිකාරං කාචුං සකෙකාති, හස්ස දක්කිණා සමසගතා ගොති.

පරසමුද්ධවසිනො කිර එවං කරෙතති. තත් හි එකො විහාර සාමී කුට්ටිබ්බො සමසගතං දක්කිණං දස්සාමිති සමසතො උද්දිසිතො එකං භික්ෂුං යාමි. සො එකං දුස්සිලභික්ෂුං ලභිතො තිසිදනට්ඨානං ඔපුඤ්ජාපෙතො ආසනං පඤ්ඤාපෙතො උපරි විහාරං බන්ධිතො ගක්ඛුම පුපෙඨති පුපෙතො පාදෙ ධොවිතො මකෙතො බුද්ධස්ස නිපට්ඨාකාරං කරෙතොතො විය සමෙකස් විහාරිකාරෙත දෙය්‍යධම්මමද්ධි. සො භික්ෂු පච්ඡාභතො විහාරජග්ගනත්ථාය කුද්දලං දෙවොති සරවාරමාගතො. උපාසකො තිසිනොති කුද්දලං පාදෙන බිට්ඨො ගණ්ණාති අද්ධි. තමෙතං මහස්සා ආහංසු: “කුලෙහි පාතොව එතස්ස කතසකකාරෙ වහ්නං න සකකා. ඉදති උපවාරමහතමපි නත්ති. කින්නාමෙත”නති? උපාසකො “සමසයා සො අය්‍යා සකකාරෙ, න එතස්සා”ති. කාසාව කණ්ණසමසයා දින්නදක්කිණවපන කො මහපඨලාවකරණෙන සොධෙ තිති? **සාපිසුතනමොගගලොනාදයො මහාසාවකා සොධෙතති. අපිව ථෙරං විරපරිනිබ්බතා. ථෙරෙ ආදිං කතො යාවජ්ජනතා ධරමානා බිණ්ණසවා සොධෙතති යෙව. නිකේවාහං ආනිඤ්ඤෙන වි පටිඤ්ඤෙන සමසගතාය දක්කිණායාති එත් බුද්ධපමුඛො සමෙකස් අත්ති. එතරහි සමෙකස් අත්ති. කාසාවකණ්ණසමෙකස් අත්ති. බුද්ධපමුඛො සමෙකස් එතරහි සමෙකස් සද්ධිං න උපනෙතබ්බො. තෙන තෙනෙව සමයෙන**

I. හස්ස වා භික්ෂුසා වා-ලි. I හස්ස වා භික්ෂුසා 2. ජාලිතබ්බා-ලි I & මු. II ජලිතබ්බා. සමසයා වා භික්ෂුසමා-ලි. II & මු. II, 3 නාමමහත්තස්සපනතාති-ලි. III [ලි. II, III, හස්ස වා භික්ෂුසමසයා වා-ලි. III. 4. වණ්ණජ්ජාදිතමානති-ලි III & මු. I. 5. කිඤ්ඤ.

කපේතබ්බං. සඛස්තො උද්දිසිත්වා ගභිතසමණෝ පුට්ඨජ්ඣනො, පාරිපුඤ්ඤාලිකො¹ සොනාපනො දිනාදුතතො සඛස් විනතීකාරං කාතුං සකෙකානතායා පුට්ඨජ්ඣනසමණෝ දිනනං මහපථලතරං. උද්දිසිත්වා ගභිතො සොනාපනො, පාරිපුඤ්ඤාලිකො සකදගාමී ආදිසුපි එසෙවනායො. සඛස් විනතීකාරං කාතුං සකෙකානතායා හි බිණ්ණසවෙ දිනාදුතතො උද්දිසිත්වා ගභිතො දුස්සිලෙපි දිනනං මහපථලතරමෙව. යමපන චුතතං “සීලවතො බො මහාරජ! දිනනං මහපථලං, තො දුස්සිලායා”ති නං ඉමං නයං පභාය වනස්සො බො ආනිඤ්ඤා දක්ඛිණා විසුඤ්ඤානි ඉමස්මිං වතුකෙක දට්ඨබ්බං.

දුශකතො විසුඤ්ඤාති මහපථලතාවෙන විසුඤ්ඤාති, මහපථලා ගොතිති අපේ. දුශකතො විසුඤ්ඤාතිති වෙත් වෙස්සනාරුඤ්ඤා කපේතබ්බො. සො හි පුජකායා බ්‍රාහ්මණායා දුරහෙ දත්වා පඨවිං කපේපසි. පටිගගාහකතො විසුඤ්ඤාතිති එත් කල්‍යාණතද්විබ්බවාරවාසී කෙවට්ටො කපේතබ්බො. සො කිර දීඝසොමනේරස්ස තිකඛතතුං පිණ්ඩපාතං දත්වා මරණමඤ්ච නිපනො “අයායා මං දීඝසොමනේරස්ස දිනනපිණ්ඩපාතො උද්ධරති”ති ආහ. තෙම දුශකතොති² එත් වසිමානවාසී ලුදුකො කපේතබ්බො. සො කිර පෙනස්ස දක්ඛිණං දෙනො එකස්ස දුස්සිලස්සෙව නායො වාරෙ අදුසි. නතිස්වාරෙ අමනුස්සො “දුස්සිලො මං විලුපති”ති විරථි. එකස්ස සීලවතායා තිකඛතො දත්වා පාපිතකාලෙ යෙවස්ස පාපුණ්ණි. දුශකතො වෙච්ච විසුඤ්ඤාතිති අසදිසදුතං කපේතබ්බං. සා දක්ඛිණා දුශකතො විසුඤ්ඤාතිති එත් යථා නාම ඡෙකො කස්සකො තිස්සාරං බෙත්තං ලභිත්වා සමයෙ කස්ත්වා පංසුං අපනෙත්වා සාලිබ්ජාති පතිස්පෙත්වා රතතිඤ්චං ආරකෙඛ අපමාදං ආපජ්ජෙනො අඤ්ඤායා අරක්ඛිත³ බෙත්තතො අබිකතරං ධඤ්ඤං ලභති. එවං සීලවා දුස්සිලස්ස දත්වාපි මහනතං එලං අධිගච්ඡති. ඉමිනා උපායෙන සබ්බපදෙසු විසුඤ්ඤාතො වෙදිතබ්බො.

විනාශකො විනාශකස්සාති එත් විතරගො නාම අනාගාමී, අරහා පනෙකතනවිතරගොව. තස්මා අරහතො දිනාදුතමෙව අභංගං, භවා ලයස්ස භවපත්තායාභාවතො. නනු ව බිණ්ණසවො දුනථලං න සද්දහතිති? දුනථලං සද්දහනතා බිණ්ණසවසදිසා න ගොතති. බිණ්ණස වෙත කතකාමමපන නිව්ඤ්ඤාගතතා කුසලං වා අකුසලං වා න ගොති, කිරිසට්ඨානෙ තිට්ඨති. නෙතෙවස්ස දුතං අභංගං ගොතිති වදනති. කිමපන සමමාසලේඛෙන සාරිපුත්තනේරස්ස දිනනං මහපථලං, උදුහු සාරිපුත්තනේරෙන සමමාසලේඛස්සාති? සමමාසලේඛෙන සාරිපුත්තනේරස්ස දිනනං මහපථලං. කස්මා? සමමාසලේඛං යපෙත්වා අඤ්ඤා දුතස්ස විපාකං ජාතිතුං සමනේ නාම නපී. දුතං නාම දෙය්‍යධම්මස්ස ධම්මෙන සමෙන පරං අපිලෙත්වා උපනන්තා,

1. පාරිපුඤ්ඤාලිකො-සබ්බත්.

2. ආරක්ඛිත-සබ්බත්.

පුබ්බවෙනනාදිවසෙන වෙනනාමහනනනා, බිණාසවහාවෙන නං දිවසං තිරෙධනො වුට්ඨිතහාවෙන වජ්ජසමපනනනා, ගුණාතිරෙක නාති වතුති සමපදාති දුනං දුභං සකෙකානකසං තසමිං යෙවනන හාවෙ විපාකං දෙති. නත්තිදං වජ්ජ:-

රුජගහෙ කාකවලියො නාම දළිඳො අපි. තස්ස හරියා පණ්ණවිලියාගුං පටි. මහාකස්ස පණ්ණෙරෙ තිරෙධා වුට්ඨාය කස්ස සහගං කරෙමිති ආවජ්ජෙනො නං දිස්වා ගනනො ගෙහවාරෙ අට්ඨාසි. සා පහතං ගහෙනා සබ්බං තත් පකම්පිතා ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරෙ විහාරං උපගනනා සඤ්ඤා උපනාමෙසි. සත්ථා අහතනො යාපනමතතං ගණිති. සෙසං පඤ්ඤානං භික්ඛුසහානං පහොසි. කාකවලියොපි තං යානං පතෙනා වුලලකං ලභි. මහාකස්ස පො සත්ථාරං කාකවලියස්ස විපාකං පුට්ඨි. සත්ථා 'ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ සෙට්ඨිවත්තං ලභිස්සාති' ති ආහ. සො නං කථං සුතා ගනනා හරියාය ආරෙවෙසි. තද ව රුජා නගරං අනුසංචාරෙනො බිහිනගරෙ ජීවසුලෙ නිසින්නා පුරිසං අරුස. සො රුජානං දිස්වා උච්චාසද්ධං කතා "භූමනාං මෙ භුඤ්ජනකහතතං පටිණ්ඨා" ති ආහ. රුජා 'පෙට්ඨස්සාමි' ති වතා සායමාසහතෙන උප නිතෙ¹ සරිතා "ඉදං හරිතුං ආමන්ථං ජාතථා" ති ආහ. නගරෙ සහස්ස භණ්ඩකං වාරෙසුං තතිස්වාරෙ කාකවලියස්ස හරියා අග්ගහෙසි. අථ නං රඤ්ඤා දස්සෙසුං. සා පුරිසවෙසං ගහෙනා පඤ්ඤාසුඛසත්තථා හත්තපාතිං ගහෙනා නගරා නිකම්ඨි². බිහිනගරෙ තාලෙ අභිවත්තො දිසනාලො නාම යකෙකා නං රුක්ඛමුලෙන ගවත්තති "තිට්ඨ තිට්ඨ හකෙකාසි මෙ" ති ආහ. 'නාහං නව හකෙකා, රාජදුතො අහ' නති. කත් ගවත්තිති? 'ජීවසුලෙ නිසින්නා පුරිසස්ස සතතික' නති. මමපි එකං සාසනං හරිතුං සකම්ඨාසිති? 'ආම සකම්ඨාමි' ති. 'දිසනාලස්ස හරියා සුමනදෙව රාජධිතා කාලි පුත්තං විජාතා' ති ආරොවෙය්‍යාසි, ඉමස්මිං තාලමුලෙ සත්ත ධනකුමරියො අපි, තා තුචං³ ගණ්ණය්‍යාසි" ති. සා 'දිසනාලහරියා සුමනදෙවරාජධිතා කාලි පුත්තං විජාතා' ති උගෙසාසෙනා අගමාසි. සුමනදෙවො යකධස්මාගමෙ නිසින්නො සුතා "එකො මහස්සො අමනාං පියවචනං ආරෙවෙති. පකෙකාසථ න" නති පකෙකාසාපෙතා සාසනං සුතා පසන්නො "ඉමස්ස රුක්ඛස්ස පරිමණ්ඩලවර්ෂායාය එරණ්ඨානෙ නිධිකුමරියො තුස්සං දමමි" ති ආහ. ජීවසුලෙ නිසින්නා පුරිසො හත්තං භුඤ්ජනා මුඛපුඤ්ජනකාලෙ ඉපිට්ඨෙය්‍යාති ඤාතා වුලායං ඛසි. සා අසිතා අත්තනො වුලා ජීවිතා රඤ්ඤා සතතිකා යෙව ගතා. රුජා "හත්තං භුඤ්ජනහාවො කථං ජාතිතබ්බා" ති ආහ. සා "වුලසකුඤ්ඤා" ති වතා සබ්බං රඤ්ඤා ආරෙවෙතා ධනං ආහර පෙසි. රුජා "අඤ්ඤාය ඵත්තකං ධනං නත්ති" ති තස්සා පතිං තසමිං නගරෙ ධනසෙට්ඨිං අකාසි.

දකුණු ආර්ථික සමාජවාදී ආර්ථිකය.

සුභසුත්තෙ- තත් සුභොති අඛිතසුභවාය සුභොතෙවියං නාම අභංජි. මාණවොති සො මහලුකකාලෙපි භරුණවොහාරෙන වොහරියති. **නොදෙය්‍යසුත්තො**ති භොදෙය්‍යස්ස නාම පසෙතිදි **කොසලස්ස** පුරෙහිහමුභමණස්ස පුත්තො, සො කීර් සාවඤ්ඤා අවිදුරෙ තුදිගාමස්ස අධිපති, තෙන භොදෙය්‍යොති සංඛං ගතො. මහඬුනො පන හොති සත්තාසීතිකොට්ඨිතවො පරමමච්ඡරි. දදහො හොගානං අපරික්ඛයො නාම නැවති විනෙතතො කස්සපි තිඤ්ඤිත දෙති. වුත්තමපි චෙතො:-

“අඤ්ඤානං ඛයං දිස්වා වම්බිකානඤ්ඤි ආවයං,
මධුනඤ්ඤි සමාහාරං පණ්ඩිතො සරමාවසෙ”ති.

එවං අද්‍යතමෙව සික්ඛාපෙසි. ධුරිචිතාරෙ වසතො සමමාසමුද්ධස්ස යාගුලුඛිකමන්තං වා කවචජුමන්තං හත්තං වා¹ අද්ධා ධනලොහෙන කාලං කඤ්ඤා තස්මිං යෙව සරෙ සුතබො හුචා තිබ්බගෙතො. **සුභො** හං සුතබං² අතිචිය පියායති. අත්තනො භුඤ්ඤානභවතමෙව හොජෙති. උක්ඛිපිචා වරසයනෙ සයාපෙති.

අථ භගවා එකදිවසං පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙතො නං සුතබං දිස්වා “**නොදෙය්‍යබ්‍රාහ්මණො** ධනලොහෙන අත්තනො සරෙ සුතබො හුචා තිබ්බගෙතො, අජ්ජ මයි සුතස්ස සරං ගතෙ මං දිස්වා භුඤ්ඤාරං කරියාති. අථස්සාහං එකවචනං වක්ඛියාමි. “සො ජානාති මං සමණො ගොතමො”ති ගතවා උද්ධනට්ඨානෙ නිපජ්ජියාති. තතො තිද්ධනං සුභස්ස මයා සද්ධිං එකො කථාසලාපො භවියාති. සො ධම්මං සුචා සරණෙ පතිට්ඨගියාති. සුතබො පන කාලං කඤ්ඤා තීරයෙ තිබ්බතතියාති”ති ඉමං සුතස්ස සරණෙසු පතිට්ඨානභාවං ඤාචා සරීර පටිජග්ගනං කඤ්ඤා එකකොව ගාමහො තික්ඛමනෙත මාණවෙ තං සරං පිණ්ඩාය පාවිසි. සුතබො භගවත්තං දිස්වා භුඤ්ඤාරං කරෙතො හග වතො සමීපං ගතො, තතො තං භගවා එතදවොච “භොදෙය්‍ය ත්වං පුබ්බෙපි මං හො හො”ති පරිභවිචා සුතබො ජාතො. ඉද්ධතිපි භුඤ්ඤාරං කඤ්ඤා තීරයං ගමියාසි”ති. සුතබො තං සුචා “ජානාති මං සමණො ගොතමො”ති විපට්ඨසාරි හුචා ගිවං ඔනමෙඤ්ඤා උද්ධනත්තාරෙ ජාරිකාය නිපනෙතො. මහස්සා උක්ඛිපිචා සයනෙ සයාපෙතුං නාසකංසු. **සුභො** ආගතවා “කෙනායං සුතබො සයනා ඔරෙ පිතො”ති ආහ. මහස්සා “න කෙනවි”ති වචා තං පවත්ති. ආරෙ වෙසුං³. මාණවො සුචා “මම පිතා බ්‍රහ්මලොකෙ තිබ්බගෙතො, භොදෙය්‍යසුතබො තඤ්ඤි. සමණො ගොතමො පිතරං සුතබං කරෙති. යං තිඤ්ඤි එස මුඛාරුලුහං භාසති”ති කුජ්ඣිචා භගවත්තං මුසාවාදෙන තික්ඛගෙභුකාමො විහාරං ගතවා තං පවත්ති ප්‍රච්ඡි.

1. යාගුලුඛිකමන්තං වා හත්තං-ලී: I, II, යාගුලුඛිකමන්තං මා-ලී: III, යාගුලුඛික මන්තං වා හත්තකවචජුමන්තං වා-මු: I. 2. සුතබං දිස්වා-ලී: III, & මු: I,

3. ආහංසු-ලී: III,

භගවා නමිද් වාසස් වාපේව වඩා අවිසංවාදනභං ආහ “අභි පන තො මාණව! පිහරු අනතඛාතං ධන”නති? අභි තො ගොභව! සභ සහස්සග්ගතිඛා සුවණ්ණමාලා සභසහස්සග්ගතිඛා සුවණ්ණපාදුකා සභ සහස්සග්ගතිඛා සුවණ්ණපාති සභසහස්සඤ්ච භාහපණනනති.¹ ගච්ඡ භං සුභබං අප්පොදකපායාසං තොජාපෙච්චා සයනෙ ආරොපෙච්චා ඊසං නිද්දං ඔක්කන්තං² භාලො පුච්ඡ, සබ්බං තො ආවිඤ්ඤති. අථ නං ජාතෙය්‍යාසි “පිතා මෙ එසො”ති. මාණවො “සවෙ සච්චං භවිස්සති, ධනං ලච්ඡාමි. තො වෙ? සමණං ගොභවං මුසාවාදෙන තිග්ගවෙස්සාමි”ති විති භාරණෙති භූටේඨා ගන්තවා වථා අභාසි. සුභබො “ඤ්ඤො”මිති ඉමිනා”ති පරෙදිච්චා හුංගුනති භරෙතොතො ධනතිධානට්ඨානං ගන්තවා පාදෙන පස්විං බතිච්චා සඤ්ඤං අදාසි. මාණවො ධනං ගගෙච්චා භවපටිච්ඡන්තං නාම එවරුපං සුබ්‍රමං පටිසඤ්ඤානතරං පාභටං සමණස්ස ගොතමස්ස, අද්ධා එස”සබ්බඤ්ඤති භගවති පසනාචිතොතා හුච්චා චුද්දස පඤ්ඤා අභිසංඛරි.

අඛගච්ඡාපාඨකො කිර සො. තෙනස්ස එවදහොසි. “ඉමං ධම්මපණ්ණාසාරං කච්චා³ සමණං ගොතමං පඤ්ඤං පුච්ඡස්සාමි”ති දුතියගමනෙන සෙන භගවා තෙනුපසඛකමි. තෙ පන චුද්දස පඤ්ඤා භගවා එකපභාරෙතෙව විශ්‍යජේතොතො **කම්මස්සකාති** ආදිමාහ. තත් කමමං එතෙසං සභා, අභ්‍යන්තො භණ්ඩකානති= කමමස්සභා. කමමං එතෙසං දායජං, භණ්ඩකානති= **කම්මදායාදා**, කමමං එතෙසං යොති භාරණනති= **කම්මසොති**. කමමං එතෙසං බක්ඛු, ඤාතොති= **කම්මබක්ඛු**. කමමං එතෙසං පටිසරණං, පතිට්ඨාති= **කම්මපටිසරණං**. සද්දං ගිහපණ්ණිතනාසාති යං ඉදං “චං ගිතො භව, චං පණිතො, චං අප්පාසුකො, චං දීඝාසුකො-පෙ-චං පඤ්ඤවා”ති එවං ගිහපණ්ණිතතාය විභජනං, භං න අඤ්ඤා කොචි කරෙති, කමමෙව එවං සතොත විභජනති අපේඨා. එවං විශ්‍යජ්ජෙන පන මාණවො වාසස්ථං න අඤ්ඤාසි. මානතිස්සිතො කිරෙස පණ්ණිතමාති, අභ්‍යන්තා සමං න පස්සති. වාසස් මානභඤ්ජ නත්ථං භගවා “ආදිතොව දුපපටිච්ඡිං කච්චා කපේස්සාමි, තතො අජානතොතා මං යාවිස්සති, අථස්සාහං යාවිතකාලෙ කපේස්සාමි. එවඤ්ඤස්ස සාත්ථං භවිස්සති”ති එවං කපේසි. මාණවො අභ්‍යන්තො අප්පටිච්ඡිභාවං පකාසෙගොතා නිවො අහනති ආදිමාහ. **සමතෙතනාති** පරිපුණ්ණෙන. **සමාදිතෙතනාති** ගතිතෙන පරා මට්ඨෙන. **අප්පාසුකසංවත්තනිකා** එසාති යං ඉදං පාණාතිපාත කමමං, එසා අප්පාසුකසංවත්තනිකා පටිපදා. කථිතපනෙසා අප්පාසුකං කරෙති? වත්තාරි කමමාති: උපටිලභං උපවේද්දහං ජනකං උපත්ථානකනති. බලවකට්ඨෙති තිබ්බත්තං පවත්තෙත **උපටිලභං**.

1. කභාපණනති-සබ්බත්.

2. අද්ධා එසංසෙන-ලී: & මු II.

3. ඔක්කමන්ත-ලී: I, II & මු.

4. ගහච්චා-මු: I.

ආගන්තුකා අත්තො ඵලං වදති නාම “සවාහං පඨමතරං ජානෙය්‍යං, න තෙ ඉධ නිබ්බන්ධිං දදෙය්‍යං, වතුසු යෙව අපායෙසු නිබ්බන්ධා පෙය්‍යං, හොං, වං යත්තං නිබ්බන්ධං, අහං උපපිලකාමං නාම පිළෙඨා නිරුපං නියුසං කසටං කාරිස්‍යාමි”ති. තතො පට්ඨාය තං නාදිසං කඳෙති. කිං කඳෙති? පරික්‍ෂයං උපනෙති. හොගෙ¹ විනාසෙති. දුරකස්‍ය² පන මාතුකුච්ඡයං නිබ්බන්ධාලතො පට්ඨාය අස්‍යාදො වා සුඛං වා න හොති. මානාපිතුකං පිළාව උපපජ්ජති. ඵලං පරික්‍ෂයං උපනෙති. කථං හොගෙ¹ විනාසෙති? දුරකස්‍ය පන මාතුකුච්ඡමිති නිබ්බන්ධාලතො පට්ඨාය ගෙගෙ හොගා උදහං පට්ඨා ලොණං. විය රුජාදිනං වසෙන තස්‍යනති. කුමහදෙගනා ධෙහුයො ඕරං න දෙනති. සුදන්තා ගොණා වණ්ඩා හොනති, භාණා හොනති, ඛස්‍යා හොනති. ගොමණ්ඩලෙ රෙගො පනති. දුසාදයො වචනං න කඳෙතති. වප්‍පං සස්‍යං න ජායති. ගෙගගහං ගෙගෙ අරස්‍යෙගහං අරස්‍යෙසු තස්‍යති. අනුපුබ්බන සාසච්ඡාදනමත්තං දුලලහං හොති. ගඛ්‍යපරිහාරෙ න හොති. විජාතකාලෙ මාතුච්ඡාදො ඡිජ්ජති. දුරකො පරිහාරං අලහනො පිළිහො නිරුපො නියුසො කසටො හොති. ඉදං උපපිලකාමං නාම.

දිසායුකකමෙත නිබ්බන්ධස්‍ය උපවේදකාමං ආගන්තුකා ආයුං ඡිජ්ජති. යථා හි පුරිසො අට්ඨසගගමකසමත්තං සරං ඕපෙය්‍ය. තමස්‍යෙසු ධනුහො මුත්තමත්තං මුග්ගරෙන පහරිතා තත්ථො පාතෙය්‍ය. ඵලං දිසායුකකමෙත නිබ්බන්ධස්‍ය උපවේදකාමං ආගන්තුකා³ ආයුං ඡිජ්ජති. කිං කඳෙති? වොරට්ඨිං⁴ පවෙසෙති. වාලමවේදකං ඔතාරෙති. අස්‍යෙතරං වා පරික්‍ෂයට්ඨානං උපනෙති. ඉදං උපවේදකාමං නාම. උපසානකනතිපි එතස්‍යෙව නාමං. පටිසංඝිතිබ්බන්ධකාමං ජනකාමං නාම. අප්‍පහොගකුලාදිසු නිබ්බන්ධස්‍ය හොගසමපදාධිකරණං උපක්‍ෂමහකාමං නාම. ඉමෙසු වතුසු පුරිමාති වෙ අකුසලානෙව. ජනකං කුසලමි අකුසලමි. උපක්‍ෂමහකං කුසලමෙව.

තත්ථ පාණතිපාතකමං උපවේදකානාවෙන අප්‍පායුකසංවත්ත නිකං හොති. පාණතිපාතිනා වා කතං කුසලකමං උළාරං න හොති. දිසායුකපටිසංඝිං ජනෙතො න සකෙකාති. ඵලං පාණතිපාතො අප්‍පායුකසංවත්තතිනො හොති. පටිසංඝිමෙව වා නියමෙතො අප්‍පායුකං කඳෙති. සන්තිට්ඨානවෙනතාය වා නිරයෙ නිබ්බන්ධති. පුබ්බාපරවෙනතාහි මුත්තනෙයෙන අප්‍පායුකො හොති. දිසායුක සංවත්තතිනා එතාති එත්ථ පරිත්තකමෙත නිබ්බන්ධං. පවත්ත එතං පාණතිපාතා විරතිනමං ආගන්තුකා අත්තො ඵලං වදති

1. හොගං-ලි: I, II & මු II. 2. තත්ථ දුරකස්‍ය-ලි: I & මු.

3. නාම, ලි: I-II & මු. I නාම ආගන්තුකා-මු. II.

නාම: “සවාහං පඨමතරං ජාතෙය්‍යං, න තෙ ඉධ නිබ්බතති”
දදෙය්‍යං, දෙවලොකෙයෙව නං නිබ්බතතාපෙය්‍යං, හොතු, නං යත්තී
කත්ථි නිබ්බතතං, අහං උපස්මග්ගකකමමං නාම. උපස්මග්ගතො
කරිස්සාමි”නි උපස්මග්ගං කරෙති. කිං කරෙති? පරිස්සයං නාසෙති.
හොගෙ උප්පාදෙති. දුරකස්ස මාතුකුච්ඡියං නිබ්බතතාලතො
පට්ඨාය මාතාපිතුන්තං සුඛමෙව හොති. යෙපි පකාතියා මනුස්සානං
පරිස්සයා හොන්ති, සබ්බෙ තෙ අපගච්ඡන්ති. එවං පරිස්සයං
විනාසෙති. දුරකස්ස පත මාතුකුච්ඡියං නිබ්බතතාලතො පට්ඨාය
ගෙගෙ හොගානං පමාණං න හොති. නිඛිකුමනියො පුරතොපි
පච්ඡතොපි ගෙගෙ පච්චමානා පවිසන්ති. මාතාපිතරො පරෙහි
උපිතධනස්සාපි සමමුඛිභාවං ගච්ඡන්ති. ධෙනුයො ඛනුඛිරං හොන්ති.
ගොණා සුඛසීලා හොන්ති. සස්සාති සමපජ්ජන්ති. වඩ්ඪියා වා ප
සුත්තං තාවකාලිකං වා දින්නං ධනං අවොදිතා සයමෙව ආගරිත්වා
දෙනති. දුසාදයො සුවවා හොන්ති. කමමන්තා න පරිහායන්ති.
දුරකො ගබ්හතො පට්ඨාය පරිහාරං ලභති. කොමාරතා වෙජ්ජා
සන්තිතිතාව හොන්ති.

ගහපතිකුලෙ ජාතො සෙට්ඨධ්‍යානං, **අමච්චකුලාදිසු** ජාතො
සෙතාපතිධ්‍යානාදීනි ලභති. එවං හොගෙ උප්පාදෙති. සො අප
රිස්සයො මහාහොගො චිරං ජීවතිති එවං අපාණාතිපාතකමමං දීඝායුක
සංවත්තනිකං හොති. අපාණාතිපාතිනා වා කතං අඤ්ඤමපි කුසලං
උළාරං හොති, දීඝායුකපටිසන්ධිං ජනෙත්‍යුං සකෙකාති. එමමපි දීඝායුක
සංවත්තනිකං හොති. පටිසන්ධිමෙව වා නියමෙත්වා දීඝායුකං කරෙති.
සන්තිධ්‍යානවෙනතාය වා දෙවලොකෙ නිබ්බතති. පුබ්බාපරවෙන
නාහි චුත්තනයෙන දීඝායුකො හොති. ඉමිනා නයෙන සබ්බපඤ්ඤා
විස්සජ්ජනෙසු අත්ථො දට්ඨබ්බො. විගෙයකකමමාදීනි හි පවත්න
ආගන්ත්වා අත්ථො තථෙව වදමානාති විය උපපිලනෙන නිබ්බො
ගතං උප්පාදෙත්වා පටිජග්ගනං අලභන්තස්ස රෙගුප්පාදනාදීනි වා
විගෙයනාදීනි වා තස්ස කුසලස්ස අනුලාරතාය වා ආදිතොව
පටිසන්ධිනියමෙන වා චුත්තනයෙන පුබ්බාපරවෙනතාවසෙන වා
බව්‍යාබාධනාදීනි කරෙන්නති. අපාණාතිපාතො විය අවිගෙයකතාදීනි,
අප්පාබාධනාදීනි. එත්ථ ව පත **ඉස්සාමනිකො** හොතිති ඉස්සාය
සමපසුත්තවිත්තො.

උපදුස්සනීති ඉස්සාවසෙනෙව උපකෙකාසනො දුස්සනී. ඉස්සං
බ්‍රහ්මනීති යවකලාපං විය බ්‍රහ්මනො යථා න නස්සති, එවං
බ්‍රහ්මනී විය ඔපෙති. **අප්පසකෙකා**ති අප්පසකෙකා අප්පපරිවාරො,
රත්තිබ්බතො විය සරො න පඤ්ඤාති. උච්චිට්ඨාත්ථො නිසීදිත්වා
උදකදායකමපි න ලභති. න **දුතා**ති මච්ඡරියවසෙන න දුතා.
අතතිවාදනාදිසු උපපිලකඋපස්මග්ගකකමමාති නත්ථි. න හි පවත්න
නිවකුලිනං වා උච්චාකුලිනං, උච්චාකුලිනං වා නිවකුලිනං සකකා

කාතුං. පටිසන්ධිං යෙව පන නියමෙකා නිවකුලියං කාමං නිවෙ කුලෙ නිබ්බතෙතති, උච්චාකුලියං කාමං උච්චාකුලෙ. න පටිපුච්ඡනා භෝතිති එත් අපරිපුච්ඡනෙන නිරයෙ නිබ්බතතති. අපරිපුච්ඡනො පන ඉදං කාතබ්බං, ඉදං න කාතබ්බනති න ජානාති. අජානනො කාතබ්බං න කරොති, අකාතබ්බං කරොති. තෙන නිරයෙ නිබ්බතතති. “ඉති බො-පෙ-භිනප්පණ්ණිනායා”ති සත්ථා දෙසනං යථානුසන්ධිං පාපෙසි.

සුභසුභගතවිකල්පා.

චූලකම්ම විභවගසුභගතනිපි වුවවති.

අයං දුනකථාය කොසලලන්ථං නාසු නාසු පාලිඅට්ඨකථාසු වුත්තවසෙන පකිණ්ණකවිතිච්ඡයො. “පඤ්ච දුනාති අපුඤ්ඤාති පුඤ්ඤසම්මතාති ලොකස්මිං මජ්ඣදුනං සමජ්ඣදුනං ඉත්ථිදුනං උසහ දුනං විත්තකම්මදුන”නති පටිච්චාසෙ වුත්තං. තත්ථ සමජ්ඣදුනනති පුඤ්ඤකම්මත්ථාය නටනච්චාදීති අඤ්ඤාති ඔලොකාපනං. උසහ දුනනති ධෙවුනං අත්තරෙ ගබ්ගගගණත්ථාය උසහවිස්සජ්ඣනං. විත්ත කම්මදුනනති ආවාසං කාරෙකා තත්ථ විත්තකම්මං කාරෙභුං වට්ටති. ඉදම්පන මෙට්ඨකම්මසමායොජ්ඣනං ඉත්ථිපුරිසරූපවිත්තකම්මං සක්කාය වුත්තං. ඉමාති පඤ්ච කිඤ්චාපි¹ ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතාති, අථබො අපුඤ්ඤාති අකුසලාතිශයවාති අට්ඨකථාපිකාසු වුත්තං. එත්ථ ව චක්ඛුත්තය පුජනත්ථාය කතං නටසමජ්ඣං කුසලං ගොතීති දට්ඨබ්බං. වුත්තං හෙනං ඵෙරගාථාසං :-²

“වාදිතෙන ව නවෙවන සබ්බතාලසමාගිනො,
සමමුඛං වීය සමමුඛං උපට්ඨං බොධිමුත්තමං.

තෙන විත්තප්පසාදෙන විමානං³ උපපජ්ඣං,
සට්ඨි කුරියසගස්සාති පරිච්චාසෙනති මං සදු”ති.

යද්ද සද්දදුනං දස්සාමිති හෙරිමුතිඛිකාදිසු අඤ්ඤාතරතුරියෙන තිණ්ණං රතනානං උපහාරං කරොති, සද්දදුනං දෙති, හෙරිආදීති වජ්ජාපෙති, තද්ද දුනමයං ගොතීති අට්ඨකථාලීනං වුත්තං. යම්පන චක්ඛුත්තයපුජාරගිතං කතං, තං වුත්තනයෙන අකුසලමෙවාති දට්ඨබ්බං. වුත්තං හි ගාමණීසංසුතෙනා:- “පුබ්බෙ බො ගාමණී සත්තා අවිත රුගා බක්ඛිතබ්ඛා අවිතදෙසා අවිතමොගා. තෙසං නටො රබ්ගමජෙක්ඛි සමජ්ඣමජෙක්ඛි යෙ ධම්මා රජනියා⁴ දෙසනියා මොගනියා, තෙ උප සංගරති භීයො සරුගාය සදෙසාය සමොගාය. සො අත්තනා මතෙනා පමතෙනා පරෙ මදෙකා⁵ පමාදෙකා කායස්ස හෙදු පරමමරණා

1. පඤ්චපි-ලි: I, II.

3. නිමොණං-ලි: I, II, විමාන-මු. I.

2. ඵෙරකථාසං-ලි: I, II.

4. රජනියා-ලි: I, II.

5. මජ්ඣිම-මු. II.

පහාසෝ නාම තීරයෝ, තත්ථ උප්පජ්ජති. සචෙ ඛො පනස්ස එවං දිට්ඨි හොති:- යො සො නටො¹ රඛගමිජ්ජෙකි සමජ්ජමිජ්ජෙකි සචවා ලිකෙන ජනං පහාසෙති, සො පහාසානං දෙවානං සහව්‍යානං උප්පජ්ජතිති. සාස්ස හොති මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ඛො පනාහං **භාමණී** විනතං ගතීනං අඤ්ඤාතරං ගතීං වදාමි තීරයං වා තීරව්ජාන යොතිං වා²ති. තත්ථ **පහාසෝ** නාම තීරයොති අවිචියා එකස්මිං කොට්ඨාසෙ නච්චන්තා විය ගායන්තා විය නවචෙසං ගහෙත්වාච පච්චන්ති. තං සක්ඛායෙතං වුත්තං.

දුතං නාම චෙතනාදුතං දෙය්‍යධම්මදුතනනි දුට්ඨං හොති. තත්ථ චෙතනාදුතං අට්ඨකාමාවචරකුසලචසෙන අට්ඨවිධං. පුඤ්ඤ කිරියවන්ත්‍රචසෙන දුතමයං සීලමයනනි දුට්ඨං. කායවම්මිනොකමම වසෙන තිට්ඨං. පටිසක්ඛිවසෙන නවට්ඨං. විපාකදුතවසෙන සොළස විධං. කථං? යස්ස දුතං දුතබ්බනනි දුතෙ විත්තං නියාමිතං පරිණාමිතං අභිණ්‍යකරණෙන සමුද්ධරිතං, පතිරුප්පදෙසවාසසප්පරිසුප නිස්සයසදුමමසවණපුබ්බකතපුඤ්ඤතාදීහි යොතිසො ආචුඤ්ඤත්ව හොති. තස්ස ඉමෙහි පච්චයෙහි කුසලචෙතනා දුතං උප්පජ්ජති. නාඤ්ඤථා. තඤ්ඤ යදු සද්ධාබහුලාතිසංසදස්සාවිතාදෙය්‍යධම්මපටිග්ගා හකාදිසමපත්තිපච්චයලාභෙන හඨපහට්ඨො පුබ්බකතපුඤ්ඤසංවත්ත නිකකමමඉක්ඛියපරිපාකකිලෙසදුරිභාවපරිපුච්ඡිකතාපඤ්ඤවන්ත³සෙව නතාදිපච්චයලාභෙන අපි දිත්තනනි ආදිනස්පච්චතං සමොදිට්ඨිං පුරකඛත්වා⁴කායවිත්තකලලභාවදුතාදි⁴ පුඤ්ඤපරිවයාදිපච්චයලාභෙන අසංසිද්ධන්තො පරෙහි අනුස්සාගිතො දුතං දෙනි, තදු සොම නස්සසහගතං ඤ්ඤණසමප්පත්තං අසඬ්ඛාරිකං හොති. යදු පන වුත්ත නයෙන හට්ඨපහට්ඨො සමොදිට්ඨිං පුරකඛත්වා අමුත්තවාගතාදිවසෙන සංසිද්ධාන්තො වා පරෙහි වා උස්සාගිතො දෙනි, තදු සොමනස්ස සහගතං ඤ්ඤණසමප්පත්තං සසඬ්ඛාරිකං. යදු ඤ්ඤතිජනස්ස පටිපගති දස්සනෙන ජාතපරිවයා දුරතා භික්ඛුං දිස්වා සොමනස්සජාතා සහසා කිඤ්චිදෙව හන්ථගතං දෙනති, තදු සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤණවිපසුත්තං අසඬ්ඛාරිකං. යදු දෙථාති ඤ්ඤතිථි උස්සාගිතා දෙනති, තදු තමෙව සසඬ්ඛාරිකං හොති. යදු පන යථාචුත්තානං සොමනස්ස හෙතුනං අභාවං ආගමම චතුසු විකප්පෙසු සොමනස්සරගිතා දුතං දෙනති. තදු සෙසාති චත්තාරි උපෙක්ඛාසහගතාති උප්පජ්ජන්ති. එවං කාමාවචරකුසලචෙතනාවසෙන අට්ඨවිධං හොති.

යදු පන දෙය්‍යධම්මං ලභිත්වා දුතං මෙ දුතබ්බනනි දෙනති, තදු **දුනම්සං** හොති. යදු දෙය්‍යධම්මං ලභිත්වා මය්‍යං කුලවංසො කුලනනති කුලපවෙණි⁵ එසා පච්චතං එතනනි දෙනති, තදු සීලමිසං. එවං පුඤ්ඤකිරියවන්ත්‍රචසෙන දුට්ඨං. යදු පන සහන්තෙත දෙනි,

1. සො නතෙ නටො-ලී: I, II.

3. පුරකඛත්වා-ලී.

2. පුඤ්ඤවත්ත-ලී: I, II & මු. II.

4. කලලභාවතාදි-ලී: III & මු. I.

තද ඝායකමිම. යද පුත්තදුරදසාදයොපි ආණාපෙඤා දුපෙති, තද චවිකමිම. යද තමෙව චුත්තපපකාරං විජ්ජමානකවන්තං ආරභ්‍ය දුතං දසායමිති විනේතති, තද මනෝකමිම. විනයපරියායං පඤ්ඤාති දසායමිකරිසායමිති වාචා භික්ෂා හොතිති ඉමිනා ලක්ඛණෙන දුතං නාම හොති. අභිධම්මපරියායමපඤ්ඤා පන විජ්ජමානං වන්තං ආරභ්‍ය දසායමිති මනසා විනතිනකාලතො පට්ඨාය කුසලං හොති. අපරිභාගෙ කායෙන වාචාය කාතබ්බං කරිසායතිති චුතං. සමමාහවිනෝදනිකමපන: “ඉන්ද්‍රියසමන්තපටිපාදනෙ ඛලවපඤ්ඤා මන්දසද්ධො කෙරටිකපක්ඛං භජති. හෙසජ්ජසමුට්ඨිතො විශ් රෙගො අතෙතිවෙජා හොති. විතතුපපාදමත්තෙනෙව කුසලං හොතිති අතිධාවිඤ්ඤා දුතාදිති පුඤ්ඤති අකරොත්තො නිරයෙ උපපජ්ජති”ති චුතං. එවං කායවචිමනො කම්මවසෙන තිවිධං. තමපනෙනං පටිසන්ධිං දදමානං විපාකං පාඨය මානං¹ කාමසුභගියං යෙව නවිවිධං කාමාවචරපටිසන්ධිං දෙති. අපාය කාමරූපභූමිසු යථාරහං සොලසවිධං පවතතිවිපාකං පච්චති. කථං? අට්ඨවිධෙසු තෙසු දුනම්යකුසලෙසු යං අත්තනො පවතති කාලෙ පුරිමපච්ඡිමභාගපවතෙති කුසලෙති පරිවාරිතං, පච්ඡා වා ආසෙවනලාභෙන සමුද්විණ්ණං හොති, තං උක්කට්ඨං නාම. යමපන අකුසලෙති පරිවාරිතං, පච්ඡා වා දුක්කට්මෙන මයාති විපපරිසා රූපපාදනෙන පරිභාෂිතං, තං ඔමකං නාම. තත්ථ යං උක්කට්ඨං තිහෙතුකං, තං වතුසු තිහෙතුකපටිසන්ධිසු එකං යෙව පටිසන්ධිං දඤ්ඤා පච්ඡා පවතතියං සොලස විපාකෙ දෙති. යමපන ඔමකං තිහෙතුකං උක්කට්ඨස්ස දුහෙතුකං, තං වතුසු දුහෙතුකපටිසන්ධිසු එකං යෙව දඤ්ඤා පච්ඡා තිහෙතුකවජ්ජනෙ වාදස විපාකෙ දෙති. යං ඔමකං දුහෙතුකං තං මනුසෙසසු ජව්වකුබ්බිරිතපුංසකඋභතොබ්‍යස්සජන කාදිතං අහෙතුකපටිසන්ධිං දඤ්ඤා පච්ඡා අහෙතුකට්ඨිවිපාකෙ දෙති. එකා හි වෙනතා එකං යෙව පටිසන්ධිං දෙති. පවතතිවිපාකමපන අනෙකෙසු ජාතිසහසහස්සෙසු දෙති යෙව.

තත්ථ එකජවනවිපියං සත්තසු ජවනවෙනනාසු පඨමජවන වෙනතා දිට්ඨධම්මවෙදනිසංකමිම. නාම ඉමසමිං යෙව අත්තභාවෙ විපාකං දෙති. නස්ස විසෙසෙනො දිට්ඨධම්මවෙදනියං පරිපක්කං අපරි පක්කවෙදනියනති දුට්ඨං. චුතං හි උපට්ඨපණ්ණාසකට්ඨකථාසං :- යං පඨමවයෙ කතං පඨමවයෙ වා මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා, මජ්ඣිමවයෙ වා කතං මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා, පච්ඡිමවයෙ වා කතං තත්ථෙව විපාකං දෙති. තං දිට්ඨධම්මවෙදනිසං නාම. යමපන සත්තදිවසඛනනතරෙ විපාකං දෙති, තං පරිපක්කවෙදනියං නාමාති. තත්ථ කාතවලියපුණ්ණමලලිභාදෙවිආදිතං වන්තං වෙදිතබ්බං. යං තථා විපාකං දුතුං අසකෙකානතං, තං අගොසිකමිම නාම හොති, අවිපාකං සමපජ්ජති. අත්ථසාධිකා පන සත්තමජවනවෙනතා උපපජ්ජවෙදනිසං

නාම. තං අනන්තරෙ අත්තභාවෙ විපාකං දෙති. තථා අසකෙකානනං අහොසිකමිමං නාම හොති. උභින්නමපන අනන්තරෙ පඤ්ච ජවන වෙතනා අපරිපට්ඨිකවෙදනිසං නාම. තං අනාගතෙ යද ඔකාසං ලභති, තද් විපාකං දෙති. සති සංසාරපාවනතියා අහොසිකමිමං නාම න හොති. තෙන මුත්තසතෙතා නාම නත්ති. අපථලමහපථලභාවො පනස්ස වෙලාමදකම්ණාවිභග්ගසුතෙනසු මුත්තනායෙතෙව දට්ඨබ්බො. එවං පටිසංඝිවසෙන ච විපාකදුතවසෙන ච වෙනනාදුතං වෙදිතබ්බං. සීලමයභාවනාමයෙසුපි අයමෙව නයො දට්ඨබ්බො.

දෙය්‍යධම්මදුනමපන: ආමිසදුතං අභයදුතං ධම්මදුනනති දුතබ්බ වඤ්චවසෙන තිවිධං. තත්ථ ආමිසදුතං අජ්ඣිතතිකං බාහිරනති දුට්ඨං. තත්ථ බාහිරං :-

“අන්තං පානං වත්ථං යානං මාලාගඤ්චිලෙපනං,
සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං දුතවඤ්ච ඉමෙ දසා”ති.

දසවිධං. තඤ්ච විසෙසනො විමානවඤ්චාදිසු දට්ඨබ්බං. රූප සද්ද ගඤ්ච ස ථොට්ඨබ්බ ධම්මාරම්භවසෙන ජබ්බිධං. තත්ථ නීලාදි වණණප්පථාදිසු අඤ්ඤාභරං ලභිත්වා වණණවසෙන ආභුඤ්ජිත්වා වණණදුතං මය්‍යනති බුද්ධාදිති¹ පුජෙති. තද් රූපදුතං නාම. යද් සද්දදුතං දස්සාමිති හෙරිමුතිඛ්‍යාදිති දෙති, වජ්ජාපෙති, සරහෙ සථං දෙති, ධම්මසවණං සොසෙති, සරහඤ්ඤං භණති, ධම්මකථං කථෙති, තද් සද්දදුතං නාම. මූලගඤ්චූලරසාදිදුතවසෙන ගඤ්චදුතං රසදුතං වෙදිතබ්බං. මඤ්චපිඨාදිථොට්ඨබ්බවඤ්චදුතවසෙන ථොට්ඨබ්බ දුතං. ධම්මාරම්භදුතං ඔජපානජීවිතදුතවසෙන වෙදිතබ්බං. තත්ථ යද් ඔජදුතං මය්‍යනති සපටිනවතීතාදිති දෙති, පානදුතනති අට්ඨ පානාති දෙති, ජීවිතදුතනති සලාකභතතාදිති දෙති, අථාසුකානං හෙසථං දෙති, වෙජ්ජං පච්චුපට්ඨාපෙති, ජාලාදිති ථාලෙති, ජීවිත පරිත්තාණස්ථාය² මාසාතාදිති කතෙති, තද් බම්මාරම්භදුතං. එවං බාහිරදුතං වෙදිතබ්බං. අජ්ඣිතතිකදුතමපන යං අජ්ඣිතතිකං වඤ්ච යාවකස්ස එකතෙනතෙව ගිතාය සංවත්තති, කරවරණනයනාදි අභගපථවිභෙගසු යෙන යෙන අත්තිකො, තං තස්ස දුතබ්බං, න ඉතරං ඉතරෙසං විහෙසාධිපායානං. මාරකාසිකානං උම්මත්තකානං වා.

තත්ථ ච පුත්තධනාදිබාහිරවඤ්චපරිච්චාගො දුතපාරමි. අත්තනො අභගපරිච්චාගො දුතඋපපාරමි. අත්තනො ජීවිතපරිච්චාගො දුත පරමස්ථපාරමි. තථා තිවිධානං වඤ්චනං හෙතු අවිතික්කමණවසෙන තිස්සො සීලපාරමිසො. තථා තෙසු යෙව ආලයං උපවජ්ජිත්වා තික්ක මණවසෙන නෙකබම්මපාරමිසො. තෙසු යෙව තණ්හං සමුහතිත්වා ගිතාගිතවිතිවර්ණකරණවසෙන පඤ්ඤාපාරමිසො. තෙසං යෙව පරිච්චා ගාදිඅත්ථාය වායාමවසෙන විජිඤ්ජපාරමිසො. තෙසං යෙව අනන්තරය කරනං³ බමනවසෙන ඛනිතිපාරමිසො. තෙසං යෙව හෙතු සච්චා

පරිව්වාගවසෙන සච්චපාරමිසො, තෙසං යෙව විනාසෙපි අවලාඛිට්ඨාන වසෙන අඛිට්ඨානපාරමිසො, තෙසං යෙව උපසානකෙසුපි සතෙතසු මෙත්තාය අවිජ්ඣතවසෙන මෙත්තාපාරමිසො, තෙසං යෙව උපකාර නුපකාරෙසු සත්තසංඛාරෙසු මජ්ඣන්තනාපටිලාභවසෙන උපෙක්ඛා පාරමිසො, එවමිධ දස පාරමිසො වෙදිතබ්බො.

එවංවිධෙසු පනෙනෙසු බාහිරජ්ඣන්තිකවච්ඡුසු ආදිනවාති සංඝො පච්චවෙකඛිතබ්බො. කථං? බෙත්තවච්ඡුතිරඤ්ඤසු වණණාදි පරිග්ගහවච්ඡුති රුජ්වොරුදිසාධාරණතො, විවාදාඛිට්ඨානතො, සපත්ත කරණතො, පටිලාභපරිපාලනෙසු පරිවිග්ගෙන දුච්චරිතගෙතුතො, විනාසනිමිත්තසොකාදිඅනෙකවිධබ්‍යසනාවගතො, මචෙත්රමලපරි යුට්ඨිතවිත්තානං අපායුප්පත්තිගෙතුතො ව විවිධනානප්පකාරනන්ධා වහාති ව ගොනති. තෙසං පරිව්වාගො පන ආදිත්තගෙගතො තිහට්ඨනසාරෙ රිය එකත්තතිත්තසුඛාවගො ගොති. සො තියෙසා ව සමපත්තියො සාධෙති. අජ්ඣන්තිකවච්ඡුපි එකතෙත්ත විඤ්ඤාසන විකීරණසභාවං දුක්ඛවච්ඡුකං රොගතිබ්බං බහුසාධාරණං අතිවචං ජෙගුච්ඡං අකතඤ්ඤ දුපෙපාසිතං දුපපරිහාරං¹ අනන්ධාවගං ගොති. එවංසභාවෙසු අජ්ඣන්තිකවච්ඡුසු සමමාගවිජ්ඣතිතමෙතං යදිදං “එතමම එසො‘ගමසම් එසො මෙ අත්තා”ති. සමමා විනිශ්චො ජිතමෙතං යදිදං “සාවකපාරමිඤ්ඤණස්ස වා පච්චෙකබොධිඤ්ඤණස්ස වා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤණස්ස වා පටිලාභන්ධාය පරිව්වතො මෙ අයං කායො”ති. එවං පච්චවෙකබ්බතො හි බාහිරෙසු විය අජ්ඣන්තිකෙසුපි නිරපෙක්ඛා අප්පකසිරෙනෙව දුනාදිපුඤ්ඤං පරිපුරෙතුං සකෙකාති. එවමෙතං සබ්බමපි ආමසදුනං නාම, තණ්හාදීති ආමසිතබ්බතො.

අභයදානමපන රුජ්වො වොරතො අග්ගිතො උදකතො වෙරිපුග්ගලතො සිහබ්‍යග්ගස්සකඛරකඛසාදිතො සත්තානං භයෙ පච්චුපට්ඨිතෙ නතො පරිත්තාණභාවෙන වෙදිතබ්බං. පඤ්ච කාසිකුත්තරෙ පන පඤ්චනං පාණතිපාතා වෙරමණ්ඨිති ආදිනං වසෙන සත්තානං අභයදුනං වුත්තං. ධම්මදානමපන “ඉමෙ ධම්මා කුසලා ඉමෙ අකුසලා, ඉමෙ සාවජ්‍යා ඉමෙ අනවජ්‍යා, ඉමෙ විඤ්ඤාගර්හිතා ඉමෙ විඤ්ඤාප්පසන්ධා, ඉමෙ සමත්තා සමාදින්නා අතිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති, ඉමෙ හිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති”ති කුසලාකුසල කමමපපේ විභජ්‍යා කමමපිපාකෙ ඉධිලොකපරලොකෙ ව දෙස්සන්ධා අකුසලෙහි නිවත්තාපෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අවිජ්ජිතධම්ම දෙසනා. යො පන “ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායා ඉමෙ පරිඤ්ඤායා, ඉමෙ පහාතබ්බො ඉමෙ සච්ඡිකාතබ්බො ඉමෙ භාවෙතබ්බො”ති සච්චාති විභාවෙතො අමතාගිගමාය පටිපත්තිධම්මං දෙසෙති, ඉදං සිඛාප්පත්තං ධම්මදුනං නාම. ඉමෙසං වණණනානාය අට්ඨසාලිතියා ව වරියා පිට්ඨකට්ඨකථාය ව ඉතිවුත්තකට්ඨකථාය ව සමාගටා.

1. දුපෙපාසිතපරිහාරං-ලි: I, II, & දුපෙපාසිතං දුබ්බිනිහාරං-ලි: III & ඉ. II.

රතනතනයෙ කථං දුතං දුතබ්බනති? “ධරමානං භගවතනං පච්චයෙහි උපට්ඨගන්තා පුරෙන්නා පරිනිබ්බුතඤ්ච භගවතනං උද්දිඤ්ඤ ධාතුචෙතිශාදිකෙ උපට්ඨගන්තා පුරෙන්නා බ්‍රහ්ම දුතංදදනති නාම. ඛම්මං පුරෙස්සාමාති ධම්මධරෙ භික්ඛු පච්චයෙහි උපට්ඨගන්තා පුරෙන්නා ධම්මං විරට්ඨිතිකං කඤ්ඤානා ධම්මෙ දුතංදදනති නාම. තථා අරියසබ්බං පච්චයෙහි උපට්ඨගන්තා පුරෙන්නා සමෙස දුතං දදනති නාම”ති අඛිඤ්ඤානවණ්ණනාසං වුත්තං. “අපමත්තකං පණ්ණමුට්ඨි මත්තදුකකුසලං වා මග්ගනං වෙලාම දුතාදිකුසලං වා භොවු, සචෙ වට්ටසමපතති පඤ්ඤා වට්ටසනතිස්සිතවසෙන මිච්ඡා උපිතං භොති, වට්ටමෙව ආගරිතං සකෙකාති, නො විවට්ටං. “ඉදමෙව දුතං ආස වකඤ්ඤානං භොතු”ති එවමපන විවට්ටං පඤ්ඤානෙතන විවට්ටවසෙන සමා උපිතං, අරග්ගතමපි පච්චකඤ්ඤානං සබ්බසංඝාතසංඝාතෙව දුතං සකෙකාතිශෙව”ති සංසුත්තවණ්ණනාසං වුත්තං. සීලාදිගුණ යුත්තස්ස හි කට්ඨමත්තං භික්ඛාපි පඤ්ඤානවණ්ණනාසං භූමියා පණ්ණ සාලාපි කතා දින්නා¹ අනෙකාති කප්පසත්තසංඝාති දුග්ගතිවිති පාගතො රකඛති, පරියොසානෙ අමතාය ධාතුයා පරිනිබ්බාණස්ස පච්චයො භොති. සකල විමානවණ්ණ පෙතවණ්ණ වෙත් සාධකනති.

“යෙසමපන කුලානං තිණ්ණි සරණාති පඤ්ඤා සීලාති එකං සලාක භත්තං එකං පකඤ්ඤානං එකං වස්සාමාසිකං එකා පොකඤ්ඤානං එකො ආවාසොති එවරුපාති නිබ්බුද්ධපුරුද්ධාති අත්ථි, තෙසං ගති නිබ්බුද්ධා, සොත්තපත්තසද්ධිසානෙව තාති කුලාති”ති ව දසකතිපානඛිඤ්ඤානවණ්ණනාසං වුත්තං. “යස්ස සද්ධාසීලසුත්තවාගපඤ්ඤාසද්ධිතා පඤ්ඤා ධම්මා අත්ථි, න පඤ්ඤා, නස්ස ගති අතිබ්බුද්ධා. යස්ස පඤ්ඤා අත්ථි, න පඤ්ඤා ධම්මා, නස්ස ගති අතිබ්බුද්ධා. යෙසං උභයමපි අත්ථි, තෙසං ගති නිබ්බුද්ධා. යථා හි ආකාසෙ බිත්තදණ්ඩො අග්ගෙන වා මජ්ඣෙකෙන වා මුලෙන වා නිපතියස්සතිති නියමො නත්ථි, එවං සත්තානං පටිසංඝාතගණං අතිශයං. නස්මා කුසලකම්මං කතා එකස්මිං ආනෙ පඤ්ඤානං කාතුං වට්ටති”ති මජ්ඣිමනිකායෙ සඤ්ඤාදර්ශනවිසුත්තවණ්ණනාසං වුත්තං. “යො හි විවරදිකෙ අධං පරිකඤ්ඤා වා පත්ත විවරමත්තමෙව වා සොත්තපත්තාදිඅරියස්ස පුප්ප්ප්ප්ප්ප්ප්ප් වා සීල සමපත්තස්ස දත්තා “ඉදමෙව පරිකඤ්ඤාදුතං අනාගතෙ එතිහික්ඛුභාවාය පච්චයො භොතු”ති පඤ්ඤානං උපෙති, නස්ස නං බ්‍රහ්මානං සමමුඛි භාවෙන ඉද්ධිමයපරිකඤ්ඤාදර්ශනාය සංවත්තති. තඤ්ඤා පච්චිම භවි කස්සොවා”ති විහසමිකාසං වුත්තං. “ඉත්ථිනං හි විවරදුතං මහාලනාස සාධනවණ්ණනා මත්තං පපෙති. පුරිසානං ඉද්ධිමයපත්තවිවරෙ නා”ති ඛම්මපදවණ්ණනාසං වුත්තං. “අත්ථි දින්නනති එවමාදි නයප්ප වත්තෙ කම්මස්සකතඤ්ඤානෙ උත්තං බ්‍රහ්ම දුතං දත්තා සීලං පුරෙත්තා උපො සථං සමාදිසිත්තා සුඛෙන සුඛං සමපතති යා සමපතති අනුභවිත්තා නිබ්බාණපත්තානං ගණනපරිවේෂ්ඨෙ නත්ථි”ති විහසමිකාසං වුත්තං.

දහකථාය පකිණ්ණකවිතිවස්සො.

1. කට්ඨමත්තං හික්ඛමි-පෙ-සාලමි කතා දින්නං-සබ්බෙ.
5

මහානාම සුතෙත:- මහානාමොති දසබලස්ස චුලපිතුපුතොතා එකො සන්තරුජා. සො හි දෙවමනුස්සානං උපාසකභාවස්ථා නස්ස ව සිලසම්පදං සද්ධාසම්පදං වාගසම්පදං පඤ්ඤාසම්පදස්ථාති පඤ්ච පඤ්ඤා පුච්ඡිතුකාමො භුත්තපාතරුසසම්පයෙ උපසංකම්. තත්ථ ඤානොති බුද්ධාදිසරණගමනතො. බුද්ධං සරණං ගතොති ආදිසු බුද්ධොති සබ්බධමෙවසු අපපටිගතස්ස භවිතොනුත්තරවිමොක්ඛාධිගමපරිභාවි තක්ඛක්ඛිසන්තානං සබ්බස්සත්තස්ස භවට්ඨානං වා සම්මාතිසම්මොධි මුපාදය පඤ්ඤාතතිකො සන්තාතිසයො බුද්ධො. යථාහ:- බුද්ධොති යො සො භගවා සයම්හු අනාවරියකො පුබ්බෙ අනුසුතොසු ධම්මෙසු සාමං සම්මාති අභිසම්මුඤ්ඤති, තත්ථ ව සබ්බස්සත්තං පතොතා එලෙසු ව වසිභාවනති. තත්ථ නිසම්මාති තස්මිං වතුසම්මසම්මොධි සම්බාවතෙ අරහත්තමයො. සබ්බස්සත්තානි සබ්බස්සත්තස්ස භවං. අරහත්තමයොන සහෙව සක්කොපි බුද්ධගුණරුසි ආගතො නාම හොති. තස්මා බුද්ධො අරහත්තමයොක්ඛිකො උපපජ්ජති නාම. තතො පුබ්බෙ අභිනිශාරතො පට්ඨාය උපපජ්ජමානො නාම. අරහත්ත එලක්ඛණෙ උපපන්නො නාමාති වුවෙති. අයං නාවත්තො 'බුද්ධ විභාවනා. බ්‍යඤ්ඤානො පන යං කිස්සු අපි තෙය්‍යං නාම. සබ්බස්සෙව බුද්ධිත්තා විමොක්ඛනතිකස්ස භවෙතො බුද්ධො. යස්මා වා වත්තාරි සම්මාති අත්තනාපි බුද්ධි, අස්සෙසුපි සතොත බොධෙසි. තස්මා එවමාදිතිපි කාරණෙති බුද්ධො. තත්ථ විමොක්ඛනතිකස්ස භවෙතොති එත්ථ සබ්බස්සෙ පටිපකෙගි විමුච්චති-විමොක්ඛො; අග්ගමයො. තස්ස අතො අග්ගඵලං. තත්ථ භවං තස්මිං ලදො ලදාබ්බතො විමොක්ඛනතිකං; සබ්බස්සත්තස්ස භවං සබ්බමි බුද්ධස්ස භවං. භිංසති සරණං, සබ්බං අනත්තං අපායදුක්ඛං සබ්බං සංසාරදුක්ඛං භිංසති විනාසෙති විද්ධංසෙති අත්තො. සරණං ගතොති බුද්ධො භගවා අමානං සරණං ගති පරායණං පටිසරණං, අසංසා තාතා, හිතස්ස විධාතාති ඉමිනා අබ්පායෙන බුද්ධං ගතො භජනො සෙවනො පසිරුපාසනො ජානනො වා බුද්ධිනො වා. අබ් ගතමයො සම්මිකතතිරුධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ ව අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති-ධම්මො; අරියමයො වෙව නිබ්බාණස්ථ. ජනනමිමානො ආගතනො වා නාතිසෙව එලපරියතධම්මෙති සද්ධිං වෙදිතබ්බාති. දිට්ඨිසිලසංකාතො¹ සංගතො සපිතො සමෙ තොති-සංකො; අට්ඨිඅරියපුග්ගලසමුභො. අරියපුග්ගලා හි දුරෙ සිතාපි අත්තනො ගුණසාමග්ගියා සංගතා එව. තද්දහස්මි වුත්තනොනෙව සරණං ගතො හොති.

එත්ථ ව සරණගමනකොසලප්පං 'සරණං, සරණගමනං, යො සරණං ගම්ඡති, සරණගමනපභෙදෙ, ඵලං, සංකිලෙසො, හෙදෙ, වොදාන'නති අයං පභෙදෙ වෙදිතබ්බො. තත්ථ රත්තනායං

වුත්තකෙත්ත සරණං නාම. තපසසාදනග්ගරුතාහි විගතවිඛ්‍යාන
 කිලෙසො තපසරුයණ්ණාකාරපවතෙනා විතතුප්පාදො සරණගමනං.
 සරණනති ගච්ඡති¹ එතෙනාති කඛා නංසමඛිති සතොතා සරණං
 ගච්ඡති. වුත්තප්පකාරෙන විතතුප්පාදෙන එතාති මෙ තිණ්ණි
 රතනාති සරණං, එතාති පරුයණනති එවං උපෙතිති අත්ථො.
 පභෙදතො පන දුට්ඨං සරණගමනං: ලොකුත්තරං ලොකීයඤ්ච. තත්ථ
 ලොකුත්තරං දිට්ඨසම්මානං මග්ගකඛණේ සරණගමනුපකතිලෙස
 සමුච්ඡේදෙන ආරම්භණො තිබ්බාණාරම්භං හුත්වා කිම්බතො
 සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති. අත්ථතො චතුසම්මාධිගමො එව
 ලොකුත්තරසරණගමනං. ලොකීයං පුට්ඨජ්ජනානං සරණගමනුපකති
 ලෙසවිකම්මානෙන ආරම්භණො බුද්ධාදිගුණාරම්භං හුත්වා
 ඉජ්ඣති. තං අත්ථතො බුද්ධාදිසු සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති ආදිනා
 සද්ධාපටිලාභො. සද්ධාමුලිකා ච සම්මාදිට්ඨී. පුඤ්ඤකිරියවජ්ඣුසු
 දිට්ඨිජ්ජුකම්මනති වුච්චති. තඤ්ඤං චතුධා පටිත්තති: - අත්තසනති
 ය්‍යාතනෙන, තපසරුයණ්ණාය, සිස්සභාවුපගමනෙන, පණ්ණිපාතෙනාති.
 තත්ථ අත්තසභාවිස්සානනං නාම “අජ්ජ ආදිං කඛා අහං අත්තානං
 බුද්ධස්ස නිය්‍යාතෙමි, ධම්මස්ස සඛිස්සා”ති එවං බුද්ධාදීනං සංසාර
 දුක්ඛනිත්ථරණත්ථං අත්තපරිච්චජනං. තපසරුයණ්ණා නාම “අජ්ජ
 ආදිං කඛා අහං බුද්ධපරුයණො, ධම්මසඛිසපරුයණො, ඉති මං
 ධාරෙථා”ති එවං තපසරුයණ්ණාවො². සිස්සභාවුපගමනං නාම
 “අජ්ජ ආදිං කඛා අහං බුද්ධස්ස අනෙතවාසිකො, ධම්මස්ස, සඛිස්සා,
 ඉති මං ධාරෙථා”ති එවං සිස්සභාවස්ස උපගමනං. පණ්ණිපාතො
 නාම “අජ්ජ ආදිං කඛා අහං අභිවාදනපට්ඨුධානඅඤ්ඤලිකම්ම
 සාම්පිකම්මං බුද්ධාදීනංයෙව කරෙමි, ඉති මං ධාරෙථා”ති එවං
 බුද්ධාදිසු පරමතිපට්චකාරො³. ඉමෙසං චතුත්තං ආකාරානං අඤ්ඤ
 තරං කරෙතෙතන ගතිතං හොති සරණගමනං. සො පතෙස
 පණ්ණිපාතො ඤ්ඤතිභයාවරියදකම්මණ්ණයවසෙන චතුර්ඛිධො හොති.
 තත්ථ දකම්මණ්ණයපණ්ණිපාතෙන සරණගමනං හොති, ත ඉතරෙති
 තීහි. සෙට්ඨවසෙනෙව හි සරණං ගග්ගති, සෙට්ඨවසෙන භිජ්ජති.
 තස්මා යො “අයමෙව ලොකෙ සබ්බසත්තුත්තමො අග්ගදඤ්ඤි
 ණේයො”ති ව්‍යදති, තෙනෙව සරණං ගතිතා හොති, ත ඤ්ඤති
 භයාවරියසඤ්ඤාය ව්‍යදනෙන. ගතිතසරණස්ස අඤ්ඤතිච්ඡයෙසු
 පබ්බජිතමි ‘ඤ්ඤතකො මෙ අය’නති ව්‍යදතො සරණං ත භිජ්ජති.
 තථා රුජානං භයෙන ව්‍යදතො, ‘ආවරියො මෙ අය’නති කිඤ්ඤි
 සිප්පං සිකිංසකං තිච්ඡියං ව්‍යදතොපි. එත්ථ ච ලොකුත්තරසරණ
 ගමනස්ස චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලාති විපාකඵලං, සබ්බදුක්ඛකඛයො
 ආතිසංසඵලං. වුත්තමි චෙතං:-

1. සරණති ගච්ඡනති-ලි. I, II. 3. නිපට්ඨාකාරණ-මු.

2. එවං තපසරුයණ්ණාවො-ලි. III & මු. I, ආදිනා තපසරුයණ්ණාවො-ලි. I, II.

“යො ව බුද්ධස්ස ධම්මස්ස සංඝස්ස සරණං ගතො,
චත්තාරි අරියසංචාරි සම්මප්පස්සය පසාති.

දුක්ඛං දුක්ඛසම්ප්පාදං දුක්ඛස්ස ව අනික්ඛමං,
අරියස්ස ධම්මිකං මග්ගං දුඛානුප්පමගාමිනං.

එතං බො සරණං බෙමං එතං සරණමුත්තමං,
එතං සරණමාගමම සබ්බදුක්ඛා පමුවෙති”ති.

නිව්වනො අනුපගමනාදිවසෙනපියස්ස ආනිසංසථලං දට්ඨබ්බං.
වුත්තං හෙතං:-“අට්ඨානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසො, යං දිව්ඪි
සම්පන්නො පුග්ගලො කස්සථි සංඛාරං නිව්වනො උපගමෙත්ථයා”ති
ආදී. ලොකියසරණගමනයස්ස පන භවසම්පදාදි භොගසම්පදාදි ඵලං.
වුත්තමපි වෙතං:-

“යෙ භොවි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ න තෙ ගම්ඤ්ඤානි අපායං,
පභාය මානුසං දෙහං දෙවතායං පරිපුරෙස්සන්ති”ති.

අපරමපි වුත්තං:-“අථ බො සත්තො දෙවනම්ඤො අසීතියා
දෙවනාසගස්සෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා මහාමොගගලානො තෙනුප
සංඝමි-පෙ-එනමන්තං ධීතං බො සත්තං දෙවනම්ඤං ආයස්මා
මහාමොගගලානො එතදවොච: සාධු බො දෙවනම්ඤ! බුද්ධං
සරණගමනං ගොති. බුද්ධා සරණගමනහෙතු බො දෙවනම්ඤ!
එවම්ඤෙකවෙව සත්තා කායස්ස හෙදා පරමමරණා සුගතිං සග්ගං
ලොකං උපපජ්ජන්ති. තෙ අස්සෙද්ද දෙවෙ දස්සති ණානෙහි
අධිගණන්ති: දිබ්බෙන ආයුතා, දිබ්බෙන වණ්ණෙන, සුබ්බෙන,
යසෙන, ආධිපතෙයෙන; දිබ්බෙහි රූපෙහි සඳොහි ගණ්ඨෙහි
රසෙහි ථොට්ඨබ්බෙහි”ති. එස නයො ධම්මෙ සංඝෙ ව. වෙලාම
සුත්තාදිවසෙන හි සරණගමනයස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. නත් ව
ලොකියසරණගමනයෙවත්ති සු වජ්ජු අස්සෙද්දන්සංසයම්ච්ඡා
ස්සන්තදිහි සංඝිලියෙහි, න මහාජ්ජිතං ගොති, න මහාවිපථාරං.
ලොකුත්තරස්ස පන නත් සංඝිලියෙසො. ලොකියසරණගමනයස්ස
දුට්ඨො හෙදො: සාවජ්ජො අනවජ්ජො වාති. නත් සාවජ්ජො
අස්සෙද්දන්තරදිසු අනන්තකරියතානාදිහි ගොති. සො අනිට්ඨඵලො.
අනවජ්ජො කාලකිරියාය. අවිපාකන්තා අඵලො. ලොකුත්තරස්ස පන
තෙවත්ති හෙදො. භවන්තරෙපි හි අරියසාවකො නාස්සෙද්දං සත්ථාරං
උද්දිසති. වොදනමපි ව ලොකියස්සෙව. යස්ස හි සංඝිලියෙසො, තස්සෙව
තතො වොදනෙන භවිතබ්බං. ලොකුත්තරමපන නිව්වොදනමෙවති.
එවං “සරණං, සරණගමන”න්ති ආදීතං පපස්සොවෙදිතබ්බො.

එත්තාවතානි එත්තකෙනෙව සරණගමනෙන උපාසකො
ගොති, න ජාතිආදිහි කාරණෙහි. උපාසකොති එත් උපාසකවිධි
කොසලලත්තං ‘කො උපාසකො? කස්මා උපාසකොති වුවිති? කිමස්ස
සිලං? කො ආජිවො? කා විපතති? කා සම්පතති?’ති ඉදං පස්සනකමමං

වෙදිතබ්බං. තෙසු කො උපාසකොති බන්ධියාදීසු යො කොචි
ගහටො. කස්මා උපාසකොති? රතනත්තයං උපාසකතො.
සො හි බුද්ධං උපාසනීති උපාසකො, ධම්මං සඛ්ඤං උපාසනීති
උපාසකො. එතතාවතා තදුභයමපි ගහවතා විස්සජ්ජතමෙව හොති.
කිමස්ස සිලනති? පඤ්චසිලමෙව. කො ආජීවොති? පඤ්චඅධම්ම
වණ්ණිජ්ජං පහාය සමමා ආජිවකප්පනං. කා විපතනීති අඤ්ඤාණ
සංසයාදිපාපධම්මා ව උපාසකවණ්ණාලසුනො වුත්තදුස්සිලාදයො ව.
කා සමපතනීති? සමමාඤ්ඤාණසඤ්ඤාදයො ව උපාසකරතනසුනො
වුත්තසුසිලාදයො ව. ඉදුති පන ගහවා උපාසකස්ස සිලං
දස්සෙන්නො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොතිති ආදිමාග.

තත්ථ පාණාතිපාතාදීසු පාණස්ස සරසෙනෙව පතනසභාවස්ස
අන්තරු එව අතීව පාතනං=අතිපාතො. සතිකං පතිභුං අදකා
සිසං පාතනුනති අන්තො. අතිකකම වා සන්දාදීහි අතිගතිතා පාතනං=
අතිපාතො. පාණසාතොති වුත්තං හොති. පාණාති වෙත්ථ
බක්ඛසන්නාතො, යො සහොති වොගරියති. පරමන්තො රූපා
රූපජීවිතිඤ්ඤං. රූපජීවිතිඤ්ඤෙ හි විකොපිතෙ ඉතරමපි තං
සමබ්බතාය විතස්සති. තස්මිමපන පාණෙ පාණසඤ්ඤිතො ජීවිතිඤ්ඤ
පචේදකඋපකකමසමුට්ඨාපිකා කායවච්චාරුතං අඤ්ඤාතරවාරප
වහතා වධකවෙනතා පාණාතිපාතො. ජීවිතිඤ්ඤස්ස හි තිස්සය
භූතෙසු උපකකමකරණහෙතුකමහාභුතප්පච්චයා උපපජ්ජනකමහා
භූතා පුරිමසදිසා නුපපජ්ජනති, අසදිසායෙව උපපජ්ජනති. සමාන
ජාතිකානං කාරණා න හොනති. ස්වායං පාණාතිපාතො ගුණරහි
තෙසු තීරවජානගතාදීසු බුද්ධකපාණෙ අප්පසාවජේජා, මහාසරීරෙ
මහාසාවජේජා, පයොගමගන්නතාය. පයොගසමහෙනපි වජ්ඣමගන්න
තාදීහි මහාසාවජේජා. ගුණවනෙනසු මනුස්සාදීසු අප්පගුණෙ අප්ප
සාවජේජා, මහාගුණෙ මහාසාවජේජා. සරීරගුණානම්පන සමතාය
සති කිලෙසානං උපකකමානඤ්ච මුදුතාය අප්පසාවජේජා, තිබ්බ
තාය මහාසාවජේජා. එත්ථ ව පයොගවජ්ඣමගන්නතාදීහි මහා
සාවජේජා තෙහි පච්චයෙහි උපපජ්ජමානාය වෙනතාය බලවහාවතො
වෙදිතබ්බං.

තස්ස “පාණො, පාණසඤ්ඤිතා, වධකවිත්තං, උපකකමො, තෙන
මරණ”න්ත්ථ පඤ්ච සමහාරු. තෙසු පාණසඤ්ඤිතාවධකවිත්තාති
පුබ්බභාගියාතිපි හොනති. උපකකමො වධකවෙනතාසමුට්ඨාපිතො.
තස්ස ජප්පයොගා: සාගජීකො, ආණ්තකිකො, නිස්සග්ගියො, ථාවරො,
විජ්ජාමයො, ඉදුට්ඨියොති. වජ්ඣවධකානං යුගතඥාවසෙන එකතාය
පාණාතිපාතස්ස එකතා, තානතාය වා තානතා දට්ඨබ්බං. බහුසු හි වා
වධකෙසු එකෙන වා බහුහි වා පයොගෙහි බහු වජේඤ්ච වධෙනෙසු
බහු පාණාතිපාතා හොනති. තථා එකස්මිං වධකෙ බහු වජේඤ්ච
වධෙනෙසු බහු පාණාතිපාතා. බහුසු වධකෙසු එකං වජ්ඣං.

වධේනෙතසු බහු පාණාතිපාතා. යං උද්දිස්ස පහරති, තස්සෙව මරණෙන කම්මබ්බෙය්‍යො.¹ යො කොපි මරතුති එවං අනුද්දිස්ස පහාරපච්චයා යස්ස කාසුසපි මරණෙන කම්මබ්බෙය්‍යො.¹ සො ච පහරිතමනෙත වා මරදා, පච්ඡා වා තෙනෙව රුහෙත, පහරිතකඩණෙයෙව කම්මබ්බෙය්‍යො.¹ මරණාධිපපායෙන දිනෙනන ජ්‍යායෙත අමතස්ස පුත අඤ්ඤෙන විතෙනන පහාරෙ දිනෙන යදි පඨමෙනෙව මරති, කම්මබ්බෙය්‍යො.¹ අථ දුතියෙන, තපි පාණාතිපාතො. බහුකෙතිපි එකස්ස පහාරෙ දිනෙන යස්ස පහාරෙන මරති, තස්සෙව කම්මබ්බෙය්‍යො.¹ පුපුර්ණකාලෙයෙව සත්ථපහාරෙ වා විසෙ වා දිනෙන යදි සො අරහත්තං පඤ්ඤා තෙනෙව මරති, අරහත්තසාතකො² හොති යෙව. යමපන පුපුර්ණකාලෙ දිනනදානං අරහත්තං පඤ්ඤා පරිභුඤ්ඤති, පුපුර්ණකාලෙයෙව දානං දිනනං හොති.

අදිනනාදානාති එත් අදිනනස්ස අදානං=අදිනනාදානං. පරස්ස හරණං, ථෙය්‍යං, වොරිකාති චුත්තං හොති. අදිනනනති පරපරිග්ගහිතං, යත් පරෙ යථාකාමකාරිතං ආපජ්ජනො අදණ්ඩාරහො අනුපච්ඡෙය්‍යො³ ච හොති. තසම්මපන පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ගහිත සඤ්ඤිතො තදදායකඋපකකමසමුට්ඨාපිකා කායච්චිචාරානං අඤ්ඤාතර චාරපච්චත්තා ථෙය්‍යවෙනනා අදිනනාදානං. නං තිනෙ පරසන්නකෙ අපසසාවජ්ජං, පඤ්ඤිතෙ මහාසාවජ්ජං. තථා බුද්ධකෙ මහනෙත ව. චජ්ජසමතෙත සති ගුණාධිකානං සන්නකෙ මහාසාවජ්ජං. චජ්ජ ගුණානමපන සමතෙත සති කිලෙසානං පයොගස්ස ව මුද්දායෙව අපසසාවජ්ජං, තිබ්බහාවෙ මහාසාවජ්ජං. තස්ස පඤ්ඤා සමහාර: පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, ථෙය්‍යවිත්තං, උපකකමො, තෙන හරණනති. ඡපපයොගා: යාහපිකාදයොව. තෙ ව බො යථානුරූපං “ථෙය්‍යාවහාරෙ පසය්‍යාවහාරෙ පටිච්ඡන්තාවහාරෙ පරිකප්පාවහාරෙ කුසාවහාරෙ”ති ඉමෙසං අවහාරානං වසෙන පචත්තා.

කාමෙසුති මෙථුනසමාවාරෙසු. මිච්ඡාවාගෙති එකන්තතිඤ්ඤො ලාමකාවාගෙ. සො පන ලක්ඛණෙතො අසද්ධමොධිපපායෙන කාය චාරපච්චත්තා අගමතීයට්ඨානවිතිකකම්මවෙනනා. තත් අගමතීයට්ඨානං නාම: පුරිසානං තාව “මාතුරකම්මා පිතුරකම්මා මාතාපිතුරකම්මා භාතුරකම්මා භගිතිරකම්මා ඤාතිරකම්මා ගොතතරකම්මා ධම්මරකම්මා සාරකම්මා සපරිදණ්ඩා”ති ඉමා දස, “ධනකම්මා ඡන්දවාසිති භොගවාසිති පට්ඨවාසිති ඔදකපත්තකිති ඔහතචුම්බටා දසී ච හරියා කම්මකාරී ච හරියා ධරාගටා මුහුත්තකා”ති ඉමා දසාති විසති ඉත්ථෙයො. ඉත්ථිපු මිත්තං සාරකම්මසපරිදණ්ඩානං දසන්තඤ්ඤා ධනකම්මාදීනනති වාදසන්නං ඉත්ථිනං අඤ්ඤා පුරිසා අගමතීයට්ඨානං. එතාසු ව මාතුරකම්මාදීනං අට්ඨන්තං පුරිසාතරගමනෙ මිච්ඡාවාගෙ තපි. කසමා? ත මාතාදයො තාසං එය්‍යෙ ඉසාරු. මාතා

1. කම්මබ්බෙය්‍යො-කප්ථි. 2. අරහත්තසාතො-කප්ථි. 3. අනුපච්ඡෙය්‍යො-කප්ථි.

දයො හි න අත්තනො ඵස්සානුභවනත්ථං රක්කන්ති, කෙවලං අනාචාරං නිසෙධෙන්නා නාසං පුරිසන්තරගමනං වාරෙනති. සෙසානං චිත්තං සාරක්කසපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනකුණ්ඨිනාදීනන්ති වාදසන්නං පුරිසන්තරගමනෙ මිච්ඡාචාරෙණ හොති, සස්සාමිකභාවතො සාමිකස්ස ව සන්නාක්ථං ඵස්සං ඵෙනෙකො පරෙසං¹ අභිරුතිඋපපාදනතො. පුරිසස්ස පන ඵතාසු විසතිසු² මිච්ඡාචාරෙණ හොති, මාතාදීහි යථා පුරිසෙහි සද්ධිං සංවාසං න කපෙපන්ති, තථා 'රක්කිතත්තා, පරෙසං රක්කිතඵස්සං ඵෙනෙකො පුට්ඨභාවතො. සො පනෙස මිච්ඡාචාරෙණ සීලාදිගුණරහිතෙ 'අභමනීයට්ඨානෙ' අප්පසාවලේජා, ගුණසමපන්නෙ මහාසාවලේජා. ගුණ රහිතෙපි අභිභවිතො වරන්තස්ස මහාසාවලේජා, උභින්නං සමානච්ඡන්ද නාය අප්පසාවලේජා. සමානච්ඡන්දභාවෙපි කිලෙසානං උපක්කමා නඤ්ච මුදුනාය අප්පසාවලේජා, කිබ්බතාය මහාසාවලේජා. තස්ස වත්තාරෙණ සමහාරු: අභමනීයවජ්ඣ, තත්ථ සෙවනචිත්තං, සෙවන පයොගො, මග්ගෙන මග්ගපටිපත්තිඅධිවාසනනති. තත්ථ අත්තනො රුචියා පවත්තිතස්ස තයො, බලක්කාරෙන පවත්තිතස්ස තයොති අනවසෙසගහණෙන වත්තාරෙණ දට්ඨබ්බො. අත්ඨසිද්ධි පන තිභෙව.³ එකො පයොගො, සාගුප්ඵකොව.

මුසාති විසංවාදනපුරෙක්කාරස්ස අත්ථභඤ්ජකො කායවචි පයොගො. විසංවාදනාධිප්පායෙන පනස්ස පරවිසංවාදකායවචි පයොගසමුට්ඨාපිකා වෙනනා මුසාවාදෙ. අපරෙණ තයො: මුසාති අභුතං වජ්ඣ. වාදෙති තස්ස භූතතො නච්ඡතො විඤ්ඤපනං. තසමා අනථං වජ්ඣං තථතො පරං විඤ්ඤපෙතුකාමස්ස තථා විඤ්ඤපනපයොගසමුට්ඨාපිකා වෙනනා මුසාවාදෙ. සො යමත්ථං භඤ්ජති, තස්ස අප්පතාය අප්පසාවලේජා, මහන්නතාය මහාසාවලේජා. අපිච ගහට්ඨානං අත්තනො සන්නකං අද්දකුකාමතාය නප්පිති ආදිනස්පවතො අප්පසාවලේජා, සක්කිනා හුතො අත්ථභඤ්ජන වසෙන වුත්තො මහාසාවලේජා. පබ්බජිතානමපි අප්පකං තෙලං වා සප්පිං වා ලභිතො හස්සාධිප්පායෙන අජ්ඣ ගාමෙ තෙලං නදී මඤ්ඤඤ සන්දර්භි පුරුණකථානයෙන පවතො අප්පසාවලේජා; අදිට්ඨං ගෙව දිට්ඨනති ආදිනා නයෙන වද්දිත්තානං මහාසාවලේජා. තථා යස්ස අත්ථං භඤ්ජති, තස්ස අප්පගුණමහාගුණතාය මුදුතිබ්බ කිලෙසනාය ව. තස්ස වත්තාරෙණ සමහාරු: අනථං වජ්ඣ, විසංවාදන චිත්තං, තලේජා වායාමො, පරස්ස තදත්ථිජානනනති. විසංවාදනා ධිප්පායෙන හි පයොගෙ කතෙපි පරෙන තස්මිං අත්ථෙ අවිඤ්ඤතෙ විසංවාදනස්ස අසිජ්ඣිතතො පරස්ස තදත්ථිජානනමපි එකො සමහාරෙණ වෙදිතබ්බො. කෙවි පන අභුතවචනං විසංවාදනචිත්තං පරස්ස තදත්ථිජානනනති තයො සමහාරුති වද්දනති. සවෙ පන

1. පරපුරිසානං-ල. I. II.

3. අත්ඨසිඬිපනතිභෙව-මු. I. & අත්ඨසිඬි

2. රුසිසෙද්දභාවෙ බහුවචනං චිත්තනීයං. පන තිස්සොව-මු. II.

පරෙ දැකිතාය විවාරෙතො තමන් ජානාති, සන්තිට්ඨාපකවෙනතාය පවත්නාතො කිරියසමුට්ඨාපකවෙනතායඤ්ඤෙව කමමුතා ඛජ්ඣති. එකො පයොගො: සාගජීකොව. කායෙන වා කායපටිබඥොත වා වාචාය වා පරවිසංවාදනකිරියාකරණෙන දට්ඨබ්බො.

සුග්ගි පිට්ඨසුරු පුවසුරු ඔදනසුරු කිණ්ණපක්ඛිත්තා සමහාර සංයුත්තාති පඤ්ච සුරු. මමරසනති පුප්ථාසවො ඵලාසවො මධ්වාසවො ශුද්ධාසවො සමහාරසංයුත්තොති පඤ්ච ආසවා. තදුභයමපි මදනීයවෙය්න මජ්ඣං. යං වා පනඤ්ඤමපි කිඤ්චි අත්ථි මදනීයං, යෙන පිනෙන මහෙතො හොති පමෙතො, ඉදං වුවචති මජ්ඣං. මමාදට්ඨානනති යාය වෙනතාය තං ඛිජ්ජො පට්ඨාය පිබති, කායචාරපවත්තා සා සුරුමෙරයමජ්ජානං අජෙක්ඛාගරණවෙනතා මදපපමාදහෙතුතො පමා දට්ඨානනති වුවචති. විමනිවිනොදනිසමපන “පිට්ඨපුවාදිතිබ්බත්තා සුරු වෙව පුප්ථාදීනං¹ මෙරයඤ්ච සුරුමෙරයං, තදෙව මදනීයවෙය්න මජ්ඣඤ්ඤව පමාදකාරණවෙය්න පමාදට්ඨානඤ්ච. තං යාය වෙනතාය පිබති, තස්සා එතං අබිවචන”නති වුත්තං. තත්ථ පිට්ඨසුග්ගි පිට්ඨං භාජනෙ පක්ඛිපිතො තජ්ජං උදකං දතො මඤ්චිතො කතා. එවං පුවසුරු ඔදනසුරුපි කතා. කිණ්ණාති සුරුය ඛිජ්ජං වුවචති, යෙ සුරුමොදකාතිපි වුවචනති. තෙ පක්ඛිපිතො කතා කිණ්ණපක්ඛිත්තා නාම. ධාතකිසාස පාදිකානාසමහාරෙති සංයොජ්ජා සමහාරසංයුත්තා නාම. මධුකතාල නාලිකෙරුදිපුප්ථරසො විරපරිවාසිනො පුප්ථාසවො. මුඤ්චකරසො මධ්වා සවො. උච්ඡුරසො ශුද්ධාසවො. හරිටකාමලකකට්ඨකභණ්ඩාදි නානාසමහාරා රසො විරපරිවාසිනො සමහාරසංයුත්තො නාම. ඛිජ්ජො පට්ඨා යාති සමහාරෙ පටියාදෙතො වාටියං පක්ඛිත්තකාලතො පට්ඨාය.

තස්සා: මජ්ජිමාසකො, පාකුසමසනාචිත්තං, තජ්ජො වායාමො, අජෙක්ඛා ගරණනති වත්තාරො සමහාරු. අකුසලවිනෙතනෙවස්ස පානබ්බතො එකනෙත්ත සාවජ්ජහාවො. අරියසාවකානමපන වජ්ඣං අජානන්තා නමපි මුඛං න පවිසති, පගෙව ජානන්තානං. අපකස්ස පසතමත්තස්ස පානං අපපසාවජ්ජං, අධිසාලුහකමත්තස්ස පානං තතො මහන්තඤ්ච මහාසාවජ්ජං. කායපපවාලුකසමන්ධං බහුං පිවිනො ගාමසානාදිකමමං කමෙත්තස්ස මහාසාවජ්ජමෙව. පාපකමමං හි පාණාතිපාතං පතො ඛිණ්ණසවෙ මහාසාවජ්ජං. අදින්නාදුතමපතො ඛිණ්ණසවස්ස සත්තකෙ මහාසාවජ්ජං. මිත්ථාචාරමපතො ඛිණ්ණසවස්ස භික්ඛුණ්ණො විනික්කමෙ. මුසාවාදමපතො මුසාවාදෙන සබ්බභෙදෙ. සුරුපානමපතො කායපපවාලුකසමන්ධං බහුං පිවිනො ගාමසානාදිකමමෙ මහාසාවජ්ජං. සබ්බෙහිපි වෙනෙහි මුසාවාදෙන සබ්බභෙදෙව මහාසාවජ්ජො, තං හි කතො කප්පං තීරයෙ පවචති. සුරුමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානනමෙව මහාසාවජ්ජං, න තථා පාණාතිපාතාදමයා. කසමා? මහුස්සභූතස්සාපි උමමත්තකභාවසංවත්ත නෙන අරියධම්මන්තරුයකරණතොති මුද්දකපොඨපටිකථායං වුත්තං.

එතෙසු සභාවතො ආරමමණතො වෙදනාතො මූලතො කමමතො සමුට්ඨානතො ඵලතොති සත්තභාකාරොති චිතිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සභාමණො පාණාතිපාතාදයො සබ්බෙපි වෙතනාසභාවා. ආරමමණතො පාණාතිපාතො ජීවිතිඤ්ඤාරමමණතො සඛාරාරමමණො. අදින්නාදුතං සත්තාරමමණං වා සඛාරාරමමණං වා. මිච්ඡා වාගේ ඵොට්ඨබ්බවසෙන සඛාරාරමමණො. සත්තාරමමණොති එකෙ. මුසාවාදෙ සත්තාරමමණො වා සඛාරාරමමණො වා. සුරපානං සඛාරාරමමණං. වෙදනාතො පාණාතිපාතො දුක්ඛවෙදනො. අදින්නාදුතං තිවෙදනං. මිච්ඡාවාගේ සුඛමඤ්ඤිත්තවසෙන චිවෙදනො. තථා සුරපානං. සන්තිට්ඨාපකචිත්තෙන පන උභයමපි මඤ්ඤිත්තවෙදනං න හොති.¹ මුසාවාදෙ තිවෙදනො. මූලතො පාණාතිපාතො දෙසමොභ වසෙන චිමූලකො. අදින්නාදුතං මුසාවාදෙ ව ලොභමොභවසෙන දෙස මොභවසෙන වා, මිච්ඡාවාගේ සුරපානඤ්ඤ ලොභමොභවසෙන චිමූලං. කමමණො මුසාවාදෙ යෙවෙත්ථ වචිකමං, සෙසං චතුබ්බිධමපි කාය කමමමෙව. සමුට්ඨානතො පාණාතිපාතො අදින්නාදුතං මුසාවාදෙ කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතොති තිසමුට්ඨානා. මිච්ඡාවාගේ කායචිත්තවසෙන එකසමුට්ඨානො. සුරපානං කායතො ව කායචිත්තතො වාති චිසමුට්ඨානං. ඵලතො සබ්බෙපි අපායුපපත්ති ඵලා වෙව සුගතිශමපි අපායුකතාදිනානාමිධඅතිට්ඨාඵලා වාති. ඵං පාණාතිපාතාදිතං අත්ථො පපඤ්චිතො හොති.

පටිවිරතොති සික්ඛාපදසමාදුනෙන වීරතො, ආරකා සීතො. එස නයො සෙසෙසුපි. ඉධාපි පාණාතිපාතා වෙරමණීති ආදීනං සභාවතො ආරමමණතො වෙදනාතො මූලතො කමමතො සමාදුනතො හෙදතො ඵලතො ව විඤ්ඤානබ්බො චිතිච්ඡයො. තත්ථ සභාමණො පඤ්චපි වෙතනාපි හොනති, වීරතිශොපි. වීරතිවසෙන පන දෙසනා ආගතා, “පාණාතිපාතා වීරමනනස්ස යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා ආරතී වීරති”ති². සා පන පහෙදතො තිවිධා : සමපත්තවීරති සමාදුනවීරති සමුවෙජ්ජවීරතිති. තත්ථ අසමාදින්නසික්ඛාපදුතං අත්තතො ‘ජාතිවයඛාසුසච්චාදීති පච්චවෙක්ඛිතා “අයුත්තමෙතං අමාකං කාතු”තති සමපත්තවඤ්ඤං අචිතික්ඛමිත්තානං උපපජ්ජමානා වීරති සමපත්තවීරති නාම. සමාදින්නසික්ඛාපදුතං සික්ඛාපදසමාදුනෙ තදුත්තරිඤ්ඤ අත්තතො ජීවිතමපි පරිච්චජිත්වා වඤ්ඤං අචිතික්ඛ මිත්තානං උපපජ්ජමානා වීරති සමාදුනවීරති නාම. අරියමග්ග සමපයුත්තා පන වීරති සමුවෙජ්ජවීරති නාම, යස්සා උපපත්තිතො පටිඨාය අරියපුග්ගලානං පාණං සාතෙස්සාමිති චිත්තමපි න උපපජ්ජති. තාසු සමාදුනවීරති ඉධාධිපෙපතා. ආරමමණතො පාණාතිපාතාදිතං ආරමමණතෙව එතෙසං ආරමමණාති. චිතික්ඛමිත්තබ්බවඤ්ඤායෙව හි වීරති නාම හොති. යථා පන තිබ්බාණාරමමණො අරියමග්ගො

1. හොති-ලී : I, II.

2. සික්ඛාපදවිගමෙය.

කිලෙසෙ පජහති, එවං ජීවිතින්ද්‍රියාදිආරම්භො එතෙ කුසලා ධම්මා පාණාතිපාතාදීති දුස්සිලානි පජහන්ති. පඤ්ච සික්ඛාපදානි හි විභච්ඡෙත “පරිත්තාරම්භොති පච්චුප්පන්නාරම්භොති බහිර්ධාරම්භොති”ති වුත්තාති. **වෙදනානො** සබ්බාපි සුඛවෙදනා වා මඤ්ඤානවෙදනා වා. **මුලනො** අලොභාද්‍යසාමොගවසෙන තිමුලා වා, අලොභාද්‍යසවසෙන විමුලා වා. **කම්මනො** මුසාවාද, වෙරමණී වටිකමමං. සෙසා කායකමමං.

සමාදානනො අඤ්ඤාසං ගරුට්ඨානීයසං සන්තිකෙ වා, තං අලභනෙනා සයමෙව වා “පඤ්ච සිලානි අධිට්ඨාමී”ති එකඤ්ඤං වා, පාණාතිපාතා වෙරමණීසික්ඛාපදං සමාදියාමීති ආදිනා පාටියෙකකං වා සමාදියෙනෙන සමාදින්නාති හොන්ති. එකඤ්ඤං සමාදියනො පන එකායෙව විරති එකා වෙනනා හොති. කිච්චවසෙන පනෙනාසං පඤ්චකං පඤ්ඤපියති. පච්චෙකං සමාදියනො පඤ්ඤව විරතියො පඤ්ච වෙනනායො හොන්තිති වෙදිතඤ්ඤං. සාමණේරෙන පන හික්ඛුසන්තිකෙ සමාදින්නානෙව සමාදින්නාති හොන්ති. **හෙදනො** ගහට්ඨානං යං යං විතික්කන්තං තං තදෙව භිජ්ජති, න ඉතරං. කසමා? ගහට්ඨා හි අතිබද්ධසීලා හොන්ති, යං යං සකෙකාන්ති තං තදෙව රක්කන්ති. පුත්ත තං සමාදානෙන පඤ්චබිහිකත්තං සීලසං සමපජ්ජති. අපරෙ පනාහු:- විජුං විජුං සමාදින්නෙසු එකස්මිං භික්කෙ එකමෙව භික්කං හොති. පඤ්චබ්ගසමන්නාගතං සීලං සමාදියාමීති එවමපන එකතො සමාදින්නෙසු එකස්මිං භික්කෙ සබ්බාති භික්කාති හොන්ති. කසමා? සමාදින්නාසං¹ භික්කන්තා. යන්තං විතික්කන්තං, තෙනෙව කම්මබ්බොති. සාමණේරනමපන එකස්මිං විතික්කනෙන සබ්බාති භිජ්ජන්ති. න කෙවලඤ්ඤ ඵභාති, සෙසසීලානිපි² භිජ්ජන්ති යෙව. තෙසමපන විතික්කමෙ³ දණ්ඩකම්මවක්ඛුතො පුත්ත එවරුපං ත කරිසාමීති දණ්ඩකමෙව තෙනෙ සීලං පරිපුණ්ණං හොති.

ඵලනො පාණාතිපාතා වෙරමණීයා වෙත්ථ අබ්ගපච්චබ්බාරොග පරිණාගවණ්ණසණ්ඨානසමපත්ති සුප්පතිට්ඨිතපාදවාරුමුදුසුරුභීරුතා බලපථ⁴ විසංඝට්ඨවනපියමනාපාසොකනිරුඛාධදිසායුක්තා අභෙජ්ජපරිස පියාපිප්පයොගදුප්පධංසියුතා පරුපක්කමෙන අමරණතාති එවමාදීති ඵලාති. අදින්නාදානා වෙරමණීයා පහුතධනධාඤ්ඤපිරුද්‍රාරභොගතා රුජවොරුදකග්ගිඅපිප්පයාදෙහි අසාධාරණභොගතා යටිවිජිතභොග පටිලාභනච්ඡිභාවාජානනා තත්ථ තත්ථ ජෙට්ඨකභාවොති එවමාදීති. අමුගමවරියා වෙරමණීයා නිප්පච්චෙතික⁵ පරපියමනාපපරිපුණ්ණවිප්ප සන්තින්ද්‍රියලක්ඛණනිරුඛකතා අපෙපායසුක්කසුඛසයනපටිබුජ්ඣිතසුඛ විභාරුකොධාභයතා ඉප්පිතපුංසකභාවා⁶ විතිමුක්තතා වත්ථච්ඡාදනාදි ලාභපුත්තාදරුදිපියවිප්පයොගාභාවතාති එවමාදීති ඵලාති. මිච්ඡා වාරු වෙරමණීයා ඵලානිපි එත්ථෙව අනෙතාගධාති. මුසාවාද.

1. සමාදානසං-ලි: I, II. 3. ජවන-කප්ඵ. 4. නිරපච්චන්තික-ලි: & 2ර
2. දස සීලානිපි-ලි: I, II, සෙසානිපි-මු: I. 5. භාවාය-සබ්බත්ථ. [පච්චන්තික-මු: I,

වෙරමණියා විපසනතින්දියවිසංඛමධුරභාණ්ඩාදෙයාවචන සමසිත සුඛදනතකමලදලසදිසමුදලොභිතනනු¹ඡ්වහුපලගකිමුඛතානාතිකිස ථුලරසාදිසසුඛසමසංසරිතා²නුඛතනාති එවමාදිති. සුරපානාවෙර මණියා අතිතානාගතපච්චුපසනතිවචකරණියෙසු බිපපටිච්ඡානන මෙධාවිකුසලපුද්ධිකතා උපටසිතසනාසමෙමාහාපමතනානලසජලා නෙල මුගානුසංසිතිතසචචවාදුපිසුණාඵරුසාසමප්පලාපවාදිතා සිල සුතවාගභිරෙතනපමතනාති එවමාදිති ඵලාති. අයං පාණාතිපානා වෙරමණීති ආදිනං සභාවාදිතො විනිවුරුණො බුද්ධභාසා³ ඉතිමුත්තක සංවණණනාති⁴ සමාගටො.

එතනාවනා බොති එතතතෙන පඤ්චවෙරවිරමණෙන. සිල සමපනොනාති තිච්චසිලවසෙන පඤ්චවිධෙති සිලෙති සමනතාගතො, සමසිතිභූතො. සදෙධාති ඕකපනසද්ධාය වෙච පච්චකඛසද්ධාය ච සමනතාගතො. බොධිතති චතුමග්ගඤ්ඤං. තං සුපටිච්චිධං තථා ගතෙනාති සද්දහති. දෙසනාසිසමෙච වෙතං. ඉමිනා පන අබෙහන තිසුපි රතනෙසු සද්ධා අධිපෙතො. ඉතිපි සො හමවාති ආදිනං අපො විසුඛිමග්ගනො ගහෙනබ්බො. එතනාවනාති බුබො ධමෙමාසබ්බොති ටුතෙන අවලභාවෙන සද්ධාය සමනතාගමෙන. විගතමලමචේරෙන වෙනසාති අතතනො සමපතතිනං පරෙති සාධාරණභාවාසහනලකඛ ණානං විතතසං පහසංරභාවදුසණානං උපකතිලෙසභූතානං කණ්ඨ ධම්මානං අඤ්ඤතරං මලං මචේරං, අථවා යථාටුත්තමචේරඤ්ඤව අඤ්ඤමපි දුනනතරුගකරං ඉසාලොභදෙසාදි මලඤ්ඤ, යථා දුනවෙ තනං න පරියාදියති න අභිභවති, එවං මචේරෙන වෙච මලෙන ච විරහිතෙන පරිසුඤ්ඤා වෙනසා. අගාරං අජකාටසනීති අගාරමජේඛ ආවසති. මුත්තවාගොති විසංඛවාගො. පසනපාණීති ආගතාගතානං දුනදුනත්ථාය බොතහත්ථො. වොසගගරනොති වොසගසඛිංතො වාගෙ රතො. සාවසොගොති යාවි තබ්බකසුතො. දුනසංවිභාග රනොති අනුකම්පසුඡාසු අඤ්ඤතරවසෙන පරෙසං පටිසත්තදුතෙ ච අතතනා පරිභුඤ්ජිතබ්බභාවෙන ගතිතවජුතො එකදෙසසංසංවිභාගෙ ච රතො. එතනාවනාති එතතතෙන දුනසංවිභාගකරණෙන. උදයබ්බස ගාමිනිසාති පඤ්චනතං බන්ධානං උදයඤ්ඤ වයඤ්ඤ ගතතුං පරිච්ඡිද්දුං සමත්ථාය. අජිසාසාති විකඛමනවසෙන ච සමුවේදවසෙන ච කිලෙ සෙති ආරකාසිතාය පරිසුඛාය. පඤ්ඤාය සමනතාගනොති විපසනා පඤ්ඤයවෙච මග්ගපඤ්ඤය සමසිතිභූතො. තිබ්බසිකාසාති තදඛග වසෙන ච සමුවේදවසෙන ච අතිබ්බිද්ධපුබ්බෙ අපදාදිතපුබ්බෙ ලොභ දෙස මොහකඛකෙ තිබ්බිජ්ඣිතුං⁵ සමත්ථාය. සමමා දුක්ඛකඛසගාමි නිසාති තදඛගවසෙන ච සමුවේදවසෙන ච කිලෙසානං පභිතතතා යං දුක්ඛං ඛියති, තං දුක්ඛං බෙපයමානා ගච්ඡති, තායාති⁶.

1. තයන-බහුසු. 2. නිබ්බිඤ්ඤා-බහුසු. 3. ගච්ඡතියාන-මු: I. a. සිඛාපදවර්ණනා.
 b. තිකතිපානෙ තභියවග්ගසං පඤ්චමසුත්තවර්ණනා ච ඔලොකෙතබ්බො. තාසු ති
 අකඛරපදවිසදිසකා දිසසති.

ඉති හගවා මහානාමසක්කස්ස දෙවමනුස්සානං සාසනොතරණ්ණ පායභුතං උපාසකභාවසාධකං 'සරණගමනඤ්ඤි උපාසකෙන පරිපූරෙ තබ්බං ධම්මානුධම්මපටිපත්තිභුතං දුග්ගතිවිනිපාතසමතික්කමණ්ණපායං දිශධම්මිකසමපරාසිකතිතසුඛාවහං සීලං සම්මං වාගං පඤ්ඤඤාදි දෙසෙසි. තෙති ව යො සමන්තාගතො උපාසකො හොති, සො දුග්ගතිහයං සමතික්කකන්තො සොතාපත්තිශ්චෙගසු ජිනො දෙවෙති වණණිතො හොති.

තත්‍රිමාති සාධකසුත්තාති:- “වතුති භික්ඛවෙ ධම්මෙති සමන්තාගතො අරියසාවකො සබ්බදුග්ගතිවිනිපාතහයං සමතික්කකන්තො හොති. කතමෙති වතුති? ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාවකො බුද්ධො අවෙච්චපසාදෙන සමන්තාගතො හොති “ඉතිපි සො හගවා -පෙ- බුද්ධො හගවා”ති. ධම්මෙ -පෙ- විඤ්ඤාතිති, සංකප්ප -පෙ- පුඤ්ඤකෙඛතනං ලොකස්සාති. අරියකතෙතති සීලෙති සමන්තාගතො හොති අබණ්ඩෙති අවර්ණෙති අසබ්බෙති අකමමාසෙති භූර්ණෙති විඤ්ඤප්පසන්ධෙති අපරාමපෙට්ඨති සමාධිසංවත්තතිකෙති. ඉමෙති ඛො භික්ඛවෙ වතුති ධම්මෙති -පෙ- සමතික්කකන්තො හොති”ති. “යෙ භික්ඛවෙ අනුකමෙපය්‍යාථ, යෙ ව සොතබ්බං මඤ්ඤායස්සං මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතිසාලොභිතා වා, තෙ වො භික්ඛවෙ වතුසු සොතාපත්තිශ්චෙගසු සමාදපෙතබ්බා තිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා. කතමෙසු වතුසු? බුද්ධො අවෙච්චපසාදෙ සමාදපෙතබ්බා තිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා: ඉතිපි සො -පෙ-බුද්ධො හගවාති. ධම්මෙ -පෙ- විඤ්ඤාතිති, සංකප්ප -පෙ- පුඤ්ඤකෙඛතනං ලොකස්සාති. අරියකතෙතසු සීලෙසු සමාදපෙතබ්බා තිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා”ති. වුත්තමපිදං දෙවානම්ඤෙන:-

“යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරං සීලවන්තො උපාසකා,
ධම්මෙන දුරං පොසෙතති තෙ නමස්සාමි මාතලී”ති.

මහානාමසුත්තවණණනා.

උපාසකවණ්ඩාලසුත්තො:- ධම්මෙතිති අගුණඛෙගති. උපාසක පතිකිට්ඨාති¹ උපාසකපච්ඡමකො ලාමකො. කොතුහලමඛලිකොති ඉමිනා ඉදං හවිස්සතීති එවං පවත්තන කොතුහලසංඛා තෙන දිට්ඨසුත්තමුත්තමඛලෙත සමන්තාගතො. මඛලං පච්චෙති නො කම්මනති මඛලමෙව ඔලොකෙති. දකිතිණ්ණෙනති දෙය්‍යධම්ම පටිඤ්ඤාහකෙ. නත්ථ ච සුඛඛාරං කිණ්ණිති තෙසං බාහිරකානං තිත්ථිකානං දුතාදිකුසලතිච්චං පශමතරං දක්ඛා පච්ඡා භික්ඛුතං දෙති.

උපාසකවණ්ඩාලසුත්තවණණනා.

උපාසකරතනසුත්තො:- ධම්මෙතිති අගුණඛෙගති.

උපාසකරතනසුත්තවණණනා.

වණිජ්‍ය සුභවණ්ණනා:- වණිජ්‍යාති වාණිජකමොති. සඤ්චණිජ්‍යාති ආවුඩහණ්ඩං කාරෙඤා තස්ස¹ වික්කයො. සඤ්චණිජ්‍යාති මනුස්ස වික්කයො. මංසචණිජ්‍යාති සුකරමිගාදයො පොසෙඤා මංසං සමපා දෙඤා වික්කයො. මජ්ඣණිජ්‍යාති යං කිඤ්චි මජ්ඣං කාරෙඤා තස්ස වික්කයො. විසචණිජ්‍යාති විසං කාරෙඤා තස්ස වික්කයො. ඉති සබ්බමපි වණිජ්‍යං නෙව අත්තනා කාතුං න පරෙ සමාදපෙඤා කාරෙඤා වට්ටති. තත්ථ සඤ්චණිජ්‍යා පරෙපරෙධනිමිත්තතාය අකරණීයා. සත්තවණිජ්‍යා අතුජ්ඣස්සභාවකරණෙනො. මංසචණිජ්‍යා වට්ටකභෙතුෙනො. මජ්ඣණිජ්‍යා පමාදට්ඨානෙනො.

වණිජ්‍ය සුභවණ්ණනා.

විශාචුපොසථෙ:- පුබ්බාග්ගමෙති සාවඤ්ඤාගරස්ස පුරුඤ්ඤම විශාචාස මහාලතාපසාධනං විස්සරෙඤා කාරිතෙ ආරාමෙ. නදහුපොසථෙති තස්මිං අහු උපොසථෙ, තං දිවසං උපොසථෙ. පණ්ණ රසිකඋපොසථදිවසෙති වුත්තං ගොති. හද්දාති වවස්සග්ගතෙ නිපාතො. දිවා දිවස්සාති දිවස්ස දිවා, සීතමඤ්ඤාතිකාකාලෙ. ඤානොහු ඤං ආගච්ඡති කිං කරොන්ති විවරසිති පුච්ඡති. ගොපාලකුපොස ථොති අපරිපුට්ඨවිතක්කතාය² ගොපාලකෙති සඤ්ඤං උපමිතඋපො සථො, සොච අරිශුපොසථො ව. නිගණ්ඨපොසථොති නිගණ්ඨානං උපවසනඋපොසථො. නිශ්ශාදෙඤාති ගොපාලකා හි දෙවසික වෙතනෙන වා පඤ්චාගදසාගඅසිමාසසංවච්ඡරපරිච්ඡදෙන වා ගාමො ගගෙඤා රක්කන්ති. ඉධ පන දෙවසිකවෙතනෙන රක්කණං සක්ඛායෙතං වුත්තං. නිශ්ශාදෙඤාති පටිච්ඡාපෙඤා,³ එත්තකා වො ගාමොති දඤා. ඉති පටිසංඤ්චිකානිති අත්තනො ගෙහං ගන්තො භුඤ්ජිතා මඤ්ච නිපනො ඵලං පට්ඨවෙකති. න මහප්ථලොති ආදිප්ප විපාකඵලෙන න මහප්ථලො. විපාකාතිසංසෙත න මහාති සංසො. විපාකොභාසෙත න මහාබ්භාසො. විපාකවිප්ථාරෙන න මහා විප්ථාගේ. සමණජාතීති සමණායෙව. කෙසු දණ්ඩං නික්ඛිපාතිති තෙසු යොජනසතනො පරභාගෙ සීතෙසු සතොසු දණ්ඩං නික්ඛිපාති, නික්ඛිත්තදණ්ඩො ගොතිති. නාහං කිවති කාසුචි කිඤ්චන නාසමිති අහං කත්ථි කාසුචි පරස්ස කිඤ්චනං න ගොමි. කිඤ්චනං වුච්චති පළිබොධො පළිබොධො න ගොමිති වුත්තං ගොති. නව මම කිවති කාසුචි කිඤ්චනානං මම කිවති අනො වා බහිදා වා කත්ථි එකපරික්ඛාරෙපි කිඤ්චනතා තත්ථි. පළිබොධො තත්ථි, ජිත්තපළිබොධො 'හමෙමිති වුත්තං ගොති. ඉදමස්ස මුශා වාදසමිං වදමිති මිච්ඡාතිතිවෙසවසෙන පවත්තතො වුත්තං. ඉදං මුසාවාදං වදමිති අනො. යස්මා පන මිච්ඡාදිට්ඨිකානං යාපාවදස්සනස්ස අසමභවතො වතුකොටිකසුඤ්ඤාදස්සනං න සමභවති. තස්මා "තත්ථි මාතා"ති ආදිවචනං විශ මිච්ඡාගාහවසෙන "නාහං කිවති"ති

1. කඤ-උ.

2. විනිශ්ඤානසංග-උ: III & මු.

3. අට්ඨකපදානං-සබ්බකු.

ආදී වුත්තනති සුත්තො වෙත්ථ මුසාවාදසමාවො. හොගෙනි මඤ්චපිඨයාගුහතතාදයො. අදිත්තංගෙව පදිගුඤ්ඤාති පුත දිවසෙ මඤ්ච නිපජ්ජනොපි පිඨෙ නිසිදනොපි යාගුං පිවනොපි හත්තං භුඤ්ඤනොපි හොගෙ¹ අදිනොගෙව පරිගුඤ්ඤාති. න මහස්ථලොති නිපථලො ඵලං උපවුත්ථස්ස හි උපොසථස්ස අපමන්තකමපි විපාකථලං ඉධං කත්තං මනාපං නාම නත්ති. තස්මා නිපථලොති වෙදිතබ්බො. උපකක්ඛිට්ඨස්ස විත්තස්සාති ආදී පන:-යස්මා සංඛිතිලිඨොති විත්තෙන උපවුත්ථො උපොසථො න මහස්ථලො හොති, විසුඥොති විත්තෙන මහස්ථලො, තස්මා යෙන විත්තං විසුඤ්ඤාති, තං විත්තවිසොධනකමමධො නං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ උපකක්ඛමෙනාති පච්චත්තපුරිසකාරෙන උපායෙන වා. නිථාගතං අනුස්සරතීති අධිගි කාරණෙහි තථාගතස්ස ගුණං අනුස්සරති. ඉතිපි සො හගවාති “සො හගවා ඉතිපි සිලෙන ඉතිපි සමාධිනා”ති සබ්බෙ ලොකීයලොකුත්තරබ්‍රහ්මගුණා සංඛ්‍යාතිතා. අරහතති ආදිගි පාටියෙකකගුණාව නිද්දධො. උපකක්ඛිලොසාති පඤ්ච නිවරණං. කක්ඛනාති ආමලකකක්ඛනං. නජ්ජං වාසාමනාති තදනුවජ්ජිකං කක්ඛනං මක්ඛණ්ණංසත්තධොවනවායාමං. පදිසො දපනාති පරිසුද්ධිභාවකරණං. කිලිට්ඨස්මිං හි සිසෙ පසාධනං පසාධෙත්වා නක්ඛිත්තං කිලිමානා න සොහනති. පරිසුඥො පන තස්මිං පසාධනං පසාධෙත්වා නක්ඛිත්තං කිලිමානා සොහනති. ඵව මෙව කිලිට්ඨවිත්තෙන උපොසථඛ්‍යාති අධිට්ඨාය උපොසථො උපවුත්ථො නාම න මහස්ථලො හොති. පරිසුද්ධිවිත්තෙන පන මහස්ථලො හොතිති අධිප්පායෙන ඵවමාහ. බ්‍රහ්මපොසථනාති බ්‍රහ්මා වුවවති සමමාසමිබ්‍රද්ධො. නගුණානුස්සරණවසෙන අයං උපොසථො බ්‍රහ්මපොසථො නාම; තං උපවසති. ඛම්මනාති සහතනතිකං ලොකුත්තරධම්මං. සොහනති² කුරුච්ඡකපාසාණෙන ලාබං යොජෙත්වා මණිකෙ කත්වා විජ්ඣිත්වා සුත්තෙන ආවුණ්ණිවා මණි කලාපපතතිං උභතො ගහෙත්වා පිට්ඨිං සංසනති; තං සක්ඛායෙනං වුත්තං. වුණ්ණනති නගානීයවුණ්ණං. උසුමනති වෙ නයො වාරෙ උදාහරං ආරෙපෙත්වා සෙදනවසෙන ගාහාපිතං උසුමං. උසමඤ්ඤාතිපි³ පාඨො. අයමෙවත්ථො. ඛාරනති ඡාරිකං. හොමසනති ගොමුත්තං වා අරලණ්ඨිකා වා. සීලානීති ගහට්ඨො ගහට්ඨසීලානි, පබ්බජිතො පබ්බජිතසීලානි. අබණ්ඩානීති ආදිසු යං සීලං ආදිමහි වා අනෙත වා භිත්තං තං බණ්ඩං නාම. මජ්ඣෙහි භිත්තං ජිද්දං නාම. ආදිමහි වා අනෙත වා වෙ තිණි පටිපාටියා භිත්තානි සමලානි නාම. අනතරන්තරං භිත්තං කමමාසං නාම. තෙති බණ්ඩාභාවාදිති විරහිතාති අබණ්ඩාදිති නාම. තථාරූපානි සීලානි තණ්හාදුසංඛ්‍යතො විමුත්තතතො භුජිස්සානි. බ්‍රහ්මාදිගි විඤ්ඤාති පසත්තතො විඤ්ඤාපසසථානි. තණ්හා දිට්ඨිගි අපරමධම්මතො අපරමධම්මානි. උපවාරපසණ්ඨාසමාධිතං

1. සෙව හොගෙ-ලි: I, II, & මු: II. 2. සොහිනති-සබ්බෙ,

3. උභසඤ්ඤානි-ලි: I, II & මු: I.

සංවත්තනතො සමාධිසංවත්තනිකානි නාම. වාලංකුක¹ නති අස්ස වාලෙති මකච්චාලාදීති වා කතං වාලංකුකං.² නාප්පං වාසාමනති තෙලෙන තෙමෙඤා මලස්ස නින්නභාවං ඤාඤා ඡාරිකං පකඛිපිඤා වාලංකුකපකෙන සංසතවායාමො. දෙවතා අනුසංරති දෙවතා සකඛිට්ඨානෙ ධපෙඤා අත්තනො සඤ්ඤාදිගුණෙ අනුස්සරති. ලක්ඛනනි උදාහරං. ලොණනති ලොණමත්තිකං. ගෙරුකිනති ගෙරුකප්‍රිණණං. නාලිසණ්ඩාසනති ඛමනනාලිකඤ්ඤව වර්වත්තනසණ්ඩාසඤ්ඤ වාණානිපානනති පාණවධං. පනාසාති තං පාණානිපාතවෙනතා සඛිතානං දුස්සීල්‍යං පජතිඤා. පටිච්චනාති පතිනකාලතො පට්ඨාය තතො දුස්සීල්‍යතො ඔරතා විරතා. නිතිනදණ්ඩා නිතිනසන්ධාති පරුපසානන්ධාය දණ්ඩං වා සන්ධං වා ආදාය අපවත්තනතො නිකඛිතනදණ්ඩා වෙව නිකඛිතනසන්ධා වාති අන්ධො. එන් ව ධපෙඤා දණ්ඩං සබ්බමපි අවසෙසං උපකාරණං සත්තානං විහිංසනභාවතො සන්ධනති වෙදිතබ්බං. යමපන භික්ඛු කතතරදණ්ඩං වා දන්තකට්ඨං වා වාසිං වා පිපථලකං වා ගගෙඤා විවරනති, න තං පරුපසානන්ධාය, තස්මා නිතිනදණ්ඩා නිතිනසන්ධානෙව සබ්බං ගව්ජනති. ලජ්ජිති පාඨජ්ගුව්ජනලක්ඛණාය ලජ්ජාය සමන්තාගතා. දසාපහනාති දයං මෙත්තචිත්තතං ආපන්නා. සබ්බපාණභූතානානුකම්පිති සබ්බපාණ භූතෙ හිතෙන අනුකම්පකතාය දයාපන්නතාය සබ්බෙසං පාණභූතානං හිතචිත්තකාති අන්ධො. අභමපජ්ජාති. අභමපි අජ්ජ. ඉමිනාපි අබ්බෙගනාති ඉමිනාපි ගුණබ්බෙගන. අරහතං අනුකරොමිති යථා පුරතො ගව්ජනතං පව්ජනො ගව්ජනො අනුගව්ජති නාම; එවං අභමපි අරහතොති පඨමං කතං ඉමං ගුණං පව්ජා කරෙතොතො තෙසං අරහත්තානං අනුකරොමි. දින්නමෙව ආදියනති=දින්නාදුසී. විකෙතනපි දින්නමෙව පටිකඛිනනිති=දින්නපාටිකඛි. ථෙතෙති= ථෙතො. න ථෙතෙන=අථෙතෙන. අථෙතත්තායෙව සුච්ඡායෙන. අත්තනාති අත්තභාවෙන. අථෙතං සුච්ඡතං අත්තභාවං කඤ්ඤා විහරනති පුත්තං ගොති. අබ්‍රහ්මවර්ෂනති අසෙට්ඨවරියං, අසෙට්ඨානං භික්ඛානං, අසෙට්ඨං වා ලාමිකං වුත්ති, මෙට්ඨනනති අන්ධො. බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං ආචාරං වරනති=බ්‍රහ්මචාරී. ආර්ථවාරීති අබ්‍රහ්මවරියතො දුරවාරී. මෙට්ඨනාති රුගපරිසුට්ඨානවසෙන සදිසත්තා මෙට්ඨනාති ලදාචොභාරෙති පටිසෙචිතබ්බත්තා මෙට්ඨනොති සබ්බං ගතා³ අසඤ්ඤා. ශාමබ්බමාති ශාමවාසීතං ඛමවා. සචං වදනති=සචංවාදී. සචෙවන සචං සඤ්ඤනති සචෙතනිති=සචංසකි. න අත්තරත්තරං මුසා වදනති අන්ධො. ථෙතාති විරකථාති අන්ධො. එකො පුත්තලො හලිද්දරගො විශ් පුසරසිමති නිබ්බතබ්බාණු විශ් අස්සපිට්ඨෙ ධම්මකුමාරණම්මිව ව න ධිතකපො ගොති. එකො පාසාණලො විශ් ඉඤ්ඤිලො විශ් ව ධිතකපො ගොති. අසිනා සීසං

1. වාලංකුකං-කන්ඩ. 2. සඛිතානා-කන්ඩ.

ඒකුත්තෙ පි වෙ කථා න කථෙති. අයං වුවවති ථෙතො. පච්චසි
කාති පතිඅසිතබ්බකා, සද්ධාසිකාති අත්ථො එකච්චො හි පුග්ගලො න
පච්චසිකො හොති. “ඉදං කෙන වුත්තං? අසුකෙනා”ති වුත්තෙ“මා
තස්ස වචනං සද්දගථා”ති වත්තබ්බතං ආපඡති. එතො පච්චසිකො
හොති. “ඉදං කෙන වුත්තං? අසුකෙනා”ති වුත්තෙ “යදිතෙන වුත්තං,
ඉදමෙව පමාණං, ඉදති උපපරික්ඛිතබ්බං නජී, එවමෙව ඉද”නති
වත්තබ්බතං ආපඡති; අයං වුවවති පච්චසිකො. අවිසංවාදකා
ලොකස්සාති තාය සච්චවාදිතාය ලොකං න විසංවාදෙනතිති අත්ථො.

සුරුමෙරසමජ්ජපමාදභානනති සුරුමෙරසමජ්ජානං පානවේතනා
සංඛාතං පමාදකාරණං. එකභතතිකාති පාතරුසභතනං සායමාස
භතතනති වෙ භතතාති, තෙසු පාතරුසභතනං අනෙතාමජ්ඣනති
කෙන පරිච්ඡින්නං, ඉතරං මජ්ඣනතිකතො උද්ධං අනෙතාඅරුණ්ණයම
තෙන. භාසමා අනෙතාමජ්ඣනතිකෙ දසකඛතභුං භුඤ්ජමානාපි එක
භතතිකාව හොනති. තං සක්ඛායෙනං වුත්තං. රතතිභොජනං=රතති.
තතො උපරතාති=රතභුජරතා. අතික්කතෙන මජ්ඣනතිකෙ යාව
සුරියත්ථගමනා¹ යාවකාලිකස්ස අජෙඤ්ඤාගරණං විකාලභොජනං
නාම.² භුඤ්ජනබ්බට්ඨන හි සබ්බං යාවකාලිකං භොජනනති වුවවති,
තස්ස අජෙඤ්ඤාගරණං උතතරපදලොපවසෙන භොජනනති අධිපෙතං.
විකාලෙ වා යාවකාලිකස්ස භොජනං අජෙඤ්ඤාගරණං=විකාලභොජනං.
අත්ථො විකාලෙ යාවකාලිකජෙඤ්ඤාගරණවේතනාව.

සාසනස්ස අනනුලොමත්තා, විසුකං පටානිභූතං දස්සනනති=
විසුකදස්සනං, නච්චගිතවාදිතගජීයුද්ධාදිතං දස්සනසචණං. දස්ස
නනති වෙත්ථ පඤ්චනනමපි විඤ්ඤණානං යථාසකං විසයස්ස ආලො
චනසභාවතාය දස්සනසද්දෙන සංඛගහෙනබ්බත්තා සචණමපි සංඛගිතං.
අත්තනා නච්චනනච්චාපනාදිවසෙන පචතනං නච්චඤ්ච ගිතඤ්ච
වාදිතඤ්ච විසුකදස්සනඤ්චාති=නච්චගිතවාදිතවිසුකදස්සනං. නච්චා
දීති හි අත්තනා පයොජෙත්තුං වා පරෙති පයොජාපෙත්තුං වා පසුත්තාති
පසිත්තුං වා නෙව හික්ඛුනං න හික්ඛුණිත්තං වට්ටනති. අථවා කිලෙ
සුප්පතතිපච්චයතො කුසලපක්ඛිතිජදනෙන නච්චගිතවාදිතාති එව
විසුකාති=නච්චගිතවාදිතවිසුකාති, තෙසං දස්සනං=නච්චගිතවාදිත
විසුකදස්සනං. දස්සනකම්පතාය උපසංඛිතමිත්ථා පස්සතො එව වෙත්ථ
විතික්කමො හොති. සීතතිසිත්තසයනොකාසෙ පන ආගතං
ගච්ඡන්තස්ස වා ආපාඨගතං පස්සතො සියා සංඛිතිලෙසො, න
විතික්කමො. ධම්මපසංගිතං³ වාපි වෙත්ථ ගිතං වට්ටති, ගිත්ථපසංගිතො
පන ධම්මො න වට්ටතිති වෙදිතබ්බො. මාලාදිසු: මාලාති යං කිඤ්චි
පුප්ථං. අනතමසො සුත්තාදිමයමපි අලභිකාරත්ථාය පිලක්ඛියමානං
මාලානෙව වුවවති. ගංඛිනති විලෙපනතො අඤ්ඤං වාසපිණ්ණාදි යං

1. සුරියගමනා-ලි: III & මු: II. 2. තං විකාලභොජනං-ලි: I, II & මු: II.

3. ධම්මපසංඤ්ඤා-ලි: I, II & මු: II.

කිසිදු ගනුරාත. විලෙපනනි විලෙපනන. පිංසිනා ගනිතං ජවිරගකරණකෙට්ඨ ගනුරාතකුට්ඨ. තත් පිලකිනොනා ධාරෙති නාම. උභයධාරානං පුරෙතොනා මණෙකිති නාම. ගනුවසෙන ජවිරග වසෙන ව සාදියෙනො විභූසෙති නාම. මාලාදීති ධාරණාදීති යථා සකිතං යොජෙතබ්බාති. තං සබ්බමපි ධාරණත්ථං මණෙකිත්ථං විභූසණත්ථං න වට්ඨති. භෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ඨති. පුජනත්ථං අභිගටං අසාදිසිතුං කෙනවි පරියායෙන න වට්ඨති. ආනං වුච්චති කාරණං. තසමා යාය දුස්සිලසවෙනතාය තාති මාලාධාරණාදීති මහාජනො කරෙති, තතො පටිවිරතොති අර්ථො.

උච්චාසනං. වුච්චති පමාණාතිකකතනං. තස්ස පමාණමපන යස්ස පාදතලතො යාව අට්ඨියා හෙට්ඨිමනොන සුගතභිඥාලෙන අට්ඨිභිඥාලපමාණො මජ්ඣිමපුරිසස්ස හතෙත මුට්ඨිරතනපමාණො පාදකො භොති. තං පමාණිකං නාම වට්ඨති. තතො අධිකං පමාණාතිකකතනං නාම න වට්ඨති. **මහාසසනං.** වුච්චති අකපපියසත්තං¹. තදුභයං එවං සරුපතො වුත්තං:-“ආසජ්ඣි පලලඛෙකා ගොණකො චිත්තකා පටිකා පටලිකා තුලිකා විකාතිකා උදුලොමි එකතනලොමි කට්ඨස්සං කොසෙය්‍යං කුත්තකං හත්ථරං අස්සත්ථරං රථත්ථරං අජනපවෙණි කාදලි මිගපවරපවත්ථරණං සඋත්තරවජ්දං උභතො ලොභිතකුපධා න”නති. යසමා පන ආධාරෙ පටිකිත්තෙන තදුධාරකිරියා² පටිකිත්තතාව භොති, තසමා **උච්චාසනමහාසසනා** ඉවෙවතං වුත්තං. අත්තො පන තදුපභොගභූතතිසජ්ජතිපජ්ජනෙති විරති දුස්සිතාති දට්ඨබ්බා. ආසනං හෙට්ඨා සයනෙන සභග්ගිතං. එකසෙසනයෙන වා ආසනකිරියා පුබ්බකත්තා වා සයනගහණෙනෙව ආසනමපි ගනිතනති දට්ඨබ්බං.

කිවමහපථලොති කිත්තකමහපථලො. **පසුතරතනරතනානි** පසුතෙන රතනසකිධාතෙන රතනෙන සමන්තාගතානං. සකල ජම්බුදීපතලං භෙරිතලසදීසං කන්ධා කට්ඨපමාණෙති සත්තති රතනෙති පරිපුරිතානනති අධිපායො. රතනසඤ්ඤා රතනපරියායොති ආග **පසුතෙන-පෙ-සමන්තාගතානි**නති. පාලියමපන **පසුතසත්ත රතනානි**නතිපි පාඨො දිස්සති. **ඉස්සපිසාධිපමමන** ඉස්සරභාවෙන ව අධිපතිභාවෙන ව ඉස්සරියමෙව වා ආධිපමං. **රජ්ජං කාරණාති** එවරුපං වක්කවත්තිරජ්ජං කාරණය. **අභිනානනති** ආදීති තෙසං ජනපදනං නාමාති. **කලං නාගනති සොළසිනති** එකං අගොරතනං උපවුත්ථුඋපොසප්ථ³ පුඤ්ඤං සොළස භාගෙ කන්ධා තතො එකං භාගං නාග්ගති. එකරත්තුපොසප්ඨස්ස සොළසියා කලාය යං විපාකඵලං තං යෙව තතො බහුතරං භොතිති අර්ථො. **කපණනති** පරිත්තකං. **සහමානනති** සහභාවං. සහභාගා හුන්වා තිබ්බතකනතිති අර්ථො. **ගාථායං රතනි. නි භුඤ්ඤස්ස විකාලභොජනනති** උපොසප්ථපවුත්ථො රතනිභොජනකුට්ඨ විකාලභොජනකුට්ඨ න භුඤ්ඤස්ස.

1. අකපපියත්තං-කවචි. 2. උපොසප්ථ-ලි: I, II.

මනෙවු ජමාසං ව සසෙඨ සද්ධනෙති මුට්ඨිගත්පාදකො කප්පිය මනෙවු වා සුඛාදිපරිකම්මකතාය භූමියා වා තිණපණ්ණපලාලාදිනී සත්ථරිත්වා කතෙ සත්තෙ වා සසෙඨාති අනේවා. එනං ති අට්ඨබ්බික මාහුපොසඨනති එතං පාණාතිපාතාදිති අසමාවරතෙනන උපවුත්තං උපොසඨං අට්ඨගබ්බෙහි සුමනනාගතතතා අට්ඨබ්බිකනති වදනති.

තවපන උපවසනෙනන සෙව උපොසඨිතො භවිස්සාමිති අජෙජ්ව “ඉද්දසුදිද්දෙව කරෙය්‍යාථා”ති ආහාරදිවිධානං විචාරෙතබ්බං. උපො සඨදිවසෙ පාතොව භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුණීයා වා දසසිලලකඛ ණ්ඤානො උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා සතතිකෙ වාචං භිඤ්ඤා “අට්ඨ සික්ඛාපදාති සමාදියාමි”ති එකතො වා “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං සමාදියාමි”ති ආදිනා පචෙවකං වා යථාපාලි සමාද්‍යතබ්බාති. පාලිං අජානතෙනන “බුද්ධිපඤ්ඤතං උපොසඨං අට්ඨාමි”ති අට්ඨාතබ්බං. අඤ්ඤං අලුභනෙනන අත්තනාපි අට්ඨා තබ්බං. වචිභෙදෙ පන කාතබ්බෙයෙව. උපොසඨං උපවසනෙනන පරෙපරෙධපටිසඤ්ඤතතා කම්මතතා න විචාරෙතබ්බං. ඛයවයං ඔතසි කරෙතෙනන විනිතාමෙතබ්බං. ගෙහෙ පන ආහාරවපි ලභිත්වා නිවච්ඡතතිකභික්ඛුතා විස පරිභුඤ්ජත්වා විහාරං ගතත්වා ධම්මො වා සොතබ්බො, අභිනිංසාස ආරම්භණ්සු අඤ්ඤතරං වා මතසිකාතබ්බං.

සුදස්සනාති සුඤ්ජදස්සනා. ඔභාසසනති ඔභාසයමානා. අනු පටිසන්තිති විවරනති. ඝාචනාති යත්තකං ධානං. අනනලික්ඛගාති¹ ආකාසඛගමා. පභාසනතිති ජොතනති, පභං මුඤ්ඤනති. දිසාවිග්ගෙව නාති සබ්බදිසාසු විරොවමානා. අථවා දිසා ඔභාසෙතති විරොව මානාති යොජනා. ටෙඨපිසනති මණිනති වත්තා ඉමිනා ජාතිමණිභාවං දස්සෙති. එකවසසිකවෙච්චණ්ණං හි වෙච්චයං ජාතිමණි නාම, තං සකායෙවමාහ. හද්දසානති ලද්ධකං², සුඤ්ජනති අනේවා. සිබ්බි සුචණ්ණනති ගොසිඛසදිසං හුත්වා උප්පත්තතතා එවනනාමකං සුචණ්ණං. කාඤ්චනනති පබ්බතෙ ජාතං සුචණ්ණං. ජානරූපනති සත්ථුවණ්ණං. භට්ඨනති කිපිලිකාති නිගච්ඡවණ්ණං. නානුභවනතිති න පාපුණනති. වඤ්ජසානති සාමිඅනේවා පච්චතතං. වඤ්ජපභායාති අනේවා. යථා වඤ්ජපභාය කලං සබ්බෙ තාරගණා නානුභවනති, එවං එතස්මිං අත්තරෙ ණෙ ධනා මුත්තාවෙච්චයාදයො උපොසඨස්ස සොළසිං කලවපි³ නානුභවනතිති යොජනා. උපවසසුපොසඨනති උපවසිත්වා උපොසඨං. සුමුද්දසාතිති සුඛප්පාති, සුභිවෙදියාති⁴. සග්ගමුපෙතති ධානනති සග්ගසඛිතානං ධානං උපගව්ජනති. කෙතචි අතිඤ්ඤා හුත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජනතිති අනේවා.

විසාමුපොසඨසුත්තවණ්ණනා

1. ලද්ධකං-කත්ථ. 2. සොළසකලවපි-මු. I, II & මු. II. 3. සුඛවෙදියාති-කත්ථ.

a. 427 පිට්ඨකො යාව 432 පිට්ඨං. මුද්දිත මනොරථසුරණී ඔලොකෙතබ්බො.

සිභාලෝවාදපුත්තෙ¹:- සිභාලකො ගහපතිපුත්තොති සිභාලකොති තස්ස නාමං. ගහපතිපුත්තොති ගහපතියං පුත්තො. තස්ස කීර පිතා ගහපතිමහාසාලො. නිදහිත්වා ංපිතා වස්ස ගෛහ වත්තාප්‍රිසධනකොටියො අත්‍යි. සො ගහවති නිදංගං ගතො උපසංකො සොතාපනො. හරියාපියං සොතාපනො යෙව. පුත්තො පන අස්සඤ්ඤා අප්පසනො. අථ නං මාතාපිතරෙ අභික්ඛණං එවං ඔවදන්ති:- “තාත! සත්ථාරං උපසංකම, ධම්මසෙතාපතිඤ්ඤා මහා මොග්ගලානඤ්ඤා ඡීවාකස්සපඤ්ඤා අසීතිමහාසාවතො ව උපසංකමා”ති. සො එවමාහ:- “තත්‍යි මම තුමහාකං සමණානං උපසංකමණ් කිවං. සමණානං සීනතිකං ගන්ත්වා වජ්ඣනබ්බං ගොති. ඔත්මිත්වා වජ්ඣනස්ස පිට්ඨි රුජති. ජාණුකාති බරුති ගොන්ති. භූමියං නිසිදිනබ්බං ගොති. තස්ස² නිසින්නස්ස වත්ථාති කිලියන්ති ව ජීරන්ති ව. සමිපෙ නිසින්නකාලතො පට්ඨාය කථාසල්ලාපො ගොති. තස්මිං සති විස්සාසො උප්පජ්ජති. තතො නිමනෙත්වා විවරපිණ්ඩ පාතාදිති දුතබ්බාති ගොන්ති. එවං සනෙත අත්ථො පරිභායති. තත්‍යි මග්ගං තුමහාකං සමණානං උපසංකමණ් කිවං”න්ති. ඉති නං යාවජ්ඣං ඔවදන්ත්වා පිතාපිතරෙ සාසනෙ උපනෙත්වා නාසකම්පු.

අථස්ස පිතා මරණමඤ්ඤා නිපනො “මම පුත්තස්ස ඔවාදං දුතුං ච්චති”ති විනෙත්වා, පුතා විනෙත්ති:- “දිසා තාත! නමස්සාහි”ති එවමස්ස ඔවාදං දස්සාමි. සො අත්ථො අජාතනො දිසා නමස්සාහි. අථ නං සත්ථා වා සාවකා වා පසස්සිත්වා “කිං කරොසි?”ති ප්‍රච්ඡස්සන්ති. තතො “මග්ගං පිතා දිසානමස්සානං කරොහි”ති මං ඔවදිති වකන්ති. අථස්ස “කෙත තුග්ගං පිතා එතා දිසා නමස්සාපෙති? ඉමා පන දිසා නමස්සාහි”ති ධම්මං දෙසෙස්සන්ති. සො බුද්ධසාසනෙ ගුණං ඤාත්වා පුඤ්ඤකමං කරිස්සන්ති. අථ නං ආමන්තාපෙත්වා “තාත! පාතොව දිසා නමස්සෙය්‍යාසි”ති ආහ. මරණමඤ්ඤා නිපන්නස්ස කථා නාම යාවජ්ඣං අනුස්සරණියා ගොන්ති. තස්මා සො ගහපති පුත්තො තං පිතුවචනං අනුස්සරනො තථා අකාසි.

පුච්චිදිසාති බහුදිසා. **පාමිසිති** න තාව පටිඨො; පටිසිස්සාමිති නික්ඛන්තත්තා පන අන්තරුමග්ගෙ පවත්තමානොපි එවං වුච්චති. **අදදසා චො ගගමාති** න ඉදංතෙව අද්දස. පච්චුසසමග්ගෙ පි බුද්ධවක්ඛනා ලොකං ඔලොකෙනො. එතං දිසා නමස්සමානං දිස්වා “අජාතං සිභාලකස්ස ගහපතිපුත්තස්ස ගිහිවිනයං සිභාලෝවාදපුත්තං කප්ථෙස්සාමි. මහාජනස්ස සා කථා සථලා ගවිස්සති. ගන්තබ්බං මයා එත්ථා”ති. තස්මා පාතොව රුජගහං පිණ්ඩාය පාමිසි. පටිසනෙත්වා නං තප්ථෙව අද්දස. **එතදචොවාති** සො කීර අවිදුරෙ සීතමපි සත්ථාරං න පස්සති. අථ නං හග්ගවා කීන්ත්වා **එං ගහපතිපුත්තාති** ආදිකං අවොච. **සථා කථමපන ගතොති** යථාති නිපාතමත්තං. කථමපනාති

1. සිභාලපුත්තෙ-උ. I, IF & ඉ. II. 2. තත්- ඉ. I. ²

පුච්ඡාපදං. අපාසමුබාහිති විනාසමුබාහි. සොති සොතාපනො. ඡද්දිසාපෙච්ඡාදිති ඡද්දිසා පච්චිකාදෙනො. උභොලොකා¹විජ්ජාසාති උභින්නං ඉධිලොකපරිලොකානං විජ්ජනන්තං. අසසෙවුච ලොකො ආරඥො හොතිති එවරුපස්ස හි ඉධිලොකෙ පඤ්ච වෙරුති න හොනති, තෙනස්ස අසසෙවුච ලොකො ආරඥො පරිනොසිතො වෙච නිප්පාදිතො ව. පරිලොකෙපි පඤ්ච වෙරුති න හොනති, තෙනස්ස පරිලොකො ආරඥො හොති. තස්මා කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති. කම්මඤ්ච තං කිලෙසසම්පසුත්තත්තා කිලෙසො වානි= කම්මකිලෙසො. සකිලෙසො² යෙව හි පාණං ගනති, නිකකිලෙසො න ගනති. තස්මා පාණාති පාතො කම්මකිලෙසොති වුත්තො. අදින්නාදුනාදිසුපි එසෙව නයො.

ඡද්දගතිං ගච්ඡන්තොති ඡද්දෙන පෙමෙන අගතිං ගච්ඡන්තො අකත්තබ්බං කරොති. අපරෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ යො “අයමෙව මිත්තො වා සම්මානො වා සඤ්චෙය්වා වා ඤාතො වා, ලඤ්චං වා පන මෙ දෙනී”ති ඡද්දවසෙන අස්සාමිකං සාමිකං කරොති; අයං ඡද්දගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො “අයං මෙ වෙරී”ති පකතිවෙරවසෙන වා තඬ්ඬිණුපපන්නකොධවසෙන වා අස්සාමිකං සාමිකං කරොති, අයං දෙසාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො පන මද්දත්තා මොවුගත්තා යං වා තං වා වච්චා අස්සාමිකං සාමිකං කරොති, අයං මොහාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො පන “අයං රුජවලලො වා විසමතිස්සිතො වා, අනන්ධං මෙ කරෙය්සා”ති භීතො අස්සාමිකං සාමිකං කරොති, අයං භයාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො පන කිඤ්චි භාජෙන්නො³ වුත්තනගෙන පෙමෙන අතිරෙකං දෙනී, දෙසවසෙන උභනකං දෙනී, මොවුගත්තා දින්නාදින්නං අජානමානො කස්සචි අධිකං දෙනී, භීතො කස්සචි අතිරෙකං දෙනී. සො අනුකකමෙන ඡද්දගති ආදීති ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. අරියසාවකො පන ජීවිතකම්මං පාපුණන්නොපි ඡද්දගතිආදීති න ගච්ඡති. නිස්ස සසොති නස්ස අගතිගාමිතො කිත්තියසොපි පරිවාරයසොපි.

විකාලවිසිඛාවජිසානුසොගොති අවෙලාය විසිඛාසු වරියස්ස අනු සුත්තත්තා පුත්තපුත්තං වරණං.⁴ සමජ්ජාතිවරණනති තච්චදස්සනවසෙන සමජ්ජාගමනං. ආලස්සානුසොගොති කායාලසිය⁵සුත්තත්තා. ගේගානාං ආසනනනති අකම්මරොගාදිනං කාරණං. අකිත්තිසඤ්ඤනනති ගරගබ්බකාදිඅයසජ්ජනනී. කොපිනං⁶ හිදංසනීති ගුලහට්ඨානං විචරිත්වා වරණගෙතුචසෙන. පඤ්ඤාස උබ්බලිකරණීති පඤ්ඤා විනාස ගෙතුචසෙන. ඡට්ඨං පදනති ඡට්ඨං කාරණං. අවෙලාය වරන්නො හි බාණුකණ්ඨකාදීති අකකමති. අභිනාපි යකඩාදීහිපි සහ ගච්ඡති. තං තං

1. උභොලොකෙ-මු. I. 3. හොජෙන්නො-කත්ථි. 5. කායාලසිය-බුදුසු.
2. සම්මකිලෙසො-ලි. & මු. II. 4. කරණං-කත්ථි. 6. හිරිකොපිනං-මු. II.

සානං ගව්‍යනිති සද්ධා වෙරිනොපි නං නිලිසිඛා ගණ්ණනා වා හතතති වා. එවං අනාපිසං අගුනො අරක්ඛණො හොති. පුත්තදුණි 'සිසං අගුනො අරක්ඛණො. "අවාසං පිතා අවාසං සාමී රතනං විවරති, කිම්බිහ පන මය"නති බහිඛා පත්තං කචා රතනං විවරතො අතස්සසනං පාපුණ්ණති. තස්ස පුත්තදුරස්ස රතනවරණ්ණාවං සද්ධා වොර පුසුසුං ගෙහං පවිසිඛා යං ඉච්ඡති, තං හරතති. පාපෙහිසු සානොසුති අසෙසුති කතකමමසුපි "ඉමිනා කතං හවිස්සති"ති ආසඩ්ඛිතබ්බො. යස්ස යස්ස සරවාරොන යාති, ආත්තත්තං 'යං අසෙසුන කතං වොරකමොදිකං, තං ඉමිනා කතනාති වුතෙත අභුතං වචනං තස්මි රුහති. පුරකමණොති පුරෙගාමී, තං නිස්සාය බුදු දුක්ඛමමා හවිස්සනාති අත්තො.

කම නමමනති කස්මිං සානෙ නවං අපිති පුච්ඡිතා නවදස්ස නත්තං ගඤ්චාලාදිති පටිසාදෙනත්තස්ස වා ගතො තපෙව මහතිහං වසනත්තස්ස වා කමමනාවෙත්තෙන අනුප්පන්නාපි හොගා නුප්පත්තති. අනාරකෙඛ වස්ස ගෙහෙ වොරෙති ධනහරණෙන උප්පන්නාපි විතස්සනති. ගීතනාති යං කිසුචි ගීතං. අකමානනාති හාරතරමසුඛාදි කථනං. පාණිස්සන්ති කංසතාලාදි. කුමහසුනති වතුරස්සඅමමණ්ණ තාලං. කුමහසදුනති එකෙ. ජසං චෙත්තති ජිතං මයාති තස්ස පරිස මජ්ඣෙක සාවකාදිගහණෙන ජයනො අවමානං කරෙති. අප් පරුජයො හොති. සිකධාපෙස්සාමි නනති තත්ත වෙරං බිඤ්ඤි. එවං වෙරං පසවති. ජිණො 'විතතමනුසොවතිති තස්ස සාවකාදිධනහරණෙන "අභාසි වත මෙ, තං තං වත මෙ තපි"ති විතතං අනුසොවති අනුතපති. සද්ධිමසිකා ධනසුචාතිති යං කිවෙත්ත සමගතං ධනං, තං ජනො පස්සනත්තස්සෙව සමමුඛා ගණ්ණාති.

සභාගන්තස්ස වචනං න රුහතිවිතිවත්තස්සානෙ සකිපුට්ඨස්සාපි "අයං අකඛසොණො; මා තස්ස වචනං ගණ්ණපා"ති වචනං න පතිට්ඨා ති. පටිභුණොති නිවාරෙනත්තස්ස අනාදියනෙන¹ පරිභිජිතො, තසුති මිත්තාමච්චා එවං වදනාති--"සමම! තම පි නාම කුලපුත්තො ජුතකරෙ විතිත්තකො හුතා විවරසි. තතෙ ඉදං ජාතිගොත්තානං අනුරූපං; ඉතො පට්ඨාය මා එවං කරෙය්‍යාසි"ති. සො එවං වුතො තෙසං වචනං න කරෙති. තතො තෙන සද්ධිං න එකතො තිට්ඨනාති, න නිසිදනාති, සකිපුට්ඨාපි න කපෙතති. එවං මිත්තාමච්චානං පරිභුතො හොති. ආවාහකා'විවාහකානනාති ආවාහකා නාම යෙ පරසරතො දුරිකං ගහෙතුකාමා. විවාහකා නාම යෙ පරස්ස ගෙහෙ දුරිකං දාතුකාමා. බුත්තාති අකඛබුත්තා. සොණ්ඤාති ඉතිසොණ්ඤා ගතත්තසොණ්ඤා පුට්ඨසොණ්ඤා මුලකසොණ්ඤා. පිපාසාති පානසොණ්ඤා. නොසාතිකාති පතිරූපකෙන වසුට්ඨකා. වසුට්ඨකාති සමමුඛා වසුට්ඨකා. සාහසිකාති එකාගාරිකාදිසාහසිකකමමකාරිතො. නායස්ස මිත්තා හොනති,

තෙ සභායාති සො අඤ්ඤාති සපුරිසෙති සද්ධිං¹ න රමති. ගඤ්ඤාමාලාදිනා අලභිකාරිණා වරසයනං ආරෝපිතසුකාරෙණ ගුප්තසම්මව පාපමිත්තෙයෙව උපසඛිකමති. තස්මා දිට්ඨෙව වෙව සම්පරයඤ්ඤා බහුඅනන්තං ගව්ඡති. අනිසිදානති කමමං න කඤ්ඤාති² “එථ හො! කම්මනාං ගව්ඡාමා”ති වුත්තෙ “අතිසිතං. අට්ඨිති භිජ්ජනති. ගව්ඡථ තාව. පව්ඡා ජාතිස්සාමි”ති අග්ගිං තප්පෙනො නිසිදති. පානසඛාති එකවො පානට්ඨානෙ සුරගෙහෙයෙව සභායො හොති. සමිසසමිසොති සමම සමමාති වදනො සමමුධායෙව සභායො හොති; පරමමුධෙ වෙරිසදිසො. අනෙත්ථ ජාතෙසුති කිලෙවසු ජාතෙසු. උසස්සරසෙසාති සම්බරතති සසිතා සුරියෙ උට්ඨිතෙ උට්ඨානතා. වෙරපසසෙසාති වෙරබහුලතා. අනන්තාති විනාසගෙතුභුතානං කායවිචිකමානං කිරියා. උභයා ධංසනෙති උභතො³ ලොකතො ධංසති. අකම්මිතොති අකම්මිතඤ්ඤා ඉත්තාමනඤ්ඤා. වාරුණිති සුරුකාමනං. පාපවිට්ඨො අකාලෙති විකාලෙ විසිධාය පාපමිත්තං වරියා. අකිඤ්ඤාති පරිහොගුපකරණරහිතො. රතතිත්ථාන දසසිනාති රතතිඅනුට්ඨානසිලෙන. නිණා ගිණොති තිණතොපි උතතරිං. අඤ්ඤාදසු හණෙති තුල්හණො ආගන්තා නිවන්සාටකා දිනං වණණභාසණාදිති එකංසෙනෙව භාරකො. චම්පරමොති වචනමත්තෙනෙව දායකො කාරකො විය හොති. අනුපට්ඨසාණිති අනුපට්ඨයං හණති. අපාසසභායොති හොගානං අපායෙසු සභායො. හස්සස්ස කිවම්මං කඤ්ඤාති අතතනො හයෙ උපපන්නෙ තස්ස දසො විය හුතා තං තං කිවම්මං කරෙති; න පෙමෙන. සෙවති අතතකාරණාති න මිත්තසන්ධිවසෙන සෙවති, අතතනො අත්තමෙව පට්ඨාසිංසනො සෙවති. අනිත්තෙ පට්ඨසන්ධිති “භියො න ආගතොසි. අමාකං ඉමසම්මං ථානෙ සස්සං අතිවිය නිප්පන්නං, බහුති සාලියවසිජාදිති ථපෙතා මග්ගං ඔලොකෙනො නිසිදිමහ. අජ්ජ පන සබ්බං බිණ”නති එවං අනිත්තෙ සංඛණ්ණාති. අනාගතනාති සභායෙ ආගතෙ “ඉමසම්මං වාරෙ අමාකං සස්සං මනාපං හවිස්සති. එලභාර භරිතා සාලිආදයො. අනාගතෙ⁴ තුමාකං සංඛගං කාතුං සමන්තො හවිස්සාමි”ති එවං අනාගතෙන සංඛණ්ණාති. නිරන්තෙනාති හත්තිකඛනෙ වා අස්සපිට්ඨෙ වා නිසින්නො සභායං දිස්වා “එති හො! ඉධ නිසිදු”ති වදති. මනාපං සාටකං නිවාසෙතා “සභායකස්ස මෙ අනුච්ඡිකො, අඤ්ඤා නත්ති”ති වදති. එවං නිරන්තෙන සංඛණ්ණාති. පට්ඨපසගහසු කිවම්මසු⁵ වාසනං දස්සෙතිති සකටෙන අන්තොති වුත්තෙ, වකකමස්ස භින්නං, අකෙඛා භින්නාති ආදිති වදති. පාපකම්මස්ස අනුජානාතිති පාණතිපාතාදිසු යං කිඤ්ඤා කරෙමාති වුත්තෙ “සාධු සමමකරෙමා”ති අනුජානාති. සුභද්ධති සුඤ්ජරහද්දා. පමග්ගං රකම්මති මජ්ජං පිට්ඨා ගාමමජ්ජෙක වා ගාමවාසෙ වා නිපන්නං දිස්වා කොවිදෙවස්ස නිවාසනපාරුපණමි හරෙය්‍යාති

සමපෙ නිසිදිනා පවුජකිකකාලෙ ගහෙනා ගවස්ති. ගුහමය්ස ආවික්ඛතිති අත්තනො නිගුතිතුං සුත්තකං කථං අඤ්ඤාසා අකපෙතා තස්සෙව ආවික්ඛති. ගුහමය්ස සේගුහනිති තෙන කපිතං ගුහං යථා අඤ්ඤා න ජානාති, එවං රකති. අභවෙනස්ස න නඤ්ඤිති තස්ස අභවෙන අවසිසා සුත්තදුරස්ස වා පරිජනස්ස වා නථාරුපං පාරිජ්ඤාදං දිස්වා වා සුඤ්ඤා වා න නඤ්ඤි; අත්තමනො හොති. භවෙනාති වසිසා. තථාරුපයසාදි¹ සමපතතිං වා ඉස්සරියපටිලාහං වා දිස්වා වා සුඤ්ඤා වා නඤ්ඤි; අත්තමනො හොති. අවණණං භණමානං නිවාරෙතීති අසුකො විරුපො න පාසාදිකො දුදුසිකො දුසසිලො හොතිති වා වුත්තො “එවං මා භණ්ඨි. රුපවා ව සො පාසාදිකො ව සුජාතො ව සීලසමපනො වා”ති ආදිවචනෙහි පරං අත්තනො සභායස්ස අවණණං භණමානං නිවාරෙති. වණණං භණමානං සසංසතීති අසුකො රුපවා පාසාදිකො ව සුජාතො ව සීලසමපනො වාති ආදිවචනෙහි වුත්තෙ “අහො සුට්ඨි වදසි. සුභාසිතං නයා. එව මෙතං. එස පුරිසො රුපවා පාසාදිකො සුජාතො සීලසමපනො”ති එවං අත්තනො සභායස්ස පරං වණණං භණමානං පසංසති.

ජලමග්ගිව භාසතිති රහතිං පබ්බතමන්තෙකෙ ජලමානො අහග්ගි විය විරෙවති. භොගෙ සංභරමානස්සාති අත්තානමපි පරමපි අපිළෙඤා ධම්මෙත සමෙත භොගෙ සමපිණ්ණිත්තස්ස රුසිකරෙත්තස්ස. භම්රස්සෙව ඉරිසනොති යථා භමරෙ පුප්ථානං වණණමකං. අගෙයං තුණ්ණිතපි පකෙහිපි රජං ආගරිතා අනුපුබ්බෙන වක්කපමාණං මධුපටලං කරෙති, එවං අනුපුබ්බෙන මහත්තං භොගරුසිං කරෙත්තස්ස. භොගා සනතිවසං සනතිති තස්ස භොගා නිවයං යනති. කථං? අනුපුබ්බෙන උපවිකාති සංවසිසා මානො වමමිකො විය. තෙනාහ:-වමමිකොපුප්ථිසතීති. යථා වමමිකො උපවිසති; එවං නිවයං යනතිති අත්තො. සමාගමමාති සමාගරිතා, අලමත්තොති² සුත්තසභාවො, සමත්තො වා පරියත්තරුපො සර සංවාසං සණ්ඨපෙතුං. ඉදුති යථා සරුවාසො සණ්ඨපෙතබ්බා, තථා ඔවදත්තො:- වතුබා විහපෙ භොගෙති ආදිමාග. තත්ථ සචෙ මිත්තාති ගන්ථතීති සො එවං විහරන්තො මිත්තාති ගන්ථති; අභිජ්ජ මානාති ධපෙති. යස්ස හි භොගා සන්ති, සො එව මිත්තෙ ධපෙතුං සකෙකාති, න ඉතරෙ. එකෙන භොගෙ භුඤ්ඤාසාති එකෙන කොට්ඨාසෙන භොගෙ භුඤ්ඤාය. විහි කමමං පසොජසෙති විහි කොට්ඨාසෙහි කසිවණ්ඨිජාදිකමමං පයොජෙය්ස. නිබ්බාසෙය්සාති වතුත්ථං කොට්ඨාසං නිදගිතා ධපෙය්ස. ආපදසු හවිස්සතිති කුලං නාම න සබ්බකාලං එකසදිසං වත්තති. කදුචි රුජාදිවසෙන ආපදපි උපපජ්ජති. නසමා එවං උපපන්නාසු ආපදසු හවිස්සතිති එකං කොට්ඨාසං නිබ්බාසෙය්සාති ආග. ඉමෙසු පන වතුසු කොට්ඨාසෙසු

කතරං කොට්ඨාසං ගහෙත්වා කුසලං කාතබ්බන්ති? එතෙති හොගෙ
භූතෙස්සාති වුත්තකොට්ඨාසතො ගණිත්වා භික්ඛුනම්පි කපණද්ධි
කාදීනම්පි දුතබ්බං. පෙසකාරනභාපිතාදීනං වෙතනං දුතබ්බං.

ඉති භගවා එතතකෙන සංඛාමග්ගෙන “එවං ගහපතිපුත්ත! අරිය
සාවකො චතුරි කාරණෙහි අකුසලං පභාය ඡති කාරණෙහි හොගානං
අපායමුඛාති වජ්ජෙත්වා සොළස අමිත්තාති වජ්ජෙත්වා සොළස මිත්තාති
සෙවනො සරවාසං සණ්ඨපෙත්වා දුරහරණං කරුණො ධම්ම
කෙන ආජිවෙන ජිවති. දෙවමනුස්සානං අනතරෙ අභික්ඛන්තො
විය විරෝධති”ති වජ්ජනියධම්මං වජ්ජන්තං සෙවිතබ්බධම්මං සෙව
න්තස්සච ඔවාදං දත්වා ඉදුති තමස්සිතබ්බං ඡ දිසා දස්සෙන්නො:-
සංඛ්ඛම ගහපතිපුත්තාති ආදිවාහ.

තත් ඡද්දිසාපට්ඨාදිති යථා ඡති දිසාහි ආගමනභයං නාගච්ඡති
බෙමං හොති නිබ්බයං; එවං විහරන්නො “ඡද්දිසාපට්ඨාදී”ති වුචති.
පුරුෂො දිසා මාතාපිතගෙ වෙදිතබ්බාති ආදිපු මාතාපිතරෙ පුරුෂ
කාරිත්වාය පුරුෂො දිසාති වෙදිතබ්බං.¹ ආවරියා දක්ඛණෙය්‍යත්වාය දක්ඛ
ණා දිසාති, පුත්තදුරු පිට්ඨිතො අනුබ්බිතවසෙන පට්ඨිමා දිසාති,
මිත්තාමච්චා යසො සො මිත්තාමච්චෙ තිස්සාය තෙ තෙ දුක්ඛවිසෙසෙ
උත්තරති, තස්මා උත්තර දිසාති, දුක්ඛමමකරු පාදමුලෙ පතිට්ඨාන
වසෙන ගෙට්ඨිමාදිසාති, යමණමුහමණා ගුණෙහි උපරි සිහභාවෙන උප
ට්ඨිමා දිසාති වෙදිතබ්බං.¹ ගණො නෙ ගණිස්සාමිති මාතාපිතුහි ඵඤ්ඤං
පායෙත්වා හත්ථපාදෙ වඩෙස්සත්වා මුඛෙන සිඛිසාණිකං අපනෙත්වා නභා
පෙත්වා මණෙඛිත්වා හරිතො; ස්වාහං අජ්ජ තෙ මහලලකෙ පාදධොවන
නභාපතයාගුහත්තදුතාදීහි හරිස්සාමි. කිච්චං නෙසං ගණිස්සාමිති
අහං අත්තනො කමමං ධ්වෙත්වා මාතාපිතුත්තං රුරුකුලාදිපු උපත්ත
කිච්චං ගන්ත්වා කරිස්සාමි. කුලවංසං ධ්වෙත්වාමිති මාතාපිතුත්තං
සත්තකං ඛෙත්තවත්ථුතිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිකං අවිනාසෙත්වා රකුණොපි
කුලවංසං ධ්වෙති නාම. මාතාපිතරෙ අධම්මික වංසනො භාපෙත්වා
ධම්මිකවංසෙ ධ්වෙත්වාපි කුලවංසෙ ආගතාති සලාකභත්තාදිති
අනුපච්ඡිදිත්වා පවත්තෙත්වාපි කුලවංසං ධ්වෙති නාම. ඉදං සන්ධාය
වුත්තං:-කුලවංසං ධ්වෙත්වාමිති. දුස්සජ්ජං පට්ඨිපජ්ජාමිති මාතාපිතරෙ
අත්තනො ඔවාදෙ අවත්තමානෙ දුරකෙ අපුත්තෙ කරුණති; තෙ
දුස්සජ්ජා රහා න භොනති. ඔවාදෙ වත්තමානෙ පත කුලසත්තකස්ස
සාමිකෙ කරුණති. අහං එවං වත්තිස්සාමිති අධිප්පායෙන “දුස්සජ්ජං පට්
ඨිපජ්ජාමි”ති වුත්තං. දක්ඛණං අනුපදස්සාමිති තෙසං පත්තිදුතං කත්වා
තතිගදිවසනො පට්ඨාය දුතං අනුපදස්සාමි. (පාසං නිවාරෙත්වතිති
පාණ්ණිපාතාදීනං දිට්ඨධම්මිකසම්පරුසිකආදීනවං වතා “තාත! මා
එවරුපං කරි”ති නිවාරෙත්වති; කතම්පි ගරුහන්ති. කල්‍යාණෙ නිවෙ
සෙත්වතිති අනාඨපිණ්ඩිකො විය ලඤ්චං දත්වාපි සිලසමාදුතාදිපු

නිවෙසෙනති. සිප්පං සික්ඛාපෙනතිති අත්තනො ඔවාදෙ සීතභාවං
ඤ්ඤා වංසාගතං මුද්දගණනාදිකං සිප්පං සික්ඛාපෙනති¹.) පතිරුපෙ
නාති කුලසීලරූපාදිති 'අනුරූපෙන. සමසෙ දුශස්සං නිශ්ශා
දෙනතිති සමසෙ ධනං දෙනති. තත් නිවසමයො භාලසමයොති
වෙ සමයා. නිවසමයෙ දෙනතා නාම "උට්ඨාය සමුට්ඨාය ඉමං
ගණතිතබ්බං, අයනො පරිබ්බයො හොභු. ඉමිනා කුසලං කරොති"ති
දෙනති. කාලසමයෙ (දෙනතා නාම සිබ්බාඨපනආවාහවිවාහාදිසමයෙ
දෙනති. අපිච පච්ඡිමකාලෙ මරණමඤ්ඤව නිපන්නස්ස 'ඉමිනා කුසලං
කරොති'ති දෙනතාපි කාලසමයෙ¹) දෙනති නාම. පටිච්ඡන්තා
හොතිති යං පුරුෂිමදිසතො භයං ආගවේස්සය; යථා නං නාගච්ඡිති,
එවං පිතිනා හොති. සචෙ භි පුත්තා විපට්ටිපන්නා අසසු, මානාපිතරො
දහරකාලතො පට්ඨාය ජග්ගනාදිති පටිපන්නා; "එතෙ දරකා මාතා
පිතුන්නං අපපතිරූපා"ති එතං භයං ආගවේස්සය. සචෙ පුත්තා සමමා
පටිපන්නා, (මානාපිතරො විපට්ටිපන්නා,¹) "මානාපිතරො පුත්තානං නානු
රූපා"ති එතං භයං ආගවේස්සය. උභොසු විපට්ටිපන්නෙසු දුට්ඨධම්මි
තං භයං හොති, සමමා පටිපන්නෙසු සබ්බං න හොති. (තෙන වුත්තං:-
පටිච්ඡන්තා හොති ධෙමා අප්පට්ඨිකාති. එවඤ්ඤා පන වඤ්ඤා හගවා
සිගාලකං එතදවොච:- "නබ්බො ගහපතිපුත්ත! පිතා ලොකසම්මතං
පුරුෂිමං දිසං නමස්සාපෙති. මානාපිතරො පන පුරුෂිමදිසාසදිසෙ කඤ්ඤා
තං නමස්සාපෙති. අයඤ්ඤි තෙ පිතරං පුරුෂිමං දිසා අකඤ්ඤා, නො
අඤ්ඤා"ති.¹)

උට්ඨානෙනාති ආසනා වුට්ඨානෙන. අනෙත්වාසිකෙන හි²
ආචරියං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිසවා ආසනා වුට්ඨාය පච්චුග්ගමනං
කඤ්ඤා හත්තො හණ්ඩකං ගහෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදපෙත්වා
වීජනපාදධොවනපාදමකඤ්ඤාති කාතබ්බාති. තං සක්ඛාය වුත්තං
"උට්ඨානෙනා"ති.³ උපට්ඨානෙනාති දිවසස්ස තික්ඛනතුං උපට්ඨාන
ගමනෙන. සිප්පග්ගහණකාලෙ පන අවස්සමෙව ගන්තබ්බං හොති.
සුසසුසාසාති සද්දුගිත්වා සවණෙන. (අසද්දුගිත්වා සුණන්තො හි විසෙසං න
ගච්ඡති.¹) පාටිච්ඡිකාසාති අවසෙසබ්බුද්ධකපාරිචරියාය. අනෙත්වාසි
කෙන හි ආචරියස්ස පාතොව උට්ඨාය මුඛොදකං දන්තකට්ඨං දත්තා
හත්තකිච්චකාලෙපි පාතියං ගහෙත්වා පච්චුපට්ඨානාදීති කඤ්ඤා වඤ්ඤා
ගන්තබ්බං. කිලිට්ඨවත්තාදීති ධොවිතබ්බාති. සායං නහානොදකං පච්චු
පට්ඨාපෙතබ්බං. අථාසුකකාලෙ උපට්ඨාතබ්බං. පබ්බජිතෙතපි සබ්බං
අනෙත්වාසිකවත්තං කාතබ්බං. (ඉදං සක්ඛාය වුත්තං "පාරිචරියායා"ති.
සක්ඛවචං සිප්පසම්මග්ගහණනාති.¹) සක්ඛවචං පටිග්ගහණං 'නාම
ථොකං ගහෙත්වා බහු වාරෙ සර්ඤ්ඤායකරණං. එතං පදමපි විසුද්ධ
මෙව ගහෙතබ්බං. සුචිතිතං විනෝනාති "එවං තෙ නිසීදිතබ්බං,

1. ලෙඛාති අත්තරිතපාඨාලි. I II, න සනති. 3. ධොවනමණ්ඩනාදි. සක්ඛාය වුත්තං.-

2. උට්ඨානෙනාති ඉදං ලි. I, II.

4. සිප්පග්ගහණං.-ලි. I, II, [ලි. I, II,

එවං බාදිතබ්බං, එවං භුඤ්ජිතබ්බං, පාපමිත්තා චජේතබ්බා, කල්‍යාණ මිත්තා සෙවිතබ්බා”ති එවං ආචාරං සික්ඛාපෙනති විනෙනති.¹ **සුගහතිතං ගාභාපෙනති** යථා සුගහතිතං ගණනාති, එවං අත්ඤ්ඤා බ්‍යඤ්ජනඤ්ඤා සොධෙත්වා පයොගං² දයොග්වා ගණනාපෙනති. (**සබ්බ සිප්පසුතසමසක්ඛාසිනො**ති අනෙතවාසිකස්ස සබ්බසිප්පසුතසමයං කාපෙනති:- ඉදං තෙ සිප්පං සික්ඛිතබ්බං, ඉදං තෙ සිප්පං න සික්ඛිතබ්බෙනති.*) **මිත්තාමචෙවසු පතිට්ඨාපෙනති**³ “අයං අමානං අනෙතවාසිකො බ්‍යතෙනා බහුසසුතො මයා සමසමො, එනං⁴ සල්ලකෙය්‍යාථා”ති එවං ගුණං කාපෙනති මිත්තාමචෙවසු පතිට්ඨා පෙනති. **දිසාසු පරිත්තාණං කණෙනති** සිප්පං සික්ඛාපනෙතෙවස්ස (**සබ්බදිසාසු***) රක්ඛං කරෙනති. උග්ගතිතසිප්පස්ස භි යං යං දිසං ගච්ඡන්තස්ස⁵ ලාභසක්කාරෙ උපපජ්ජති. සො ආචරියෙත කතො නාම භොති. ගුණං කාපෙනතා‘පිස්ස මහාජනො “ආචරියස්ස පාදෙ ධොවිත්වා චසිතඅනෙතවාසිකො චතාය”නති පඨමං ආචරියස්සෙව ගුණං කාපෙති. චුභමලොකාපමාණො‘පිස්ස ලාභසක්කාරෙ උපපනො⁶ ආචරියස්ස සන්තකොව භොති. අපිච යං විජ්ජං පරිජිජිත්වා ගච්ඡන්තං අට්ඨියං චොරු න පස්සන්ති, අමනුස්සා වා දීඝජාතිකාදයො වා න විගෙශෙන්නති, තං සික්ඛාපෙනතාපි දිසාසු පරිත්තාණං කරෙනති. යං වා සො දිසං ගතො භොති, තතො කඬ්ඛං උපපාදෙත්වා අත්තනො සන්තිකං ආගතමනුස්සෙ “එතිස්සං දිසායං අමානං අනෙතවාසිකො වසති. තස්ස ව මග්ගඤ්ඤා ඉමස්මිං සිප්පෙ නානාකරණං තත්ථි. ගච්ඡ්ථ තමෙව පුච්ඡ්ථා”ති එවමපග්ගණනතා‘පිස්ස ලාභසක්කාරාප්පත්තියා පරිත්තාණං කරෙනතිති අනෙථා. (සෙසමෙත්ථ පුරිමතයෙනෙව යොජේ තබ්බං, තතියදිසාවාරෙ*)**සමමානනායාති** ‘දෙවමාතෙ(තිස්සමාතෙ*)’ති එවං සමානවිත⁷ කථාකථනෙන. **අනවමානනායාති**⁸ දුසකමමකරු දයො විඨ අපිළෙත්වා අපොථෙත්වා කථනෙන.⁹ **අනතිවරිකායාති** තං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤාදිත්තියා සද්ධිං අපරිවරණෙන.¹⁰ **ඉස්සපිසවොස්සගෙහ නාති** ඉත්ථියො භි මහාලතාපසාධනසදිසමපි ආභරණං ලභිත්වා භත්තං විචාරෙත්වා අලභමානා කුජ්ඣන්ති. කච්චජුං හත්ථෙ ධපෙත්වා තච රුචියා කාරෙහිති භත්තගෙහෙ විස්සට්ඨා සබ්බං ඉස්සරියං විස්සට්ඨං නාම භොති; එවං කරණවසෙනාති¹¹ අනෙථා. (**අලඬ්ඛාරාදුනෙත නාති** අත්තනො විභවානුරූපෙන අලඬ්ඛාරාදුනෙන.*) **සුසංවිතිත කමමනාති** යාගුභත්තපචනකාලාදීති අනතික්කමිත්වා තස්ස තස්ස

1. සික්ඛාපෙනති-ලි. I, II.	7. සුභාවිත-ලි. I, II.	10. බති අඤ්ඤාය ඉත්ථියා සඬි.
2. යොගං-ලි. I, II.	8. අමිමානනායාති-ලි. I, II.	පරිමර්තනා තං අතිමර්ති
3. පරිචෙදෙනති-ලි. III, & මු. I.		නාම-ලි. III, & මු. I.
4. එවං-ලි. III.	9. දුසකමමකරුදයො තෙශෙත්වා කාපෙනති. එවං තෙශෙත්වා	
5. ගන්තා සිප්පං දසෙසති. තත්ථ තත්ථස්ස-ලි. III, & මු. I.	[මිමාතෙත්වා අකාථනෙන-	
6. ලාභො උපපජ්ජමානො-ලි. III, & මු. I.	ලි. III, & මු. I	
*. ලෙඛාති අනකරිතපාඨා ලි. I, II, නසන්නි.	11. කරණෙනාති-ලි. I, II.	

සාධුකං කරණෙන¹ (සුචුසංවිතිතකම්මනා*.) සුසංඛගිනිපජිජනාති
 සම්මානනාදීති වෙව පභෙනකපෙසණාදීති ව (සංඛගිතපජිජනා*.) ඉධ
 පජිජනො නාම² සාමිකස්ස වෙව අත්තනො ව ඤාතිජනො. (අනිති
 වාදිණීති සාමිකං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං මනසාපි න පඤ්චති. සම්මානනාති
 කසිවණිජාදීති කතා ආභතධනං*.) දඤ්ඤා ව භොගිති³ යාගුහත්ත
 සමාදනාදිසු ඡෙකා තිපුණා භොගි⁴. (අනිලසාති තිකෙකාසජා.
 යථා අඤ්ඤා කුසිතා තිසිත්තට්ඨානෙ තිසිත්තාව භොගනි, සීතට්ඨානෙ
 සීතා; එවං අනුඤා අවිපට්ඨාසාරිකෙත විතෙතන සබ්බකිච්චාති
 නිපථාදෙනි. සෙසම්ඨාපි පුරිමනසෙනෙව යොජෙතබ්බං. චතුස්සදිසා
 වාරො:-*) අවිසංවාදනනාසාති (යස්ස යස්ස නාමං ගණනාති, නං නං
 අවිසංවාදෙතො*) “ඉදං⁵ අමානං ගෙහෙ අත්ථි. (ඉදමපි අත්ථි*) නං
 ගෙහෙතා ගච්ඡාති”ති එවං අවිසංවාදෙතො දුතෙන. අපරපජා වස්ස
 සම්පුජෙතනිති සහායස්ස පුත්තධිතරො පජා නාම. තෙසම්පන
 පුත්තධිතරො ව නත්තපණත්තකා ව⁶ අපරපජා නාම; තෙ
 පටිපුජෙතති කෙලාසනති මමාසනති; මඛලකාලාදිසු තෙසං
 මඛලාති කුරෙතති. (සෙසම්ඨාපි පුරිමනසෙනෙව යොජෙතබ්බං.
 සථාබලං කම්මනසංවිධානෙනාති දහරෙති කාතබ්බං මහලුකෙති
 වා, මහලුකෙති වා කාතබ්බං දහරෙති, ඉත්ථිති කාතබ්බං පුරිසෙති,
 පුරිසෙති වා කාතබ්බං ඉත්ථි අකාරෙතො තස්ස තස්ස බලානුරූපෙ
 නෙව කම්මනසංවිධානෙන*.) භත්තවෙතනානුපාදනෙනාති “අයං
 බුද්ධකපුත්තො අයං⁷ එකවිහාරි”ති තස්ස තස්ස අනුරූපං සලලකෙතො
 භත්තදුතෙන වෙව පරිබ්බයදුතෙන ව. (භිලානුපට්ඨානෙනාති
 අථාසුකකාලෙ කම්මං අකාරෙතො සප්පායගෙසජාදීති දතො පටි
 ජග්ගනෙන*.) අවජිජනානං රසානං සංවිභාගෙනාති අවජිජයෙ මධුර
 රසෙ ලුභිතො සයමෙව අබාදිතො තෙසම්පි තතො සංවිභාගකරණෙන.
 සමසෙ වොස්සගෙගනාති නිච්චසමයෙ ව කාලසමයෙ ව වොස්සජ්ජ
 නෙන. නිච්චසමයෙ වොස්සජ්ජනං නාම: සකලදිවසං කුරෙත්තො කීල
 මනති. තස්මා යථා න කීලමනති; එවං වෙලං ඤාතො විස්සජ්ජනං. කාල
 සමයෙ වොස්සජ්ජනං නාම: ඡණනකඛත්තකීලාදිසු අලභිකාරභණ්ඩබාද
 නියභොජනියාදීති⁸ දතො විස්සජ්ජනං. (සුබ්බිට්ඨාසිනොති අයතකෙ
 නිපතෙන උට්ඨාය කුරෙතති. පච්ඡා නිපාතිනොති අයතකෙ පඨමං
 නිපතෙන සබ්බං කම්මං විචාරෙතො පච්ඡා නිපතනා. දින්නාදසිනොති
 වොරිකාය කීඤ්චි අග්ගෙතො සාමිකෙති දින්නසෙව අදාසිනො. සුකත
 කම්මකාදිනොති “කිං එතස්ස කතෙන කමෙමන; න මයං කීඤ්චි ලභා
 මා”ති අනුජ්ඣාසිතො තුට්ඨගදයා යථා නං කම්මං සුකතං භොගි, එවං
 කාරකා*.) කිත්තිවර්ණනාහති (පරිසමඡෙකි කථාය සම්පත්තාය “කො

1. සාධුකරණෙන-ලි. III & මු. I. 5. ඉදමපිස්ස-ලි. I. II. 8. බාදනියාදීති-ලි. I. II.
 2. පජිජනොපෙත්ථ-ලි. I. II. 6. නත්තායත්තකාම-ලි. I. II. නත්තාපණ්ණකාම-
 3. දඤ්ඤා-ලි. I. II. ලි. III. & නත්තපණ්ණකාම-මු. I. [ලි. I. II. නත්තති,
 4. තිපුණා-ලි. I. II. 7. අයං නත්තකපුත්තො-ලි. I. II. * ලෙඛානි අත්තරිතපාඨා

අමතාකං සාමිකෙති සද්දසො අප්පි* මයං (අත්තනො*) දසභාවමිති ජානාමි. තෙසං සාමිකභාවමිති ජානාමි. එවං නො අනුකම්පනාති* ති ගුණභාරතා. (සෙසම්ඛාපි පුරිමනසෙතෙව යොජෙතබ්බං. *) මෙතෙතන කාසකමෙමනාති ආදිසු මෙතතවිතතං පච්චපට්ඨාපෙතා කතාති කායකම්මාදිති මෙතතාති නාම. තත් “තිකුක්ඛ නිමනොසාමි” ති විහාරගමනං (ධම්මකරකං ගහෙතා*) උදකපරිසාරණං පිට්ඨිපරිකම්ම පාදපරිකම්මාදිකරණඤ්ඤා මෙතතං කායකම්මං නාම. තිකුක්ඛ පිණ්ඩාය පටිට්ඨෙති දිස්වා “සකකම්මං යාගුං දෙථ, භතතං දෙථ” ති ආදිවචනඤ්ඤා සාධුකාරං දතා ධම්මසවණඤ්ඤා සකකම්මං පටිසන්තාරකරණාදිති ව මෙතතං වටිකම්මං නාම. “අමතාකං කුලුපගන්තේ අවෙර භොනතු අබ්‍යාපජ්ඣා” ති එවං විතතනං මෙතතං මනොකම්මං නාම. අනාමට මාරතාසාති අපිතිතවාරතාය. (තත් සබ්බවාරති විවරිතාපි*) සීලවන්තානං අද්දයකො අකාරකො පිතිතවාරෙයෙව. සබ්බවාරති පිදතිතා සීතොපි ද්දයකො විවට්ඨාරෙයෙව. ඉති සීලවන්තසු ගෙහවාරං ආගතෙසු සන්තංයෙව නප්පිති අවතා දතබ්බං. එවං අනාවට්ඨාරතා නාම (භොති. ආමිසානුපපද්ධතාති පුරෙහතතං පරිභුඤ්ජිතබ්බං ආමිසං නාම. තස්මා සීලවන්තානං යාගුහතතසම්පද නෙතාති අන්තො*). කල්‍යාණෙන මනසා (අනුකම්පනාති*) ති “සුඛිතා භොනතු (අරොගා අබ්‍යාපජ්ඣා*) ති එවං හිතථරණෙන, අපිට උපට්ඨාකානං ගෙහං අඤ්ඤාපි සීලවන්ත සමුච්චවරියෙ ගහෙතා පටිසන්තාපි කල්‍යාණෙන මනසා අනුකම්පනාති නාම. සුතං පරිසො දපෙතති ති යං තෙසං පකතියා සුතං අප්පි, තස්ස අත්තං කපේතා කබ්බං විනොදෙනා තථතතාය පටිපජ්ජාපෙනති. (සෙසම්ඛාපි පුරිමනසෙතෙව යොජෙතබ්බං. අලමතොති පුත්තදුරහරණං කතා අගාරං අජ්ඣාචසනසමන්තො. පණ්ඩිතොති දිසානමස්සනට්ඨානෙ පටිභානවා හුතා. හිමානවුතති නිවවුතති. අත්තදොති ථමාරගිතො. උට්ඨානකොති උට්ඨානවිරියසම්පන්නො. අනිලසොති නිකෙකා සජෙජා. අවජ්ඣුතති නිරන්තරකරණවසෙන අබණ්ඩවුතති. මෙඛාමිති ණානුපපතතියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතො. සබ්බාහකොති වතුති සඛගහවත්තුති සඛගහං කරොනෙතා. මිත්තකිණෙති මිත්ත ගවෙසණො. *) මදඤ්ඤාති පුබ්බකාරිතා වුත්තවචනං ජානාති. සභායස්ස සරං ගතකාලෙ “මයං සභායස්ස වෙතනං දෙථ, සාටකං දෙථ, මනුස්සානං වෙතනං දෙථ” ති වුත්තවචනං අනුස්සරනො තස්ස අත්තනො ගෙහං ආගතස්ස නත්තකං වා (තනො*) අතිරෙකං වා පටිකතතාති අන්තො. අපිට (සභායස්ස සරං ගතවා ඉදං නාම*) ගණ්ඨිස්සාමි” ති ආගතස්ස සභායකස්ස ලජ්ජාය අනුචාරිතමිති වාචං ඤාතා (යෙන තෙන සො ගතො) තං නිප්ථාදෙනො වදඤ්ඤා නාම. යෙන වා පනස්ස උෟතං භොති, ඔලොකෙතා තං දෙනොපි වදඤ්ඤායෙව. තං තං අත්තං දස්සෙනො පඤ්ඤාය නොනා. විවිධාති

* ලෙඛානි අත්තරිතපාඨා ලි, I. II. තසනති.

කාරණානි දසෙසනො වීතෙතීති=විනෝනා. පුතපුතං තෙතීති= අනුනෝනා. නස්ස නස්සාති තස්මිං තස්මිං පුග්ගලේ. රථස්සාණිව සාසනෝති යථා ආණ්ඩා සතියෙව රථො යාති, අසති න යාති; එවං ඉමෙසු සඛගහෙසු සතියෙව ලොකො වත්තති. තෙන වුත්තං:- “එතෙ ඛො සඛගහා ලොකෙ රථස්සාණිව යායතො”ති. න මානා සුත්ත කාරණානි යදි මානා එතෙ සඛගහෙ පුත්තස්ස න කරෙය්‍ය; පුත්ත කාරණා මානං වා පුජං වා න ලභෙය්‍ය. සඛගහා එතෙති උපයො ගතේ පච්චත්තං. සඛගහෙ එතෙති වා පාඨො. (සමචෙක්ඛනනීති සමා පෙක්ඛනති. පාසංසා ච භවනනීති පසංසනියා ච භවනනී*.) ඉති භගවා “යා දිසා සක්ඛාය තෙ ගහපතිපුත්ත! පිතා ආහ:- “දිසා නමස්සාහිති, ඉමා තා ඡ දිසා. යදි තං පිතුච්චතං කරෙයි. ඉමා දිසා නමස්සාහි”ති දසෙසනො (සිගාලස්ස පුච්ඡායං ධනා*) දෙසනං මත්තං පාපෙචා රුජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි.

සිගාලකොපි සරණෙසු පතිට්ඨාය වත්තාලීසකොට්ඨනං බුද්ධි සාසනෙ විකිරිතා පුඤ්ඤකම්මං කතා සග්ගපරායණො අහොසි. ඉමසම්මපන සුතෙහ යං කිඤ්චි ගිහිනා කත්තබ්බං නාම; තං අකපිතං නත්ති. ගිහිවිනසො නාම අයං සුත්තනොනා. තස්මා ඉමං සුචා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානස්ස වුඩ්ඪියෙව පාටිකඛිං, නො පරිහානීති.

සිගාලොවාදසුත්තවණ්ණනා.a

බමමහදසවිභවනසුතෙහ:- තාවතීංසෙසු දෙවෙසු පාරිච්ඡත්තක මූලේ පණ්ඩුකම්මලස්සිලායං සනතිසිනො බුද්ධො භගවා දසති වක්ක වාලසහස්සෙති ආගමෙ සනතිසිත්තානං දෙවෘතං අභිබමමකථං දෙසෙතො. බමමහදසවිභවෙහ සමපතෙත මනුස්සලොකෙ ඡසු කාමාවචරෙසු සොලසසු බුහමලොකෙසු චතුසු අරූපෙසුති සත්ත විසතිසුගතිභවෙසු පටිසක්ඛිතිබ්බත්තකං කම්මං තෙසං ආයුප්පමාණඤ්ච දසෙසනො “දුතං දනා”ති ආදිකං දෙසනං ආරභී. යස්මා පන තිසු පුඤ්ඤකිරියචත්තසු අතප්පණාපත්තං භාවනාමයඤ්ච සීලමයඤ්ච දුතමයඤ්ච සත්තසු කාමසුගතිභවෙසු උප්පත්තියා පච්චයො. අප්ප ණාප්පත්තමපන භාවනාමයමෙව බුහමලොකුප්පත්තියා පච්චයො හොති; තස්මා කාමසුගතිභවෙසු තාව උප්පත්තිපච්චයං කම්මං දසෙසනො:- දුතං දනා සීලං සමාදිසිනා උප්පාසථකම්මං. කතාති ආදිමාහ. තඤ්ච පන දුතාදි පුඤ්ඤං පරිත්තං කතං මනුස්සසොභග්ගතාය පච්චයො, අබිමත්තං කතං අබිමත්තාබිමත්තතරතමවිසෙසෙන උච්ච උච්චතරතමපකාරස්ස ගහපතිමහාසාලාදිභාවස්ස පච්චයො හොති. තස්මා තස්ස විසෙන උප්පත්තිහෙදං දසෙසනො:- අප්පෙකවෙම ගහපතිමහාසාලානනති ආදිමාහ. අබිමත්තභාවො වස්ස දෙය්‍යබමම

a. 686 පිට්ඨකො යාව 700 පිට්ඨං. මුද්දිත සුමඛගලවිලාසිති ඔලොකෙකබ්බො.

අභිව මිසදිගතා දිස්සති.

පරිශ්‍රාහකවෙනතාමහත්තාදිවිසේසපවයෙහි වෙදිතබ්බො, තත්ථිලං සමාදිසිධානි නිව්විලවසෙන පඤ්චසිලං වා දසසිලං වා අඛණ්ඩාභිප්පායෙන සමවා ආදිසිධා. උප්පාසථකමිමං කිඤ්ඤාති උප්පාසථදිවසෙ අට්ඨඛිහසමනනාගතං සිලං කත්තබ්බට්ඨෙන කමමං, කිඤ්ඤාති නිප්පාදෙතා. මහා සාදෙ ඵනෙසනති=මහාසාධ, රතාරස්ස ලකාරං කතා මහාසාලාති වුත්තං. ගහපතයො මහාසාලා, ගහපතිසු වා මහාසාලාති=ගහපතිමහාසාලා. සෙසෙසුපි ඵසෙව නයො. තත්ථ යස්ස ගෙහෙ පච්ඡිමනෙනන වත්තාලීසකොට්ඨනං නිධානගතං හොති, කහාපණානඤ්ච පඤ්චමථිණාති දිව්සවලඤ්ඤා නික්කමති; අයං ගහපතිමහාසාලො නාම. යස්ස පන ගෙහෙ පච්ඡිමනෙනන අසිති කොට්ඨනං නිධානගතං හොති. කහාපණානඤ්ච දස අමමණාති දිව්සවලඤ්ඤා නික්කමති; අයං බ්‍රාහ්මණමහාසාලො නාම. යස්ස පන ගෙහෙ පච්ඡිමනෙනන කොට්ඨනං ධනං නිධානගතං හොති, කහාපණානඤ්ච වීසති අමමණාති දිව්සවලඤ්ඤා නික්කමති; අයං ඛතතිසමහාසාලො නාම. ඵවමහගවා මනුස්සලොකෙ සුඛහෙතුකං පුඤ්ඤඵලං සුගතිහව්‍යමපදඤ්ච හොගසමපදඤ්ච දසෙස්සවා ඉද්දති ඡස්ස දෙවලොකෙස්ස තදුහයං දසෙස්සෙනනා :- අසෙසකප්පම වාතුමහා ධජිකානනති ආදිමහ.

තැන් වාතුමමහාරජකාදිපු අයං පදන්තො:- වතුපු මහාරජපු
භුතති අප්පි එතෙසං, වතුසෙණං වා මහාරජානං නිවාසධානභුතෙ
වාතුමමහාරජෙ භවාති=වාතුමමහාරජකා. තෙ පන වාතුමමහාරජකා
දෙවා සිතෙරුපබ්බතස්ස වෙමජෙඤ්ඤි හොනති. තෙපු පබ්බතධාපි,
ආකාසධාපි, තෙසමපරමපරාය වක්කවාලපබ්බතං පත්තා බිබ්බප
දෙසිකා, මනොපදෙසිකා, සිතවලාභකා, උණ්ණවලාභකා, වජ්ජිමා දෙව
පුත්තො, සුරියො දෙවපුත්තොති එතෙ සබ්බෙ වාතුමමහාරජකා¹
එවා. තෙතතිංස ජනා එත් නිබ්බතොති= නෙතතිංසං. තදෙව=
නාමතිංසං; තං නිවාසො එතෙසනති= නාමතිංසා. යස්මා පන
“සහස්සං වාතුමමහාරජකානු සහස්සං නාමතිංසාන”නති වචනතො
සෙසවක්කවාලෙපුපි ඡ කාමාවචරදෙවලොකා අප්පි, තස්මා නාම
මත්තමෙවෙනං තස්ස දෙවලොකස්සාති ගහෙතබ්බං. තෙපි අප්පි
පබ්බතධාපිකා, අප්පි ආකාසධාපිකා, තෙසමපරමපරාය වක්කවාලපබ්බ
තපත්තො. තථා සාමාදිනං. දිබ්බං සුඛං යාතා පයාතා සමපත්තො,
දුක්ඛතො වා යාතා අපයාතොති=සාමා. තුඨ්ඨා පහඨ්ඨා,² නුසං වා පිටිං
ඉතා ගතොති=තුසිකා. පකතිපට්ඨතතාරමමණෙනො අතිරෙකෙන රම්තු
කාමකාලෙ යථාරුචි තෙ හොගෙ නිම්මිණිත්වා රමනති=නිම්මිණ
රතිනො. විත්තාවාරං ඤාත්වා පරෙති නිම්මිතෙපු හොගෙපු වසං
වත්තෙනති=පරෙතිම්මිනිවසවනතිනො. ආයුපපමණගණනාය පන
අයුං වා භිසො වාති දුතිගවස්සසතං අපපත්වා විසාය වා තිංසාය වා

1. වෘත්තමාලා රීති පද්ධතිය - ලි: III & ඔ. 2. කුඩා පහසුකම් - ලි: I, II, & ඔ.

වත්තාප්‍රියාය වා පඤ්ඤාසාය වා සංවිතියා වා වසොති අධිකං වසං
සතනාති අත්තො. ඉදමපන අජ්ඣතකාලිකෙ සංඛාය චුත්තං. මනුස්සානං
ති ආයුපපමාණගණනාය නියමො නපි.

යථා වාහු :-

“ආපාසිකමනුස්සායු පරිවෙජ්ඣෙ, න විජ්ජති,
තථා හි කාලො මනුස්සාය යකඛා කෙවි වරුසුතො”ති.

අපායෙසු හි කමමමෙව පමාණං. තත් තිබ්බත්තානං යාව කමමං
න බියති, තාව වචනාභාවතො. තථා භූමමදේවානං. තෙසු හි තිබ්බත්තා
කෙවි සත්තාභාදිකාලං නිට්ඨනාති, කෙවි කප්පං. තථා මනුස්සානං;
කදවි තෙසමපි අසංඛෙය්‍යායුක්තතා කදවි දසවස්සායුක්තතා. මනුස්ස
ගණනායාති මනුස්සානං සංවච්ඡරගණනාය ඡන්තං දෙවලොකානං
යථායසිංහං අයං ආයුපපමාණගණනා :-

“කි ඡතති වතුචතෙක සොසප්පඤ්ච වතුචතතිවෙ,
සො එකො ව දුට්ඨෙ ජිඤ්ඤා ඡ ඡ සුඤ්ඤා පදෙ පදෙ”ති.

එකසංඛාතොති එකතො පිණ්ඩං කතා ගණනෙ. ඉදති බ්‍රහ්ම
ලොකෙසු උප්පතතිං දස්සෙතො:- ‘පඨමං කුසානං පරිත්තං භාවෙතා’ති
ආදිමාහ. තත් පටිත්තනාති අප්පගුණං. සබ්බසො පරිපුර්ණණවසි
භාවෙන පකට්ඨභාවං නිත්තනති= පණ්ණිනං. උභිත්තං මජ්ඣෙක භවං=
මජ්ඣිමං. බ්‍රහ්මපාටිසංස්කාරානාති ආදිසු මහාබ්‍රහ්මානං පරිවාරිකත්තා
තෙසං පරිසතිං භවාති= බ්‍රහ්මපාටිසංස්කාරා. තෙසං පුරුහිත්තරානෙ
සිත්තතො=බ්‍රහ්මපුරුහිත්තා. තෙහි කුසානාදිති බ්‍රහ්මිනා පරිවර්තනාති=
බ්‍රහ්මානො. ගුණවිසෙසෙහි වර්ණණවත්තතාය වෙව දිස්සායුක්තාදිති ව
මහතො බ්‍රහ්මානොති=මහාබ්‍රහ්මානො. තයොපෙන පඨමජ්ඣාන
භූමියං පණ්ණිතතරතමරතනාවහාසිතෙ එකතලෙ වසනති. උපරිමෙහි
පරිත්තං ආභා එතෙසනති=පටිත්තාභා. අප්පමාණා ආභා එතෙස නති=
අප්පමාණාභා. වලාහකතො විජ්ජු විය ඉතොවිතො ව ආභා සරති
නිසාරති එතෙසනති=ආභාසං. දණ්ඩදිපිකාය ව අවිච්චි විය එතෙසං
සරීරතො ආභා ජිජ්ජා පතනාති විය සරති නිසාරතිති වා=ආභාසං.
එතෙපි තයො දුතියජ්ඣානභූමියං එකතලෙ වසනති. සුභාති එක
සනා අවලා සරිරභා චුච්චති; සා උපරි බ්‍රහ්මෙහි පරිත්තං එතෙ
සනති=පටිත්තසුභා. අප්පමාණා සුභා එතෙසනති=අප්පමාණසුභා.
පහාසමුදයසංඛාතොති සුභෙහි කිණ්ණො ආකිණ්ණොති= සුභකිණ්ණො.
සුභාකිණ්ණොති වත්තබ්බ භාසද්දස්ස රස්සත්තං අනාමිකාරස්ස
හකාරං කතා සුභකිණ්ණොති චුත්තං. එතෙපි තතියජ්ඣානභූමියං
එකතලෙ වසනති. කුසානප්පභාවතිබ්බත්තං විජ්ජුං ඵලමෙතෙසනති=
මෙභසඵලා. සඤ්ඤාවිරුගභාවනාතිබ්බත්තරූපසත්තාතිමත්තත්තා නපි
සඤ්ඤා, තමුච්චෙන චුත්තා සෙසඅරූපකඛා ව එතෙසනති=අසඤ්ඤා;
තෙයෙව සත්තාති=අසඤ්ඤාසත්තා. එතෙපි, වතුත්තජ්ඣානභූමියං එක

තලෙ වසනති. සුද්ධානං අනාගාමිඅරහත්තානමෙව ආවාසාති= සුද්ධාවාසා, අනුතයපටිසාභාවතො වා සුද්ධා ආවාසො එතෙසනති= සුද්ධාවාසා. තෙසං නිවාසභුමිපි සුද්ධාවාසා. ඉමෙසු පන පසමතල වාසිනො අප්පකෙන කාලෙන අත්තනො ණානං න විජ්‍යනතීති=අවිභා. දුතියතලවාසිනො න කෙනපි තප්පනතීති=අනප්පා. තතියතලවාසිනො පරමසු ඤරුපත්තා සුබෙන දිස්සනතීති=සුදස්සා. චතුත්තලවාසිනො සුපරිසුද්ධාදස්සනත්තා සුබෙන පස්සනතීති=සුදස්සිනො. පඤ්චමතල වාසිනො උක්කට්ඨසම්පත්තිකත්තා නපි එතෙසං කණ්ඩ්ඨභාවොති= අකණ්ඩ්ඨා. ආකාසානඤ්චායතනෙ පටත්තා පස්මාරුපවිපාකභුතා¹ චතුක්කඤ්චා එව, තෙහි පරිවර්තනාකාසො වා ආකාසානඤ්චායතනං, තං උපගතාති= ආකාසානඤ්චායනානුපගා. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. යෙන පන භවවිසෙසනියාමකෙන හෙතුතා චතුත්ථකානං චෙහපථලාදිසු එකාදසසු භවෙසු උපපත්තිං තිබ්බතොති; තං දස්සාතුං:- ආරම්භනානත්තනාති ආදිමාහ. ආරම්භනානත්තනාති එත්ථ යකාරලොපො දට්ඨබ්බො, “ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොති”ති ආදිසු විය. තස්මා ආරම්භස්ස නානත්තභාවෙනාති අත්ථො. මනසිකාරානත්තනාදිසුපි එසෙව නයො. තත්ථ එකස්ස පස්විකසිණං ආරම්භං හොති -පෙ- එකස්ස ඔදුතකසිණනති; ඉදං ආරම්භනානත්තං. එවං පස්විකසිණාදිසුයෙව ඡන්දනානත්තනාදයො වෙදිතබ්බා. තත්ථ ආරම්භ මනසිකාරා පුබ්බභාගෙන කපිතා. ඡන්දපණ්ඩිඅධිමොක්ඛාතිනීහාර අප්පණායාපි වත්තනති; උපවාරෙපි; පඤ්ඤ පන ලොකුත්තරමිස්සකා. අයම්පනෙත්ථ අධිප්පායො:- පරිත්තාදිසඤ්ඤවිරහාදිකසිණරූපසම තික්කමණාදිවිසෙසෙහි විසෙසියමානං ආරම්භං, තථා තථා තත්ථ පටත්තමනසිකාරාදයො ව තත්තමහවිසෙසනියාමකා හොනති. යථා හි චතුත්ථකානං තිවිධමපි භාවෙත්වා වෙහපථලෙ තිබ්බත්තනති. “සඤ්ඤ රුහො සඤ්ඤ ගණෙධා”ති ආදිතා “ධි විතං, ධි වතෙදං විතං”නති ආදිතා වා නයෙන සඤ්ඤවිරහවසෙන තදෙව කානං භාවෙත්වා අසඤ්ඤසු තිබ්බත්තනති. තෙ පන කම්මකිරියවාදිනො නිජ්ඣා අධිප්පෙතා. යෙන ව තෙ ඉරියපථෙන ඉධ වරනති, තෙනෙව තත්ථ තිබ්බත්තනති; විතකම්මරූපකසදිසා හුත්වා පඤ්ච කප්පසතාති තිට්ඨනති. අනාගාමිනොයෙව පුප්ප්ප්තකාලෙ වා පථ්ථා වා තදෙව කානං භාවෙත්වා සද්ධිඤ්ඤාදිවෙමත්තනානුක්කමෙන පඤ්චසු සුද්ධා වාසෙසු උපපජ්ජති. කසිණං උග්ගාවෙත්වා ලද්ධමාකාසාදිභාවනාක්ක මෙන තදෙව චතුත්ථකානං භාවෙත්වා යථාක්කමං චතුසු ආරුපෙපසු උපපජ්ජති. මුහුපාරිසජ්ජාදිත්තමපන තිණ්ණං අසබ්බියකප්පස්ස වසෙන ආයුපරිවේජ්‍යෙ දට්ඨබ්බො, න මහාකප්පස්ස වසෙන; එක කප්පෙපි තෙසං විනාසසම්භවතො. වුත්තං හෙතං²:-

“සත්ත සත්ත”භිනා වාර අට්ඨමෙ අට්ඨමොදකා,
චතුසට්ඨි යද පුණ්ණො එකො වායුවරෙ සියා.

අග්ගිනා ‘භස්සරා හෙට්ඨා ආපෙතා සුභතිණ්ණතො,
වෙහපථලතො වාතෙන එවං ලොකො විතස්සති”¹ති.

ලොකො හි සත්තවාරෙසු අග්ගිනා නස්සති, අට්ඨමේ වාරෙ
උදකෙන; පුත සත්තසු වාරෙසු අග්ගිනා, අට්ඨමේ වාරෙ උදකෙනාති
එවං අට්ඨසු අට්ඨකෙසු පරිපුණ්ණෙසු පච්ඡිමවාරෙ වාතෙන
විතස්සති. තත් පඨමඤ්ඤානතලං උපාදය අග්ගිනා, දුතියඤ්ඤානතලං
උපාදය උදකෙන, තතියඤ්ඤානතලං උපාදය වාතෙන විතස්සති.
තස්මා තිණ්ණං පඨමඤ්ඤානතලානං එකකපෙපි අවිනාසාභාවතො
සකලකපෙප තෙසං සමභවො නති. දුතියඤ්ඤානාදිතලතො පට්ඨාය
පත පරිපුණ්ණස්ස මහාකපපස්ස වසෙන ආයුපරිවේඡදො දට්ඨබ්බො, න
අසබ්බෙය්‍යකපවසෙන. අසබ්බෙය්‍යකපෙපාති යොජ්‍ජායාමවිත්ථාර
වසෙන සාසපරාසිතො වස්සසත්ථවයෙන එකෙකඤ්ඤානං ගරණෙන
සාසපරාසිතො පරිකබ්බයෙන උපමෙතබ්බො¹ මහාකපස්ස වතුන්ථො
භාගො දට්ඨබ්බො. සො පත සත්ථරෙගදුබ්බිකඛානං අඤ්ඤතර
සංවට්ටෙන බහුසු විනාසමුපගතෙසු අවසිට්ඨසත්තසන්නානපචත්ත
කුසලකම්මානුභාවෙන දසවස්සතො පට්ඨාය අනුකකමෙන අසබ්බෙය්‍යා
යුකපමාණෙසු සත්තෙසු පත අධම්මසමාදුතවසෙන කමෙන
පරිභාසිත්වා දසවස්සායුකෙසු ජාතෙසු රොගාදීනං අඤ්ඤතරසංවට්ටෙන
සත්තානං විනාසපපතියා² “අයමෙකො අන්තරකපො”ති එවං
පරිච්ඡින්නස්ස අන්තරකපපස්ස වසෙන වතුසට්ඨිඅන්තරකපපපමාණො
භොති. විසතිඅන්තරකපපපමාණොති ව වදන්ති.

එත්තාවතා පත භගවා දුතාදිමයෙන අට්ඨ විධිකාමාවචරකුසලෙන
මනුස්සලොකෙන සද්ධිං ඡස්ස දෙවලොකෙසු උපතතිං, වතුබ්බිබ්බෙන
රූපාවචරකුසලෙන යථාසකං සොළසසු රූපාවචරභවෙසු, වතුබ්බි
බ්බෙන අරූපාවචරකුසලෙන යථාසකං වතුසු අරූපභවෙසු උපතතිං
දස්සෙති. එවං භගවා කාමානං අස්සාදසඤ්ඤිතං පුඤ්ඤථලභුතං
භවසම්පත්තිඤ්ඤා තත් ලභිතොගුපගොගසුබ්බෙ දස්සෙත්වා ඉදුති
භාථාබ්බිවසෙන කාමානං අස්සාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා
දස්සෙන්නො:- උභතිත්තා පුඤ්ඤතෙජෙනාති ආදිමාහ.

තත් උභතිත්තා පුඤ්ඤතෙජෙනාති තිවිධානං පුඤ්ඤානංයෙව
බලෙන භොගයසාධිපථවිආයුචණ්ණසුඛාදිපුඤ්ඤථලවිසෙසපචත්තියා
උපරිභාවං සෙට්ඨභාවං ඛිත්තා පාපිතා, උද්ධං වා ගහපතිමහාසාලාදි
දෙවබ්බුගත්තභාවං ඛිත්තා පාපිතා. කාමරූපගතිං ගතාති මනුස්ස
ලොකෙන සහ ඡදෙවලොකසඛිංතෙ සත්තවිධෙ කාමසුගති භවෙ ව
සොළසවිධෙ රූපභවෙ ව පටිසන්ධිගහණවසෙන ගතා. භවගහණමපි
සම්පන්නාති සබ්බෙසං කාමරූපාරූපභවනං ඝරියොසානත්තා
අභ්‍යභුතං තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනභවං³ සම්පත්තා. පුනාගච්ඡති

1. උපමිතබ්බො-බහුසු. 2. විනාසං සම්පතතියා-ලි: III & මු: II. 3. භාවං-කප්ඵ.

දුග්ගතිනති දුක්ඛස්ස පතිට්ඨානං වතුරපායභූමිං අපරපරියවසෙන
 ආගච්ඡති; තෙසු උපපජ්ජතිති අත්ථො, යෙසං හි වට්ඨමුලිකා
 අවිජ්ජාතණ්හා අපභිණා භොනති; තෙ සත්තරත්තසම්පන්නා
 චතුද්ධිස්සරං චක්ඛවත්තිරජ්ජමපි දෙවලොකෙ සබ්බභූතිස්සරදෙවිඤ්ඤා
 භාවමපි චතුරසීතිකපපසහස්සායුපරිමාණං භවග්ගභූතෙ ධාතෙ චුභමත්ත
 භාවං සම්පත්තාපි වට්ඨමුලස්ස අනුපච්ඡින්නත්තායෙව අපරපරියගති
 වසෙන ආලොළමිත්තා කිච්ඡ්චිතචුත්තිකෙ කපාලහත්ථණ්ඩාලකුලෙ
 වා ගුඨ්ඨාදකසුකරඅජගොමහිසාදිතිරච්ඡාතයොනියං වා ජිසච්ඡා
 පිපාසාතුරවාතාතපාදිදුක්ඛතිරන්තරෙ පෙන විසයෙ වා තීරන්තර
 තීරයපාලපිළිතගතිජාලාපුරණසමාකිණ්ණෙ තීරයෙ වා තිබ්බත්තනති.
 අහො පුප්පජ්ජනභාවො මහාදීනවොති දට්ඨබ්බො, තෙනාහ භගවා:-

“යථාපි මූලෙ අනුපද්දවෙ දළො
 ජිනොපි රුකෙඛා පුනදෙව¹ රුහති,
 එවමපි තණ්හානුසයෙ අනුගතෙ
 උපපජ්ජති² දුක්ඛමිදං පුනපුන”නති.

නාමදිසායුකාති චතුරසීතිකපපසහස්සපමාණදිසායුකාපි අමර
 නාම න භොනති. යද්ද නපපමාණං ආයු ඛියති, තද්ද නභා වපිච්ඡා
 යථාකම්මං ගච්ඡති. නත්ති කොපි භවො තිවෙච්ඡාති යත් උපන්න
 සත්තා අජරමර ධූවා සස්සතා අවිජ්ජණ්මමමා තිට්ඨනති, සො
 භවො කොපි සං වා තිවෙච්ඡා පරෙසං වා තිවෙච්ඡෙතුකො නත්ති.
 ඉති චුත්තං මහෙසිනාති මහත්තෙ සීලාදික්ඛකෙ අත්තනොපි
 පරෙසමපි එසත්තෙත මහාකාරුණිකෙත භගවතා සංසාරදුක්ඛ
 සම්මාධපත්තෙ සත්තෙ දිස්වා තිබ්බද්විරගභෙතුකං සංසාරදීනවං
 දස්සෙතුං ඉවෙච්ඡං වචනං චුත්තං. නසමා හිති තසමා එව, යසමා
 භවානං අග්ගට්ඨානං සම්පත්තාපි පුන දුග්ගතිං ගච්ඡති; එවං දිසායු
 කාපි ආයුක්ඛයෙන වචනති; කොපි භවො තිවෙච්ඡා ධූවො අවි
 පරිණ්මමමෙමා නත්ති. ධිග්ගති ධිතිසම්පන්නා පඤ්ඤාවත්තා, තිප්පකාති
 සතිනෙපකෙකත සමන්තාගතා උපට්ඨිතසතිනො, තිප්පකාති සණ්ඨ
 සුමුමත්ථදස්සනසමන්තාය පඤ්ඤා සමන්තාගතා, අත්ථවිග්ගකාති ඉධ
 ලොකපරලොකත්ථෙ ව සකත්ථපරත්ථෙ ව ලොකියලොකුත්තරත්ථෙ ව
 උපපරික්ඛණසිලිනො, ජරමරණමොක්ඛායාති ජරමරණමුච්චනත්ථාය;
 ජරමරණතො වා මොක්ඛභෙතුකස්ස තිබ්බාණස්ස අත්ථාය. භාවෙනති
 මග්ගමුත්තමනති පුබ්බභාගෙ සත්තවිපුඤ්ඤානුක්ඛමෙනෙව පුබ්බභාග
 මග්ගං විපස්සනං භාවෙත්වා ඤාණදස්සනවිපුඤ්ඤාං අරියට්ඨමිතිකං මග්ගං
 භාවෙනති; අත්තනො සත්තානෙ අනුපන්නං උපපාදෙනති;
 උපපන්නෙත ව සත්තානං වාසෙනති. සබ්බභවෙ පටිඤ්ඤායාති
 කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤාභවො අසඤ්ඤාභවො තෙව
 සඤ්ඤානසඤ්ඤාභවො එකවොකාරභවො චතුරවොකාරභවො පඤ්ඤා

වොකාරහවොති සබ්බෙ නව මහාහවෙ “ඤ්ඤාපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පභාණපරිඤ්ඤා”ති තිඨි පරිඤ්ඤාහි පරිජාතිත්වා. තත් කාමහවො කාමාවචරවිපාකකට්ඨනාරූපාති. රූපහවො රූපාවචරවිපාකකට්ඨනාරූපාති. අරූපහවො අරූපාවචරවිපාකාති. සඤ්ඤාහවො කාමරූප විපාකකට්ඨනාරූපාති වෙව නයො ව අරූපවිපාකා. අසඤ්ඤාහවො කට්ඨනාරූපමෙව. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවො චතුත්ථාරූපවිපාකො යෙව. එකවොකාරහවො අසඤ්ඤාහවොයෙව. චතුත්ථාකාරහවො අරූපහවොයෙව. පඤ්ඤාවොකාරහවො කාමහවොයෙව. හෙ සබ්බෙපි නාමරූපමෙව. ඉදං රූපං, එතතකං රූපං, න ඉතො භීයො; ඉදං නාමං, එතතකං නාමං, න ඉතො භීයො; භූතප්පසාදදිහෙදං රූපං, එසසාදිහෙදං නාමනති වචන්තෙත්වා නදුහයං ලක්ඛණරස පච්චුප්පයානපදධානතො වචන්තෙති. තතො තෙසං පච්චයං අවිජ්ජාතණ්ණාකමාදිකං පරිග්ගණ්ණාති; අයං ඤ්ඤාපරිඤ්ඤා නාම. තතො ඉමෙ ධම්මා සප්පච්චයා සංඛිතා, අනුත්වා සමොපානති, හුත්වා තීරුක්කිනති; තස්මා අතිච්චාති අතිච්චලක්ඛණං ආරොපෙති, උදයබ්බයපතිපිළිගතතා දුක්ඛාති දුක්ඛලක්ඛණං ආරොපෙති, අවස වත්තතතො අනත්තාති අනත්තලක්ඛණං ආරොපෙති. එවං තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා යාව උදයබ්බයඤ්ඤානුප්පත්තියා විපස්සති; අයං තීරණ පරිඤ්ඤා නාම. එවං තීරසිත්වා භව්වානුපස්සනතො පඨාය සබ්බ භවෙසු තිච්චසඤ්ඤං සුඛසඤ්ඤං අත්තසඤ්ඤං පජගිත්වා අරහත්ත මග්ගෙන සබ්බතිලෙසෙ පජගති; අයං පභාණපරිඤ්ඤා නාම. තත් දිට්ඨිවිසුද්ධිකඛාපිතරණවිසුද්ධියො ඤ්ඤාපරිඤ්ඤා. කලාපසම්මසන උදයබ්බයඤ්ඤාදස්සනාති තීරණපරිඤ්ඤා. භව්වානුපස්සනාදිඤ්ඤාදස්සනවිසුද්ධිපරියොසානා පභාණපරිඤ්ඤා. පටිතිබ්බනති අනාසවාති අරහත්තමග්ගෙන පටිණාසවත්තා අනාසවා හුත්වා තිලෙසානං නිබ්බා පිතත්තා; නිබ්බාණසඤ්ඤාදිතං අමතං පදං පාපුණන්ති.

ධම්මසද්ධිසංඝසුත්තවර්ණනා.

ජනන විමානො :- ජනනමාණවකස්ස¹ උප්පන්නං විමානං ජනන මාණවකවිමානනති චුච්චති. තඤ්චිකා කථාපචතතිපි තථා චුච්චති. විමානනති විසිට්ඨමානං, දෙවතානං කීලනතිවාසට්ඨානාති; තාති හි දෙවතානං සුවරිතානුභාවතිබ්බත්තාති විශොජ්ජිකාදිමානවිසෙස සුත්තතාය ව විචිත්‍රවණ්ණසණ්ඨානාදිසොභාතිසයයොගෙන විසෙසතො මමායතීයතාය ව විමානාතීති චුච්චනති. උප්පජ්ජති එතායාති= උප්පතති; කාරණං. මග්ගනති වෙදෙ. විජ්ජට්ඨානාතිති හත්තිප්පාදීති. ගුරුදක්ඛණනති ගුරුතො පුජාවසෙන දුතබ්බං ධනං. වදනං පවණෙති වදන්තානං සෙට්ඨා උත්තමො. මනුෂ්ජසුති උක්කට්ඨතිදෙසො. තිඨාරණෙ භූමමමෙතං. සංඝාමුනීති සංඝාකුලපසුත්තතාය=සංඝො

1. ජනනමාණවකවිමානනති ජනනමාණවකස්ස-පි: I, II.

කායමොනෙය්‍යාදීති සමන්තාගතතතා අතවසෙසස්ස ව සෙය්‍යස්ස මුනතතො මුනි වාති=සංඛ්‍යාමුනි. භාග්‍යවතතතාදීති කාරණෙති=භගවා. වතුති මග්ගෙති කාතබ්බස්ස පරිඤ්ඤාදිභෙදස්ස සොළසවිධකිවචස්ස කතතතා=කිනකිවෙවා. සංසාරස්ස පාරං නිබ්බාණං ගතො අධිගතොති=පාරගතො. අසද්ධෙත කායබලෙන ඤාණබලෙන වතුබ්බිධසමමප්පධාන විරියෙන ව සමන්තාගතතතා=බලමිතිසංමබ්බිති. සොභතගමතතතාදි කාරණෙති=සුගතො. සරණස්මමුපෙතිති සරණාය පරායණාය අපාය දුක්ඛවට්ඨදුක්ඛපරිත්තාණාය, උපෙති උපගමිති. “අජ්ජ පට්ඨාය අතිත නිවතතනෙන හිතවස්සනෙන අයමෙව භගවා සරණං තාණං ලොකං පරායණං ගති පටිසරණ”නති භජ සෙව ජානාති වා; බුරුකියස්සති අත්ථො.

ශ්‍රීගම්ශ්‍රීගමනති අරියමග්ගමාහ. තෙන හි අරියා අනාදිකාල භාවිතමයි රුගං විරජ්ජනති චිත්තාසං ගමෙනති. අනෙජමසොඛනති අරියඵලං. තඤ්ඤි ඵජාසංඛ්‍යාතාය තණ්හාය අවසිට්ඨානඤ්ච සොක නිමිත්තානං කිලෙසානං සබ්බසො පටිපපස්සමානතො අතෙජමසො කතති වුවවති. ධම්මනති සභාවධමමං. සභාවතො ගහෙතබ්බො ධම්මො¹ හෙස යදිදං මග්ගඵලනිබ්බාණාති, න පරියත්තිධම්මො විය පඤ්ඤාතති වසෙන. ධම්මනති වා පරමත්ථධමමං; නිබ්බාණනති අත්ථො. නජී ඵත්ථ කිඤ්චි පටිකකුලනති=අපසම්කුලං. සවණවෙලායං උපපරිකකිණ්ණවෙලායං පටිපජ්ජනවෙලායනති සබ්බදුපි ඉට්ඨමෙවාති=මධුරං. ඤාතඤ්ඤාත සතතිස්සයාය පටිභානසමපදාය පවත්තතතා සුපපවත්තිභාවතො නිපුණභාවතො ව පගුණං. විහජිතබ්බස්ස අත්ථස්ස බන්ධාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන උද්දෙසාදිවසෙන ව සුට්ඨිවිහජනතො=සුචිත්තතං. තිතිපි පදෙති පරමත්ථධමමමෙව වදති. පච්චකිනතො දස්සනත්ථං ඉමනති චුතතං. යාථාවතො පටිපජ්ජතො අපායදුක්ඛාපනතතො ධාරණත්ථො=ධම්මං. ඉදං වතුබ්බිධස්සාපි ධම්මස්ස සාධාරණවචනං. පරියත්තිධම්මොපි සරණස්ස ව සීලෙස්ස ව පතිට්ඨානමතතායපි² යාථාව පටිපත්තියා අපායදුක්ඛාපනතතො ධාරෙතීති=ධම්මො යෙව. ඉමස්ස ව අත්ථස්ස ඉදමෙව විමානං සාධකනති දට්ඨබ්බං.

සත්ථාති යසමිං අරියසංඛෙස. දිනන මහපඵලනති ගාථාසුබත්ථං අනුනාසිකාලොපො. කිලෙසාසුචිතො විසුඤ්ඤනෙන=සුචිත්තං. “සොතාපනතො සොතාපනතිඵලසවජීකිරියාය පටිපනතො”ති ආදිනා චුතතොසු වතුසු යුගෙසු.³ අට්ඨාති මග්ගඵලට්ඨෙ යුගලෙ අකත්ථා විජුං විජුං ගහණෙන අථ පුග්ගලා. පුග්ගල ධම්මදස්සාති ගාථාසුබත්ථං රස්සං කත්ථා නිද්දෙසො. වතුසවචධම්මස්ස පච්චකිනතො දස්සනතො ධම්මදස්සා. දිට්ඨිසීල සාමඤ්ඤාන සංභත⁴භාවෙන=සංඛ්‍යං. පච්චනුභාසිති පුන පච්ඡා අභාසි. නෙතිති දිපපති. පුග්ගොති පුග්ගානාරකා. අතුලනති අනුපමං

1. ධම්මනති සභාවතො ගහෙතබ්බධම්මො ජො පන-ලි: I, II; ධම්මනතිසභාවතො ගහෙතබ්බො හෙස-ලි: III. ධම්මනති සභාවතො ගහෙතබ්බො ධම්මො හෙස-මු.

2. පතිට්ඨාතිමිත්තායපි-සත්ථවි. 3. යුගලෙසු-බහුසු. 4. සංඛ්‍යාත-බහුසු.

අපමාණං වා. ඉදං වුත්තං හොති :- “යථා ඉදං තව විමානං අනුපමං අපමාණපහස්සරතාවෙන, නතො එව මහපාසාසං ආකාසෙ දිප්පති, න තථා තාරකරූපාති දිප්පනති, න චන්ද්‍රො, නාපි සුරියො දිප්පති. එවමහුතො කොහු තිං? දෙවලොකතො ඉමං භූමිපාදෙසං උපගතො තිං? පාකටං කතො ඉමස්ස මහාජනයස්ස ඛාටෙතිති. ඡිකුතිති විච්ඡිකුති; පවත්තිං අදෙනොං පටිගනතිති අතො, රංසි පහඛ්ඤ රක්ඛාති සුරියස්ස රංසියො. තස්ස ච විමානයස්ස පහා සමන්තතො පඤ්චවිසතියොජනාති එරිතො තිට්ඨති. තෙනාහ :- යාධිකං විසති සොජනාති ආහාති. රතනිමිපි සථා දිවං කුණ්ටිති අත්තතො පහාය අකුසාරං විධමති, රතනිභාගමපි දිවසභාගං විස කුණ්ටිති. පරිතො අතො වෙව බති ච සුඤ්ඤායං=පටිසුඤ්ඤං. සබ්බසො මලා භාවෙන=විමලං. සුඤ්ජරතාය සුභං. බහුපද්‍රමවිවිතනසුඤ්ඤාතිති බහු පත්තරත්තකමලෙති වෙව විවිත්තවණ්ණසෙනකමලෙති ච සඤ්ජන්තං.¹ ථොකිණ්ණං කුසුමෙතිති අඤ්ඤති ච පුප්පෙති සමාතිණ්ණං. නොකි විත්තනති මාලාකමමලභාකමමාදිකානාමිධිවිත්තං. අරජං විරජ භෙමජාලවජන්තනති සයං අපගතරජං විරජෙන නිද්දොසෙන කඤ්චතජාලෙන ඡාදිතං. රතනමිරපිතවාසසාගිති එකා රත්තං දිබ්බවත්තං නිවාසෙතො පිතං උත්තරියං කුණ්ටිති. අපරං පිතං නිවා සෙතො රත්තං උත්තරියං කුණ්ටිති. හං සකුසායෙනං වුත්තං. අභරූ පිසඛගුච්ඡානුස්සදුගිති අගරුගකෙති පියඛගුමාලාදිති වජ්ජනගකෙති ච උස්සදුගි; උස්සන්තදිබ්බාගරුගකාදිකාගිති අතො. කඤ්චනිකානු සගතිගත්තවාගිති කඤ්චතසදිසසුමුච්චපිති. පටිපුරුන්ති තහං තහං විවරන්ති සිඛිගිති පසුතාති ච පරිපුණ්ණං. භරතාපිණොති දෙවපුත්තා දෙවධිතරෙ ව.² නොකවණ්ණාති නානාරූපා. කුසුමවිදුසිතාහර ණෙත්ථාති විසෙසතො සුරතිවායතත්තං දිබ්බකුසුමෙති අලඛකත දිබ්බාහරණං එතස්මිං විමානෙ. සුමනාති සුඤ්ජරමනා, පමුදිතවිත්තා, අතිලපමුඤ්චනා පවනති සුරගිති අතිලෙන පමුඤ්චිතගකුසානං පුප්පානං සුගකුසා පවායනති. අතිලපමුඤ්චනාතිපි පඨනති. වාතෙන මඤ්ඤං ආධුයමානභෙමමයපුප්පාති අතො. කාකකවිරකාදිති³ රචිත වෙණ්ණි ආදිසු මහත්තාය තපනිසවිතනා.⁴ යෙභුයෙත්ත කඤ්චනාහරණෙති අච්ඡාදිතසරිරතාය සුචණ්ණවජාදනා. කිස්ස සමදමස්සං=විපාකොති කායසමාදිසු කිදිසස්ස සමස්ස ඉන්ද්‍රියදමනාදිසු කිදිසස්ස දමස්ස අයං භවතොගසමපත්ති විපාකො. අඤ්ඤමෙව උපතතිතිබ්බත්තකං, අඤ්ඤං උපතොගසුචතිබ්බත්තකං හොතිති :- කෙනාසි කමමචලෙ තිබ්බපපනෙතාති වතා පුතා සථා ව නො අධිගතමිදං විමානනති ආහ. තත්ත කමමචලෙන විපච්චිතං ආරභොතාති වචනසෙසො. ඉත්තමහුතලකඛණස්සෙතං කරණවචනං. ගදනුරූපං අවවාසිති තං

1. සුඛතාය සඤ්ජන්තං-පි: III & මු. 3. හිරකාදිති-මු. II & ජරණාදිති-පි: III,
2. බහුකෙත්ථාති බහුකා එත්ත-ඉති මු: අසිකො. 4. මදුතතාය තපනිස විත්තා-බහුසු.

කම්මං මයා යථා වුත්තපදස්ස අනුරූපං කත්වා කපේය්‍යාසි. ඉක්කාති
 වොදනන්තේ නිපාතො. සුචෙක්ඛාති පුච්ඡිතො. ඉමස්ස මහාජනයස්ස කම්ම
 ඵලපච්චිකම්මාචාරායාති අභිප්පායො. සම්මිධ පපෙඨ සමෙව්ව මාණවෙනාති
 ඉධ: ඉමස්මිං මහාමයෙහ, මාණවෙන=බ්‍රාහ්මණකුමාරෙන, සමෙව්ව=
 සමාගතත්වා සන්ධානං අනුකම්මමානො අනුග්‍රහණතෙනා යං මාණි.
 යථාධවමං අනුසාසි. නව රතනවරස්ස අග්‍රතතසමමාසමුද්ධස්ස
 සරණගමනසික්කාපදසිලදීපකං ධම්මං සුඛං ඉති එවං කිට්ඨස්සාමි
 යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජස්සාමිති සො ජනෙනා ජත්තනාමකො මාණවො
 බ්‍රුමිත්ථ කපේසිති යොජනා. එවං යථාපුච්ඡිතං කම්මං කාරණෙනො
 දස්සෙත්වා ඉද්දති තං සරූපෙනො විභාගෙනො ව දස්සෙතෙනා සන්ධාර
 සමාදපිතභාවං අත්තනා ව තත්ථ පච්ඡා පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙතුං:-
 ජිනවරනති ආදිමාග. තත්ථ නොති පඨමං අවවාගමනතෙනති
 හගවා! සරණගමනං ජානාසිති තයා වුත්තො නොති න ජානාමිති,
 පඨමං අවචං අහං. පච්ඡා නෙ වචනං නපෙඨ'කාසිනති පච්ඡා
 තයා වුත්තං කථං¹ පරිවත්තෙතෙනා තව වචනං තපෙඨ අකාසිං;
 පටිපජ්ජං තිණ්ඨි සරණාති උපගවජ්ජනති අන්තො.

විමිඨනති උච්චාවචං; අපසසාවජ්ජං මහාසාවජ්ජඤ්චාති අන්තො. මා
 වරස්සුති මා අකාසි. අසුචිනති කිලෙසමිස්සතාය න සුචිං. පාණෙසු
 අසඤ්ඤානති පාණසාතනො අවිරතං. අවණණසිංසුති න වණණ
 යනති. පච්චුප්පත්තන්තේ වෙනං අතීතවචනං. මා අගමාති මා අප්ඤ්චවරි.
 විනාඨනති අතථං; මුසාති අන්තො. අඤ්ඤාඨාති අඤ්ඤාඨා විතථසඤ්ඤ
 එව; විතථනති ජානතෙනා එව මා හණ්ඨිති අන්තො. සෙනාති
 යෙන මජ්ජින; පිනෙනාති අභිප්පායො. අපෙතිති විගවජ්ජි.
 සඤ්ඤාති ධම්මසඤ්ඤා, ලොකසඤ්ඤා එව වා. සම්මිනති අතවසෙසං;
 ඕජ්ජනො පටිඨායාති අන්තො. ඉධ ඉමස්මිං මග්ගප්පදෙසෙ; ඉමස්මිං
 තව සාසනෙ වා. කිට්ඨොති ආදිසිත්වා; අභිට්ඨායාති අන්තො.
 පඤ්ච සික්ඛාති පඤ්ච සිලාති. ධම්මෙති ඔවාදෙ. වෙපඨනති විනං
 ගාමසිමානං වෙමජ්ඣගුතපථං. නොති වොර. නන්ධාති සිමන්තරික
 මයෙහ. නනොති යථා වුත්තකුසලතො, පරං උපරි, අඤ්ඤං කුසලං
 න විජ්ජති න උපලබ්භති. කාමකාමිති යථවජ්ජනකාමගුණසමවිති.
 ධණමුත්තනසඤ්ඤාමස්සාති ධණමුත්තනමත්තං පවත්තසිලස්ස. අනු
 ධම්මපටිපතනිත්ථාති යථාගිගතස්ස ඵලස්ස අනුරූපධවමං පටිපජ්ජමා
 නස්ස, කුත්තං ඔවාදධම්මස්ස වා අනුරූපධවමපටිපත්තියා විපාකං
 හගවා! පස්ස; වුත්තතියාමෙනෙව සරණගමනස්ස සිලසමාදානස්ස
 වාති අන්තො. ජලමිධ සසසාති ඉද්දිතා පරිවාරසමපත්තියා ව ජලනතං
 විස. පිහසෙනති “කථනානු බො මයමපි එද්දිතා හවෙය්‍යාමා”ති
 පන්තෙතති. ගිතකාමාති මම සමපත්තිතො නිසීතභොගා. කතිපසාසාති
 අපටිකාය. සෙති යෙ භික්ඛු වෙච උපාසකාදයො ව. නොති තව.

සනාතනානි දිවසෙ දිවසෙ. නථාගතස්ස බසමෙති සාසනෙ; ඔවාදෙ ධනා කතනති යොජනා. එවං අනුදෙද්ධිකවසෙන චුත්තමෙවත්ථං අනුදෙද්ධිකවසෙන දසෙන්නො:-සංඝාති ආදිමාහ. තත්ථ සංඝාති ගගවත්තං වදති; අත්තානමෙව වා අඤ්ඤං විය කතා වදති. කිමිදං කුසලං කිමාවරෙමාති කුසලත්තාමෙත්ථං කිංසභාවං? කිදිසං? කථං වා වරෙය්‍යාම? ඉමෙවහෙති සමෙව ච මනාසනාති එවමෙකෙ සමෙව ච සමාගනත්තා පඨමි පරිවත්තනතා විය සිතෙරං උක්ඛිපනතා විය ච සුදුකකරං කතා මත්තයනති= විවාරෙනති. මයමපන අකිච්ඡෙනෙව පුත්ති කුසලං ආවරෙය්‍යාමාති අධිප්පායො. බහුස ඤාතෙ මනුකම්පකොති එත්ථ මකාරෙ පදසක්කිකරෙ. ඉතිති එවමගගවතො අත්තති පටිපත්තාභාරං සක්කිය වදති. මෙ සතීති මයි සති=විජ්ජමානෙ; වොරෙති අවධිතෙ එවාති අත්තො. දිවා දිවස්සාති කාලස්සෙව. සමවතාමනති “භගවා අරහං සමොසමුද්ධො”ති ආදිනාමෙති අවිතථනාමං භූතත්තාමං. අනුකම්පස්සති අනුගණ්හාති. සුත්ති භියො ව. සුඤ්ඤාමු සුඤ්ඤය්‍යාම. පරියොසානගාථාය:-සෙ ඉධ=ඉමසමිං සාසනෙ ධිතා. පජ්ඣනති අනවසෙසතො සමුච්ඡිද්දනති ඤාමග්ගං. න ච තෙ සුත්ති උපෙතති ගබ්භසෙය්‍යං; ඔරමාගිය සඤ්ඤාද්වත්තානං සමුච්ඡින්නත්තා. යෙ පන පභාස මොහං සබ්බසො සමුග්ගාවෙත්තා භවග්ගානුසංසඤ්ච පජ්ඣනති; තෙ පුත්ති උපෙතති ගබ්භසෙය්‍යනති වත්තබ්බමෙව නත්ති. කස්මා? පජිතිබ්බාණගතා හි ධිතිභූතා, තෙ හි උත්තමපුරිසා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිතිබ්බාණං ගතා එව, ඉධෙව සබ්බවෙද්ධිත්තානං සබ්බපරිප්පාහානං භ්‍යන්තිභාවෙන සිතිභූතා.

ජත්ත¹ විමානවණ්ණනා

රෙවතී විමානෙ:-සුපාපබ්බමෙති ආදිනා උට්ඨානස්ස කාරණං වදනති. යස්මා චං අරියානං අකෙකාසනපරිහාසණාදිනා සුච්ඡිලාමක ධම්මා; යස්මා ච අපාරදානං මාරං නිරයස්ස තව පවෙසනත්ථං; තස්මා උට්ඨාගි. සත්ථ පුත්තනති² දුග්ගතාති දුග්ගතිගතත්තා=දුග්ගතා. නෙරසිඤා නිරයදුග්ගතිනි සමප්පිතා සමබ්ඞ්භූතා යස්මිං නිරයෙ යාව න පාපං කාමං ව්‍යන්ති ගොති; තාව නික්කම්භුං අලහනතා තිඤ්ඤනති. තත්ථ නං නෙස්සාම නයිස්සාම; බ්බිස්සාමාති යොජනා. සමස්ස දුතාති අපට්ටිසෙධනීයතාය යමස්ස රඤ්ඤා දුතසද්ධියා වෙස්සවණෙන පෙසිතා. තථා හි තෙ තාවතිංසභවනං නට්ඨංසු. ලොකිකභාවාති රත්තත්තයතා. යක්කානං හි නෙත්තාති අතිලොභි තාති ගොනති. බ්‍රහ්මත්තාති මහත්තා. එකො එකබ්බාහායං ඉතරෙ ඉතරබ්බාහායනති පමෙවකබ්බාහාසු. පක්කාමසුනති³ උපනෙසුං. ශ්‍රද්ධ ගණස්සාති තාවතිංසභවතො දෙවසබ්බස්ස. රුචිරනති රමණීයං. පහසසරනති අතිවිය පහස්සරං. මාමහනති විමානං. වසනති එත්තාති=

1. ජත්තමාණවක-කත්ථි. 2. බුත්තනති-බහුසු. 3. පක්කමි-සුති-කත්ථි.

වෘත්තං. වෘත්තසාරලිපිනාති සාරභූතෙන වෘත්තගණකෙන අනුලිතන සරිත. උභතො විමානනති විමානං උභතො-අනෙතො වෙව ඛති ව සඛිතිතාදිති උපෙවච සොභයනති. අගාධිණීති ගෙහසාමිති. හරියා සගාමිතිතිපි පඨනති. සබ්බකුලස්ස ඉස්සරාති මම හතතුසන්නකස්ස සබ්බකුලවුමස්ස ඉස්සරා සාමිති අගොසිං; නසමා ඉද්දති විමානෙ ඉස්සරා හවිස්සාමිති ආහ:- විමානෙ රමිස්සාමි ද්දනහනති. එවං පලො හෙතුමෙව හි තං තත්ත තෙසුං. එසො තො නිරසොති එසො තව නිරසො; තයා දීඝරතනං මහාදුක්ඛං¹ අනුභවිතබ්බධානභූතො. සංසවකො නාමාති නිවචකාලං ගුරුමුත්තාදිඅසුචිස්ස සචණ්තො පග්ගරණතො සංසවකො නාම. කාතොලගණාති කාකසඛිකා. තෙ කිරස්සා තිගාචුත්තපපමාණෙ සරිතෙ අනෙතසතාති අනෙත සහස්සාති පතිතා තාලකකිපමාණෙති සුතිසිතගෙහති අගොමයෙති මුඛතුණෙති විජ්ඣිතා, විජ්ඣිතා බාදනති. මංසං² ගතිතට්ඨානෙ කමම වසෙන පුරිතමෙව ගොති. සමවජිසාසාති කායසමාදිකස්ස සංයමස්ස සුවරිතස්ස වරණෙන. සංසමනාති සීලසංවරෙන. දමෙනාති මනවජ්ඣානං ඉන්ද්‍රියානං දමෙන. සං කමා සුඛිනාති යං කුසලං කතා දෙවලොකෙ සුඛප්පත්තා; තං කුසලං කාගාමිති යොජනා. න ව පච්ඡා'නුගප්පරෙති "අකතං අමොගති කුසලං; කතං අකුසලං; යෙන මයං නිරයෙ දුක්ඛං අනුභවෙය්‍යාමා"ති න පච්ඡා අනුසො වෙය්‍යං. එවං වදෙස්සාති එවං ඔවදෙස්ස අනුසාසෙස්ස; සො තාදිසො තතීති අභිප්පායො. නික්ඛිනාදණ්ඩසුති පරිච්ඡෙදන දණ්ඩාදුකරතිතෙසු සමණමුභවණෙසු. අච්ඡාදනං සෙසාවස්ථනන පානනති පාරුපණවත්තං මඤ්චාදිසෙස්සං නිවාසනවත්තං භොජනං අධි පානාති. ගෙසකොති පද්ධතිවිතො. ආරාමාති වාති පුප්ථාරම එලාරාමාති ව. දුගෙහ සඛිකමණාති වාති මාතිකාකන්දදිආවාටෙ කිවෙත්ත ගමනියධ්මානෙ සෙනවො කාරෙස්සං. පපඤ්චාති උදක සාලඤ්ච. වාතුදුද්ධිං පඤ්චද්ධිං පක්ඛස්සාති සමිකො. අවචන්තසං යොගෙ වෙහං උපයොගවචනං. සා ව පක්ඛස්ස අධිමිති වචන සෙසො. පාටිභාටිසපක්ඛඤ්චාති පරිහරණපක්ඛඤ්ච වාතුදුද්ධි පඤ්චද්ධිඅධිමිතං යථාකකමං ආදිතො අත්තතො වාති³ පවෙසන නිග්ගමනවසෙන උපොසථසීලස්ස පරිහරිතබ්බපක්ඛඤ්ච; තෙරසී වාතුදුද්ධිපාටිපදසත්තමිතවමිසු වාති අත්තො. අධිමිතසුසමාතිනා⁴න්ති පාණාතිපාතා වෙරමණීති ආදිති අධිති අධිගති එවං සුට්ඨ සමා තිතං⁵ සමන්තාගතං. උපොසථනති උපොසථසීලං. සද්දති සබ්බෙසු උපොසථදිවසෙසු; සබ්බකාලං වා. සීලෙසුති නිවට්ඨිලෙසු. සංමුත්තාති කායවාචාවිතෙහති සුසංමුතා පිතිතා. දිට්ඨිමිදනති දුක්ඛප්පත්තියධ්මානං ඉදං නිරයං මයා දිට්ඨං.

රෙවතිවිමානවණ්ණනා.

1. කා නාමෙත්ත පිතනති?

2. ආදිතො අත්තතො ආදිඅත්තතො වාති-මු: II.

3. සුසමාගතං-කත්ථි.

4. සමාගතං-කත්ථි.

ගුහතිලවිමානො:-අභික්ඛනෙනනාති අතිරූපෙන. වණ්ණණනාති
 ඡ විවණ්ණෙන. ඔහාසෙනති දිසා සබ්බාති සබ්බා දිසා' ජොතෙනති=
 එකාලොකං කරෙන්නති. උස්සන්නා පහා එහාය සියති; ඔසයිතං වා
 තාරුතං අනුබලපපදසිකාති කතා ඔසයිති ලඞ්ඛනාමා තාරුතා
 යථා සමන්නතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති; එවමෙවං තිං.
කෙන පන නාදිසො වණ්ණණාති කිදිසෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන
හෙතුහුතෙන තව එවංවිධො වාදසයොජනාති එරණසමන්තො
සරීරවණ්ණො ජාතො? ඉධ මිජ්ඣතිති ඉමමිං යානෙ සුවර්තඵලං
 නිපජ්ජති. හොගාති පරිභුඤ්ජනබ්බවෙදින හොගාති ලඞ්ඛනාමා
 වන්තරණාදිවිතතුපකරණවිසෙසා. මනසො පිසාති මනවසිසිකා.
 මහානුභාවෙති උලාරනුභාවෙ. කිමකාසි පුඤ්ඤනති දුකසීලා
 දිපපහෙදෙසු'යත් සයං උපපන්නං; නං සන්නානං පුතාති සොධෙ
 තිති=පුඤ්ඤනති ලඞ්ඛනාමං, කිදිසං කුසලකමං අකාසි.? ජලිතානු
 භාවාති විජේතමානපුඤ්ඤද්ධිකා. වස්සුනගමදසිකාති වන්තං
 උතතමං සෙට්ඨං, වන්තෙසු වා බහුසු උච්චිතිතා ගතිතං උකකං
 සගතං වරං කොටිභුතං=වස්සුනගමං; තස්ස දසිකා. පුපුත්තගමදසිකාදි
 සුපි එසෙව තයො.

පිසරූපදසිකාති පිසසභාවවස්තුතො දසිකා. මනාපනති මන
 වසිකකං. උපෙවමාති උපගන්වා වෙනෙතා වා; එදිසං වා ලහෙ
 යන්නති පකපොතා වාති අන්තො. ධානනාති විමානාදිකං යානං;
 ඉස්සරියං වා. පුපුත්තගමදසිකාති රතනත්තයපුජනවසෙන පුපුත්ත
 මස්ස දසිකා.තථා ගනුත්තගමදසිකාති.හත් පුපුත්තමං සුමන පුපුත්තාදි,
 ගනුත්තමං වන්තගකාදි, එලුත්තමං පනසඵලාදි, රජුත්තමං ගොරස
 සප්පිආදි වෙදිහබ්බං. ගනිපසඤ්ඤලුඞ්ඛනති ගනින පසඤ්ඤලු
 දුතං. එකුපොසඵනති එකදිවසං උපොසඵවාසං. උදහාති මුඛ
 විකාලනත්තෙව ව්වනත්තෙව පානියං. අනුසුසිකාති උසුයාරතිතා.
 උසුයා ව නාම දෙසාවිකරණං. කම්මකාරීති පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකාරී
 සකෙන සිලෙනාති අත්තනො අකෙකාධිකාදිආචාරසීලෙන. අන්ත
 නාති කිවෙවන. සංවිහරිති සකස්ස භාගස්සාති අභිකානං අත්තනා
 ලඞ්ඛනාගස්ස සංවිහරනසීලා. බිණ්දනනති බිරසමස්සං ඔදනං;
 බිරෙන සද්ධිං ඔදනං වා. නිමිරුසකනති තිනුකඵලං. තිපුස සද්දා
 එකා වලලිජාති තිමිරුසං; තස්ස ඵලං තිමිරුසකනති ව වදනති
 කකකාපිකනති බුද්ධකෙලාලුකං. තිපුසනතිපි වදනති. හත්පසනාප
 කනති මන්දමුඛිං. අමබ්බසුඤ්ඤනති අමබ්බසුඤ්ඤකං. දෙණ්ඨිමමජ්ජ
 නිනති සතෙලං තිලපිසඤ්ඤකං. මිඬුපනනති වතුරස්සවිජ්ජති. තාල
 මණ්ඩනති තාලපතෙනති කතං මණ්ඩලවිජ්ජති. මොරහත්තනති මසුර
 පිසෙණ්ඨි කතං මකසවිජ්ජති. සත්තනනං තනතිතං අත්තනාය ඡජ්ජාදි
 සත්තවිධසර්ද්ධනතො ව=සත්තනනනති. නං විසයං කතා යථාරහං

1. දිසාව විදිසාව-මු. I, සබ්බාපි දස දිසා=මි. ව. අ. 2. තිපුසදිසා-කසම්ම.

බාවිසති යා සුතිභෙදානං අභාපනතො සුට්ඨි මධුරතති=සුමධුරං. යථාපි කතානං සමපඤ්ඤාසාය මුච්ඡන්තානං පරිබ්‍යත්තතාය ච සරස්ස ච විණාය ච අඤ්ඤාමඤ්ඤාසංසඤ්ඤානො. සුඤ්ඤානානං අතිවිස මනෝ රමණාවතො=නිමිණොකා. සරගනාදිවිභාගතො ඡර්ජාදි¹ චතුබ්බිධං ගතිබ්බං අභාපෙත්වා ගතිබ්බසීපං මුසිලං තාම අනොචාසිකා; අචාචසිං වාචෙසිං උග්ගණ්ඨාපෙසිං. ඔසා මුසිලො අනොචාසි සමානො මං උග්ගමහි රහමණිලො, අවෙහති සාරග්ගවසෙන අත්තතො විසෙසං දස්සෙත්තුං “ඵති සීපං දස්සෙති”ති අධික්ඛිපති. තස්ස මේ කිං කොසිප දෙවරුජ! අවස්සයො භොගි. ක්වාගතං වන් මෙති මයං ඉධාගමනං සොභනං වත; අහො සුඤ්ඤං. අජ්ජ සුසංඝාතං සුමුච්ඡින්නති අජ්ජ මයං රතති යා සුට්ඨි පභාතං; සමමදෙව විභායනං ජාතං. සයනතො උට්ඨානමපි සුමුච්ඡිතං. කිංකාරණාති වෙ? ආග:- “සං අද්දකාසිං දෙවනාසො”ති ආදි. කමමං සුචාති කමම ඵලස්ස පච්චක්ඛකරණඵසෙන භූමෙහති කතං කුසලං කමමං සුචා.

භූතභිලිමානවණ්ණනා.

අනෙකවණ්ණවිමානො:- අනෙකවණ්ණනති නිලපිතාදිවසෙන විවිධවණ්ණතාය අන්තරවිමානාදිනං විවිධසණ්ඨාතතාය ච නානා විධවණ්ණං. සීතලභාවෙන දරථස්ස විනොදනතො මනුඤ්ඤතාය සොකස්ස අනොකාසතො දරසොභනාසනං. අනෙකවිභ්වතති නානාවිධවිතරුපං. සුනිමිණො භූතපනිමාති තාවතීසකාසිකොපි උලාරතමදිබ්බභොගතාය සුනිමිණදෙවරුජා විස. කුණොති භෙකන කාරණෙන. සමසනාති පරිවාරෙන ඉස්සරියෙන වා විභවසමපතති යා වා කිත්තිසොසෙන වා. ඉඤ්ඤාති ආනුභාවෙන දෙවිඤ්ඤා වා; යපිච්ඡිත කාමගුණස්ස ඉඤ්ඤානෙන වා සමිඤ්ඤා වා. සුඤ්ඤානාති තත්ථ තත්ථ චුත්තාවසිට්ඨපුඤ්ඤඵලෙන, පුඤ්ඤකලෙමන වා. නං නතති තං කිං. සංච දෙවොති යථා නාම සුක්කපකෙඛ පාටිපදියං දියමානං සසිං වන්දං ටෙත්තං දෙවා² ආදරජාතා නමස්සනති; ඵලං තං සබ්බෙ තිදසගුණා නමස්සනති අත්ථො. සුබ්බිති පුරිමජාතියං. සාමග්ගො සාසනෙ පබ්බජිතභාවෙන. අනුක්‍රමොධො සමානං අනුක්‍රමාධිමත්තස්සාපි අභාවෙන. රතනුච්චිකතති මණිකතකාදිරතනෙති උච්චිතං රතන වෙති යං. චන්දිකා පඤ්ඤාපතිට්ඨිතෙන පණාමං කතා “සබ්බඤ්ඤා ගුණාධිට්ඨාතාය වත ධාතුයා අයං ථූපො”ති ථූපස්මිං මනං පසාදසිං. නමාසි දුතතති මෙ මයා කතං දුතං නාසි=නාහොසි. කසවා? මෙ මයා පරිගහගභුතං කිංඤ්ඤි දෙය්‍යවච්ඡිං දුතං දුතුං නව අභි නිකාති දුතෙ. සුප්පඵ නතති ආදි සමාදපතාකාරදස්සනං. නං බාභුතති යොජනා. ඵලං කිත්ති කීරසඤ්ඤා අනුස්සවත්ථො. න නස්ස සුඤ්ඤාය බසමිති අජකිංගනති තස්ස සුමෙධං භගවන්තං උද්දිය කතස්ස පුඤ්ඤස්ස පරික්ඛයං නාධිගච්ඡිං; තස්සෙව කමමස්ස විපාකාවසෙසං පච්චනුහො මිති දස්සෙති.

අනෙකවණ්ණවිමානවණ්ණනා.

1. ඡර්ජාදි-කප්ඵ. 2. මනුස්සදෙවා-ලි: I & මනුස්සා දෙවා ව-මි: ව. අ.

දෙවදුතසුත්තො :- අම අභිග්ගිති වෙ සරු. සඤ්චාග්ගිති සමමුඛ වාරු. අනුසංඝවරහොන අනුච්චරහොනති ඉභො ගෙහා නිකම්මිඤ්ඤා ඵතං ගෙහං; ඵතස්මා වා නිකම්මිඤ්ඤා ඉදං ගෙහං 'පටිසනොන. දිඤ්චින වකුඤ්ඤාති දිඤ්චවකුඤ්ඤාති ලඤ්ඤාමෙත අභිකුඤ්ඤාණෙන. තං හි දිචි හවා=දිඤ්චා, දිඤ්චානං වකුඤ්ඤා=දිඤ්චවකුඤ්ඤා; තෙන සද්දසත්තා දිඤ්චනති වුච්චති. දස්සනපෙත වකුඤ්ඤාති වුච්චති. අභිකුඤ්ඤාමානුසං ඝොභාති මනුස්සානං දස්සනුපවාරං අභිකුඤ්ඤාති දස්සනසමපෙතා. වචමානෙ උපපජ්ජමානෙති ආයතනමරණෙ සමපති නිබ්බතොන. සුගහනති සුගතිගතො. දුගහනෙති දුගතිගතො. සථානිමමුපගෙති යං කමිං උපවිතං තෙන උපගතො. අජිසානං උපවාදකාති බුද්ධි පච්චෙකුඤ්ඤාසවකානං අරියානං අනතමසො ගිභිසොතාපනානාමපි අනත්තාමි හුඤ්ඤා "නචි ඉමෙසං සමණධම්මො; අස්සමණා ඵතෙ"ති අනතිවච්ඡුතා වා "නචි ඉමෙසං ඤානං වා විමොක්ඛො වා"ති ගුණධංසනත වා උපවාදකා අනෙකාසකා පරිභාසකා. ඝො ව ජානං වා උපවදෙය්‍ය, අජානං වා; අරියුපවාදොවු. හොති. භාරියං කමිං ආනන්තාරියසද්දසං සංඝාවරණස්ථ මහාවරණස්ථ. ඛමාපනෙන පන සතෙකිච්ඡං හොති. මිච්ඡාදිට්ඨිකාති විපරිතදස්සනා. මිච්ඡාදිට්ඨිකමම සමාදානාති මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන සමාදින්නනානාවිධකමො; යෙව මිච්ඡා දිට්ඨි මූලකොප්ප කායකමොදිප්ප අඤ්ඤාපි සමාදපෙනති.

භගවා පන කත්ථි තිරයතො පට්ඨාය දෙසනං දෙවලොකෙන ඔසාපෙති. කත්ථි දෙවලොකතො පට්ඨාය තිරයෙන ඔසාපෙති. සවෙ සග්ගසමපතති වින්දාරෙඤ්ඤා කපෙතුකාමො හොති,¹ තිරයදුක්ඛං ඵකදෙසතො කපෙති; තිරච්ඡානදුක්ඛමපි පෙතති විසයදුක්ඛමපි මනුස්ස සමපතතිමපි. සවෙ තිරයදුක්ඛං වින්දාරෙඤ්ඤා කපෙතුකාමො හොති දෙවමනුස්සලොකසමපතතිස්ථ තිරච්ඡානසොතිපෙතති විසයෙප්ප ව දුක්ඛං ඵකදෙසතො කපෙඤ්ඤා තිරයදුක්ඛමෙව වින්දාරෙති. ඉමසමිථි කුසුප්පෙන තිරයදුක්ඛං වින්දාරතුකාමො; තස්මා දෙවලොකාදීති ඵක දෙසතො කපෙඤ්ඤා තිරයදුක්ඛමෙව වින්දාරෙත්තුං නිසමනං ගිකම්මෙති ආදිමාහ.

තත්ථ ඵකමෙව ථෙරු "තිරයපාලා නාම නචි. යනතරුපං විස කමමෙව කාරෙති"ති වදනති. තං අභිධම්මෙ කථාවච්ඡුච්චි පටිසෙ ධිතමෙව. යථා හි මනුස්සලොකෙ කමමකාරණාකාරකා² අචි. ඵව මෙව තිරයෙ තිරයපාලා අචි. නානාබාහාසු ගහසංඝාති තං උස්සදතිරයසාමනෙත නිබ්බතනං ඵකො ඵකබාහාය ඵකො ඵක බාහායාති පච්චෙකබාහුප්ප ගහෙඤ්ඤා. සමස්ස රුක්ඤ්ඤාති යමරුජා නාම වෙමාතිකපෙතො. ඵකසමිං කාලෙ දිඤ්චිමානෙ දිඤ්චසමපතතියො අනුභවති; ඵකසමිං කාලෙ කමමවිපාකං. ඛමමකො රුජා. න වෙස

1. කාමො-ලී: I & මු: II. 2. කපෙත-ලී: I, III & මු: II. 3. කමමකාරකා-ලී: I.

එකොට හොඳි. වතුසු පන වාරෙසු වත්තාරෙ හොනති. සමනු
සුඤ්ජනීති අනුයොගවත්තං ආරොපෙනො පුච්ඡති. ලද්ධං පතිට්ඨා
පෙනො පන සමනුගාහති නාම. කාරණං පුච්ඡෙනො සමනුගාහති
නාම. නාදද්ධනති අත්තනො සනතිකෙ පෙසිතස්ස කස්සචි දෙවදුතස්ස
අභාවං සක්ඛියං වදති. අථ නං “නායං භාසිතස්ස අත්ථං සලලකෙති”ති
ඤ්ඤා අඤ්ඤාපසකාරෙන සලලකභාවෙකුකාමො අමෙභාති ආදිමංග.

පඨමං දෙවදුතනති දහරකුමාරෙ අත්ථො එවං වදති
නාම : “පස්සථ හො¹ මිඤ්චපි කුමභාකං විය ගත්ථපාදා අත්ථි. සතෙක
පනච්චි මුත්තකරීසෙ පලිපනො. අත්තනො ධම්මතාය උච්චිතීති
නභාසිදුං න සකෙකාමි. “අහං කිලිට්ඨගතො, අමෙභා! නභාපෙථ
ම”නති වත්තුං න සකෙකාමි, ජාතිතොමති අපරිමුත්තතාය එදිසො
ජාතො. නඛො පනාගමෙව; කුමෙච්චි ජාතිතො අපරිමුත්තතාව.
යපෙථ භි මඤ්චං; එවං කුමභාකමපි ජාති ආගමිස්සති. ඉති තස්සා
පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කරොථා”ති. තෙනෙවෙස² දෙවදුතො
නාම ජාතො. වචනෙයො පන : දෙවොති මවු; තස්ස දුතාති=
දෙවදුතා. ජිණ්ණබ්‍යාධිමතාපි³ සංවෙගජනනතොන “ඉදුති තෙ
මවුසමිපං ගතකඛ්ඛ”නති වොදෙනති විය; තස්මා දෙවදුතාති
වුචනති. විසුද්ධිදෙවතං වා දුතාතිපි=දෙවදුතං සබ්බබොධිසත්තාහි
ජරාජිණ්ණාදිකෙ මනුස්සෙ දිස්වා සංවෙගං ආපජ්ජතී ජාතිආදීති
මුච්චනත්ථාය විරියං ආරභනති. යථා වා හිතකාමා දෙවතා
කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච ආකාසෙ යතී “අයං අනෙයො තෙ භවිස්සති;
ඉදුඤ්ඤිදුඤ්ඤි තාව කරොති”ති ආවිකකනති. එවං දහරදයො හිතකාම
තාය තං තං කාරණං ආරොවෙනො විය හොනති. තං තං කාරණං
රොවනං තස්ස තස්ස ආගතවිතොනෙ වුත්තං. තස්මා දෙවසදිසා දුතා=
දෙවදුතාති වුචනති. ඉමස්මිමපනතො කමමකාරණං ව කමමකාර
ණිකා ව වතුත්ථදෙවදුතොති අභිපෙත්තො. සො ව පරතො ආගමිස්සති.

ජිණ්ණනති ජරාජිණ්ණං. භොපානසිවඛකනති භොපානසි විය
වඛකං. භොගකනති භග්ගං. ඉමිනාපිය වඛකභාවං දීපෙති. දණ්ඩ
පණ්ණානති දණ්ඩපටිසරණං. පඨමබමානනති කමපමානං. ආතුරනති
ජරාතුරං. ඛණ්ඩදනනති ජිණ්ණභාවෙන බණ්ඩතදනනං. පලිත
කෙසනති පණ්ඩරකෙසං. විලුනනති ලුඤ්චිතා ගතිතකෙසං විය
බලාවං. බලිතසිරනති මහාබලාවසිරං. බලිතනති සඤ්ජාතවලිං.
තිලකාහතගතනති සෙනකාලතිලකෙහි විකිණ්ණසිරිං. දුතිසං
දෙවදුතනති එත්ථ ජරාජිණ්ණසත්තො අත්ථො එවං වදති නාම :
“පස්සථ හො අහමපි කුමෙච්චි විය තරුණො අහොසිං උරුබලබාහු
බලජවසමපනො. තස්ස මෙ බලජවසමපත්තියො අනතරතිතා.

1. අමො-ලි: I & මු. II

2. තෙනෙව-ලි: III & තෙනෙස-මු. එවමුපරි.

3. මහා හි-අඤ්ඤාථ.

4. දහර-ලි: I.

හත්පාද කීවිම¹ න කඳෙන්නි. ජරයමි අපරිමුක්තතාය ඵදිසො ජාතො. නබො පනාහමෙව; භූමෙහි ජරය අපරිමුක්තතාව. යථෙව හි මය්හං; එවං භූමිකාකම්පි ජර ආගමියාති. ඉති තස්ස පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කඳෙට්ඨා²ති. හෙතෙවෙස දෙවද්‍යානො නාම ජාතො. සංචෙසිස මානනති තිපජ්ජාපියමානං. නානිසං දෙවද්‍යානනි හිලානසතො අත්තො එවං වදන් නාම: “පස්සථ හො අහමි භූමෙහ විය අරෙහො අහොසිං. සොමහි එතරති බ්‍යාධිනා අතිහතො සනෙ මුත්තකරිසෙ පලිපනො. වුට්ඨාභූමි න සකෙකාමි, විජ්ජමානාපි මෙ හත්පාද කීවිම¹ න කඳෙන්නි. බ්‍යාධිතොමහි අපරිමුක්තතාය ඵදිසො ජාතො. නබො පනාහමෙව; භූමෙහි බ්‍යාධිතො අපරිමුක්තතාව. යථෙව හි මය්හං; එවං භූමිකාකම්පි බ්‍යාධි ආගමියාති. ඉති තස්ස පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කඳෙට්ඨා²ති. හෙතෙවෙස දෙවද්‍යානො නාම ජාතො.

ආගුමානිති අපරාධකාරකං. අද්ධදණ්ඩකෙහිපිති මුග්ගරෙති; පහාරසාධනත්ථං වා වතුනත්ථං දණ්ඩං වෙධා ඡෙත්වා ගතිතදණ්ඩකෙහි. බිලබග්ථාලිකනති කාසුද්ධිඋක්කලිකාරණං. තං කඳෙන්නා සීසකපාලං උප්පාටෙත්වා තතතං අයොගුදං සණ්ඩාසෙන ගහෙත්වා තත්ථ පක්ඛි පනති. තෙන මත්ථලඛනං පකකුට්ඨිකා³ උග්ගරති. සංඛමුණ්ඩිකනති සංඛමුණ්ඩිකමමකාරණං. තං කඳෙන්නා උග්ගරෙට්ඨාඋග්ගතොකණ්ණ වුලිකා⁴ගලවාටකපරිචේතදෙන වමං ජිජිද්ධා සබ්බකෙසෙ එකතො ගණ්ඨං කත්වා දණ්ඩකෙන වෙශෙත්වා උප්පාටෙන්නි. සහ කෙසෙහි වමං උට්ඨහති. තතො සීසකවාහං සකධරුහි සංසිත්වා ධොවනතා සංඛවණ්ණං කඳෙන්නි. ගුහුමුඛනති රුහුමුඛං නාම කමමකාරණං. තං කඳෙන්නා සංඛකුතා මුඛං විවරිත්වා අනෙතාමුඛෙ දීපං ජාලෙන්නි. කණ්ණවුලිකාහි වා පට්ඨාය මුඛං නිබාදනෙන නිබ්බන්නි. ලොහිතං පග්ගරිත්වා මුඛං පුරෙති. ජොතිමාලිකං නාම කඳෙන්නා සකලසරීරං තෙලපිලොතිකාය වෙශෙත්වා ආලිච්ඡන්නි. හත්පජ්ජානිකං නාම කඳෙන්නා හත්තෙ තෙලපිලොතිකාය වෙශෙත්වා දීපං විය ජාලෙන්නි. එරකවග්ගිකං නාම කඳෙන්නා හෙට්ඨාගිවතො පට්ඨාය වමවට්ටො⁵ කනතිත්වා ගොප්ථකෙ පානෙන්නි. අථ තං යොගෙතන බක්ඛිත්වා කඬ්ඨන්නි. සො අතතනො වමවට්ටො⁴අකකම්භා පනති. විරක වාසිකං නාම කඳෙන්නා තථෙව වමවට්ටො⁴කනතිත්වා කට්ඨං ධූපෙන්නි. කට්ටො පට්ඨාය කනතිත්වා ගොප්ථකෙ ධූපෙන්නි. උපරිමෙහි හෙට්ඨිමසරීරං විර කතිවාසනතිවත්ථං⁵ විය ගොති. එණ්ණසාකං නාම කඳෙන්නා උග්ගාසු කප්පරෙසු ජාණුකෙසු ව අගවලයාති දත්වා අගසුලාති කොට්ටෙන්නි. සො වතුහි අගසුලෙහි භූමියං පතිට්ඨහති. අථනං පරිවාරෙත්වා අග්ගිං කඳෙන්නි. බලිසමංසිකං නාම උග්ගතොමුඛෙහි බලිසෙහි වම මංසනගාරුති උප්පාටෙන්නි. කිංභාපණ්ණං නාම සකලසරීරං තිණ්හාහි

1. හත්පාද හත්පාදකීවිම.-අසුද්ධ.

2. පක්කවසිත්වා-මු.

3. මුලක-ලි: I. & මුලක-ලි: III.

4. වමෙ-මු. II. 5. නිවාසනං-ලි: I, III.

වාසීති කොටිතො පට්ඨාය කභාපණමත්තං පාතෙන්නා කොට්ටනති. බාග්‍යනවජිකං නාම සරීරං තත් තත් ආවුට්ඨෙති පහරිතො කොට්ඨෙති බාරං සංසෙතති. වමමංසනගාරුති පඤ්ඤානති. අට්ඨසංඛිලිකාව තිට්ඨති. පලිසප්පිවනතිකං නාම එකෙන පසොන නිපජ්ජාපෙතො කාශණවජිද්ද අයසුලං කොට්ටනො පඨවියා එකාබ්ධං කණෙනති. අථ නං පාදෙ ගහෙනො ආවිජ්ඣනති. පලාලපිඨකං නාම ඡේතා කාරණිකා ඡවිවමං අවජිජ්ඣතො නිසදපොතෙති අට්ඨති භිජ්ඣතො කෙසෙසු ගහෙනො උක්ඛිපනති. මංසරාසියෙව ගොති. අථ නං කෙසෙ ගෙව පරියොනක්ඛිතො ගණ්හනති. පලාලපිඨං විය කතො පලිවෙසෙනති. සුණ්‍යවෙඨිපිති කතිපයාති දිවසාති ආහාරං අදතො ජාතකෙති සුණ්‍ය වෙඨි බාදපෙතති. තෙ මුත්‍රතෙතනෙව අට්ඨසංඛිලිකමෙව කණෙනති. චතුස්සං දෙවදුතනති එත් කමමකාරණො වා කමමකාරණිකා වා අධිපෙතො, තත් කමමකාරණො අත්තො එවං වදනති නාම: “මයං නිබ්බත්තමානා න රුකෙව වා පාසාණෙ වා නිබ්බත්තා නාම. තුමනා දිසානං සරීරෙ නිබ්බත්තා නාම. ඉති අමනාකං පුරෙ නිබ්බත්තිතොව කල්‍යාණං කණෙට්ඨා”ති. තෙනෙවෙනො දෙවදුතා නාම. කමමකාරණිකා අත්තො එවං වදනති නාම: “මයං බත්තිංසකමමකාරණො කණෙනො න රුකකාදිසු කණෙම. තුමනාදිසෙසුයෙව කණෙම. ඉති අමනාකං තුමෙන පුරෙ කමමකාරණෙනොව කල්‍යාණං කණෙට්ඨා”ති. තෙනෙවෙනෙපි දෙවදුතා නාම. පඤ්චමං දෙවදුතනති එත් මතකසත්තො අත්තො එවං වදනති නාම: “පසාපං හො මං ආමකසුසානෙ ඡබ්බිතං උග්ගු මාතකාදිභාවප්‍රායානං. මරණතොලිති අපරිමුත්තායාය එදිසො ජාතො. නට්ඨො පනාතමෙව; තුමෙන මරණතො අපරිමුත්තාව. යපෙච්චි මයො; එවං තුමනාකමපි මරණං ආගමිස්සති. ඉති තස්ස පුරෙ ආගමිනාව කල්‍යාණං කණෙට්ඨා”ති. තෙනෙවෙස දෙවදුතො නාම.

ඉදමන දෙවදුතානුයොගං කො ලභති? කො න ලභතිති? යෙන තාව බහු පාපං කුමමං කතං; සො ගතො නිරයෙ නිබ්බත්තති යෙව. යෙන පරිත්තං පාපකමමං කතං; සො ලභති. සො පන අත්තතො ධම්මතායෙපි සරති; සාරියමානොපි සරති. එත් දීඝජනතු' දම්මො නාම අත්තතො ධම්මතායෙපි සරි. සො නිර දම්මො සුමනනිරිවිතොරෙ ආකාස වෙතිංසං රත්තපටෙන පුජෙයි. සො නිරයෙ උස්සදසාමනෙත නිබ්බත්තො අහිජාලාසද්දං සුභාව අත්තනා' පුජිතං පටං අනුස්සරි සො ගතො සයොන නිබ්බත්තො. අපරෙපි අත්තතො පුත්තස්ස දතරිකිකුතො බලිසාවකා දෙනො පාදමුලෙ යපෙයි. මරණ කාලමිති පටපටාති සද්දෙ නිමිත්තං ගණති. සො උස්සදසාමනෙත නිබ්බත්තො ජාලාසද්දෙන නං සාවකා අනුසාරිතො ගතො සයොන නිබ්බත්තො. අත්තතො ධම්මතායෙ අනනුස්සරෙන පන පඤ්ච දෙව දුතො'පුච්ඡති. තත් කොපි පඨමදෙවදුතෙන සරති; කොපි දුතියා දිති. යො පන පඤ්චතිපි න සරති. නං යමො රුජා සයං සාරෙති.

1. දීඝජනතු-ලි. III. දීඝජනතු-මු. I & දීඝජනතු-මු. II. 2. අත්තතො-ලි. & මු II.

3. දෙවදුතෙනෙව-කත්ථි.

එකො කීර අමවො සුමනපුප්ඵකුමෙන මහාවෙනියං පුජේවා යමස්ස පතරං අදාසි. තං අකුසලකමෙත නිරයෙ නිබ්බතනං යමස්ස සනතිකං නාසිංසු. තස්මිං පඤ්චගි දෙවදුතෙති අසරනෙන යමො සයං ඔලොකෙතො දිස්වා 'නහු තං මහාවෙනියං සුමනපුප්ඵකුමෙන පුජේවා මයං පතරං අදාසිති?' සාරෙයි. සො තස්මිං කාලෙ සරිවා දෙවලොකං ගතො. යමො පත සයං ඔලොකෙතොපි අපාසනෙනා මහාදුක්ඛං තාම අනුභවිස්සති අයං සතොති කුණ්ඨි ගොති.

තතං අශොඛිලනති නිගාමුතං අත්තනාවං සමපජ්ජිතාය ලොහපඨවියා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙතො මුඛෙ තාලකකිංසුපාමාණං අයසුලං පවෙසෙතති. යථා ව උත්තානං නිපජ්ජාපෙතො එවං උදරෙ නපි වාමපසෙතපි දකුණිපසෙතපි නිපජ්ජාපෙතො කමමාරණං කරුණෙතියෙව. **සංවෙසෙතොති** ජලිතාය ලොහපඨවියා නිපජ්ජා පෙතො. **කුසාරිභිති** ගෙගව්‍යදන්තස්ස එකපක්කමත්තාගි කුසාරිති සුත්තා ගතං කතො දුරං විය අධිංසමපි සොළසංසමපි තව්නති. ලොහිතං නදී හුතො සඤ්ඤති. ලොහපඨවිතො ජාලා උධ්ගිතො තව්නධිතං ගණ්හාති. රජෙති සුගාදීති සද්ධිං සබ්බසො ජලිතො රජෙ. **ආණෙ පෙනති** සමපජ්ජිතෙති අයමුග්ගරෙති පොථෙත්තා ආරුපෙනති. **ලොහකුමිකා** සමතිත්තියාය තත්තලොහරසපුණ්ණලොගමය කුමිකාය. **සකිමපි උදානති සුපකකුටිතාය**¹ උක්කලියා පකිත්තතණ්ඩුලා විය උදාං අධො තිරිසඤ්ඤි ගව්නති. **මහානිරසෙති** අවිචිතිරයෙ. මහා නිරයා හි² "සඤ්චො කාලසුතො සඤ්ඤාතො රොරුචො මහාරොරුචො තාපනො මහාතාපනො අවිචි"³ති අංගි ගෙට්ඨපරිවසෙත සීතා ගොනති. තෙසං අවිචි සබ්බගෙට්ඨමො. සඤ්චො සබ්බුපරිමො. තත් එකෙකස්ස වත්තාරි වත්තාරි වාරුති ගොනති. එකෙකස්මිං වාරෙ වත්තාරෙ වත්තාරෙ උස්සදතිරයා; එකෙකො ව යමරාජා. ඉධ පත අවිචි නිරයො වුත්තො. සො හි අභිජාලානං වා සත්තානං වා දුක්ඛස්ස වා වීථි අත්තරං නත්ථි; තස්මා අවිචිති සඤ්ඤං ගතො. මහනො ව සො; අභ්‍යන්තරතො ආයාමෙන වා විත්ථාරෙන ව ගමිතරෙන වා⁴ යොජනසතිතො ගොති. ලොහපඨවී, ලොහජ්දනං, එකෙකා හිතති නවතවයොජනිකා ගොති. පුරත්ථිමිතිත්තො ජාලා උධ්ගිතො සංසිබ්බමානා ගතො පව්ඡමිතිත්තං ගතො තං විනිවිජ්ඣිතො පරතො යොජනසතං ගව්නති. සෙසතිත්තසු ව ගෙට්ඨපරිජ්දනෙසු ව එසෙව නයො. ජාලාපරිසන්තවසෙත ආයාමිත්ථාරතො අධාරස යොජනාධිකාති තිණි යොජනසතාති ගොනති. පරිකෙට්ඨපෙන නව යොජනසතාති වතුපණ්ණාසයොජනාති; සමන්තා පත උස්සද නිරයෙන සද්ධිං දස යොජනසගස්සාති ගොනති. එවං ජාලානං නිරන්ත රතාය ව මහාඅවිචි තාම සො නිරයො. ඉමාසං⁵ ඡන්තං ජාලානං

1. සුපකකුටිතාය-කප්ඵ. 2. විත්ථාරෙන ව-ලි. III, & මු. II. 3. ඉසමසං-බහුසු. 4. යොජනසතිතො ගොති. 5. මහානිරසෙති.

මජ්ඣිමනිකායෙ දෙවද්දෙනා. තස්ස යොජනසතප්පමාණො අත්ත භාවො. චෙ පාද්‍ය යාව ගොප්ථකා ලොහපඨං පට්ඨා. චෙ හත්ථා යාව මණ්ඩකා භිත්තියො පට්ඨා. සිංසං යාව හමුකට්ඨිතො හෙට්ඨා ඡදනං පට්ඨං. අබොභාගෙන එකං ලොහසුලං පට්ඨිත්වා කායං විනිවිජ්ඣන්තං ගන්තවා ඡදනෙ පට්ඨං. පාවිනභිත්තියො නික්කන්තසුලං හදයං විනිවිජ්ඣත්වා පච්ඡමිතිත්තං පට්ඨං. උත්තරදිසතො නික්කන්තසුලං එසුකායං විනිවිජ්ඣත්වා දක්ඛිණභිත්තං පට්ඨං. “නිව්චලෙ තථා ගතෙ අපරඤ්චතො නිව්චලොවු හුත්වා පච්චති”ති කම්මසරිකකතාය එදිසො ජාතො, එවං ජාලානං නිරන්තරතාය අවිච්ඡි. අබ්බන්තරෙ පනස්ස යොජනසතිකෙ ධාතෙ නාළියං කොට්ටත්වා පුරිතං තීපු පිට්ඨං විය සත්තො නිරන්තරං. ඉමසමිං ධාතෙ සත්තො අප්පි, ඉමසමිං ධාතෙ නප්පිති න චත්තබ්බං. ගට්ඨත්තානං නිසින්නානං නිපන්නානං පච්චමානානං අත්තො නප්පි. අඤ්ඤාමඤ්ඤාඤ්ඤා න බාධෙන්නි. එවං සත්තානං නිරන්තරතාය අවිච්ඡි. පඤ්චමාරෙ’ පන ඡ උපෙක්ඛා සහගතාති විත්තාති උපපජ්ජන්ති, එකං දුක්ඛසහගතං. එවං සත්තෙව යථා ජීව්‍යග්‍යෙ ඡ මධුබිඤ්ඤාති යපෙත්වා එකසමිං නම්බලොහභිඤ්ඤාති ධම්මෙ අනුදහනබලවතාය නදෙව පඤ්ඤායති, ඉත්තරාති අබ්බො භාරිකාති. එවං අනුදහනබලවතාය දුක්ඛමෙවෙත්ථ නිරන්තරං; ඉත්තරාති අබ්බොභාරිකාති. එවං දුක්ඛස්ස නිරන්තරතාය අවිච්ඡි.

වතුක්කණ්ණොති මඤ්ඤසසදිසො. විහත්තොති වතුචාරවසෙන විහත්තො. භාගිසොති චාරවිජිතං වසෙන භාගෙ යපෙත්වා විහත්තො. අසොපාකාරපටිසන්තොති අයොපාකාරෙහි පරික්ඛින්නො. අසසාති උපරි අයපට්ටන ඡාදිතො. සමන්තා-පෙ-ඤ්ඤාති යථා සමන්තා යොජනසතෙ ධ්වං මලොකෙනත්තස්ස අකඛිති යමගොලකා විය නික්කමන්ති; එවමච්ඡිත්වා තිට්ඨති. උඛන්තං නාදිසමෙවාති හෙට්ඨතො පට්ඨාය ඛය්‍යමානො උපරිතො ක්කායති. උපරිතො පට්ඨාය ඛය්‍යමානො හෙට්ඨතො ක්කායති. ඉති අක්කමණ්ණකාලෙ ඛය්‍යමානං උග්ගරණකාලෙ නාදිසමෙව පඤ්ඤායති. බහුසමපත්තොති බහුති වස්සසතසහස්සාති සමපත්තො. මහත්තො ගුප්ථිතසොති පුලවකෙති පුණ්ණො යොජන සතිකො ලොහකුමතිතිරයො. සො නප්පි පනතිති එකො පාදෙ මහා තිරයෙ හොති. එකො ගුප්ථිතයෙ හොති. සුච්ඡිමාති සුච්ඡිසදිසමුඛා; හප්පිඨවප්පමාණා එකදෙණිකතාවප්පමාණා ව. කුඤ්ඤාලතිරයොති යොජනසතප්පමාණෙව අත්තො කුටාගාරමත්තවිනවිකඛිතාර පුණ්ණො ආදිත්තඡාරිකතිරයො; යත්ථ පතිතා කුඤ්ඤාලසිමිති බිත්තාති සාසපබ්ච්ඡාදිතිවිය හෙට්ඨිමනලමෙව ගණිතනි. ආරොපෙනති අයදණෙහි පොථෙන්නා ආරොපෙනති. තෙසං ආරොහණකාලෙ තෙ කණ්ටකා අබොමුඛා හොන්ති, ඔරොහණකාලෙ උග්ගමුඛා. වාතෙ ජිහ්වාතිති කම්මමයෙන වාතෙන ජිව්වාති. හස්සං ජිහ්වාතිති ඵලකෙ

මංසං විය කොටයමානානි ඡිඤ්ඤානි. සචෙ උට්ඨාය පලායති, අයො පාකාරෙ සමුට්ඨතිනා පරික්ඛිපති. හෙට්ඨා චුරධාරසන්ථාරෙ සමුට්ඨාති. **බාණදිකා නදිති** වෙතරණී නාම බාරෙදකසමුප්පණ්ණා නදී. තත්ථ තීරයපාලා ජලිතානි අසිසත්තිතොමරහෙණ්ඩවාලමුක්ඛරුදීති ගහෙතො පහරනති විජ්ඣනති පොථෙනති. තෙ අසහනතා වෙතරණීයං පතනති. සා ච උභතො තීරෙසු වෙතතලතාකුසතිණෙති සංස්ඤ්ඤානා. තෙ තෙති ආකඞ්ඝියමානා ච එංගියමානා ච අද්ධානං චිතිනාමෙනතා තතො ගලිතො හෙට්ඨා සිතෙසු ජලිතඅයසුලෙසු පතිතො විද්ධසරීර අද්ධානං චිතිනාමෙනතා තතො ගලිතො උදකපිටෙය් පජ්ජලිතෙසු චුරධාර නිවිණ්ඤයපොකබරපතෙනසු පතිතො වීරං දුක්ඛං අනුභවනති. තතො බාරෙදකෙසු පතනති. උදකං ජලති. සතතා ජලනති. හෙට්ඨා නදීතලං චුරධාරසිඛිසාටකසණ්ඨානබාරවාලුකාති * සංස්ඤ්ඤානං. තෙ හෙට්ඨා නුබො කදීසනති නිමුජ්ජතො චුරධාරසු බාරවාලුකාසු බණ්ඩා බණ්ඩිකා නුතො වීරවනතා කදුචි අනුසොතං කදුචි පටිසොතං වුක්ඛමානා පොකබරපතෙනසු ජිජ්ජනති. අථ තීරෙ සීතා තීරයපාලා උසුසත්තිතොමරුදීති බිපිතො මචෙත් විය විජ්ඣනතා පජ්ජලිතෙති අය බලිසෙති උඤ්චිතො පරිකාසිතානා ජලිතඅයපඨවියා නිපජ්ජාපෙනති.

තතෙතන අසොසබ්බකානි ජිසච්ඡන්දොසමිති වුතෙත මහනතං ලොහපච්ඡං ලොහගුලානං පුරෙතො නං උපගච්ඡනති. සො ලොහ ගුලුභාවං ඤාතො දනෙත එසෙසති. අථස්ස තතෙතන අයොසබ්බකා මුඛං විවරිතො මුඛෙ පකඛිපනති. මහනෙතන ලොහකටාගෙන තමි ලොහං උපනෙතො එවමෙව කාරෙතති. පුන මහානිරසෙති එවං පඤ්චවිධබ්බකිතතො පට්ඨාය යාව තමිලොහපානා, තමිලොහ පානතො ච පට්ඨාය පුත පඤ්චවිධබ්බකිතාදීති කාරෙතතො මහානිරසෙ පකඛිපනති. තත්ථ කොචි පඤ්චවිධබ්බකිතෙනෙව විමුච්චති. කොචි දුතියෙන-පෙ-කොචි තමිලොහපානෙන මුච්චති. කමෙව අපරික්ඛිණෙ පුත මහානිරසෙ පකඛිපනති. ඉදමපන සුතතං ගණ්හනෙතො එකො දහරතික්ඛු “හනෙත එතතකං දුක්ඛං අනුභවිතපුබ්බං”¹ පුත මහානිරසෙ පකඛිපනති”ති ආහ. “ආවුසො කමෙව අපරික්ඛිණෙ පුතපුතං එවං ණ්ණරෙතති”ති. “තිට්ඨතු හනෙත උද්දෙසො. කමමඨානං මෙ කපෙථා”ති කමමට්ඨානං කථාපෙතො සොතාපනෙතො නුතො ආගමිම උද්දෙසං අග්ගගෙසි. අඤ්ඤසමිති ඉමසමිං පදෙසෙ ඨතො අරහත්තපත්තානං ගණ්ණා තත්ථි. සබ්බඤ්ඤවුඤ්ඤාන වෙතං සුතතං අවිජ්ජිතමෙව.

වොදිතාති සාරිතා.² පමජ්ජනතිති කාමගුණෙසු අතිරමණ වසෙන විතතං වොස්සජ්ජනති. මාණවාති සතතා. ගීතකායුපගාති ගීතකායං අපායං උපගතා. අසිසබ්බමිති අරියස්ස වුද්ධස්ස භගවතො එකත්තතිශාණ්ණිකෙ වතුසච්චධමෙව. උපාදුතෙති තණ්ණාදිට්ඨිගාහෙ.

1. අනුභවිත්සත්තං-මු: I. 2. සාරෙතා-බහුසු.

තසන්ති අපායාදිභයං. උපාදනෙ හි සති අපායාදිදුක්ඛං ගොති, අසති න ගොති. ජාතිමරණසමග්ගෙති ජාතියා ව මරණස්ස ව ඝාරණභූතො. අනුපාදති චතුහි උපාදනෙහි අනුපාදිති. ජාතිමරණ සම්මසෙති නිබ්බාණේ. දිට්ඨිමමාගිතිබ්බුතාති ඉමස්මිංයෙව අත්ත භාවෙ සබ්බකිලෙසතිබ්බාණේන නිබ්බුතා. සබ්බදුක්ඛං¹ උපවෙගුනති සබ්බදුක්ඛං¹ අතික්කන්තා නාම ගොනති.

දෙවදුනසුභතවණ්ණනා.

මහාදුක්ඛකම්මසුතො:- සම්මහුලාති එත්ථ විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්මහුලා, තතො පරං සමේක්ඛා. සුභතන්තපරියායෙන තයො තයො ඵච, තතො උග්ගං සම්මහුලා. අයමධිප්පෙතො. පටිබ්බාජකාග්ගොති ජෙහවන්තො අවිදුරේ අඤ්ඤාතිත්ථියානං ආරුමො. ඝාමානං පටිඤ්ඤානති ඝාමානං පඨාණං සමිතික්කමං. තත්ථ තිත්ථියා සහසමයං ජානන්තා ඝාමානං පටිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යං පදමඡ්ඤානං වදමානා. රූපානං පටිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යං අරූපභවං වදමානා. වෙදනානං පටිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යං අසඤ්ඤභවං වදමානා. තෙ පන ඉදන්තාම පදමඡ්ඤානං, අයං අරූපභවො, අයං අසඤ්ඤ භවොතිපි න ජානන්ති. කෙවලං පඤ්ඤපෙමාති වදන්ති. තථාගතො පන ඝාමානං පටිඤ්ඤං අනාගාමිමග්ගෙන පඤ්ඤපෙති, රූපවෙද නානං අරහත්තමග්ගෙන. තෙ ඵචං මහත්තෙ විසෙසෙ විජ්ජමානෙපි ඉධ නො ආවුසො නො විසෙසොති ආදිමාගංසු. තත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං පඤ්ඤපතෙ. ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනාති යදිදං සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මදෙසනාය සද්ධිං අමනාකං වා ධම්ම දෙසනං, අමනාකං වා ධම්මදෙසනාය සද්ධිං සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආරබ්භ නානාකරණං වුවවති; තං කිත්තාමාති වදන්ති. දුතියපදෙපි එසෙව තයො. නෙව අභිනංසිංසුති තිත්ථියා නාම අකි පුරිසා, අජාතිත්වා වා කපේය්‍යන්ති එවමෙතන්ති න සමපට්ඨිංසු. න පටිකේකාසිංසුති පටිඤ්ඤානති වචනෙන ඊසකං සාසනගත්තො අත්ති නසිදමෙවන්ති නප්පටිසෙසෙධස්සං. ජනපදවාසිනො වා එතෙ; සකසමය පරසමයෙසු න සුච්ඡි කුසලාතිපි උභයං න අකංසු.

න වෙව සමපාසියගාතිති හං සමපාදෙත්වා කපේතුං න සක්ඛියං නති. උත්තරිඤ්ඤ වසානන්ති අසමපායනතො උත්තරිං දුක්ඛං ආපජ්ජියානති. සමපාදෙත්වා කපේතුං අසකේකාන්තානං හි දුක්ඛං උපපජ්ජති. සථා නං ගික්ඛවෙ අවිසසමන්ති එත්ථ නන්ති තිපාත මත්තං. සථාති කාරණං²වචනං. යසමා අවිසසෙ පඤ්ඤ පුච්ඡිතා ගොන්තිති අත්ථො. සග දෙවෙති=සදෙවකේ. සමාරකාදිසුපි එසෙව තයො. එවං තිණි පදාති ලොකෙ පක්ඛිපිත්වා වෙ පදාති පජායාති

පඤ්චාසී සත්තලොභමෙව පරියාදිසිතා ඵතාසමිං සදෙවකාදිහෙදෙ
 ලොකෙ නං දෙවං වා මනුස්සං වා න පස්සාමිති දිපෙති. **ඉතො වා**
පනාති ඉතො වා පත මම සාසනතො. **ආග්ගෙසානි** පරිනොසෙය්‍ය.
කාමගුණාති කාමසිතබ්බධෙස්ස නාමා, බ්බන්ධෙස්ස නාමා.
වක්ඛවිසෙකස්සාති වක්ඛවිසෙකස්සෙත පස්සිතබ්බා. **ඉට්ඨාති** පරියෙසි
 තබ්බා. **කන්තාති** කමතියා. **මනාපාති** මනවසිසා. **පිසරුපාති**
 පියජාතිකා. **කාමුපසංගිනාති** කිලෙසකාමෙත උපසංගිතා. **මුද්දති**
අභිඥාපිපබ්බෙසු සඤ්ඤං යපෙතො හත්ථුද්ද. **ගණනාති** අවජ්ඣ
 ගණනා. **සම්බාති** පිණ්ඩගණනා. යාය බෙදාතං ඔලොකෙතො “ඉධ
 ඵතතකා විභි භවිස්සනති; රුකං ඔලොකෙතො “ඉධ ඵතතකාති
 ඵලාති භවිස්සනති; ආකාසං ඔලොකෙතො “ඉමෙ සකුණා ඵතතකා
 භවිස්සනති”ති ජානනති. **ගොරකෙකිනාති** අත්තනො වා පරෙසං වා
 ගාවො රකිතිතො පඤ්චගොරසවිකකයෙන ජිවනකමෙවත. **ඉක්කමො**
 වුවති ආවුධං ගහෙතො උපට්ඨානකමං. **ගජපොට්ඨනති** විතා
 ආවුධෙන¹ රජකමකරණං. **සිපසඤ්ඤානරනති** ගතිතාවසෙසහත්ථි
 අස්සසිපපාදි. **සීතස්ස පුරකවතොති** ලකං විස සරස්ස සීතස්ස
 පුරතො සීතො; සීතෙන බාධිගමානොති අත්තො. **ජිස්සමානොති**
 කමපමානො² සට්ඨිගමානො. **මිසමානොති** මද්දමානො. **අසං ගිකම්බ**
මෙති අසං මුද්දදිභි ජිවිකාකප්පනං ආගමම සීතාදිපච්චයො කාය
 කිලමථාබාධො කාමානං ආදීනවො. දෙසො හි: ආදීනභාවං අතිවිස
 කපණතං වාති ගච්ඡති ඵතෙනාති=**ආදීනවො**. **සඤ්චිකොති**
 පච්චකෙකා සාමං පස්සිතබ්බො. **දුක්ඛකම්බෙකොති** දුක්ඛරුසි. කාමා
 පච්චයධෙස්ස අස්ස හෙතුති=**කාමහෙතු**. කාමා මුලධෙස්ස නිදන
 මස්සාති=**කාමනිදුනො**. ලිභිගවිපලාසෙන පත **කාමනිදුනති** වුත්තං.
 කාමා කාරණධෙස්ස අධිකරණමස්සාති=**කාමාධිකරණො**. **කාමාන**
මෙව හෙතුති ඉදං නිගමවචනං. කාමපච්චයා උපපජ්ජති යෙවාති
 අත්තො. **උට්ඨගතොති** ආජිවසමුට්ඨාපනවිරියෙන උට්ඨගත්තස්ස.
සමතොති නං විරියං පුබ්බෙනාපරං සවෙනතස්ස. **වාසමතොති**
 වායාමං පරකකමං පයොගං කරෙන්නතස්ස. **ආරකබාධිකරණනති**
 ආරකකාරණං. **කිනතීති** කෙන නුබො උපායෙන. **කාමහෙතුති**
 කාමපච්චයා. රජානො විවදනතීති අත්තො. **කාමනිදුනං කාමාධි**
කරණනති ඵත්ථ භාවනපුංසකං. කාමෙ නිදුනං කතො කාමෙ අධි
 කරණං කතො විවදනතීති අත්තො. **කාමානමෙව හෙතුති** ගාමතිගම
 සෙනාපතිසානන්තරුදිසඬාතානං කාමානංයෙව හෙතුපි විවදනති.
උපකතමනතීති පහරනති. **අසිවමමනති** අසි වෙව බෙට්ඨකඵලකාදීති ව.
බහුකලාපං සත්තසකිකොති බහුං ගහෙතො සරකලාපං සත්තසකිකො.
උගතොබ්බුහනති උගතො රුසිභුතං. **පකම්ඤ්ඤනතීති** පවිසනති. **විජජ්ජා**
තලගෙනසුති විපරිවත්තනෙනසු. **අද්දවලෙපනා උපකාට්ඨොති**

1. ආවුධෙන-බහුසු. 2. රුපපමානො-කමචි.

වෙත් මනුස්සා පාකාරපාදං අස්සබ්‍රුසණ්ඨානෙන ඉට්ඨකාහි විනිත්වා
 උපරි සුධාය ලිඔපනති; එවං කතා පාකාරපාද උපකායිකොති
 වුවවනති; තං තිනෙන්න කලලෙන සිත්තා අභ්‍යවලෙපනා නාම
 හොනති. පකඛ්‍යනති¹ තාසං හෙට්ඨා තිබ්බඅයසුලාදීහි විජ්ඣා
 මානාපි පාකාරස්ස පිට්ඨලභාවෙන ආරොගිකුං අසකෙකානතාපි උප
 ධාවනතිසෙව. ඡවකකොට්ඨකාති² කුට්ඨගොමයෙන. අභිවග්ගනාති
 සත³දනෙන්න; තං අට්ඨදන්තාකාරෙන කත්වා නගරවාරං හිඤ්ඤා
 පටිසිස්සාමාති ආගතො උපරිවාරෙ සිතා තස්ස බක්ඛනයොත්තාති
 ඡිඤ්ඤා තෙන අභිවග්ගෙන ඔමදදනාති. සන්ධිමපි ඡිඤ්ඤාති⁴ සර
 සන්ධිමපි ඡිඤ්ඤාති. නිලොපනති ගාමෙ පගරිත්වා මහාවිලොපං
 කරොනති. ප්‍රකාශාපිකනති පණණාසමත්තාපි සට්ඨමත්තාපි පරි
 වාරෙත්වා ජීවගාහං ගහෙත්වා ආගරනති. පටිපත්තෙපි නිට්ඨනති⁵
 පඤ්ඤානකමමං කරොනති. ඡඤ්ඤාගච්ඡිතො ඡඤ්ඤාගප්පභාණනති
 නිබ්බාණං හි ආගමම කාමෙසු ඡඤ්ඤාගො විනිශ්චිතෙව පටිපත්ති ව;
 තස්මා නිබ්බාණං එවං වුත්තං. සාමං වා කාමෙ පටිජානිස්සනති⁶
 සාමං වා කාමෙ නිහි පරිඤ්ඤාති පරිජානිස්සනති. නට්ඨනාසාති
 තථා භාවාය. සථා පටිපථිනනාති යාය පටිපදාය පටිපත්තො.
 ඛනතිසකඤ්ඤා වාති ආදි විපුලෙන කුසලෙන ගතිතපටිසන්තිකං වත්ථා
 ලඛිකාරාදීනං ලභනට්ඨානෙන නිබ්බත්තං දස්සෙතුං වුත්තං. පණණරස
 වස්සදොසිකාති පණණරසවස්සවයා. දුතියපදෙපි එසෙව තයො. වයො
 පනෙත්⁷ කසමා ගණනාති? වණණසමපත්තිදස්සනත්ථං. මාතුගාමස්ස හි
 දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තස්සාපි⁸ එතස්මිං කාලෙ ථොකං වණණායතනං
 පසිදති. පුරිසානමපන විසතිවස්සපඤ්ඤාවිසතිවස්සකාලෙ පසන්නං
 හොති. නානිදිකාති ආදිහි ඡදොසවිරහිතං සරිරසමපත්තිං දීපෙති.
 වණණනිභාති වණණායෙව. සරිරං සිවපිකාස ජඛිතිනනති මතසරිරං
 ආමකපුසානෙ පාතිතං. එකාහං මතස්ස අස්සාති=ප්‍රකාශමයං. මහ
 මනනති ආදිසුපි එසෙව තයො. හස්සා විය වායුනා උද්ධං ජීවිතපරියා
 දනා යථාකමං සමුග්ගතෙන සුතභාවෙන උද්ධමානත්තා=උද්ධ
 මානකං. විනිලං වුවවති විපරිහින්නවණණං. විනිලමෙව=විනිලකං.
 පටිකකුලත්තා කුච්ඡිතං වා විනිලනති=විනිලකං. (මංසුස්සදට්ඨානෙසු
 රත්තවණණස්ස පුබ්බසනතිවයට්ඨානෙසු සෙනවණණස්ස යෙතුයොන ව
 නිලවණණස්ස*)නිලට්ඨානෙසු නිලසාවකපාරාතස්සෙව ඡවසරිරස්සෙන
 අභිවචනං. පරිහින්නට්ඨානෙහි (නවති*) වා වණමුඛෙහි විස්සදමානං
 පුබ්බං=විපුබ්බං, විපුබ්බමෙව=විපුබ්බකං. පටිකකුලත්තා වා කුච්ඡිතං
 විපුබ්බනති=විපුබ්බකං. විපුබ්බකං ජාතං, තථා භාවං ගතනති=
 විපුබ්බකජාතං. ඛජ්ජමානනති උදරාදිසු නිසිදිත්වා උදරමංසමට්ඨ

1. පකඛ්‍යනති-මු: I & ජකඛ්‍යනති-සනා. ප. සු. 3. වයාපදෙසං-ලි: III & මු:
 2. පවා-ලි: I, ඡවා-ලි: II, & ඡඤ්ඤා-ලි: III, 4. නිබ්බත්තායපි-ලි: I, II,
 * ලෙඛනි අනන්තපාඨා ලි: I, II නන්ති.

මංසඅක්ඛිකුටාදීති ලුඤ්චිත්වා බාදියමානං සමංසලොභිතානති සෙස මංසලොභිතසුත්තං. නිමමංසලොභිතමක්ඛිතානති මංසෙ හි බිණෙ ලොභිතං න සුසායි; තං සක්ඛාය වුත්තං :- ලොභිතමක්ඛිතානති. අසෙඤ්ඤානි අසෙඤ්ඤාන දිසාභාගෙන. හත්ථවිසිභානති වතුසට්ඨි හෙදමපි හත්ථවිසිකං පාටියෙකකං විපජ්ජිණ්ණං, පාදවසිකාදිසුපි එසෙව නයො, නෙතෙවමසිකානිති අතිකකතාසංවච්ඡරුති. සුථිනීති අබොකාසෙ සිතානි වාතාතපවුට්ඨිසමඵයෙසා තෙරෙවසිකානෙව සුථිනී හොනති. අනෙතාභූමිගතානි පන විරකාලං තිට්ඨනති. විමුණ්ණක ජානානිති වුණ්ණවුණ්ණං හුත්වා විනිණ්ණාති. ඉධාපි තිබ්බාණං යෙව ඡන්දරගච්ඡිතයො, නෙව නසමිං සමයෙ අත්තබ්බාබ්බාසානි තහමිං සමයෙ අත්තනොපි දුක්ඛත්ථාය නෙව වෙනෙති. අබ්බාපජ්ජිකං සෙවාති නිදුක්ඛමෙව. සං ගික්ඛමෙව වෙදනා අනිවචාති යසමා වෙදනා අනිවො; තසමා අනිවොදිආකොරොව වෙදනාය ආදීන වොති. නිසාරණං වුත්තප්පකාරමෙව.

මහාදුක්ඛකුසල් සුත්තවග්ගොත්තං.

අට්ඨකුසල් සුත්තෙ :- ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතොති තස්ස පබ්බතස්ස ගිජ්ඣසදිසං කුටං අප්ථි; තසමා ගිජ්ඣකුටොති වුච්චති. ගිජ්ඣා වා තස්ස පබ්බතස්ස කුටෙ තිවිසනතීති=ගිජ්ඣකුටො. අනමතග්ගාසනති :-

“බ්බානං පටිපාටි බාතුආයනනාන ව,

අබෙබ්බාච්ඡන්තං වත්තමානා සංසාරෙති පවුච්චති”ති.

එවං වුත්තො අයං සංසාරෙ අනමතග්ගො. වස්සසතං වස්සසහස්සං ඤ්ණෙන අනුගන්ත්වාපි අනමතග්ගො අවිදිතග්ගො. නාස්ස සක්කා ඉතො වා එතෙතො වා අග්ගං ජාතිතුං; අපරිච්ඡන්තපුබ්බා පරකොට්ඨි අත්ථො. යදග්ගෙන වස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති, තදග්ගෙනෙව පච්ඡමාපි. වෙමජ්ජෙකියෙව සත්තා සංසරන්ති. එකසුග්ග ලස්සාති එකස්ස සත්තස්ස. කප්පනති මහාකප්පස්ස වතුත්ථාගං, එකං අසඬ්ඛෙය්‍යකප්පපරිමාණං කාලං. මහාකප්පනතිපි ආවරියා වදන්ති. අට්ඨිකබ්බලොති ආදීති තිණ්ඨි රුසිවෙවචනානෙව. ඉමෙසං පන සත්තානං සඅට්ඨිකාලතො අනට්ඨිකාලොව බහුතරෙ. ගණ්ඨුප්පාදකාදිපාණභූතානං හි එතෙසං අට්ඨි තප්ථි; මච්ඡකච්ඡපාදි භූතානමපන අප්ථි. තසමා අනට්ඨිකකාලං කලෙබරතිකෙබපරගින කාලඤ්ච අග්ගෙත්වා සාට්ඨිකාලොව ගගෙනබෙබ්බා. වෙසුලො පබ්බතොති ඉමං පබ්බතං වත්තාද්‍රිසවස්සසහස්සායුකස්ස කකුසක්ඛස්ස හගවතො කාලෙ ථාමමජ්ජිමා මනුස්සා වතුගෙන ආරොහනති, වතුගෙන ඔරොහනති. තිංසවස්සසහස්සායුකස්ස කොණ්ඨගමනස්ස හගවතො කාලෙ තිගෙන ආරොහනති, තිගෙන ඔරොහනති.

විනාං කීර බුද්ධානං අනතරෙ යොජනං පඨවි උස්සන්නා, සො පබ්බතො තියොජනුබ්බධො ජාතො. විසතිවස්සසහස්සාසුකස්ස කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ විහෙන ආරොහනති, විහෙන ඔරොහනති. වස්සසතාසුකස්ස අමහානං භගවතො කාලෙ මුහුතෙතන ආරොහනති, මුහුතෙතන ඔරොහනති. සථෙ සංහාරණො අස්සාති අවිපජනිණ්ණවසෙන සංහරිත්වා ධපෙනා කොච යදි සියාති පරිකප්ප වසෙන වදති. සමහානස්සච න විනස්සෙය්සාති තථා සමහතස්සච අට්ඨිකඛකලං පුතිභූතං වුණ්ණවිපුණ්ණස්සච අහුත්වා සථෙ න විනස්සෙය්සාති පරිකප්පවසෙන වදති. අයම්පනන්තො එවම්පරිමාණස්ස ලබ්බමානස්සෙව අට්ඨිපුඤ්ජස්ස වසෙන භගවතා සබ්බස්සුතස්සුතෙත පරිච්ඡිද්දිත්වා වුතෙතාති දට්ඨබ්බො. අයමෙත්ථ අභිප්පායො:- අනමතග්ගොයං සංසාරෙ, පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤයති. එකකප්පම්පි සක්ඛාවතො එකස්ස පුග්ගලස්ස අට්ඨිකඛකලො පමාණතො වෙපුලල පබ්බතප්පමාණො ගොති. බහුකා ව කප්පා අතිකකන්නා; න සකකා සඛිඛාදාං, තසමා අනමතග්ගො වත සංසාරෙ; පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤයතිති දට්ඨබ්බොති.

අයස්සච අත්ථො උපමාය බුද්ධකතතා වුතෙතා. බාහිරසමයස්මිං හි අත්ථො පරිතෙතා; උපමා මහති. “හත්ථි විය ගොණො; ගොණො විය සුකරො; සමුද්දො විය තලාන”නති වුතෙත න තෙසං තාදිසං පමාණං ගොති. බුබ්බසමයෙ පන උපමා පරිතතා; අත්ථො මහා. පාලියං එකකප්පං සක්ඛාවතතස්ස එකපුග්ගලස්ස අට්ඨිකඛකලස්ස පරිමාණ්ථපමාභාවෙන එකො වෙපුලලපබ්බතො ගතිතො. එවරුපානම්පන පබ්බතානං සතතොපි සො අට්ඨිකඛකලො මහතෙතා යෙව. කසමා? කප්පස්ස වතුත්ථො භාගො යොජනායාමවිත්ථාරස්ස සාසපරාසිනො වස්සසතස්ස වස්සසහස්සස්ස¹ අවවයෙන එකෙකඛිජගරණෙන ඛයං ගතකාල පරිමාණෙන පමිතො.²

නං කිස්ස ගෙතුති යෙන වායං වෙපුලලපබ්බතපරිමාණො අට්ඨිකඛකලො ඤ්ඤතබ්බො, සො ගෙතු කතමො? සො වා අත්ථො කිස්ස ගෙතු කෙන කාරණෙන ඤ්ඤතබ්බො? අනමතග්ගොයං සංසාරෙ; සතතානං පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤයති යසමා; තසමා එවං සො අත්ථො ඤ්ඤතබ්බොති යොජනා. එත්ථ පන සංසාරස්ස අනමතග්ගභාවාප දෙසෙන එකකප්පං සක්ඛාවතතස්ස පුග්ගලස්ස ජාති එතතකාති සහස්සා නිති වා එතතකාති සතසහස්සානිති වා අපරිමෙය්සාව. තසමා අට්ඨිකඛකලො වෙපුලලපබ්බතප්පමාණොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

දුකඛං පමමනුභූතනති තෙරසිකාදිහෙදං නිරවසෙසදුකඛං තුමොති අනුභූතං. තිබ්බනති³ තස්සෙව වෙච්චනං. බහලං හි දුකඛං තිබ්බනති³ වුවති, තාපනවසෙන වා තිබ්බනති වුවති. බ්‍රහ්මනති

1. 65 පිටෙක 12 පනතිකො පට්ඨාය ඔලොකෙතබ්බා.

2. උපමිතො-කත්ථි.

3. තිප්පකඛී-කත්ථි.

විඅසනං; විනාසොති අත්ථො. සද්ධිව්‍යාසනාදිනං වසෙන නං අනෙකවිධං.
කමසිති පුසානං; පඨවියෙව වා. සා හි තෙන පුතපුතං සරීරනිකේඛ
පෙන වඩ්ඪිතා. අලමෙමාති යුත්තමෙව. සබ්බසබ්බාරොසුති සහසන්තා
නාදිභෙදෙසු. නිබ්බිඤ්ඤානති නිබ්බිදං¹ ජනෙතුං; න නඤ්ඤං උප්පා
දෙතුං. විරජ්ජිතුනති න තෙසු රුගං ජනෙතුං. විමුච්චිතුනති තෙති
විමොක්ඛාය. ඉති වුත්තං මහෙසිනාති භගවා අත්තානං අඤ්ඤං
විය කතා දසොති. චෙසුලොති රුජගහං පරිවාරෙත්වා සිතෙසු
පඤ්ඤාසු පබ්බතෙසු විපුලභාවතො චෙසුලොති ලභිතාමො, තතො
එවමාග. සීතදිසාභාගෙන උතතගේ ගිජ්ඣකුටස්ස. ගිජ්ඣකුටේති
ගිරිබලජපුරනාමකස්ස රුජගහස්ස සමිපෙ. එත්තාවතා භගවා
එත්තකෙන කුසලෙන අනුපච්ඡින්නභවමුලස්ස පුත්ථජ්ජනස්ස අරිය
සම්මානං අප්පට්ඨෙධා අයමිදිසි කට්ඨිවසින්නාති වට්ටෙ ආදීනවං
දසොත්වා ඉද්දති අරියසම්මානං. පට්ඨෙධා අරියපුග්ගලස්ස අයමිදිසි
නඤ්ඤාති දසොත්තො:- සත්ථො අරියසම්මානීති ආදිමාග.

තත්ථ සත්ථොති යද්. අරියසම්මානීති අරණියතො=අරියාති;
අවිතථභාවෙන සම්මානී වාති=අරියසම්මානී; අරියභාවකරුති වා
සම්මානී, අරියෙහි වා බුද්ධාදිහි පටිවිජ්ඣිතබ්බාති, අරියස්ස වා බුද්ධස්ස
සම්මානී තෙන දිට්ඨතතා=අරියසම්මානී. සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතීති
සම්මා හෙතුතා සද්ධයෙන විපස්සනාපඤ්ඤාය සතිතාය මග්ග
පඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාපභාණ්භාවතාසච්ඡිකිරියාහිසමයවසෙන පස්සති.
දුක්ඛනති ආදි අරියසම්මානං සරුපදස්සනං. තත්ථ අනෙකුපද්දවා
බිට්ඨානතාය කුච්ඡිතභාවතො බාලජනපරිකප්පිතධ්වස්සභස්සබ්බතවිර
හෙන කුච්ඡිතභාවතො දුක්ඛං. දුක්ඛං සමුප්පජ්ජති එතෙනාති=දුක්ඛ
සමුප්පාදො; දුක්ඛසමුදයො. දුක්ඛං අනික්ඛමති එතෙන ආරම්භේ
පච්චයභුතෙන එත්ථ වාති=දුක්ඛස්ස අනික්ඛමො. නිලෙසෙහි ආර
කත්තා=අරියො, අරියන්තං අභිග්ගතං වසෙන අට්ඨබ්බිතො. නිලෙසෙ
මාරෙත්තො ගච්ඡති, නිබ්බාණ්ඤානෙහි මග්ගියති, සයං වා නිබ්බාණං
මග්ගතීති=මග්ගො. දුක්ඛස්ස වුපසමං නිරොධං ගච්ඡතීති=දුක්ඛවුපසම
ගාමි. ස සත්තකම්මනපුරමනති සො එවං චතුසච්චදස්සාථී අරිය
පුග්ගලො සොනාපනො ඉඤ්ඤානං තික්ඛමජ්ඣමුදුභාවෙන එකඤ්ඤ
කොලමෙකාලො සත්තකම්මනපුරමොති තීසු සොනාපනොසු සබ්බ
මුද්දිඤ්ඤො සමානො සත්තවාරපරමංයෙව භවාදීසු අපරපරාප්පතති
වසෙන සක්ඛාවිත්වා. දුක්ඛසසග්ගතාගේ භොතීති වට්ටදුක්ඛස්ස අත්ත
කරො හොති. සබ්බසඤ්ඤාජනකම්මානි අනුපුබ්බිත අග්ගමග්ගං
අධගන්ත්වා තීරවසෙසානං සඤ්ඤාජනානං බෙප්පනා. අරගත්තථලෙන
දෙසනා කුටං² ගණ්ඨි.

අට්ඨප්පුසුත්තවග්ගො.

පාවෙශ්‍යකාසී සුතො:- පාවෙශ්‍යකාසී පාවෙශ්‍ය නිවාසිනො. සතෙබ් ආරක්‍ෂකකාසී ආදිසු බුතභග්‍යමාදුතවසෙන තෙසං ආරක්‍ෂකාදිභාවො වෙදිතබ්බො. සතෙබ් සංඝසාප්තානි සතෙබ් සබ්බකා. තෙසු හි කෙටි සොතාපනතා, කෙටි සකදගාමිනො, කෙටි අනාගාමිනො, පුත්ථජ්ජනො වා බිණ්ණසවො වා නත්ති. චතුසු මහාසමුදදසුති සිතෙරුරංසිති පරිච්ඡින්නෙසු චතුසු මහාසමුදදෙසු. සිතෙරුරංසිති පාවිතපස්සං රජතමයං, දකඤ්ඤපස්සං මණ්ණිමයං, පච්ඡිමපස්සං ඵලිකමයං, උත්තරපස්සං සුවණ්ණමයං. පුබ්බදකඤ්ඤපස්සෙති නික්කන්තා රජතමණ්ණරංසියො ඵකතො හුත්වා මහාසමුදදපිට්ඨෙන ගන්ත්වා චක්කවාලපබ්බතං ආහව්ව තිට්ඨන්ති. දකඤ්ඤපච්ඡිමපස්සෙති නික්කන්තා මණ්ණිඵලිකරංසියො, පච්ඡිමුත්තරපස්සෙති නික්කන්තා ඵලිකසුවණ්ණරංසියො, උත්තරපාවිතපස්සෙති නික්කන්තා සුවණ්ණරජතරංසියො ච ඵකතො හුත්වා මහාසමුදදපිට්ඨෙන ගන්ත්වා චක්කවාලපබ්බතං ආහව්ව තිට්ඨන්ති. තාසං රංසිතං අන්තරෙසු චත්තාරෙණ මහාසමුදදා ගොන්ති, තෙ සක්ඛාය වුත්තං. ශුභතන්ති ආදිසු සෙන කාලාදිවණ්ණෙසු ඵකෙකච්ඡණ්ණකාලොච ගගෙනබ්බො. **පාටිපත්තිකාසී** පරිපඤ්ච තිට්ඨනකා පඤ්ඤානකාවොරු. **පාරදුට්ඨකාසී** පරදුරෙසු වාරිත්තං ආපජ්ජනකා. සෙසං වුත්තනගමෙව.

පාවෙශ්‍යකසුත්තවණ්ණනා.

සුභරපොතිකාස වස්සුකම:- තත්ථ මූලෙති යස්ස රුක්කස්ස චතුසු දිසාසු චතුසා ගෙට්ඨා උජ්ඣාමෙව්භාති පඤ්චවිධෙ මූලෙ, ඡෙදන ඵාලනපාණකවිජ්ඣිතාදිතා කෙනටි උපද්දවෙන අනුපද්දමෙ. පිරප්පවත්තතාය දුල්ලෙභ. සො රුක්කො. උපරි ඡිත්තනාපි සාබාසු සාබානං වසෙන සුත්තදෙව රුහති. ඵවමෙව ඡ්වාරිකනණ්ණානුසංසෙ අරහත්තමයෙන අනුගතො අසමුච්ඡින්නෙ තස්මිං තඤ්ඤිං හවෙ ජාතිආදිහෙදං ඉදං දුක්ඛං පුනපුනං නිබ්බත්තති යෙව්භාති අත්ථො. සංඝාති යස්ස පුග්ගලස්ස “අජ්ඣිතතිකස්සපාදාය අට්ඨාරස බාගිරස්ස පාදාය අට්ඨාරස”ති ඉමෙසං තණ්හාවිචරිතානං වසෙන ඡ්වාරිකතා සොතෙති සමන්තාගතා; මනාපෙසු රුපාදිසු සවණ්ණාය මනාපස්ස චණ්ණා තණ්හා භුසා බලවති ගොති; තං පුග්ගලං විපත්තකුසලතාය දුර්ග්ගමිං; පුනපුන උපපජ්ජනතො මහත්තභාවෙන වාහා හුත්වා ක්කානං වා විපස්සනං වා අනිස්සාය ථාගති සසිතා සම්භවං වහන්තිති අත්ථො. සමන්ති සබ්බධි සොනාති ඉමෙ තණ්හාසොනා වක්ඛුවාදාදිතං වසෙන සබ්බසු රුපාදිසු ආරම්භෙණ සවණ්ණො සබ්බධි සවන්ති නාම. ඉමෙ තණ්හාසොනා “රුපතණ්හා-පෙ-ධම්මතණ්හා”ති සබ්බභාවෙති¹වා සවණ්ණො සබ්බධි සවන්ති නාම. ලබාති පලිවෙසන

1. බක්ඛාචක-ලී: 1. II, පත්තසංචක-ලී: III, & සක්ඛිසංචක-මු: 1. පත්තසංචක-මු: II.
 2. හවෙති-බහුසු.

-වෙසන සංසිඛනවෙසන ව ලතා විශානි=ලතා. **උබ්බිජ් නිබ්බතීති** ඡහි වාරෙහි උපපජ්ඣා රූපාදිසු ආරම්භණෙසු තිබ්බති. **නඤ්ච දිස්වාති** තවපත වණනාලතං “එතෙසා වණනා උපපජ්ඣානා උපපජ්ඣ නීති ජාතධානාවසෙන දිස්වා. **පඤ්ඤාසාති** සතේන වතෙ ජාතලතං විශ මඤ්ඤාසාදය. මුලෙ ඡිඤ්ඤාසාති අතො, **සමිත්තානීති** අනුසරිතාති පයාතාති. **සිතෙහිතානීති** විවරදිසු පවත්තසිතෙහවසෙන සිතෙහි තාති ව; තණ්හාසිතෙහමක්ඛිතානීති අතො, **සොමනස්සානීති** වණනා වසිකස්ස¹ **ජනගුණො** එවරූපාති සොමනස්සාති **භවනී**. **තෙ සානසිතාති** තෙ තණ්හාවසිකා පුත්තලා සාතනිසිතා සුඛනිසිතා ව හුචා. **සුඛෙසිතො** සුඛං පරියෙසිතො භවනති. **තෙ චෙති** යෙ එවරූපා නරු තෙ; ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණාති උපගච්ඡන්තියෙවාති= **ජාතිජරූපො** නාම හොනති. **පජාති** ඉමෙ² සත්තා; තාසං³ කරණෙන තසිතාති සංඛං ගතාය වණනාය; **පුරකඛතා** පරිවාරිතා හුචා. **බාධිතොති** ලුඤ්ඤා අරඤ්ඤා බද්ධො සසො විශ. **පථි සප්පනති** භායනති. **සංසොජනසංඛසත්තාති** දසවිධෙන සංයොජන සංඛෙහන වෙව සත්තවිධෙන රුහසංඛාදිතා ව සත්තා බද්ධා; තසම් වා ලග්ගා හුචා. **විශ්ඤාති** චිරං දිසමඤ්ඤානං පුනපුනං ජාතිආදිකං දුක්ඛං උපගච්ඡන්තීති අතො. **නසමාති** යසමා තසිතාය පුරකඛතා පට්ටෙසිතා සත්තා; තසමා. **අනතතො** විශ්ඤං රුහාදිවිගමනං නිබ්බාණං පතේනොතො ආකංඛමානො **භික්ඛු** අරහත්තමග්ගෙන තෙතං **නසිතං** විනොදසෙ පඤ්ඤාදිතා නිහරිතා ඡබ්බෙය්‍යාති අතො.

සුඛරපොතිකාස වජ්ඣවණනා.

පරාභවසු තතස්ස කා උපපත්ති? මඛලසුත්තං කීර සුචා දෙව්‍යානං එතුදගොසි:-භගවතා මඛලසුත්තෙ සත්තානං වබ්බි ව සොඤ්චි ව එකංසෙන භවො එව කපිතො; නො පරාභවො. හඤ්ඤාති සත්තානං පරාභවමපි පුච්ඡාමාති මඛලසුත්තකථනදිවසතො දුතිශදිවසෙ දස සහස්සවක්කවාලදෙවතායො ඉමසම් වක්කවාලෙ සන්තිපතිචා එක වාලග්ගකොට්ඨකාසමනෙත දසපි විසමපි තිංසමපි වත්තාලීසමපි පඤ්ඤාසමපි සට්ඨපි සත්තතිපි අසීතිපි සුබ්බමත්තභාවං නිමිඤ්ඤා පඤ්ඤාත්තවරබ්බාසතෙ නිසින්නං භගවත්තං පරිවාරෙචා අවංසං. තතො සකෙක්කත ආණ්ඩෙතො අඤ්ඤාතරෙ දෙවපුත්තො භගවත්තං පරාභවපඤ්ඤං පුච්ඡෙනො **පරාභවනං** සුචිසන්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **පරාභවනනති** විතස්සන්නං. සුචිසන්ති පරාභවසෙන යං කඤ්චි සත්තජනං දසොති. **භගවනං** සුච්ඡිමාගමමාති මයං භගවත්තං පුච්ඡස්සාමාති තතො තතො වක්කවාලා ආගතා. කිං **පරාභවතො** මුඛනති පරාභවත්තස්ස පුරිසස්ස කිං මුඛං කිං වාරං කිං

1. තණ්හාතසිකස්ස-ලි: I, II. 2. ඉධෙකචෙම-මු. II. 3. තෙසං-ලි: I, II, & III.

කාරණං? පරභවකාරණෙ හි ඤාතෙ පරභවපුරිසොපි සකකා ඤාතුනති පරභවකාරණමෙව පුච්ඡි. අථ භගවා තස්ස පාකවකාරණන්තං පටිපකෙතන සද්ධිං පුග්ගලාබ්ධිකායා දෙසනාය පරභවකාරණං දිපෙන්නො ආහ “සුචිජානො”ති ආදි.

තස්සන්තො: යො භවං වසින්නො¹ අපරිභායන්නො පුරිසො, සො සුචිජානො, සුබෙන සකකා විජානිතුං. යස්ස පන පුරිසස්ස පරභවකාරණං පුච්ඡ්ථ; සොපි සුචිජානො. කථං? යො හි ඛම්මිකාමො දසකුසලකම්මපථඛම්මං භාමෙන්නො පිභෙන්නො සුඤ්ඤානො නද්වුරුපං පටිපජ්ජන්නො භවං වසින්නො¹ අපරිභායන්නො භොති, සො නං පටිපත්තිං දිස්වා ව සුත්වා ව එවම්මපටිපන්නත්තා භවං භොතිති ජාතිනබ්බන්තො සුචිජානො භොති. යො පන ඛම්මදෙසසී තමෙව ඛම්මං දෙස්සො න පිභෙන්නො න සුඤ්ඤානො නද්වුරුපං අපටිපජ්ජන්නො පරභවො පරිභායන්නො විතස්සන්නො භොති. සො තං පටිපත්තිං දිස්වා ව සුත්වා ව එවං අපටිපන්නත්තා පරභවො භොතිති ජාතිනබ්බන්තො සුචිජානො භොති.

අථ සා දෙවතා භගවතො භාසිතං අභිනද්ධමානා ආහ: ඉති භෙදිනති. තස්සන්තො: ඉති භගවතා යථාච්ඡිත්තප්පකාරෙනෙව එතං පුරිසස්ස පරභවකාරණං විජානාම ගණ්ඨාම ධාරෙම; විජානිතුං පුච්ඡිතෙසු පරභවකාරණෙසු එසො ඛම්මදෙසසීතාලකබ්බෙණො පර භවභෙදා පඨමො භොති. එවං අභිනද්ධිකා තතො පරං ඤාතුකාමා² ආහ: දුභිසම්මගමාති. ඉතො පරෙසුපි ඉම්නාව නයෙන අන්තො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන සත්තානං නානාවිධාති පරභවමුඛාති භොනති, න එකං න වෙ; තස්මා නාති දෙස්සතුං “අසන්නස්ස පියා භොනති”ති ආදිමාහ.

තත්ථ අසන්නො නාම ඡ සත්ථාරො; යෙ වා පනඤ්ඤපි අවුප සන්නෙන කායවච්චිමනොකමෙමන සමන්තාගතා; (නෙ අසන්නො අස්ස පියා භොනති. සන්නො නාම බුද්ධිපච්චිකබුද්ධිසාවකා; යෙ වා පනඤ්ඤපි උපසන්නෙන කායවච්චිමනොකමෙමන සමන්තාගතා;*) තෙ සන්නෙ අත්තනො පියෙ මනාපෙ නි කුරුතො, පිසන්ති හෙත්ථ වෙනෙය්‍යවසෙන වචනභේදෙ කතොති වෙදිතබ්බො. අථවා(පියං*)පිය මානො මොදමානො සන්නෙ න කුරුතො;න සෙවතිති අන්තො. අසන්තං ඛම්මං නාම වාසට්ඨිදිට්ඨි ගතාති-වා දසාකුසලකම්මපථා වා; නං භේදෙති පිභෙති. එවමෙතාය ගාථාය අසන්නපියතා සන්නාපියතා අසද්ධම්මරොව නඤ්ඤාති තිවිධං පරභවතො මුඛං චුත්තං. හෙත සමන්තාගතො පුරිසො පරභවති පරිභායති; තෙව ඉධ න පුරං වසීං පාපුණාති. තස්මා පරභවතො මුඛනති චුච්චති. නිශ්ශුචි නාම යො නිසිදන්නොපි

1. වසින්නො-ඛම්ම. 2. ඤාපෙතුකාමා-උ: & ඤාපෙතුකාපිතාය-මු: I.

* ලොඛි අත්තරිතපථා-උ: I, II, න පත්ති.

තිට්ඨනොපි සයානොපි නිද්දයතිශෙව. **සභාසීලී** නාම සඛගණිකා රමනං අනුසුතො. **අනුට්ඨානා**ති විරියතෙජවිරහිනො. උට්ඨාන සිඤ්ඤා න භොති. අඤ්ඤති වොදියමානො ගහට්ඨො වා සමානො ගහට්ඨකමමං; පබ්බජිතො වා පබ්බජිතකමමං න ආරහති. **අලසො**ති ජාතියා අලසො; සීතට්ඨානෙ සීතො වෙව භොති; නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නො එව; අත්තනො උසාගෙන අඤ්ඤං ඉරියාපථං න කපෙපති. රථසා ධර්මො විය කොධො පඤ්ඤාණමසාසනි=**මනාධපඤ්ඤාණො**. දෙසවරිතො බිප්පකොපි අරුකුපමචිතො එවරුපො භොති. ඉමාය ගාථාය නිද්දසීලිතාදිකං පඤ්චවිධං පරුහවමුඛං චුත්තං. තෙන සමන්තාගතො තෙව ගහට්ඨො ගහට්ඨවඩ්ඪිං න පබ්බජිතො පබ්බජිතවඩ්ඪිං පාපුණාති; අඤ්ඤදච්ඡු පරිහායතිශෙව. ජනිකං **මාතරං පිතරං වා ජිණ්ණිකං** සරීරසීලිතාය **ගතසොබ්බනං** යොබ්බ නාතිකකමෙන ආසීතිකං වා නාචුතිකං වා සයං කමමාති කාචුං අසමන්. **පහු සහො**නාති සමන්තො. සනො සුඛං ජීවමානො. ඉමාය මාතාපිතුතං අහරණං එකංව පරුහවමුඛං චුත්තං. තෙන සමන්තා ගතො මාතාපිතුහරණෙ ආතිසංසං න පාපුණාති. අත්තනො මාතා පිතරොපි න හරති, කං අඤ්ඤං හරියාතිති නිද්දඤ්ච වජ්ජනියතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණොනො පරුහවතිශෙව.

පාපානං බාහිතත්තා=**බ්‍රාහ්මණං**; සමිත්තත්තා=**සමණං**. බ්‍රාහ්මණ කුලප්පහවන්ති වා=**බ්‍රාහ්මණං**. පබ්බජ්ජපගතං **සමණං**. තතො අඤ්ඤං කඤ්චි යාවනකං. **මුසාවාදෙන වඤ්ඤති**ති “වද හනෙත්ත පච්ච යෙනා”ති පචාරෙතො යාමිතො වා පටිජාතිතො පච්ජ අපදානෙන වා තං තං¹ විසංවාදෙති. ඉමාය වඤ්චනමෙවෙකං පරුහවමුඛං චුත්තං. තෙන සමන්තාගතො ඉධ නිද්දං සමපරයෙ දුග්ගතිං සුග්ගියං අධිප්පාය විපතතිඤ්ච පාපුණොනො පරුහවති.

පහුනචිතොති පහුහජාතරුපරජතමණීරතනො. **සතිරඤ්ඤා**ති සකභාපණො. **සහොජනො**ති අනෙකසුපවාසඤ්ඤානභොජනසමපනො. **එහො භුඤ්ඤති සාදුති** භොජනාති අත්තනො පුත්තානමපි අදකා පටිච්ජනොකාසෙ භුඤ්ඤති. ඉමාය භොජනමිච්ජරියමෙවෙකං පරුහව මුඛං චුත්තං. තෙන සමන්තාගතො නිද්දඤ්ච විවජ්ජනියතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණාති. චුත්තනයෙනෙව සබ්බං සුත්තානුසාරෙනෙව යොජෙතබ්බං.

ජාතියදොධාති අහං ජාතිසමපනොති ජාතියං නිසාය මානං ජනෙතො වාතපුරිතහත්තා විය උට්ඨමානො හුතො න කසාපි ඔතමති. එස නයො ගොත්තධනන්දොසු. ඉමාය වච්ඡුතො වතුබ්බිධං ලකඛණො එකමෙව පරුහවමුඛං චුත්තං.

ඉපිට්ඨනෝනාති ඉපිට්ඨ සාරතො. යං කිංඤ්ඤි අනි; තං සබ්බමපි දඬා අපරපරං ඉපිට්ඨං¹ සංඛණ්ණාති. තථා සබ්බමපි අතතනො සත්තකං නික්ඛිපිතා සුරුපානසුතො සුඤ්ඤිතො. නිවන්සාවකමපි නික්ඛිපිතා ජුතකිලුතසුතො අක්ඛඤ්ඤිතො. හෙති නිති යානෙති යං කිංඤ්ඤි ලද්ධං තස්ස විනාසනතො ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙතිති වෙදිතබ්බො. ඉමාය තිවිධං පරුභවමුඛං වුත්තං.

සොඤ්ඤි දුරෙතිති අතතනො දුරෙති. සො හි පුරිසො වෙසියානං ධනපපදනෙන පරදුරසෙවනෙන රුජදණ්ඩාදීනි පරුභවතිති ඉමාය ද්විධං පරුභවමුඛං වුත්තං.

අනිත්තසොබ්බනෝති යොබ්බනං අනිච්ච ආසිතිකො වා නාවුතිකො වා හුතො. ආනෙතිති පරිගණ්ණාති. තිමබරුක්ඛිනති තිමබරු² ඵල සදිසථනිං තරුණදුරිකං. නය්සා ඉය්සා න සුපතීති “දහරුය මහලු කෙන සද්ධිං රති ව සංවාසො ව අමනාපො. මාගෙව තරුණං පතෙය්සා”³ති ඉය්සාය නං රක්ඛිතො න සුපතී. යස්මා කාමරුගෙන ව ඉය්සාය ව ඛය්සමානො ඛතිද්ධා කම්මනෙන ව අපපයොජෙනො පරුභවති. ඉමාය ඉය්සාය අසුපතං එකංව පරුභවමුඛං වුත්තං.

සොණ්ඩිනති මච්ඡමංසාදිසු ලොලගෙධජාතං. විකිරණිනති තෙසං අන්ධාය ධනං පංසුකං විශ් විකිරිතා නාසනසීලං. යො ඵවරුපං ඉය්සාපිසෙමි. ඤ්ජෙති; ලඤ්ජන⁴මුද්දිකාදීනි දඬා සරුවාසෙ වා කම්මනෙන වා වණ්ජජාදිවොහාරෙසු වා ව්‍යාවටං කරෙති⁵. සො තෙන ධනකයං පාපුණ්ණො පරුභවති.

අපපභොගො නාම සන්තිවිතානඤ්ච භොගානං ආයමුඛස්ස⁶ ව අභාවතො. මහානණ්ණාති මහතියා භොගතණ්ණාය සමන්තාගතො; යං ලද්ධං තෙන අසනතුටො. ඛනතිසෙ කුලෙති ඛනතියානං කුලෙ. සො මහාතණ්ණාය අනුපායෙන අතතනො දුශල්ලුතං අලබ්භ තෙය්සං වා පරසත්තකං රජ්ජං පතෙතො තං අපපභොගං යොධාදිතං දඬා රජ්ජං අපාපුණ්ණො පරුභවතියෙව.

ඉතො පරං යදි දෙවතා ප්‍රවේශ්‍ය්‍ය; තමපි භගවා කපේශ්‍ය. යස්මා පන සා දෙවතා “කිං ඉමෙති ප්‍රච්ඡිතෙති; එකමෙවෙත්ථ වඩ්ඛිකාරණං”⁷ තත්ථ”⁸ති විපප්පිසාරි⁹හුතා භුණ්ඨි අහොසි. තස්මා භගවා තස්සා අජ්ඣා සයං විදිතා දෙසනං සමාපෙතො ඉමං ගාථමාග: එතෙ පඤ්ඤව ලොකෙති.

තත්ථ පණ්ඩිතොති පරිච්ඡමංසාය සමන්තාගතො. අජිසොති න මග්ගෙන න ඵලෙන; අපිච්ච බො පන එතස්මිං පරුභවසංඛාතෙ අනරියෙ න රියතිති¹⁰=අජිසො. යෙන දස්සනෙන පරුභවෙ දිස්වා විචල්ලෙති;

1. අපරපරං-ලි: I, II. 5. සන්තිසිත්තානඤ්ච භොගානං ආයසමව-ලි, III. & මු. II.
 2. තිමබරුක්ඛ-ලි: I. 6. කරං-ලි: I, II. & මු. I. 8. අරිසෙ අරියති-ලි, I, II.
 3. ලඤ්ජන-ලි: & මු: I. 7. විපප්පිසාරිණී? අරියති-ලි, III. & මු. II.
 4. ව්‍යාවටං කාරෙති-ලි, I, II. & වෙය්‍යාවටං කාරෙති-ලි, III. & මු.

තෙන සමපන්නතො දස්සනිසමපනො. සලොකං භජනෙ සිව්නති සො ඵවරුපො සිවං බෙමං අනුපද්දවං දෙවලොකං භජති උපගච්ඡති. දෙසනාපරියොසානෙ පරුභවමුඛාති සුඤ්ඤා උප්පන්නසංවේශානුරූපං යොනිසො පදගිඤ්ඤා සොනාපනතිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලාති පත්තා දෙවතා ගණනං ටීතිවත්තා.

යථාහ:-

“මහාසමයසුතෙන ව අපො මඛලසුත්තනෙ,
සමචිතෙන රුහුලොවාදෙ ධම්මවකෙක පරුභවෙ.

දෙවතාසමිති තත්ථ අප්පමෙය්‍යා අනප්පිකා,¹
ධම්මාභිසමයො වෙත්ථ ගණනාතො අසංකිංසො”ති.

සමගවසුත්තවග්ගොත්තං.

අග්ගප්පසාදසුතෙ:- වුත්තං හෙනං භගවතා වුත්තමරහතාති ඵත්ථ වුත්තසද්දෙ කථනෙ දට්ඨබ්බො. තස්මා කපිතං භාසිතනති අත්ථො. හිසද්දෙ පාතුභවි බ්‍යත්තනති² ඵතස්මිං අත්ථො නිපාතො. සො ඉද්දති වුච්චමානස්ස සුත්තස්ස භගවතො බ්‍යත්තභාසිතභාවං ජොතෙති. ඵතනති ඉද්දති වක්ඛමානෙ ආසන්නපච්චකෙඛ දට්ඨබ්බං. සඛිභායන³ වසෙන හි වක්ඛමානසුත්තං. හණ්ඩාගාරිකොන බුද්ධියං උපෙඤ්ඤා ඵතනති වුත්තං. භගවතාති ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුගාරවස්සත්තං ඉමස්ස සුත්තස්ස දෙසකං සමමාසමුද්ධං දීපෙති. අරහතාති කිලෙ සෙති ආරකත්තාති ආදීති කාරණෙහි භගවා අරහනති වුච්චති. තෙන අරහතා. කස්මා පනෙත්ථ වුත්තං හෙනං භගවතාති වතා පුත වුත්තමරහතාති වුත්තං. අනුස්සවපටිකෙඛපෙන නියමදස්ස තත්ථං. යථා හි කෙනචි පරතො සුඤ්ඤා වුත්තමපි ත පන තෙන තං වුත්තමෙව; අපිච සුතමෙව භොති. ත ඵවමිධ. භගවතා හි වුත්තං හෙනං; තඤ්ච බො අරහතා සමමාසමුද්ධෙන පරතො අසුඤ්ඤා සංගුණාදින අත්තනා අධිගතමෙව වුත්තනති ඉමස්ස විසෙසස්ස දස්සනත්ථං චිත්තනුං වුත්තං. අධිකච්චනං හි අඤ්ඤං අත්ථං බොධෙ තීති තු පුතරුත්ති දෙසො. අප්පට්චන්තියවචනභාවදස්සනත්ථං වා; යං හි භගවතා වුත්තං; වුත්තමෙව තං; ත කෙනචි පටිකම්පිතුං සක්කා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං; සොතුනං අත්ථනිපථාදභතාවදස්සනත්ථං වා; යං හි පරෙසං ආසයාදිකං අජානනෙනා අදෙසෙ අකාලෙ වා වුත්තං; තං සච්චමපි සමානං සොතුනං අත්ථනිපථාදනෙ අසමත්ථතාය අවුත්තං නාම සියා. භගවතා පන ආසයාදිකුසලෙන දෙසකාලඤ්ච අත්ථසිද්ධිඤ්ච ජානනෙනා වුත්තං සොතුනං යථාධිපෙපත්තත්ථනිපථා

1. අප්පමෙය්‍යා-බහුසු 2. බාතුචිමුත්තනති-ලී. I, II, & ජොතහෙතිභිවෘත්තනති-මු. II, 3. සඛිභායන-ලී. & මු.

දනතො වුත්තමෙව. නත්ති තස්ස අවුත්තතාපරියායො. අරියෙහි අවිරුධි¹භාවදස්සනත්ථං වා; යථා හි වුත්තං හෙතං භගවතා; තථෙව තතො අපරභාගෙහි අරහතා අරියසංඝෙසනපි වුත්තනති.

ඉති මෙ සුත්තනති එත්ථ ඉතිසද්දෙ පකාරනීදස්සනාවධාරණේසු දට්ඨබ්බො. තත්ථ පකාරණෙන ඉතිසද්දෙන එතමත්ථං දස්සෙති: තාතා තයතිපුණ්ණෙනෙකජ්ඣාසයසමුදානං අත්ථව්‍යඤ්ඤානසම්පන්නං විවිධපාටි හාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවේධගමනීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානු රූපතො² සොනපථමාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බපකාරෙන කො සමන්තො විඤ්ඤානං? සබ්බත්ථාමෙන පන සොතුකාමනං ජනෙතාපි ඉති මෙ සුත්තං එකෙන පකාරෙන සුත්තනති. නීදස්සනත්ථෙන “නාහං සයම්තු; න මයා ඉදං සච්ඡිකත”නති අත්තානං පරිමොවෙනො ඉති මෙ සුත්තං එවං සුත්තනති ඉදුති වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නීදස්සෙති.³ අවධාරණත්ථෙන “එතදහං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනඤ්ඤා, ගතිමන්තානං, සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපධාරකානං යදිදං ආනඤ්ඤා”ති එවං භගවතා “ආයස්මා ආනඤ්ඤා අත්ථකුසලො ධම්මකුසලො ව්‍යඤ්ඤා කුසලො නිරුත්තරකුසලො පුබ්බාපරකුසලො”ති ධම්මසෙනාපතිතා ව පසත්ථභාවානුරූපං අත්තතො ධාරණ්ඩලං දස්සෙන්නො සත්තානං සොතුකමත්තං ජනෙති: ඉති මෙ සුත්තං; තඤ්ච ඛො අත්තො බ්‍යඤ්ඤාතො වා අනුනම්නධිකං එවමෙව; න අඤ්ඤා දට්ඨබ්බනති දස්සෙති. මෙසද්දෙ මෙ සුත්තං, මම සුත්තනති අත්ථවයෙ ඉධ යුජ්ජති. සුත්තසද්දස්ස සොනවාරුත්තසාරෙන උපධාරිතනති උපධාරණනති වා අත්තො ඉධ යුජ්ජති. තත්ථ ඉති මෙ සුත්තං මයා සොනවාරුත්තසාරෙන උපධාරිතං; මම සුත්තං සොනවාරුත්තසාරෙන උපධාරණනති උභයථාපි අත්තො දට්ඨබ්බො. එත්ථාහ: කස්මා පනෙත්ථ අඤ්ඤාසු පුත්තෙසු විශ් එවං මෙ සුත්තං එකං සමයනති ආදිතා කාලදෙසෙ අනපදි සිත්වා එවං නිදුනං භාසිතනති? අපරෙ තාව ආහු:—ආනන්දත්ථෙරෙන අභාසිතත්තා. ඉදං හි බුද්ධජිත්තරය උපාසිකාය භාසිතං. සා හි කප්පසතසහස්සමත්තෙකෙ පදුමුත්තරස්ස භගවතො සනතිකෙ බහුස්සුතානං උපාසිකානං අග්ගභාවං පටිප්පෙත්වා අමහාකං භගවතො කාලෙ රඤ්ඤා උදෙතස්ස අන්තපුරෙ සාමාවතිපමුඛානං පඤ්චනං ඉච්ඡිතානං දුසිපි මාතුට්ඨානෙ යත්තා සොතාපන්නා පටිසම්භිදුප්පන්නා සත්ථි කොමිඤ්ඤ විහරන්තො කාලෙන කාලං සන්ථි සනතිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්තං අන්තපුරං ආගන්ත්වා තාසං ඉච්ඡිතං සත්ථා දෙසිතනියාමෙන යථාසුතං ධම්මං කපේනති අත්තානං පරිමොවෙනා වුත්තං හෙතං භගවතා වුත්තමරහතාහි මෙ සුත්තනති නිදුනං ආරණ්‍යෙසි. යස්මා ව තස්මිංයෙව නගරෙ භගවතො සමමුඛා

1. අවිරුධි-බහුසු. 2. ඉධෙව දුතිසපිට්ඨං ඔලොකෙතබ්බං.

3. නිදස්සෙති දිපෙති-බහුසු.

සුඛා නදහු නදහෙව නාය නාසං භාසිතං; නසමා එකං සමයං භගවා.
කොසමබ්බයනති කාලදෙසං අපදිසිදුං පයොජනං නජී; සුපාකට
භාවතො. භික්‍ෂුණීයො වස්සා සනතිකො ඉමාති සුත්තාති ගණනිංසු;
එවං පරමපරය භික්‍ෂුසුපි නාය ආරොපිතනිදුතං පාකටං. අපායසමා
ආනන්දෙ ධම්මං සඛ්‍යායනොතා ඉමෙසං සුත්තානං නාය ආරොපිත
නියාමෙන නිදුතං ආරොපෙසිති. අපිච නානාතයෙති සමිතිකාර
මහාපෙරු සමමදෙව නානාතයෙති ධම්මවිනයස්ස සඛ්‍යායනාකාරං
ජානන්තා කන්ථි එවමෙසුත්තනති ආදිනා, කන්ථි තෙන සමයෙනාති
ආදිනා, කන්ථි ගාථාබ්‍රහ්මනවසෙන නිදුතං ධර්මපනා සඛ්‍යායංසු.
ඉතිවුත්තකස්ස ච අඤ්ඤං තබ්‍හාවනිමිත්තං න පඤ්ඤායති; ධර්මපනා
වුත්තං හෙතං-පෙ-සුත්තනති ඉදං වචනං. තෙනාහු අට්ඨකථාවරියා:
“වුත්තං හෙතං භගවතා”ති ආදිතයපච්චතා දසුත්තරසතසුත්තනතා
ඉතිවුත්තක”නති. ඉදුති පන තයො මෙ භික්‍ෂවෙ අග්‍රප්‍රකාශන
ආදිනා නයෙන නික්‍ෂිප්තස්ස සුත්තස්ස අපො වෙදිතබ්බො.

තත් අග්‍රප්‍රකාශන අග්‍රප්‍රකාශන සෙට්ඨසු පසාද අග්‍රප්‍රකාශන වා
පසාද. තත් පුරිමසමිං අපො අග්‍රප්‍රකාශන රහතතතයං වුච්චති.
තෙසු භගවා නාව අසදිසට්ඨන ගුණවිසිට්ඨට්ඨන අසමසමට්ඨන ච
අග්‍රප්‍රකාශන. සො හි අභිනිහාරං දසනං පාරමිතං පච්චයඤ්ඤ ආදිකං
කන්ථා බොධිසමාරාදුණෙති වෙච බුද්ධගුණෙති ච සෙසජනෙති අස
දිසොති අසදිසට්ඨන අග්‍රප්‍රකාශන. යෙ වස්ස ගුණා මහාකරුණාදයො; තෙ
සෙසසත්තානං ගුණෙති විසිට්ඨාති ගුණවිසිට්ඨට්ඨනසි සබ්බසත්තානම
නාය අග්‍රප්‍රකාශන. යෙ පන පුරිමිකා සමාසමබ්‍රහ්මා සබ්බසත්තෙති
අසමා; තෙති සද්ධං අයමෙව රූපකායගුණෙති වෙච ධම්මකාය
ගුණෙති ච සමොති අසමසමට්ඨනසි අග්‍රප්‍රකාශන. දුතියසමිං පනපො
යථාවුත්තසු බුද්ධාදිසු උපතනියා අග්‍රප්‍රකාශන පසාද; යෙ පන
අරියමග්ගෙන ආගතා අවෙච්චප්‍රකාශන; තෙ එකතෙනතෙව අග්‍රප්‍රකාශන
පසාද; අග්‍රප්‍රකාශනවිසිට්ඨන අග්‍රප්‍රකාශන. වුත්තං හි: අග්‍රප්‍රකාශන
බො පන පසත්තානං අග්‍රප්‍රකාශන විසාකොති. සාවතා හික්‍ෂවෙ
සත්තාති ආදිනා වචනෙන කාමරූපාරූපභවා එකවතුපඤ්ඤවොකාර
භවා සඤ්ඤාදිසඤ්ඤාදිතෙවසඤ්ඤාදිතාසඤ්ඤාදිභවාති නවවිධෙති භවෙති
සත්තෙ අනවසෙසතො පරියාදිසිතා දසෙසසි ධම්මරජා. කෙසං
අග්‍රප්‍රකාශනසිති නිද්ධාරණෙ වෙතං සාමිච්චනං. මහාරෙ පදසක්‍ෂි
කරෙ. අග්‍රප්‍රකාශන අකායනිති පදවිභාගො. අග්‍රප්‍රකාශන විසාකොති
අග්‍රප්‍රකාශන සමාසමබ්‍රහ්මා පසත්තානං යො පසාදෙ සො අග්‍රප්‍රකාශන සෙට්ඨා
උත්තමො කොට්ඨතො; තස්ස විසාකොපි අග්‍රප්‍රකාශන සෙට්ඨා උත්තමො
කොට්ඨතො උපාරතමො පඤ්ඤිතතමො. සො පන දුට්ඨො ලොකීය
ලොකුත්තරහෙදතො. තෙසු ලොකීයස්ස නාච :-

“යෙ කෙවි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ න තෙ ගමිස්සනති අපායගුම්, ¹
පහාය මාත්‍රසං දෙහං දෙවකායං පරිසුරෙස්සනති”ති.

1. අපායං-මු. & ඉබ්බ මහානාමසුත්තවර්ණනාය ව.

බුද්ධෝති කිත්තයන්තස්ස යස්ස කායෙ භවති පිති,
වරමෙව හි සා පිති කසිණෙනපි ජලබුද්ධස්සා”ති.

“සතං ගජථ සතං අස්සා සතං අස්සනථි රථා,
සතං කන්දකුසගස්සාති ආමුත්තමණ්ඩුණ්ඩලා,
එකස්ස පදවිතිගාරස්ස කලං නාගස්සාති සොළසි”නති.

“සාධු බො දෙව්‍යානමිඤ්ඤ! බුද්ධං සරණගමනං හොති. බුද්ධං සරණගමනගෙනු බො දෙව්‍යානමිඤ්ඤ! එවමිධෙකචෙව සත්තා කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජනති. තෙ අඤ්ඤ දෙවෙ දසති ධාතෙහි අධිගණ්හනති: දිබ්බෙන ආයුතා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුබෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙ යෙසන දිබ්බෙහි රූපෙහි-සද්දෙහි-ගණ්ඩෙහි-රසෙහි-ථොට්ඨබ්බෙහි”ති එවමාදීනං සුත්තපද්‍යනං වසෙන ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. තස්මා සො අපායදුක්ඛවිනිවත්තතෙන සද්ධිං සබ්බභවෙසු උලාරවිපාකද්‍යකොති දට්ඨබ්බො. ලොකුත්තරෙ පන සාමඤ්ඤඵලවිපාකද්‍යකො වට්ටදුක්ඛ විනිවත්තකො ව. දුට්ඨොපි චායං පසාදෙ පරමපරය වට්ටදුක්ඛං විනිවත්තෙති යෙව.

ධම්මාති සභාවධම්මා. සබ්බතාති සමෙච්ච සමතුය්‍ය පච්චයෙති කතාති=සබ්බතා. හෙතුහි චෙව පච්චයෙති ච න කතාති=අසබ්බතා. අපපච්චයං නිබ්බාණං. සබ්බතානං පටියොගි¹භාවෙන බහුවචනං කතං. අග්ගමකඛායෙති සො හි විරුගො සභාවෙනෙව සණ්ඨසුබ්බමභාවතො ච සත්තනතරපණ්ණිතතරභාවතො ගමති රභාවතො මදතිමදනාදිභාවතො ච අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමොති වුවවති. මදතිමදනොති ආදීති නිබ්බාණචෙවචනාති. තථා හි: තං ආගම මානමදපුරිසමදදිකො සබ්බො මදෙ නිමමදීයති.² කාමපිපාසාදිකා පිපාසා විනිශ්චයති. කාමාලයාදිකා ආලයා සමුග්ගාතීයනති. කමමකිලෙසවිපාකවට්ටා උපවජ්ජනති. තණ්හා බීයති. කිලෙසා විරජ්ජනති. සබ්බදුක්ඛං නිරුජ්ඣති. තස්මා මදතිමදනො-පෙ-නිශේධොති වුවවති. යා පනෙසා තණ්හා භවෙන භවං ඵලෙන භවිමං විනති සංසිබ්බතිති කතො වානනති වුවවති; තං එත්ථ නත්ථි; තස්මිං වා අධිගතො අරිය පුග්ගලස්ස න හොතිති නිබ්බාණං. අග්ගො විපාකොති එත්ථාපි “යෙ කෙවි ධම්මං සරණං ගතාසෙ, ධම්මොති කිත්තයන්තස්ස යස්ස කායෙ භවති පිති, සාධු බො දෙව්‍යානමිඤ්ඤ! ධම්මං සරණගමනං හොති-පෙ-දිබ්බෙහි ථොට්ඨබ්බෙහි”ති එවමාදීනං සුත්තපද්‍යනං වසෙන ධම්මපාසාදස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. එවමෙත්ථ සබ්බසබ්බත නිස්සරණදස්සනත්ථං³ අසබ්බතධම්මවසෙනෙව අග්ගභාවො ආගතො.

1. සද්ධිකානං වියොගි-මු & ලි. III, අසබ්බතානං වියොගි-ලි. I, II.

2. නිමමදීයති-ලි. I, II, නිමමදීයති පමදීයති-ලි. III & මු.

3. නිස්සරණත්ථං-ලි: I, II.

අරියමග්‍රහවසෙන පි අයමනෝ ලබනතෙව. වුත්තං හි:- “යාවතා හික්කවෙ ධම්මා සඛිතා; අරියො අධ්මිකිකො මග්‍ගො තෙසං අග්‍ර මක්කායති”ති; “මග්‍ගානධ්මිකිකො සෙට්ඨා”ති ව.

සඛිතා වා ගණා වා ජනසමූහසඛිතා යාවතා ලොකෙ සඛිතා වා ගණා වා. **තෙසං අග්‍රමක්කායති** අත්තනො සීලසමාධිපඤ්ඤ විමුත්තිආදියුණුවිසෙසෙන අග්‍රො සෙට්ඨා උත්තමො පවරෙති වුවෙති. **අදිදනති** යාති ඉමාති. **පුට්ඨසුග්ගලා**ති එත් පුරිසොති වා පුග්ගලොති වා එකත්ථාති එතාති පද්ධති. වෙනෙය්‍යවසෙන පනෙතං වුත්තං. ආහුනෙය්‍යොති ආනෙත්වා හුතිතබ්බං දුතබ්බනති=**ආහුනි**; මහපථලතාවකරණෙනො තං පටිග්ගහෙතුං යුතෙතාති=**ආහුනෙය්‍යො**. අඑවා දුරතොපි ආගතො සබ්බං සාපතෙය්‍යමපි එත් හුතිතබ්බං, සක්කාදිතමපි¹ ආගවනං අරහතීති වා=**ආගමනියො**. යො වායං බ්‍රාහ්මණානං ආගමනියො නාම අග්‍රා; යත් හුතං මහපථලනති තෙසං ලද්ධි.² සො වෙ³ හුතස්ස මහපථලතාය ආගමනියො. සඛිතාව ආගමනියො. සඛිත හුතඤ්ඤි මහපථලං ගොති. යථාහ:-

“යො ව වස්සසතං ජනතු අග්‍රං පරිවරෙ වනෙ,
එකඤ්ඤ භාවිතතතානං මුහුත්තමපි පුජයෙ,
සායෙව පුජනා සෙය්‍යො යඤ්ඤ වස්සසතං හුත”නති.

තසිදං තික්කායත්තරෙ ආගමනියොති පදං ඉධ **ආහුනෙය්‍යො**ති ඉමිනා පදෙන අත්තො එකං; බ්‍රහ්මඤ්ඤෙනො පන කිඤ්ඤිමත්තමෙව නානං. **ආහුනෙය්‍යො**ති එත් පාහුතං වුවෙති දිසාවිදිසතො ආගතානං පියමනාපානං ඤාතිමිත්තානං අත්ථාය සක්කාරෙන පටි යත්තං ආගතතුකදුනං; තමපි ධ්මපෙත්වා තෙ තථාරුපෙ පාහුතකෙ සඛිතස්සෙව දුතුං යුත්තං. තථා හෙස එකබුද්ධත්තරෙපි විනිවර්තන දිස්සති පියමනාපත්තකරෙති⁴ ධම්මෙහි සමන්තාගතොති. එවං පාහුතමස්ස දුතුං යුත්තං; පාහුතඤ්ඤ පටිග්ගහෙතුං යුතෙතාති=**ආහුනෙය්‍යො**. යෙසම්පන පාගමනියොති පාලි. තෙසං: යසම් සඛිතා පුබ්බකාරං අරහති; තසම් සබ්බපඨමං ආනෙත්වා එත් හුතිතබ්බනති=**පාගමනියො**. සබ්බප්පකාරෙන වා ආගවනං අරහතීති=**ආගමනියො**. ස්වායම්ධි තෙනෙවනෙත්ත පාහුනෙය්‍යොති වුවෙති. දක්ඛිණොති පරලොකං සද්දුතිත්වා දුතබ්බදුනං; තං අරහති=**දක්ඛිණො**ය වා හිනො මහපථලකරණෙනාති=**දක්ඛිණෙය්‍යො**. උගො හත්ථෙ සිරසි පඨට්ඨා පෙත්වා සබ්බලොකෙන කසිරමානං අඤ්ඤාලිකමං අරහතීති=**අඤ්ඤාලිකරණියො**. සඛිතා සදෙවකස්ස ලොකස්ස පුඤ්ඤවිරුහණට්ඨානං. සඛිතං තිස්සාය හි ලොකස්ස⁵ නානප්පකාරතිතසුඛතිබ්බත්තකාති

1. සක්කාරදිතමපි-මු: I & ස්වාම ඉතිවුත්තකට්ඨකථා. 4. මනාපාකාරෙහි-බහුසු.
2. තෙසං-සබ්බත්ථ. 3. සෙව-විසුචිමග්‍ග. 5. ලොකෙ-මු: II.

පුඤ්ඤානි විරුහනති. තස්මා සඛෙසා අනුනතරං පුඤ්ඤකෙබ්‍යනං ලොභස්ස. ඉධාපි “යෙ කෙච් සඛස්ස සරණං ගතාසෙ”ති ආදීනං සුභතපදනං වසෙන සඛෙස පසාදස්ස ඵලවිසෙසො, තෙනස්ස අග්ගතා අග්ගවිපාකතා ව වෙදිතබ්බා.

ශාථාසු පන අග්ගනොති අග්ගෙ රතනතත්‍යයෙ අග්ගභාවනො පසන්නානං. අග්ගං ධම්මනති රතනතත්‍යස්ස උත්තමභාවං දසබ්‍රාදි-සවාක්ඛාතතාදි-සුපටිපන්නතාදිශුණ්සභාවං විජානන්තානං. එවං සාධා රණතො අග්ගපාසාදවන්ත්‍රං දස්සෙත්වා ඉදුති අසාධාරණතො විභාගෙන දස්සෙත්වා:- අග්ගෙ චුදෙධති ආදි වුත්තං.

තත්ථ පසන්නානනති අවෙච්චපපසාදෙන ඉතරීතරපසාදෙන ව පසන්නානං අධිවුත්තානං. වින්ශුපසමෙති විරගෙ ව උපසමෙ ව. සබ්බරුගස්ස සබ්බෙසං කිලෙසානං අවචනාවිරුගගෙතුභුතෙ අවචනා උපසම්භෙතුභුතෙ චාති අත්ථො. සුඛෙති වට්ඨකබ්බකයභාවෙන සම්භාරුපසම්පුබ්බාවෙන ව සුඛෙ. අග්ගස්මිනති අග්ගෙ රතනතත්‍යයෙ දුතං පරිච්චජන්තානං.

තත්ථ ධර්මානං භගවන්තං චතුති පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා පුජේන්තා. සක්කරේන්තා, පරිනිබ්බුතඤ්ච භගවන්තං උද්දස්ස ධාතු වෙතියාදිකො උපට්ඨහන්තා පුජේන්තා සක්කරේන්තා බ්‍රුද්ධා දුතං දදන්ති නාම. “ධම්මං පුජේස්සාමා”ති යෙ ධම්මධරෙ ප්‍රග්ගලෙ චතුති පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා ධම්මං විරට්ඨිතිකං කරේන්තා ධම්මෙ දුතං දදන්ති නාම. තථා අරියසඤ්ඤං චතුති පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා තං උද්දස්ස ඉතරස්මිම්පි තථා පටිපජ්ජන්තා සඤ්ඤා දුතං දදන්ති නාම. අග්ගං පුඤ්ඤං පච්චික්ඛීති උළාරං කුසලං උපවිසති. ඉදුති පුඤ්ඤස්ස අග්ගවිපාකතාය අග්ගභාවං දස්සෙත්වා:- අග්ගං ආයුති ආදි වුත්තං.

තත්ථ ආයුති දිබ්බං වා මානුසං වා උළාරතමං ආයු පච්ඤ්ඤානි, වණ්ණණාති රුපසම්පදා, යසොති පරිවාරසම්පදා, කිත්තිති ථුති සොසො. සුඛනති කාමිකවෙතසිකසුඛං. බ්‍රහ්මනති කායබලං ඤාණ බලඤ්ඤා. අග්ගස්ස දුතාති අග්ගස්ස රතනතත්‍යස්ස දුතා. අථවා අග්ගස්ස දේශ්‍යධම්මස්ස දුතං උළාරං කත්වා තත්ථ පුඤ්ඤං පවතෙත්තා. අග්ගධම්මසමාතිනොති අග්ගෙන පසාදධම්මෙන දුතාදිධම්මෙන ව සතීතො සමන්තාගතො. අග්ගපසනො පමොදනීති යත්ථ යත්ථ උපපන්නා; තත්ථ තත්ථ අග්ගභාවං සෙට්ඨභාවං අධිගතො; අග්ගභාවං වා ලොකුත්තරම්ගප්ඵං අධිගතො; පමොදනී අතිරමති. අසම්පි අත්ථොති ආදිතොපපභුති යාව ශාථාපරියොසානා ඉමිනා සුත්තෙන පකාසිතො අත්ථො. අපිසද්දො සුභතනතරෙසු වුත්තත්ථං සම්පිණ්ණෙති.

අග්ගපසාදසුභතවණ්ණනා.

සමුහමකසුත්ත-පුත්තානන්ති කරණෙන සාමිවචනං. අරුණා ගාරෙ සුඤ්ඤාති සකෙ සරෙ යං අපි තෙන පටිජග්ගිතා; මනාපෙන වෙව කාසිකවාචසිකෙන ව පච්චුපට්ඨිතා. බ්‍රහ්මානි ගිහිකවෙති. ආදීති තෙසං බ්‍රහ්මාදිභාවසාධනස්ථං වුත්තාති. යථා හි බ්‍රහ්මුත්තො වතස්සො භාවනා අවිජ්ජිතා හොනති; මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාති. එවං මාතාපිතුත්තං පුත්තෙත්තං වතස්සො භාවනා අවිජ්ජිතා.

කුට්ඨගතස්මිං හි දුරකෙ “කද හු බො පුත්තකං අරුගං පටිපුණ්ණඅභිගපච්චබ්ගං පසයිස්සාමා”ති මාතාපිතුත්තං මෙත්තවිත්තං උපපජ්ජති. යද පනෙස මනෙ උත්තාතසෙය්‍යකො උභංගාති වා මබ්බුණෙති වා දට්ඨො දුක්ඛසෙය්‍යාය වා පිළිනො පරෙදති. තස්ස සඤ්ඤා පුත්තා මාතාපිතුත්තං කාරුණ්ණිකං උපපජ්ජති. ආධාරිත්වා පටි ධාරිත්වා කීලනකාලෙ ලොභනීය¹වයස්මිං වා සීතකාලෙ දුරතං ඔලො කෙත්වා මාතාපිතුත්තං විත්තං සප්පිමණෙති පක්ඛිත්තං සතවිභ්‍රත² කප්පාසපචලං වීය මුදුකං ආමොදිතං; තද තෙසං මුදිතා ලබ්භති. යද පන තෙසං පුත්තො දුර³භරණං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා පාරිශෙක්කං අගාරං අරුණාවසති, තද මාතාපිතුත්තං “සකෙකානිදුති පුත්තකො අත්තකො ධම්මතාය ජීවිතු”නති මජ්ඣිමනිකායෙ උපපජ්ජති; එවං තද උපෙක්ඛා ලබ්භති. එවං මාතාපිතුත්තං වතුබ්බිධස්සපි බ්‍රහ්ම විහාරස්ස ලබ්භතො බ්‍රහ්මසද්ධිවුත්තිතාය වුත්තං :- බ්‍රහ්මානි මාතා පිතුහනං අබ්බවන්තති.

යථා ව සමමුනි-උපතති-විසුද්ධිදෙවෙසු සබ්බසෙට්ඨා විසුද්ධිදෙවා බාලජනෙති කතං අපරාධං අගණෙත්වා එකන්තෙනෙව තෙසං අනත්භානිං අනුප්පතතිඤ්ඤා ආකඛින්නා වතුබ්බිධබ්‍රහ්මවිහාරස්ස යොගෙන අත්ථාය භිතාය සුඛාය පටිපජ්ජන්තා පරමදක්ඛිණෙය්‍යා හුත්වා අත්තති කතානං කාරුණං මහපථලතං ආවහන්ති. එවං මාතා පිතරෙ පුත්තානං අපරාධං අගණෙත්වා එකන්තෙනෙව අනත්භානිං අනුප්පතතිඤ්ඤා ආකඛින්නා වතුබ්බිධබ්‍රහ්මවිහාරස්ස ලබ්භතො අත්ථාය භිතාය සුඛාය පටිපජ්ජන්තා පරමදක්ඛිණෙය්‍යා හුත්වා අත්තති කතානං කාරුණං මහපථලතං ආවහන්ති. සබ්බදෙවෙති ව පඨමං තෙසං උපකාර වින්තතාය තෙ ආදිතොයෙව දෙවා; තස්මා සුබ්බදෙවාති වුත්තං.

මාතාපිතරෙ ව නාම පඨමං පුත්තෙත්තං තරුණකාලතො පට්ඨාය “එවං තිසිද, එවං තිට්ඨ, එවං ගච්ඡ, එවං සය, එවං භුඤ්ඤ, අයං තෙ මාතානි වත්තබ්බා, අයං තෙ නාතානි වත්තබ්බා, අයං භාතිකො, අයං භගිති”ති එවමාදීති සික්ඛාපෙනති. අපරභාගෙ අඤ්ඤා ආචරියා සිප්පාදීති සික්ඛාපෙනති, සරණසිලාති සමාදපෙනති, පාලිඅට්ඨකප්ඨං සික්ඛාපෙනති, පබ්බජ්ජං උපසම්පදං දෙනති, සොතාපතතිමග්ගාදීති පාපෙනති. ඉති මාතාපිතරෙ පඨමාවරියා, තෙන වුත්තං :- සුබ්බාවිජිණාති.

1. භොගනීය-කප්පමි.

2. විහව-කප්පමි.

3. දුර-කප්පමි.

ආනුනේශ්‍යාති දුරතො ආනේනා හුතීතබ්බනති=ආනුනිං අනන පානාදයො. මාතාපිතරෙ උපකාරබෙත්තතාය තං අරහතතීති=ආනු නේශ්‍යා. නං කිසසු හෙතුති මාතාපිතුන්නං බ්‍රහ්මාති අබිවළනං කෙන කාරණෙනාති වෙ? ආපාදකාති ජීවිතස්ස ආපාදකා; අනුප්පබ්බේන¹ පවත්තෙතතායෙ. පොසකාති හත්පාදෙ වඩේක්ඛා හදයලොතිතං පායෙතා පොසෙතායෙ. ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතායෙති පුත්තානං ඉමස්මිං ලොකෙ ඉට්ඨාතිට්ඨාරමමණදස්සනං නාම මාතාපිතරෙ නිස්සාය ජාතනති. ඉති මාතාපිතුන්නං පුත්තෙසු බහුපකාරභාවො බ්‍රහ්මාදිභාව භාරණං හොති. යෙන පුත්තො මාතාපිතුන්නං ලොකීයෙන උපකාරෙන පටිභාරං කාතුං න සමජ්ඣො හොති. වුත්තං හෙතං හගවතා:-

“විත්තාහං භික්ඛවෙ න සුප්පතිකාරං වද්ඪි, මාතුච්ච පිතුච්ච. එකෙන භික්ඛවෙ අංසෙන මාතරං පරිහරෙය්‍ය, එකෙන අංසෙන පිතරං පරි හරෙය්‍ය, වස්සසතාසුභො වස්සසතජීවී; සො ච තෙසං උච්ඡාදනපරිමද්දන නභාපනසම්මාහනෙන. තෙ ච තජේව මුත්තකර්මං චජෙය්‍යං. නඤ්ච භික්ඛවෙ මාතාපිතුන්නං කතං වා හොති පටිකතං වා. ඉමස්සා ච භික්ඛවෙ මහාපඨවියං පහුතරතනායං² මාතාපිතරෙ ඉස්සරියාධිප්ථෙව රජේ පතිට්ඨාපෙය්‍ය. නඤ්ච භික්ඛවෙ මාතාපිතුන්නං කතං වා හොති පටිකතං වා. තං කිසසු හෙතු? බහුකාරං³ භික්ඛවෙ මාතා පිතරෙ පුත්තානං ආපාදකා පොසකා ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතායෙ. යො ච භික්ඛවෙ මාතාපිතරෙ අස්සදො සද්ධාසම්පදාය සමාදපෙති තිවෙසෙති පතිට්ඨාපෙති. දුස්සිලෙ සීලසම්පදාය-මච්ඡරි වාගසම්පදාය-දුප්පඤ්ඤ පඤ්ඤාසම්පදාය-එතතාවතා ඛො භික්ඛවෙ මාතාපිතුන්නං කතඤ්ච හොති පටිකතඤ්ච අතිකතඤ්චා”ති.

පඤ්ඤ අනුකම්පකාති අනතනො පුත්තානං අනුග්‍රහාහකා. නම්මෙස්සයාති සායං පාතං උපට්ඨානං කතා “ඉදං මග්ගං උත්තමං පුඤ්ඤකෙතන”නති නම්කකාරං කරෙය්‍ය. සක්කරෙස්සයාති සක්කච්චං සක්කාරං⁴ කරෙය්‍ය පටිමානෙය්‍ය. ඉදාති තං සක්කාරං දස්සෙතො “අනෙත්තා”ති ආදිමාහ.

උච්ඡාදනේනාති දුග්ගතිං පටිවිනොදෙතා සුගතිකරණ්ණච්ඡාද නෙන. නභාපනේනාති සීතනාලෙ උණ්භාදකෙන උණ්භකාලෙ සීතොදකෙන ගතතාති පරිසිඤ්චිතා නභාපනෙන. නායං නං පාදිවර්ෂායාති එත් නිනති නිපාතමත්තං. යථා වුත්තපරිවරණෙන. සා පනායං පාරිවරියා පුත්තස්ස උභයලොකභිතසුඛාවහාති දස්සෙතො “ඉධෙව නං පසංසතී”ති ආදිමාහ.

සමුග්ගසුත්තවණ්ණනා.

1. අනුප්පබ්බේන-ලී: III & අනුප්පබ්බවසං-මු: II,

2. පහුතරතතාය-ඉතිවුත්තකට්ඨකථා.

3. බහුපකාර-කත්ථි.

4. සක්කච්චං-කත්ථි.

නිරසුප්පතතිසුත්තෙ :- කා තස්ස උප්පතති? අනුප්පතතිසෙව තස්සුප්පතති. එකදිවසං කීර්තිකු ධම්මසභායං සනතිසින්නා කාථං සමුද්ධාපෙසුං: ආවුසො ඉධෙකාවෙවා බහුං පාපං කම්මං කරෙති; එකාවෙවා බහුං පුඤ්ඤං; එකාවෙවා උභයවොම්සං කරෙති. තත්ථ වොම්සංභාරිතො කීදිසො අභිසම්පරයොති? අථ සත්ථා ධම්මසභං උපගතත්වා පඤ්ඤාත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො තං කාථං සුත්වා “භික්ඛවෙ මරණසන්නාසාලෙ සඛිකිලිට්ඨචිත්තස්ස දුග්ගති පාවිකඛිධා”ති දස්සෙන්නො ඉමාය අට්ඨුප්පතතියා ඉමං සුත්තං දෙසෙසි.

තත්ථ සුගහලනති සත්තං; සො භි කුසලාකුසලානං තඛ්ඛිපාභා තඤ්ච පුරණතො මරණවසෙන ගලන්නො ච පුග්ගලොති වුව්චති. පදුට්ඨචිත්තතති පදෙසෙන ආඝාතෙන දුට්ඨචිත්තං; රුගාදිනා වා පදුසිතචිත්තං. එවනති ඉදති වත්තඛබාභාරං දස්සෙති. **වෙනසා**ති අත්තතො විතෙතන වෙතොපරියායෙන.¹ **වෙනො**ති තස්ස චිත්තං. පටිවමාති පරිවර්තීත්වා. නහු ව යථාකම්මිපගඤ්ඤණස්සායං විසයොති? සම්මෙතං. තදු පවත්තමානඅකුසලචිත්තවසෙන පනෙතං වුත්තං. **ඉමමි වාසං සමසෙති** ඉමසමිං භාලෙ පදුට්ඨච්චත්ථිථියා පරිභාගෙති අත්ථො. න භි ජවනකකණේ භාලකිරියා අත්ථි. **සථාගතං නික්ඛිතො** එවං. **නිරසෙති** යථා ආභතං කිඤ්චි ආහරිත්වා යපිතං; එවං අත්තතො කම්මිනා නික්ඛිතො නිරයෙ යපිතො එව.

අපායනති ආදි නිරයස්ස වෙවචනමෙව. නිරයො භි අයසඛිධාතා සුඛා අපෙතොති=**අපායො**; සුඛගෙතුභුතා වා පුඤ්ඤසම්මතා අයා (අපෙතොති=**අපායො**, දුක්ඛස්ස ගති පරිසරණනති=**දුග්ගති**. දෙස බහුල නතා වා දුට්ඨෙන කම්මිනා නිබ්බතතා ගතීති=**දුග්ගති**. විවසා නිප්පතනති එත්ථ දුක්ඛකම්මකාරිතො, විතස්සනතා වා එත්ථ නිප්පතනති සම්භිජ්ජමානගිහපට්ඨඛිධාති=**විනිපාතො**. නත්ථි*) එත්ථ අස්සාද සඤ්ඤිතො අයොති=**නිරසො**. අථවා අපායගහණෙන නිරවර්තනයොති වුව්චති. නිරවර්තනයොති භි අපායො; සුගතීතො අපෙතතතා. න දුග්ගතී; මහෙසක්කානං නාගරුජාදීනං සම්භවතො. දුග්ගතිගහණෙන පෙතති විසයො. සො භි අපායො වෙව දුග්ගති ව; දුක්ඛස්ස ගතීභුතතතා. න විනි පාතො; අසුරසද්දිසං අවිනිපාතතතා. විනිපාතගහණෙන අසුරභායො. සොපි භි යථාවුත්තට්ඨෙන අපායො වෙව දුග්ගති ව; සබ්බසමුස්සයෙති විනිපාතතතා විනිපාතොති ව වුව්චති. නිරයගහණෙන අවිච්ඡාදි අතෙ කප්පකාරෙ නිරයොව වුව්චති. ඉධ පන සබ්බපදෙගිපි නිරයොව වුව්චති.

ගාථාසු පඨමගාථා ධම්මසඛිධාගසන්ථෙරෙති යපිතා. **ඤ්ඤා**ති පුබ්බ භාලකිරියා; ගෙතුවත්ථො **ඤ්ඤාසද්දො**. ජානනගෙතුති අත්ථො. **ගික්ඛුන සනතිසොති** ගහවා අත්තතො සනතිතෙ නිසින්නානං භික්ඛුනං එතං පරතො විති ගාථාති වුව්චමානං අත්ථං බ්‍යාකාසීති.

නිරසුප්පතතිසුත්තවර්ණනා.

1. වෙතොපරිසඤ්ඤණ-සෘ, ඉ. වු. අ. * . ලෙඛනකරිතපාඨා-ලි, III, න සත්ථි.

සුගතසංඛ්‍යාදේශය:- ඉමං ව චුත්තනායෙන අනුප්පත්තියෙව උප්පත්ති. සංඛ්‍යාදේශයානි රත්තනායෙසදාය භාවෙඵලසදාය ව පසන්නමානසං. සුගතීනි සුඤ්ඤා ගති, සුඛං වා ගති=සුගතී. සංඛ්‍යානි රූපාදිසම්පත්තීනි සුඵල අග්ගනි=සංඛ්‍යා. ලොකීනි ලොකීයනි එත් පුඤ්ඤපාපඵලානි; ලුප්තවේදන වා ලොකො. එත් ව සුගතීග්‍යහණෙන මනුස්සගතීසි සංඛ්‍යාගතී; සංඛ්‍යාග්‍යහණෙන දෙවගතී එව. සෙසං පාකට්‍මෙව.

සුගතසංඛ්‍යාදේශය.

දෙව්‍යාවචනසුත්තෙ:- දෙව්‍යානි උප්පත්තිදෙවො. තයො හි දෙවො: සම්මුතිදෙවො උප්පත්තිදෙවො විසුද්ධිදෙවොති. තෙසු සම්මුතිදෙවො නාම රුජානො ඛතියා. උප්පත්තිදෙවො නාම වාතුමග්ගාර්ථකතො පට්ඨාය තදුපරි දෙවො. විසුද්ධිදෙවො නාම ඛිණ්ණසවා. ඉධ පන කාමාවචරදෙවො අධිප්පෙතො. දෙවකාශානි දෙවසමුගතො, දෙවට්ඨා නතො වා; දෙවලොකතොති අනේවා. වචනධර්මොති මරණධර්මො; ආසුකකයෙන වා පුඤ්ඤකකයෙන වා උපට්ඨිතමරණොති අනේවා. සංඛ්‍යා සුඛගතීනානි පාතුගතීනි තස්ස උපට්ඨිතමරණස්ස පඤ්ච පුඛගතීනානි උප්පජ්ජන්ති; පකාසානි වා ගොන්ති. මාලා මිලාසනීති තෙන පිලක්ඛිතමාලා මජ්ඣන්තිකසමයෙ ආතපෙ ඛිත්තා විය මිලාසා විභතසොභා ගොන්ති. වජ්‍යානි කිලිස්සනීති සරද සමයෙ විගතවලාහකෙ ආකාසෙ අභ්‍යුසංක්කමානබාලසුරියසදිසප්භානි නානාවිදගවණණානි තෙන නිවත්තපාරුතවත්තානි තඤ්ඤෙ යෙව කාලං මෙ ඛිට්ඨා මද්දිතානි විය විගතප්භානි මලිතානි ගොන්ති. කවෙජ්ඣි සෙද මුච්චනීති සුපරිසුද්ධිජාතිමණි විය සුසිකිතසිප්පා වරියරවිතසුචණ්ණපටිමා විය පුඛෙඤ්ඤෙ සෙදමලප්ලලිකාරහිතසරියං තයං ඛණෙ උභොති කවෙජ්ඣි සෙද සඤ්ඤානි, සෙදධාර්ම පග්ගරන්ති; න කෙවලඤ්ඤා කවෙජ්ඣි යෙව; සකලසරියොපි¹ පනස්ස සෙදප්ල කණ්ණිකායො² මුච්චනීයෙව; යාති ආමුත්තමුත්තාරාලගවච්ඡිතො විය තස්ස කායො ගොති. කායෙ දුඛණ්ණිකං ඛිකාමනීති පුඛෙඤ්ඤා පටි සන්තිතො පඨාය යථානුභාවො එකයොජනවිශොජන-යාවචාදසයොජන මත්තමපි පදෙසං ආභාය ඵරිඤ්ඤා විජේජාතමානො කායො ගොති ඛණ්ඩවචපාලිවචාදිවරහිතො. න සිතං න උණං උපකාතකං. දෙව ඛිතා සොළසවස්සද්දෙසිකා විය ගොති. දෙවපුත්තො වීසතිවස්සද්දෙසිකො විය. තං ඛණ්ණෙව නිප්පභෙ නිත්තෙජ්ජායෙ විරූපභාවො අනුපට්ඨන්ති සණ්ඨාති. සතෙ දෙවො දෙවසතෙ නාතිරමනීති අත්තනො අව්ජ්ජගණෙනි සදා කිලුතපරිවාරණදිබ්බාසතෙ න රමනි; න විතතස්සාදං ලභති. තස්ස කිර මනුස්සගණනාය සත්ත්ති දිවසෙති

1. සරියො-කප්ඵි.

2. ජලිකායො-මු: II. ජලිකකණ්ණිකායො-මු: I & ජලිකණ්ණිකායො-ලි:

මරණං භවිස්සති¹ ඉමානි පුබ්බතිමිත්තානි පාතුභවතී. සො තෙසං උපපත්තියා එවරුපාය නාම සමපත්තියා විනා භවිස්සා මිති බලවසොකාභිභූතො හොති. කායෙ මහාපරිලාභො උපපජ්ජති. සබ්බගත්තෙහි සෙද්ධි මූලවනති. තං අබ්චාසෙත්තුං අසකෙකානේනා එකච්චො'බ්බාමි බ්බාමි'ති කන්දනේනා පරිදෙවනේනා කන්ථවි අස්සාදං අලභනේනා තහිං තහිං ආභිණ්ඛති. එකච්චො ඛිනිං² උපට්ඨ පෙත්වා කායවාචාහි විකාරං අකරොනේනාපි විශොගදුක්ඛං අසභනේනා විහඤ්ඤාමානො විවරති. ඉමානි පුබ්බතිමිත්තානි යථා ලොකෙ මහා පුඤ්ඤානං රුජරුජමහාමත්තාදීනංයෙව උක්කාපාතභූමිවාලවන්දනා හාදීති නිමිත්තානි පඤ්ඤායනති, න සබ්බෙසං.³ එවමෙව මහෙසක්ක දෙව්‍යානං යෙව උපපජ්ජනති. උපපන්නානි ව තානි ඉමානි මරණස්ස පුබ්බතිමිත්තානි නාමාති කෙවි දෙව්‍ය ජානනති; න සබ්බෙ. තත්ථ යො මඤ්ඤ නුසලකමෙවන තිබ්බතේනා; සො “ඉමානි කො ජානාති? කිං භවිස්සති”ති? භායති. යො පන මහාපුඤ්ඤා; සො බහුං මයා දුතං දිත්තං, සීලං රක්ඛිතං, පුඤ්ඤං උපවිතං; ඉතො වුත්තස්ස මෙ සුගතියෙව පාරිකඛාති න භායති. එවං උපට්ඨිතපුබ්බ නිමිත්තං පන තං ගහෙත්වා දෙවතා නන්දනවතං පවෙසෙනති, සබ්බදෙවලොකෙසු නන්දනවතං අත්ථියෙව.

තීති වාචානි අනුමොදෙනති ඉදුති වුවවමානෙහි තීති වචනෙහි අනුමොදෙනති; තඛිණ්ණානුරූපං පමොදං උප්පාදෙනති අස්සාසෙනති. ඉතොති දෙවලොකතො. සුගතීනති සුන්දරගතීං; මනුස්සලොකං සක්කිය වදති. ගච්ඡාති පටිසන්ධිගහණ³වසෙන උපෙති. එවං වුත්තෙති එවං දෙවෙහි තස්ස “ඉතො හො සුගතීං ගච්ඡා”ති ආදිනා වුත්ත වචනෙ භගවතා වුත්තෙ අඤ්ඤානගේ අනුසන්ධිකුසලො එකො හිඤ්චි එතෙ සුගතිආදයො විභූතතරෙ කාරුපෙත්තුං “එතං කීනනුවො භනෙත”ති ආදිවචනං අවොච.

සුගතිගමනසංඛ්‍යානති සුගතිගමනනති සමා කපිතං වණ්ණිතං ථොමිතං. මනුස්සත්තං හි සද්ධාදිගුණවිසෙසපටිලාභකාරණතො දෙවුපපත්තිභෙත්තුතො ව දෙව්‍යානං සුගතිගමනනති අභිසම්මතං. සං මනුස්සගුණොති එත්ථ සනති කිරියාපරාමසනං. යො සද්ධාපටිලාභොති අත්ථො. මනුස්සගුණොති මනුස්සෙසු උප්පන්නො මනුස්සභාවං වා පනෙතා. යස්මා දෙවලොකෙ උප්පන්නානං තථාගතස්ස ධම්මදෙසනා යෙභුයෙසන දුලලභා; න තථා මනුස්සානං. තස්මා වුත්තං: මනුස්ස භූතොති. තථාගතප්පච්චිකෙ ධම්මවිනිශ්චෙති තථාගතෙන දෙසිතෙ සික්ඛාත්තයසම්භවෙ සාසනෙ. තං හි ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මො වෙච්ච, ආසයානුරූපං විනෙය්‍යානං විනෙය්‍යතො විනෙයො වානි=ධම්ම විනෙයො. සද්ධං පටිලභතීති “සාධකානො භගවතා ධම්මො”ති ආදිනා සද්ධං උප්පාදෙති. සද්ධො හි ඉමස්මිං ධම්මවිනෙයෙ යථානුසිට්ඨං.

පටිපථිකයාණෝ දිට්ඨිමත්තිකසම්පදාසිංහපරමෙහි ආරාධෙති; සද්ධා මූලිකාත්තා පටිපත්තිසා. සුලඛලාභසම්බන්ධානනි එත් යථා තිරස්සද්ධස්ස වණ්ණාදිලාභො සත්තානං උපභොගස්සං ආවහති, බුදු පිපාසාදිදුක්ඛං පටිබාහති, දුෂ්ටද්වයං වූපසමෙති, මුත්තාදිධන ලාභගෙතු හොති, ලොකසත්තනිඤ්ඤ ආවහති. එවා ලොකීය ලොකුත්තර සද්ධාපි ලොකීයලොකුත්තරවිපාකස්සං ආවහති සද්ධා බුරෙහ පටිපත්තානං ජාතිජරාදිදුක්ඛං පටිබාහති, ගුණදුෂ්ටද්වයං වූපසමෙති, සමොඡ්ඤ්ඤාදිරත්තපටිලාභගෙතු හොති, ලොකසත්ත නිඤ්ඤ ආවහති. එවා සද්ධාපටිලාභස්ස සුලඛලාභනා වෙදිනබ්බා. යසමා වා අයං සද්ධාපටිලාභො අනුගාමිකො අනස්සද්ධාධාරණො සබ්බසම්පත්තිගෙතු; ලොකීයස්ස ච තිරස්සද්ධස්ස වණ්ණාදිධනලාභස්ස භාරණං. සද්ධායෙව හි දුක්ඛාදිති පුස්සද්ධාති කච්ඡා උපාරාමාදුර්ථි විතනුපකරණාති අබ්ගච්ඡති. තෙති ව අත්තනො ව පරෙසස්ස අත්ත මෙව සම්පාදෙති. අස්සද්ධස්ස පන තාති අත්තාච්ඡාති හොනති ඉධ වෙව සම්පදයෙව. එවමපි සද්ධාය සුලඛලාභනා වෙදිනබ්බා. ඉද්දති යාය සද්ධාය සාසනෙ කුසලධර්මෙස්ස ව සුප්පතිට්ඨිනො නාම හොති තියා මොක්ඛනතිසා. නං සද්ධං දස්සෙත්තං: “සා බො පනස්සා”ති ආදි වුත්තං.

තිවිට්ඨාති විත්තසත්තානෙ අනුපට්ඨා. මූලජානාති එත් සද්ධාය මූලං නාම සද්ධෙය්‍යවක්ඛුස්මිං ඕකප්පනගෙතුභූතො උපාය මනසිකාරෙ. අපිච්ඡ සප්පුරිසුපසෙවනං සද්ධම්මසම්මං යොතිස්සො මනසිකාරෙ ධර්මානුධර්මපටිපත්තිති ඛත්තාරි සොනාපත්තිසම්මාති මූලාති වෙදිනබ්බාති. පතිට්ඨිනාති අරියමග්ගාධිගමෙන කොතපි අකම්පනීයභාවෙන අවට්ඨිතා. තෙනෙවාහ: දළ්භා අසංභාදිසාති. පිරි කොතපි සංහරිත්තං භාපෙත්තං වා අසකකුණේය්‍යාති අත්තො, ඉති තෙ දෙවා නස්ස සොනාපත්තිමග්ගසම්බ්ගමං ආසිංසනානා එවා වදන්ති. අත්තනො දෙවලොකෙ කාමසුබ්බපභොගාර්භමෙව හි අරියපුත්තලං ඉච්ඡති. තෙනාහ: එති දෙව සුභපසුනනති.

පුස්සද්ධකයමරුණමපි ජිවිතිත්ථිස්සපච්ඡෙදෙනෙව හොතිති ආහ: වච්ඡි ආයුසම්බ්සාති. මනුස්සානං සහස්සානනි මනුස්සෙහි සහභාවං. නම්පන වච්ඡා පුන මනුස්සභූතොති වචනං නස්මිං මනුස්සභූතානං විජ්ජමානභාවදස්සනත්තං. යො හි මනුස්සජාතිකො සමානො පාණාති පානාදිභම්මං අකත්තබ්බං භච්ඡා රජාදිතො හත්ථෙද්දිකම්මකාරණං පාපුණ්ණෙනා මහාදුක්ඛං අනුභවති; අයං මනුස්සනෙරසිකො නාම. අපරෙ පුබ්බ භත්තමමුත්තා සාසව්ජාදනමපි න ලභති; බුප්පිපාසාහි භූතො දුක්ඛබ්බුලො භයහීනො භත්ථි පතිට්ඨං අලභමානො විවරති; අයං මනුස්සපෙනො නාම. අපරෙ පරධිතවුත්තිකො පරෙසං භාරං වා වහනොති භික්ඛමරියාදො වා අනාචාරං ආවරිත්තා පරෙහි සත්තජ්ජනො මරුණභයහීනො වනගහනතිස්සිතො දුක්ඛබ්බුලො විවරති හිනාහිතං අජානනොති අද්ද්ධසම්පාදුක්ඛවිනොදනාදිපරෙ; අයං මනුස්ස

තිරව්ණො නාම. යො පන අත්තනො තිනාතිනං ජානනො භාවමථලං සද්දහනො තිරොත්තපසමපනො සබ්බසන්තෙසු සංවේග බහුලො අකුසලකම්මපථො පරිවපේරෙනො කුසලකම්මපථො සමා චරෙනො පුඤ්ඤකිරියවජ්ඣති පරිපුරෙති; අයං මනුස්සධම්මෙ පතිට්ඨිතො පරමත්ථ¹මනුස්සො නාම. තෙ පන දෙවා තාදිසමේව මනුස්සං ඉච්ඡන්ති. තෙන පුන මනුස්සභූතොති වුත්තා. මනුස්සෙහි සහභාවං පනො; මනුස්සධම්මං අප්පහාය සිතොති අත්තො.

සුප්පවේදිනොති හථාගනෙත සමමා භටිතො. **සඤ්චඤ්ඤං දෙස සඤ්ඤානානි** යං යථාචුත්තදුච්චරිතෙහි අඤ්ඤං රාගදොසාදිසංඝිලෙස දොසෙහි සහප්පවත්තා අකුසලං; තඤ්චාපි හිත්වා, **අප්පමාණනා**ති සක්කම්මං උළාරං බහුක්කන්තුඤ්ච කරණ²වසෙන පමාණරහිතං. **තිරුප්පිනානි** කිලෙසොපබිරහිතං සුචිසුද්ධං නිම්මලං. එවං අවචන්ත මේව අපායචාරපිට්ඨායකකම්මං දස්සෙත්වා ඉද්දති සග්ගසම්පත්ති නිබ්බත්තභාගම්මං දස්සෙත්වා **නානො ඔප්පිකානා**ති ආදී වුත්තා.

ඔප්පිකානාති උප්පිවේපකකං අත්තභාවසම්පත්තියා වේව භොග සම්පත්තියා ව නිබ්බත්තකං පුඤ්ඤං භත්වා. කථං? **දුනේනානි** දුකං; ඉහරෙහි ඉහරං වුත්තා. **දුනේනානි** චා අහයදුකං වුත්තා, න ආමිසදුකමේවාති සීලස්සාපි සංගහො දට්ඨබ්බො. යස්මා පනොතෙ³ දෙවා අසුරකායභානිං දෙවකායපාරිපුරිමේව ඉච්ඡන්ති. තස්මා නස්සා උපායං දස්සෙත්තා:- **අඤ්ඤපි මවේව සද්ධම්මෙ බ්‍රහ්මවේදිනෙ** **නිවේශනා**ති ධම්මදුනෙ නියොජෙන්නි. **සදු මිදුනානි** යස්මිං කාලෙ **වචනා** ජාතෙය්‍යං, හදා ඉමාය යථාචුත්තාය අනුකම්පාය දුක්ඛාප නයනකාමතාය **දෙව** ඉමේ දෙවකායෙ **සුනිසුනි** උප්පජ්ජන්තවසෙන එහි ආගම්නාතිති ව අනුමොදෙනාති.

දෙවාවචනසුත්තවග්ගො.

පට්ඨානසුත්තො:- සුඛානිති සුඛතිමිත්තානි. **පස්සමානො**ති ඉච්ඡමානො ආකංඛිමානො. සීලනාති ගහට්ඨා ගහට්ඨසීලං, පබ්බජිතො චතුපාරිසුද්ධිසීලං. **රක්ඛක්ඛානා**ති සමාදිගිත්වා අවිනික්කමනො සම්මදෙව ගොපෙය්‍ය. **පසංසා මෙ ආගම්ඡතුති** කල්‍යාණො කිත්ති සද්දො ආගම්ඡතු. සීලවතො හි ගහට්ඨස්ස තාව “අසුකකුලස්ස පුත්තො සීලවා කල්‍යාණධම්මො සද්ධො පසන්නො දයඤ්ඤා කාරකො”ති ආදිතා පරිසමජේඛි කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්‍රහ්මචරීති; පබ්බජිතස්ස “අසුකො නාම හික්ඛු සීලවා චත්තසම්පන්නො සොරතො සුඛසංචාසො සගාරවො සප්පතියො”ති ආදිතා. **භොගා මෙ උප්පජ්ජන්තුති** එත්ථ සීලවතො ගහට්ඨස්ස සුවණ්ණරජ්ජනමණිආදයො භොගා අනුප්පන්නාපි උප්පජ්ජන්ති. උප්පන්නාපි රුජදණ්ඩාදිහි විනාසං න පාපුණන්ති. දුතස්ස මහපථලනං ආකංඛිමානා දයකා සීලසම්පන්නස්ස පබ්බජිතස්ස

1. පරමත්ථො-මු: II, 2. කරණ-ලි: III, 3. පන තෙ-කත්ථි.

දුතං දෙනති. තෙනසං සීලසම්පන්නස්ස පබ්බජිතස්ස චතුපච්චය සංඛ්‍යාතා හොගා උපපජ්ජන්ති. කාසස්ස හෙදුති උපාදින්නකකිකි පරිච්චාගා; ජීවිතිත්ථිසුප්පට්ඨෙද වා. පරමමරණාති චුතිතො උඤ්ඤාති. ඉමාති ඉධා-පෙ-රකෙඛස්සාති ඉමාති පසංසාහොගසුගතිසංඛ්‍යාතාති තිණි සුඛකාරණාති සීලස්ස ආතිසංසභුතාතියෙව, සීලං නිස්සාය පවත්තනති. තස්මා භාති පඤ්ඤාතො තෙසං කාරණභූතං සීලමෙව රකෙඛස්ස. මෙධාමිති මෙධාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතො, නිසො සුමෙ තිණි සුඛතිමිත්තාති, තස්ස සරූපං දස්සෙන්නො. සංසන්නි ආදිමාග.

තඤ්ඤාමිත්තාති ධනලාභං. පෙච්ච සගෙහ පමොදනනති පරලොකං ගතත්වා තිබ්බත්තට්ඨානභූතෙ සග්ගෙ සම්පත්තිඅනුභවන වසෙන පමොදනං. අභිරෝජනනාපි මෙ පාපනති අත්තනා පාපං අකරෙන්නො; ගරග්ගේන අපිසද්දෙන කරෙන්නො පගෙව සංඛිතියො හොතිති දස්සෙති. සංඛිතියො හොති පාපසමිති සො පරෙති “අයං පාපපුග්ගලං සෙවමානො තාදිසමෙව පාපං කරෙය්‍යා”ති පාපකමෙව ආසංඛිතකෙඛො හොති. අමණණා වස්ස රූහනීති පාපපුග්ගපුප සෙවනෙතෙව ගරගා වා අබ්භකකානදෙසො වා තස්ස උපපජ්ජති. ඤාදිසං ඤාදිතො මිත්තනති යාදිසං පුග්ගලං මිත්තං කරෙති. ඤාදි සංඤ්චපසෙවනීති¹ යාදිසං උපසෙවනි ව භජති ව; තෙන සද්ධිං ගව්ඡතිපි තිසිදතිපි සලලපතිපි සාකච්ඡතිපි. ස මෙ ඤාදිසංඤාති සො තෙන පුග්ගලෙන කායකමෙවන වචිකමෙවන මනොකමෙවන² තාදිසො හොති. කස්මාති වෙ? සභවාසෙ සංවාසතිමිත්තං³ යෙව සො තාදිසො හොතිති⁴ අරො. සමුද්ධො සමුද්ධො පරනති අත්තනො සමුද්ධං පරං සයමි තස්ස කිරියානුකරණවසෙන සමුද්ධො. සරො දිදො කලාපං⁵ වාති යථා නාම සරෙ විසෙන දිදො ලින්නො සරසමුග සංඛ්‍යාතං සරකලාපං අලිත්තමි අත්තනා සමුද්ධං උපලිමසති. එවං පාපෙන උපලෙපහසා ධිජරා පාපසංඛා පාපසංඛායො න භවෙය්‍ය. සුචිමච්ඡං ඤාසගෙහනාති යථා සුචිභූතං මච්ඡං ඤාසගෙහන උපනිසහති පුට්ඨකිකවසෙන ඛකිති; තස්ස තෙ ඤාස අපුචිකාපි සුචි දුග්ගකිමෙව මාණනී. නස්මාති යස්මා පාපමිත්තකල්‍යාණමිත්ත සෙවනාය අයං එදිසො ආදිතවො ආතිසංසො ව; තස්මා පලාසපුටස්ස විශ දුග්ගකිසුගකිවත්ථිසංසගෙහන අසාධුසාධුජනසන්නිස්සයෙන අත්තනො සම්පාකං දුක්ඛදුග්ගං සුබ්බදුග්ගං ඵලනිප්පතනි⁶ ඤාතො අසන්න පාපමිත්තෙ න උපසෙවෙය්‍ය; සන්නෙ සන්නදෙසෙ පසන්තො වා පණ්ණිනො සෙවෙය්‍ය.

ඉති භගවා පස්මගාථාය සීලකාරණාති සුඛතිමිත්තාති දස්සෙත්වා තතො පරුහි පඤ්ඤාති පාපමිත්තපුපසෙවනකාරණස්ස අවණණසංඛ්‍යාතස්ස පසංසාය⁷ පටිපක්ඛස්ස පරිවජ්ජන්නෙ සද්ධිං

1. යාදිසමුපසෙවනීති-කන්ඵ.

3. නිමිත්ත-කන්ඵ. 5. නිබ්බතනි-ලි: III.

2. කායකමෙවන මනොකමෙවන-කන්ඵ. 4. හොති තස්මාති-මු. I, 6. සංඛ්‍යාතස්ස-ලි: III.

කල්‍යාණමිත්‍යුපසෙවනෙන පසංසාසුබස්ස ආගමනං දස්සෙත්වා ඔසාන
ගාථාය තිණ්ණමපි සුබානං ආගමනකාරණෙන සද්ධිං ඔසානසුබං
දස්සෙතිති.

පට්ඨානසුත්තවණ්ණනා.

මාපුඤ්ඤාභාසිසුත්තො:- මා භික්ඛවෙ පුඤ්ඤානං භාසිත්වාති
භික්ඛවෙ දීඝරතතං කායවච්ඡිසංයමො, චත්තපච්චත්තපුරණං, එකාසනං,
එකසෙය්‍යා¹ ඉන්ද්‍රියදමො, බ්‍රිතධමෙමහි විත්තස්ස නිග්ගහො, සතිසම්ප
ජ්ඤාදො, කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන විරියාරම්භොති එවමාදීති යාති
භික්ඛුතා නිරන්තරං පවතෙත්තබ්බොති පුඤ්ඤාති; තෙහි මා භාසිත්වං, මා
භයං සන්තාසං ආපජ්ජිත්වං. තිස්සුකෙක චෙතං සාම්ච්චතං. ඉද්දති තතො
අභාසිතබ්බභාවෙ කාරණං දස්සෙතො “සුචක්ඛෙය්‍යා”නති ආදිමාහ.

තත්ථ කුන්තස්සාති² ඉට්ඨවිපාකස්ස කමනීයතො මනස්සිද්ධි
කමන්තො කන්තස්ස. ඉද්දති අත්තතො සුන්තත්තකාලෙ කතෙන
පුඤ්ඤකමෙත දීඝරතතං පච්චනුභූතං භවන්තරපච්චන්තං උලාර
තමං පුඤ්ඤවිපාකං උද්ගරිත්වා තමත්ථං පාකටං කරුණොතො අභි
ජ්ඣාමි ඛො පනාහනති ආදිමාහ.

තත්ථ මෙත්තවිත්තනති මෙත්තාසගගතවිත්තසිසෙත සමාධි
වුත්තො. භාවෙත්වාති උපපාදෙත්වා චෙව වරෙස්සත්වා ව. සත්ත සංවට්ඨ
විවට්ඨකපෙසති සත්ත මහාකපෙස. සංවට්ඨවිවට්ඨගහණෙනෙව හි
සංවට්ඨධාසි-විවට්ඨධාසිනොපි සභගතිතා. ඉමං ලොකිනති කාම
ලොකං. සංවට්ඨමානෙ සුදන්ති විතස්සමානෙ. සුදන්ති නිපාතමත්තං.
කපෙසති එත්ථ කපපසිසෙත ලොකො වුත්තො. ආහස්සරුපගො
භොමිති පටිසන්ධිගහණවසෙත ආහස්සරමුත්තං³ ලොකං උපගච්ඡාමි.
විවට්ඨමානෙති සණ්ඨගමානෙ ජායමානෙ. සුඤ්ඤානති කස්සපි සත්තස්ස
තත්ථ නිබ්බත්තස්ස අභාවතො සුඤ්ඤං. බ්‍රහ්මාති කාමාවචරසත්තෙති
සෙට්ඨට්ඨෙන නථා නථා බ්‍රුහිතගුණතායං බ්‍රහ්මවිහාරතො නිබ්බත්ත
ට්ඨෙන ව බ්‍රහ්මා. බ්‍රහ්මපාරිසර්ථබ්‍රහ්මපුරුෂෙතිතෙහි මහත්තො බ්‍රහ්මාති⁴
මහාබ්‍රහ්මා. තතො එව තෙ අභිභවිත්වා සීතත්තා=අභිභූ. තෙහි කෙත
විපි ගුණෙන න අභිභූතොති=අභිභූනො. අඤ්ඤාදක්ඛිති එකංසව්වතෙ
නිපාතො. දස්සාති දස්සනසිලො. අභිඤ්ඤාදානෙත පසන්ධිතබ්බං
පස්සාමිති අත්තො. සො හි අනිත්තානාගතපච්චුප්පන්තානං දස්සන
සමත්තො. වසමනතිති සෙසබ්‍රහ්මානං ඉද්ධිපාදභාවනාබලෙන අත්තතො
විත්තඤ්ඤා මම වසෙ පවත්ති. “හොමි”ති යොජෙත්තබ්බං.

තද්ද නිර බොධිසත්තො අට්ඨසමාපත්තිලාභීපි සමානො සත්තතිතං
අත්තතො ව පාරමිපුරණං ඔලොකෙත්තො තාසු එව චිත්‍ර සිංහගුම්භු
තිකත්තිං උපපාදෙත්වා මෙත්තාබ්‍රහ්මවිහාරවසෙත අපරපරං සංසරි.

1, සෙය්‍යා-බ්‍රහ්ම. 2, සුබස්සාති-කාමභි. 3, දෙව-ලී: I, 4: මහත්තොචාති-ලී. III, & ඉ

තෙත වුත්තං “සත්ත වසානි-පෙ-වසවන්ති”ති. එවමගවා රූපාවචර පුඤ්ඤස්ස විපාකමගත්තං පකාසෙත්වා ඉද්දති කාමාවචරපුඤ්ඤස්සාපි තං දස්සෙතොනා ජනනි-සක්කන්තානති ආදිමාග.

තත්ථ සකෙකා අහොසිනති ජනනි-ස වාරෙ අඤ්ඤත්ථ අනුපපජ්ජති නිරන්තරං සකෙකා අහොසිං. චතුති අවජ්ජියධම්මෙති චතුති ව¹ සංඛ්‍යාවන්තී ලොකං රඤ්ඤතිති=ශ්‍රීජා. වක්කරත්තං වත්තෙති, චතුති සම්පත්තිවක්කෙති ව වත්තති, තෙති ව පරං වත්තෙති, පරතිතාය ව ඉරියාපථවක්කානං වත්තො එතස්මිං අජ්ජිති=වක්කවන්ති. ධම්මෙන වරතිති=ධම්මිකො. ඤායෙන සමෙන වත්තතිති අජ්ජො. ධම්මෙනෙව රජ්ජං ලභිත්වා රූපා හොතිති=ධම්මිශ්ඡ. පරතිතධම්මකරණෙන වා ධම්මිකො; අත්තතිතධම්මකරණෙන² ධම්මරූපා. වාතුරත්තාය චතු සමුදානත්තාය චතුබ්බිධදීපවිභුසිත්තාය ව පඨවියා ඉස්සරොති=වාතු රත්තො. අජ්ඣත්තකොපාදිපථවත්තකෙ බහිශ්වා ව සබ්බරූපානො අදර්ශෙන අසත්තෙති විජෙසිති=විජ්ජාමි. ජනපදෙ ථාවරභාවං පත්තො, ත සක්කා කෙනවි තත්තො වාලෙතුං, ජනපදෙ³ වා තමති ථාවරියං පත්තොති= ජනපදත්ථාවරියපපත්තො. වක්කරත්තාදීති සත්තති රත්තෙති සමුපෙත්තොති=සත්තරත්තසමගතොගතො.

තෙසු හි රූපා වක්කවන්ති වක්කරත්තෙන අජ්ජනං ජිනාති. ගජ්ජි අස්සරත්තෙති විජ්ජෙන සුඛෙන අනුච්චරති. පරිණායකරත්තෙන විජ්ජන මනුරක්කති. සෙසෙති උපහොගසුඛං අනුභවති. පුරිමානි තිණි අදොස කුසලමූලජතිතකම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජනති; මජ්ඣිමානි අලොභ කුසලමූලජතිතකම්මානුභාවෙන; පච්ඡිමං පරිණායකරත්තං අමොග කුසලජතිතකම්මානුභාවෙනාති වෙදිතබ්බං. පදෙසරජ්ජානාති වුද්දන රජ්ජස්ස. එතද්දහොසිති අත්තනො සම්පත්තියො පථවෙකක්කත්තස්ස පච්ඡිමෙ වක්කවන්තිකාලෙ එතං “කිස්ස නුඛො මෙ ඉදං කම්මස්ස ඵල”නති ආදිකං අහොසි. සබ්බත්ථකමෙව⁴ තස්මිං තස්මිම්පි භවෙ එතං අහොසි යෙව. තත්ථායං වක්කවන්තිකාලවසෙන යොජනා. එවං මහිද්ධිකොති මණ්ඩරත්තගජ්ජරත්තාදිපමුඛාය කොසවාගතසම්පත්තියා ජනපදත්ථාවරියපපත්තියා ව එවං මහිද්ධිකො. එවං මහානුභාවොති වක්කරත්තාදිසමත්තාගමෙන කස්සවිපි පිලං අකරොත්තොව සබ්බ රාජ්ජි සිරසා සම්පට්ඨිජ්ජනසාසනවෙහාසගමනාදීති එවං මහානුභාවො. දම්මස්සාති වක්කාදිත්ථියදම්මත්තස්ස වෙව රුගාදිකිලෙසදම්මත්තස්ස ව. සංසම්මස්සාති කායවච්ඡිසංයම්මස්ස. තත්ථ යං සමාධාන⁵ වසෙන රුගාදි කිලෙසදම්මං භාවනාමයං පුඤ්ඤං; තං මෙත්තාබ්බවිභාරගුතං ඉධාධිපෙත්තං. තස්මිඤ්ච උපවාරපපණ්ණෙදෙන දුට්ඨො: යං අපපණ්ණ පත්තං, තෙනස්ස යථාච්චත්තාසු මිසු ක්කානගුමිසු උපපත්ති අහොසි. ඉත රෙන තිවිධෙනපි යථාර්ග්‍යං සක්කවක්කවන්තිආදිභාවොති වෙදිතබ්බං.

1. චතුති-බහුසු. 3. ජනපද-කත්ථි. 5. සංදාන-බහුසු.
2. කාරණෙන-කත්ථි. 4. සබ්බත්ථකමෙව-බු:II.

සුඤ්ඤමෙව සො සිතෙතිස්සාති යො අත්තකාමො කුලපුත්තො, සො තිවිධං පුඤ්ඤමෙව සිතෙතිස්සාති; අකතං වා කරෙය්‍ය; කතං වා තියොභාවාය පරිපුරෙය්‍ය. ආයනගහනති විපුලඵලතාය උලාරඵලතාය ආයතගං. පියමනාපඵලතාය වා ආයති උත්තමනති=ආයනගං. භාවසෙති අත්තනො සත්තානෙ උප්පාදෙය්‍ය වඩෙය්‍ය. එතෙ ඛමෙමති දුතාදිකෙ සුවරිතධමෙව. සුඛසමුද්‍රසෙති සුඛාතිසංසෙ. අබ්‍යාපජ්ඣං සුඛං ලොකනති කාමච්ඡද්ධිබ්‍යාබ්‍යාධවිරහිත්තතා අබ්‍යාපජ්ඣං; නිදුක්ඛං. පරපිලාභාවෙ පන වත්තබ්බං තත්ථි. ක්‍ෂාත්තසමා පත්තිවසෙන සුඛබ්‍රුලතා සුඛඤ්ච ඔහමලොකං; ඉතරපුඤ්ඤනං වසෙන ව තදඤ්ඤසමපත්තිභවසංඛාතං සුඛං ලොකං පණ්ණිනො උපපජ්ජති උපෙති.

මාසුඤ්ඤභාසිසුත්තවග්ගො.

අප්‍රමාදසුත්තෙ:- භාවිතොති උප්පාදිතො වඩිතො ව. බහුලිකතොති පුත්තපුත්තං කතො. අනෙති හිතෙ. තං හි අරණීයතො උපගන්තබ්බතො අනෙති වුවවති. සම්බන්ධන නිධානීති සමො පරිග්‍රහෙකො අවිජ්ජිතො පවත්නති. අප්‍රමාදෙති එත් අප්‍රමාදෙ පමාදපටිපක්කතො වෙදිතබ්බො. සො පනෙස පමාදෙ නාම පමජ්ජනා කාරෙ. වුත්තං හෙතං:- “තත්ත කතමො පමාදෙ? කායදුචරිතෙ වා වච්ඡුචරිතෙ වා මනොදුචරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණෙස්ස විත්තස්ස වොස්සග්‍ගො වොස්සග්‍ගානුපපදනං; කුසලානං වා ධර්මානං භාවනාය අසක්කචචකිරියතා අසාතචචකිරියතා අතිට්ඨිතකිරියතා ඔලීතවුත්තතා නික්ඛිත්තජ්ඣතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවතා අභාවනා අබ්‍රුලිකමමං; යො ඵවරුපො පමාදෙ පමජ්ජනා පමජ්ජිත්තතං අයං වුවවති පමංදං”ති. තස්මිං වුස්සපටිපක්කතො අප්‍රමාදෙ වෙදිතබ්බො. අත්තො හි සො සතියා අවිප්පවාසො; නිව්චං උපට්ඨිතාය සතියා වෙතං නාමං. අපරෙ පන සතිසමපජ්ඣඤ්ඤයොගෙන පවත්තා වත්තාරෙ අරුපිතො බක්ඛො අප්‍රමාදෙති වදනති. කාමපනායං අප්‍රමාදෙ භාවෙනබ්බොති? න අප්‍රමාදභාවනා නාම විසුං එකා භාවනා අත්ථි. යා කාවි පුඤ්ඤකිරියා කුසලකිරියා සබ්බො නා අප්‍රමාද භාවනානෙව වෙදිතබ්බොති. විසෙසතො පන විවට්ඨපතිස්සයසරණ ගමනං කාසිකාවාචසිකසංවරඤ්ච උපාදාය සබ්බො සීලභාවනා සබ්බො සමාධිභාවනා සබ්බො පඤ්ඤභාවනාති සබ්බො කුසලභාවනා අප්‍රමාද භාවනාති වෙදිතබ්බො.

අප්‍රමාදෙති හිදං මහනතං අත්ථං දීපෙති; මහනතං අත්ථං පරිග්‍රහෙකො තිව්චති; සකලමි තෙපිටකං බ්‍රහ්මවචනං ආහරිතො අප්‍රමාදපදස්ස අත්ථං කපෙන්නො ධර්මකපිතො අතිත්තං පක්කන්නොති¹ න වත්තබ්බො. කසමා? අප්‍රමාදපදස්ස මහනතභාවතො. තථා හි

සමාසවිවුද්ධා පරිනිබ්බාණසමයෙ අභිසංඛොධිතො පට්ඨාය පඤ්ච වත්තාඝ්‍රීසවසොසු අත්තනා භාසිතං ධම්මං එකෙන පදෙන සංඛගෙභ්වා දුස්සංතො “අපමාදෙන සමපාදෙථා”ති භික්ෂුනං ඔවාදමදුසි. අපමාදං පසංසනති දුනාදිපුඤ්ඤකිරියාසු අපමාදං අපමජ්ජනං පණ්ඩිතා බුද්ධාදයො පසංසනති වණේණනති. කසමා? යසමා අපම මනෙතා උභො අපෙඨ අධිගණනාති පණ්ඩිතො. කෙ පන තෙ උභො අත්ථාති? දිට්ඨිච ධම්මෙ සො අපෙඨා සො වපෙඨා සමපට්ඨිකොති එවමෙත්ථ යොජනා.

කො පනෙස දිට්ඨිධම්මිකො නාම අත්ථො? කො සමපට්ඨි කත්ථො?ති. යං ඉධ ලොකස්ථං, යඤ්ච ඉධ ලොකස්ථාවහං; අයං දිට්ඨිධම්මිකො අත්ථො. සෙය්‍යපීදං? ගහට්ඨානං යං කිඤ්චි විත්තුප කරණං, අනාකුලකම්මන්තා, ආරෙග්‍යසංවිධානං, යොග¹විහිතාති සිප්පායතනවිජ්ජානාති, සංඛගතිතපරිජනනාති එවමාදි. පඨිබ්ජිතානං පන යෙ ඉමෙ ජීවිතපරික්කාර චිවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලාන පච්චයභෙසජ්ජපරික්කාර; හෙසං අකිච්ඡලාහො, තත්ථ ව සංඛාස පටිසෙවනා, සංඛාය පරිවජ්ජනා, වස්ථුචිසදකිරියනා, අපට්චිතා, සන්තුභිතා, පටිවෙකනා, අසංසට්ඨානාති එවමාදි. සමපට්ඨිකත්ථො නාම: උභයෙසමපි ධම්මවරියාව. පඨිඋපදෙසවාසසපුරිස්සපතිස්සයසඛමම සවණයොතිසොමනසිකාරදයො පන උභයෙසං අත්ථානං සාධාරණාති වෙදිතබ්බා. අත්ථාගිසමසාති දුට්ඨස්ස අත්ථස්ස ගිතස්ස පටිලාභා; පරමත්ථස්ස නිබ්බාණස්සාපි සංඛගො වෙදිතබ්බො.

අපමාදසුත්තවණණනා.

සතුලපසාසිකසුත්තෙ :- සතුලපසාසිකාති සතං ධම්මං සමා දුතවසෙන උලපෙඨා සග්ගෙ නිබ්බන්තාති=සතුලපසාසිකා. තත්‍රිදං වස්ථු :- සම්බහුලා කිර සමුද්දවාණිජා නාවාය සමුද්දං පකඛජිංසු. තෙසං ඛිත්තසරවෙගෙන ගච්ඡන්තියා නාවාය සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්ද මජ්ඣෙ මහන්තං උප්පාතිකං ජීවුහුතං. මහාඋභිසො උට්ඨගිත්වා නාවං උදකස්ස පුරෙන්නි. නාවාය නිමුජ්ජමානාය මහාජණො අත්තනො අත්තනො දෙවනානං නාමාති ගගෙභ්වා ආයාවනාදීති කරුණෙනා පරිදෙවි. තෙසං මජ්ඣෙ එකො පුරිසො “අත්ථි නුඛො මෙ එවරුපෙ භයෙ පට්ඨාති?”ති ආවජේරෙනො අත්තනො පරිස්ථාති සරණාති වෙව සිලාති ව දිස්වා යොගී විය පලලඛං ආභුජ්ඣා නිසිදි. තමෙන. ඉතරෙ අභයකාරණං පුට්ඨංසු. සො “අමො”! අහං නාවං අභිරුහණ දිවසෙ භික්ෂුසංඝස්ස දුනං දඬා සරණාති වෙව සිලාති ව අග්ග ගෙසිං. තෙන මෙ භයං තත්ථි”ති කපෙසි. කිම්පන සාමි! එතාති අඤ්ඤාසමපි වට්ටන්ති? ආම වට්ටන්ති. තෙන හි “අමොකමපි දෙථා”ති සො තෙසං සත්ත කොට්ඨාසෙ කඬා පඤ්ච සිලාති අදුසි. තෙසු

1. භොග-බහුසු. 2. ආම භො-කත්ථි, තෙසං කපෙසි, අමො අහං-සංසුත්තවසිකථා.

පඨමං සතං ගොපථකමතො උදකෙ සීතං අග්ගගෙයි. දුතියං ජාණ්ඩු මතො; තතියං කචිමතො, වතුථං නාභිමතො, පඤ්චමං ථනමතො, ඡධං ගලපමාණෙ, සතතමං මුඛෙන¹ ලොණොදකෙ පටිසන්තො අග්ගගෙයි. සො සීලානි දඬා “අඤ්ඤං තුඛානං පටිසරණං නාම නත්ථි. සීලමෙව ආවජ්ජෙය්”²ති උගෙසාසෙයි. තානිපි සතත සහානි තත්ථ කාලං ඤාමා ආසන්නාකාලෙ ගතිනසීලං නිස්සාය නාවතීං සභවතො නිබ්බත්තිංසු. තෙසං සට්ඨවසෙනෙව විමානානි නිබ්බත්තිංසු. සබ්බෙසං මජ්ඣෙ ආවරි යස්ස ඡයාජනසතිකං සුවණ්ණවිමානං නිබ්බත්ති. අවසෙසානි තස්ස පරි වාරුති හුඬා. සබ්බගෙසීමං වාදසයොජ්ජිකං අහොයි. තෙ නිබ්බත්තකක ණෙයෙව කචමං ආවජ්ජෙය් නා ආවරියං නිස්සාය සට්ඨත්තිලාභං ඤාමා “ගච්ඡාම නාව දසබලස්ස සන්තිනෙ අවහානං ආවරියස්ස වණ්ණං කපේය්සාමා”³ති මජ්ඣිමනිකායෙ සමන්තපාසාදෙ සගවන්තං උපසඤ්ඤාමිංසු. තාසු ඡ දෙවතා ආවරියස්ස වණ්ණභණ්ණත්ථං එකෙකං ගාථං භාසිංසු.

තත්ථ සබ්බිරොවාති සප්පරිසෙගෙව. සමාසෙථාති සහ නිසීදෙය්ස. දෙසනාසීසමෙවෙනං සබ්බිරියාපපේ සබ්බිරෙව සහ කපෙපය්සානි අත්ථා. ඤාබ්බිථාති කාරෙය්ස. සන්ථවනති මිත්තසන්ථවං. තණ්හා සන්ථවො පන හෙතෙවි සද්ධිං න කාතබ්බො. සන්තති බුද්ධාදීනං. සද්ධිමමනති පඤ්චසීලදසසීලවතුසතිපට්ඨානාදිහෙදං සද්ධිමමං. ඉධ පන සීලං අධිපෙපනං. සෙසෙය්සානි වුඤ්චි. න පාපිසොති ලාමකං කිඤ්චි න හොති. නාඤ්ඤානොති වාලිකාදීනි තෙලාදීනි විය අඤ්ඤාතො පඤ්ඤා නාම න ලබ්භති. තිලාදීනි පන තෙලාදීනි විය සතං ධම්මං ඤාමා පණ්ණිතමෙව සෙවනො හජනො ලභති. සොකමජ්ඣෙති සොකවජ්ඣනං සොකානුගතානං වා සත්තානං මජ්ඣගතො න සොචති; ඛනුලමලසෙතාපතිනො මලලිකා උපාසිකා විය. ඤාතිමජ්ඣෙති විජෙවතිති ඤාතිගණමජ්ඣෙති සංකිත්ථවෙරෙය්ස සද්ධිවිහාරික අධි මුත්තකසාමණෙරෙ විය සොභති.

සො කිර පේරස්ස භාගිනෙයෙය්සා, පේරෙන මහලකොපි “ගච්ඡ වස්සානි පුච්ඡෙතා එති. උපසමපාදෙය්සාමි න”නති වුතො සාමුති පත්තවිවරමාද්දා වොරුට්ඨියා ඔරහාගෙ හගිනීගාමං පිණ්ඩාය ගතො. හගිනී නං දිඬා ගෙගෙ භොජෙයි. සො කතභත්තකිචෙචා වස්සානි පුච්ඡ. සා “අහං න ජානාමි. මාතා මෙ ජානාති”ති ආහ. සො “තිට්ඨථ තුමෙහ; අහං මාතුසන්තිකං ගමිස්සාමි”ති අට්ඨං ඔතිණ්ණො. තමෙනං දුරතොව වොරපුරිසො දිඬා වොරුතං ආරෙවෙයි. වොරු නං ගගෙඬා; එකචෙව “මාරෙම න”නති ආහංසු. එකචෙව “විස්සජ්ජෙමා”ති. සාමණෙරෙ විනොසී: “අහං සෙබො අකතකරණීයො; ඉමෙහි සද්ධිං මනෙත්තො සොච්ඡිත්තානං කරිස්සාමි”ති. වොරජෙට්ඨකං ආමුත්තොති “උපමනෙත ආවුසො කරිස්සාමි”ති ඉමා ගාථායො අභාසී.

“අනු අතීතමඤ්ඤානං අරඤ්ඤාසම්මිං බ්‍රහ්මචරිනො,
 ඡේතො කුට්ඨානි ඕඛෙඛිච්චා කාප්පනං අවධි තදා.

කප්පකඤ්ච මතං දිස්වා උබ්බිග්ගා මිගපකඤ්ඤානො,
 එකරතතිං අපකකාමුං අකිච්චං වතතතෙ ඉධ.

තථෙව සමණං හතචා අබ්බුතතං අකිඤ්චතං,
 අද්ධිකා නාගමිස්සනති ධනජානි භවිස්සති”ති.

“සච්චං බො සමණො ආහ අබ්බුතෙතා අකිඤ්චතො,
 අද්ධිකා නාගමිස්සනති ධනජානි භවිස්සති”ති.

සචෙ පටිපථෙ දිස්වා නාඳෙවෙස්සසි කස්සචි,
 තව සච්චානුරතතොගො ගච්ඡි භනොත යථාසුඛ”නති.

සො තෙහි විස්සජ්ජනො ගච්ඡනො ඤාතයොපි දිස්වා තෙසමපි
 නාඳෙවෙසි. අථ තෙ අනුප්පතො වොරු ගහෙතො විගෙඝංගිංසු.
 උරුප්පහරිතො පරිදෙවමානඤ්චස්ස මාතරං වොරු එතදවොචුං :-

“කිනොත භොති! අබ්බුතො උදරෙ වසීති භාසසි ?
 පුට්ඨා මෙ අමම අකකාති කථං ජානෙමු තං මය”නති

“අබ්බුතතස්ස අහං මාතා අයඤ්ච ජනකො පිතා,
 භතීති භාතරෙ වාපි සබ්බෙව ඉධ ඤාතයො,
 අකිච්චකාරි අබ්බුතො යං දිස්වා න නිවාරයෙ.”

“එතං බො වතතං සමණානං අරියානං ධම්මජීවිතං,
 සච්චවාදී අබ්බුතො යං දිස්වා න නිවාරයෙ.

අබ්බුතතස්ස සුච්ඡේදන සච්චවාදිස්ස භික්ඛුතො,
 සබ්බෙව අභයං පතතා සොඤ්චිං ගච්ඡන්තු ඤාතයො”ති.

එවං තෙ වොරෙහි විස්සජ්ජනා ගතචා අබ්බුතතං ආහංසු :-

“තව තාත සුච්ඡේදන සච්චවාදිස්ස භික්ඛුතො,
 සබ්බෙව අභයං පතතා සොඤ්චිං පච්චාගමිමහසෙ”ති.

තෙපි පඤ්චසනා වොරු පසාදං ආපජ්ජිතො ‘අබ්බුතතස්ස සනතිකෙ
 පබ්බජිංසු. සො තෙ ආදාය ආවරිප්පජ්ජකායස්ස සනතිකං ගතචා
 පඝමං උපසම්පන්නො; පච්ඡා තෙ අත්තනො අනොවාසිකෙ කතො
 උපසම්පාදෙසි. තෙ තස්සොවාදෙ ඝට්ඨා සබ්බෙව අරුහතං පාපුණ්ණිංසු.
 සානානනති සතතං විරං තිට්ඨනති; සුඛං වා තිට්ඨනති වදන්ති.
 සබ්බාසං චොති සබ්බෙසං තුමහාකං. පටිසංසෙනාති කාරණෙන.
 සබ්බදුකතා පමුච්චනීති න කෙවලං තුලෙහි වුතො සෙය්‍යාදි
 පකාරමතොව තිට්ඨති; සකලස්මා පන වට්ටුකතාපි මුච්චනීති.

පඝමසතුලපකාසිකසුභතවණ්ණනා.

ද්විතියසතුලපකාසිකසුත්තෙ:- මව්චර් ව පමාද වානි එන් යො “ඉමං මෙ දෙනාසං පරික්ඛයං ගමිස්සති; මයං වා සරෙ මානුසකානං වා න භවිස්සති”ති න දෙනි; අයං අත්තසමපත්තිභූතන ලක්ඛණෙන මච්ඡරියෙන න දෙති නාම. යො බිඛ්ඛාදිපසුත්තනා ‘දුනං දුතබ්බ’නති විත්තමපි න උපපාදෙති; අයං සතිවිප්පවාසලක්ඛණෙන පමාදෙන න දෙති නාම. එවං දුතං න දිස්සති එවමෙනං යසදයකං සිරිදයකං සමපත්තිදයකා දුතං න දිස්සති අදුත ආරණං කපෙයි. පුඤ්ඤමාභිබ්බමානෙනාති පුබ්බවෙනනාදිහෙදං පුඤ්ඤං ඉච්ඡමානෙන. දෙසං හොති විජානනාති “අපි දුතස්ස එල”නති ජානනෙනා දුතබ්බමෙව. සසෙසව හිනොති යතො ජිසච්ඡාපිපාසාසංඛාතභයහො හිනො. නදෙවාදදතො භසනති තදෙව ජිසච්ඡාපිපාසාසංඛාතං භයං අදදතො ආගතං හොති. සස්ස භාසති මච්ඡරීති යාය ජිසච්ඡාය ව පිපාසාය ව මච්ඡරී භායති; සා ජිසච්ඡා ව පිපාසා ව නං සෙව බාලං ඉඬලොකපරලොකෙසු දුස්සති අනුබ්බති න විජගති. විනෙසාති විනෙඤා, දජජා දුතං මලාගිභූති මච්ඡරමලං අභිභවිඤා දුතං දදෙය්. තෙ මනෙසු න මිසනති තෙ දුතසීලා අදුතසීලෙසු මනෙසු¹ න මියනති. යථා හි මතො සමපරිවාරෙඤා ඔපිතෙ බහුමගිපි අත්තපානාදිමගි “ඉදං ඉමස්ස හොතු, ඉදං ඉමස්සා”ති උට්ඨගිඤා සංවිභාගං න කරුති; එවං අදුත සීලොපි. මතස්ස ව අදුතසීලස්ස ව භොගා සමසමා නාම හොනති. තෙ දුතසීලා පන එවරුපෙසු මනෙසු න මියනති අත්තො. පඤ්ඤානං² ව සහබ්බජනති යථා පඤ්ඤානං කන්තාරමග්ගං සහ වජ්ජනානං සහ වජ්ජනා පටිකා අප්පසම්මි පාඨෙය් සංවිභාගං කඤ්ඤා පමෙව්ච්ඡනති දදනති යෙව. එවමෙව යෙ අනමතග්ගං සංසාරකන්තාරං සහ වජ්ජනානං අප්පසම්මපි දෙය්ඤමෙව සංවිභාගං කඤ්ඤා දදනති යෙව; තෙ මනෙසු න මියනති. එස ඛෙමො සනන්තනොති එස පොරුණකො ඛමො; සනන්තනානං වා පණ්ණිතානං එස ඛමෙමො. අප්පසෙමකෙති අප්පසම්මි දෙය්ඤමෙව එකෙ. බහුනෙකෙ න දිව්ඡරෙති බහුනාපි භොගෙන සමන්තාගතා එකෙවෙව න දදනති. සහසෙසන සමං මිනාති සහසෙසන සද්ධිං මිනා; සහස්සදුතසදිසා හොති. දුදදං දදමානා නිනති කමමඤ්ච කමමඵලඤ්ච සද්දගිඤා දදමානානං පණ්ණිතානං සපුරිසානං දුතං සද්ධාචරිතෙති මච්ඡරමලාදිදෙසවසිකෙති අපණ්ණිතෙති දුදදං දුකෙකන කිවෙච්ඡන දුතබ්බං; න සකකා දුතුනති අභිප්පායො. අථවා දුතං නාමෙනං අසපුරිසෙති දුදදං කුච්ඡිතං කඤ්ඤා දිනනං. අසපුරිසො හි අසකකච්චං අනපටිතිං³ කඤ්ඤා වමමිනෙ උරගං පකඛිපනොති විශ යං වා නං වා දෙති. කමම කුබ්බනනති දුතසීලාදිපුඤ්ඤකමම කුබ්බනනානං. සනං ඛෙමො දුරන්තසොති සපුරිසානං දසකුසලකමමපථඛමො අසපුරිසෙති දුරන්තමනො

1. මරණෙසු-බහුසු. 2. අනපටිඛං-කප්පම.

දුප්පුරේ. නානා හොති ඉතො ගතීති ඉතො මනුස්සත්තභාවතො අභිසම්පරයො නානා හොති. කථනති ආග: 'අසනො නිරයං යනති'ති ආදි.

ධම්මං වරෙති දසකුසලකම්මපට්ඨමමං වරති. සොපි සමුඤ්ජනං වරෙති යො අපි බලමණ්ඩලාදිසොධනපලාලපොඨනාදිවසෙන සම්මා උඤ්ජනං වරති. දදම්පසකාසමිනති අප්පකසමිං පණ්ණසාකමත්තසමිච්චි සංවිභාගං කත්වා දදනො. සනං සහස්සානනති සතකඛතඤ්ඤං සහස්සං සහස්සං කත්වා ගණිතානං පුරිසානං; සතසහස්සානනති¹ අනෙවා. සහස්ස සාගිනනති භික්ඛුසහස්සසං² වා යාගො; කතාපණ්ණසහස්සෙන වා නිබ්බතතිතො යාගොති=සහස්සසාගො. සො එතෙසං අප්පිති=සහස්ස සාගිනො. එතෙත දසනං වා භික්ඛුකොටිතං දසනං වා කතාපණ්ණ කොටිතං පිණ්ඩපාතො දසසිතො³ හොති. යෙ එතතකං දුතං දදනති; තෙ සහස්සයාගිනො ජනා. කලමපි නාගසනතිති කලා නාම සොළස භාගොපි සතභාගොපි සහස්සභාගොපි. ඉධ සතභාගො දසසිතො. නථාපිධස්සාති යවායං සමුඤ්ජනං වරනොති⁴ දුරං පොසෙනොපි අප්පකසමිං දදනොපි; නථාපිධස්ස. යං තෙන දළිදුපුරිසෙන එක පටිච්චිසමත්තමපි සලාභතතතං වා සංඝභතතං වා දිනනං; තස්මිං සතධා විහතෙන ඉතරෙසං දසකොටිසහස්සදුතං තතො එකකොට්ඨා සමපි නායස්ති; න සම්පාපුණාතිති අධිප්පායො. එවං නථාගතො දුතස්ස නායස්ස කරෙතො සම්පෙ සීතා දෙවතා විනොධි: "භගවා එවං මහත්තං දුතං පාදෙන පවට්ටෙත්වා රතනසතිකෙ විය නරකෙ පකඛි පනොතො ඉදං එවං පරිත්තදුතං වඤ්ඤානලෙ පතිට්ඨපෙනො⁵ විය උකඛිපති. කථනත්තමො මහපථලතර"නති ජානනත්තං ගාථාය අප්කිනායි.

සකෙසුද්දාති දුතං. විපුලොති විපාකථලවසෙන විපුලො. මහගහ නොති තස්සෙව වෙවචනං. සමෙත දිනනස්සාති ධම්මෙත සමෙත ලභිත්වා දිනනදුතස්ස. අපස්සා භගවා දුතං විහරිත්වා දස්සෙනො "දදනති හෙකෙ"ති ආදිමාග. විසමති විසමකායවිමිමනොකමෙව. නිවිට්ඨාති පතිට්ඨිතා හුත්වා. ඡෙත්වාති පොථෙත්වා. වධිත්වාති මාරෙත්වා. සොවධිත්වාති පරං සොකසමපටිතං කත්වා. අස්සමුඛාති අස්සසම්මස්ස මුඛා. පරං රෙදුපෙත්වා දිනනදුතං හි අස්සමුඛදුතනති වුවචති. සදණ්ඩාති දණ්ඩන නප්පත්තං පහරිත්වා දිනනදකඛිණා සදණ්ඩාති වුවචති. "නාගං සම්මාසම්බුද්ධිතාය මහාදුතං ගහෙත්වා අප්පථලං නාම කාතුං සකෙකාමි, පරිත්තදුතං වා මහපථලං නාම. ඉදම්පන දුතං අත්තනො උප්පතතිපරිපුද්ධිතාය එවං මහපථලං නාම"ති ඉමමත්තං දස්සෙනො එවනති ආදිමාග.

දුතිසසතුලපකාසිකසුභතවණ්ණනා.

1. යථිකෙදුතාවා එකවචනෙන භවිතඛනති මහෙසුද්ද. 3. පිණ්ඩපාතො-කත්ථි.
2. සහස්සානං-කත්ථි. 4. වරනොති ධම්මං වරති-සංසුත්තට්ඨකථා.
5. පහරෙනො-මු. I, පකඛිපෙනො. මු. II.

ආදිත්තපුත්තො:- ජණ්ඩ මරණෙන වාහි දෙසනාසිසමෙතං. රුගද්දසමොගජාතිජරුමරණසොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසසංඝිකු. තෙති එකාදසති අග්ගිති සත්තලොකො ආදිත්තොව. දුන්නාති දුතවෙනනාය. දින්නං හොති සුනිහමනති දුතපුඤ්ඤවෙනනා හි. දායකසොචි හොති, සරසාමිකස්ස විය නිගවහණං. තෙතෙනං වුත්තං. වොග් හරන්තිති අදිත්තො හොගෙ වොරුපි හරන්ති රුජානොපි. අග්ගිපි ඛහති. යපිතට්ඨානෙපි නස්සන්ති. අනෙත්තාති මරණෙන. සරීරං සප්පිගහනති සරීරඤ්ඤව වොරුදිතං වසෙන අවිතට්ඨහොගෙ ව. සග්ගමුපෙතිති වෙස්සන්තරමහාරුජාදයො විය සග්ගෙ නිබ්බන්තති.

ආදිත්තපුත්තවණ්ණනා.

මච්ඡෙරපුත්තො:- කදරිසාති ඉදං මච්ඡරිතොති පදස්ස වෙවචනං. මුදුකං හි මච්ඡරියනති වුච්චති; ථද්ධමපන කදරියං නාම. එකඤ්චා හි අත්තනො වසනට්ඨානෙ ගත්ථමපසාරෙතොපි හික්ඛුං න වඤ්ඤි. විහාරං පටිසිඤ්චා පන සක්කච්චං වඤ්ඤා මඬුරපටිසන්තාරං කරොති: “හතෙත අමාකං වසනථානං නාගච්ඡථ. සරං වා පටිසථ. සමපන්නො පදෙසො. පටිබලො අය්‍යානං යාතුහත්තාදීහි උපට්ඨාතු”නති. හික්ඛු “සද්ධො උපාසකො”ති යාතුහත්තාදීහි සංගණනාති. අපේකො පේරෙ නස්ස ගාමං ගන්තො පිණ්ඩාය වරති. සො නං දිස්වා අඤ්ඤත වා ගජීන්ති. සරං වා පටිසති. සවෙපි සමමුඛිභාවං ආගච්ඡති. ගත්තෙන වඤ්ඤා “අය්‍යස්ස හික්ඛං දෙථ; අහං එතෙන කමෙමන ගච්ඡාමි”ති පක්කමති. තුච්ඡත්තොව පේරෙ නික්කමති; ඉදං මුදුමච්ඡරියං නාම. යො පන දායකො විය පඤ්ඤායති. එකඤ්චස්ස හික්ඛුස්ස පිණ්ඩාය පටිට්ඨස්ස “පේරු සිතා”ති වුත්තෙත “මයං පාද රුජන්ති”ති ආදීති වචා සිලාත්ථෙහො විය බාණුකො විය ව ථද්ධො හුත්වා තිට්ඨති. සාමිවිමත්තවපි න කරොති. ඉදං ථද්ධමච්ඡරියං නාම. ඉධ පන ථද්ධමච්ඡරියං අබ්පෙපනං.

පටිභාසකාති සරවාගර සිතෙ හික්ඛු දිස්වා “කිං තුමෙහ කසිත්වා වපිත්වා ලාසිත්වා ආගතා? මයං අත්තනොපි න ලභාම; කුතො තුමාකං දුතබ්බං අපි? සිංහං නික්කමථා”ති ආදීති තජ්ජකා. අනන්තරාසකරාති දායකස්ස සග්ගන්තරුයො, පටිග්ගාහකානං ලාභන්තරුයො, අත්තනො උපසානොති ඉමෙසං අත්තරුයානං කාරකා. රතීති පඤ්ඤකාමගුණරති. බිබ්බාති කාසිකබ්බාදිකා. දිට්ඨොච ධම්මෙස විපාකොති නස්මිං නිබ්බන්තට්ඨානෙ දිට්ඨොච ධම්මෙ එස විපාකො. සමපණ්ණො¹ මුදුගහතිති “තිරියං යමලොකඤ්ච උපපජ්ජරෙ”ති වුත්තො සමපරුයො² මුදුගහති. ඔදඤ්ඤාති හික්ඛු සරවාගර සිතා කිඤ්චොපි තුණ්හිගුතා හොනති; අත්තො පන “හික්ඛං දෙථා”ති වදන්ති නාම. තත්ත යෙ “මයං පවාම, ඉමෙ න පවන්ති; පවමානෙ පච්චා අලහන්තා කුහිං ලභිස්සන්ති”ති දෙය්‍යධම්මං විහජන්ති; තෙ වදඤ්ඤා නාම. පඤ්ඤානාති විමානපභාය

1. ආගච්ඡථ-කන්ථි. 2. සමපරුය-කන්ථි.

ජොනනති. පරසමගනොසුති පරෙහි සමපිණ්ඩිනොසු. සමපඤ්ඤා¹ ව සුගහනීති එතං සගෙහති එවං චුතොතා සමපරයො² ව සුගහි. තතො චචිත්වා පුන සමපරයොපි සුගහියෙව හොතිති.

මංචජරසුභතවණණනා.

සාවජග්ගසුතෙන:- සාධුති හද්දකං. සීලං සාව ජග්ගති යථා මුත්තා මණ්ඤාදිආභරණානි තරුණකාලෙයෙව සොහනති. ජරුජ්ණණකාලෙ තානි ධාරෙතොතා “අයං අජ්ජාපි තරුණභාවං පතෙති”ති චත්තබ්බතං ආපජ්ජති; න එවං සීලං. සීලං හි නිව්වකාලමෙව සොහති. සද්ධා සාධු පතිට්ඨිනාති හත්ථාලවකචිත්තගහපතිආදීනං විශ ලොකිය ලොකුත්තරසද්ධා ව අවලෙත පතිට්ඨිනා සාධු නාම; සද්ධාමූලකානං ධම්මානං පටිලාභගෙතුතො. චිත්තිකතරතිජනනඅතුලදුලභඅනොම සත්තපරිභොගට්ඨන පඤ්ඤා රතනිනති චුතොතා. පුඤ්ඤනති පුඤ්ඤ චෙතනා. සා අරුපත්තා හරිත්වා න සක්කාති.³

සාවජග්ගසුභතවණණනා.

පචාසිමිත්තසුතෙන:- සතො පවසනො මිත්තනති පවසනාසං පරදෙසං ගතාසං සද්ධිංවරො ජබ්බසතො වා සහට්ඨසතො වා රොගෙ උප්පන්නො පාටිඤ්ඤා වා අඤ්ඤාන වා යාතෙන හරිත්වා බෙමිත්තසමපාපණෙන මිත්තො සහයො හොති. සතෙ සතෙති අත්තනො ගෙගෙ. යථාරූපෙ රොගෙ උප්පන්නො පුත්තභරියාදයො ජිගුච්ඡන්ති; මාතා පත අසුචිමපි වන්දනං විශ මඤ්ඤාදිත්වා පටිජග්ගති. තස්මා සතෙ සරෙ මාතා මිත්තං හොති. අත්ථජනාසානි උප්පන්න කිව්වසං, යො තං කිව්වං නිත්රති. සො කිව්වෙසු සහ අයතභාවෙන සහායො මිත්තො; සුරුපානාදිසහායා පත න මිත්තා. නං මිත්තං සමප ඤ්ඤිතනති යාති පුඤ්ඤති සයං භාතාති, තානි සමපරයතිතං මිත්තනති.

පචාසිමිත්තසුභතවණණනා.

මච්චනාබ්බාහනසුතෙන:- මච්චනාබ්බාහනොති මච්චනා මොක්ඛාය අනපදන⁴වසෙන ඔත්ථිත්වා ආරිතො. න හි කොචි ජාහො සතොතා මරණොතො මුච්චති. ජග්ග පටිච්චාදිනොති ජරුජ්ණණභාවපාපණෙන ජරය සමන්නතො පරික්ඛිපිත්වා ගහිතො. නණ්ණාසලලන ඛනිජණණාති අනොතා තුදනදුනතිහරණභාවෙන තණ්ණාසංඛාරාන සලලන අධොමුඛං හුත්වා පටිට්ඨො. ඉත්ථාසුපාසිනො⁵ති තං තං වන්දුං පත්ථයමානාය ඉත්ථාය සදු සබ්බකාලං රතතින්ද්‍රිවං ආදිතොතාති.

මච්චනාබ්බාහනසුභතවණණනා.

1. සමපරයෙ-කප්ථි.

2. න සකකානි-කප්ථි.

3. අපපදන-ඉති මෙ මිති.

4. බුමාසිතො-කප්ථි.

සද්ධිබවිත්තසුත්තෙ:- සද්ධිබවිත්තනාති යසමා සද්ධො සද්ධාය
 මුත්තාමණිආදීති විත්තනාති සද්ධාසීලසුතවාගපඤ්ඤාතිරේත්තපසසබ්බා
 නාති සත්ත අරියධනාතිපි ලභති; තිස්සොපි කුල¹ සවපදා, ඡ කාමසංගො,
 නව බ්‍රහ්මලොකෙපි, පරියොසානෙ නිබ්බාණසම්පන්නතිමි ලභති. තසමා
 මණිමුත්තාදිවිත්තෙති සද්ධාවිත්තමෙව සෙට්ඨං. ධම්මොති දසුකුසල
 කම්මපථධම්මො. සුඛමාවහානීති සබ්බමි සාසවානාසවඅසංඝිලිට්ඨ
 සුඛං ආවහති. සාද්²තරනති ලොණබේලාදීනං සබ්බරසානං වාවාසව
 මෙව මධුරතරං; යස්සානුභාවේන උදකාදීති වසෙ වත්තෙනති; ජාති
 ජරාමරණස්ස පාරං තරනති.

යථාහ:-

“සචෙත වාචෙනුදකම්පිධායති
 විසම්පි සචෙත හනනති පණ්ණිනා,
 සචෙත දෙවො ථනස්ස පවස්සති
 සචෙත සිතා නිබ්බුතිං පත්ථයනති.
 සචෙත සිතා සමණබ්‍රහ්මණා ව³
 තරනති ජාති⁴මරණස්ස පාර”නති.

පඤ්ඤාඡීවි. ඡීවිගමානු සෙට්ඨනති යො පඤ්ඤාඡීවි ගහට්ඨො
 වා කම්මට්ඨානසරණගමනසංවිභාගසීලසමාදානඋපොසථකම්මාදිගහට්ඨ
 පටිපදං, පබ්බජිතො වා අවිප්පට්ඨසර⁵සීලවිසුද්ධිආදිහෙදං පබ්බජිතපටි
 පදං පඤ්ඤාය ආරාධෙත්වා ඡීවති; තස්ස පඤ්ඤාඡීවිතො ඡීවිතං සෙට්ඨනති
 ආනු. තං වා පඤ්ඤාඡීවිං පුග්ගලං සෙට්ඨං ඡීවිතං ඡීවතීති ආනුති.

සද්ධිබවිත්තසුත්තවණ්ණනා.

රූපජීරණසුත්තෙ:- රූපං ජීරතිති රූපකායො ජරජීරණභාවං
 පාපුණාති. නාමගොතනං න ජීරතිති අතිතබ්‍රුද්ධානම්පි යාවජ්ජදිවසා
 නාමගොතනං කම්පියති; තසමා න ජීරතිති වුවිච්ඡි. උප්පට්ඨාති
 සුභතීඤ්ච නිබ්බාණඤ්ච ගච්ජන්තස්ස අමග්ගො. ලොභො ධම්මානං
 පටිපට්ඨොති ලොභො අනුප්පන්නස්ස උප්පාදනෙ උප්පන්නස්ස ථාවර
 කර්මණ පසුතස්ස අරියධම්මානං අධිගමාය භවිසන්තො අනතරායකරො,
 තාත්තත්තසභාවතො, වුත්තං හි :- “අඤ්ඤා හි ලාභුපතීසා අඤ්ඤා නිබ්බාණ
 ගාමිති”ති. රතනිඤ්චක්ඛණොති රතනිඤ්ච දිව්‍යඤ්ච⁶ බීයති.

වුත්තං හි:-

“අව්‍යයනති අගොරන්තා ඡීවිතං උපරුජ්ඣති,
 ආනු බීයති මම්මානං කුණාදිනං ව ඔදක”නති.

ඉප්පීති සෙසබ්බාතිරමලං උභසබ්බාරදීති ධොවිත්වා සකකා සොධෙවුං;
 මාතුගාමමලෙන දුට්ඨො පන න සකකා සුද්ධො නාම කාතුනති ඉප්පී
 මලනති වුත්තො. ථස්සාති ථතීස්සං ඉප්පියං. අනතමසො කුණතිපිලලිකං

1. කුසල-ලි: III, & මු.

2. සංඛු-කණ්ඩ.

3. බ්‍රාහ්මණා-බහුසු.

4. ජාතිජරා-බහුසු.

5. අවිප්පට්ඨසරණ-කණ්ඩ.

6. දිව්‍යඤ්ච-කණ්ඩ.

උපාදය පත් සජ්ජනී බැසිති. නමොති ඉන්ද්‍රියසංවරවතතුණවිරිය දුක්කරකාරිකානං නාම. ඉධ සපෙතා දුක්කරකාරිකං සබ්බාපි කිලෙසසන්නාපිකා පටිපදා වට්ටති. නං සිනානමනොදකනති නං තපො බ්‍රහ්මවරියනති උභයං මනසමිං උප්පන්නරුගාදිමලානං නහා නොදකං. සසථ විතනං න නිබ්බතීති යත් ජිලෙ අනුප්පන්නඤ්ච අනුප්පාදවසෙන උප්පන්නඤ්ච බයවසෙන විතනං න තිට්ඨති; තාති ජිලෙති ලොකසමිං ඡ හොනති. තාති සරූපතො “ආලසා”නති ආදිනා දසෙති. තත් ආලසානති ආලසියං. යෙන සිතට්ඨානෙ සිතොව නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නොව හොති; සො විරියාභාවො. පමාදෙති නිද්දය වා කිලෙසවසෙන වා සතිවිප්පවාසලකඛණො පමාදෙ. අනුට්ඨානනති කම්මසම්මයෙ කම්මකරණවිරියාභාවො. අසංසමොති සිලසංයමාභාවො, විසාට්ඨාවාරතා. නිද්දයී සොපබ්බලතා; යාය ගච්ඡන්නොපි නිසින්නොපි නිද්දයති, පගෙව නිපන්නො. නඤ්ඤි අති ධාතාදි¹වසෙන ආගන්තුකාලසියං. තෙ ජිලෙති තාති ඡ ආලසාදීති ධනානං විනාසගෙතුභාවෙන ජිලෙති විවරති. නනති නිපාතමතතං.

රූපජීරණසුභතවණණනා.

පාථෙසාසුතෙන:-සද්ධා බන්ධනී පාථෙසානති සද්ධා ආයතීං තෙසං සංසාරෙ බ්‍රහ්මපාසාදුක්ඛවිනොදකං උපහොගපරිහොගපුබ්බකරණ නිබ්බන්තකං දුතාදිපුඤ්ඤසංඛ්‍යානං පාථෙයං බන්ධනී, පටියාදෙතා අත්තාධීනං කරොති. සද්ධාය හි දුතං දෙති. සීලං රකකති. උපොසථ කම්මං කරොති. සිද්ධිති ඉස්සරියං. ආසනොති වසනට්ඨානං. ඉස්සරියමි² අතිවුඛා හුතා ඵලතොපි ජලතොපි භොගා ආගච්ඡන්ති යෙව. වුතතං හි:-

“යං උසසුකකා සංහරනති³ අලකකිකා බහුං ධනං,
සිප්පවනොතා අසිප්පා වා ඤ්ඤානොපි අඤ්ඤානො”
*
ලකකී වා තාති භුඤ්ඤති,

“සබ්බෙව කතපුඤ්ඤස්ස අතිධඤ්ඤාව පාඤ්ඤො,
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා අපි නායතනෙපුපි”⁴ති.

ඉච්ඡාති තණ්හා තං තං වඤ්චං ඉච්ඡතවසෙන පිහනවසෙන ඉච්ඡා නාම. පජිකාසකීති තං තං ණානං පරිකප්පති. දුජ්ජනාති කාලවණණ ඡගන්තාය ධොවිතං අච්ඡවමමං විය දුප්පභානබ්බා. ඉච්ඡාබද්ධා⁵ති සංකලිකාදිබන්ධනෙහි විය දළහතරය තණ්හාය බද්ධා.

පාථෙසාසුතවණණනා.

1. අතිච්ඡාදාදි-සංයුක්තධම්මකථා. 3. සංහරනති-සංහරනති-කප්පති. [බායති.
2. ඉස්සරියං හි-කප්පති. 4. බන්ධා-කප්පති. 5. පාදස්ස උභයං විය

ධම්මරථසුත්තො :- අව්ජර්ගණසංඝිසුඛිනාති අයං තීර දෙවපුත්තො සත්ථසාසනෙ පබ්බජිතො වත්තපට්ටිත්තො¹ පුරයමානො පඤ්චවස්සකාලෙ පමාරෙතො වෙ මාතිනා පගුණං කතො කම්මාකම්මං උග්ගහෙතො විත්ත රුචිනං කම්මමානං උග්ගණතිතො සලලභුකවුත්තිකො අරඤ්ඤං පටිසිතො යො හගවතා මරුකිමයාමො “සයනකොට්ඨාසො”ති අනුඤ්ඤානො; තත්ථමපි සමපත්තො ‘පමාදස්ස භායාමි’ති මඤ්ඤං උක්ඛිපිතො රත්තින්ද්‍රි වඤ්ඤා තිරුහාරෙ කම්මමානමෙව මනසානායි. අථස්ස අඛන්තතරෙ සත්ථක වාතා උපපජ්ජිතො ජීවිතං පරියාදිසිංසු, සො ධුරස්මියෙව කාලමිකායි.

යො හි කොපි භික්ඛු වඤ්ඤාම වඤ්ඤාමානො වා ආලම්බනථම්මං තිස්සාය සිතො ධා වඤ්ඤාමණකොට්ඨං විවරං සිසෙ යපෙතො තිසිනො වා පරිසමපේඤ්ඤා අලඤ්ඤානිමමාසනෙ ධම්මං දෙසෙන්නො වා කාලං කරුති; සබ්බො සො ධුරස්මිං කාලං කරුති නාම.

ඉති අයමපි වඤ්ඤාමානො² කාලං කතො උපතිස්සායමන්දතාය ආසවකකයං අප්පත්තො තාවතීංසභවනෙ මහාවිමානවාරෙ තිද්දාසිතො පඬුරුකිත්තො විය පටිසංඝිං අග්ගහෙයි. තාවදෙවස්ස සුවණ්ණ භොරණං විය හිගාටුතො අත්තනාවො තිබ්බතති. අනෙතො විමානෙ සහස්සමත්තො අව්ජරු නං දිස්වා “විමානසාමිකො දෙවපුත්තො ආගහො; රමයිස්සාම න”නති භූරියාති ගහෙතො පරිවාරිසිංසු. දෙව පුත්තො හ තාව චුතනාවං ජානාති. පබ්බජිතසඤ්ඤියෙව අව්ජරුයො ඔලොකෙතො විහාරවාරිකං ආගතං මාභූතමං දිස්වා ලජ්ජ පංසුකුලිකො විය උපරි සිතං සනදුකුලං එකංසං කරුන්නො අංසභූටං පටිච්ඡා දෙවො ඉන්ද්‍රියාති ඔක්ඛිපිතො අධොමුඛො අට්ඨායි. නස්ස භායවිවෙකෙ තෙව තාව දෙවතා “සමණදෙවපුත්තො අය”නති ඤාතො එවමානංසු: “අයා දෙවපුත්ත! දෙවලොකො නාමායා, න සමණධම්මස්ස භරණො කාමසා; සම්පත්තිඅනුභවනොකාමො එසො”ති. සො හතථව අට්ඨායි. දෙවතා “න තාවායා සලලකෙති”ති භූරියාති පග්ගණතිංසු. සො හතොපි අනොලොකෙත්තාව අට්ඨායි. අථස්ස සබ්බකායිකාදසං³ පුරතො යථසිංසු. සො ඡායං දිස්වා චුතනාවං ඤාතො “න මයා ඉමං ණං පත්ථො සමණධම්මො කරුනා; උත්තමත්ථං අරහත්තං පත්ථො කතො”ති (සම්පත්තියා විප්පට්ඨාරි සුවණ්ණපටං තක්කසිතො සුඛට්ඨානං ඔති ගණමලො මුලකමුට්ඨං ලභිතො විය සො “අයං සග්ග^{*}) සම්පත්ති නාම සුලභා; බුද්ධානං පාභූතාවො දුලලහො”ති විනෙතො විමානං අපට්ඨිතාව අසමතින්නත සිලෙන අව්ජරුසංඝපරිවුතො දසබලස්ස සතතිකං ආගමම අතිවාදෙතො එකමත්තං සිතො ඉමං ගාථං අගායි.

තත්ථ අව්ජර්ගණසංඝිසුඛිනාති අව්ජරුගණෙන ගිහවාදිතසද්දෙහි භොසිතං, පිසාවගණසෙවිතනති තතෙව අව්ජරුගණං පිසාවගණං කතො වදති. චිත්තානනති නන්දනවතං සකියාය වදති. අයං හි තියාම

1. වත්තපට්ටිත්තො.-ල. & මු. 1.

2. වත්තමණ.-ල. I, II.

3. කායිකාදසං.-ල. III & මු. II.

*. ලෙඛනනිර්නාමය.-ල. I, II. තත්ථ.

විත්තභාය අත්තනො ගරුභාවෙන¹ දෙවගණං “දෙවගණො”නි වත්තුං න රෙවෙනි; ‘පිසාවගණො’නි වදති. නඤ්ඤානවනඤ්ඤා ‘නඤ්ඤා’නති අවඤා ‘මොහන’නති වදති. සාත්‍රාති නිකමණං අතිකකමො. තෙන “අරහත්තස්ස මෙ පදට්ඨානභූතං විපස්සනං ආවිකම්භං ගතවා”නි වදති.

අං ගතවා “අතිසලලබ්‍යොව අයං දෙවපුත්තො, කිත්තුබො ඉදං”නති ආවර්ජනෙනා අත්තනො සාසනෙ පබ්බජිතභාවං ඤාතො “අයං අව්චාරද්ධවිරියභාය භාලං භාථා දෙවලොකෙ නිබ්බතෙනා; අජ්ජාපිස්ස වසිකමස්මිංයෙව අත්තභාවො, අසමිතිනෙත්ත සීලෙන ආගභො”නි විනොසි. බුද්ධා ව නාම අසාහානිතිවෙසස්ස² ආදිකමිතිස්ස අසත්ත පරිකම්මස්ස අනොච්ඡිකො විත්තභායෙ භිත්තිපරිකම්මං විය “සීලං භාවං සොධෙති, සමාධිං භාවෙති, කම්මස්සභාවසඤ්ඤං උජ්ජං භාරොති”නි පසමං පුබ්බභාගපටිපදං ආවිකම්භති. භාරකස්ස පත සුත්තපුත්තස්ස අරහත්තමග්ගපදට්ඨානභූතං සණ්ඨපුත්තං සුඤ්ඤානා විපස්සනංයෙව ආවිකම්භති. අයඤ්ඤා දෙවපුත්තො භාරකො අභිත්තසීලො, එකො මග්ගො වස්ස³ අනාගතො”නි විපස්සනං ආවිකම්භෙනා “උජ්ජකො නාමා”නි ආග.

තත්ථ උජ්ජකොති භායවසිකාදිනං අභාවතො අට්ඨමිතිකො මග්ගො උජ්ජකො නාම. අභසා නාම සා දිසාති නිබ්බාණං සංක්‍රියායාග. තස්මිං කිඤ්ඤි භයං නස්මි, තං වා පත්තස්ස භයං නස්මි⁴ අභසා නාම සා දිසාති වුත්තං. රථො අඤ්ඤානාති අට්ඨමිතිකමග්ගොව අධිප්පෙතො. යථා හි පාසාතිභාරථො අකෙඛ වා අනට්ඨකඤ්ඤානො අතිරෙකෙසු වා මනුස්සෙසු ආරුලෙහසු කුරුති විරවති, න එවං අරියමග්ගො; සො හි එකපත්තා රෙන වතුරසිතියාපි පාණසහස්සෙසු අතිරුලෙහසු න කුරුති න විරවති. පාසාම අඤ්ඤානාති වුත්තො. ඛම්මවකෙකති සංයුතොති කාසිකවෙතසිකවිරියසංඛාතෙහි ඛම්මවකෙකති සංයුතො. කිරිති එත්ථ හිරිගහණෙන මත්තප්පට්ඨි ගතිතමෙව ගොති. අපාලමෙඛාති යථා හි රථෙ සිත්තානං යොධානං අපත්තත්ථාය දුරුමයං අපාලමිතිනං ගොති; එවං ඉමස්ස මග්ගරථස්ස අරුඤ්ඤානවිභිද්ධාසමුට්ඨානං හිරෙනප්පං අපාලංගතං. සත්තස්ස පටිච්චාරණනති රථස්ස සිහවම්මාදි පරිවාරෙ විය ඉමස්සපි මග්ගරථස්ස සමපුත්තා සති පරිවාරණං. ඛම්මනති ලොකුත්තර මග්ගසම්මාදිට්ඨිං. සම්මාදිට්ඨිසුරෙජ්වනති විපස්සනාසම්මාදිට්ඨි පුරෙජ්වා අස්ස පුබ්බසාධිකාති=සම්මාදිට්ඨිසුරෙජ්වො; තං සම්මාදිට්ඨිසුරෙජ්වං. යථා හි පසමතරං රුප්පුරිසෙහි කාණ්ඩුණ්ඩිආදිනං නිත්තරණෙන මග්ග සොධිතෙ පච්ඡා රුපා නිකමති; එවමෙව විපස්සනාසම්මාදිට්ඨියා අතිච්චාදිවසෙන ඛණ්ඩිසු සොධිතෙසු පච්ඡා භූමිලද්ධං වට්ටං පරිත්ත මානා මග්ගසම්මාදිට්ඨි උපපජ්ජති.

1. අත්තගුරුභාවෙන-ලි. I, II & අත්තනො ගරුභාරවෙන-මු. I. 3. වස්ස-බහුසු.

2. ආගතාතිතිවෙසස්ස-ලි. III, & මු. II.

4. තස්මි තං-ලි. I, II.

ඉති භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙඤ්ඤා අවසානෙ වතතාරි සම්මානී දීපෙසී. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො සොනාපතතිඵලෙ පතිඤ්ඤා. යථා හි රඤ්ඤා භොජනකාලෙ අතතනො පමාණෙන කබලෙ උක්ඛිතෙන අභික නිසිනෙනා පුත්තො අතතනො මුඛපාමාණෙනෙව නතො කබලං කරොති. එවමෙව භගවති අරහත්තතික්කුටෙන දෙසනං දෙසෙනොපි සත්තො අතතනො උපනිස්සයානුරූපෙන සොනාපතති ඵලාදීති පාපුණ්ණති. අයං දෙවපුත්තො සොනාපතතිඵලමපඤ්ඤා භග වතතං ගඤ්ඤාදීති පුජෙඤ්ඤා පක්කාමි.

බමමරඵසුත්තවණ්ණනා.

න උඤ්ඤානබ්බසුත්තෙ :- සමමාදීති බමනියාදීති පුච්ඡන්තො භගවතා සද්ධිං සමප්පමොදෙ¹ අහොසි. සමමාදනීසනති පිතිපාමොජ්ජ සඤ්ඤාතසමමාදජනනහො ව සමමාදිතුං යුත්තභාවතො ව සුයසමාන සුඛතො ව බ්‍රහ්මඤ්ඤාපරිසුද්ධිතාය ව සමමාදනියං. අත්ථබ්‍රහ්මඤ්ඤා මධුරතාය සාරෙත්තුං අරහරූපතො ව සරිතබ්බභාවතො ව අනුස්සරිය මානසුඛතො ව අත්ථපරිසුද්ධිතාය ව සාරුණියං. මිතිසාරෙඤ්ඤාති පරි යොසාපෙඤ්ඤා නිට්ඨාපෙඤ්ඤා, පුබ්බ නථාගහස්ස අදිට්ඨත්තා ගුණාගුණ වසෙන ගමිතීරභාවං වා උත්තානභාවං වා අජානනෙනා එකමන්තං නිසීදි. ඡසා වායං ලොකනිස්සරණ්භවොක්කනති² පඤ්ඤාං ඔවට්ඨිකසාරං කඤ්ඤා ආගහො. තං පුච්ඡිතුං හමමෙ නොති ආදිමාහ.

අථ භගවා බුද්ධසිහනාදං නදන්තො සං හි නතති ආදිමාහ. සමමාදනමණාති පබ්බජ්ජ පගමනෙන සමණා; ජාතිවසෙන බ්‍රාහ්මණා. පබ්බජ්ජසමුග්ගසඤ්ඤාතො සමෙසා එතෙසං අත්ථිති=සමිතිනො. සොව ගණො එතෙසං අත්ථිති=ගණිනො. ආචාරසිකධාපනවසෙන ගණස්ස ආචරියාති=ගණවරියො. ඤ්ඤාති පාකවා. “අපිච්ඡා සනතුට්ඨා, වත්ථෙව න නිවාසෙනති”ති එවං සමුග්ගතො යසො එතෙසං අත්ථිති=සමසිතිනො. තිස්සකරාති ලද්ධිකර. සාමුසමමනාති සන්තො සපුරිසාති එවං සමමනා. බහුජනස්සාති අකුබාලපුත්රජනස්ස. සුරණොති ආදි තෙසං නාමගොත්තාති.

තීණි හි කොලාහලාති : කප්පකොලාහලං බුද්ධකොලාහලං වක්ක වහතිකොලාහලනති. නත්ථ වස්සසහස්සමත්ථකෙ කප්පවුට්ඨානං හවිස්සත්ති කප්පකොලාහලං නාම හොති. “ඉහො වස්සසහස්සමත්ථකෙ ලොකො චිතස්සිස්සති. මෙත්තං මාරිසා! හාවෙථ කරුණං මුදිතං උපෙක්ක”නති මනුස්සපථෙ දෙවතා උග්ගොක්කෙත්තියො විවරනති. වස්සසහස්සමත්ථකෙ බුද්ධො උප්පජ්ජස්සාති බුද්ධකොලා හලං නාම හොති. “ඉහො වස්සසහස්සමත්ථකෙ බුද්ධො උප්පජ්ජත්වා ධම්මානුධම්මපටිපදං පටිපන්නෙන සඤ්ඤාතෙන පරිවාරිතො ධම්මං

1. සමමාදමානො-දි: I, II, III, & සමමාදෙ-මු: II, සමප්පමනාමා, 25-මු: I, සහ,
2. පාද: සකුන්ති-කප්ථෙවි.

දෙසෙනෙකා විවර්ණානි”ති දෙවතා උග්ගොසෙනති. වස්සසතමන්තො වක්කවතානි උපපජ්ඣන්තිති වක්කවතතිකොලාහලං නාම භොති. “ඉතො වස්සසතමන්තො සත්තරත්තසම්පන්නො වතුද්දිපිස්සරො පරො සහස්සපුත්තපරිවාරො වෙහාසඛගමො වක්කවතානි උපපජ්ඣන්ති”ති දෙවතා උග්ගොසෙනති.

ඉමෙසු නිසු කොලාහලෙසු ඉමෙ ඡසන්තරො බුද්ධිකොලාහලං සුඛා ආවර්ගෙ පබ්බරුපාසිඤා විනාමණිවිජ්ජාදිති උග්ගණතිතා “මයං බුද්ධිමහා”ති පටිඤ්ඤං කිංඤා මහාජනපරිවූතා ජනපදං විවරන්තා අනුපුබ්බන්ත සාවන්ති සම්පන්නා. නෙසං උපට්ඨාකා රුජානං උපසඛිකම්භා “මහාරුජ! පූරණො කස්සපො-පෙ-අජිතො කෙසකම්බලො බුද්ධො කිරු, සබ්බඤ්ඤා කිරු”ති ආරොවෙසුං. රුජා “තුමෙහ ව තෙ නිමන්තෙහො ආනෙථා”ති ආහ. තෙහි “රුජා වො නිමන්තෙහති; රඤ්ඤා ගෙගෙ භික්ඛං ගණ්හථා”ති වුත්තා ගන්තුං න උස්සහන්ති. පුත්තපුත්තං වුච්චමානා උපට්ඨාකානං විත්තානුරක්කණන්තං අභිවාසෙත්වා සබ්බෙ එකතොව අගමංසු. රුජා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදන්තුති ආහ. නිගුණානං අත්තභාවෙ රුජ්ජමා නාම ඵරති. තෙ මහාරහෙසු ආසනෙසු නිසීදිත්වා අසකෙකාන්තා ඵලකෙසු වෙච භූමියඤ්ච නිසීදිංසු. රුජා එත්තකෙනෙව “නත්ති තෙසං අන්තො සුක්ක ධවෙමා”ති වත්වා ආහාරං අදත්වාච නාලතො පතිතං මුග්ගරෙත පොථෙන්නො විස “තුමෙහ බුද්ධා, න බුද්ධා”ති පඤ්ඤං පුච්ඡි. තෙ විත්ත සිංසු: සවෙ “බුද්ධිමහා”ති වක්කම. රුජා බුද්ධිවිසයෙ පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා කථෙත්වා අසකෙකාන්තානං නො “තුමෙහ ‘මයං බුද්ධිමහා’ති මහාජනං වඤ්චෙත්වා ආභිණ්ඨථා”ති ජිව්ගමපි ඡිත්තපෙය්ස; අඤ්ඤමපි අතත්තං කරෙය්සා”ති සකපටිඤ්ඤාය එව ‘න මයං බුද්ධා’ති වදිංසු. අථ රුජා ගෙගතො නික්කඤ්ඤාපෙසි. තෙ රුජගෙගතො නික්කන්තෙ උපට්ඨාකා පුච්ඡිංසු: “කිං ආවර්ගා! රුජා තුමෙහ පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා සක්කාර සම්මානං අකාසි?”ති. රුජා ‘බුද්ධා තුමෙහ’ති පුච්ඡි. නතො මයං කිඤ්චාපි බුද්ධා; “අයමප්ප රුජා බුද්ධිවිසයෙ පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා කපිය මානං අජානන්තො අමෙහෙසු මහං පද්ධසෙස්සති, බහුං අපුඤ්ඤං පසම්පස්සති”ති රඤ්ඤා අනුභව්වාය ‘න මයං බුද්ධා’ති වදිමහ. අමානං පන බුද්ධිභාවො උදකෙන ධොවිත්වාපි හරිත්වා න සක්කාති. ඉති තෙ බහිද්ධා ‘බුද්ධිමහා’ති ආහංසු. රඤ්ඤා සන්තිකො ‘න මයං බුද්ධා’ති වදිංසු. ඉදං ගන්තො රුජා එවං ආහ.

කිං පටිඤ්ඤානිති එත්ත කිත්ති පටිකෙට්ඨවන්තං. එතෙ ජාති මහලලකා ව විරපබ්බජිතා ව ‘බුද්ධිමහා’ති න පටිජානන්ති. ගම්-ගොනමො ජාතිසා දහගෙ, පබ්බජ්ජාය නිවො, කිං පටිජානාති; මා පටිජානති අන්තො. න උඤ්ඤානබ්බාති න අවජාතිතබ්බා. න පටි ගොනබ්බාති න පටිගච්ඡිතබ්බා. ගිහිමුති ඉමස්මිං පදෙ දෙසනාකුසල නාය ව අත්තානං අබ්බන්තරං කත්වා සීලවන්තං පබ්බජිතං දසෙස්සති.

තත්ථ ච දහරං රුජකුමාරං දිස්වා උපකකමිත්වා මග්ගං අදෙනො පාරුපණං අනපනෙනො නිසින්නාසනතො අනුට්ඨගෙනො හත්ථි පිට්ඨාදීති අනොතරෙනො ගෙට්ඨා කත්වා මඤ්ඤානවසෙන අඤ්ඤවට්ඨි¹ ඵවරුපං අනාවාරං කරුණො අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා’යං රුජකුමාරෙ, මහාගණේඛා² මගොදරෙ; යං කිඤ්චි වොරුපද්ධං වූපසමෙත්තුං යත්තං තත්ථවි ඤාතෙ රජ්ජං අනුසාසිත්තුං සකඛිස්සති”ති ආදීති වදනො පරිභොති නාම. අඤ්ජනිසලාකමත්තවට්ඨි ආසිවිස පොතකං කණ්ඨාදිසු පිළෙනො අභිගුලිමපි ජිව්ගමපි ඩංසාපෙනො උරගං අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා’යං ආසිවිසො උදක දෙඬුළුභො විය කිඤ්චිදෙව ඩසිත්තුං; කස්සවිදෙව කායෙ විසං ඵරිස්සති”ති ආදීති වදනො පරිභොති නාම. බජ්ජුපතකමත්තවට්ඨි අග්ගිං ගගෙත්වා හතෙත්ත කිළිනො හණ්ඩුකබලියං බිපනො වූළායං වා සයනපිඨෙ සාවකපසිබ්බකාදිසු වා ධපෙනො අග්ගිං අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා’යං අග්ගි, කතරනනුවො යාගුං හත්තවට්ඨි පටිස්සති, කස්සවි සිතං විනොදෙස්සති”ති ආදීති වදනො පරිභොති නාම. දහරසාමණේරමපි දිස්වා රුජකුමාරෙ වුත්තා අනාවාරං කරුණො හිකුටු අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා’යං සාමණේරෙ මහාගණේඛා³ මගොදරෙ; යං කිඤ්චි බුද්ධවචනං උග්ගගෙත්තුං අරඤ්ඤං අපේඤ්ඤාගා ගෙත්වා වසිත්තුං සකඛිස්සති, ථෙරකාලෙ මනාපො හවිස්සති”ති වදනො පරිභොති නාම.

ගාථාසු පත : **බහනිසනති බෙත්තානං අධිපතිං. අභිජ්ඣනති නිණ්ණුලාති අතිකකමිත්වා ජාතං. ඤාතං භීති කාරණං හි විජ්ජති. ගුජ දණේඬුනාති රඤ්ඤෙ උද්ධවදණේඬුන. සො අප්පකො නාම න ගොති; දසසහස්සවිසතිසහස්සපථමාණො ගොති යෙව. නිසමිං ‘පකකමනෙ භුසනති තසමිං පුග්ගලෙ බලවං⁴ උපකකමති. පටිවජේජ්ජාති න සට්ටෙය්. උච්චාවචෙභීති නානාවිධෙති. වණේණ්භීති සණ්ඨාතෙති. යෙන කෙනවි වණේණ්න වරෙනො ගොවරං ලහති, යදි සප්ප වණේණ්න; යදි දෙඬුළුභවණේණ්න, යදි ධමමති⁵ වණේණ්න, අත්ත මසො කලඤ්ඤවණේණ්නපි වරති යෙව. ආසජ්ජාති පත්වා, පහුන හකඛං අග්ගිනා අහකඛස්ස අභාවතො. කණ්ඨවත්තනිං කාලකගත මග්ගතො. මහා හුට්ඨානාති මගෙනො හුට්ඨා. අග්ගි හි ඵකදු යාව බ්‍රහ්මලොකාපි ජලති. ඡිසනති නිසං පාගේහාති තසමිං අග්ගිනා දඬුවනෙ තිණ්ණකාදයො පාගේහා මුලමත්තෙපි අවසිට්ඨො පාදතො රෙහනති ජායනති වසිනති, තසමා පාදෙහාති වුවවනති; පුත රෙහණ්ටෙඨන වා. දහති නෙජ්ජාති ඵත්ථ අකෙකාසනං පච්චකෙකා සෙනො හණේඬුනං පටිහණේඬුනො පහරනං පටිපහරෙනො හිකුටු නාම කිඤ්චි තෙජ්ජා දතිත්තුං න සකෙකාති. යො පත හිකුටු සිලසමපෙනො අකෙකාසනං න පච්චකෙකාසති, හණේඬුනං න**

1. මඤ්ඤ-ලි: III, V & 2.

3. මහාගණේ-ලි, I, II.

5. ධමමති-කප්ථ, I.

2. මහතො-ලි: I, I.

4. බලවට්ඨපකකම-2. & ලි: III, IV, V.

පටිභණ්ඩනී, පහරනතං න පටිපහරනී; තයමිං විපට්ඨපනෙනා පුග්ගලො තස්ස තෙජසා සීලනෙජෙන ඛය්‍යති. තස්ස ඛය්‍යමානභාවං දස්සෙතුං න නස්ස පුත්තාති ආදිමාග. තස්ස භික්ඛුනො තෙජෙන දඩ්ඨස්ස¹ පුග්ගලස්ස පුත්තධිනරෙපි ගොමභිසකුසකුට්ඨකරදස්සො පසවොපි න භවනති විතස්සනති; දායාදුපි ධනං න විඤ්ඤති. තෙ භි භික්ඛුතෙජසා දඩ්ඨා අනපච්චා අසභායා. අද්ධාදුති පුත්තධිනාදි දායාදරහිතා. නාලාවක්ඛුති වන්ත්මනතාවසිට්ඨා මන්ත්කච්ඡන්තතාලා විය භවනති; පුත්තධිනාදිවසෙන න වඩ්ඨනතිති අපො. සමපස්සං අත්ථ මන්තනනාති අත්තනො වඩ්ඨිභාවං අපෙක්ඛමානො. සමමදෙව සමා චරෙති සමායෙව චරෙය්‍ය. සමාවරනෙත්ත පත්තිං කාතබ්බි?තති. බත්තියං තාව නිස්සාය ලභ්බිබ්බං ගාමනිගමයානවාහනාදිආතිසංසං, උරගං නිස්සාය තස්ස කිළාපනෙත්ත ලභ්බිබ්බං වන්තිරඤ්ඤසුවණ්ණොදි ආතිසංසං, අග්ගිං නිස්සාය තස්සානුභාවෙන ලභ්බිබ්බං යාගුහත්තපචන සිතවිනොදනාදිආතිසංසං, භික්ඛුං නිස්සාය තස්ස වසෙන පත්තබ්බං අස්සුතසවණ්ණපට්ටියොදපනසග්ගමග්ගාබ්ගමාදිආතිසංසං සමපස්ස මානෙත්ත පුග්ගලෙන “එතෙ නිස්සාය මහාදීනවො ගොති. කිං ඉමෙහි?”ති න සබ්බස්සොව පභාතබ්බා.

ඉස්සරියජීකෙත්ත පන වුත්තපපකාරං අවජානනඤ්ච පරිභවඤ්ච අකත්වා පුබ්බුට්ඨානපච්ඡාතිපතනාදීහි උපායෙහි බත්තියකුමාරෙ තොස්සෙතබ්බො. එවං තනො ඉස්සරියං අබිගමිස්සති. අභිගුණ්ණීකෙත්ත උරගෙ විස්සාසං අකත්වා නාගච්ඡං පරිවතෙත්තො අප්පදදණ්ඩකෙත්ත ගීවායං ගහෙත්වා විසහරෙත්ත මූලෙන දායා ධොවිත්වා පෙලාය පක්ඛි පිත්වා කිළාපෙනෙත්ත විවරිතබ්බං. එවං තං නිස්සාය සාසව්ජාදනාදීහි ලභිස්සති. යාගුපචනාදීහි කත්තුකාමෙන අග්ගිං විස්සාසෙන හණ්ඩුකබ්ලි ආදිසු අපක්ඛිපිත්වා හතෙති අනාමසනෙත්ත තිණ්කට්ඨාදීහි ජාලෙත්වා යාගුපචනාදීහි (කත්තබ්බාති. එවං තං නිස්සාය ආතිසංසං ලභිස්සති. අස්සුතසවණ්ණාදීහි*) පන්ත්තනෙත්තපි භික්ඛුං අභිවිස්සාසෙන වෙජ්ජ කම්මදුතකම්මාදිසු අයොජෙත්වා වතුහි පච්චයෙහි සකකච්චං උපට්ඨා තබ්බො; එවං තං නිස්සාය අස්සුතපුබ්බං බුබ්බවත්තඤ්ච විතිරිඤ්ඤාදිට්ඨ ධම්මකසමපරුසිකං අත්ථඤ්ච ඤාත්වා තිස්සො කුලං සමපත්තියො, ජ නාම සග්ගෙ, නව බුහමලොකෙ පත්වා අමතමහාතිබ්බාණ්දස්සනං ලභිස්සති. එතදවොචාති රුජා ධම්මදෙසනං සුත්වා පසනෙත්වා පසාදං ආවි කාරෙත්තො “අභිකක්ඛන්ත”තති ආදිවත්තං අවොච. තඤ්ච වුත්තත්ථමෙව.

න උඤ්ඤාගබ්බසුත්තවණ්ණනා.

ජරාමරණසුත්තෙ:- අඤ්ඤානු ජරාමරණාති ජරාමරණතො මුත්තො නාම අත්ථිති පුච්ඡති. බත්තිසමනාසාලාති මහාසාරපතතො බත්තියා. තස්ස ලකඛණං ධම්මහදයසුත්තෙත්ත වුත්තමෙව. අඩ්ඨාති

1. ඛයති තස්ස=ඛයනති තස්ස-කල්පි. 2. කුසල-කල්පි. 3. පාඨො’යං බහුසුතාදිස්සති.

ඉසාරා. නිධානගතධනස්ස¹ මහනන්දාය මහඥානා. සුවණ්ණරජන භාජනාදීනං පරි²භොගහණඛානං මහනන්දාය මහාභොගා. අනිධාන ගහස්ස ජානරූපරජනස්ස පසුතතාය පසුනජානරූපරජනා. නුට්ඨි කාරණස්ස³ පසුතතාය පසුනවිනතුපභරණා. ගොධනාදිනඤ්ච සත්ත විධිධඤ්ඤනඤ්ච පසුතතාය පසුනබ්බතඤ්ඤා. නෙසමපි ඡන්දානං නජ්ඣි අඤ්ඤත්‍ර ජරමරණානි නෙසමපි එවං ඉසාරානං ජානානං භූතානං⁴ නිබ්බතනානං නජ්ඣි අඤ්ඤත්‍ර ජරමරණා, ජානත්තායෙව ජරා මරණතො මොක්ඛො නාම නජ්ඣි. අනන්තාජරාමරණස්සෙව තෙනි.⁵ අරහතොනාති ආදීසු ආරභා නිලෙසෙහීති=අරහතො. බිණා එතෙසං ආසවානි= බිණාසවා. බ්‍රහ්මවරියවාසං වුත්ථා, පරිනිට්ඨිතවාසානි= වුත්ථිතවතො. වතුහි මග්ගෙහි කරණීයං එතෙසං කතනති=කින කරණීයා. බකුභාගේ නිලෙසභාගේ අභිසංඛාරභාගේ කාමගුණ භාගේති ඉමෙ ඔගිතා භාග් එතෙසනති=බහිසභාග්. අනුප්පතො අරහතතසංඛාතො සකො අත්ථො එතෙසනති=අනුප්පතතසදත්ථා. දසවිධමපි පරික්ඛිණං භවසංයෝජනං එතෙසනති= පරික්ඛිණභව සංඤ්ඤාජනා. සමා කාරණෙහි ජාතිකා විමුත්තානි= සම්මදඤ්ඤා විමුත්තා. මග්ගඤ්ඤාය වතුසව්වධමං ඤාතා ඵලවිමුත්තයා විමුත්තානි⁶ අත්ථො. ගෙදනධමෙමානි පතිජ්ජනසභාවො. නිකෙධපනසභාවොනි.⁷ නික්ඛිපිතබ්බසභාවො.

අනුප්පතතිහො කිර සුත්තස්ස නිකෙධපො. සිව්කසාලාය නිසීදිකා කචිතනති වදනති. තත්‍ර භගවා විවිත්‍රානි රථයානාදීනි දිස්වා දිට්ඨං යෙව ව⁸ උපමං කතා “ජීරනති වෙ රජරථා”ති ගාථමාන.

තත්ථ ජීරනති ජරං පාපුණනති. ගුරුරථානි රඤ්ඤා අභි රූගණරථා. සුවිත්තානි සුවණ්ණරජනාදීනි සුට්ඨි විවිත්තා. අපො සරීරමපි ජරං උපෙතිනි එවරූපෙසු අනුපාදිනතකෙසු සාරදරුමයෙසු රථෙසු ජීරනෙතසු ඉමසමිං අජ්ඣතතිකෙ උපාදිනතකෙ මංසලොති තාදිමයෙ සරීරෙ නිං වතනබ්බං? තමපි ජරං උපෙතියෙව. සතො හවෙ සබ්බි පච්චෙදසනතිනි සතො සබ්බි හි සද්ධිං සතං ධම්මො න ජරං උපෙතිනි එවං පච්චෙදයනති. සතං ධම්මො නාම නිබ්බාණං. තං න ජීරති. අජරං අමරනති එවං කපෙන්නති අත්ථො. යසමා වා නිබ්බාණං ආගමම භිඤ්ඤසභාවා කිලෙසා හිජ්ජනති; තං සබ්බිනි වුච්චති. තසමා එවං යෝජනා දට්ඨබ්බා : සතං ධම්මො න ජරං උපෙති. තසමා සතො සබ්බිං පච්චෙදයනති. අජරං නිබ්බාණං සතං ධම්මොති ආවිකකනති. සුඤ්ඤධම්මවනං වා එතං සබ්බිනි. යං සබ්බිධම්මභූතං නිබ්බාණං සතො පච්චෙදසනති කථයනති. සො සතං ධම්මො න ජරං උපෙතිනි අත්ථො.

ජරමරණසුත්තවණ්ණනා.

1. ගහස්ස-ලි, III, &. මු, II.

2. උප-ලි, I, II, III.

3. කාරකස්ස-කථවි,

4. ජානානං-කථවි.

5. භොති-බහුසු.

6. ඵලවිමුත්තානි-බහුසු.

7. ධම්මොති-මු: පාලි,

8. දිට්ඨමෙව-ලි, I, II, III.

අත්තපට්ඨසුත්තෙ: එවමෙනං මහාත්තාති ඉධ භගවා ඉදං සුත්තං සබ්බසුද්ධාසිතං කරුණෙනා ආහ. එවං තයා¹ චුත්තනායෙන එතං කාරණං හොතිති අත්ථො. න භි නං සුලභං හොතිති පාපකම්මකෙන තං න සුලභං හොති; යං සුඛං කදුච්චි දුක්ඛකට්ඨකාරිනො න හොතිති යොජනා. අත්තනොනා² ධම්මනිසංයාති මරණෙන අපේක්ඛාත්ථංයා. මානුසං භවන්ති මානුසිකං අත්තභාවං. උභො සුඤ්ඤඤච පාපඤ්ඤාති සත්තානං අනුගාමිකා උභො සභාවා හොන්ති. තෙසු මච්චො යං පුඤ්ඤං වා පාපං වා අත්තනො සත්තානෙ තිබ්බත්තනවසෙන සුරුහො නිපථාදෙති. නිවසන්ති³ සුඛච්ඡිකෙති අත්තනො සත්තානෙ උපවිති තබ්බං. සමපණ්ණිකන්ති සමපරයෙ පරලොකෙ හිතසුඛතිබ්බත්තනං. පතිට්ඨා හොන්ති පාණිනිනති පරලොකං ගච්ඡන්තානං පාණිනං සාසත්ථාදනපරිවාරසමපන්නට්ඨානෙ තිබ්බත්තාපනවසෙන පතිට්ඨාන භූතාති හොන්ති.

අත්තපට්ඨසුත්තවණ්ණනා.

පමාදසුත්තෙ:- උලාරෙ උලාරෙති පණිනෙ ව බහුකෙ ව. මජ්ඣනිති මානවසෙන හොගමදයසමදදිකං මදං⁴ ආපජ්ජන්ති. ශෙඛං ආපජ්ජන්ති මනුස්සා හි නාම දුට්ඨිකාලෙ එවරුපං පුඤ්ඤං කරිස්සාම; එවරුපං⁵ දුතං දස්සාමාති ආදීති වදන්ති. උලාර හොහානං පන පත්තකාලෙ කාමමුච්ඡං ආපජ්ජන්තා එවරුපං වචනමපි නානුස්සරන්ති. විපට්ඨපජ්ජන්ති බ්බන්තාලුතජෙදනාදිපිලුතවසෙන අකත්තබ්බං කරුණති. සාරත්තා කාමහොගෙසුති පුත්තදරහිරඤ්ඤ සුවණ්ණහප්පිගවස්සාදිසු කාමවජ්ඣසු සුට්ඨ රත්තා. හීද්ධාති ලොභ වසෙන ගපිතා. මුච්ඡිනාති සතිං විස්සරේත්වා අතිවිය සාරත්ත වසෙන මුච්ඡං ආපත්තා විය. අතිසාරං න බුජ්ඣන්තිති අකුසලකම්මං නාම කට්ඨකපථලන්ති එවං කුසලමරියදං අතිකක්ඛිත්වා පාපවරණං න ජානන්ති. කුචං ව බබ්බිනන්ති ලුඤ්ඤති බ්බන්තාකාරෙන සණ්ඨපිතං පාසං අබුජ්ඣන්තා මිගා විය. පච්ඡාසං කට්ඨකන්ති පච්ඡා තෙසං කට්ඨක ඵලං හොති. විපාකො හිස්සාති අස්ස පාපකම්මස්ස විපාකො දුග්ගති පරිකම්මෙසපාපණ්ණවසෙන පාපකො ලාමකො.

පමාදසුත්තවණ්ණනා.

අප්පමාදසුත්තෙ:-සමධිගස්සාති අත්තානං අනුවත්තාපනවසෙන ආදිධ්මි. අප්පමාදෙති අත්තතිතකම්මකාරුපකඅපමාදෙ. ජබ්බමා නන්ති පසවියා වරත්තානං. සමමාධානන්ති සමවධානං උපකෙඛපං. සද්දං මහත්තතෙත්තනාති හප්පිපදස්ස යං මහත්තත්තං, ඉමිනා මහත්තතෙත්ත අග්ගන්ති යොජනා. එවමෙම ඛොති හප්පිපදං විය කාරුපකඅපමාදෙ, සෙසපදජාතාති විය අවසෙසා තෙ⁵ භූමකා

-
1. යථා-කත්ථි. 3. මජ්ඣ-බහුසු. 4. එවං-කත්ථි.
2. නිවෙසන්ති-ඉති යුත්තං. විය මායති. 5. වතු-කත්ථි.

කුසලා බලමා; තෙ හත්පදෙ සෙසපදානි විශ අප්‍රමාදෙ සමොධානං ගව්ඡනානි, අප්‍රමාදස්ස අනෙතා පරිවතනනානි. යථා ව හත්පදං සෙසපදානං අග්‍ගං සෙට්ඨං; එවං අප්‍රමාදෙ සෙසබලමානනානි දස්සෙති. මහග්ගලොකුත්තරුනම්පි සෙස පටිලාභකට්ඨන ලොකි යොපි සමානො අග්ගො හොති. රතීසොති දෙවමනුස්සෙස්ස පඤ්ච කාමගුණරතියො, ක්කානවිපස්සනාමග්ගඵලසමාපත්තිරතියො ව අපග්‍ග පග්ගි අපරපරාප්‍රපත්තිවසෙන ව විසිට්ඨතරතමවසෙන ව අපරපරා. අප්‍රමාදං පසංසනානිති එතානි ආයුආදීනි පත්ථයනෙනන අප්‍රමාදෙව කාතබ්බොති මූලකාරණභූතං අප්‍රමාදමෙව පසංසනානි. යස්මා චා සක්කවචකිරියාදීනි පථාදකතෙන සුඤ්ඤානිපිණස්ස පග්ගිනා අප්‍රමාදං පසංසනානි. නස්මා ආයුආදීනි පත්ථයනෙනන අප්‍රමාදෙව කාත බ්බොති යොජනා. අප්‍රමාදසමානානි අත්ථපටිලාභා.

අප්‍රමාදස්ස තත්වණණනා.

අප්‍රනාතස්‍ය තෙන :- දිවා දිවස්සානි දිවස්ස දිවා;¹ මජ්ඣිමනික සමයෙති අත්ථො. සාපනෙසානති බ්බං. කො පන වාදෙ රුපිසස්සානි සුවණණරජතනමබ්ලොහකාලලොහගලකච්ඡපකාදි² හෙදස්ස සත කතස්ස වෙව පරිභොගභාජනාදිහෙදස්ස ව රුපිසභණ්ඩස්ස කො පන වාදෙ? එතතකං නාමාති කා පරිවේදකථානි අත්ථො. භතතහොගොති පරිභොගභතතං. කණ්ණාජකානි සකුණ්ඩභතතං. බිලබගුද්ධිසතති කඤ්ජකද්ධියං. සාණනානි සාණවාකමයං. නිපකබ්බසනානති නිඤ්ඤ බණ්ඩානි විසු ධානෙස්ස සිබෙබ්බා³ කානතිවාසනං. පිණ්ඩපානෙන පනිමානෙසිති පිණ්ඩපානෙන සද්ධිං සංයොජෙසි; පිණ්ඩපානං අද්ධිති අත්ථො. පකකාමිති කෙනවිදෙව රුජ්ජට්ඨානාදිකිලෙවන ගතො. පච්ඡා විප්‍රපිණාදි අනොසිති සො කිර අඤ්ඤස්ස දිවසෙස්ස තං පච්චෙකබ්බුධං පස්සති. දුතුමපනස්ස විතතං න උපපජ්ජති. තයමිපන දිවසෙ අයං පද්ධමවතීදෙවියා තතියපුතෙනා තගරසිඛි පච්චෙකබ්බුදො ගකුමාදනපබ්බතෙ ඵලසමාපත්තිස්සබෙන වීතිනාමෙත්වා පුබ්බණ්ණ සමයෙ වුට්ඨාය අනොතතනදහෙ මුඛං ධොවිත්වා මනොසිලාතලෙ නිවා සෙත්වා කාශබ්බකං බක්ඛිත්වා පතනවිවරමාදාය අභිඤ්ඤපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ඉද්ධියා වෙහාසං අබ්බුග්ගනත්වා නගරවාගෙ ඔරායන විවරං පාරාපිත්වා පතනමාදාය නගරවාසිනං සරවාගෙස්ස සහස්සත්ථ ඵකං ධපෙනො විය පාසාදිකෙති අභිකකනාදිති අනුපුබ්බෙන සෙට්ඨිනො සරවාරං සමපතෙනා. තං දිවසං සෙට්ඨි පාතොව උට්ඨාය පණ්ණිහභොජනං භුඤ්ජිත්වා සරවාරකොට්ඨකෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා දනතතතරුති සොධෙනො නිසිනො තං පච්චෙකබ්බුධං දිස්වා තං දිවසං සතොනා හුත්වා නිසිනාතො දනවිතතං උපපාදෙත්වා හරියං පකෙකාසාපෙත්වා “ඉමස්ස සමණස්ස පිණ්ඩපානං දෙති”ති

1. දිවස්ස. I, II, III. 2. ඵලකස්ස. පකාදි-ලි: II, IV, V & ඵලකච්ඡකාදි-සඤා.
3. සිබ්බිත්වා-කසම්චි.

වඩා පකකාමි. සෙට්ඨිගරියා විනේතසි: මයා එතතකෙන කාලේන ඉමස්ස 'දෙථා'ති වචනං න සුතපුබ්බං. දුපෙතොපි ව අජ්ජ න යස්ස වා තස්ස වා දුපෙති; විතරුගදොසමොහස්ස පච්චෙකවුට්ඨස්ස දුපෙති. "යං වා නං වා අදචා පණ්ණිතං දස්සාමි"ති සරු තික්කමච පච්චෙකවුට්ඨං පඤ්ඤාපතිට්ඨිතෙන වජ්ඣේන පතනං ආදාය අනේනා නිවේසනෙ පඤ්ඤාතතාසනෙ නිසිදුපෙචා සුපරිසුද්ධොති සාලිතණ්ඩු ලෙභි භතතං සමපාදෙචා තදනුරූපං බාදනීයබ්බඤ්ජනං සුපඤ්ඤ සලලකෙචා පතනං පුරේනා බිති ගණේති අලභිකරිනා පච්චෙක වුට්ඨස්ස භතේසු පතිට්ඨාපෙචා වජ්ඣ. පච්චෙකවුට්ඨො "අඤ්ඤාසමපි පච්චෙකවුට්ඨානං සංඛතං කරිස්සාමි"ති අපරිභුඤ්ජේනා ව අනුමොදනං කචා පකකාමි. සොපි චො සෙට්ඨි බාගිරතො ආගච්ඡන්තො පච්චෙක වුට්ඨං දිස්වා මයමපි නුමනාසං 'පිණ්ඩපාතං දෙථා'ති වඩා පකකන්තා; 'අපි වො ලඤ්ඤා'ති. 'ආම සෙට්ඨි! ලඤ්ඤා'ති. 'පස්සාමි'ති ගිවං උක්ඛිපිතා ඔලොකෙසි. අථස්ස පිණ්ඩපාතගණේන උට්ඨතිතා නාසාපුචං පහරි. සො විතතං සමේතුං අසකකොන්තො පච්ඡා විපපරිසාරි අහොසි. වරමේ නනති ආදි විපපරිසාරස්ස උපපන්නාකාරදස්සනං. භාතුච්ච පන-පෙ-ජීවිතා වොණෙපෙසිති තදා කිරස්ස අවිභතෙනයෙව කුට්ඨමේ මාතා පිතරෙ ව ජෙට්ඨභාතා ව කාලමකංසු. සො භාතුජායාය සද්ධං යෙව සංවාසං කපෙපසි. භාතු පනස්ස එකො පුතෙනා හොති; තං විජියා කීලුන්තං මනුස්සා වදන්ති: 'අයං දුසො අයං දුසි ඉදං යානං ඉදං ධනං තව සන්තක'නති. සො තෙසං නථං ගහෙචා 'අයං දුසො අයං දුසි ඉදං යානං ඉදං ධනං මයං සන්තක'නති ආදීති කථෙති. අථස්ස චුලලපිතා විනේතසි: "අයං දුරකො ඉදුනෙව එවං කථෙසි. මහලුකකාලෙ කුට්ඨමං මජ්ඣෙ භික්ඛුපෙය්‍ය. ඉදුනෙව කතතබ්බං කරිස්සාමි"ති එකදිවසං වාසිං ආදාය "එති පුතත! අරඤ්ඤං ගච්ඡාමා"ති නං අරඤ්ඤං නෙචා¹ විර වන්තං මාරෙචා ආවාටෙ පක්ඛිපිතා පංසුනා පටිච්ඡාදෙසි. ඉදං සකා යෙනං චුතතං.

සත්තකඛතකුන්ති සත්ත වාරෙ. පුබ්බපච්ඡමචේතනාවසෙහ වෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො; එකපිණ්ඩපාතදුකසමිං හි එකා චේතනා වෙ පටිසක්ඛියො න දෙති. පුබ්බපච්ඡමචේතනාහි පනෙස සත්තකඛතකුං සංගෙහ සත්තකඛතකුං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බතො. පුණ්ණන්ති පච්චෙක වුට්ඨස්ස දින්නපිණ්ඩපාතචේතනාකමං. පජිගගහන්ති පරිගහතිතං වජ්ඣ. අනුජීවිනොති එකං මහාකුලං නිස්සාය පණ්ණාසමපි සට්ඨිපි කුලාති ජිවන්ති. තෙ මනුස්සෙ සකායෙනං චුතතං. සබ්බං නාදාය ගන්තබ්බන්ති සබ්බමෙතං අනාදිසිතා ගන්තබ්බං. සබ්බං නික්ඛිප්ප ගාමියන්ති² සබ්බමෙතං නිකේඨපසභාවං; පටිච්චජිතබ්බසභාවමෙචාති අත්ථො.

අසුතතසංඛතථකථා.

තමෝතමසුත්තො:- නිවෙ කුලෙ පච්චාජානෝති ආදිකෙන තමෙන සුත්තොති= **තමෝ;** කායදුච්චරිතාදීති පුත නිරයතමුපගම නතො තමපරයණො; ඉති උභයෙනපි ඛකිතමෝව කපිතො හොති. **උච්චෙ කුලෙ පච්චාජානෝති** ආදිකෙන ජොතිනා සුත්තොති=**ජොති;** ආලොකභූතොති වුත්තං හොති. කායසුචරිතාදීති පුත සග්ගප්පත්ති ජොතිභාවුපගමනතො **ජොතිපරයණො.** **වෙණ්කුලෙති** විලිචකාර කුලෙ. **නෙසාදකුලෙති** මගලද්දකාදීනං කුලෙ. **රථකාරකුලෙති** වමකාරකුලෙ. **පුකකුසකුලෙති** පුප්ඵජධිකකුලෙ. **කසිරවුතනිකෙති** දුක්ඛජීවිත¹ වුත්තිකෙ. **සාසවජාදෙති** භුඤ්ජිතබ්බහොජනඤ්ච නිවාසන පාරුපණ්ණිකාදි. **දුබ්බණ්ණොති** පංසුච්චසාවකො විය ක්කාමබාණ්ණික වණ්ණො.² **දද්දසිකොති** විජානමාතුයාපි අමනාපදසසනො. **බකොපි-මකොති** ලකුණවකො. **කාණොති** එකවජ්ජිකාණො වා උභයවජ්ජිකාණො වා. **කුණ්ති** එකභන්තකුණි වා උභයභන්තකුණි වා. **බසෙණාති** එකපාදබසෙණා වා උභයපාදබසෙණා වා. **පකඛගනොති** හතපකෙබා පිසසප්පි. **පදිපෙසායසාති** තෙලකපලලකාදිතො පදිප්පකරණස්ස.

එවං ඛො මහාදජාති එත් එකො පුග්ගලො බිති ආලොකං අදිසං මාතුකුච්ඡිසමි යෙව කාලං කත්වා අපායෙසු නිබ්බත්තනෙතො සකලකප්පමි සංසරති; සොපි තමෝතමපරයණො. සො පත කුහක පුග්ගලො භවෙය්ස; කුහකස්ස හි එවරුපා නිබ්බත්ති හොතිති වුත්තං. එත් ව **නිවෙ කුලෙ පච්චාජානො හොති වණ්කාලකුලෙ** වාති ආදීති ආගමනවිපත්ති වෙව පුතපුත්‍රපුත්‍රපුත්‍රපච්චයවිපත්ති ව දසසිතා. **දළිදෙද්දති** ආදීති පච්චයවිපත්ති. **කසිරවුතනිකෙති** ආදීති ආජිවුපාය විපත්ති. **දුබ්බණ්ණොති** ආදීති අත්තභාවවිපත්ති. **බච්ඡාබාධොති** ආදීති දුක්ඛකාරණසමායොගො. **න ලාගිති** ආදීති සුචකාරණවිපත්ති වෙව උපහොගවිපත්ති ව. **කාසෙන** දුච්චිකතති ආදීති තමපරයණ භාවස්ස කාරණසමායොගො. **කාසස්ස හෙද්දති** ආදීති සමපරයකතමුප ගතතා. සුක්කපකෙබා වුත්තපටිපක්කනසෙන වෙදිතබ්බො.

පාසසබ්බකප්පොති පාපකෙති කාමමාසාදවිතිංසාවිතකෙකති සමන්තාගතො. **අනාදග්ගති** ගරුකාතබ්බසු මාතාදිසු පුග්ගලෙසු ගාරවරගිතො. **අකෙකාසගීති** දසති අකෙකාසවජ්ජිති අකෙකාසගීති. **පටිභාසගීති** “කසමා තිට්ඨංථ? කිං තුමෙහිති”ති ආදීති පරිභාසවචනෙති රෙසෙති සට්ඨෙති. **නජීකොති** නජී නජීති යාවකාදීනං වදනසිලො. **කොරනති** භයානකං. **කෙට්ඨසබ්බකප්පොති** කුසලෙති නෙකබම අව්‍යාපාදඅවිතිංසාවිතකෙකති සමන්තාගතො. **අබ්‍යගමමනසොති** නිවාතකෙ දීපජාලා විය එකග්ගවිතො. **සමච්චිසාස සිකති**ති දස කුසලකමපට්ඨසබ්බාතාය සමච්චියාය සිකතිති පරිපුරෙති; කායවාචා විතෙති සුවරිතකමං කරෙතිති අර්ථො.

තමෝතමසුත්තවණ්ණනා.

1. ජිවිත-කත්ථි.

2. වණ්ණො විය-ල: III, V, මු, I, II,

පබ්බතාපමසුතො :- බුද්ධාචරිතනානි නති බතතිශාභිසෙකෙන බුද්ධානි අවසිත්තානං කතාභිසෙකානං. ඉසාරියමදමනනානනි ඉසාරියමදෙන පමත්තානං. කාමශෙධපටිසුට්ඨිනානනි කාමෙසු ශෙධෙන පරිසුට්ඨිතානං අභිභූතානං. ජනපදස්ථාවටිසප්පනනානනි ජනපදෙ විරහාවං පත්තානං. රුක්ඛරණිකානි රුක්ඛමානි රුක්ඛි කත්තබ්බතිවොති. නෙත්ථානනි තෙසු අහං. උසස්සකභති බ්‍යාපාරං.

එස කිර රජා දිවසස්ස තිකඛත්තං භගවතො උපට්ඨානං ගච්ඡති. අනතරගමනානි බහුතිපි ගොනති. තස්ස තිබ්බං ගච්ඡතො බල කායො මහාපි ගොති අපෙපාපි. අපේකදිවසං පඤ්චසතා වොරු වින්තසිංසු: “අයං රජා අවෙලායං අප්පබලෙන සමණස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති, අනතරමග්ගෙන නං ගගෙත්වා රජජං ගණ්ණියාමා”ති අකු¹ වනෙ තිලිසිංසු. රජානො ව නාම මහාපුඤ්ඤා ගොනති. අථ තෙසං යෙව අබ්බන්තරතො² එකො පුරිසො තිකඛමිත්වා රඤ්ඤා ආරොවෙසි. රජා මහන්තං බලකායං ආදාය අකුචනං පරිවාරෙත්වා තෙ සබ්බෙ ගගෙත්වා අකුචනතො යාව නගරවාරු මග්ගස්ස උභොසු පසෙස්ස යථා අඤ්ඤා මඤ්ඤා වක්ඛුතා වක්ඛුං උපතිබ්බිත්වා ඔලොකෙනති; එවං ආසන්නාති සුලාති රොපෙත්වා සුලෙසු උත්තාසෙසි. ඉදං සකාය එවමාහ.

අථ සත්ථා වින්තසි: සවාහං වක්ඛාමි “මහාරජ! මාදිසෙ නාම සමමාසමුද්ධො ධුරවිහාරෙ වසන්තෙ නයා එවරුපං දුරුණකමං කතං; අසුත්තං තෙ කතු”නති. අථායං රජා මඩකු³ හුත්වා සණ්ඨතිතුං න සක්කුණෙය්‍ය. පරියායෙන ධම්මං කථෙන්නස්සෙව මෙ සලලකෙබස්ස තිති ධම්මඤ්ඤානං ආරහන්තො නං කිං මඤ්ඤාසිති ආදිමාහ.

තත්ථ සද්ධාසිකොති සද්ධාතබ්බො; යස්ස තිං වචනං සද්දගසිති අතො. පච්චසිකොති⁴ තස්සෙව වෙච්චනං. සගෙණති වොදනතො නිපාතො. තං බොධෙමිති අතො. අබ්බසමනති ආකාසසමං. නිපෙපා ශේනො ආගච්ඡති පඨවිතලතො යාව අකතිට්ඨමුභවලොකා සබ්බ සන්තෙ සණ්ඨකරණීයං⁵ තිලවුණණං විය කරොන්තො ආගච්ඡති. අඤ්ඤානු ධම්මවටිසාසාති ංපෙත්වා දසකුසලකම්මපථධම්ම⁶ වරියං අඤ්ඤා කත්තබ්බං තත්ථි. සමවරියාදිති තස්සෙව වෙච්චනාති. ආරො වෙමිති ආවික්ඛාමි. පටිවෙදසාමිති ජානාපෙමි. අඛිවන්තතිති අපේක්ඛාත්ථති. හත්ථිසුද්ධානිති නාලාගිරිසදිසෙ හෙමකප්පනෙ නාගෙ අභිරුක්ඛා සුජ්ඣිතබ්බසුද්ධානි. ගතීති තිබ්බනති. විසෙසොති ඔකාසො; සමත්ථාභාවො වා. නති සක්කා තෙහි ජරාමරණං පරිබාහිතුං. මහතිභො මහාමහනාති මහත්සම්පත්තා මහොසධිවිධුරපණ්ණිතසදිසා මහාමහතා. භූමිගහනති මහාලොහකුමභියො පුරෙත්වා භූමියං ංපිතං. වෙහා සම්ඨනති වම්මපසිබ්බකො පුරෙත්වා තුලාසඬ්ඛාවාදිසු ලග්ගෙත්වා වෙච්ඡි යසුහාදිසු ව පුරෙත්වා ංපිතං. උපලාපෙතුනති අඤ්ඤාමඤ්ඤා භිඤ්ඤා.

1. අනතරක-කත්ථි. 3. කුඬො-ලි. ¹ . V. මු. II. 5. කරණියා-කත්ථි. 2. අනතරතො-කත්ථි. 4. පච්චාසිකොති-කත්ථි. 6. පථ-කත්ථි.

යථා වෙ ජනා ඵකෙන මයෙත න ගව්ඡන්ති; ඵං කාතුං. නිඝං ආභවමාති ආකාසං පුරෙත්ථ. සමන්තා අනුපට්ඨෙසෙසුන්ති චතුර්දිසා සමන්තතො සත්තෙ සඤ්චිණ්ණං කන්ධං අනුපරිවත්තන්තා ආගව්ඡන්ති. එවං ජන් ව මච්චු වාති ඉධ වෙයෙව පබ්බතා ගතිතා. රුජොවාදෙ පත: “ජර ආගඤ්ඤි¹ සබ්බං යොබ්බනං විලුප්ථමානා”ති ඵං ජර මරණං ව්‍යාධි විපතීති වත්තාරො පෙනෙ ආගතාව. සද්ධං නිවෙසෙති සද්ධං නිවෙසෙය්‍ය පතිට්ඨපෙය්‍ය.

පබ්බතාපමසුත්තවණ්ණනා.

ලෝකානුචිවරණසුත්තෙ :- පාටිසඤ්ජාති පරිවාරකදෙවතා. ඉමං ලෝකං අනුචිවරණීති අට්ඨමිදිවසෙ කීර සකෙකා දෙවරජා වත්තාරො මහාරජෙ ආණාපෙති: “නාතා! අජ් අට්ඨමිදිවසො; මනුස්සලෝකං අනුචිවරිත්වා පුඤ්ඤති කරෙන්නානං නාමගොතතං උග්ගණිත්වා ආගව්ඡටා”ති. තෙ ආගන්ත්වා අත්තතො පරිවාරකෙ පෙසෙන්නි: “ගච්ඡට නාතා! මනුස්සලෝකං අනුචිවරිත්වා පුඤ්ඤකාරකානං නාම ගොතතාති සුවණ්ණපට්ට ලිබ්බිත්වා ආනෙටා”ති. තෙ තථා කරෙන්නි. තෙන චුත්තං: ඉමං ලෝකං අනුචිවරණීති. කච්චි බහුති ආදි තෙසං උපපරික්කාකාරදස්සනත්ථං චුත්තං. ඵං උපපරික්කන්තා හි තෙ අනු චිවරන්ති. මනෙතස්සාති මාතුහිතා; මාතරි සමමා පටිපන්නාති අත්ථො, සමණෙසු සමමා පටිපන්නා= සාමිඤ්ඤා, බිණ්ණසවා බ්‍රාහ්මණා² නාම. තෙසු සමමා පටිපන්නා= බ්‍රහ්මඤ්ඤා, උපොසථං උපවසන්තිති මාසස්ස අට්ඨ වාරෙ උපොසථබ්බාති අට්ඨන්ති.

ඤ්ජාගණිත්විති පටිජාගරං උපොසථකමං කරෙන්නි. තං කරෙන්නා ඵකස්මිං අද්ධමාසෙ චතුත්තං උපොසථදිවසානං පච්චුග්ගම නානුගමනවසෙක කරෙන්නි. පඤ්චමිඋපොසථං පච්චුග්ගව්ඡන්තා චතුත්තං උපොසථිකා හොන්නි, අනුගව්ඡන්තා ඡට්ඨියං. අට්ඨමිඋපො සථං පච්චුග්ගව්ඡන්තා සත්තමියං, අනුගව්ඡන්තා නවමියං. වාතුද්ධසි උපොසථං³ පච්චුග්ගව්ඡන්තා තෙරසියං⁴. පණ්ණරස්සපොසථං පච්චුග්ගව්ඡන්තා (වාතුද්ධසියං, තද්ධසියං අනුගව්ඡන්තා*) පාටිපදදිවසෙ උපොසථිකා හොන්නි.

පුඤ්ඤති කණෙන්නිති සරණගමනනිව්චසිලපුප්ඵපුජාධම්මසවණ පදිපසගස්සාරොපණවිහාරකරණාදිති නානපපකාරාති පුඤ්ඤති කරෙන්නි. තෙ ඵං අනුචිවරිත්වා ගාමනිගමරුජධාතියො උපසඤ්ඤාමන්ති. තතො තං නිස්සංග අභිවත්ථා දෙවතා “මහාරජානං අමච්චා ආගතා”ති පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගව්ඡන්ති. තෙ පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා “කච්චි නුබො මාරිසා! බහු මනුස්සා මත්තෙය්‍යා”ති ආදිතා

1. ආගව්ඡ-කන්චි.

3. වාතුද්ධසි-ලී I, II

* ලෙඛනනිර්කපාදො

2. බ්‍රහ්මාණො-කන්චි.

4. තෙරසමියං-I, II, IV.

ලී. I, II, කන්චි.

වුත්තනායෙන මනුස්සානං පුඤ්ඤාති පටිපුච්ඡිති “ආම මාරිසා! ඉමසමිං ගාමෙ අසුකො ච අසුකො ච පුඤ්ඤාති කරොති”¹ ති වුත්තෙ තෙසං පුඤ්ඤාකාරකානං නාමගොතනං සුවණ්ණමයෙ පටො ලිඛිති; අඤ්ඤාත්ථ ගච්ඡන්ති. එවං මනුස්සලොකං අනුච්චරන්තා තෙ සුවණ්ණපටො ආහරිති; චතුත්තං මහාරජානං දෙනති.

සුත්තා ඉමං ලොකං අනුච්චරන්තීති චතුති මහාරජෙති පුරිම නයෙනෙව පභිතා අනුච්චරන්ති. නදනුති තසමිං දිවසෙ, උපොසථෙති උපොසථදිවසෙ. සවෙ හික්ඛවෙ අපසකා හොන්ති² තෙ සුවණ්ණ පටපරිමාණෙනෙව “ඉමසමිං කාලෙ මනුස්සා අපසකා; ඉමසමිං කාලෙ ඛනුකා”³ ති ජානන්ති. තං සක්ඛායෙනං වුත්තං, දෙව්‍යානං නාචරිතං නන්ති පසමං අභිතිබ්බතෙන තෙතතිංස දෙවපුත්තෙ උපාදාය එවං ලභිතාමානං. නෙත්තාති තෙන ආරොවතෙන, තෙන වා පුඤ්ඤාකාර කානං අපසකභාවෙන “මයං පරිපුණ්ණෙ දෙවසඤ්ඤාමර්සෙ නක්ඛන්තං කිද්දිතුං න ලභිස්සාමා”⁴ ති අනත්තමතා. දිබ්බා චන හො කාසා පටි භාසිස්සන්ති⁵ නචනවානං දෙවපුත්තානං අපාතුභාවෙන රමණීයං දසසහස්සයොජනං⁶ දෙවනගරං පුඤ්ඤං භවිස්සති. අසුරබාසාති චත්තාරො අපායා, සුක්ඛපකෙඛපි ඉමිනාච උපායෙන අත්ථො වෙදි තබෙබ්බා.

භුතපුබ්බං හික්ඛවෙ සතෙකා දෙව්‍යානමිපෙදුති අත්තනො සක්ඛ දෙවරජකාලං⁷ සක්ඛාය කථෙති; එකස්ස වා සක්ඛස්ස අජ්ඣාසයං ගහෙති; කථෙතිති වුත්තං. අනුනිසමානොති අනුබොධයමානො.⁸ නාසං වෙලාසනාති තසමිං කාලෙ. පාටිභාරිසපකඛඤ්චාති එත්ථ පාටි භාරිසපකෙඛා නාම: අනෙතාවස්සෙ තෙමාසං නිබද්ධුපොසථො; තං අසකෙකාන්තස්ස චිත්තං පචාරණානං අත්තරෙ එකමාසං නිබද්ධු පොසථො; තචපි අසකෙකාන්තස්ස පසමපචාරණතො පඨාය එකො අභිමාසො පාටිභාරිසපකෙඛා නාම. යොපස්ස මාදිසො නගෙති යොපි සතෙතා මාදිසො භවෙයුස. සකෙකා කිර වුත්තප්පකාරස්ස උපොසථස්ස ගුණං ජාතිති; වෙ දෙවලොකසම්පන්නියො පභාය මාසස්ස අඨ්ඨ දිවසෙ උපොසථං උපවසති; තස්මා එවමාහ. අපරෙ නයො: යොපි සතෙතා මාදිසො අස්ස; මයා පත්තං සම්පන්නිං සම්පාපුණ්ණං ඉච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. සක්ඛාති එවරුපෙන උපොසථකමෙත්ත සක්ඛසම්පන්නිං පාපුණ්ණන්ති. වුසිනවාති වුත්ථවාසො. කන්තකරණීයොති චතුති මගෙහි කත්තබ්බ කිච්චං කතා සීතො. ඛනිනභාගෙති බක්ඛගාරකිලෙසභාරඅභිසංඛාර භාරෙ ඔතාරෙති; සීතො. අනුපපත්තසද්දෙත්ථාති සද්දෙත්ථො. වුච්චති අරහත්තං; තං අනුප්පත්තො. පටිකිණ්ණභවසංයොජනො යෙන සංයොජනෙන බද්ධො භවෙසු ආකඩ්ඪියති; තස්ස බිණ්ණතා, සම්ම දඤ්ඤා විමුත්තොති සම්මා ගෙතුතා නයෙන කාරණෙන ජාතිති;

1. දසයොජනසහස්ස-ල. III, V & මු. 2. දෙවකාය-ල. I, II,

3. අනුබොධමානො-ල. III, IV & මු. I. අනුරොධයමානො-ල. II,

විමුක්තො, කලං චචනාසාති යුත්තං වත්තුං. සොපස්ස මාදිසො නණේති යොපි සතොත් මාදිසො බිණ්ණසවො අස්ස; සොපි ඵවරුපං උපොසථං උපවසෙය්‍යාති. උපොසථකමස්ස ගුණං ජනනොත්තං ඵලං වදෙය්‍ය. අපරෙ නයො: යොපි සතොත් මාදිසො අස්ස; මයා පත්තං සමපත්තිං පාපුණ්ණිං ඉවෙත්ඤ්‍යාති අත්ථො. සකකා හි ඵවරුපෙන උපොසථකමෙවන බිණ්ණසවසමපත්තිං පාපුණ්ණිං නති.

ලොකානුච්චරණසුත්තවණ්ණනා.

සුප්පබ්බණ්ණසුත්තො:- සුනිකබ්බන්තති ආදිසු යස්මිං දිවසෙ තයො සුවරිතබමා පුරිතා හොන්ති; සො දිවසො ලුඬිතකබ්බන්තයොගො නාම. තෙනස්ස තද සුනිකබ්බන්තං හොතිති වුවවති. සොව දිවසො කතමිහලො නාම හොති. තෙනස්ස තද සුමබ්බලන්ති වුවවති. පභාතමපිස්ස තද සුපපභානමෙව. සයන්තො වුට්ඨාතමපි සුචුට්ඨින මෙව. බණොපි සුබණො. මුහුත්තොපි සුමුහුත්තොව. ඵත්ථ ව දසව්ඨ රපමාණො කාලො බණො නාම. තෙන බණෙන දසබණො ලයො නාම. තෙන ලයෙන දසලයො බණලයො නාම. තෙන දසගුණො මුහුත්තො නාම. තෙන මුහුත්තෙන දසගුණො බණමුහුත්තො නාමාති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො. සුසිට්ඨං බුග්ගවාදිසුති යස්මිං දිවසෙ තිණි සුවරිතාති පුරිතාති හොන්ති; තදස්ස සෙට්ඨවාරිසු දින්නං දුනං¹ සුසිට්ඨං නාම හොති. පදනිණං කායකම්මන්ති තං දිවසං තෙන කතං කායකම්මං වසිතිතකායකම්මං නාම හොති. පණ්ඩිතො පදනිණිණාති තං දිවසං සො යං යං පණ්ඩිතං ධරෙති; තෙ පණ්ඩිත වසිසුත්තොව. පදනිණිණාති කඤ්චානාති වසිසුත්තාති කායකම්මාදිති කඤ්චාන. ලහන්තෙස්ස පදනිණිණොති වසිතිතත්ථෙයෙව ලහන්ති.

සුප්පබ්බණ්ණසුත්තවණ්ණනා.

සලලසුත්තො:- කා උපපත්ති? භගවතො කිර උපට්ඨාකස්ස ඵකස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තසොකාභිභූතො සත්තාහං නිරුහාරෙ අගොසි. තං අනුකමපන්නො භගවා තස්ස සරං ගන්තො සොකවිනොදන්තං ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ අනිමිත්තන්ති අකඛිතිබන්තකිරියාකාරතිමිත්තරතිතං. නති සකකා ලුඬුං “යාවාහං ඉදං වා ඉදං වා කරෙමි; තාව ත්වං ජීව; මා මියා”ති. අනිඤ්ඤාන නති ඵත්තකං ඉමිනා ජීවිතබ්බන්ති ආයුපරියන්ත වසෙන න සකකා ඤාතුං. කසිරන්ති අනෙකපච්චයපට්ඨිඬුන්ති භාවතො කිව්ඨයාපතියං. තථාහි: තං අස්සාසපට්ඨිඬුඤ්ඤ, මහාභූත පට්ඨිඬුඤ්ඤ, කබලිකාරහාරපට්ඨිඬුඤ්ඤ, උසමාපට්ඨිඬුඤ්ඤ, විඤ්ඤාණ

පටිබ්බාදි. අනායාසනෙතාපි හි න ජීවති; අපසාසනෙතාපි. චතුත්තං මහාභූතානං¹ සමපච්ඡන්තිං නිස්සාය ජීවති; තෙසං අඤ්ඤාතරස්ස පකොපෙන කට්ඨමුඛාදිආසිවිසදධො විශ අයං කායො පඤ්ඤාභාවාදි මාපනො; තද ජීවිතං නපච්ඡන්ති.

“පඤ්ඤා භවති කායො දධො කට්ඨමුඛෙන වා,
පඤ්ඤාභාවාදිපකොපෙන හොති කට්ඨමුඛෙව සො.

පුත්තිකො භවති කායො දධො පුත්තිමුඛෙන වා,
ආපොඨාභාවාදිපකොපෙන හොති පුත්තිමුඛෙව සො.

සත්තතෙතො භවති කායො දධො අග්ගිමුඛෙන වා,
තෙජොධාවාදිපකොපෙන හොති අග්ගිමුඛෙව සො.

සඤ්ජෙනො භවති කායො දධො සඤ්ජමුඛෙන වා,
වායොධාවාදිපකොපෙන හොති සඤ්ජමුඛෙව සො”ති.

දුබ්භිකාදිසු පන ආහාරූපවේදෙන සත්තානං ජීවිතකයො පාකවොයෙව; එවං කල්ලිකාරාහාරපටිබ්බාදි ජීවිතං. තථා අසිත පිතාදිපරිපාවකෙ කමමජතෙජෙ බිණ්ණ සත්තා ජීවිතකයං පාපුණ්ණති යෙව; එවං උසමාපටිබ්බං ජීවිතං. විඤ්ඤාණෙන පන නිරුද්ධො පකායො සත්තානං ජීවිතං න හොති; එවං විඤ්ඤාණපටිබ්බං ජීවිතං. සතිතනනි අපකං. දෙව්තානං ජීවිතං උපනිධාය තිණ්ණෙහ උසාව බිඤ්ඤාදිසං; විතතකණ්ණො උද්ධං අභාවෙන වා පරිත්තං. අතිදිශාසු කොපි හි සත්තො අතිතො විතෙන ජීවිත්, න ජීවති, න ජීවිස්සති; අනාගතෙන ජීවිස්සති, න ජීවති, න ජීවිත්; පටිච්චපනොන ජීවති, න ජීවිත්, න ජීවිස්සති. නිඤ්ඤා දුකෙහි සංසුභනති තඤ්ඤො ජීවිතං එවං අතිමිත්තමනඤ්ඤානං කසිරං පරිත්තඤ්ඤා සමානමපි සිතුණහංස මකසාදිසමස්සමුපපිපාසාසංසාරදුක්ඛ-විපරිණාමදුක්ඛ-දුක්ඛදුක්ඛති සංසුත්තං.

කිං වුත්තං හොති? යසමා ජදිසං මච්චානං ජීවිතං; තසමා කිං යාව නං පරික්ඛයං න ගච්ඡති; තාව ධම්මවර්ගමෙව බ්‍රාහ්ම; මා පුත්තමත්තසොවාති. අථාපි මඤ්ඤායාසි: සබ්බුපකරණෙහි පුත්තමත්තකනතස්සාපි මෙ සො මතො; තෙන සොවාමිති. එවමපි මා සොවිති දස්සෙතො: නිති සොති ආදිමාහ. තතො යසමා සො “ජරමපකිං නාම අනෙත² මරණං අනුරූපං; අතිදහරෙ මෙ පුත්තො මතො”ති විනොසි. තසමා ආහ: ජරමපි පකිංති ආදි. ජරං පකිංති අපකිංති මරණං හොති; තත්ථ එත්ත නිශමොති³ වුත්තං හොති. ඉද්ධති තමත්තං නිදස්සනෙන සාධෙතො: එලානමිමාති⁴ ආදිමාහ. තස්සත්තො: යථා එලානං⁵ පකානං යසමා සුරියගමන භොපභූති සුරියාතපෙන සත්තපමානෙ රුක්ඛෙ පඨවිරසො ව

1. බාහුතං-කන්ධි.

2. නියමතොති-කන්ධි.

3. යථාදිත්තං-කන්ධි.

4. භනෙතං-කන්ධි.

5. එලානමිව පකානං-කන්ධි.

ආපොරසො ව පත්තතො සංඛං සංඛතො ඛක්ඛං ඛක්ඛතො මුලනති එවං අනුක්කමෙන මුලතො පඨවිංසෙව පටිසති. ඔග්ගමනතො¹පභුති පන පඨවිතො මුලං මුලතො ඛක්ඛනති එවං අනුක්කමෙන සංඛාපත්ත පලලවාදිති² පුනාරෙහනති. එවං ආරෙහනතා ව පරිපාකගතඵල වණ්ටමුලං න පටිසනති. අථ සුරියාතපෙන සත්තප්පමානෙ වණ්ටමුලෙ පරිලාභො උප්පජ්ජති. තෙන තාති ඵලාති පාතො නිව්චකාලං පතනතීති තෙසං පාතො පත්තතො තත්තමපයොජනසංඛනඵලධිපතනභිකානං³ ඵලසාමිකානං භයං භොති;⁴ එවා ජාතානං මච්චානං මරණතො ඤාතක පියමනාපානං භයං භොති. පක්කඵලසදිසා හි සත්තාති.

කිඤ්ච භීයො: “සථාපි කුමහකාරස්ස -පෙ- ජීවිතං. තස්මා දහග් ව -පෙ- මච්චුපග්ගස්සා”ති එවං ගණන. එවඤ්ච ගහෙත්වා “තෙසං මච්චු-පෙ-වා පන ඤාතතෙ”ති එවමපි ගණන. තත්ථ ගච්ඡනං පරලොභනොති. ඉතො ලොකතො පරලොභං ගච්ඡන්තානං යස්මා න පිනා නාසතෙ පුත්තං ඤාති වා පන ඤාතතෙ. තස්මා “පෙක්ඛනං සෙව -පෙ- ගීසති.” තත්ථ යොජනා: පස්සමානානං යෙව ඤාතිනං අමම තාතාති ආදිනා නයෙන පුත්ථ අතෙකප්පකාරං ලාලපතං යෙව මච්චානං එකමෙකො මච්චො යථා ගොවජේඤ්ඤා; එවං නීයති. එවං පස්සපි උපාසක.

අබ්භාහතො ලොකොති තත්ථ යෙ බුද්ධිපච්චෙකබුද්ධාදයො ධීතිසම්පන්නා; එතෙ එවං අබ්භාහතා මච්චුතා ව ජරය ව; න සක්කා කොතපි පටිබාහිතුනති. “නස්මා ධීග් න සොවනති විදිත්වා ලොක පටිසාසං.” ඉමං ලොකසභාවං ඤාත්වා න සොවනතීති වුත්තං භොති. ඒවං පන “සස්ස-පෙ-පටිදෙවසී”ති. කිං වුත්තං භොති? යස්ස මාතු කුමරිස්මිං ආගතස්ස ආගතමග්ගං වා ඉතො වා වටිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතස්ස ගතමග්ගං වා න ජාතාසි; තස්ස ඉමෙ උභො අනෙත අසම්පස්සං නිරුත්ථං පරිදෙවසී. ධීරු පන තෙ පස්සන්නා විදිත්වා ලොකපරියායා නාහු සොවනතීති. ඉදුති: නිරුත්ථං පටිදෙවසීති එත්ථ වුත්තපරිදෙවනාය නිරුත්ථකභාවං සාධෙතො: පටිදෙවසමානො චෙති ආදිමාහ.

තත්ථ උදබ්බතෙති උදබ්බගෙය්‍ය ධාරෙය්‍ය අත්තනි සඤ්ජනෙය්‍යාති අත්තො. සමමුලොහා හිංසමත්තානිනති සමමුලොහා හුත්වා අත්තානං පාතෙතො. කඤ්ඤ ව නං විචක්ඛණොති යදි තාදිසො කිඤ්ඤ අත්ථං උදබ්බතෙ; විචක්ඛණොපි නං පරිදෙවනං කාරෙය්‍ය. නිති රුණෙණ නාති එත්ථායං යොජනා: න කොපි පන රුණෙණ න වා සොකෙත වා චෙතසො සනතිං පපෙපාති; අපිච ඛො පන රුද්ධතො ව සොව තතො ව⁵ගීසො අස්ස උප්පජ්ජතෙ දුක්ඛං. සර්වඤ්ඤ දුබ්බණ්ණියාදිති උප්පඤ්ඤාතිති. න තෙන පෙත්තාති තෙන පරිදෙවෙන කාලකතා න

1. ඔග්ගමනතො-ලි: I, II, IV, ඔග්ගමනතො	3. පලභිකානං-කත්ථවි.
-ලි: V & මු: I, උග්ගමනතො-මු. II.	4. භයං භොති-ඉති න දිස්සති.
තදපි ව්‍යාකරණානුකූලං.	5. රුද්ධතො ව සොවතො ව-කත්ථවි.
2. සංඛාපලලවාදිති-ලි: I, II, IV,	

පාලෙනති න යාපෙනති; න තං තෙසං උපකාරයං ගොති. තස්මා “තිරස්ථා පටිදෙවනා. න කෙවලඤ්ච තිරස්ථා; අනත්ථෙපි ආවහති. කස්මා? යස්මා “සොකමප්පජනං--පෙ-වසමඤ්ඤ”ති. තත් අනුක්‍රමිකවෙනාති අනුසොවනො. වසමඤ්ඤති වසං ගතො, එවං සොකස්ස තිරස්ථකතං අනත්ථාවහතඤ්ච දස්සෙත්වා ඉද්දති සොකවිතයත්ථං ඔවදනො: අසෙසෙසි සෙසාති ආදිමාග. තත් ගම්මෙති¹ ගම්මෙ; පරලොකගමනසජ්ජෙ සිතෙති වුත්තා ගොති. එසෙත්වා විධි පාණිනොති මරණභයෙන එතදමාතෙයෙව ඉධ සතෙන. සෙත්වා සෙත්වාති යෙන යෙනාකාරෙන මසෙත්වාති; දීඝාසුකො හවිස්සාති; අරෙගො හවිස්සාති. තතො තං අසෙත්වායෙව ගොති. සො එවං මසෙත්වා මරතිපි; රුහිපි ගොති. එදිසො අයං විනාභාවො මසෙත්වා තප්පවතිකෙන ගොති. පස්ස උපාසක! ලොකසභාවනාති එවමෙත්ථ අධිපායො වෙදිතබ්බො.

භිසො වා පනාති වස්සසතො භියොපි ජීවෙය්‍ය. ඤාතිසංඛ්‍යා විනා ගොතිති අනිවචනාවසානුගං ඤාතිසමුගං විනායෙව ගොති. ඉධ ජීවිකනාති එවං වස්සසතමපි තතො භියොපි ජීවමානො අමරණධම්මො නති. අඵබ්බො මරණපාත්තකාලෙ ඉධ ජීවිතං ජනාතියෙව. තති ජාතස්ස අමරණනති. අරහතො සුත්වාති ඉමං එවරුපං අරහතො ධම්ම දෙසනං සුත්වා. න සො ලබ්බා මසා ඉතිති සො පෙතො ඉද්දති මයා පුත ජීවිතුං න ලබ්බා ඉති පරිජාතනො විනෙස්ස පටිදෙවනනති වුත්තං ගොති.

කිඤ්ච භියො: “සථා සරණමාදිතං--පෙ-ධංසෙස.” තත් ධිග්ඤ්ඤාතිසම්පදය. සප්පසෙසෙසා සාභාවිකපසෙසය. පණ්ඩිතො බාහුසම්පද පසෙසය. කුසලො විනාතක² ජාතිකතාය වෙදිතබ්බො. විනාමයසුත මයභාවනාමයපසෙසති වා යොජෙතබ්බං. න කෙවලඤ්ච සොකමෙව. ‘පටිදෙවං පජප්පඤ්ච--පෙ-සලලමහනතො’තත් පජප්පනති තණ්හා. දෙමහිස්සනති වෙතසිකදුක්ඛං. අබ්බංහති උදාරෙ. සලලනති එත මෙව තිප්පකාරං දුන්නිගරණධෙය්‍යන අනො චිත්තිකධෙය්‍යන සලලං. අසිත්තොති තණ්හාදිට්ඨිති අනිසයිතො. සත්ථිනති රහාදිකිලෙසදරුප සත්තතාය සත්ථිං නිබ්බාණං. නිබ්බුතොති එවං ජාතස්ස ජීරණං ජීරණස්සපි මරණනති සත්තලොකස්ස සභාවපකාතිං ජාතියා නිපකො පණ්ඩිතො ජාතිජරාමරණෙහි මුඤ්චිතුකාමො විපස්සනාය යොගං කත්වා අනුපුබ්බෙන අරහත්තමග්ගඤ්ඤෙන සබ්බකිලෙසදරුපාති සමුවජ්ඣිකා කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන නිබ්බුතො ගොති. එවං භගවා අරහත්ත නිකුටෙන දෙසනං නිධංපෙසි.

සලලසුත්තවණ්ණනා.

නමසිධාසුතො:--සබ්බං³ උපජිධං කිලභාගනති ඉමෙ සද්ද අසෙත්වාමසෙත්වෙවනා. තත් කිලභාගො නාම සොළසමභාගොපි සත භාගොපි සහස්සභාගොපි සතසහස්සභාගොපි වුවති. මනුස්සස්ස

පව්වාත්තනීති යෙ මනුස්සලොකතො චුතා මනුස්සෙස්ස පව්වාජායනති; තෙසෙව අපසංකාති අධිප්පායො. අඤ්ඤානු මනුස්සෙහිති යෙ පන මනුස්සලොකතො චුතා සපෙක්ඛා මනුස්සලොකං චතුස්ස අපායෙස්ස පව්වාජායනති; තෙ මහාපස්වියං පංස්ස විය ඛත්තරං. ඉමස්මිං සු තෙන දෙව්ඨාපි මනුස්සෙහෙව සභගතිතා. නස්මා යථා මනුස්සෙස්ස ජායන්තා අප්පකා; එවං දෙවෙස්සපිති වෙදිතබ්බං. එවං භගවා දුලලභමනුස්සත්තං දස්සෙත්වා අප්පමාදපට්ඨදාය තියොජෙන්නො: නස්මා රිහ ගික්ඛවෙති ආදිමාහ.

නබ්බිබ්බාසුත්තවර්ණනා.

නිබ්බන්ධසුත්තො:- නිබ්බං නිබ්බෙති සුඤ්ඤාති නිබ්බන්ති=නිබ්බං; සපියති රක්ඛියති ගොපියතිති අර්ථො. තො වතුබ්බිධො: ථාවරො ජඛගමො අභගසමො අනුගාමිකොති. තත්ථ ථාවරො නාම: භූමිගතං වා චේතාසට්ඨං වා තිරඤ්ඤං වා සුවර්ණණං වා බෙන්නං වා චත්ථං වා; යං වා පක්ඤ්ඤං එවරුපං ඉරියාපථවිරහිතං. ජඛගමො නාම: දුඤ්ඤං හත්ථි ගම්භාසවලවං අපේළකං කුක්කුටසුකරං; යං වා පක්ඤ්ඤමපි එවරුපං ඉරියාපථපට්ඨසංයුත්තං. අභගසමො නාම කමමායත්තං සිප්පායත්තං විජ්ජට්ඨානං බාහුසව්වං; යං වා පක්ඤ්ඤමපි එවරුපං සිඤ්ඤාතා ගතිතං අභගපථවර්තමිව අත්තභාවපට්ඨබ්බං. අනුගාමිකො නාම: දුක්ඛයං පුඤ්ඤං සීලමයං භාවනාමයං ධම්මසවණමයං ධම්මදෙසනාමයං; යං වා පක්ඤ්ඤමපි එවරුපං පුඤ්ඤං තත්ථ තත්ථ අනුගන්ත්වා විය ඉට්ඨඵල මනුප්පදෙති. තෙස්ස පන ඉමස්මිං ගාථාපදෙ ථාවරො අධිප්පෙතො.

නිබ්බෙතිති සපෙති පටිසාමෙති ගොපෙති. සුඤ්ඤාති ඉධ පුරිස සිසෙත දෙසනා ආගතා. ගමගිරෙ ඔදකනනිකෙති ගිහාගෙතබ්බසේන ගමගිරං; උදකස්ස අනනිකභාවෙන ඔදකනනිකං. අත්ථි ගමගිරං න ඔදකනනිකං;¹ ජඛගලෙ භූමිභාගෙ සාධිකසතපොරිසො ආවාටො විය. අත්ථි ඔදකනනිකං න ගමගිරං; නින්නෙ පලලලෙ එකවිච්ඡේදකො ආවාටො විය. අත්ථි ගමගිරඤ්චව ඔදකනනිකඤ්ච; ජඛගලෙ භූමිභාගෙ යාව ඉදුති උදකං ආගමිස්සනීති තාව බතො ආවාටො විය. හං සක්ඛාය චුත්තං: ගමගිරෙ ඔදකනනිකෙති. අර්ථො කිවෙව සමුප්පන්නාති අත්ථාවගෙ ගිතාවගෙ කිසම්චිදෙව කරණීයෙ සමුප්පන්න කත්තබ්බ භාවෙන² උපට්ඨිතෙ. අත්ථාස මෙ හවිස්සනීති නිධානප්පයොජනදස්සන මෙතං; තස්ස මෙ කිවෙස්ස නිප්ථනනියා³ හවිස්සනීති අර්ථො. කිවෙ නිප්ථනනි⁴ යෙව ගි තස්ස කිවෙව සමුප්පන්න අර්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං නිධානප්පයොජනං අත්ථාධිගමාධිප්පායං දස්සෙත්වා ඉදුති නිධානප්පයොජනමෙව අත්ථාපගමාධිප්පායං දස්සෙත්වා ආහ: ගුප්තො වා-පෙ-ආපදස්ස මාති. අත්ථාය මෙ හවිස්සනීති එත්ථ චුත්තං හවිස්සනීති

1. අනොදකනනිකං--III, V & මු.

2. භාවෙ පන-ඊ. III, V & මු.

3. නිබ්බන්ති-ඊ. I, II, IV.

4. නිබ්බන්ති-ඊ. I, II, IV.

ඉදති පුඤ්ඤනිධිනො ගම්හිරෙ ඔදකනතිකෙ නිගිතනිධිනො විසෙසං දසෙය්‍යෙනො: එසො නිධි සුනිගිතනාති ආදිමාග. තත් අජෙතෙසාති පරෙහි ජෙත්ථි ගහෙතුං න සක්කාති=අජෙතෙසා. අනුගච්ඡි තිති=අනුගාමිකො; පරලොකං ගච්ඡන්තමි තත් තත් එලදුනෙන න විජහතිති අත්ථො. පහාය ගම්නිසෙසු එනං ආදාය ගච්ඡතිති ධානා වචනාදිවසෙන මච්චං පහාය ගම්නිසෙසු ගච්ඡන්තොසු හොගෙසු; මච්චෙසු වා මරණවසෙන හොගෙ පහාය ගම්නිසෙසු ගච්ඡන්තොසු; ගච්ඡිවිසෙසෙසු වා මච්චෙන මරණෙන හොගෙ පහාය උපපජ්ජන්ත වසෙන ගම්නිසෙසු ගන්තබ්බෙසු; ගන්තො වා ආමයිත්වා දාතුං අසක්කුණෙය්‍යභාවෙන පුබ්බෙ කායෙන පහාය පච්ඡා විනාසෙන වෙනසා ගම්නිසෙසු ගන්තබ්බෙසු අතික්කම්මබ්බෙසු හොගෙසු; තෙසු පන පුරිමසම් අත්ථෙ නිද්ධාරණෙ භුමිමං. පහාය ගම්නිසෙසාවෙසු හොගෙසු යං ධනං දුතවසෙන නිධියතො; තමෙව තතො නිගරිත්වා ආදාය ගච්ඡති අනුගාමිකත්වා. පච්ඡෙසු පන භාවෙන භාවලක්කණෙ භුමිමං. තෙසං හි ගම්නිසෙසාවෙන එතස්ස නිධියං ආදාය ගම්නිසෙසාවො ලක්ඛියතිති.

ඉදති භගවා අත්තනා දෙසිතපුඤ්ඤනිධිගුණං සංවණෙණන්තො: අසාධාරණමඤ්ඤාසනාති ආදිපදවයමාග. තතො තෙන ගුණසං වණෙනෙන තත් දෙවමමනුස්සානං උස්සාහං ජනෙන්නො: කසිණං ධිගේ පුඤ්ඤනිති ආදිපදවයමාග. අයමපනෙත්ථ යොජනා: යසමා පුඤ්ඤනි නාම අසාධාරණො අඤ්ඤාසං අවොරාගරණො ව නිධි ගොති; න කෙවලඤ්ච තදුභයං. අපි ව බො පන: එසො නිධි සුනිගිතො අජෙතෙසා අනුගාමිකොති එත්ථ චුන්නො යො නිධි අනුගාමිකො; සො ව යසමා පුඤ්ඤනි යෙව. තසමා කසිණං කරෙය්‍ය ධිගේ බුද්ධිසම්පන්නො පුඤ්ඤනිති. ඉදති භගවා: යෙ එවං උස්සතිත්වා නිධිකිරියාය සම්පාදෙති. තෙසං සො යං එලං දෙති; තං සංකොපතො දසෙය්‍යෙනො: එස දෙවමමනුස්සානාති ආදිපදවයමාග. යසමා පන පත්තාය පටිබද්ධං තස්ස සබ්බකාමදදන්තං¹ ගොති; පත්තං විනා න ගොති. යථාග:- “ආකංකෙය්‍ය වෙ ගහපතයො! ධම්මවාදී සම්මවාදී: අහො වතාහං කායස්ස හෙද පරමමරණං බත්තිය මහාසාලානං වා-පෙ-සගව්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යති. ධානං බො පනෙතං² විජ්ජති; යං සො කායස්ස හෙද-පෙ-උපපජ්ජෙය්‍ය. තං කියස්ස හෙතු? තථා හි සො ධම්මවාදී සම්මවාදී”ති. තථා වාග:- “ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සමාය සමන්තාගතො ගොති, සිලෙන-සුභත-වාගෙන-පඤ්ඤාය සමන්තාගතො ගොති. තස්ස එවං ගොති: අහො වතාහං කායස්ස හෙද පරමමරණං බත්තියමහාසාලානං වා-පෙ-සගව්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යති. සො තං විත්තං පදගති,³ තං විත්තං අධිට්ඨාති, තං විත්තං භාවෙති. තස්ස තෙ සංකාර ව විහාර ව එවං භාවිතා එවං බහුලිකතා තද්දුප්පත්තියා

සංවත්තනා¹” ති එවමාදි. නසමා¹ විත්තපදගතාධිසානභාවනාපරිකාරං පත්තං සබ්බකාමදදංගො හෙත්තුං දංසොනොනා: සං සදෙවා² හි පසෙන්නාති ආදිපදවයමාහ.

ඉදුති යං තං සබ්බං එතෙන ලබ්හති; තං ඔධිසො දංසොනොනා: සුවණ්ණනා සුසාරනා³ ති එවමාදිගාථායො ආහ. තත් සුවණ්ණනා නාම සුඤ්ජර්ච්චිවණ්ණනා කඤ්චන්සන්තිභත්තවතා; සාපි එතෙන පුඤ්ඤතිධිනා ලබ්හති. යථා:- “යථෙ භික්ඛවෙ තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො අකෙකාධනො අහොසි අනුපායාසබ්බුලො, දුතා ව අහොසි සුබ්බමානං මුදුකානං අත්ථරණානං පාපුරණානං බොමසුබ්බමානං කප්පාසික-කොසෙය්‍ය-කච්චලසුබ්බමානං; සො තස්ස කම්මස්ස කතාහතා උපවිහත්තා ඉත්තතං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලකඤ්ඤං පටිලභති: සුවණ්ණවණ්ණො හොති කඤ්චන්සන්තිභත්තවො” ති. ඉමිනා නයෙන ඉතො පරෙසමි ඉමිනා පුඤ්ඤතිධිනා පටිලාභසාධකාති සුත්තපදුති තතො තතො ආනෙත්වා වත්තබ්බාති.

සුසාරනා නාම බ්‍රහ්මස්සරතා කර්මිකභාණිතා. සුසණ්ඩානිනා³ සුට්ඨ සණ්ඩිතතා,³ සමචිතවට්ටනා⁴ යුත්තට්ඨානෙසු අභිගප්චවඞ්චනා සමචිතවට්ටනාවෙන සන්තිවෙසොති වුත්තං හොති. සුරුපනා³ එත් සකලසර්ථං රුපනති වෙදිතබ්බං; තස්ස සුඤ්ජරතා. නාතිදිසතා නාති රස්සතා නාතිකිසතා නාතිචුලතා නාතිකාලතා නාවෙවාදුතහාති වුත්තං හොති. ආධිපමමපටිවාගෙති එත් ආධිපමමං නාම අධිපති භාවො; ඛතතියමහාසාලාදිභාවෙන සාම්භාවොති අත්ථො. පටිවාගෙ නාම: අගාරිකානං සජ්ජනපරිජ්ජනසම්පත්ති; අනගාරිකානං පරිසසම්පත්ති. එත් ව සුවණ්ණනාදිති සර්ථසම්පත්ති, ආධිපමෙවන හොගසම්පත්ති, පරිවාරෙන පරිසසම්පත්ති වුත්තා. යං තං සං සදෙවා² හිපසෙන්නාති සබ්බමෙනෙන ලබ්හතිති වුත්තං. තත් ඉදමි තාව ජකකං ඔධිසො වුත්තං; සුවණ්ණනාදි සබ්බමෙනෙන ලබ්හතිති වෙදිතබ්බනාති දංසොති. ඉදුති යථාවුත්තදෙවමනුස්සසම්පත්තිතො උළාරං⁵ පුඤ්ඤනුභාවෙන පටිලභිතබ්බං දෙවමනුස්සරජ්ජනසම්පත්තිං දංසොනොනා: පසදසරජ්ජනාති ආදිමාහ.

තත් පසදසරජ්ජනාති එකදීපං සකලං අපාපුණිත්වා පඤ්චියා එකෙකස්මිං පදෙසෙ රජ්ජං. ඉස්සරභාවො=ඉස්සජිසං; ඉමිනා දීපිස්සර රජ්ජං දංසොති. වක්කවත්තිනො සුබං=වක්කවත්තිසුබං. පිසනති ඉඨං කන්තං මනාපං; ඉමිනා වාතුරන්තවක්කවත්තිරජ්ජං දංසොති. දෙවෙසු රජ්ජං=දෙවරජ්ජං; එතෙන මක්ඛාතාදීනං මනුස්සානමපි දෙවරජ්ජං දස්සිතං හොති. අපි දිබ්බසුති ඉමිනා යෙ තෙ දිව් හවත්තා=දිබ්බාති වුවවනාති; තෙසු දිබ්බසු කායෙසු උප්පන්නානමපි

1. තත්-කත්ථි.

3. සංගතතා-සංගිතතා-ගතතා-කත්ථි.

2. සුවණ්ණනාති-කත්ථි.

4. වට්ටිත-බ්බුසු.

5. උළාර-කත්ථි.

දෙවරජං දසෙය්‍යති. එවං පදෙසරජාදි ඉදං දුතියං ඔධිසො සබ්බ මෙතෙන ලබ්‍හතීති දසෙය්‍යති. ඉදං චිති ගාථාහි වුත්තසම්මන්තං සමාසනො පුරකකතො¹ නිබ්බාණසම්මන්තං දසෙය්‍යන්තො : මානුසසිකා වානි ආදිමාහ.

තත්‍ථ : මනුසසානං අයනයි=මානුසසී; මානුසසී එව=මානුසසිකා, සම්පජ්ජනං=සමසන්ති. ඉමිනා පදෙන යා එසා සුවණ්ණනාති ආදි පදෙහි වුත්තා මානුසසිකා ව සම්මන්ති, අවුත්තා වා “සුර සතිමන්තො-පො-ඉධ බ්‍රහ්මචරියවාසො”ති එවමාදිනා නයෙන නිද්දිට්ඨා පඤ්ඤ වෙය්‍යන්තියාදිපභෙද ව මානුසසිකා සම්මන්ති; තා දසසිතා. දෙවතාං ලොකො= දෙවලොකො; තස්මිං දෙවලොකෙ. රමන්ති එතාය අර්ඝ්‍යකං උපපන්නාය, බහිඤා වා උපකරණභූතායාති=රජා; සුබසස සුබවිච්ඡුන්තො වෙතං අධිවචනං. ඉමිනා යා එසා සුවණ්ණනාති ආදිපදෙහි වුත්තා දෙවලොකෙ ව රජා, යා වා අවුත්තා කානාදිරජා; තා දසසිතා. නිබ්බාණංයෙව නිබ්බාණසමසන්ති. එවං තිවිධම්පි ඉදං තතියං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබ්‍හතීති දසෙය්‍යති.

ඉදංහි භගවා නෙවිජ්ජාඋභතොභාගවිමුත්තතිභාවතා² වසසනාපි පත්තබ්බං³ නිබ්බාණසම්මන්තමෙව⁴ තස්ස උපායඤ්ච දසෙය්‍යන්තො : මිත්තසමපදමාගමමාති ආදිමාහ. තත්‍ථ : සම්පජ්ජති ඵතාය භුණ් විභූතීං පාපුණාතිති=සමපද; මිත්තො එව සම්පද=මිත්තසමපද. ආගමමාති නිසාය. යොනිසංසාති උපායෙන. පසුඤ්ජනාති යොගා නුට්ඨානා කණෙතො. විජානාති එතායාති=විජ්ජා; දිබ්බවක්ඛුපුබ්බ නිවාසඤ්ඤාභාසවක්ඛයඤ්ඤාසංකානා තිසෙසා විජ්ජා. විමුච්චති එතාය සයං වා විමුත්තාති=විමුත්තති; අට්ඨසමාපත්තියො ව නිබ්බාණඤ්ච. විජ්ජා විමුත්තතිපු වසිභාවො=විජ්ජාවිමුත්තතිවසිභාවො. අයම්පනෙත්‍ථ යොජනා : යවායා සත්ථාරං අඤ්ඤතරං වා ගරුට්ඨානීයං සමුත්තමාරිං⁵ මිත්ත සමපදං ආගමම නිසාය තතො ඔවාදඤ්ච අනුසාසතිඤ්ච ගතෙතවා යථානුසිට්ඨං පටිපත්තියා යොනිසංසා පසුඤ්ජනා විජ්ජාවිමුත්තතිපු අදකුසිතතෙතන වසිභාවො; ඉදම්පි වතුත්‍ථං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබ්‍හතීති.

ඉදංහි යසමා විජ්ජාවිමුත්තතිවසිභාවපත්තනාපි නෙවිජ්ජා උභතො භාගවිමුත්තනාපි න සබ්බ පටිසම්භිද්දිභුණ්විභූතා ලභන්ති; ඉමාය පන තස්සා විභූතියා පදට්ඨානවසෙන තථා තථා කතාය පුඤ්ඤ සම්පදය එව ලභන්ති. තස්මා හම්පි දසෙය්‍යන්තො : පටිසම්භිද්දති ආදිමාහ. තත්‍ථ : යා වායා ධම්මත්‍ථකිරුත්තපටිභානවසෙන⁶ පනෙදගතා පටිසම්භිද්ද; යෙ විමෙ “රුපි රුපාති පසාති”ති ආදිනා වුත්තා අට්ඨ විමෙක්ඛා; යා වායං සාවකෙහි පත්තබ්බා සාවකසම්මන්තසාධිකා සාවකපාරමී; යා ව සයම්භූතාවසාධිකා පච්චෙකබොධි; යා ව සබ්බ

1. පුරකකතො-බහු.

3. වත්තබ්බං-කත්ථි.

5. වාර-බහු.

2. භාව-කත්ථි.

4. සමසන්ති වෙව-කත්ථි. 6. පටිසානෙසු-ලී: I, II

සත්තු තනමහාවසාධිකා බුද්ධිභූමි; ඉදමපි පඤ්චමං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබනීති දට්ඨබ්බං. එවං හඟවා යං තං සං සදෙවා 'ගිසෙසො'නති සබ්බමෙතෙන ලබනීති වුත්තං; තං ඉමාහි පඤ්චති ගාථාහි ඔධිසො දසොනා ඉද්දති සබ්බමෙවිදං සබ්බනාමදදං නිබ්බසාදදිතං දසොනො: එවං මහජනිනා එසාති ඉමාය ගාථාය දෙසනං නිට්ඨපෙයි.

තත් එවනති අභිතත්තිදස්සනං. මහා අත්ථො අස්සාති= මහජනිනා; මහතො අත්ථාය සංවත්තනීති වුත්තං හොති. මහිද්ධිසාතිපි පාසො. එසාති උදෙසව්වනං. තෙන: යස්ස දුගෙන නිලෙනාති ඉතොප්පභූති යාව: කාසිණ්ඨ ඛිණි පුඤ්ඤානීති වුත්තං පුඤ්ඤසම්පදං උද්දිසති. සද්දිනති අභිමුඛිකරණස්සෙ නිපානො. තෙන එසාති උද්දිට්ඨං නිද්දිසිත්වං යා එසාති අභිමුඛං කරෙති. පුඤ්ඤනං සම්පදා= පුඤ්ඤසම්පදා. ඛිණිති ඛිනිමනො. කානපුඤ්ඤානාති කානපුඤ්ඤ භාවං. අයම්පනෙත්ථ යොජනා: එවං සුවණ්ණවාදිබුද්ධිභූමිපරියො සානස්ස මහතො අත්ථස්ස ආවහනෙන මහජනිනා එසා සද්දිං මයා යස්ස දුගෙන නිලෙනාති ආදිනා දෙසිතා පුඤ්ඤසම්පදා; තස්මා මාදිසා සත්තානං හිතසුඛාවහාය ධම්මදෙසනාය අකීලාසුතාය යථා භූතගුණෙන ව ඛිණි පණ්ඩිතා "අසාධාරණමඤ්ඤස්ස"නති ආදීහි ඉධ වුත්තෙති ව "මා භික්ඛවෙ පුඤ්ඤනං භාසිත්ථ. සුඛස්සොතං භික්ඛවෙ අධිවචනං -පෙ- යදිදං පුඤ්ඤනී"ති ආදීහි වචනෙහි ව අනෙකා කාරවොකාරං¹ කානපුඤ්ඤනං සංසනති; න පකඛපානෙතාති.

නි ඛිකණ්ඩසුතනවිණිශ්චයා.

චිත්තමාලොපසුතෙන:- එවසෙව ගිකඛවෙ සත්තා ජානෙස්සනති² එවනති උපමාකාරෙ නිපානො. ථෙති පරිකප්පනෙ. දුතසංචි ගාගස්සාති යාය වෙතනාය අනනාදිදෙය්‍යධම්මං සංහරිතා අනුකම්පා පුජාසු අඤ්ඤතරවතෙන පරෙසං දීයති; තං දුතං. යාය පන අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බහාවෙන ගතිතවජ්ජස්ස එකදෙසො සංචිහරිතා දීයති; අයං සංචිහාගො. විපාකිනති එලං සථාහං ඡිනාමිති එත්ථ අයමධිප්පායො: තිරච්ඡානනස්සාපි දුතං දතා අත්තහාව සතෙ පච්චතිසුඛවිපච්චනවසෙන සතගුණා දකඛිණා හොතිති එව මාදිනා භික්ඛවෙ යෙන පකාරෙන අහං දුතසංචිහාගස්ස විපාකං පච්චකිතො ජානාමි; එවං ඉමෙ සත්තා යදි ජානෙස්සනති. න අදම්මා භූතෙස්සත්තනී යං භූඤ්ජිතබ්බසුත්තකං අත්තනො අත්ථි; නතො පරෙසං අදම්මා න භූතෙස්සත්තං; දම්මාව භූතෙස්සත්තං. න ච නොසං මංවජ්ජමලං විතතං පටිසාදා නිවට්ඨස්සාති අත්තනො සම්පත්තිතං පරෙහි සාධාරණතාවාසනනලකිණං විතතස්ස පහස්සර්භාවදුෂණං උපකාමිලෙසභූතානං කණ්ඩමම්මානං අඤ්ඤතරං මචේජ්ජමලං; අථව

1. අනෙකපකාරං.-උ. III, V. 2. පාසො'ය. උ: I, II, කප්ථි.

යථාච්ඡත්තමච්චේරමලඤ්ඤෙව අඤ්ඤෙවි දුනන්තරුයකරං ඉක්‍කාලොභ දෙසමලඤ්ඤෙව නෙසං සත්තානං විත්තං-යථා දුනවෙනනා න පවත්තති; න පරිපුඤ්ඤා වා හොති; එවං පටිඤ්ඤා පරිනො ගගෙඤ්ඤා අභිභවිඤ්ඤා න තිට්ඨස්‍ය. හො ගි සමමදෙව දුනඵලං ජානන්තො අත්තන්තො විත්තෙත මච්චේරමලඤ්ඤා ඔක්කාසං දදෙය්‍ය? වට්ඨිමා ආලොපොති සබ්බපච්චිමනො ආලොපො සියා. වට්ඨිම. කබලනති තස්සෙව වෙවචනං. ඉදං චුත්තං හොති: ඉමෙ සත්තා පකාතිස්‍ය යත්තකෙහි ආලොපෙහි සයං යාපෙය්‍යං; තෙසු එකමෙව අත්තන්තො අත්තං යථෙඤ්ඤා වාදඤ්ඤා සබ්බෙ ආලොපෙ ආගතාගතානං අත්තිකානං දඤ්ඤා යො යථිතො ආලොපො; සො ඉධ වරිමො ආලොපො නාම. තනොපි න අසංවිහරිඤ්ඤා භුඤ්ඤෙය්‍යං; සංවිහරිඤ්ඤාව එකදෙසං දඤ්ඤාව භුඤ්ඤෙය්‍යං. සසම්මා ව ඛොති ආදිනා කාමමඵලස්‍ය අපච්චකං භාවතො එවමෙනෙ සත්තා දුනසංවිහරෙසු න පවත්තන්තීති යථා ධිප්පෙත්තමත්තං භාරණෙන සමපට්ඨාදෙති. එතෙනෙව තෙසං වාදඤ්ඤා පුඤ්ඤෙසු ව අපපට්ඨත්තියා අපුඤ්ඤෙසු ව. පට්ඨත්තියා භාරණං දසසිහනති දට්ඨබ්බං. නිසේදන්තති තස්මිං සුත්තෙත එතං අත්තජාතං ඉද්දති ගාථාබ්‍රහ්මනවසෙන භගවතා චුචචති.

එවමෙඤ්ඤෙව සත්තා ජාතෙසුනති සථා හොති මහපඵලං; සො සංවිහරෙසු විපාකො මහත්තං ඵලං හොති. එවං ඉමෙ සත්තා වෙ යදි¹ ජාතෙසු. විපාකං සංවිහරෙසු සථාච්ඡත්තං මහෙසිනා “තිරිච්ඡානගතානං” දුනං දඤ්ඤා සත්තෙණා දක්ඛිණා පාරිකාබ්බිතබ්බා”ති ආදිනා මහෙසිනා භගවතා චුත්තානුරූපං. විනිශ්චය මච්චේර මලනති මච්චේරමලං අපනෙඤ්ඤා කාමකාමමඵලසංඤ්ඤා රත්තත්තය සංඤ්ඤා ව විසෙසන්තො පසන්නවිතොන සමා යෙසු² කිලෙසෙහි ආර කත්තා අපිසෙසු සිලාදිගුණසමපනෙසු දිනනං අපපකමි මහපඵලං හොති; තෙසු කාලෙ යුත්තකාලෙ දත්තා දරෙය්‍යං. අනන්තෙව දඤ්ඤා දක්ඛිණෙණෙසු මහපඵලභාවකරණෙනා දක්ඛිණං පටිග්ග තෙඤ්ඤං අනුච්චිකෙසු සමා පටිපනෙසු දක්ඛිණං පරලොකං සද්ද භිඤ්ඤා දුනබ්බං දෙය්‍යධම්මං-යථා නං දුනං මහාදුනං හොති-එවං බහුතො පටිග්ගාගතස්‍ය අනන්තං දඤ්ඤා; අඵවා බහුතො අනන්තං දඤ්ඤා. කථං දුනං දුනබ්බනති? ආහ: දක්ඛිණෙණෙසු දක්ඛිණනති. ව සද්දෙන තතො අවසෙසං දෙය්‍යධම්මං සමපිණෙඤ්ඤා. ඉතො මනුස්සත්තා මනුස්සත්තභාවතො. කාමකාමිනොති කාමෙතබ්බෙහි උලාරෙහි කාමගුණෙහි සමබ්බිතො මොදනති යථාරූපි පරිවාරෙතති. අසමපි අසමාති ආදිතොපපභුති යාව ගාථාපරියොසානා ඉමිනා සුත්තෙන පකාසිතො අත්තො. අපිසද්දෙසු සුත්තත්තරෙසු චුත්තත්තං සමපිණෙඤ්ඤා.

වට්ඨිමාලොපසුත්තවණ්ණනා.

1. සත්තා-කාමි. 2. ගත-දක්ඛිණං විහරෙසුත්තො. 3. යත්-ල. I, II, IV.

පඤ්චායනදහසුත්තෙ:- පඤ්චායනානීති හිතසුඛකාරණතො ආනාති ආයුආදීති. ආයුං දෙනීති ආයුදහං දෙනි. චණ්ණනති සරීර වණ්ණං. සුඛනති කායිකවෙතසිකසුඛං. බලනති සරීරථාමං. පටිභා නනති යුත්තමුත්තපටිභානං. ආයුස්ස භාගීති ආයුතො අවස්සං පටිලාභී.

පඤ්චායනදහසුත්තවණ්ණනා.

බල¹දහසුත්තෙ:- අනන්තද බලදෙති² යස්මා අතිබලවාපි වෙ තීණි දිවසාති හත්තාති අභුචා වුට්ඨාදාං න සකෙකාති, භුචා පන දුබ්බලොපි හුචා බලසමපනො හොති; තස්මා අනන්තද බලදො නාම. යස්මා සුරුපොපි දුචොලො වා අවොලො වා විරුපො හොති ඔතිත්තො දුද්දසිකො; වත්ථිප්පනො පන දෙවපුත්තො විය සොහති. තස්මා වත්ථිදො වණ්ණදො නාම. ඝානදෙති හත්ථියානාදීනං දයකො. තෙසු හි පන හත්ථියානාදයො සමණස්ස න කප්පනති; උපාහනාදීති වට්ටනති. තස්මා ඡ්ඡන්දපාහනකත්තරයසීමඤ්චපීඨාදීනං දයකො, යො ව මග්ගං සොධෙති, තිස්සෙණිං කරොති, සෙත්තං කරොති, නාවං පටියා දෙනි; සබ්බොපෙසො යාන්තදෙව හොති. සො ච සුඛදො නාම හොති; යානස්ස සුඛාවහනතො. අකිකාරෙ වක්ඛමනනාතමපි රුපදස්සනා භාවතො දීපදො වක්ඛදො නාම හොති. අනුරුද්ධසෙත්ථරො විය දිබ්බ වක්ඛසමපදමපි ලහති. සබ්බදදෙති සබ්බෙසං යෙව බලාදීනං දයකො.

වෙ තයො ගාමෙ පිණ්ඩාය වරිචා කිඤ්චි අලද්ධා ආගතස්සාපි සීතලාය පොකරණියා නහාසිචා පතිස්සයං³ පටිසිචා වාරං පිඩාය මුහුත්තං තිපත්තස්ස ව විසභාගසන්තති වූපසමමති; වණ්ණායත්තං ආහරිචා පක්ඛිත්තං විය හොති. බති විවරන්තස්ස පාදෙ කණ්ටකො විජ්ඣති, බාණු පහරති, සිරිංසපාදිපරිස්සයො වොරහයඤ්ච උපපජ්ජති. පතිස්සයං පටිසිචා වාරං පිඩාය තිපත්තස්ස සබ්බෙ තෙ පරිස්සයා න හොනති. සජ්ඣායන්තස්ස ධම්මපිතිසුඛං, කම්මථානං මනසිකරොන්තස්ස උපසමසුඛං උපපජ්ජති. බති විවරන්තස්ස සෙද මුච්චනති, අකඛිති ඵ්ඤ්ඤති, සෙත්තාසනං පටිසන්තකකණේ කුපෙ ඔතිණ්ණො විය හොති; මඤ්චපීඨාදීති න පඤ්ඤයනති. මුහුත්තං තිසිත්තස්ස පන වක්ඛප්පසාදො ආහරිචා පක්ඛිත්තො විය හොති; මඤ්චපීඨාදීති පඤ්ඤයනති. තෙන වුත්තං: **සො ච සබ්බදදො හොති සො දදති උපස්සාසනති. අම නඤ්දො ව සොති⁴ පණිතභොජනස්ස පත්තං පුරෙන්නො විය අමන⁵ දහං නාම දෙනි. සො ධම්මමනුසාසනීති යො ධම්මං අනුසාසති, අධිකථං කපෙති, පාලිං වාවෙති, පුච්ඡිතපඤ්ඤං විස්සරෙජ්ජති, කම්මට්ඨානං ආවිකඛති, ධම්මසවණං කාරෙති;**⁶ සබ්බොපෙසො ධම්මං අනු සාසති නාම. සබ්බදානාතඤ්ච ඉදං ධම්මදහමෙව අග්ගනති. වෙදිතබ්බං.

වුත්තඤ්ච:- “සබ්බදහං ධම්මදහං ජිනාති”ති.

බලදහසුත්තවණ්ණනා.

1. බලාදි-කන්ථි.	3. උපස්සයං-කන්ථි.	5. අමරණ-කන්ථි.
2. බලදො හොතිති-කන්ථි.	4. සො හොතිති-කන්ථි.	6. කපෙති-බුද්ධ.

පුඤ්ඤවබ්බන්තසුතෙතො:- ධම්මට්ඨා සීලසම්පන්නාති කෙ ධම්මට්ඨා? කෙ සීලසම්පන්නා?ති පුච්ඡති.¹ භගවා ඉමං තාව පඤ්ඤං වස්සුතා දීපෙනො ආරාමගේසාති ආදිමාග. තත්ථ: ආරාමගේසාති පුප්ථා රාමථලාරාමරොපකා. චතූරගේසාති සයඤ්ඤානෙ අරොපිතෙ² චතෙ සීමා; පරික්ඛිපිත්වා වෙතියබොධිවඞ්ගමණමණ්ඩපකුටිලෙනරතතිට්ඨාන දිවාට්ඨානානං කාරකා; ඡායුපගෙ රුකෙති රොපෙත්වා දදමානාපි චතරොපායෙව තාම. සෙතුකාරකාති විසමෙ සෙතුං කරොනති, උදකෙ තාවං පටියාදෙනති. පටෙනති පාතියදුකසාලං. උදපානනති යං කිඤ්චි පොකරිණිතලාකාදිකං. උපසංසනති වාසාගාරං. සද්ද පුඤ්ඤං පවබ්බන්තීති න අකුසලවිතකං විතකෙනන්තසං නිදායන්තසං වා පවබ්බන්ති. යද්ද යද්ද පනෙස අනුසාරති; තද්ද තද්දායං පවබ්බන්තීති දට්ඨබ්බං. ධම්මට්ඨා සීලසම්පන්නාති තස්මිං ධම්මෙ ඝීතත්තා ධම්මට්ඨා. තෙනපි සීලෙන සම්පන්නත්තා සීලසම්පන්නා. අථවා ඵවරුපාති පුඤ්ඤති කරොනත්තානං දස කුසලධර්මා³ පුරෙතති. තෙ තෙසු ඝීතත්තා ධම්මට්ඨා; තෙනෙව ච සීලෙන සම්පන්නත්තා සීලසම්පන්නාති.

පුඤ්ඤවබ්බන්තසුතවණ්ණනා.

සාගුද්ගානුමොදනායං:- සො කීර චූභමණො සතසහසං පරිබ්බයං කත්වා පඤ්ඤායාගුඤ්ච මධුගොලකඤ්ච පටියාදෙසි. සඤ්ඤා නානනති කායසංයමාදිසතිත්තානං. පරදත්තභොජිනනති පරෙහි දීයමානභොජනං භුඤ්ඤනපකාතිත්තානං. කාලෙතාති අරියානං භුඤ්ඤන කාලෙ. අනුප්පට්ඨෙව්ඡන්ති අනුප්පදෙති.

සාගුද්ගානුමොදනාවණ්ණනා.

වසංකාග්ගනුමොදනායං:- වාසං කම්පෙති වාසං විදහති. සා නස්ස දෙවතා ආසුනති තස්මිං නිවාසට්ඨානෙ යා භූමමාදිආරකධිදෙවතා භොනති. නාසං දක්ඛිණමාදිසෙති ඉමිනා මයං පතතිදුතෙන යා ගාමනිගමාරඤ්ඤභූමමරුකකාසට්ඨකා දෙවතායො භොනති; තා සම්පතතිඉසාරියාධිවච්චානුභාවලාභයසපරිවාරයපිච්ඡිතතිප්ථතතිං පාපුණ්ණනතුති තාසං අත්තනො පතතිදුතං ආදිසෙය්‍ය, පාපුණ්ණනත්ථාය පකාසෙය්‍ය; දදෙය්‍ය. නා පුජිතා පුජ්‍යනතිති තා දෙවතායො තෙන පතතිදුතෙන පුජිතා තං පුග්ගලං අභිතාපතයතෙන භිතාවහතෙන ච පටිපුජ්‍යතති. තථා මානිනා මානසනති ච. අනුකම්පනතිති අනුගණනති. හද්‍රානි පසානතිති ධනසසාදිලාභවසෙන හද්‍රානි කලාණාති දෙවතානුභාවෙන පසානති අධිගච්ඡති.

වසංකාග්ගනුමොදනාවණ්ණනා.

විහාරදානානුමොදනායං:- අපඤ්ඤානන්ති අනනුඤ්ඤතං. විහාරෙ නාම අධිස්සෙය්‍යාදිමුත්තකො අවසෙසාවාසො, අබ්බිසොගොති සුපණ්ණවඩ්ඛනගහං. පාසාදොති දීඝපාසාදො, ගම්මිකනති උපරි ආකාසනලෙ පතිට්ඨිතකුටාගාරෙ පාසාදො එව. ගුහාති ඉට්ඨකගුහා සිලාගුහා දුරුගුහා¹ පංසුගුහා. ආගනානාගනස්ස වාතුද්දිස්සස්ස සබ්බස්සාති ආගතස්ස ච අනාගතස්ස ච වාතුද්දිස්සස්ස සබ්බස්ස. සිනං උණනති අජ්ඣන්තධාතුකෙධාහවසෙන වා බහිධා උතුරිපරිණාම වසෙන වා උපපජ්ජනකවිසභාගසීතුණ්ණං. පටිභනනිති යථා තදුහයං කාශවිතතං න බාධති; එවං පටිබාහති. සීතුණ්ණබ්බාහනොති සරීරෙ විකම්පනවිතො යොතිසො පදහිතුං න සකෙකාති. තථා සීහබ්බගකා දිති වාලමිහාති සිජිංසපෙ මහසෙ ච පටිහනති. ගුත්තසෙනාසනං හි පටිසිත්වා දාරං පිටාය නිසින්නස්ස තෙ සීහාදිපරිස්සයා න ගොනති. සිසිරෙති සප්ප්පිකතවාතෙ, සිසිරකාලවසෙන වා සත්තාහවද්දලිකාදි වසෙන වා උපපන්නෙ සිසිරසමපස්සෙ. වුට්ඨිසොති උජ්ජකමෙසවුට්ඨියො යද තද වා උපපන්නා වස්සවුට්ඨියො. වානානපො සොගෙති රුකක ගච්ඡාදිතං උමමුලනහඤ්ජනාදිවසෙන සොරෙ වාතො වෙව ගිමහ කාලෙ උපපත්තියා සොරෙ සුරියාතපො ව. පටිහඤ්ඤාති විහාරෙන පටිබාහියති. ලෙනාසනනති නිලියනත්ථං; පරිස්සයෙ උපපන්නෙ නිස්සාය වසනත්ථං. සුබ්බාසනති සීහාදිපරිස්සයාභාවෙන සුබවිහාරත්ථං. ක්කාසී තුනති අට්ඨතිංසාරමමණෙසු යත්ථ කත්ථවි විතතං උපනිජ්ජාසිතුං. විපසසීතුනති අනිච්චාදිතො සබ්බාරෙ සමමසිතුං. ඉදවපන පදවයං සුබ්බාසනති ඉමිනා පදෙන යොජෙතබ්බං; අථවා පරපදෙනපි යොජෙ තබ්බං: ක්කාසිතුඤ්ඤා විපසසිතුං විහාරදානං “ඉධ ක්කාසියානති, විපසසියානති”ති දදතො විහාරදානං සබ්බස්ස අග්ගං බුද්ධෙන චණ්ණිනනති. යසො ච අග්ගං වණ්ණිතං; නස්මා හි පණ්ණිතො පොසො.² කාරසෙති කාරපෙය්‍ය. රමෙමිති මනෝරමෙ නිවාසස්සබෙ. වාසසෙත්ථ බහුස්සුනෙති කාරපෙත්වා පන එත්ථ විහාරෙ පරිස්සතති බහුස්සුනෙ ව පටිපත්තිබහුස්සුනෙ ව පටිවෙධබහුස්සුනෙ ව වාසෙය්‍ය. එවං භාරිතෙ විහාරෙ වසන්නානං හිකඤ්ඤානං හිකඩාචාරවතතං ආවිකකතො නෙසං අනනඤ්ඤා පානඤ්ඤා ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යං තෙසං අනුච්ඡිකං අනනඤ්ඤා පානඤ්ඤා වත්ථාති ච මඤ්චපිඤ්ඤා සෙතාසනාති ව; තං සබ්බං තෙසු උජ්ජගුනෙසු අතුරිලවිතෙතසු විපස සනෙන්න කමමඵලානඤ්ඤා රත්තත්තයගුණානඤ්ඤා සද්දහනවසප්ප වතෙතන කඩාමලවිරහිතෙන වෙදාසා දදෙය්‍ය නිදහෙය්‍ය.³

එවමහගවා ගහට්ඨානං හිකඤ්ඤානං චතුපච්චයදුනෙත බහුපකාරතං දස්සෙත්වා ඉදුති හිකඤ්ඤානං ගහට්ඨානඤ්ඤා සකලවට්ඨකපණ්ණදන සභ්බමදෙසනාසබ්බාතං අධිකතරපවුපකාරතං දස්සෙතො නෙ තස්ස බමමං දෙසෙන්නති ආදිමාහ. තත්ථ නෙති යෙ විහාරෙ වසනති;

1. සිලාගුහා-ලි. III, V. 2. පොසොති ගාථා-බහුසු.
3. නිහරෙය්‍ය-ලි. I, II, IV & නිදබෙය්‍ය-ලි. V.

තෙ හිකුඤ්ඤා. නාසං අත්තනො ඛුප්පකාරස්ස උපාසකස්ස¹ ඉධිලොකන්ථ පරිලොකන්ථාදිතස්ස භික්ඛාණ්ණාමිමග්ගස්ස සද්ධාසීලාදිපටිපත්ති ධම්මස්ස ව දීපකං සද්ධම්මං² දෙසෙන්නි. එත්තකං හි භික්ඛුනං උපකාරකානං ගහට්ඨානං පච්චුපකාරකරණං, යදිදං ධම්මදෙසනා; න පන භගවතා පටික්ඛිත්තං වෙථදුනාදි කම්මං. සං සො ධම්මං ඉධිසුඤ්ඤාසාති සො උපාසකො යං සද්ධම්මං³ ඉමස්මිං සාසනෙ සම්මාපටිපජ්ජතෙත්ත⁴ ජාතිත්වා අග්ගමග්ගාධිගමෙන අනාසවො භුත්වා පටිතිබ්බාති.

විහාරදානානුමොදනාවණණනා.

වෙථවතදානානුමොදනා වුත්තනාසත්තා උත්තානත්ථාසෙව

ගිහිපටිපදාසුත්තො:- ගිහිසාමිවිපටිපදනති ගිහිනං අනුච්ඡිකං පටිපත්තිං. පච්චුපට්ඨිනො හොතිති අතිගරිත්වා දාතුකාමතාය (පති උපට්ඨිනො හොති; උපගතො හිකුඤ්ඤාස්ස විවරං දෙතිති අත්ථො. පටිපජ්ජනතිති අත්තනො සත්තානෙ පවත්නාපනෙන සමාදාය*) වත්තනති. සමග්ගනෙති උපොසථාදිසංඝකම්මානං සහ කරණවසෙන සමග්ගනෙ අසුඤ්ඤාසමභාවගතෙ. උපට්ඨිනාති උපට්ඨායකා; නෙසං දිවා ව රතෙත්වා වාති යෙ එවං චතුති පච්චයෙති උපට්ඨාගතති; තෙසං දිවා ව රතතිත්වා පරිව්වාගවසෙන ව අනුසාරණවසෙන ව සදා සුඤ්ඤා පට්ඨන්ති. සග්ගස්ස භික්ඛුනානානි තාදිසො ව භද්දකං කම්මං කත්වා සංගහට්ඨානං උපගට්ඨති. එවං භගවා ගහට්ඨානං අගාරිය පටිපදං කපේසි.

ගිහිපටිපදාසුත්තවණණනා.

මහාසමස්සුත්තො:- සකෙකස්සති සකකාති ලද්ධිකාමානං රුජ භුමාරුතං නිවාසො එකොපි ජනපදෙ රුළුතිසද්දෙන සකකාති වුච්චති; තස්මිං⁵ ජනපදෙ. පඤ්චමනෙති හිකුඤ්ඤානෙති සබ්බෙහෙව අරහතෙනෙති එත්ථ භගවතා සකාසකොලියානං කලහෙ වුපසම්මතෙ උභයතගරවාසීති⁶ අධිස්ථිතියාති අධිස්ථිතියාති⁷. රුජභුමාරුතනාති තෙහි රුජ්ඣති දින්නාති භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා උපපජ්ජමානාය අනභිරුතියා උක්කණ්ණිසු. භගවා තෙසං අනභිරුතභාවං ඤාත්වා තෙ හිමවත්තෙ භුණ්ණලදහං තෙත්වා භුණ්ණලජාතකං කපේත්තො තෙසං අනභිරුතියං විනොදෙත්වා තෙ සබ්බෙ-සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨා පෙත්වා පුත්ත මහාවතමෙව ආගන්ත්වා පඤ්ඤාත්තවරවුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා තෙසං උපරි මග්ගත්තයස්ස කම්මට්ඨානං කපේසි. තෙ ව භික්ඛු කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විජුං විජුං පඛාරරුක්කමුලෙසු නිසීදිත්වා

1. අත්තනො උපකාරකස්ස-ලි: III. V & මු. II. 5. තස්මිං සකෙක-ලි: I. II. IV.
 2. දීපකං-ලි. I. II. 6. වාසිනො-සබ්බත්ථ.
 3. යං-ලි: I. II. IV. 7. අධිස්ථිතියාති-ලි: III. IV. V & මු.
 4. පටිපජ්ජමානෙත්ත-සබ්බත්ථ. * ලෙමනත්තරුපාසො-ලි: I. II. තස්මි.

කමටට්ඨානං මනසි කතං පඤ්චසතාපි පදුමිනියං පදුමානි විශ සහ පටිසම්භිදානි¹ අරහත්තමග්ගසද්දණෙන පබුර්ඡකින්නාං “මයං පත්තං අරහත්තං භගවතො ආරොවෙස්සාමි”ති පාටෙකකං ආගච්ඡන්නාං භත්තං² සාලං පටිසන්නාං විශ පටිපාටියං ආගමිංසු.³ පඨමං ආගතො පන භගවත්තං වජ්ඣනිං⁴ පටිවිඳ්ධගුණං ආරොවෙතුකාමො “අත්ථි නුබො අඤ්ඤා කොචි නත්ථි”ති නිවත්තිත්වා ආගමනමග්ගං ඔලොකෙනෙත්තා අපරං අද්දස; අපරමපි අද්දස. ඉති සබ්බෙපි තෙ ගන්ත්වා නිසීදිත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං හරයමානා න කපෙසුං. තස්මිං බණේ පාවිනසුගඤ්ඤා පරිකෙඤ්ඤා පටිසුඤ්ඤාං පරිපුර්ණණවජ්ජමණ්ඩලං උග්ගඤ්ඤා. ඉති එවරුපෙ බණේ භගවා සකෙකසු - පෙ - සබ්බෙසෙව තස්මිං දිවසෙ යෙව අරහතොනති.

දසති ව ලොකාධාතුනිති දසසහස්සවකකවාලෙති. එත්ථ හි සහස්සි ලොකාධාතු එකා ලොකාධාතු නාම; දස ලොකාධාතුයො⁵ දසසහස්ස වකකවාලානි අබිපෙපනා. සෙභුසොනානි බහුතරං සනතිපතිතා, අමඤ්ඤා; අසනතිපතිතා අසඤ්ඤාදරුපාවවරදෙවතා සමාපන්නදෙවතා ව. මහා වතස්ස කීර සාමන්නාං⁶ දෙවතායො වලිංසු: “ආයාම හො⁷ බුද්ධදස්සන්තං නාම බහුපකාරං, බමමසවණං බහුපකාරං, භික්ඛුසම්පදස්සන්තං බහුපකාරං, ආයාම ආයාමා”ති මහාසද්දං කුරුමානා; ආගන්ත්වා භගවත්තං තමමුත්තරා⁸ අරහත්තෙ ව වජ්ඣනිං අට්ඨංසු. තෙතෙවුපායෙන⁹ තාසං සද්දං සුත්වා දෙවතායො මුත්තතෙතෙව දසසහස්සවකකවාලෙති සනතිපතිතා හොනති. එවඤ්ඤා පන සනතිපතිතානි දෙවතානි¹⁰ සකල වකකවාලගබ්භං යාව භුමමලොකා සුවිසරං නිරන්තරං පකඛිත්ත සුවිති¹¹ විශ පරිපුර්ණණං හොති.

ලොහපාසාදෙ කීර සත්තමකුටාගාර¹² සමො පාසාණො හෙට්ඨිමෙ බුමමලොකෙ ධත්වා අධො බිත්තො වතුනි මාසෙති පඨමිං පාපුණාති. එවං මහත්තෙ ඕකාසෙ යථා හෙට්ඨා ධත්වා බිත්තපුපථානි වා ධුමො වා උපරි ගන්තුං, උපරි වා ධත්වා බිත්තසාසපා හෙට්ඨා ඕතරිතුං අන්තරං න ලභන්ති; එවං නිරන්තරං දෙවතා අහෙසුං. භගවතො ව නිසිත්තට්ඨානං අසම්බාධං. ආගතා ආගතා මහෙසකකා දෙවතා ව බුමමානො ව ඕකාසං ලභන්ති. තා ව වාලග්ගනිත්තුදනමත්තෙ පදෙසෙ විසමපි තිංසමපි සුබුමත්තභාවෙ මාපෙත්වා අට්ඨංසු. සබ්බ පරතො සට්ඨි සට්ඨි දෙවතා අට්ඨංසු.

සුද්ධාවාසකාසිකානන්ති සුද්ධාවාසබුමමලොකවාසිනං. එතද භොසිති තෙ කීර බුමමානො සමාපත්තිං සමාපජ්ඣත්වා යථාපරිචේඡ දෙන වුට්ඨිතා සුඤ්ඤාං බුමමලොකං දිස්වා ‘කුතිං බුමමානො ගතා’ති

1. විශ පටිපාටියා-ලි. I. II. IV. 7. හොන්නා-ලි. 8. භගවත්තා-III. IV. V & මු.
 2. ආගච්ඡන්ති අගති-ලි: III. V & මු. II. [III. V & මු. 9. තෙත්තපායෙනව-ලි. I. II.
 3. අගමිංසු-කාඨෙඪ. 6. සමිත්තා-කාඨෙඪ. 10. තානි-ලි. III. V & මු. II.
 4. වජ්ඣනි නිසීදිත්වා-ලි. I. II. IV. 11. සරෙ-පෙ-සුමි-ලි. III. V & මු.
 5. එත්ථති දසසහස්සලොකාධාතුනාම-ලි. III. IV. V & මු. II. 12. කුටාගාර-බහුසු.

ආවජේත්තා මහාසමාගමං ඤාතා අත්තනො ආගතභාවං ජානා පනත්ථං දසබ්බස්ස වණ්ණභණ්ණනාන්තරාදි ඵකෙතං ගාථං අභිසංඛාරිතා ආගතතුකාමා හොනති; තස්මා තෙසං ඵතදහොසි. **භගවතො පුරතො පාතුරහංසුති** තෙසු පන ඵකො අඤ්ඤත්ථ ඔකාසං අලභමානො පුරත්ථිමවක්කවාලමුඛවට්ඨියං ඔතරිතා නිලකසිණං සමාපජ්ජතා නිල රසමියො විස්සජේත්වා දසසහස්සවක්කවාලදෙවනාතං මණ්ඩවමං.¹ පටිමුඤ්ඤානො විය අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙත්වා-බුද්ධි² විපි නාම කෙතවි ඔතරිතුං න සක්කා. තස්මා අපභවබුද්ධිවිපියාව උපසංඝ මනෙතති දෙවබ්බහෙවති වලඤ්ඤත්ථිවියාව ආගතතා භගවන්තං අභි වාදෙත්වා ඵකමන්තං සීතා අත්තනො අභිසංඛාතගාථං අභාසි. තථා ඵකො දකඛිණවක්කවාලමුඛවට්ඨියං ඔතරිතා පීතකසිණං, ඵකො පච්ඡිමවක්කවාලමුඛවට්ඨියං ඔතරිතා ලොහිතකසිණං, ඵකො උත්තර වක්කවාලමුඛවට්ඨියං ඔතරිතා ඔදුතකසිණං සමාපජ්ජතා තථෙව අකාසි. පාලියමපන භගවතො සනතිකෙ අභිමුඛධානෙ විය ඔතිණ්ණ භාවො ඵකකකිණේ විය ව පාතුභාවො ඵකමන්තං සීතභාවො ව චුත්තො; සො චුත්තතයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

මහාසමසොති මහාසමුහො. පචතං චුවචති ව්‍යාසණේති. දෙව කාසාති දෙවසවා. **ආගතං මහ ඉමං ධම්මසමසන්ති** මයමපි අපරජිත සංඝං කෙතවි අපරජිතං අජේව තයො මාරෙ මද්දිතා විජිතසංඝාමං ඉමං අපරජිතසංඝං **දකඛිණාසෙ** දසසතත්ථාය ඉමං ධම්මසමුහං ආගතං මහ. සො පන බ්‍රහ්මා ඉමං ගාථං භාසිතා භගවන්තං අභි වාදෙත්වා පුරත්ථිමවක්කවාලමුඛවට්ඨියංයෙව අධාසි. අථ දුතියාදයොපි තථෙව ආගතතා ගාථං භාසිතා යථාධානෙ දකඛිණවක්කවාලාදිමුඛ වට්ඨියං අධාසු. තත්ථ **නතු හික්ඛමොති** තස්මිමපන සනතිපාතධානෙ හික්ඛු. **සමාදහංසුති** සමාධිතා යොජේසු. **විතුමත්තනො උජ්ඣ මකංසුති** අත්තනො වින්තං සබ්බෙ වඛකකුට්ඨෙවභාවෙ හරිතා උජ්ඣං අකාරිසු. **සාරවිම නෙත්තාති ගහෙත්වා** යථා සමපථතොසු සික්ඛවෙසු ඔස්සධං³ පතොදෙ සාරවි යොත්තාති ගහෙත්වා අවො දෙනො⁴ තිධාති; ඵචං ඡලඛතුපෙක්ඛාය සමන්තාගතා **පණ්ඩිතා** පඤ්ඤාසතා හික්ඛු **ඉන්ද්‍රියාති රක්ඛන්ති** ඵතෙ දට්ඨං ඉධාගතමහ භගවාති යොජනා. **ජේත්වා** බිලනති යථා හිත්තියාදිසු ආකොටිතං බිලං දුන්නිහරං, යථා පලිසං නගරපථවෙසතිවාරණං, යථා ව ඉන්ද්‍රබිලං ගමිරිතෙමි සුතිබාතං⁵ දුන්නිහරණං; ඵවමෙව රුගදෙසමොහා සත්ත සන්තානගතා දුන්නිහරණතො ව නිබ්බාණනගරපථවෙසනතිවාරණ තො ව බිලං පලිසං **ඉන්ද්‍රබිලනති** ව චුත්තා. **උගචච මනෙත්ති** ඵතෙ හික්ඛු තණ්හාථරාය අභාවෙන අනෙජා ඉන්ද්‍රබිලං **උගචච** සමුහතිත්වා. **තෙ වරන්ති** වතුසු දිසාසු අපථිගතවාරිකං වරන්ති.

1. වමමං--කෙවි.

2. බුඛඅභිබ්බුණො-ලි. III, V, & මු II.

3. ඔසඤ්ඤං-ඔසඤ්ඤං-කප්ඵි.

4. අවොදෙනො අසාරෙනො-සනා. &

[අවාරෙනො-සු. වි.]

5. සුතිහතං=සුතිහතං-කප්ඵි.

සුද්ධාති නිරුපකම්මෙසා. චක්ඛුමනාති පඤ්චති චක්ඛුති චක්ඛු මනෙතන. සුද්ධනාති චක්ඛුතොපි දන්තා, සොතතොපි ඝාණතොපි ජ්ඣනොපි කායතොපි මනතොපි දන්තා. සුසුන්ධාගාති තරුණ නාගා. ගතාසෙති නිබ්බමනිකසරණගමනෙත ගතා එව. අථ හගවා පඤ්චිතලකො යාච චුහමලොකා විජාරහො යාච චක්ඛවාල මුඛච්චියා දෙවහාසන්තිපාතං දිස්වා “මහා අයං දෙවතාසමාගමො; භික්ඛු පන න ජානනති. හදු නෙසං ආචික්ඛිස්සාමි”ති විනොතා භික්ඛු ආමනෙතයි. තෙන වුත්තං: අථචො හගවාති ආදි. තත් එනපරමාති එතං පරමං පමාණං එතෙසන්ති=එනපරමා. ඉදුති පන බුද්ධානං අභාවා “යෙපි තෙ භික්ඛුවෙ එතරති”ති තතියො වාරො න වුත්තො. ආචික්ඛිස්සාමි භික්ඛුවෙති කසමා වුත්තං? දෙවතානං විතතකලුතා ජනනත්ථං. දෙවතා කිරි විනෙතස්සං: “හගවා එවං මහනෙත සමාගමෙ මහෙසකධානංයෙව දෙවතානං නාමගොතතාති කථෙස්සාති. අපෙස සකධානං කිං කථෙස්සාති?”ති. අථ හගවා තාසං විතතාවාරං ඤාතවා තහො සබ්බාපි තා හබ්බාහබ්බවසෙන වෙ කොට්ඨාසෙ කතවා අහබ්බෙ පහාය හබ්බෙ පන: “එතතකා රුගවරිතා, එතතකා දෙසවරිතා”ති වරියවසෙන ඡ කොට්ඨාසෙ කතවා අථ නෙසං සප්පායධම්මදෙසනං උපධාරයනො “රුගවරිතානං දෙවතානං සමමාපරිබ්බාජනිස සුත්තං කථෙස්සාමි. දෙසවරිතානං කලහවිමාදසුත්තං, මොහවරිතානං මහාබ්‍රහ්මසුත්තං, විතකකවරිතානං මුලුබ්‍රහ්මසුත්තං, සද්ධාවරිතානං කුච්චකපිපදං, බුද්ධිවරිතානං සුඤ්ඤෙසුත්තං කථෙස්සාමි”ති දෙසනං වචන්තෙතො පුන “අත්තජ්ඣාසයෙන නුබො ජානෙය්‍ය, පරජ්ඣාසයෙන, අනුප්පත්තිකෙන, පුච්ඡාවසෙතා”ති, තතො “පුච්ඡාවසෙත ජානෙය්‍ය”ති ඤාතො “අත්ති නුබො කොචි දෙවතානං අජ්ඣාසයං ගහෙතො වරියවසෙන පඤ්ඤං පුච්ඡතුං සමත්ථො?”ති, “ඤ්ඤො මාදිසං බුද්ධං අඤ්ඤො කොචි නත්ති. අත්ති පන අඤ්ඤො බුද්ධො”ති අනන්තාසු ලොකධාතුසු මලොකෙනො අඤ්ඤං බුද්ධං නාදුස. අදිස්වා පුන විනෙතයි: “සවාගං සයමෙව පුච්ඡතො විස්සජේජය්‍යං; එවමෙපතා දෙවතා න සකම්ඤ්ඤාති පටිච්ඡිකතුං, අඤ්ඤාසම්මපන බුද්ධො පුච්ඡනෙත මයි ව විස්සජේජනෙත සකම්ඤ්ඤාති. අවේරකඤ්ඤා හවිස්සාති”ති තතො අත්තතා සදිසං චතති=සමහාපුරිසලකඩණ්ණසමන්තාගතං ඡබ්බණ්ණ රසම්මයො විස්සජේජනං පාවිනලොකධාතුතො අගතං නිමිතිබුද්ධං අභිඤ්ඤා විනෙතන අධිට්ඨායි. සො නිමිතිබුද්ධො පස්සන්තස්සෙව දෙවසබ්බස්ස අගන්තො දසබලං අවඤ්ඤාව සමමුඛට්ඨානෙ සමසමං කතො මාපිතෙ අසනෙ නිසිදිතො :-

“පුච්ඡාමි මුනිං පහුතපඤ්ඤා

තිණ්ණං පාරගතං පරිනිබ්බුතං ඩීභන්තං,

තික්ඛමම සරු පණුජ්ජ කාමෙ

කථං භික්ඛු සමමා ලොකෙ පරිබ්බජේය්‍යා”ති

ගාථං අභාසි. අථ භගවා දෙවතානං නාව විත්තකලලතාජනනත්ථං “දසසහස්සවක්කවාලුතො ආගතානං දෙවතානං නාමගොත්තාති කථෙස්සාමි”ති විනොත්වා ආවික්ඛිස්සාමිති ආදිවා.

තත්ථ සිලොකමනුකස්සාමිති අකරපදනියමිතං වචනසම්ඝාතං අනුකරිස්සාමි. සත්ථ භුමිමා නදස්සිතාති යෙසු යෙසු ධානෙසු භුමිව දෙවතා නිවසනති, තං තං ධානං නිසිතිතා නිස්සාය වසමානා. සෙ සිතා ගිවිඨෙහාරනති ආදීහි තෙසං හිකුන්තං වණ්ණං කථෙසි. යෙ හිකුන්ති ගිරිකුච්ඡිතිසිතිතා; තෙහි සද්ධිං සිලොකමනුකස්සාමිති සම්බන්ධො. පටිනිවත්තාති පෙසිතතතා. පුපුති බහු. සිභාව සලලිතාති සිභා විය නිලිතා, එකතතං උපගතා. ලොමහංසාගිසම්භුතොති ලොමහංසං අභිභවිතො සීතා; නිබ්භයාති වුත්තං හොති. බද්ධමත්තසා සුද්ධාති පරියොද්ධවිත්තා හුත්වා සුද්ධා; න කේවලං සරිපුද්ධායෙව. විප්පසන්නමත්තාපිලාති අරියමග්ගප්පසාදෙන විප්පසන්නා; ආවිලභාව කරානං කිලෙසානං අභාවෙන අනාවිලා. ගිංසොපඤ්චසනෙ ඤාතාති සමාසමුද්ධොන සද්ධිං අතිරිකපඤ්චසනෙ හිකුන්ති “ඉමෙ දිබ්බවක්කුතා එතෙ දෙවතායෙ පස්සන්ති”ති ජාතිත්වා. චතො කාපිල චත්ථෙවති කපිලඤ්චසම්පම්භි ජාතෙ වත්තසණ්ඨි. නතො ආමනනසිති තද ආමනනයි. සාවතෙ සාසනෙ රතෙති අත්තනො ධම්මදෙසනාය සවණෙනෙ අරියාය ජාතියා ජාතත්තා සාවතෙ; සිකතිත්තසාසනෙ ච රතෙ. දෙවතාසා අභික්කන්තා නෙ විජානාථ හිකුන්වොති හිකුන්තං තෙසං දස්සන්තාය දිබ්බවක්කුඤ්ණාභිතිභාරත්වාය කථෙසි. නෙ ව ආනප්පමකරුනති නෙ හිකුන්ති බුද්ධස්ස සාසනං සුත්වා නාවදෙව තදත්වාය විරියං කරිංසු. එවං කත්තමත්තානුප්පානං යෙව තෙසං අමනුස්සානං දස්සනං ඤාණං පාතුරුහු උප්පජ්ජි. තඤ්ච පන අරිය මග්ගෙනෙව නිප්පන්නං; අමනුස්සදස්සන්තං පනස්ස අභිතිභාරමත්ත මෙව කතං. අපෙසකෙ සනමද්දකුන්ති තෙසු එකච්ච අමනුස්සානං සතං අද්දසංසු. සහස්සං අථ සත්තවිනති නකාරස්ස රකාරදෙසං කත්වා. එකෙ සහස්සං, එකෙ සත්තතිසහස්සානිති අත්ථො දට්ඨබ්බො. සනං එකෙ සහස්සානනති එකෙ සත්තසහස්සං. අපෙසකෙත්තන මද්දකුන්ති එකච්ච විපුලං අද්දසංසු; සත්තවසෙන සහස්සවසෙන ව අපරිච්ඡින්නෙපි අද්දසංසුති අත්ථො. කසමා? යසමා දිසා සබ්බා පුටා අහු; හරිතා සමුප්පණ්ණා අහෙසුං. නඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤාසාති යං තෙසු එකෙන දිට්ඨං, තං අපරෙත පුතං හොති; නසමා තං දිට්ඨඤ්ච පුත්තඤ්ච සබ්බං ජාතිත්වා. වචක්ඛිත්වානාති පච්චක්කතො වචත්ථෙත්වා. පච්චක්ඛිත්වානාතිපි පඨනති; සොයෙවත්ථො. නතො ආමනනසිති පුබ්බෙ වුත්තගාථමෙව නාමගොත්තකථනත්වාය ආග. “තුලෙහ එතෙ විජානාථ, පස්සාථ, මලොකෙථ; සෙ ටො අහං කිත්තසිස්සාමි”ති සම්බන්ධො. ගිත්තිති වචනෙහි. අනුපුබ්බසොති අනුපටිපාටියා. සත්ත සහස්සා සක්ඛා භුමිමා කාපිලචත්ථොති සත්ත සහස්සාවෙන් කපිල චත්ථං නිස්සාය නිබ්බන්තා; භුමිතිබ්බවාසා යක්ඛායෙවාති වදති.

ඉභිමනොති දිබ්බදුභිසුත්තා. පුත්ථිමනොති ආනුභාවසම්පන්නා. වර්ණවනොති සරීරවර්ණසම්පන්නා. සසසිනොති පරිවාර සම්පන්නා. මොදමානා අභික්කාමුනි කුට්ඨිත්තා ආගතා. භික්ඛුනං සමිතිං වනනති ඉමං මහාවනං භික්ඛුනං සනතිතං දස්සනස්ථය ආගතා. අපචා සමිතිනති භික්ඛුනං සමුභං; දස්සනාය ආගතාති අප්ථො. ඡ සහස්සා හෙමවනාති ඡ සහස්සා හෙමවන¹ පබ්බතෙ නිබ්බතතා යකඩා; තෙ ව සබ්බෙපි නිලාදිවර්ණවසෙන නානත්තවර්ණණා. සානා ගිග් නිසහස්සාති සානාගිරපබ්බතෙ නිබ්බතතා යකඩා නිසහස්සා. ඉවෙවනෙ සොළස සහස්සාති යථාචුත්තා එතෙ සබ්බෙපි සොළස සහස්සා හොනති. වෙස්සාමිත්තා පඤ්ච සනාති වෙස්සාමිත්තපබ්බතෙ නිබ්බතතා පඤ්ච සනා. කුමභිගේ ගුප්තභිගොති රුප්ගහනගරස්ස සමිපෙ නිබ්බතො කුමභිගේ නාම යකඩො. වෙසුලුල්ස්ස නිවෙසනාති තස්ස වෙසුලුපබ්බතො නිවාසට්ඨානං.² ගිසො නං සනසහස්සං සකඩානං පසිරුපාසනීති තං අතිරේකං යකඩානං සනසහස්සං පසිරු පාසති. සොපාග සමිතිං වනනති සොපි කුමභිගේ සපරිවාරේ ඉමං වනං භික්ඛුසමිතිං දස්සනස්ථය ආගතො. පසාසනීති අනුසාසනී. ගනිබ්බානං ආබ්පතීති³ වතුසු දිසාසු ගනිබ්බානං ජෙට්ඨකො; සබ්බෙ තෙ තස්ස වසෙ⁴ වත්තනති. මහාගුප්තා සසසි සොති මහාපරිවාරේ එසො මහාගුප්තා. සුත්තාපි නස්ස බහවො ඉන්ද්‍රියාමා මහබ්බලාති ධතරට්ඨස්ස බහවො මහබ්බලා පුත්තා; තෙ සබ්බෙ සක්කස්ස දෙව රක්ඛෙය්‍ය නාමධාරකා. පාලියම්පන මහබ්බලාති ලිඛනති. අට්ඨකථා යම්පන සබ්බවාරෙසු මහාබ්බලාති පාඨො.

සුදිමං දිසං බතරට්ඨොති ඉමා පන ගාථා සබ්බසම්භාවකවසෙන චුත්තා; අයඤ්ඤස්ථො:⁵ දසසහස්සවක්කවාළෙ ධතරට්ඨො නාම මහා රාජා අපි. තෙ සබ්බෙපි සොට්ඨසහස්සගනිබ්බපරිවාර ආගනත්වා පුරත්ථිමාය දිසාය කපිලවත්ථුමහාවනං පඨාය වක්කවාළගභිංසුරේත්වා සිතා. එවං දක්ඛිණදිසාදිසු විරුළුහතාදයො. තෙනෙවාහ: සමනතා වතුගේ දිසා දදදලමානා අට්ඨංසුති. ඉදං චුත්තං හොති: සමනතා වක්කවාළෙති ආගනත්වා වතුගේ දිසා සුට්ඨි ජලමානා ඔහාසෙනතා අඨංසු. වතුසු වා දිසාසු අට්ඨංසුති. තෙ පන යස්මා කපිලවත්ථු වනමෙව සක්ඛාය ආගතා; තස්මා වක්කවාළං පුරේත්වා වක්කවාළෙන සමසමා සිතාපි වනෙකාපිලවත්ථුවෙති චුත්තා. තෙසං මාසාමිනො දසා ආගු වඤ්චනිකා සඨාති තෙසං මහාගුප්තං කහපාපපට්ඨිත්වා දනලක්ඛණාය මායාය සුත්තා කුටිලාවාර දසා සමමුඛවඤ්චනාදිති ලොකවඤ්චකත්තා වඤ්චනිකාති ව කෙරුට්ඨසාදෙයොන සමනතාගතත්තා සඨාති ව චුට්ඨනති; තෙ ආගතා. මාසා කුට්ඨෙය්‍යු වෙට්ඨෙය්‍යු විට්ඨවං⁶ විට්ඨො

1. හෙමවත්තක=හෙමවත්ත-කත්ථි.

4. වසෙන-ලි. I, II, IV.

2. නිවාසනට්ඨානං-බහුසු.

5. අයඤ්ඤස්ථ අප්ථො-කත්ථි.

3. අබ්පතී-කත්ථි.

6. විට්ඨ ව-භ්‍යා.

සභානි තෙ සබ්බෙපි දසා මායාකාරකා. කුට්ටේඤ්ඤාදිකානි පන නිසේඤ්ඤා පරියොසානානි අට්ඨ තෙසං නාමානි හොතති. තත්ථ ච ඵකො විට්ඨේඤ්ඤා නාම. පාලියමපන චෙට්ඨේඤ්ඤානි ලිඛතති. සභානි සොපි විට්ඨො¹තෙති සභෙව ආගතො. ඵකො කිංකරි²ඤ්ඤා³නාම; පාලියමපන කිංකරි²ඤ්ඤානි ලිඛතති. පණ්ණාසො-පෙ-සුසිංචව්වසානි ඉමෙ පන දෙවරුජානො. තත්ථ දෙවසුභොනි දෙවසාරපි, මාතලී දෙවපුත්තො. විත්තසෙභොනි විත්තො ච සෙභො ච විත්තසෙභො වානි තයො දෙවපුත්තා; ඵකසෙසනුයෙන ඵචං වුත්තා. ගඤ්ඤිකානි අයං විත්ත සෙභො ගඤ්ඤිකාසිකො; න කෙවලඤ්ඤා ඵස, සබ්බෙපෙතෙ පණ්ණාසදයො ගඤ්ඤිකා ඵච.

නිලො ඤජාති නලකාරපුත්තො නාමෙකො දෙවරුජා. ජනො සභොනි⁴ ජනවසභො දෙවපුත්තො. ආග⁵ පඤ්ඤාසිඛො වෙචානි පඤ්ඤාසිඛො වෙච දෙවපුත්තො ආගතො. නිමබරු⁶ති නිමබරු නාම ගඤ්ඤිකාදෙවරුජා. සුසිංචව්වසානි⁷ තයොව ධිනා. ඵකො මඤ්ඤා-පෙ-සුසිංච ඤජාතිනි ඵතෙ ච නාමවසෙන වුත්තගඤ්ඤිකාරුජානො අඤ්ඤා ච ඵතෙති රුජාති සද්ධිං බහු ගඤ්ඤිකා. අභාගු නාභයා නාගා වෙසාලා සහනවජ්ඣානි නාභසරගද⁸වාසිකා ච වෙසාලි වාසිකා ච නාගා සහ නවජ්ඣනාගපරිසාය ආගතා. කම්බලස්ස නග්ගති කම්බලො ච අස්සතරො ච; ඵතෙ කීර සිනෙරුපාදෙ වසනති; සුපණ්ණෙතිපි අනුඤ්ඤානි මහෙසකා නාගා. පාසාගා සහ ඤාතිනි පයාගතිත්⁹වාසිකො ච සහ ඤාතිසමෙකන ආගතා. ඤාමුනා බතරට්ඨා වානි යමුනාවාසිකො ච බතරට්ඨාකුලෙ උපපන්නා නාගා ච. ඵග්ගභො මහානාගොති ඵරුචණො දෙවපුත්තො; ජාතියා නාගො න හොති, හත්ථිනාගවොහාරෙන පන වොහරියති.

සෙ නාගග්ගප්ප සහසා හරන්තිනි යෙ ඉමෙ කම්බලස්සතරෙ ධපෙතො ඉතරෙ වුත්තප්පකාරෙ නාගෙ ආහාරලොභෙන අභිභූතා සාහසං කථා හරන්ති ගණන්ති. දිබ්බා දිජා පක්ඛි විසුද්ධවක්ඛුති දිබ්බානුභාවතො=දිබ්බා, මාතුකුච්ඡිතො අණ්ඩකොසතො වානි වෙ වාරෙ ජාතාති=දිජා; පක්ඛියුත්තතාය=පක්ඛි; යොජනසතන්තරෙපි යොජනසහස්සන්තරෙපි නාගෙ දස්සනසමත්ථවක්ඛුතාය=විසුද්ධවක්ඛු. වෙභාසසා තෙ වනමජ්ඣපනනානි තෙ ආකාසෙතෙව ඉමං මහා වනං සමපත්තා. විත්තා සුපණ්ණා ඉති තෙසං නාමනති තෙසං විචිත්තසුඤ්ජරපත්තවණ්ණතාය විත්තා සුපණ්ණාති නාමං. අහසං නද නාගග්ගජානමාසි සුපණ්ණන්තො ඛෙමමකාසි බුද්ධො; තස්මා තෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤා සණ්ඨාති වාචාති උපවසනනා උපෙචච කපේන්නා මිත්තා විස බකිවා විස ච සමුලුපන්නා සමෙමාදමනා ආලිඛිතන්තා හත්ථන් ගණන්තා අංසකුටෙ හත්ථං ධපෙන්නා හට්ඨකුට්ඨිවිත්තා නාගා සුපණ්ණා. සරණමගංසු බුද්ධන්ති බුද්ධංයෙව තෙ සරණං ගතා.

1. විට්ඨවො-කත්ථි=විට්ඨවො-සා. 3. ජනෙසභොනි-බහු. 6. නභසද්ධ-සා.
2. කිංකරිඤ්ඤා-සා. 4. ආග-බහු. 5. වච්ඡා-සා; & බහු. 7. පට්ඨන-සා.

වජිරහත්ථනානි ඉඤ්ඤා දෙවරඤ්ඤා. සමුද්දං අසුග්ග සිතානි මහාසමුද්දවාසිනො අසුරා, සබ්බෙපි එතෙ සුජාතාය අසුරකඤ්ඤාය කාරණො භාග්ගො වාසවස්ස. කාලකඤ්ඤා මහාගිසමානි¹ තෙසු අසුරෙසු කාලකඤ්ඤානි එවන්තාමකා අසුරා මහත්තෙ භිංසනකෙ අත්තභාවෙ මාපෙත්වා ආගමිංසු. අසුග්ග දානවෙසසානි දානවෙසසා නාම අඤ්ඤා ධනුග්ගහඅසුරා. වෙපච්ඡිනනි සුච්ඡන්ති වානි වෙපච්ඡන්ති අසුරො සුච්ඡන්ති අසුරො වානි එතෙ ච අසුරා. නමුච්ඡි සභානි නමුච්ඡි ව මාරදෙවපුත්තො එතෙහි සභෙව ආගතො. ඉමෙ සමුද්දවාසිනො; අයං පරතිමම්භදෙව ලොකවාසී. කසමා එතෙහි සභාගතො?ති අවජ්ඣිකත්තා. තෙපි හි අවජ්ඣිකා අභබ්බා; අයමපි තාදිසො එව, තසමා ධාතුසො සංසඤ්ඤ මාතො ආගතො. සනස්සව බලිසුත්තානනනි බලිනො මහාඅසුරස්ස පුත්තානං සනං. සබ්බෙ වෙග්ගවනාමකානි සබ්බෙ අත්තනො මාතුලරුහුස්සෙව නාමධර අත්තනො බලිං සෙනං සනත්තස්මිධා කතසත්තභාව හුත්වා ගුහුගද්දං රුහුං අසුරිඤ්ඤං උපාගමිංසු; උප ගතත්වා එවං වදිංසු: හද්දං තෙ භොතු, සමයොදනි තෙ භික්ඛුනං සමිතිං වනං උපසඤ්ඤාමිත්වා භික්ඛුසඤ්ඤාය දස්සනායාති. සො කීර රුහු සුමුමං අත්තභාවං මාපෙත්වා උපගඤ්ඤි.

ආපො ච දෙවානි ආපොකසිණාදිසු පරිකමමං කත්වා උප වාරජකානෙන කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තා ආපොනි ආදිනාමකා දෙවා තදා ආගමුං. වරුණානි වරුණ²දෙවතා (වාරුණදෙවතා) සොමදෙවතානි එවන්තාමකා දෙවා යසසා නාම දෙවෙන සභා ගතා. මෙඤ්ඤානි මෙත්තාකානෙන ච කරුණාකානෙන ච පරිකමමං කත්වා නිබ්බත්තා කාමාවචරදෙවා; එතෙපි දෙවා සසස්සිතො මහායසා ආගතා. දසෙතෙ දසඛා කාසානි එතෙ දසඛා දස දෙවකායා සබ්බෙ නිලාදිවණ්ණවසෙන නානත්තවණ්ණා ච ආගතා. වෙණ්ණු දෙවානි වෙණ්ණු දෙවතා ච සහලී දෙවතා ච අසමදෙවතා ච ද්වෙ යමක දෙවතා ච. වජ්‍රස්සපනිසා දෙවානි වජ්‍රනිසිත්තකා දෙවා ච වජ්‍රං පුරකඛ්ඛා පුරතො කත්වා ආගතා. තථා සුජිසස්සපනිසා දෙවා. නකඛත්තානි පුරකඛ්ඛානි නකඛත්තනිසිත්තාපි දෙවා නකඛත්තානි පුරතො කත්වා ආගතා. ආභු මඤ්චලාහකානි වාතවලාහකා අඛ්චලා හකා උණ්චවලාහකානි සබ්බෙපෙනෙ මඤ්චලාහකා නාම වුව්චන්ති; තෙපි ආගතා. වස්සවලාහකා පත පඤ්ඤානපරිසා³; තසමා තෙ ඉධ න වුත්තා. වස්සනං වාසවො සෙට්ඨානි ව සුරිඤ්ඤෙති ව වුව්චති; සොපි ආගතො. දසෙතෙ දසඛා කාසානි එතෙපි සබ්බෙ දස දෙවකායා දසඛාව ආගතා. අථාභු සහභු දෙවානි අථ සහභු නාම දෙවා ආගතා. ජලමග්ගිසිඛාදිවානි අග්ගිසිඛා විෂ ජලනතා; ජලමග්ගිසිඛාරිවානි ඉමානි තෙසං නාමානිනිපි වුත්තං. අභිච්ඡිකා මානි අරිච්ඡිකදෙවා ච

1. හෙය්මා=හිංසා-කප්ථි. 2. වරුණානිවරුණ-කප්ථි. 3. සදිසා-කප්ථි.

රුජ්ජදෙවා ව උම්මාපුප්ඵදෙවා ව වරුණදෙවා ව සහධම්මදෙවා ව අවුච්ඡතදෙවා ව අනෙජකදෙවා ව සුලෙය්‍යදෙවා ව රුචිරදෙවා ව වාස වනෙසිදෙවා වානි එවන්තාමිකා දෙවා ආගතා. සමානා මහාසමානානි සමානා ව මහාසමානා ව මානුසා ව මානුසුත්තමා ව බිබ්බාපදුසිකා ව මනොපදුසිකා ව හරිදෙවා ව ලොකිත්තවාසිනො ව පාරගා මහාපාරගා ව දෙවා ආගතා. සුක්කාකරුමහා¹නි සුක්කා ව කරුමහා² ව අරුණා ව තෙති සහ වෙසනසා ව ආගතා. බද්දාගසහා නාම පාමොක්ක දෙවා ව විවක්කණා ව සද්දමත්තා ව හාරගජා ව යසයසිනො මිසසකා දෙවා ව එතයනෙතා පජ්ජනෙතා දෙවරුජා ව ආගතා; යො යං යං දිසං යාති, තත්ත තත්ත දෙවො අභිවසාති. ඛේමියා තුසිතානි ඛේමියා දෙවා ව තුසිතපුරවාසිනො ව යාමදෙවලොකවාසිනො ව යසසම්පන්නා කඨකා³දෙවා ව. පාලියම්පන කම්බ්බකා වානි ලිඛනති. ලවභිතකා ව ලාමසෙඬ්ඬා⁴ ව පබ්බතමත්තෙකෙ කත්තලගතිකඛකො විස ජොතමානා ජොතිදෙවා ව ආසාදෙවා ව ආගතා. පාලියම්පන ජොතිනාමානි ලිඛනති. ආසාදෙවතා ඡන්දවසෙන ආසවාති වුත්තා. තත්ත ව ඛේමියා කඨකාදයො ව පඤ්චාති ඡ දෙවකායා තාවතීංසකාගිකානි වදන්ති.

සපෙඬ්ඬානෙ දෙවතිකායානි එතෙ ව ආපො ව දෙවානි ආදිකා ඡ දසකා සට්ඨි දෙවතිකායා. නාමඤ්ඤා ආශිඤ්ඤානි නාමහාගෙන නාමකොඤ්ඤාසෙනෙව ආගතා. සෙ වසෙඤ්ඤා සද්දසා සහාති යෙ වසෙඤ්ඤාපි තෙති සද්දසා වණ්ණතොපි නාමතොපි එතාදිසායෙව සෙසවක්ක වාලෙසු දෙවා; තෙපි ආගතායෙවානි එකපදෙනෙව කලාපං විස කත්වා සබ්බදෙවතා නිද්දිසති. එවං දසසු ලොකධාතුසහයොසු දෙවකායෙ නිද්දිසිත්වා ඉදුති යදන්තං තෙ ආගතා; තං දසොනො පවුත්තජාතිනති ගාථමාග. තස්සන්තො: පවුත්තා විගතා ජාති අස්සානි=අරියසබ්බො පවුත්තජාති නාම; තං පවුත්තජාතිං අරියසබ්බං දකෙබ්බ පස්සාම; ඕසානං තිණ්ණත්තා=ඕසනරං. ආගුං අකරණතො=නාගං. අසිතානි ගනති කාලභාවාතිතුං වඤ්ඤං ධිරියා විරෙවමානං දසබලඤ්ඤා දකෙබ්බ.

ඉදුති බ්‍රහ්මානො දසොනො සුබ්‍රහ්මා පරමතො වානි ආදිමාග. තත්ත සුබ්‍රහ්මානි එකො බ්‍රහ්මා. පරමතොනානි එකො. සුත්තා ඉද්ධි මනො සහාති එතෙ ඉද්ධිමනො බ්‍රහ්මස්ස පුත්තසද්දසා⁵ බ්‍රහ්මානො සහෙව ආගතා. සනඬ්ඤාමාගේ නියොගා වානි සනඬ්ඤාමාගේ ව තිස්සමහාබ්‍රහ්මා ව. සහස්සං බ්‍රහ්මලොකානානති එකචතුලියා එක සහස්සවක්කවාලෙ දසති අචතුලීනි දසසහස්සවක්කවාලෙ ආලොක කරණසමන්තං මහාබ්‍රහ්මානං සහස්සං ආගතං. මහාබ්‍රහ්මානිතිඬ්ඬා නීති යත්ත බ්‍රහ්මසහස්සෙ එකෙකො මහාබ්‍රහ්මා අඤ්ඤා බ්‍රහ්ම වණ්ණන්ත යසසා⁶ආධිපතෙයොන අභිභවිත්වා තිඬ්ඬාති. උපතොනානි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්තො. ජුතිමනොනානි ආනුභාවසම්පන්නො. තිස්සො කායොති මහාකායො, චීති නීති මාගධකෙති ගාමකෙධිත්තෙති සම්පප

1. කරමහා-බඤ්ඤා.

2. කරමහා-සා.

3. ලවභිතකාලාමසෙඬ්ඬා-ලි. Ist. V. & 9.

4. පුත්තාඅරිය-සා.

5. යසසා ආශ්‍රිතා-ලි. III. V. & 9.

පරිසාර අපකතාමු. ¹ නොසං ² ලොමමි ඉක්ඛ්‍යානි නොසං විතරානාං ලොමානිපි න වාලයිංසු. අප මාරො භික්ඛුසංඝං ආරබ්‍හ ඉමං ගාථං අභාසි. සබ්බෙ විජ්ඣාසංඝාමා -පෙ- ජනොසුනාති. තත්ථ මොදනති සහ භූතෙහිති දසබලස්ස සංසතො භූතෙහි සංඝාතොති අරියෙහි සද්ධිං මොදනති. ජනොසුනාති ජනෙසු සුතා විසුසුතා පාකවාති.

ඉදවපන මහාසමයසුත්තං නාම දෙවතානං පියං මනාපං; තස්ම අභිනවට්ඨානෙ මඛලං වදනොන ඉදමෙව සුත්තං වත්තබ්බං ³ දෙවතා කීර මහාසමයසුත්තං. සුඤ්ඤාමානි මහිතසොතා විවරනති. දෙසනාපරියොසානෙ පනස්ස කොට්ඨිකසහස්සදෙවතා අරහත්තං පත්තා; සොතා පනතාදිනං ගණනා නත්ථි. දෙවතානස්ස පියමනාපභාවෙ ඉදං වජ්ඣු:-

කොට්ඨබ්බවිහාරෙ කීර නාගලොකථාරෙ නාගරුකෙබ් එකා දෙවධිතා වසති. එකො දහරො අනොගලොකෙ ඉදං සුත්තං සජ්ඣායති. සා ⁴ සුඤ්ඤා සුත්තපරියොසානෙ මහාසද්දෙහ සාධුකාරමද්ධි. කො එසො?ති. අගමහනොන දෙවධිතාති. කසමා සාධුකාරමකාසි?ති. භනොන දසබලොන මහාවනෙ කපිතදිවසෙ ඉමං සුඤ්ඤා අජ්ඣ අසොසිං. භගවතා කපිතතො එකකබ්බපි අභාපෙකා සුගතිතො ⁵ අයං ධම්මො භූමෙහතිති. දසබලස්ස කප්පයතො සුතං තයා?ති. ආම භනොති. මහා කීර දෙවතානං සනතිපාතො; නිං කත්ථ සීතා සුඤ්ඤි?ති. අගමහනොන මහාවතවාසිකා දෙවතා; මහෙසකකාසු පන දෙවතාසු ආගච්ඡන්තිසු ජලවුදිපෙ ඔකාසං නාලන්ථං. අප ඉමං තමපණ්ණීදිපං ආගන්ති ජලවු කොලපට්ටනෙ ධකා සොභාං ආරඬාමි. තත්ත්ව පි මහෙසකකාසු දෙවතාසු ආගච්ඡන්තිසු අනුසුබ්බෙන පටිකකම්මානා රොගණ්ණජනපදෙ මහා ගාමස්ස පිට්ඨිභාගතො සමුද්දෙ ගලපපමාණං උදකං පවිසිත්වා තත්ථ සීතා අසොසිනති. භූග්ගං සීතව්ඨානතො දුරෙ සීතං සන්තාරං පස්සාසි දෙවතෙ?ති. කිං කපෙථ භනොන! සන්තා මහාවනෙ ධම්මං දෙසෙතො මමංයෙව නීරන්තරං ඔලොකෙතිති මඤ්ඤමානා උමමිසු ලයාමිති. තං දිවසං කීර කොට්ඨිකසහස්සදෙවතා අරහත්තං පත්තා; භූමෙහ පි තද අරහත්තං පත්තා?ති. නත්ථි භනොන; සකදගාමිථලං පත්තා මඤ්ඤති. නත්ථි භනොනති. තයො මග්ගෙ පත්තා දෙවතා කීර ගණනපථං අතිතා. සොතාපනතා ජාතත්ථ මඤ්ඤති. දෙවතා ⁶ තං දිවසං සොතාපතති ඵලං පත්තා; හරයමානා අසුච්ඡිතබ්බපි පුච්ඡති අයෙතාති ආහ. තතො තං සො ආහ: සකකා පන දෙවතො! තව අත්තභාවං අමානං දස්සෙතු?නති. න සකකා භනොන සකලං කායං දස්සෙතුං; අඛ්‍යාලි මත්තං දස්සෙස්සාමි අයෙතාති කුඤ්ඤිකාජිද්දෙන අඛ්‍යාලිං අනොගලොකාභිමුඛං අකාසි. වජ්ඣසහස්සසුරියසහස්සඋග්ගමනකාලො විය අගොසි. දෙවතා අපමත්තා ගොථ භනොති තං වජ්ඣිත්වා අගමාසි.

මහාසමයසුත්තවග්ගොත්තා.

1. අපකතාමු.-කන්ථි.
2. නාසං=නසං-බහුසු.

3. දට්ඨබ්බං.-කන්ථි.
4. දෙවධිතා-සතා.

5. සුඤ්ඤා-කන්ථි.
6. සා ම-කන්ථි.

සමාගතා නස්මිං අත්තනො උද්දිස්සමානෙ පසුතෙ අනන්තානම්
 සක්කම්මං අනුමොදරෙ කම්මඵලං සද්දගතා: විතතිකාරං අවිජ්
 ඣනා අවිකම්මනවිතා හුත්වා “ඉදං නො දුතං භිතිය සුඛාය
 හොතු”¹ අනුමොදනම්, පිතිසංමනස්සරාතා හොනති. ඉදුති ඤාතනො
 නිස්සාය නිබ්බන්තාසුසලකම්මඵලං පච්චන්තොනතානං ඤාතිපෙතානං
 ඤාති ආරම්භ ථොමනාකාරං දස්සෙන්නො විරං ජීවනාගුති පඤ්චම
 ගාපාය පච්ඡිමඤ්චං ඡර්මගාපාය පුබ්බඤ්චඤ්ච ආග. විරං ජීවනාගුති
 දීඝායුකා හොනතු. නොති අමහාකං. සෙසං හෙතුති යෙසං කාරණං.
 ලභාමසෙති ලභාම. අත්තනා තඤ්ඤෙ පටිලඤ්චං සම්පත්තිං අප
 දිසන්නා හණ්නති.

පෙතානං හි අත්තනො අනුමොදනෙන දයකානං උද්දෙසෙන
 දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදය වාති නීති අමෙගති දක්ඛිණං සම්ප්පිකති;
 තඤ්ඤං ඵලනිබ්බන්තකා හොති. තත්ථ දයකා විසෙසහෙතු. ඉදං
 වො ඤාතීතං හොතුති ඵලං දුතං උද්දිසන්නෙති අමහාකඤ්ච පුජා
 කතා. යමති සත්තානෙ පරිච්චාගමයං කම්මං කතා; තස්ස තත්ථෙව
 ඵලදුතතො දයකා ච අනිපඵලා. ඉදුති පෙත්තිවිසසුපපන්නානං
 අඤ්ඤස්ස කසිගොරකොදිනො සම්පත්තිපටිලාභකාරණස්ස අභාවං
 ඉතො දිනෙනන යාපනභාවඤ්ච දස්සෙන්නො නාති තත්ථ කසිති
 ඡර්මගාපාය පච්ඡිමඤ්චං සත්තමගාපඤ්ච ආග. තස්සත්ථො: න තත්ථ
 පෙත්තිවිසයෙ සා කසි අත්ථි, යං නිස්සාය පෙතා සම්පත්තිං පටිලභෙය්‍යං.
 කාලගතාති අත්තනො මරණකාලෙන ගතා. කාලකතාති වා පාසො;
 කතකාලා කතමරණාති අත්ථො. නාතිනති පෙත්තිවිසයෙ.

ඉදුති උපමාහි තමත්ථං පකාසෙන්නො උනන්තමෙ උදකිනති ආදි
 ගාපාදායමාග. උනන්තමෙ ඵලෙ මෙසෙති අභිවුට්ඨං උදකං පචන්තති
 ගච්ඡති පාපුණාති. උපකාසෙති නිබ්බන්තාති පාතුභවති. වාටිවහා පුරු
 නදියො පුරු හුත්වා. ඉදුති යසමා තෙ පෙතා ඉතො කිඤ්චි ලභාමාති
 ඤාතිකරං ආගන්ත්වාපි ඉදං නාම නො දෙථාති යාවිත්තුං අසමත්ථා;
 තසමා තෙසං අනුස්සරණවත්තී අනුස්සරන්නො කුලපුත්තො දක්ඛිණං
 දජ්ජාති දස්සෙන්නො අදුසි මෙති ගාථමාග. ඉදං නාම මෙ ධනං වා
 ධඤ්ඤං වා අදුසි; ඉදං නාම මෙ කිච්චං අකාසි; අයං මෙ මාතිතො වා
 පිතිතො වා සම්බන්ධතො ඤාති; තාණ්¹ සමත්ථාය මිත්තා. සග
 පංසුකීලනතො² සබ්බාති ච ඵලං සම්බං පුබ්බෙ කතං අනුස්සරන්නො
 පෙතානං දක්ඛිණං දජ්ජා නියසාදෙය්‍ය. පෙතානං දක්ඛිණා දජ්ජාතිපි
 පාසො; දක්ඛිණා පෙතානං පුබ්බෙ කතං අනුස්සරතා දුතබ්බාති
 අත්ථො; කරණත්ථෙ පච්චන්තවචනං. ඉදුති යෙ ඤාතිමරණෙ රුණණ
 සොකාදිපරං ඵල හුත්වා නිට්ඨනති; න තෙසං අත්ථාය කිඤ්චි දෙනති;
 තෙසං තං රුණණසොකාදි කෙවලං අත්තපරිතාපනමෙව හොති;
 න පෙතානං කිඤ්චි නිප්පාදෙතිති දස්සෙන්නො නාති රුණණං වාති

1. තාණ්ලෙන-කත්ථි.

2. කිලකො=කිලකො-කත්ථි.

ඉමි ගාථාමාග. රුණණනති රෙදනා, අසුපානනං. සොකොති සොවනා. පටිදෙවනාති ලාලපනා, “කගං එකපුත්තක! පිය! මනාපා” ති එවමාදිනා ගුණකථනා; තං සබ්බමි පෙතානං අත්ථාය න ගොති. කෙවලනතු අත්තානං පරිනාපෙතනා එවං තිට්ඨනති සුතයො. ඉදුති රඤ්ඤ දක්ඛිණා දිනනා; තස්සා සාත්ථකභාවං දස්සෙතො අසඤ්ච මො දක්ඛිණාති ගාථාමාග. අයඤ්ච බො මහාරුථ! දක්ඛිණා තයා සුතිගණං උද්දියා දිනනා; පුඤ්ඤකෙබ්බතමති සඤ්ඤමහි සුප්පතිට්ඨිනා අස්ස පෙතජනස්ස දිසරතනං හිනාය ඤානසො උපෙක්ඛති සමපජ්ජති. ඉදුති භගවා යථාභාවවගුණෙති රුජානං පසංසනො සො සුති බමෙමාති ඉමාය ගාථාය දෙසනං පරියොසාපෙති. සො අයං සුතිනං සුතිති කත්තබ්බතිචකරණෙන සුතිබමෙමා දක්ඛිණං දෙතොති තුමෙහති තිදසිතො, බහුජනස්ස පාකටං කහො; පෙතානඤ්ච උලාරපුජා දිබ්බසමපත්ති අධිගමෙනෙහති තුමෙහති කතා; බුද්ධපමුඛං සඤ්ඤ අත්තපානාදීති සත්තපෙපනෙහති තුමෙහති භික්ඛුනං බලං අනුප්ප දිනනං. අනුකම්පාදිගුණපරිවාරඤ්ච වාගවෙනනං තිබ්බතොතෙනෙහති තුමෙහති අතප්පකං පුඤ්ඤං පසුතං උපවිත්තති.

තිගේකුබ්බසුභවර්ණනා.

ජානුසාරයේ සුභවර්ණනා :- සද්ධානීති මතකභවතාති. උපෙක්ඛමුති පාපුණාතු. ඤානෙති ඕකාසෙ. ගො අට්ඨානෙති නො අනොකාසෙ. තෙරසිකානං සත්තානං ආභාරෙ නාම තත් තිබ්බතකකමමෙම; තෙනෙව හි තෙ තත් යාපෙතති. තිරවජානයොතිකානං පන තිණ පණණාදිවසෙන ආභාරෙ වෙදිතබ්බො. මනුස්සානං ඔදනකුමාසාදි වසෙන, දෙව්නං සුධාහොජනාදිවසෙන, පෙතතිවිසයිකානං බෙල සිඤ්ඤාදිවසෙන. යං වා පනස්ස ඉතො අනුප්පමෙවජනනීති යං වා අස්ස මිත්තාදයො ඉතො දදන්තා අනුප්පමෙවසෙන.¹ පෙතතිවිසයිකා එව හි පරදත්තපජ්ජිනො ගොනති; න අඤ්ඤාසං පරෙති දිනනං උප කප්පති. දුයකොපි අනිප්පලොති යං සක්කාය නං දුතං දිනනං; තස්ස උපකප්පතු වා, මා වා; දුයකො පන න සක්කා නිප්පලෙන භවිතුං, දුයකො තස්ස දුතස්ස විපාකං ලභතියෙව. අට්ඨානෙපි භවං ගොතමො පටිඤ්ඤං වදන්ති අනොකාසෙ උප්පනොපි තස්මිං සුතකෙ භවං ගොතමො දුතස්ස එලං පරිකප්පෙතියෙව, පඤ්ඤපෙති යෙවා? ති පුච්ඡති. බ්‍රාහ්මණස්ස හි එවං දිනනස්ස දුතස්ස එලං දුයකො න ලභතිති ලද්ධි. අපස්ස භගවා පඤ්ඤං පටිජාතිත්වා දුයකො නාම යත්ත කාත්ථි පුඤ්ඤඵලපජ්ජිට්ඨානෙ තිබ්බතො දුතස්ස එලං ලභති යෙවාති දස්සෙතුං ඉඛ බ්‍රාහ්මණාති ආදිමාග. සො තත් ලාභී ගොතීති සො තත් ගත්ථියොති යං තිබ්බතොපි මඛලභත්ථිට්ඨානං පත්වා ලාභී ගොති. අස්සාදිපුපි එසෙව නයො.

ජානුසාරයේ සුභවර්ණනා.

අකිංකවිදාසුතො:- ආරක්කසනිනොති චාරරක්කිකාය සතියා සමන්තාගතා, නොපක්ක¹සනිනොති ආරරක්කිකේතෙව සදුතේන සමන්තාගතසතිනො, සනාරකේඛන වෙදාසා² සමගනාගතාති සනාරකේඛන විතේතන සමන්තාගතා, අපසගස්සාති අපපකථා, සමමාදිට්ඨිනොති කමමස්සකතකිනාවිපස්සනාමග්ගථලවසෙන පඤ්චවිධාය සමමාදිට්ඨියා සමන්තාගතා, අපිච පචචවේකකිකසදුතේමපි සමමාදිට්ඨියෙවාති වෙදිතබ්බං.

අකිංකවිදාසුතනවණණනා.

මහාරුහුලොවාදසුතො:- භගවතා රුහුලුතේරස්ස සමිහුලා ධම්මදෙසනා කතා, අයං හි ආයස්මා සත්තවස්සිකකාලෙ භගවතං චිවරකණේණ ගහෙතා “දුයජ්ජං මෙ සමණ! දෙති”ති දුයජ්ජං යාවමානො භගවතා සාරිපුත්තතේරස්ස නියසාදෙතා පබ්බාජිතො, අථ භගවා දභරකුමාර නාම සුත්තාසුත්තං කථං කථෙන්නති; ඔවාද මස්ස දෙමිති රුහුලුතේරං ආමනෙතයි: “රුහුල! සාමණේරෙන නාම තිරවජ්ජානකථං කථෙතුං න වට්ටති, ත්වං කථයමානො ඵවරුපිං කථං කථෙය්‍යාසි”ති සබ්බබුද්ධෙහි අවිජ්ජිතං “එක නාම කිං? සබ්බෙ සත්තා ආහාරසීතිකා-පෙ-දසගබ්බෙහි සමන්තාගතො අරහාති චුච්චති”ති ඉමං සාමණේරපඤ්ඤං කථෙයි, පුන චිනෙතයි: දභරකුමාර නාම පියමුසාවාද³ භොනති; ඔවාද මස්ස දෙමිති අබ්බලට්ඨිකරුහුලොවාදසුතං කථෙයි, තදුභයඤ්ච ථෙරස්ස සත්තවස්සිකසාමණේරකාලෙ චුත්තං, චතුසු පන පචචයෙසු තණ්හාවිවට්ටනං පඤ්චකාමගුණේසු ඡ්ඤරුගපපහාණං කල්‍යාණමිත්තකුපතිස්සයස්ස මහත්තභාවඤ්ච දස්සෙතා රුහුල ඡුත්තං අභිණ්ණවාදත්ථං චුත්තං, ඉමස්මිං නාම කාලෙ චුත්තනති න වත්තබ්බං, රුහුලසුත්තං ආගතව්‍යානෙ භවෙසු ඡ්ඤරුගො න කත්තබ්බොති දස්සනත්ථං විපස්සනාගබ්බගහණත්ථඤ්ච සත්තවස්සිකකාලතො පට්ඨාය යාව අවස්සිකතිකුක්කාලා චුත්තං, චුලරුහුලොවාදසුතං වා ථෙරස්ස පඤ්චදසවිමුත්තිපරිපාවනියධම්මපරිපාකකාලෙ අරහත්තගාහා පනත්ථං අවස්සිකතිකුක්කාලෙ චුත්තං, “අහං සොභාමි, මම වණ්ණායතනං පසන්න”නති අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිත්තච්ඤරුගො න කත්තබ්බොති ඔවාදදුනත්ථං ථෙරස්ස අට්ඨාරසවස්සසාමණේරකාලෙ ඉදං මහාරුහුලොවාදසුතං කථෙයි.

තත්ථ පිට්ඨිනො පිට්ඨිනො අනුබ්ඤ්ඤිති දස්සනං අවිජ්ජිතා ගමනං අබ්බොච්ඡින්නං කතා පච්ඡතො පච්ඡතො ඉරියාපථානුබ්ඤ්ඤිතෙන අනුබ්ඤ්ඤි, තද හි භගවා පදෙ පදං පකිංපනො මණ්ඩගුහතො නිකබ්බිතා ගොවරපපිපනොනාකෙසරසිහො විශ විලාසිත්තමනෙන පුරතො ගච්ඡති, රුහුලුතේරෙ සිහරජං අනුබ්ඤ්ඤිතො නිකබ්බනසීග පොතකො විශ දසබ්බලස්ස පදනුපදිකො හුතා පච්ඡතො ගච්ඡති.

1. නිපක=නිපකක-කත්ථි.

2. සනාරකේඛන-බහුසු.

3. මුසාවාද-කත්ථි.

4. රුහුලොවාද-ලී, J. II, IV.

තත්ත්වසමා රුහුලො පිට්ඨිනො ගච්ඡන්තො පාදතලනො යාව උපරි කෙසනනා තථාගතං ඔලොකෙයි. සො භගවතො බුද්ධවෙසව්ලාසං දිස්වා “සොභති භගවා චතතිංසමහාපුරිසලක්කණ්චිචිත්‍රසරිරො බ්‍යාමප්ප භාපරික්ඛිතෙනා ඡ්ඛිකණ්ණරංසිසමුජ්ජලිතො; අභො චත! සමතිංස පාරමිතානුභාවසජ්ජතස්ස අත්තභාවස්ස සිරිසමපතනී”ති විනෙතයි. තතො අත්තානං ඔලොකෙධා “අභමපි සොභාමි. සවෙ භගවා චතුසු මහාදීපෙසු චක්කචතතිරජං අකරිස්ස; මය්‍යං පරිණායකට්ඨානත්තරං අදස්ස. එවං සනෙත අතිවිය ජමබුද්ධතලං අසොභිස්සා”ති අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතච්ඡදරුගං උපපාදෙයි. භගවාපි පුරතො ගච්ඡන්තො විනෙතයි. පරිපුණ්ණජම්මසලොභිතො¹ දුති රුහුලස්ස අත්තභාවො; රජනියෙසු රූපාදිසු විත්තස්ස පක්ඛඤ්ඤාකාලො ජාතො. කිම්බුත්තො නුබො රුහුලො චීතිනාමෙතී?ති. අථ සභාවජ්ජනෙනෙව පසන්න උදකෙ මච්ඡං විය තස්ස තං විතතුපපාදං අදස්ස. දිස්වාච “අයං රුහුලො මය්‍යං අත්‍රපො හුත්වා මම පච්ඡන්තො ආගච්ඡන්තො අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතච්ඡදරුගං උපපාදෙති. අතිත්ථෙ පක්ඛනෙතො¹ උපපථං පටිපන්නො අගොචරෙ චරති. අයං බො පන කිලෙසො අබ්‍යන්තරෙ චස්සිනෙතො අත්තත්ථමි යථාභූතං පසිඤ්ඤා න දස්සති, පරත්ථමි, උභයත්ථමි. තතො තිරසෙපි පටිසන්ධිං ගණ්ණාපෙස්සති; තිරච්ඡානයොතිශමි, පෙත්තිවිසයෙපි, අසුරකායෙපි, සමාධිමි මාතු කුච්ඡමි”තති අනමතයෙහ සංසාරවට්ටෙ පරිවත්තෙත්තති.

අයං ති:-

“අනත්ථජනනො ලොභො ලොභො විත්තප්පකොපනො,
භගමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවවුජ්ඣති.”

යථා බො පන අනෙකරතනපුරා නාවා භීන්නඵලකන්තරෙන උදකං ආතීයමානා මුහුත්තමි න අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බා ගොති; වෙගෙනස්සා විවරං පිදහිතුං වටති. එවමෙව අයමපි න අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බා; යාවස්ස අයං කිලෙසො අබ්‍යන්තරෙ සීලරතනාදීති න නාසෙති; තාවදෙව නං නිශ්කණ්ඩස්සාමීති අජ්ඣාසයං කථා සකලකායෙනෙව පරිචතතිතා සීතො රුහුලහද්දං ආමන්තෙයි. තං සක්ඛාය අථ මො භගවා අපලොකෙධාති ආදි වුත්තං. තත්ථ සං කිඤ්චිති ආදිතං අත්ථො උපරි අත්තතලක්කණසුත්තෙහ ආවිභවිස්සති. අථස්සායසමතො “සබ්බං රූපං තෙතං මම, තෙසො’ගමයමි, න මෙ’සො අත්තා”ති සුත්වා ‘භගවා සබ්බං රූපං විපස්සනාපඤ්ඤාය එවං දට්ඨබ්බ’තති වදති. වෙදනාදිසු කථං පටිපජ්ජිතබ්බනති නයො උදපාදි. තස්මා තස්මිං තයෙ සීතො රූපමෙව නුබොති පුච්ඡති.² තයකුසලො ගෙස ආයසමා රුහුලො; ඉදං න කත්තබ්බනති වුත්තො ‘ඉදමපි න කත්තබ්බො, ඉදමපි න කත්තබ්බමෙවා’ති තයසතෙනපි තයසගස්සෙනපි පටිවිජ්ඣති. තථා ඉදං කත්තබ්බනති වුත්තෙති.

අථ සුභත භගවා යසමා න කෙවලං රූපමෙව, වෙදනාදයොපි එවං දට්ඨබ්බා; තස්මා රූපමපි ධුත්තලානි ආදිමාහ. කොනුජාති කොනු අජ්ජ. පේරසු කීර එතදහොසි. සමමාසමුද්ධො මයං අත්තභාවසන්තිස්සිතං ඡන්දරුහං ඤාතා සමණෙන නාම එවරූපො විතකෙකා න විතකෙකතබ්බොති නෙව පරියායෙන කපේසි; තාපි දුතං පෙසෙසි, මං සමමුඛෙ ඤාතායෙව පන සභණ්ඩකං වොරං චූළාය ගණ්හනොතා විය සමමුඛා සුගතොවාදං අදුසි. සුගතොවාදෙ ව නාම අසඬෙයොහිපි කපෙපති දුලලහො. එවරූපසු බුද්ධසු සමමුඛා ඔවාදං ලභිතා කොනු¹ විඤ්ඤ පණ්ඩිතජාතිකො අජ්ජ ගාමං පිණ්ඩාය පටිසිස්සති?ති. අථායසමා ආහාරනිවං පහාය යසමිං සීතෙන ඔවාදෙ ලද්ධා; තතො පටිතිවන්තිතා² අඤ්ඤතරසමිං රුක්ඛමුලෙ නිසිදි. භගවාපි තං නිවන්තමානං දිස්වාපි න එවමාහ: න නිවන්ත තාව රුහුල! භික්ඛාචාරකාලො තෙති. එවං කීරසු අහොසි: අජ්ජ තාව කායගතා සතිඅමතහොජනං භුඤ්ජතුති.

අදදසා ඛො ආසසමා සාපිසුතොති භගවති ගතෙ පච්ජා ගච්ඡන්තො අදුස. එතස්ස කීරුයසමතො එකකස්ස විහරතො අඤ්ඤං වත්තං; භගවතා සද්ධිං විහරතො අඤ්ඤං. යදු හි වෙ අග්ගසාවකා එකාකිතො වසන්ති; තදු පාතොව සෙනාසනං සමමජ්ජිතා සරීරපටිජග්ගනං කතා සමාපත්තිං අපොචා නිසින්නා භික්ඛාචාරවෙලායං අත්තතො රූපියා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්ති. භගවතා සද්ධිං විහරන්තා පන න එවං කරෙන්නති. තදු හි පේරෙ භගවති භික්ඛුසඬසපරිවාරෙ පඨමගතෙ අත්තතො සෙනාසනතො නික්ඛමිතා බහුන්තං වසනට්ඨානං නාම සබ්බෙහි පාසාදිකං කාතුං සකකා වා, න වා සකකාති තත්ථ තත්ථ ගතවා අසමමජ්ජනට්ඨානං සමමජ්ජති. සවෙ කවචරෙ අජ්ඣෙතො හොති; තං ඡඬෙති. පාතියඤ්ඤපෙතබ්බසා නමහි පාතියඤ්ඤෙ අසති පාතියඤ්ඤං ඤාපෙති. ගීලානානං සන්තිකං ගතවා “ආවුසො තුලහාකං කිං ආහරම්? කිං වො ඉච්ඡතබ්බ?”නති පුච්ඡති. අවසිකදහරුතං සන්තිකං ගතවා “අහිරමථාවුසො! මා උක්කණ්ඨිත්ථ; පටිපත්තිසාරකං බුද්ධසාසන”නති ඔවදති. එවං කතා සබ්බපච්ජා භික්ඛාචාරං ගච්ඡති. එවං නික්ඛන්තො තස්මිං දිවෙසෙ රුක්ඛමුලෙ නිසින්නං රුහුලහරුදං අදුස. අථ කස්මා ආනාපානසතියං නියොජෙසි? නිසජ්ජානුච්ඡිකත්තා, පේරෙ කීර “එතස්ස භගවතා රූපකමමට්ඨානං කපිත”නති අනාවජ්ජිතා “ඉදමස්ස³ එකිස්සා නිසජ්ජාය කමමට්ඨානං අනුච්ඡික”නති වින්තොති එවමාහ.

ආනාපානඤ්ඤාති අස්සාසපස්සාසෙ පරිග්ගහෙති, තත්ථ වතුක්ක පඤ්චකජ්ඣානං නිබ්බන්ධෙති, විපස්සනං වඩෙසිති, අරහත්තං ගණ්හාතිති දසෙති. මහස්මලා භොගීති කිවමහපථලා හොති? ඉධ භික්ඛු ආනාපානසතිමනුසුතො එකාසනෙ නිසින්නොව සබ්බාසවෙ

1. කො-කත්ථි. 2. පටිතිවන්තො-බහුසු. 3. ඉමස්ස-කත්ථි.

බෙපෙඤා අරහත්තං පාපුණාති; තථා අසකෙකානොතො මරණකාලෙ සමසීයි හොති; තථා අසකෙකානොතො දෙවලොකො නිබ්බත්තිඤා ධම්මකපිකදෙවපුත්තං¹ ධම්මං සුඤ්ඤා අරහත්තං පාපුණාති. තතො විරුද්ධො අනුප්පන්නො බුද්ධො පච්චෙකබොධිං සච්ඡි කරොති; තං අසච්ඡිකරොතො බුද්ධානං සමමුඛිභාවො² බාහියපේරදයො විශ බ්‍රහ්මභිකෘතො හොති. එවං මහපථලාති ඉදං මහපථලතං සම්පසං මානො පේරො සද්ධිවිහාරිකං තත් නියොජෙයි.

ඉති භගවා රූපකම්මට්ඨානං, පේරො ආනාපානසතින්ති උභොපි කම්මට්ඨානං ආවිකම්මානං ගතා. රුහුලහද්දො විහාරෙයෙව ඔභින්නො. භගවා තස්ස ඔභින්නභාවං ජානන්තො නෙව අත්තනා බාදනීයං භොජනීයං ගහෙඤා අගමායි; න ආනන්දකේරසං ගතේ ධම්මෙයි, න පසෙතදිකොසල³ මහාරුජ්ජනාථපිණ්ඩිකාදිනං සඤ්ඤා අද්දයි; සඤ්ඤා මත්තකං හි ලභිඤා තෙ කාර්ථනතං අභිගරෙය්‍යං. යථා ච භගවා; එවං සාරිපුත්තකේරෙපි න කිඤ්චි අකායි. රුහුලහද්දොපි ඡින්න භවෙතො අහොයි. තස්ස පනායසමහො “භගවා මං විහාරෙ ඔභින්නං ජානන්තො අත්තනා ලද්ධපිණ්ඩපාතං නාපි සයං ගහෙඤා ආගතො; න අඤ්ඤාසං ගතේ පභිණ්ණි, න මනුස්සානං සඤ්ඤා අද්දයි. උපජ්ඣා යොපි මෙ ඔභින්නභාවං ජානන්තොපි තපේව න කිඤ්චි අකායි”ති විතතං න උප්පන්නං. කුතො තප්පවයං ඔමානං වා අභිමානං වා ජනෙස්සති? භගවතා පන ආවිකම්මකම්මට්ඨානමෙව පුරෙහත්තමපි පච්ඡාහත්තමපි “ඉතිපි රූපං අනිච්චං, ඉතිපි රූපං දුක්ඛං, ඉතිපි රූපං අසුභං, ඉතිපි රූපං අත්තනා”ති අග්ගිං අභිමනෙන්නො විශ නිරන්තරං මනයි කඤ්ඤා සායණසමයෙව විනෙතයි. “අගං උපජ්ඣායෙත ආනාපාන සතිං භාවෙති”ති චුතො, තස්ස වචනං කරිස්සාමි. ආවරිතඋපජ්ඣා යානං හි වචනං අකරොතො දුබ්බවො නාම හොති. ‘දුබ්බවො රුහුලො, උපජ්ඣායස්සාපි වචනං න කරෙති’ති ගරහප්පත්තියො⁴ කකබලතරු පිළුනා තත්ථි”ති භාවනාවිධානං පුච්ඡිකුකාමො භගවතො සන්තිකං අගමායි. තං දස්සෙතුං අථ ඛො ආසස්මා ගුහුලොති ආදි චුත්තං. තත් පටිසල්ලානාති එකිභාවතො. සං කිඤ්චි ගුහුලාති කසමා භගවා ආනාපානසතිං පුට්ඨො රූපකම්මට්ඨානං කපේති?ති; රූපෙ ඡන්දරුගප්පාණත්තං.

එවං කීරස්ස අහොයි: රුහුලස්ස අත්තභාවං නිස්සාය ඡන්දරුගො උප්පන්නො; ගෙට්ඨා වස්ස සඤ්ඤාපෙත රූපකම්මට්ඨානං කපිතං; ඉද්දනිස්ස වත්තාළීසාය ආකාරෙහි අත්තභාවං විහජ්ඤා තත්තසිත්තං ඡන්දරුගං අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදෙස්සාමිති.⁵ අථ කසමා ආකාස ධාතුං වින්දාරෙයි?ති; උපාදුරූපදස්සන්ත්තං. ගෙට්ඨාපි හි වත්තාරි මහා භූතානෙව කපිතාති; න උපාදුරූපං. තස්මා තං ඉමිනා මුඛෙන

1. ධම්මකපිකං-ල: I, II, IV. 3. පසෙතදි-කත්ථි. 5. ආහරිස්සාමිති-ල: I, II, IV

2. සමුඛෙව-I, II, IV.

4. ගරහප්පත්තියො-කත්ථි.

දසෙසාදාං ආකාසධාදාං වින්දාරෙසි,¹ අපිච අජ්ඣන්තිකොන ආකාසෙන පරිවර්තනං රූපං පාකටං ගොති. තස්මා තස්සෙව ආවිභාවන්තං ආකාසධාදාං පකාසෙසි.

තත්ථ අජ්ඣන්තං පච්චන්තනති උභයවෙපනං නිශ්කජ්ඣන්තාධි වචනමෙව. කාකුලනති ඵදං. බරිගනනති ඵරුසං. උපාදිගනනති ආදින්නං ගතිතං පරාමධං සරිරධංකං. සෙය්‍යපිදං? “කෙසා-පෙ-කරි ස”නති ඉදං අජ්ඣන්තිකපසඨිධාතුචසෙන ධාතුකමට්ඨානං විභත්තං. එත්ථ පන මනසිකාරං ආරභිත්වා විපස්සනං චබ්බෙත්වා අරහත්තගගණ විධානං චතුර්ධාතුචවන්තො වින්දාරිතමෙව. මත්ථලුඛිතපන න ඉධ පාලියාරුලුකං; තං ආහරිත්වා මනසි භාතබ්බං.² සං වා පන³ සද්දමපිති ඉදං ඉතරෙසු නිසු කොට්ඨාසෙසු අනුගතාය පසඨිධාතුයා ගගණත්ථං වුත්තං. සා වෙච ඛො පන අජ්ඣන්තිකා පසඨිධාතූති යා ච අයං වුත්තපසකාර පසඨිධාතු. සා ච බාහිරිති යා ච විභඛෙග “අයො ලොග”නති ආදිනා ආගතා බාහිර පසඨිධාතු. ඉති භගවතා අජ්ඣන්තිකා පසඨිධාතු නානාසභාවතො චිසතිසා ආකාරෙති වින්දාරෙන දසසිතා; බාහිර සඛෙපෙන. කස්මා? යස්මිං හි සත්තානං ආලයො නිකන්ති පත්තා පරිසුට්ඨානං ගගණං පරමාසො බලවා ගොති; තත්ථ තෙසං ආලයාදීනං උද්ධරණත්ථං බුද්ධා වා බුද්ධසාවකා වා වින්දාරකථං කපෙන්නති. යත්ථ පන න බලවා; තත්ථ කත්තබ්බ කිව්වාභාවතො සඛෙපෙන ගච්ඡන්ති.

පසඨිධාතුරෙවෙසාති දුච්ඛා පෙසා ඵදංවෙසින⁴ ඵරුසවෙසින එකලකඛණා පසඨිධාතුරෙව. එවං භගවා අජ්ඣන්තිකං බාහිරය සද්ධිං යොජෙත්වා දසෙසති. කස්මා? බාහිරය හි පසඨිධාතුයා අවෙතනා භාවො පාකටො; න⁵ අජ්ඣන්තිකාය. තස්මා සා බාහිරය සද්ධිං එක සද්ධිසා අවෙතනායෙවාති ගණනත්තස්ස සුඛපරිග්‍රහණො ගොති. යථා දනෙතන ගොණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා අදනෙතා කතිපාගමෙව විසු කායති විපථඤ්ඤි.⁶ අථ න විරසෙව දමථං උපෙති; එවමෙව සාපි බාහිරය සද්ධිං එකසද්ධිසාති ගණනත්තස්ස කතිපාගමෙව අවෙතනා භාවෙන උපට්ඨාති. නං නෙතං මමාති තං උභයමපි “න එතං මම, න එසො”ගමසමි, න මෙ ‘සො අත්තා’ති එවං යථාභූතං සමමපඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. සථාගුනනති යථාසභාවං. තං හි අතිව්වාදිසභාවං ගොති; තස්මා අතිව්වං දුක්ඛං අත්තතාති එවං දට්ඨබ්බනති අත්තො. සථා ගුනං සමමපඤ්ඤාය දිත්වාති ඉමිනා විපස්සනාඤ්ඤා දසෙසති. නිබ්බිඤ්ඤිති උක්කණ්ඨති. ඉමිනා බලවිපස්සනං දසෙසති. විශ්ජෙ තිති යථා විත්තං රුගාදිති සහගතං⁷ න ගොති; එවං මග්ගෙන රුගා දීනං සමුච්ඡිද්දනෙන විත්තං විරුජෙති, රුගාදිති අපගමෙති. ඉමිනා මග්ගං දීපෙති.

1. දසෙසාදාං වින්දාරෙසි-ලි. III, V

2. ඵබ්බෙසන කාකුලෙට්ඨන-මු.

3. නෙව-කත්ථි.

4. විබ්බති-කත්ථි.

5. සහජාතං-ලි. III, V.

ආපොධාතුනිද්දෙසෙ ආපොති පග්ගරණසභාවො. ආපොගනනති ආපෙසු ගතං, පග්ගරණලකඛණං ආපොසභාවං වා ගතං; ආපො ඵච වා ආපොගතං. සෙසං වුත්තනයමෙව. තෙජෝති¹ උණත සභාවො. තෙජෝගනනති වුත්තනයමෙව. සෙන ව සත්තප්පතීති යෙන තෙජෝගතෙන කුටිතෙන² අයං කායො සත්තප්පතී, එකාතික ජරදිවසෙන උසුමජාතො හොති. සෙන ව ජීරතීති යෙන අයං කායො ජීරතී; ඉන්ද්‍රියවකලලතං බලපරික්කයං වලිතපලිතාදි³ භාවඤ්ච පාපුණාති. සෙන ව පටිබ්බන්තීති යෙන කුටිතෙන² අයං කායො ඛයන්ති; සො ච පුග්ගලො ‘ඛය්නාමි ඛය්නාමි’ති කන්දන්තො සත්තධොතසප්පිගොසීසවන්දනාදිලෙපනඤ්චව නාලවණ්චවාතඤ්ච පච්චා සිංසති. සෙන ව අසිනපිනවාසිනසාසිනං සම්මා පටිපාතං ගවජතීති යෙන අසිනං වා ඔදනාදි, පීතං වා පානකාදි, බාසිතං වා පිට්ඨබජ්ජ කාදි, සාසිතං වා අමබපකකථාණිතාදි රසාදිභාවෙන විවෙකං ගවජතී.

වාසොති වින්දනසභාවො. වාසොගනනති වුත්තනයමෙව. උද්ධමගමා වානාති උග්ගාරතිකකාදිපවත්තකා උද්ධං ආරෙහණවාතා. අධොගමා වානාති උච්චාරපය්‍යාවාදිනිගරණකා අධො ඔරෙහණ වාතා. කුච්ඡිසසා වානාති අන්තානං බතිද්ධා⁴ වාතා. කොට්ඨාසසා වානාති අන්තානං අන්තො වාතා. අඛමඛනානුසාදිතොති ධමනී ජාලානුසාරෙන සකලසරීරෙ අඛමඛනාති අනුසවා සම්ඤ්ජන⁵ පසාරණාදිතිබ්බත්තකා වාතා. අය්‍යාසොති අන්තො පටිසන්තනාසිකා වාතො. පය්‍යාසොති බති නික්කමණ්ණාසිකාවාතො. ආනාසනති අසමුත්ථිභාවො. කණ්ණවජ්ඣදනති මංසලොභිතාදිති අසමුත්ථි කණ්ණවිවරං, නාසවජ්ඣදිසුපි ඵසෙව නයො. සෙනාති. යෙන ජ්ඣෙදන. අපේකාගරතීති අන්තො පවෙසෙති. ජීව්‍යාබ්බිතතො හි යාව උදරපටලා මනුස්සානං විදන්තිවතුරඛලුලජ්ඣද්ධානං හොති; නං සක්ඛායෙනං වුත්තං. සන්තිට්ඨතීති පතීට්ඨාති. මනුස්සානං හි මහන්තං පටපරිස්සාවණ්මත්තං උදරපටලං නාම හොති; නං සක්ඛායෙනං වුත්තං. අධොගාගනති හෙට්ඨා. සං වා පන‘ඤ්ඤමිති. ඉමිතා වමංගතරමංසන්තරතහාරාන්තරඅට්ඨන්තරලොමන්තරදිගතං ආකාසං දසෙසති. අසනති අසට්ටනීයතාය අසං. විවණ්නති අන්තරං.

ඉදුතිස්ස භාදිභාවලකඛණං ආවික්කන්තො පඬිවිසමනති ආදිමාග. ඉට්ඨාතිට්ඨෙසු හි අරජ්ජන්තො අදුස්සන්තො භාදි නාම. මනාපාමනා පාති ඵත්ථ අට්ඨලොභසහගතවිත්තසමපයුත්තා මනාපා නාම. වෙදෙම නස්සසමපයුත්තා අමනාපා නාම. වුත්තං න පටිසාදුස ධස්සනතීති⁶ ඵතෙ ඵස්සා භව විත්තං අන්තොමුට්ඨිගතං කරෙන්නො වීය පටිසාදුස ගගෙභවා ආතුං න සක්ඛිස්සනති. “අහං සොභාමි, මය්‍යං වණ්ණායතනං පසන්න”නති පුත්ත අත්තභාවං නිස්සාය ඡන්දරගො නුපපජ්ජියාති.

1. ආජාගත. තෙජෝති-ලි. III, V. 4. බති-ලි. III, V. මු. 6. තිට්ඨන්තීති-කප්ඵ. 2. කුච්ඡිතො-ලි. 3. වලිපලිතාදි-ලි. 5. සම්ඤ්ජන-සබ්බන්.

ගුප්තතානි ආදිය ගුප්තව ගුප්තතං. න කන්ති පතිට්ඨිතොති පඨවි පබ්බතරුක්ඛාදියු එකස්මිමිති පතිට්ඨිතො. යස්මා ගෙට්ඨා තාදිභාව ලක්ඛණං දස්සිතං. න ච සක්කා “අහං තාදි ගොමි”ති අකාරණා භවිතුං; නපි “අහං උට්ඨාකුලපසුතො ඛත්තසුතො ලාභී, මං රජරජමහා මත්තාදයො භජනාති, අහං තාදි ගොමි”ති ඉමෙති කාරණෙහි කොච තාදි නාම ගොති; මෙත්තාදිභාවනාය පන ගොති. තස්මා තාදි භාවස්ස කාරණදස්සනන්ධං මෙත්තං ඛත්තලාභී ආදිදෙසනං ආරභී.

තත් භාවස්තොති උපචාරං වා අපපණං වා පාපෙත්තස්ස. සො බ්‍රාහ්මණොති යො සත්තෙත්තං කොපො. විභෙසාති පාණිආදීහි සත්තානං විභිංසනා. අරතීති පනතස්සෙත්තාසත්තෙත්තං වෙව අධිකුසල ධම්මෙත්තං ච උක්කණ්ඨිතතා. පටිභොති යත්තං කන්ති පටිභංගුත්තං කිලෙසො. අසුභතාති උද්ධමානකාදියු උපචාරපපණාපත්තං. ඛණොති පඤ්චකාමතුණිකරගො. අනිවට්ඨසත්තංති අනිවට්ඨපසුතාය සහ ජාතා සත්තං; විපස්සනා එව වා එසා, සත්තංසිසෙත එවං වුත්තා. අසම්මානොති රුපාදියු අසම්මානං මානො. ඉද්ධති පෙරෙත්තං ප්‍රච්ඡිත්ත පසුතං විත්තරෙත්තො ආනාපානසතිති ආදිමාන. තත් ව කම්මට්ඨාන පාලි අත්තො ව කම්මට්ඨානභාවනා ව තස්සාතිසංසකථා ව ආනාපාන සතිකම්මට්ඨානෙ විත්තරිතාව. ඉමං දෙසනං¹ භගවා වෙනෙය්‍යපුග්ගල වසෙනෙව තිට්ඨාපෙසීති.

මහාඛත්තලොවාදසුත්තවණ්ණනා.

ධම්මවිභාජිසුත්තෙ:- ජිඤ්චති පටිසල්ලානිති එකිභාවං විස්ස ජෙත්ති. නානුසුඤ්ඤාති අප්ඤ්ඤාතං වෙත්තොසම්මතං නියකජ්ඣිතෙහ විත්තසමාධිං නාසෙවති; සම්මතම්මට්ඨානෙ නානුසුත්තො ගොතීති වුත්තං ගොති. අනුකම්මං උපාදායාති අනුකම්මං² විත්තෙන පරිග්ග ගෙත්තා; පටිච්චාති වුත්තං ගොති. කතං වො නං මයාති නං මයා ඉමෙ³ පුග්ගලෙ දෙසෙත්තෙන තුලහානං කතං; එත්තකමෙව හි අනුකම්ම කස්ස සත්ථු කිච්චං; යදිදං අවිපරිනිබ්බට්ඨදෙසනා. ඉත්තො පරං පටිපත්ති නාම සාවකානං කිච්චං. තෙත්තාහ: එතාති රුක්ඛමුලානිති ආදි.

තත් ව රුක්ඛමුලානිති ඉමිනා රුක්ඛමුලසෙත්තාසත්තං දස්සෙති. සුඤ්ඤාභාරානිති ඉමිනා ජනවිවිත්තට්ඨානං. උභයෙත්තාපි ව යොගා නුරුපං සෙත්තාසත්තං ආවිකති; දුශජ්ජං නියසාදෙති. කාසථාති ආරම්භෙත්තං පටිපත්තිකානෙත්ත අට්ඨානංසාරම්මණාති, ලක්ඛණෙත්තං අනිවට්ඨිතො ඛණ්ඩායනකාදීති උපතිජ්ඣායථ; සම්මත්තං විපස්සනසුචි වර්ධෙත්තං වුත්තං ගොති. මා පමාදත්තාති මා පමජ්ජථ. මා පමසා විපට්ඨසාදිතො අනුචත්තාති යෙ හි පුබ්බෙ දහරකාලෙ ආරොග්‍ය කාලෙ අනන්තපපායාදිසම්පත්තිකාලෙ සත්ථුසම්මුඛිභාවකාලෙ ව යොතිසොමනසිකාරවිරහිතා රත්තිත්ථිවං මධ්‍යන්තෙත්තං⁴ හුත්වා සෙය්‍ය

1. ධම්මදෙසනං-ල. I, II, IV.

2. අනුකම්ම-ඛත්ත.

3. ඉමෙ පඤ්ච-කන්ති.

4. මධ්‍යන්තෙත්තං-කන්ති.

සුඛම්භිසුඛමනුසුත්තා පමජ්ජනති; තෙ පච්ඡා ජරාමරණකාලෙ රුහු
 කාලෙ විපතතිකාලෙ සන්තප්පරිනිබ්බතකාලෙ ච තං පුබ්බෙ පමාදවිහාරං
 අනුසාරනතා සපපිසක්කිකාලකිරියඤ්ච භාරියං සමපස්සමානා විපට්ඨ
 සාරිතො. හොනති. තුලෙන පන තාදිසා මා අනුවත්තානි එතමත්තං
 දස්සෙතොතා ආහ: මා පච්ඡා විපපිසාරිතො අනුවත්තානි. අසං වො
 අමනාසං අනුසාසනීති අයං අමනාසං සනතිනා “කියංථ, මා පමා
 දත්තං”ති කුමනාසං අනුසාසනී, ඔවාදෙ. එවං බ්‍රහ්මස්වතීතිවු විපස්සනා
 කම්මිකො සොතාපනො සංදාදගාමී අනාගාමී ඛිණ්ණසවොති පඤ්ච
 ජනා¹ ධම්මවිහාරිතො නාමාති දට්ඨබ්බා.

ධම්මවිහාරිසුත්තවග්ගො.

කිච්චි අභිණ්ණසංවාසාති රුහුලසුත්තං. කා උපපතති? භගවා
 සමාසමොධිං අභිසම්මුඤ්ඤිති, බොධිමණ්ඩනො² අනුපුබ්බෙන කපිල
 වජ්ඣං ගතො තත් රුහුලකුමාරෙන “දයජ්ජං මෙ සමණ! දෙති”ති
 දයජ්ජං යාවිතො සාරිපුත්තනේරං ආණ්ණපසි: රුහුලකුමාරං පබ්බා
 ජෙතිති. තං සබ්බං බ්‍රහ්මකට්ඨකථායං වුත්තනසෙනෙව ගගෙනබ්බං.
 එවං පබ්බජ්ජනං පන රුහුලකුමාරං වුද්ධිපත්තං සාරිපුත්තනේරෙව
 උපසම්පාදෙයි. මහාමොග්ගලානේරෙ අස්ස කුමාවරියො අහොයි.
 තං භගවා “අයං කුමාරෙ ජාතිආදිසම්පන්නො, සො ජාතිගොතන
 කුලවණ්ණපොකරවාදීති නිස්සාය මානං වා මදං වා මාකායි”ති දහර
 කාලතොපපතුති යාව³ අරියභූමිං පාපුණ්ඨි; භාව ඔවදනො අභිණ්ණං
 ඉමං සුත්තං අභාසි. තස්මා සුත්තපරියොසානෙ “ඉත්තං සුදං භගවා
 ආයසමන්තං රුහුලං ඉමාති ගාථාති අභිණ්ණං ඔවදති”ති වුත්තං.

තත් පඨමගාථාය අයං සබ්බෙපදො: කච්චි තිං රුහුල! අභිණ්ණං
 සංවාසගෙතු ජාතිආදීනං අඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා න පරිභවයි පණ්ණිනං;
 ඤ්ණපදීපස්ස ධම්මදෙසනාපදීපස්ස ච ධාරණ්ණා උක්කාබ්බෙ⁴
 මනුස්සානං කිච්චි අපට්ඨො නිව්චං පුජ්ජො නච තයාති අයසමන්තං
 සාරිපුත්තං සක්කිය භණ්ති. එවං වුත්තෙ ආයසමා රුහුලො “නාහං
 භගවා නිව්චජ්ජො විස සංවාසගෙතු මානං වා මදං⁵ වා කරෙමි”ති
 දීපෙන්නො ඉමං ගාථමාග: නාහං අභිණ්ණසංවාසාති. සා උත්තානත්තං
 එව. තතො භගවා උත්තරිං ඔවදනො පඤ්ච කාමභූණොති
 ආදිකා අවසෙසගාථායො ආහ.

තත් යස්මා පඤ්ච කාමභූණා සත්තානං පියරූපා පියජාතිකා
 අතිවිස සතෙති ඉවජ්ජනා පත්තිනා, මනො ව නෙසං රමියනති; හෙ
 වායස්මා රුහුලො හික්ඛා (සද්ධාය සරු නික්ඛින්නො; න රුජාතිනීතො, න
 වොරුහිනීතො, න ඉණ්ටො⁶ න ආජීවිකාපකතො. තස්මා නං භගවා

1. ජ ජනා-ලි: III, IV & ජනා-I, II. 3. යාව න-වු. 5. ජපපං-බහුසු.
 2. මණ්ඩලතො-කන්ඵ. 4. ධාරෙ-බහුසු.
 6. න උරුහිනීතො න වොරුහිනීතො න ඉණ්ටො න හසට්ටො-කන්ඵ.

සඤ්ච කාමගුණෙහි නිව්‍යා*) පිසරුපෙ මනෝරතෙ සද්ධාස සන් නික්ඛමමාති සමුත්තෙතපෙච්ඡා, ඉමං තෙකකම්මෙසස පටිරුපාය පටි පතති යා නියොජෙතො ආහ: දුක්ඛස්සන්තකිකෙහි භවාති. තත් සියා: නනු වායසමා දයජං පඤ්ඤානො බලකකාරෙන පබ්බාජිතො; අථ කසමා භගවා ආහ: සද්ධාස සන් නික්ඛමමාති? චුට්ඨතො: තෙකකම්මාසිමුත්තතො. අයං හි ආයසමා තෙකකම්මාසිමුත්තො. පදුමුත්තරසමාසමුත්තස්ස සුත්තං උපරෙවනං නාම සාමඤ්ඤං දිස්වා සඤ්චා නාම නාගරජා හුත්වා සත්ත දිවසෙ දුතං දත්වා තථාභාවං පඤ්ඤානො තතොපපාදාති පඤ්ඤාසම්පන්නො අභිනිභාරසම්පන්නො සත්තසංස්සාදො පාරමිසො පුරෙත්වා අත්තිමහවුපන්නො. එවං තෙකකම්මාසිමුත්තතඤ්චස්ස භගවා ජානාති; තථාගතබලඤ්ඤතරං¹ එතං ඤාණං. තසමා ආහ: සද්ධාස සන් නික්ඛමමාති. අථවා දීඝ රතනං සද්ධාසෙව සර්ග නික්ඛමම ඉදුති දුක්ඛස්සන්තකිකෙහි භවාති අයමෙත්වාධිපපායො.

ඉදුතිස්ස² ආදිනොපපාදාති වට්ඨදුක්ඛස්සන්තකිරියාග පටිපතති. දස්සෙත්වා මනෙත භජස්ස ඤායාණෙති ආදිමාහ. තත් සිලාදීති අධිකා කල්‍යාණමිත්තා නාම; තෙ භජනො හිමවත්තං නියාය මහාසාලා වීය මුලාදීති සිලාදීති වස්සති. තෙනාහ: මනෙත භජස්ස ඤායාණෙති. පනතඤ්ච සසන්තාසනං විචිත්තං අපපතිණ්ණං³ යං සෙත්තාසනං පනතං දුරං විචිත්තං අපපතිණ්ණං⁴ අපපතිණ්ණාසං; යත් මහසුකරදිසද්දෙන අරඤ්ඤසඤ්ඤා උපපජ්ජති; තථාරූපං සසන්තාසනඤ්ච භජස්ස. මනතඤ්ඤා භොගී භොජනෙති පමාණඤ්ඤා භොගී; පටිග්ගහණමත්තං පරිභොගමත්තඤ්ච ජානාතිති අත්තො. තත් පටිග්ගහණමත්තඤ්ඤානා⁵ දෙය්‍යධම්මෙ අපෙය දයකෙපි අපං දුතුකාමෙ අපමෙව ගහෙතබ්බං; දෙය්‍යධම්මෙ පන බහුතරෙ දයකෙ අපං දුතුකාමෙ අපමෙව ගහෙතබ්බං; දෙය්‍යධම්මෙපි බහු තරෙ දයකෙපි බහුතරං දුතුකාමෙ අත්තනො බලං ජානිත්වා ගහෙ තබ්බං. අපිච මත්තා එව වණ්ණිතා භගවතාති පරිභොගමත්තඤ්ඤානා⁶ පුත්තමංසං වීය අකබ්බිකඤ්චනම්ච ව යොනිසො මනසි කරිත්වා භොජනං පරිභුඤ්ජිතබ්බතති.

එවිමමාය ගාථාය බ්‍රහ්මවරියස්ස උපකාරභූතාය කල්‍යාණමිත්ත සෙවනාය නියොජෙත්වා සෙත්තාසනභොජනමුඛෙන ව පච්චයපරිභොග වතුපාරිසුද්ධිසිලෙ සමාදපෙත්වා-ඉදුති යසමා විවරදීඝ තණ්හා මිච්ඡා ජිවො භොගී. නසමා තං පටිසෙධෙත්වා ආජිවපාරිසුද්ධිසිලෙ සමාද පෙතො විවර පිණ්ඩපානෙ වාති ඉමං ගාථමාහ. තත් පච්චයෙති ගිලානපච්චයෙ; එතෙසුති එතෙසු වතුසු විවරදීඝ හික්කුතං

1. බලවතරං-කත්ථි.

3. අපපතිණ්ණං-ලි. V & මු.

2. ඉදුතිස්ස-ලි. III. V. තත්ථි

4. මනතඤ්ඤා නාම-ලි. III. IV. V. & මු.

5. ලෙඛනකර්තෘපොඨො: ලි. I. II. IV. තත්ථි.

තණ්හුපාදවන්ත්‍රස්ස. **තණ්හං මාකාසීති** තිරිකොපිතපටිච්ඡාදනාදිඅත්ථ මෙව¹ තෙ වත්තායෙ පච්චයා තිච්චාතුරුතං පුරිසානං පටිකාරභුතා ජජජරසරසොව ඉමස්ස අතිදුබ්බලස්ස කායස්ස උපත්ථගතභූතාති ආදිනා නයෙන ආදිනම් පස්සනො නණ්හං මා ජනෙසි; අජ නෙනො අනුපපාදෙනො විහරුතීති වුත්තං හොති. කිංකාරණා? **මා ලොභං සුභරුගමි**, එතෙසු හි තණ්හං කුරෙන්නො තණ්හාය ආකඛිසිමානො පුත ඉමං ලොභං ආගමිස්සති;² (සො තිං පන එතෙසු තණ්හං මාකාසි; එවං සනෙත න පුත ඉමං ලොභං ආගමිස්ස සීති.³) එවං වුත්තෙ ආයස්මා රුහුලො “විචරෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති විචරපටිසංයුත්තාති වෙ බුත්තඛාති සමාදිසි: පංසු කුලිකඛං තෙවිචරිකඛවපි. “පිණ්ඩපාගෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තාති පඤ්ච බුත්තඛාති සමාදිසි: පිණ්ඩපාතිකඛං සපදනං එකාසතිකං පත්තපිණ්ඩකං බලපච්ඡා හත්තිකඛගනති. “සෙනාසනෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති සෙනාසනපටිසංයුත්තාති ඡ බුත්තඛාති සමාදිසි: අරඤ්ඤ-යථාසත්ත-අබොකාස-රුකබමුල-සොසාන-නෙසජ්ජකඛගනති. “ගිලානපච්චයෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති සබ්බපච්චයෙසු යථාලාභ-යථා බල-යථාසාරුප්පනති තීති සනොසෙති සත්තුටෙසා අහොසි; යථා තං සුවචො කුලපුත්තො පදකම්ණගාති අනුසාසතිනති.

එවං හගවා ආයස්මනං රුහුලං ආජීවපාරිසුද්ධිසිලෙ සමාදපෙතො ඉදුති අවසෙසසිලෙ සමථවිපස්සනාසු ව සමාදපෙතුං **සංවුදො පාති මොක්ඛස්මිනති** ආදිමාග. තත් **සංවුදො පාතිමොක්ඛස්මිනති** එත්ථ හවස්සුති පායසෙසො; **හවාති** අනතිමපදෙන වා සචිකො කාතබ්බො. තථා දුතිශ්‍ය පාදෙ.³ එවමෙනෙහි විහි වචනෙහි පාතිමොක්ඛසංවර සිලෙ ඉන්ද්‍රියසංවරසිලෙ ව සමාදපෙති. පානවචසෙන වෙත් පඤ්චිත්‍රියාති වුත්තාති; ලකඛණො පන ඡරුමපි වුත්තං යෙව හොතිති වෙදිතබ්බං. **සති කායගතා නාස්සුති** එවං වතුපාරිසුද්ධිසිලෙ පතිට්ඨි තස්ස තුස්සං වතුධාතුච්චත්තං වතුබ්බිධමපජ්ඣඤ්ඤාආනාපානසතිආහා රෙපටිකකුලසඤ්ඤාදිභෙද කායගතාසති අස්සු හවතු; භාවෙහි නනති අත්ථො. **තිබ්බිදබහුලො හවාති** සංසාරච්චෙට උක්කණ්ඨන බහුලො සබ්බලොකෙ අනතිරතසඤ්ඤා හොතිති අත්ථො.

එත්තාවතා තිබ්බෙදහාගියං උපචාරභූමිං දස්සෙත්වා ඉදුති අප්පණා භූමිං දස්සෙන්නො **තිමිත්තං පටිච්ඡෙජ්ඣති** ආදිමාග. තත් **තිමිත්තානති** රුගට්ඨාතියං සුභතිමිත්තං. තෙනෙව නං පරතො විසෙසෙනො ආහ: **සුභං රුහුපසංගිතනති**. **පටිච්ඡෙජ්ඣති** මා මනසි කරෙහි; පටිච්චජ. අසුභාස විත්තං භාවෙහිති යථා සවිඤ්ඤාණකෙ වා අවිඤ්ඤාණකෙ වා කායෙ අසුභතාවතා සමපජ්ජති; එවං විත්තං භාවෙහි. **එඛගගං**

1. තත්ථෙව-ලි. III. V & මු. II. 3. දුතිශ්ච-ලි. I. II. IV & දුතිශ්චපාදෙ-මු.
 2. ආගච්ඡ-ලි. III. V. & මු. * ලෙඛකාරිකපාඨො-ලි. I. II. IV, තත්ථි.

සුසමාහිතනති උපචාරසමාධිනා එකග්ගං, අපපණ්ණසමාධිනා සුසමාහිතං. යථා තෙ ඊදිසං විගතං හොති; තථා නං භාවෙහිති අන්තො. එවමස්ස අපපණ්ණාභුමිං දස්සෙත්වා විපස්සනං දස්සෙත්තුං අනිමිත්තනති ආදිමාහ. තත් අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහිති එවං නිබ්බේදභ්ගිසේන සමාහිතවිතෙතා විපස්සනං භාවෙහිති චුත්තං. හොති. විපස්සනා හි “අනිච්චානුපස්සනා¹ ඤාණං නිවචනිමිත්තතො විමුච්චතිති අනිමිත්තො විමොක්ඛො”ති² ආදිනා නයෙන රුගතිමිත්තාදිනං වා අගහණෙන අනිමිත්තවොහාරං ලගති. මානානුසංමුජ්ජනාති ඉමාය අනිමිත්ත භාවනාය අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභිත්වා “අනිච්චසඤ්ඤාදිනො අත්තත්තසඤ්ඤා සණ්ඨාති. අත්තත්තසඤ්ඤාදි අසම්මානසමුග්ගසාතං පාපුණාති”ති එවමාදිනා අනුක්කමෙන මානානුසයං උජ්ජ්හ පජ්හ; පරිවජ්ජාගිති අන්තො. තතො මානාගිසමසා උපසන්නො චරිස්සසිති අපේචං අරියමග්ගෙන මානස්ස අගිසමසා පහාණං පටිනිස්සග්ගා උපසන්නො නිබ්බුතො සිතිහුතො සබ්බදර්ථපරිදාහරගිතො යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණ ධාතුයා පටිනිබ්බාති; තාව සුඤ්ඤාතානිමිත්තප්පණිතිතානං අඤ්ඤාතරෙන එලසමාපත්තිවිහාරෙන චරිස්සසි විහරිස්සසිති. එවං අරහත්තනික්ඛවෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. තහො ඉන්ධං සුදං හගමාති ආදි සබ්භ්ති කාරකානං වචනං. ඉන්ධං සුදන්ති ඉන්ධං සු ඉදං; එවමෙවාති චුත්තං. හොති. එවං ඔවදිගමානො වායසමා රුහුලො පරිපාකගතෙසු විමුත්ති පරිපාචනියෙසු ධම්මෙසු චුලරුහුලොවාදපරියොසානෙ අනෙතෙහි දෙවනාසගස්සෙහි සද්ධිං අරහතෙන පතිට්ඨාසිති.

ගුහුලසුත්තවණ්ණනා.

වරං වා සදි වා තිට්ඨන්ති නඤ්ඤා³ සුත්තං; කායච්ච්ඡදනිකා⁴ සුත්තනතිපි චුට්ඨති. කා උප්පත්ති? ඉදං කිර සුත්තං චික්ඛ ණානෙසු චුත්තං. තස්මා අයං දුට්ඨො උප්පත්ති: තත් හගවා කපිලවත්ථුං හතථො සාකියෙ විතෙත්වා නඤ්ඤායො පබ්බාජෙත්වා අනුඤ්ඤාතාය මාතුගාමස්ස පබ්බජ්ජාය ආනඤ්ඤෙර්ස්ස භගිනී නඤ්ඤා, බෙමකසක්ක රඤ්ඤා ධිතා අභිරුප්පනඤ්ඤා, ජනපදකල්යාණී නඤ්ඤා තිස්සො නඤ්ඤො පබ්බජිංසු.

තෙන ව සමයෙන හගවා සාවතියං විහරති. අභිරුප්පනඤ්ඤා අභිරුප්පා අහොසි දස්සනියා පාසාදිකා; ජනපදකල්යාණී නඤ්ඤා අභිරුප්පෙන අත්තනා සදිසං න පස්සති; තා උහොපි රුපමදමත්තා “හගවා රුපං විචණ්ණති ගරහති, අනෙකපරියායෙන රුපෙ ආදිනවං දස්සෙති”ති හගවතො උපට්ඨානං න ගවජ්ජනති;⁵ දට්ඨමපි න ඉච්ඡන්ති. එවං අප්පසන්නා කස්මා පබ්බජිත්වානි වෙ? පකතියා අභිරුප්පනඤ්ඤා වාරෙය්ස දිවසෙයෙව සාමිකො සච්චක්ඛමාරෙ කාලමකාසි. අපි මානාපිත්තරෙ

1. පස්සනං කත්ථි 3. නඤ්ඤා-බහුසු. 4. ච්ච්ඡදන-මු & ච්ච්ඡදන-මු. පා.
2. නිමිත්තතොති විමොක්ඛො-ලි. III, V. මු II. 5. න ඉච්ඡන්ති-ලි. I, II, IV.

අකාමකං පබ්බාජෙසුං. ජනපදකල්‍යාණී නන්දපි ආයසමනෙත නන්දෙ අරහත්තං පනෙත නිරුසා හුත්වා “මග්ගං සාමිකො ව මාතා ව මහාපජා පති අසෙසු ව සදුතකා පබ්බජිතා”ති සදුතීති විනා සරුවාසෙ අස්සාදං අලභන්තී පබ්බජිතා; න සද්ධාය. අථ භගවා නාසං සදුණපරිපාකං විදිත්වා මහාපජාපතිං ආණ්දපෙසි: සබ්බාපි භික්ඛුණ්ණියො පටිපාටියා ඔවාදං ආගච්ඡන්තුති. තා අත්තනො වාරෙ අසුසුං පෙසෙනති. තතො භගවා සමපනෙත වාරෙ අත්තනාව ආගන්තබ්බං, න අසුසු පෙසෙ තබ්බාති ආහ. අපේකදිවසං අභිරුපතන්ද අගමාසි. තං භගවා නිමිත්ත රූපෙන සංවෙජෙත්වා “අසීනං නගරං කත”නති¹ ඉමාය ධම්මපදගාථාය:-

“ආතුරං අසුචිං පුච්චං පස්ස නන්දෙ! සමුස්සගං,
 උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං බාලානං අභිපත්තිං.
 අතිමිත්තසද්ධි භාවෙහි මානානුසංමුජ්ජග,
 තතො මානාභිසමයා උපසන්නා වරිස්සසි”ති

ඉමාහි ථෙරිගාථාහි ව අනුපුබ්බෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨපෙසි.

අපේකදිවසං සාවත්ථිවාසිනො පුරෙහත්තං දුතං දත්වා සමාදිනනු පොසථා සුතීවත්වා සුපාරුතා ගක්ඛිපුප්ථාදීති ආදාය ධම්මසවණන්දාය ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මසවණපරියොසානෙ භගවන්තං වන්දිත්වා තගරං පටිසන්නති. භික්ඛුණ්ණිසබ්බෙසා ධම්මකථං සුත්වා භික්ඛුණ්ණපස්සගං ගච්ඡති. තෙ මනුස්සා ව භික්ඛුණ්ණියො ව සබ්බධානෙසු අනෙකපරියා යෙන භගවතො වණණං භාසන්ති. තං සුත්වා ජනපදකල්‍යාණී නන්ද භගවන්තං උපසඞ්කම්තුකාමා හුත්වා භික්ඛුණ්ණිනං ආරොවෙසි. භික්ඛුණ්ණියො තං ගහෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කම්සු, භගවා පටිගච්චෙව තස්සා ‘ගමනං විදිත්වා කණ්ටකෙතා කණ්ටකං ආණ්ණියා ව ආණ්ණං නිගරිතු කාමො පුරිසො විය රූපෙනෙව රූපමදං විනෙත්තුං අත්තනො ඉද්ධි බලෙන පණ්ණරසසොළසවස්සද්දෙසිකං අතිවිය දස්සනීයං ඉත්ථිං පස්සෙ ධත්වා විජයමානං අතිනිමිණි, නන්ද භික්ඛුණ්ණිහි සද්ධිං උපසඞ්ක මිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා භික්ඛුණ්ණිසබ්බස්ස අත්තරෙ නිසීදිත්වා පාදතලාපපභුති යාව කොසග්ගා භගවතො රූපසම්පන්නිං දිස්වා ඵවමෙව පුත්² තං භගවතො පස්සෙ සිතං නිමිත්තරූපසද්ධි දිස්වා “අයං³ ඉත්ථි රූපවති”ති අත්තනො රූපමදං ජගිත්වා තස්සා රූපෙ අභිරත්තභාවා අගොසි. තදා භගවා තං ඉත්ථිං විසතිවස්සපපමාණං කත්වා දස්සෙසි. මාතුගාමො හි සොළසවස්සද්දෙසිකොයෙව සොහන්ති; න තතො උද්ධං. අථ තස්සා රූපපරිහාණිං දිස්වා තස්මිං රූපෙ ඡන්දරුගො තනුකො අගොසි. තතො භගවා “අවිජානවණණං මහිත්ථිවණණං”නති ඵවං යාවා වස්සසතිකං ඔහග්ගං දණ්ඩපරයණං තිලකාහතගත්තං කත්වා තස්සා මරණං උද්ධුමාතකාදිහෙදං කාකාදීහි සම්පරිවාරෙත්වා බජ්ජමානදුග්ගකිජෙභ්වජ්ජපටිකකුලභාවස්ථි දස්සෙසි. නන්දය තං දිස්වා

1. කමාති-ලී: III, IV, & මු. 2. දිස්වා පුත්-ලී: III, V, & මු.
 3. අගො අයං-ලී: III, V, & මු.

“එවමෙව මමපි අඤ්ඤාසම්පි, සබ්බසාධාරණො අයං තායො”නි අනිච්චසඤ්ඤා සංග්ගාසි; තදනුසාරෙන දුක්ඛානතතසඤ්ඤාපි. තයො භවා ආදිත්තම්ච සරං අප්පටිසරණං හුත්වා උපට්ඨතිංසු. අථ භගවා “කම්මට්ඨානෙ පකඩන්දති නන්දය ටිත්ත”නති ඤාත්වා තස්සා සප්පාය වසෙන ඉමං ගාථායො අභාසි:-

“ආතුරං අසුචිං පුතීං පස්ස නන්දෙ! සමුස්සයං,
උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං බාලානං අභිපජ්ඣිතං.

යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉදං,
ධාතුතො සුඤ්ඤාතො පස්ස මා ලොකං පුනරුගමා,
භවෙ ඡන්දං විරුජේත්වා උපසන්නා වරිස්සසි”ති.

ගාථාපරියොසානෙ නන්ද සොත්තාපතතිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අථස්සා භගවා උපරි මග්ගාබ්ගමනත්ථං සුඤ්ඤානපරිවාරං විපස්සනාකම්මට්ඨානං කථෙන්නො ඉමං සුත්තමභාසි. අයං නාවස්ස එකා උප්පත්ති.

භගවති පත රුජගගෙ විහරන්තෙ යා සා සාලවතියා ගණිකාය ධිතා ජීවකස්ස කතිට්ඨා සිරිමා නාම මාතුඅවමයෙන නං යානං ලභිත්වා “අකෙකාබෙන ජිනෙ කොඛ”නති ඉමිස්සා ගාථාය වජ්ඣුමි පුණ්ණ සෙට්ඨිධිතරං අවමඤ්ඤාදිත්වා භගවන්තං බමාපෙන්නී ධම්මදෙසනං සුත්වා සොත්තාපන්නා හුත්වා අට්ඨ නිච්චභත්තානි පවත්තෙයි. තං ආරබ්භ අඤ්ඤාතරෙ භික්ඛු තියොජනමත්ථකා විහාර ආගන්ත්වා තස්සා ගෙගෙ සබ්බත්තෙරෙ හුත්වා අට්ඨානභත්තං ලභිත්වා භීයො උප්පන්නෙන රෙගෙන ගිලානාය තස්සා රූපසමපතතිං දිස්වා රහං උප්පාදෙත්වා භුඤ්ජිත්වා අසකෙකානෙතො විහාරං ගන්ත්වා නිපජ්ජි. තං දිවසමෙව සිරිමා කාලං කත්වා යාමදෙවෙසු යාමස්ස දෙවී අගොසි. අථස්සා භගවතො වචනෙන රඤ්ඤා අක්ඛාපෙත්වා ආමකසුසානෙ නික්ඛිපාපිතං¹ සරිරං වතුන්තේ දිවසෙ උග්ගුමාතකං නවති වණ්ණමුබෙති පග්ගරමානපුලවං දස්සනාය භගවා වතුති පරිසාති පරිවුතො අගමාසි. සොපි භික්ඛු වත්තාරෙ දිවසෙ කස්සචි වචනං අගගෙත්වා ජිත්තභත්තොපි “සත්ථා සිරිමං දට්ඨං ගච්ඡති. කම්මපි ගම්ස්සසි”ති වුත්තෙ සහසා වුට්ඨතිත්වා ගතො. අථ නං රඤ්ඤා සහස්සතො පට්ඨාය වික්ඛිණ්ණාපෙන්නං² යාව මුධාපි දීයමානං ගණ්ණන්තං ජනං අදිස්වා භගවා “පස්සථ භික්ඛවෙ! මහාජනයස්ස පියං මාතුආමං; පුබ්බෙ සහස්සං දත්වා එකදිවසං ලභිංසු. ඉදාති මුධා ගණ්ණන්තොපි නත්ථි. එවරූපං නාම රූපං බයවයප්පත්තං. පස්සථ භික්ඛවෙ! ආතුරං අත්තනාව”නති වත්වා තස්ස භික්ඛුතො ඔවාදත්ථං:-³

“පස්ස විත්තකතං බිම්බං අරූකායං සමුස්සිතං,
ආතුරං බහුසංඝප්පං යස්ස නත්ථි ධුමං ධිති”ති

-
1. නික්ඛිපාපෙසි තං-කත්ථි. 3. ඔවාදාත්ථං-ලී: I, II, IV & මු.
2. කම්මපි අත්තප්පට්ඨයො; අසමනුභාසත්තස්සාති ආදිසු විස.

ඉමං ධම්මපදගාථං, තත්‍ර සනතිපතීතානම්පි ධම්මදෙසනත්ථං ඉමිඤ්ච සුත්තං දෙසෙසි. සිරිමාපි දෙවකඤ්ඤ පඤ්චගි රථසතෙහි පරිවුතා තත්‍ර අගමාසි. අයමස්ස දුතියා උපපත්ති.

තත්ථ චරං වානී සකලරූපකායස්ස ගන්තබ්බදිසාතිමුඛෙන අභිනී භාරෙන ගච්ඡන්තො වා. සදි වා තිට්ඨනති තස්සෙව උස්සාපනභාවෙන තිට්ඨන්තො වා. නිසින්නො උදවා සසනති තස්සෙව ගෙට්ඨිමභාග සම්ඤ්ජන¹ උපරිභාගසමුස්සාපනභාවෙන නිසින්නො වා, තිරියමප සාරණභාවෙන සයන්නො වා සම්ඤ්ජනි පසාරෙති ව තානි තානි පබ්බාති. එසා සබ්බාපි ඉමස්සෙව සම්ඤ්ජනකායා කායස්ස ඉඤ්ජනා වලුතා එඤ්ජනා. තත්ථෙත්ථ අඤ්ඤා කොපි චරන්තො වා-පෙ-පසා රෙන්නො වා.

අපිච බො වරුමීති විතෙන උපපජ්ජන්ත තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති. තෙනස්ස² ගන්තබ්බදිසාතිමුඛො අභිනීභාරෙ භොති; දෙසනතරෙ රූපතරභාවො. තෙන චරනති වුවචති. තථා තිට්ඨාමීති විතෙන උපපජ්ජන්ත තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති. තෙනස්ස සමුස්සාපනං භොති; උපරි ණානෙන රූපානං පාතුභාවො. තෙන තිට්ඨනති වුවචති. එවං නිසීදනසයනාදීසුපි නයො තෙනබ්බො. එවඤ්ච³ යො කොපි සත්තො වා පුග්ගලො වා ජීවො වා චරං වා තිට්ඨං වා නිසින්නො වා සයං වා සම්ඤ්ජනි වා පසාරෙති වා තත්ථි. කෙට්ඨං පන ජවනචිත්තනානත්තමාගමම වායොධාතුයා නානත්තං භොති; වායොධාතුනානත්තතො නානා භොති කායස්ස ඉඤ්ජනාති අයමෙත්ථ පරමත්ථො. එවමෙතාය⁴ ගාථාය භගවා යස්මා එකස්මිං ඉරියාපථෙ විරමිතියොගෙන කායපිලනං භොති; තස්ස විනොදනත්ථං ඉරියාපථවිපරිවහතනං කසිරති. තස්මා චරං වානී ආදීගි ඉරියාපථ පරිච්ඡන්තං දුක්ඛලක්ඛණං දීපෙති. තථා චරණකාලෙ ධානාදීන මභාවතො සබ්බමෙතං චරණාදිභෙදං එසා කායස්ස ඉඤ්ජනාති භණන්තො සනතතිපරිච්ඡන්තං අනිච්චලක්ඛණං දීපෙති. තාය පච්චය සාමග්ගියා පච්චතා එසා කායස්ස ඉඤ්ජනාති සත්තපරිකෙට්ඨපෙන භණන්තො අත්තසුඤ්ඤං සනපරිච්ඡන්තං අත්තතලක්ඛණං දීපෙති.

එවං ලක්ඛණත්තයදීපනෙන සුඤ්ඤභාකමමට්ඨානං කථෙත්වා පුන සම්ඤ්ජනකආවිඤ්ඤකආසුභදස්සනත්ථං අට්ඨිග්ගාරුසංසුත්තොති ආරති. තස්සත්ථො යස්ස යස්ස වෙසා කායස්ස ඉඤ්ජනා; ණායං කායො සට්ඨිඅධිකෙති තීගි අට්ඨිසතෙහි නවති නභාරුසතෙහි ව සංසුත්තතො අට්ඨිනභාරුසංසුත්තො. අග්ගපාදබ්බුලිත්තවාදිනා තචෙන ව පෙසී සනපසුභෙදෙන ව මංසෙන අවලිත්තතො නවමංසාවලෙපනො. යා සා මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සකලසරිරතො සබ්බබ්බිතා බදරට්ඨිපපමාණා ඡවි භවෙය්ස; තාය මකඛිකාපත්තසුබ්බමච්ඡිතො නීලාදිරබ්බජාතෙන

1. සම්ඤ්ජන-බහුසු. 3. එවඤ්ච යස්මා-ලි: III, V, & මු.
2. තෙන-ලි: I, II, IV. 4. එවමෙතාය-කාමෙච.

ගෙනගිනති විස පටිච්ඡන්තො පඤ්ඤාවකුමාරිනිත්තං බාලපුපුර්ණත්තං
යථාභූතං න දිස්සති. ඡවිරුගරඤ්ජනො හිංසා පරමජෙගුච්ඡපටිකකුල
වමමසඛාතො භවොපි, තවපළිවෙසිතං යත්තං පහෙදතො:-

“නවප්පසිසනා මංසා අවලිත්තා කලෙබරං,
නානාකිම්බුලාකිණ්ණං මිලුගට්ඨානංව පුනික”නති

එවං වුත්තං නවමංස¹සභමපි, මංසාවලිත්තා යෙ තෙ:-

“නව නහාරු සහා ගොනති බ්‍යාමමතෙන කලෙබරෙ,
බ්‍යානති අභිසංසාටං-අගාරමිව වලලියා”ති,

තෙහි නහාරුහි සමොහතාති² පටිපාටියා සිතාති පුනිති
දුග්ගකාති තිණි අට්ඨසහාතිපි යථාභූතං න දිස්සනති. එවං ඡවිරුග
රතෙන නවෙන පළිවෙසිතත්තා සබ්බලොකස්ස අපාකටාති නානපප
ඤ්ඤාති අබ්‍යන්තරකුණපාති පරමාසුච්ඡුග්ගකිඤ්ඤාති පටිකකු
ලාති ගොනති; තාති පඤ්ඤාවකුමාරා පටිච්ඡිකිත්වා එවං පසස්තබ්බාතිති
දස්සෙතො අනාසුගේති ගාථාවයමාග.

තත් අත්තස්ස පුරෙ=අනාසුගේ. උදරස්ස පුරෙ=උදරපුගේ.
උදරනති උදරියස්සත්තං අධිවචනං. නං හි ඤානනාමෙන උදරනති
වුත්තං. සබ්බපෙලස්සාති යකනපිණ්ඩස්ස. වජ්ජිනොති මුත්තස්ස; ඤානුප
වාරෙන තං වජ්ජිති වුත්තං. පුගේති අධිකාරත්තා යකපෙලස්ස පුරෙති
එවමාදිනා යොජෙතබ්බං. සබ්බානෙතාති අත්තාදීති වණ්ණසණ්ඨාන
දිස්සාකාසපරිවේදගෙදෙන අබ්‍යාපාරකයෙන ව ඤායානුපස්සනාසති
පට්ඨානධාතුවචන්දනෙසු වුත්තනායෙන වෙදිතබ්බාති. එවං භගවා න
කිඤ්ඤෙත් එකමපි ගග්ගුපගා මුත්තා වා මණි වා අත්ථි; අඤ්ඤාදත්ථ
අසුචිපරිපුරෙ යෙවායං කායොති අබ්‍යන්තරකුණපං දස්සෙත්වා ඉදුති
තමෙව අබ්‍යන්තරකුණපං බහිනිකම්මණකුණපෙන පාකටං කත්වා
දස්සෙතො පුබ්බෙ වුත්තඤ්ඤා අවුත්තඤ්ඤා³ සබ්බගෙනවා අට්ඨස්ස නවති
සොනෙහිති ගාථාවයමාග.

තත් අට්ඨාති පටියායන්තරතිදස්සත්තං. අපරෙතපි පටියායෙන
අසුචිභාවං පස්සාති වුත්තං ගොති. අස්සාති ඉමස්ස කායස්ස. නවති
සොනෙහිති උභොඅක්ඛිජ්ඣකණ්ණිජ්ඣනාසාජ්ඣමුඛවච්චමග්ගපස්සාව
මග්ගෙහි. අසුචි සමතිති අසුචියෙව සන්දති පග්ගරති; න අඤ්ඤා
කිඤ්ඤි අගරුවන්දනජාතං වා මණිමුත්තාදිරතනජාතං වා. සබ්බදුති
තඤ්ඤා බො සබ්බදු රතතිමපි දිවාපි පුබ්බණ්ණපි සායණෙහිපි තිට්ඨතොපි
ගච්ඡන්තොපි. කිං තා අසුචිති වෙ? අක්ඛිමො අක්ඛිගුප්ථගොති ආදි.
එතස්ස⁴ මිති අක්ඛිජ්ඣෙග්ගි අපනිතභාවමංසසද්දසො අක්ඛිගුප්ථකො;
කණ්ණිජ්ඣෙග්ගි රජොජලසද්දසො කණ්ණිගුප්ථකො; නාසාජ්ඣෙග්ගි
පුබ්බසද්දසා සිඛ්ඤාණිකා සමති. එකදු පිත්තං කුපිතං ගොති; තදුති

1. වුත්තමංස-බහුසු.

3. වුත්තඤ්ඤා-ලි; III. V. & මු.

2. සමොත්තාති-කත්ථි.

4. එතස්ස-කත්ථි.

අභිප්‍රායෝ. සෙමනෙකුට නි කෙවලං පිත්තං; යම්පි උදරපටලෙ එකපත්තපුරප්පමාණං සෙමනං තිට්ඨති; තම්පි එකදු වමනි. තම්පි වණ්ණාදිතො වෙදිතබ්බං. සෙමනෙකුට වසඥෙන අඤ්ඤාඤා එවරුපං උදරියලොභිතාදි අසුචි වමනීති දසෙය්‍යති. එවං සත්තනි වාරෙති අසුචිවමනං දසෙය්‍යතා කාලඤ්ඤා පුග්ගලඤ්ඤා පරිසඤ්ඤා ව භගවා උත්තරිං වෙ වාදාති විසෙසව්වනෙන අනාමසිත්වා පරියායෙන සබ්බසමාපි කායා අසුචිසවණං දසෙය්‍යෙනො ආහ: කායමනා සෙදජල්ලිකාති.

තත්ථ සෙදජල්ලිකාති සෙදො ව ලොණපටලමලභෙදා ජල්ලිකා ව. තස්ස “සවනි සබ්බද”ති ඉමිනා සද්ධිං සම්බන්ධො. එවං භගවා යථා නාම භතෙන පච්චමානෙ තඤ්ඤාලමලඤ්ඤා උදකමලඤ්ඤා ඵෙණෙන සද්ධිං උට්ඨගිත්වා උක්ඛිලිමුඛං මකෙතිත්වා බගි ගලති; තථා අසිතපිතාදිභෙදෙ ආහාරෙ කම්මජතෙජෙන පච්චමානෙ යං අසිතාදිමලං වුට්ඨගිත්වා අක්ඛිමනා අක්ඛිගුථකොති ආදිනා නයෙන නික්ඛමන්තං අක්ඛිආදීති මකෙතිත්වා බගි ගලති. තස්සාපි වසෙන ඉමස්ස කායස්ස අසුචිභාවං දසෙය්‍යතා ඉදාති යෙන ලොකෙ උත්තමධගසම්මතෙන සිරසා අති විසිට්ඨභාවතො අවචන්තවන්දනෙය්‍යානම්පි වන්දනං කරුනති. තස්සාපි නිස්සාරතාය අසුචිතාය ව අසුචිභාවං දසෙය්‍යෙනො: අභිසං සුසිරං සිසන්ති ගාථමාහ.

තත්ථ සුසිරනති ජිද්දං. සුභතො නං මඤ්ඤති බාලොති ණමෙව නානාකුණපහරිතං කායං දුච්චිනිත්තො බාලො සුභතො මඤ්ඤති, සුභං සුචිති නීගි තණ්හාමානදිට්ඨිමඤ්ඤනාති මඤ්ඤති. අවිජ්ජාස පුරකඛන්ධොති වතුසච්චපටිච්ජාදකෙන මොහෙන පුරකඛන්ධො චොදිතො; “එවං ආදිය, එවං අභිනිවිස, එවං මඤ්ඤති”ති ගාගිතොති අභිප්‍රායෝ. පස්ස යාව අනත්තකර අවිජ්ජාති.

එවං සවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දසෙය්‍යතා ඉදාති අවිඤ්ඤාණක වසෙන දසෙය්‍යතුං යසවා වා වක්ඛවන්තිරඤ්ඤාපි කායො යථාචුත්ත කුණපහරිතොයෙව හොති. තසවා සබ්බප්පකාරෙන සම්පත්තිභවෙ අසුභං දසෙය්‍යතා ඉදාති විපත්තිභවෙ දසෙය්‍යතුං යද ව සො මනොති ගාථමාහ. තස්සන්ධො: යවායං එවංවිධො කායො යද ආසුරසමා විඤ්ඤාණකපමෙන මතො වාතහරිතභස්සා විය උද්ධුමානතො වණ්ණ පරිභෙදෙන විතීලකො සුසානමිති නිරන්ථව කාලිඛගරං ඡබ්බිතත්තං අපවිඤ්ඤා සෙති. අථ “නදානස්ස පුත්‍ර වුට්ඨානං හවිස්සති”ති එකං සන්තොයෙව අනිපෙක්ඛා හොනති ඤානසො. තත්ථ මනොති අතිච්චතං දසෙය්‍යති. සෙතීති නිරිහනං; තදුභයෙන ව ජිවිතමදබලවදානං පහාණෙ නියොජෙති. උක්ඛිමානොති සණ්ඨානවිපතනිං දසෙය්‍යති. විතීලකොති ඡවිරගවිපතනිං; තදුභයෙන ව රුපමදප්පහාණෙ වණ්ණපොක්කරත්තං පටිච්ච මානපහාණෙ නියොජෙති. අපවිඤ්ඤාති ගගෙනබ්බාහාවං

දසෙක්කති; සුසානසමිනති අනෙතා අඛිවාසෙතුමනරහං. ජගුච්ඡනිය භාවං; තදුභයෙනපි මමනති යාහංසු සුභසංඝඤ්ඤා ව පභාසේ නියොජෙති. අනපෙක්ඛා භොගාති ඤානසොති පටිකිරියාභාවං දසෙක්කති. තෙන පරිවාරමදපපභාසේ නියොජෙති.

එවං අපරිභින්නවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දසෙක්කා ඉදුති පරිභින්නාවසෙනපි දසෙක්කං බාදනති නනති ගාථමාහ. තත්ථ සෙවං සංඝඤ්ඤා යෙව අසංඝඤ්ඤා කාකාකුලලාදයො කුණපභක්ඛා පාණයො¹ සනති; තෙපි නං බාදනති. එවං නිවච්ඡධත්තභාවසුඤ්ඤා එකාන්ත අසුභෙවාපි කායෙ බාලස්ස වුත්තිං පකාසෙක්කා අවිජ්ජාමුඛෙන වට්ඨං දසෙක්කා ඉදුති. තස්ස පණ්ණිතස්ස වුත්තිපරිඤ්ඤාමුඛෙන විවට්ඨං දසෙක්කං සුඛානා බුද්ධච්චනනති ආරභි. තත්ථ සුඛානානි යොතිසො නිසාමෙත්වා. බුද්ධච්චනනති කායවිච්ඡදන² කරං බුද්ධස්ස වචනං. භික්ඛුති සෙබො වා පුපුර්ජනො වා. පඤ්ඤාණමාති පඤ්ඤාණං වුච්චති විපස්සනා; අනිව්‍යාදිපකාරෙසු පවත්තත්තා; තාය සමන්තාගභොති අත්ථො. ඉධාති සාසනෙ. සො ඛො ගං පටිජානාතිති සො ඉමං කායං තිති පරිඤ්ඤාති පරිජානාති.

කථං? යථා නාම කුසලො වාණිජො “ඉදඤ්චිදඤ්චා”ති භණ්ඩං ඔලොකෙත්වා “එත්තකෙ ගතීතෙ එත්තකො නාම උදයො භවිස්සති”ති තුලංඛිතා තථා කත්වා සඋදයං මූලං ගණහන්තො තං භණ්ඩං ඡ්ඛෙති. එවමෙව “අට්ඨිතභාරුආදයො ඉමෙ කෙසලොමාදයො වා”ති ඤාණ චක්ඛුතා ඔලොකෙත්වා ඤාතපරිඤ්ඤාය ඔලොකෙති. “අනිව්‍යාදිතෙ ධම්මා, දුක්ඛා, අනත්තා”ති තුලයන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. එවං තිරෙත්වා අරියමග්ගං පාපුණන්තො තත්ථ ඡ්ඡදරුගපපභාසේන පභාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභවසෙන වා පස්සන්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. අනිව්‍යාදිවසෙන පස්සන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. අරහත්තමග්ගෙන ඡ්ඡදරුගං අපකඛිතිත්වා තං පජහන්තො පභාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. කස්මා එවං පරිජානා තිති වෙ? යථාභුතං හි යස්මා පස්සති; තස්මා. පඤ්ඤාණමාති ආදිත්වා එවඤ්ච එතස්මිං අත්ථෙ සිද්ධෙපි යස්මා බුද්ධච්චනං සුත්ථාව පඤ්ඤාණමා ගොති; සුත්ථායෙව පරිජාතිත්වං සක්කා; ඉතො වා බාහිරුතං එවං දට්ඨිං න සක්කා; තස්මා සුඛානා බුද්ධච්චනනති ආහ. නඤං භික්ඛුණිඤ්ච තඤ්ච භික්ඛුං ආරබ්භ දෙසනා පවත්තිත්වා; අග්ගපරිසන්තො වා පටිපත්තිමත්තානං³ වා භික්ඛුභාවදස්සන්තො ව භික්ඛුති ආහ.

ඉදුති යථා පස්සන්තො යථාභුතං පස්සතිති වුත්තො; තං දසෙක්කං ආහ: සථා ඉදනති. තස්සත්ථො: යථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකාසුභං ආසු උසමාවිඤ්ඤාණානං අනපගමා වරති තිට්ඨති තිසිදුති සයති. නථා එතං එතරති සුසානෙ සසිතං අවිඤ්ඤාණකමපි පුබ්බෙ තෙසං ධම්මානං අනපගමා අගොසි. සථා ව එතං එතරති මතසරීරං තෙසං ධම්මානං

අපගමා න වරති, න තිඛති, න තිසිදති, න සෙය්‍යං කප්පෙති. **නථා** ඉදං සවිඤ්ඤාණකාසුභවටි තෙසං ධර්මානං අපගමා භවිස්සති. යථා ච ඉදං සවිඤ්ඤාණකං එතරති න සුසානෙ මතං සෙති, න උග්ගුමානකාදි භාවමුපගතං; තථා එතං මතසරීරවටි පුබ්බෙ අහොසි. යථා පනෙනං එතරති අවිඤ්ඤාණකාසුභං මතං සුසානෙ සෙති, උග්ගුමානකාදි භාවස්ථ උපගතං; තථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකවටි භවිස්සතිති.

යථා ඉදං නථා එනනති අත්තනා මතසරීරස්ස සමානභාවං කරුණෙනා¹ බාහිරෙ දෙසං පජ්ජති. **යථා එතං නථා ඉදනති** මත සරීරෙන අත්තනො සමානභාවං කරුණෙනා¹ අජ්ඣන්තිකෙ රුගං පජ්ජති. යෙනාකාරෙන උභයං සමං කරුණි; තං පජානනො උභයත්ථ මොභං පජ්ජති. එවං යථාභූතදස්සනෙ පුබ්බභාගෙයෙව අකුසලප්පභාණං සොධෙත්වා යස්මා එවං පටිපනො භික්ඛු අනු පුබ්බෙන අරහත්තමයං පත්වා සබ්බං රුගං විරජෙත්වා සමත්ථො හොති; තස්මා ආහ: **අජ්ඣන්තිකස්ථ ඛණ්ඩා** වාති. එවං පටිපනො භික්ඛු අනුපුබ්බෙනාති පාදසෙසො. එවං සෙබ්බමිං දස්සෙත්වා² අසෙබ්බමිං දස්සෙත්වා ආහ: **ඡන්දග්ගවිරතො සොති**. තස්සත්ථො: යො භික්ඛු අරහත්තමයඤ්ඤාණෙන ඤ්ඤාණවා මය්‍යානන්තරං එලං පාපුණෙති; අථ සබ්බසො ඡන්දරුගස්ස පභිණ්ණො ඡන්දරුගවිරතොති ච, යස්ථ නිබ්බාණපදං මරණාභාවෙන පණීතවෙය්‍යත වා අමතං, සබ්බසබ්බාර වූපසමතතො සනති, තණ්හාසබ්බාතවාණාභාවතො නිබ්බාණං, වචනා භාවතො අවුත්තනති ච සංවරණිතං; තං අජ්ඣගාති ච වුච්චති. අථවා සො භික්ඛු අරහත්තමයඤ්ඤාණෙන පඤ්ඤාණවා මය්‍යානන්තරඑලෙ සිතො ඡන්දරුගවිරතො නාම හොති; වුත්තප්පකාරස්ථ පදං අජ්ඣ ගාති වෙදිතබ්බො. තෙන ඉදමස්ස පභිණ්ණං; ඉදස්ථානෙන ලොකනති දිපෙති.

එවං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභකමට්ඨානං සහ නිපට්ඨතියා³ කප්පෙත්වා පුත සබ්බෙපදෙසනාය එවං මහතො ආති සංසස්ස අන්තරුකාරං පමාදවිහාරං ගරහනො **දිපාදකො** යනති ගාථාදායමාහ. තත්ථ කිස්ථාපි අපාදකාදයොපි කායා අසුවියෙව. ඉධාධිකාරවසෙන පත උකකට්ඨපරිවෙජ්දවසෙන වා **දිපාදකො**ති ආහ. (යස්මා*) තෙසං හි අසුවිභූතාපි කායා ලොණමිලාදිහි අති සබ්බරිත්ථා මනුස්සානං භොජනෙපි උපතීයනති; නත්ථෙව මනුස්ස කායොති. (තස්මා අසුවිතරභාවමය්‍ය දස්සෙත්වා **දිපාදකො**ති ආහ.*) තත්ථ අසනති මනුස්සකායා දස්සෙති. **දුග්ගකො පටිගිරතීති**⁴ දුග්ගකොපි සමානො පුප්ඵගකොදිහි අතිසබ්බරිත්ථා පරිහරියති.⁴ **නානාකුණපපටිපුණෙති** කෙසාදිනෙකප්පකාරකුණපහරිතො. **විස්ස වනො නනො නනොති** පුප්ඵගකොදිහි පටිවජ්ජාදෙත්වා සවෙනො.

1. කප්පනො-කප්පි.

3. නිබ්බතියා-කප්පි.

4. පරිහරතීති-බහු.

2. අසෙබ්බමිං දස්සෙත්වා-ලී. නත්ථි.

*, ලෙඛනකරිතපාදා ලී. න සනති.

තමයි තං වායාමං නිප්පලං කරිත්වා තවති ද්වාරෙහි බෙලසිඬ්ඝාණි
කාදිති ලොමකුපෙති ච සෙදජලලිභං විසංවනේනායෙව පග්ගරු
පෙනෙතා යෙව. තත්ථදුති පග්ගරු: එතාදිසෙන කාසෙන සො පුරිසො
වා ඉප්පි වා කොචි බාලො මසෙඤ්ඤ උත්තමෙතාවෙ තණ්හාදිට්ඨිමාන
මසෙඤ්ඤාති අභ්‍යන්ති වා මමන්ති වා නිවේනාති වා ආදිතා නයෙන
උත්තමිත්‍වං මසෙඤ්ඤාය; පරං වා ජාතිආදිති අත්තාතං උච්චට්ඨානෙ
ධපෙනො අවජානෙය්‍ය. කිමසෙඤ්ඤ අදංගං ධපෙනා අරිය
මග්ගෙන අරියසම්මදංගනාභාවං කිං අසෙඤ්ඤ එවං උත්තමනාචජානන
කාරණං සියා?ති.

දෙසනාවසානෙ නන්‍ය භික්ඛුණි සංවේගමාපාදි “අහො වත රො!
අහං බාලා; යාවාහං මමංයෙව ආරඬ්භ එවංවිධං¹ ධම්මදෙසනාපවත්ත
කස්ස භගවතො උපට්ඨානං නාගමාසි”නති.”එවං සංවිශ්වා ව තමෙව
ධම්මදෙසනං සමන්තාගරිත්වා තෙනෙව කම්මට්ඨානෙන කතිපයදිව
සඬ්ඝනතරෙ අරභ්‍යතං සවජාකාසි. දුතියට්ඨානෙපි කිර දෙසනා
පරියොසානෙ චතුරසීතියා පාණ්ඩුසංඝාතං ධම්මාභිසම්මයො අහොසි.
සිරිමා දෙවධිතා අනාගාමිඵලං පත්තා. සො ච භික්ඛු සොනාපතතිඵලෙ
පටිට්ඨාසි.

නන්‍යසුත්තවණ්ණනා.

පුච්ඡාමි නන්ති තුච්චකසුත්තං. භා උපපත්ති? භගවති ඤාතිකලංගං
වුපසමෙත්වා පඤ්චසතෙ සාකියනොලියෙ රුජකුමාරෙ පබ්බාජෙත්වා
මහාවතෙ විහරන්තෙ ජෙට්ඨමාසඋපොසථදිවසෙ සායණ්ණසම්මයෙ තෙති
භික්ඛුති තද්වු අරභ්‍යතාපත්තෙති පරිවුතං භගවන්තං නිසිත්තං
ධපෙත්වා අසඤ්ඤසතෙත ව අරුපිබුහමානො ව සකලසතසහස්සවකක
වාලෙ අවසෙසදෙවතායො මඛලපුත්තවණ්ණනාය වුත්තනග්ගෙන සුබු
මත්තභාවං නිමිණිත්වා සම්පරිවාරෙසු: “විචිත්‍රපරිභානධම්මදෙසනං
සොස්සාමා”ති. අථ භගවා දෙවපරිසං ඔලොකෙත්වා මහාසම්මයසුත්තෙ
වුත්තනග්ගෙන භික්ඛුතං ආරොවෙසි. තතො දෙවපරිසං භබ්බාභබ්බ
වසෙන විධා විභජිත්වා පුත භබ්බපුග්ගලෙ වරියවසෙන ඡද්ධා විභජිත්වා
‘එත්තකා රුගවරිතා; එත්තකා දෙස-මොහ-විත්තක-සඬා-බුච්චරිතා’ති
තතො තෙසං “කිදිසා ධම්මදෙසනා සප්පායා?”ති ධම්මකථං විචිතීත්වා
පුත තමපත පරිසං මනසාකාසි: “පරජ්ඣාසගෙන ජානෙය්‍ය. හන්‍ද
නිමිතවුද්ධං මාපෙත්වා පුච්ඡාපෙය්‍ය”නති. සබ්බභිගපච්චභිගලකඬ්ඤ
සම්පන්නං පත්තවිචරධරං ආලොකිතවිලොකිතාදිසම්පන්නං නිමිත
වුද්ධං ඉද්ධියා මාපෙසි. සො පාචිනලොකධාතුතො ආගන්ත්වා භගවතො
සමසමෙ ආසනෙ නිසින්නො: යාති භගවතා තමති සමාගමෙ වරිය
වසෙන ඡ සුත්තාති කපිතාති. සෙය්‍යපිදං? රුගවරිතාතං සමමා
පරිබ්බාජතියසුත්තං, දෙසවරිතාතං කලගවිවාදසුත්තං, මොහවරිතාතං

මහාබ්‍රහ්මසුත්තං, විතකකවර්තානං චුලබ්‍රහ්මසුත්තං, සඤ්චරිතානං තුටුවකසුත්තං, බුද්ධිවර්තානං පුරුහෙදසුත්තනති. තෙසු සඤ්චරිතානං දෙව්‍යානං 'කා නුබො අරහත්තප්පතියා පටිපත්ති'ති උප්පත්තවිත්තානං සප්පායවසෙන ඉමස්ස සුත්තස්ස පවත්තනත්ථං පඤ්ඤං පුච්ඡන්තො පුච්ඡාමි නං ආදිවච්චබ්‍රහ්මනති ගාථමාහ.

තත්ථ ආදිවච්චබ්‍රහ්මනති ආදිවච්චස්ස ගොත්තවසෙන බ්‍රහ්මං. ආදිවච්චො හි ගොතමො ගොතෙත්තන; භගවාපි ගොතමො ගොතෙත්තන. විවෙකිනති කායචිත්තඋපධිවිවෙකං. තත්ථ කායවිවෙකො : එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙතීති එවං චුත්තා විචිත්තකායතා.¹ චිත්තවිවෙකො : නිවර්ණවිතකකවිචාරදීති විචිත්තත්තා කිංතමය්‍යඵලචිත්තං. උපධිවිවෙකො : කාමකිලෙසබ්‍රහ්මාති සඤ්චරසඤ්චාතෙති උපධිති විචිත්තත්තා අමතං නිබ්බාණං. සන්තිපදනති සන්ති එව පදං=සන්තිපදං; නිබ්බාණං. සන්තියා වා පදං=අභිගමුපායං සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මං. කාමං දිස්සාති කාමං පවත්තදස්සනො හුත්වා. නිබ්බාණීති සබ්බකිලෙසෙ චුපසමෙති. අනුපාදිසානො ලොකස්මිං කිංඤ්චිති බ්‍රහ්මදිලොකෙ වතුති උපාදුනෙති රූපවෙදනාදීනං කඤ්චි සඤ්චාරං අනුපාදියානො අපරමසන්තො අනතිතිවිසමානො.

අථ භගවා යථා පස්සන්තො කිලෙසෙ උපරුකිති; තථා දිස්සා තථා පවත්තදස්සනො හුත්වා පරිනිබ්බාති. තස්මා තමත්ථං ආවි කරෙන්නො නානප්පකාරෙන දෙවපරිසං කිලෙසප්පහාණේ නියො ජෙනො මූලං පපඤ්චසඤ්චාසාති ආරහිත්වා පඤ්ච ගාථා අභාසි. තත්ථ ආදිගාථාය තාව මූලං පපඤ්චසඤ්චාසාති සත්තෙ සංසාරෙ පුත්තපුත්තං චුතිපටිසක්ඛිවසෙන පපඤ්චනතො තණ්හාදිට්ඨියොව=පපඤ්චා, පපඤ්චායෙව කොට්ඨාසභාවෙන පපඤ්චසඤ්චා; පපඤ්ච සඤ්චාය මූලං නාම අවිජ්ජා, අයොනිසොමනසිකාරො, අසම්මානො, අති රිකං, අනොත්තප්පං, උද්ඛට්ඨං. භගවාති පඤ්ඤාවිස්සජ්ජකං භගවන්තං අපදිසන්ති ධම්මසඤ්චාහකපෙරු. භගවා ඉති විස්සජ්ජනීති සම්බුද්ධො. මහතා අස්මිති සම්බුද්ධපරුෂකිති පපඤ්චසඤ්චාය මූලඤ්ච අසම්මි පවත්තං නවවිධඤ්ච මානං සබ්බං මහතාස පඤ්ඤාය උපරුෂකිසා නිරුධෙය්‍ය, චුපසමෙය්‍ය. සා කාචි නණ්ණා අජ්ඣාතනති අජ්ඣාතන සමුට්ඨානා රූපතණ්හාදයො යා කාචි තණ්හා උප්පජ්ජෙය්‍ය. නාසං විනාසා සද්ද සත්තා සිත්තෙති සද්ද සබ්බකාලං පඨමවයං මජ්ඣිමවයං පච්ඡිමවයං පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිම යාමං සත්තො² උපට්ඨිතසති හුත්වා නාසඤ්ච තණ්හානං විනාසාස සිත්තෙති තිස්සො සික්කායො පරිපුරෙය්‍ය,³ සමාදාය පවත්තෙය්‍ය. එවං තිහි සික්කාති යුත්තං දෙසනං අරහත්තනිකුටෙන දස්සෙත්වා⁴ පුත්ත මානප්පහාණවසෙන දෙසෙත්වා සං කිංඤ්චිති ගාථමාහ.

1. විවෙකාත්තකායතා-බ්‍රහ්ම.

3. පරිපුරෙය්‍යාති සිත්තෙය්‍ය-උ. I, II, IV.

2. සබ්බසං-උ. III, V & 6.

4. දෙසෙත්වා-කප්ඵ.

තස්සන්තො : සං කිංඤ්චි අජ්ඣත්තං ධම්මං¹ යං කිංඤ්චි උච්චාකුලීන තාදිකං ගුණං ජානෙය්‍ය; තෙනා ගුණෙන මානං න කුබ්බෙඨ න කරෙය්‍ය, න ජනෙය්‍ය. සා උත්තති නිබ්බුතීති සන්තං සප්පුරිසානං බුද්ධාදිකං න චුත්තා, ති යස්මා; තස්මා තං මානං න කුබ්බෙඨාති.

ඉද්දතිස්ස අකරණවිධිං දස්සෙන්නො “සෙසෙසා නි තෙනා”ති ගාථ මාග. තත්ථ මානෙන සෙසෙසා අගනති වා, නීවොගනති වා, සරිකො ‘ගනති වා න මඤ්ඤාය්‍ය; තෙනා වා අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාගුණෙන සෙසෙසා ‘ගමයමිති වා, නීවො ‘ගමයමිති වා, සදිස්සො ‘ගමයමිති වා න මඤ්ඤාය්‍ය; අතිමානං වා භිතමානං වා සදිසමානං වා න ජනෙය්‍ය. අනෙකරුපෙති උච්චාකුලීනතාදීති ගුණෙහි පුට්ඨා සමන්තාගතො “අගං උච්චාකුලා පබ්බජිතො”ති ආදිකා නයෙන ආතුමානං අත්තානං විකප්පෙන්නො න තිට්ඨෙය්‍ය.

ඉද්දති සබ්බකිලෙසුපසමවසෙන දස්සෙත්තුං අජ්ඣත්තමෙවාති ගාථ මාග. තත්ථ අජ්ඣත්තමෙව උපසමෙති අත්තති එව රුගාදිසබ්බ කිලෙසෙ උපසමෙය්‍ය චූපසමෙය්‍ය. නාඤ්ඤානො ගිත්තු සන්තිමෙසෙසා ධපෙචා සතිපට්ඨානාදීති අඤ්ඤාන වා උපායෙන මිථ්‍යාපට්ඨපදාය න සන්තිං නිබ්බුතිං පරියෙසෙය්‍ය. අජ්ඣත්තං අත්තති රුගාදිකෙ කිලෙසෙ උපසන්නස්ස අත්තා අත්තද්ධි නිසී. නිරන්තං උච්චේදද්ධි කුණො එව භවෙය්‍ය; නත්ථියෙවාති අධිප්පායො. ඉද්දති එවං අජ්ඣත්තං උප සන්නස්ස බිණ්ණසවස්ස තාදිභාවං දස්සෙන්නො මජ්ඣෙක සථාති ගාථමාග. තත්ථ යථා චතුරුසීති යොජනසහස්සගමථීරස්ස මහාසමුදායස්ස හෙට්ඨා වත්තාලීසයොජනසහස්සප්පමාණං උදකං මච්ඡකච්ඡපෙති කම්පති; උපරි වත්තාලීසයොජනසහස්සප්පමාණං උදකං වාතෙහි කම්පති; මජ්ඣෙක චතුරුසයොජනසහස්සප්පමාණං උදකං න කම්පති. තත්තු උග්ගි තො ජායති. සත්තපබ්බතානං වා මජ්ඣෙක අත්තරෙ සීතස්ස සමුදායස්ස උග්ගි න ජායති; සීතොච සො හොති අවිකම්පමානො. එවං එජාය සමුච්ඡදා නතො අනෙජො බිණ්ණසවො සීතො හොති, ලාභාදිසු අට්ඨසු කොතවි අකම්පමානො හොති. සො තාදිසො ගිත්තු රුගදෙසමොගමානද්ධි කිලෙසකම්පහෙදං උස්සදං කුඤ්ඤාති කත්ථි අජ්ඣත්තං වා බ්බිද්ධා වා න කිරෙසා න ජනෙය්‍ය.

ඉද්දති එතං අරහත්තතිකුටෙන දෙසිතං ධම්මදෙසනං අත්ත මොදන්නො තස්ස ච අරහත්තස්ස ආදිපට්ඨපදං පුච්ඡන්නො නිමිත බුද්ධො අකිත්තසීති ගාථමාග. තත්ථ අකිත්තසීති ආවිකම්. විච්චවකක්ඛති විච්චෙති අනාවරණෙහි මංසවකක්ඛ දිබ්බවකක්ඛ පඤ්ඤවකක්ඛ බුද්ධවකක්ඛ සමන්තවකක්ඛති පඤ්චති වකක්ඛති සමන්තාගතො. සත්තිධම්මනාති සයං අභිඤ්ඤානං අත්තපට්ඨකං නිබ්බාණධම්මං. පරිස්සයමිනාසනාති පාකට්ඨපට්චන්තපරිස්සයානං මිනාසං පහාණං. පට්ඨපදනාති සීලසං

1. යං කිංඤ්චි අජ්ඣත්තං ධම්මං.-ලි. I, II, නත්ථි.

2. උග්ගි-බහුසු

වරදිකා සමමාපටිපදං. හදදනෙනති හද්දං තව අනුච්ඡි, හද්දං වා සුඤ්ජරං තව පටිථුපං වදෙති. පානිමොක්ඛං අභිමාසි සමාධිනති තමෙව පටිපදං හිඤ්ඤා පුච්ඡති. පටිපදනති එතෙන මග්ගං පුච්ඡති; ඉතරෙති සීලසමාධිං පුච්ඡති. යසමා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ සීලස්ස රක්ඛාය; යසමා වා ඉමිනා'නුක්කමෙන දෙසියමානා දෙසනා තාසං දෙවතානං සප්පායා; තසමා ඉන්ද්‍රියසංවරතොපපතුන් පටිපදං දස්සෙතො චක්ඛුහිති ආදිමාහ.

තත්ථ චක්ඛුහි නෙව ලොල'ස්සාති චක්ඛුලොලො නාම පුග්ගලො "අදිට්ඨං දංකිතබ්බං, දිට්ඨං සමතික්කමිතබ්බං"නති ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං අනවන්චාරිකං අනුසුතො විහරති; අනන්තරස්ස වා පටිට්ඨො විපිපටිපනො අසංවුතො ආගච්ඡති, ගජං ඔලොකෙනො අස්සං රථං පතති. ඉජං පුරිසං කුමාරහෙ කුමාරිකායො අනන්තරපණං උද්ධං අධො දිසං විදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති. අයථෙත හික්ඛු එවං චක්ඛුහි ලොලො නෙව අස්ස; චක්ඛුන්ද්‍රිය සංවරසංවුතො විහරති අධිප්පායො. ගාමකථාස ආවර්තස සොනනති චතතිස්තිරච්ඡානකථාය සොනං ආවරෙය්‍ය නිවාරෙය්‍ය සංවරෙය්‍ය; අපටිච්ඡකථා සනතුට්ඨිකථා පටිවෙකකථා අසංසග්ගකථා විරියාරමන කථා සීලකථා සමාධිකථා පඤ්ඤකථා විමුක්තිකථා විමුක්තිඤ්ඤාදස්සන කථාති දසකථාවන්තසනතිස්සිතො හොතිති අධිප්පායො. රසෙසු නානු ගිණ්ණිකාසාති මුලරසාදිසු රසෙසු න අනුගිණ්ණිකාස අනුගිණ්ණිකා න කරෙය්‍ය. න ච මමාසෙඨ කිඤ්චි ලොකසමිනති බක්ඛාදිලොකෙ කිඤ්චි චක්ඛාදිකං සඤ්චාරං තණ්හාමමතෙනාදිතිමමතෙනා ව න මමාසෙය්‍ය, න ගණ්ණය්‍ය; තදුභයං මමතනං පටිතිස්සප්පෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

එසෙය්‍යනාති චක්ඛුරොගාදිරොගඵසෙය්‍යන පුට්ඨො පරෙතො අස්ස. පටිදෙවං හික්ඛු න කරෙය්‍ය කුතිඤ්චිති කත්ථි අප්ඤ්ඤානං වා බහිද්ධා වා පටිදෙවං න කරෙය්‍ය. හවඤ්ච නාගිණ්ණිකාසාති තස්ස ඵස්සස්ස විනොදනත්ථාය කාමහවාදිහවඤ්ච න පණෙය්‍ය. හෙරවෙසු වාති තස්ස ඵස්සස්ස පච්චයභුතෙසු සීහබ්‍යග්ගාදිසු හෙරවෙසු ව න සමප වෙධෙය්‍ය. පුරිමෙති ඉන්ද්‍රියසංවරං දස්සෙතො ඉමිනා අරඤ්ඤා වසනා හෙරවාරමණං දිස්වා වා සුඤ්ඤා වා න වෙධෙතබ්බනති දස්සෙති. ලද්ධා න සහතිධිං කසිග්ගිති එතෙසං අනනාදිනං යං කිඤ්චි ධමමෙන ලහිතො අරඤ්ඤාසෙනාසනෙ දුලලනනති විනොතො සනතිධිං න කරෙය්‍ය. න ච පටිත්තසෙ නාති අලභමානොති තාති අනනාදිති අලභමානො "අනනං වා යසං වා කුලං වා න ලභාමි"ති න තසෙය්‍ය, න සත්තාසං ආපජෙය්‍ය.

කාසිති කානාතිරතො. න පාදලොල'ස්සාති අහෙතු අකාරණං ආරාමෙන ආරාමං පටිවෙණෙන පටිවෙණං ගච්ඡතිති එවමාදිනා පාදලොලිගෙන විරතිතො. විරමෙ කුකුඤ්චමනති හත්ථකුකුඤ්චමපි පාදකුකුඤ්චමපි අකපටියෙ කපටියසඤ්ඤාදිකාදිකුකුඤ්චමපි විරමෙය්‍ය,

විනෝදෙය්‍ය. නිපසමජෙය්‍යාති සකකච්චකාරි සාතච්චකාරි අට්ඨිතකාරි අනෝලීනවුත්තිකෝ අතිකම්පනබුරේ අප්පමාදේ කුසලෙසු ධම්මෙසු “කදුගං අපරිපූරං වා සීලකකිං පරිපූරෙය්‍යං, පරිපූරං වා පඤ්ඤාය අනුගණ්හය්‍යනාති වා; අපරිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛසච්චං පරිජානෙය්‍යනාති වා නප්පමජෙය්‍ය.” **නිද්දං න ඛුලං කරෙය්‍යාති** රතතිඤ්චං ඡකොට්ඨාසං කචා පඤ්චකොට්ඨාසං ජගෙය්‍යං; එකකොට්ඨාසං නිපජෙය්‍ය. **ජාගජිං භජෙය්‍යාති** ජාගරස්ස කම්මං=ජාගජිං; තං භජෙය්‍ය. කථං? දිව්‍යං වඛ්‍යමෙන තිස්සජාය ආවරණේති ධම්මේති විතතං පරිසොධෙය්‍ය; තථා පඨමං යාමං; පච්ඡමං යාමං. මජ්ඣිමං පන යාමං.” දකුණිපසෙය්‍යා සිහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය. **ආනාපීති** කිලෙසෙ තාපනතො ආනාපො වුවවති විරියං; තෙන සමන්තාගතො=ආනාපී. කථං? ගමනෙ උප්පන්නෙ කිලෙසෙ ගමනෙ යෙව විරියෙන විනෝදෙති; තථා ණනෙපි, තිසිනෙනපි, සයනෙපි. **නඤ්ඤාති** ආදිසු නඤ්ඤාතං ආලසියං; මාසා නාම කතදෙසච්ඡාදනකා භාගිකචාචසික වඤ්චනකිරියා; භස්සං නාම අතිවෙලං දනනවිදංසකභසනං; බිබ්බා නාම කාගිකචාචසිකකිලිනා; මෙථුනං නාම ගාමධම්මො; සම්මුසනති විභූසාය සහ; පබ්බජිතස්ස විභූසා නාම විවර්මණිකා, පනනසෙනාසන කායපරික්ඛාරමණිකා.

ආථබ්බණනාති ආදිසු ආථබ්බණං ආථබ්බණිකමන්තපයොගං. සුපිනං සුපිනසත්ථං. **ලක්ඛණං** මණ්ලකකණ්දිසත්ථං. **නො විදහෙති** න වරෙය්‍ය, න සමාද්‍ය වතෙතය්‍ය. **නක්ඛන්තං** නක්ඛන්තපයොග සත්ථං. **විරුතං** මගාදිතං වසිනජානසත්ථං. **ගබ්භකරණං** ගබ්භ සණ්ඨාතකරණං. **තික්ඛිජං** පඤ්ච තික්ඛිච්ඡා: සාලාකියං, සලලකන්තියං, කායතික්ඛිජං, භූතියං, කොමාරභවනති. **මාමකෝති** බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සබ්බමාමකො බුද්ධසාවකො. **න සෙවෙය්‍යාති** න උග්ගණ්හෙය්‍ය, න ධාරෙය්‍ය. **නිද්දං නිපසමෙය්‍යාති** ජාතිගොතතාදීති ගරභාය න උත්තසෙය්‍ය, න භායෙය්‍ය. **න උනනමෙය්‍ය පසංසිතොති** ජාතිගොතතාදීති ථොමිතො තාය පසංසාය **න උනනමෙය්‍ය** න උනනමං කරෙය්‍ය, පග්ගතිතසිරෙ න භවෙය්‍ය. **සහ මච්ඡජිසෙනාති** ආවාස මච්ඡරියාදීති පඤ්චති සද්ධිං. **පෙසුණිකනාති** පියකමසතාය හෙදුඛිප්පා යෙන වා පෙසුඤ්ඤහරණං. **පණ්ණදෙය්‍යාති** පජගෙය්‍ය.

කසවික්කසෙ න තිසෙය්‍යාති යෙ කයවික්කයා විනයෙ පටික්ඛිත්තා; න තෙ ඉධාධිප්පතා. ඉධ පන යෙ අනාපතතිකාර පඤ්චති සහධම්මි කෙති සද්ධිං පනතං වා විවරං වා යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං වඤ්චනියං වා කරෙන්නො උදයං වා පට්ඨපෙනො පරිවතෙතතිති එවං පවත්තා; තෙ ඉධාධිප්පතා; තස්මිම්පි න තිට්ඨෙය්‍ය; කයවික්කයං පජගෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **උපමාදං** භික්ඛු **න කරෙය්‍ය** කුණ්ඤිති කත්ථි අජ්ඣන්තං වා බතිද්ධා වා සමණ්ත්‍රාභවණේති උපවාදං න කරෙය්‍ය, ඔද්ධාරිකෙ වා

මැණිමතෙ වා සුමුමතෙ වා කිලෙසෙ න කරෙය්‍ය, නාහිති බ්බතොය්‍ය; පජ්ඣෙය්‍ය. තත්ථ ඔලාරිකා කිලෙසා නාම: කායවම්මනොදුච්චිතාති. මැණිමතා කිලෙසා නාම: කාමබ්‍යාපාදවිහිංසාවිහකකා. සුමුමතා කිලෙසා: ඤාති විතකෙකා, ජනපද විතකෙකා, අමර විතකෙකා, පරානුද්දය නාපටිසංයුතො විතකෙකා, ලාභසකකාර සිලොකපටිසංයුතො විතකෙකා, අනවඤ්ඤතති පටිසංයුතො විතකෙකා. ගාමෙ ව නා'ති සපේජස්‍යාති ගාමෙ අභිසල්නං නාම ගිහිති සහනඤ්ඤසහසොකි තාදීති සංසට්ඨභාවො; ගාමෙ වා තත්‍ර තත්‍ර රුගාදිවසෙන සල්නං, බැක්කිතං. අයං භික්ඛු එවං ගාමෙ නා'ති සපේජස්‍ය න බ්බෙක්කිය්‍ය, අභිද්ධො විතගෙධො බ්‍රහ්මභූතෙන අභ්‍යන්තා විහරෙය්‍යාති අධිප්පායො.

ලාභකම්මානාජනං න ලාපසෙස්‍යාති ලාභකම්මන්තාය ලපනං නාම විහි කාරණෙහි නොති. කථං? ලාභයෙහි ලාභකාරණා අන්‍යානං නිවං උපෙන්නො පරං උච්චං උපෙන්නො ජනං ලපෙති; භූමි මයං බහුපකාරා; අහං භූමි නිසාය ලභාමි විවරං-පෙ-පටිකකාරනාති. අන්‍යානං වා උද්ධං උපෙන්නො පරං නිවං උපෙන්නො ජනං ලපෙති: අහං භූමිකාං බහුපකාරෙ; භූමි මං ආගමි බුද්ධං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සබ්බං සරණං ගතා, පාණාති පානං පටිවීරතා-පෙ-සුරතෙරයමඡ්ඡපමාදානා පටිවීරතා; අහං භූමිකාං උද්දෙසං දෙමි, පටිපුච්ඡං දෙමි, උපොසථං ආවිකාමි, නවකමං අධිකාමි; අප්ච ව පන භූමි මං උක්කිතා අඤ්ඤා සකකරොථාති. අයං භික්ඛු එවං ලාභකම්මන්තාය ජනං න ලාපසෙස්‍ය ලපනං පජ්ඣෙය්‍ය.

න විකප්ථිනාති සිලවන්තගොභ්‍යාදීති න විකප්ථි සියා, න විකප්ථියා. **න වාචං පසුතං භාසෙස්‍යාති** විවරදීති පසුතතං තදත්ථං වා පසුතතං වාචං පයොජ්ජනං සච්චං වා අලිකං වා වාචං න භාසෙය්‍ය; අන්‍යමසො “අහො වත මෙ ධම්මං සුඤ්ඤස්‍යං; සුචා ව පසිදෙය්‍යං; පසන්නා ව පසන්නාකාරං කරෙය්‍ය” නති එවං පවතනං ධම්මදෙසනා වාචං උපාදය පසුතතං වාචං න භාසෙය්‍ය. **පාගබ්භියං න සිකෙබ්බස්‍යාති** අධිකානෙ කායපාගබ්භියං, වභූට්ඨානෙ වචිපාගබ්භියං, අනෙකට්ඨානෙ මනොපාගබ්භියං ඤච **න සිකෙබ්බස්‍ය** න ආවරෙය්‍ය; පජ්ඣෙය්‍යාති චුත්තං නොති.

තත්ථ අධිකානෙ කායපාගබ්භියං නාම: සබ්බගණප්‍රග්ගල භොජනසාලාජන්‍යාසරනභානතිත්ථිතිකකා වාරමග්ග අන්‍යරසරප්පවෙස නෙසු කායෙන අප්පට්ඨපකරණං. සෙය්‍යපිදං? “ඉමෙකවෙච්චා සබ්බ මජ්ඣෙක ප්‍රලාභිකාය වා නිසිදති, පාදෙ පාදං සමාදහෙතා වා”ති එවමාදි. තථා ගණමජ්ඣෙක වභූපටිසසන්නිපාතෙ, තථා චුසිත්තර ප්‍රග්ගලෙ. භොජනසාලායං පන චුසිත්තං ආසනං න දෙති, නවානං පටිබාගති; තථා ජන්‍යාසරෙ චුසිත්ත අනාප්‍රච්ඡා අග්ගිජාලනාදීති කුරෙති. නභානතිත්ථෙ යං වග්ගං “දහරෙ චුසිත්ත”ති පමාණං අකචා ආග්ගපටිපාටියා නගාධිතබ්බතති චුත්තං; තං අනාදියනොන පච්ඡා

ආගන්තුක උදකං ඔතරිකා වුසෙස ව නවෙ ව පට්ඨාගති. භික්ඛා වාරමයෙහ අනෙකාදකං අග්ගපිණ්ඩං වුසිංහං පුරතො පුරතො යාති බාහාය බාහං පහරතො. අනතරසරපවෙසනෙ “වුසිංහං පසම් තරං පමිසති, දහරෙහි කායකිලනං කායෙති”ති එවමාදි. චතුර්ධානෙ වවිපාගබ්බියං නාම: සම්මතෙහ පුග්ගලඅනතරසරෙසු අපපට්ඨිපවායා නිවර්තණං. සෙය්‍යපිදං? ඉන්ධකවෙවා සම්මතෙහ අනාප්‍රච්ඡාධමං භාසති, තථා ගණේ, වුසිංහරෙ පුග්ගලෙ; අනතරසරෙ පත “ඉත්තනාමෙ! කිං අත්ති? කිං යාගු? උදුහු බාදනියං වා භොජනියං වා? කිං මෙ දස්සසි?”ති එවමාදි. අනෙකවිධානෙ මනොපාගබ්බියං නාම: තෙසු තෙසු යානෙසු මනසා එව කාමචිතකතාදිඅපපට්ඨිපකරණං. කථං විග්ගාහිකං නාසම්මතොති “න තං ඉමං ධම්මචිතයං ආජානා සි”ති එවමාදිකං විග්ගාහිකං කථං න භණෙය්‍ය. ¹

මොසවජෙජ න නිසෙඨාති මුසාවාදෙ න නිසෙ න යායෙය්‍ය. සමප ක්තො සඬාති න කිසිත්ති සමපපඤ්ඤාය (සමන්තාගතො භික්ඛු සායෙය්‍යං න කරෙය්‍ය. සං නාම අසන්තගුණදීපනං කෙරුමයං. අපි ජීවිතොන පඤ්ඤාස*) සිලබ්බනොන නා’ඤ්ඤාමතිමඤ්ඤාති එකවෙවා ලුබ්ජී පරං පණීතජීවිකං ජීවනං අතිමඤ්ඤාති: කිම්පනායං බහුලා ජීවො සබ්බසබ්බං භකෙබ්බිති. එකවෙවා පණීතජීවි පරං ලුබ්ජීවිකං ජීවනං අතිමඤ්ඤාති: කිම්පනායං අපපුඤ්ඤා අපෙසසකො න ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාහිලානපට්ඨයහෙසජ්ජපට්ඨකාරානනති. එකවෙවා පඤ්ඤාසම්පන්නො පුට්ඨා පුට්ඨා පඤ්ඤා විසංජෙත්ති; තස්ස එවං හොති: අහමසිම් පඤ්ඤාසම්පන්නො; ඉමෙ පන’ඤ්ඤා න පඤ්ඤා සම්පන්නාති. එකවෙවා සිලසම්පන්නො; තස්ස එවං හොති: අහමසිම් සිලසම්පන්නො; ඉමෙ පන’ඤ්ඤා භික්ඛු දුස්සිලා පාපධම්මොති. එකවෙවා වන’සම්පන්නො හොති: ආරඤ්ඤාදිකො වා පිණ්ඩපාතිකො වා පංසු කුලිකො වා; තස්ස එවං හොති: අහමසිම් වන’සම්පන්නො; ඉමෙ පන’ඤ්ඤා නෙව වන’සම්පන්නාති තාය වන’සම්පදාය පරං අති මඤ්ඤාති. අයං පන භික්ඛු² ලුබ්ජීවිකාය වා පණීතජීවිකාය වා පඤ්ඤා සිලවන’සම්පදාය වා පරං නා’නිමඤ්ඤාස නා’වජානෙය්‍ය, මානං න ජනෙය්‍ය.

සුචා දුසිතො³ බහුං වාවං සමණානං වා පුප්ඵජ්ජනානනති පරෙහි දුසිතො බුංසිතො ගරහිතො තෙසං සමණානං වා බත්තියාදි හෙදුනං වා නානාජනානං බහුවිධ අකෙකාසනං පටිභාසණං අතිධං වාවං සුචා. ඵරුසෙන න පටිච්ඡාති ඵරුසෙන වචනෙන න පටි වදෙය්‍ය; අකෙකාසනං න ඵච්චකෙකාසෙය්‍ය; රුසනං න පටි රුසෙය්‍යාති වුතතං හොති. කිංකාරණාති වෙ? නති සහොනා පටි

1. න කප්පය-ලී: I, II, IV. 3. වග්ග-කථෙහි. 4. අයං පන-ලී: III, V & 9.

2. පුට්ඨා සමානො-ලී: III, V &

5. දුසිතො-කථෙහි. රුසිතො-ම.

පුට්ඨා පුට්ඨා සමානො-ද.

*. ලෙඛනාදිතපාසො-ලී: I, II, නන්.

සෙතිං කුණ්ඩලානි රුහාදිතං සන්නතතාං සන්තොසා පටිපෙක්ඛිං. පටිමල්ලං පටිපක්ඛං න කුණ්ඩලානි න ජනෙනති. එතාඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාසාති සබ්බමෙතං යථාච්ඡිත්තං ධම්මං ඤාතො; අථවා එතං පටිපදං සිලෙසු පරිපුරකාරිතං, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තවාරතං, භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතං, ජාගරි යාත්‍රසොගං, සතිසම්පජ්ඤාදං, චත්තාරෙ සතිපට්ඨානෙ, චත්තාරෙ සම්මපට්ඨානෙ, චත්තාරෙ ඉද්ධිපාදෙ, පඤ්චන්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣංගෙන, අරියං අට්ඨභිතිතං මඤ්ඤං, තිබ්බාණ්ඩෙව තිබ්බාණ් ගාමිනිඤ්ච පටිපදං ධම්මං අඤ්ඤාස ජාතිතො. චිත්තිනාති විචිතනොතා තුල්‍යනොතා විභූතං කුරුණොතො: “සබ්බෙ සම්භාරා අනිවචාති, සබ්බෙ සම්භාරා දුක්ඛාති, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති; ඉදං දුක්ඛතති, අයං දුක්ඛසමුදයොති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදාති. සනතිති නිබ්බුතිං ඤාතොති රුහාදිතං නිබ්බුතිං සනතිති ඤාතො. කිම්භාරණං නිප්පමජේජ්ජාති වෙ? තස්ස කාරණං දසෙස්සනො අභිඤ්ඤාති ගාථමාග.

අභිඤ්ඤාති කිලෙසු පපත්තිකාරණාභාවෙන රූපසද්දිතං අභිභවිතො. අනභිභූයනාති කිලෙසෙති අනභිභූතො. සක්ඛිධම්මං අනිනිභම දසෙති ඉතිහිතිභාසාරෙති විතක්ඛණ්ණරහිතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මං අදුක්ඛං. සදු නම්ඤ්ඤාසිකෙව සදු සබ්බකාලං කායෙන වා වාචාය වා විඤ්ඤාත වා නම්ඤ්ඤාතො අනුත්තරපටිපත්තියා වා නම්ඤ්ඤාතො පුජ්‍යෙනො තිස්සො සික්ඛායො සික්ඛෙය්‍ය, ආචරෙය්‍ය, සමාදාය වත්තෙය්‍ය. එත්තං පන වක්ඛති භෙව ලොලස්සාති ආදීති ඉන්ද්‍රියසංවරො; අනනානම්මො පානානනති ආදීති සනතිධිපටිකෙව පමුබෙන පච්චය සනතිසිත්තිසිලං; මෙට්ඨනමොසවජ්ජපෙසු ඤ්ඤාදීති පාතිමොක්ඛසංවර සිලං; ආථබ්බණ්ණපිනලකණ්ණදීති ආජීවපාරිසුද්ධිසිලං; කුසි අස්සාති ඉමිතා සමාධි; චිත්තිං ගික්ඛති ඉමිතා පඤ්ඤා; සදු සන්තො සික්ඛෙති ඉමිතා සබ්බෙපතො තිස්සොපි සික්ඛායො; අභාසනෙසුති ආදීති සිල සමාධිපඤ්ඤාතං උපකාරාති චිත්තාති. එවං භගවා නිම්මිතමුද්ධස්ස පරිපුරණපටිපදං වතො අරහත්තනික්ඛවෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ කොටිසත්තසහස්සදෙවතානං අරහත්තපපත්ති අගොසි. සොතාපත්තාදිතං ගණනා තත්ථි.

නුට්ඨකසුත්තවග්ගො.

අනන්තසුත්තෙ :- පඤ්චමග්ගිකෙති අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤා-භද්දිය-වප්ප-මහානාම-අස්සජ් පුරුණු පට්ඨානෙ පඤ්ච මහාපෙරෙ. ආමනොත සීති ආසාදිති පුරුණමද්විපෙ ධම්මවක්ඛාපපවත්තනො පඨාය අනුක්ඛ මෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතෙ අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤාපමුබෙ පඤ්ච වන්ධියෙ “ඉදුනී තෙසං ආසවක්ඛයාය ධම්මං දෙසෙස්සාමි”ති පඤ්චමියා පක්ඛස්ස ආමනොතෙයි. එතද්වොවාති එතං රූපං ගික්ඛමෙ අනන්තාති ආදිතයපවත්තං අනන්තලක්ඛණස්සත්තං අවොව.

අනිත්‍යතානි අවසවනනාටොන අසාමිකාටොන සුඤ්ඤතවෙය්‍යන අත්තපටිකෙඛපටොනානි එවං චතුභි ආරණෙහි අනත්තා. තත් “උපපත්තං රූපං සිතියං මා පාපුණාහු, ආනප්පත්තං මා ජීරණු, ජරපත්තං මා භිජ්ජතු, උදයබ්බයෙහි මා කිලමියතු”ති එත් කාස්සවි වසවතති භාවො නජී; අයං අවසවනනාටොයා. සාමිභුතස්ස කස්සවි අභාවො අසාමිකාටොයා. නිවාසිකාරකාවෙදකඅධිට්ඨායකවිරහභාවො සුඤ්ඤතවෙය්‍යා. පරපටිකපිතඅත්තසභාවාභාවො අත්තපටිකෙඛපටොයා.

ඉද්දති රූපස්ස අනත්තතං යෙව විභාවෙත්තුං රූපඤ්ඤා නිදං භික්ඛවෙති ආදිමංග. තත් අත්තා අභවිස්සාති කාරකො, වෙදකො, සංචරිතියති එවං භුතො අත්තා අභවිස්සාති අධිප්පායො. එවං හි සති රූපස්ස ආබාධාය සංවතනනං අසුත්තං සියා; රූපස්ස වසවතනන භාවොපි සියා. සසමා ච බ්‍රො භික්ඛවෙ රූපං අනත්තා; නසමා රූපං ආබාධාය සංවතනනිති ඉමිනා රූපස්ස අනත්තතාය දුක්ඛතා විභාවිතා විය දිස්සති. නථාපි යස්මා රූපං ආබාධාය සංවතනති; තස්මා අනත්තාති පාකටාය ආබාධතාය රූපස්ස අත්තසාරභාවො විභාවිතො. තතො එව න ච ලබනති රූපෙ; එව. මෙ රූපං හොතු; එවං මෙ රූපං මා අහොසිති රූපෙ කස්සවි අතිස්සරතා, තස්ස ච අවසවනනාකාරෙ දසිතිතො. වෙදනාදීසුපි එසෙව තයො.

නං කිං මඤ්ඤාපි භික්ඛවෙති ඉදං කස්මා ආරඬං? එත්තකෙන ආතෙන අත්තාලුක්ඛණ්ණෙව කපිතං; න අතිච්ඡිදුක්ඛලුක්ඛණාති. ඉද්දති තාති සමොධානෙත්වා නිණ් ලුක්ඛණාති දස්සෙත්තුං ඉදමාරඬන්ති වෙදිතබ්බං. අතිච්චං භගෙනති යස්මා පුබ්බෙ අසත්තං පච්චයසම වායෙන හුත්වා උපපජ්ජත්වා පුත්ත භද්දුපගමනෙත න හොති. තස්මා න නිච්චන්ති=අතිච්චං; අඤ්චවන්ති අධිප්පායො. අථවා උදයවයවනතතාය තාවකාලිකතාය විපරිණාමකොටියා නිච්චපටිකෙඛපතොති ඉමෙහිපි කාරණෙහි අතිච්චං. එත් ව බණේ බණේ උපපජ්ජනවසෙන වෙච නිරුජ්ඣනවසෙන ව පවත්නතතො උපපාදවයවනතතා; තඛිණිකතාය තාවකාලිකතා; විපරිණාමනතං විනාසං පත්තතාය විපරිණාමකොටි; නිච්චභාවාභාවො එව නිච්චපටිකෙඛපො. අතිච්චා හි ධම්මා තෙනෙව අතිච්චභාවෙන අත්තතො නිච්චතං පටිකපිතනි නාම.

දුක්ඛං භගෙනති අතිණ්හපටිපිලුනාකාරෙන දුක්ඛං; උපපාදජර භග්ගවසෙන හි රූපස්ස නිරන්තරං බාධනං හොති. අථවා සත්තා පටොන දුක්ඛමටොන දුක්ඛච්ඡේදකටොන සුඛපටිකෙඛපටොනානි චතුභි කාරණෙහි දුක්ඛං. එත් ව සත්තාපො නාම: දුක්ඛදුක්ඛතාදි වසෙන සන්තාපනං; තතො එව දුක්ඛසහනතාය දුක්ඛමතා; තිස්සත්තං දුක්ඛතානං සංසාරදුක්ඛස්ස ව අධිට්ඨානතාය දුක්ඛච්ඡේදකතා; සුඛභාවා භාවො එව සුඛපටිකෙඛපො. විපටිණාමබ්‍රහ්මන්ති ජරය මරණෙන ව විපරිණාමසභාවං. කලලනඤ්ඤාති යුත්තනඤ්ඤාති. එවං අතිච්චං දුක්ඛං

විපරිණාමබමමං රූපං. එතං මමාති තණ්හාගාහො, මමිකාරා
භාවතො. “එසො‘හමසමි”ති මානගාහො, අභිකාරභාවතො. එසො
මෙ අනාතාති දිට්ඨිගාහො, අනන්තගාහිපලාසභාවතො. තණ්හාගාහො
වෙත් අට්ඨසත්තණ්හාවිවරිතවසෙන, මානගාහො නවට්ඨමානවසෙන,
දිට්ඨිගාහො වාසට්ඨිදිට්ඨිවසෙන වෙදිතබ්බො.

ඉති භගවා අනිච්චදුක්ඛවසෙන අනන්තලක්ඛණමෙව දසෙය්ති.
භගවා හි කන්ථි අනිච්චවසෙන අනන්තතං දසෙය්ති; කන්ථි දුක්ඛ
වසෙන; කන්ථි උභයවසෙන. තථා හි: “වක්ඛුං අනාතාති යො වදෙය්ස;
තං න උපපජ්ජති. වක්ඛුස්ස උප්පාදෙයි වයොපි පඤ්ඤයති-පෙ-ඉති
වක්ඛුං අනන්තා”ති සච්චකස්සුපොත අනිච්චවසෙන අනන්තතං දසෙය්සි.
“රූපඤ්ඤි හිදං හිකිඤ්ඤි අනාතා අභිසංසං-පෙ-එවං මෙ රූපං ගොඤ්ඤ, එවං
මෙ රූපං මා අහොසි”ති ඉමසමිං යෙව සුත්තෙ දුක්ඛවසෙන අනන්තතං
දසෙය්සි. සමමනා’තිවචං දුක්ඛං විපරිණාමබමමං-පෙ-එසො මෙ
අනාතාති ඉමසමිං ධාතෙ අනිච්චදුක්ඛවසෙනෙව අනන්තතං දසෙය්සි.
කසමා? අනිච්චං දුක්ඛඤ්ඤි පාකට්ඨං; පරිභොගභාජනානං හි භිජ්ජනෙන
ගණ්ඨවිලිකාදිසමුට්ඨානෙන “අහො අනිච්චං, අහො දුක්ඛ”නති වදන්ති.
අනන්තාති වත්තාරො නාම නත්ති; අනන්තලක්ඛණං හි අවිභූතං දුද්දසං
දුප්පදඤ්ඤපතං. තසමා තං අනිච්චවසෙන වා දුක්ඛවසෙන වා හදුන්ස
වසෙන වා දසෙය්සි.

තසමා’තිනාති එත්තිකාරගකාරා නිපාතා. යසමා පඤ්ඤාකිකා
අනිච්චා දුක්ඛා; තසමාති අත්ථො. සං කිඤ්ඤිති අනවසෙසපරියාදාන
වචනං. අනිප්පසඤ්ඤිතිවත්තන්තං රූපෙනා වුත්තං. අප්පස අනිතාදි
විභාගං ආරභති: අනිතානාගනපච්චුප්පනනනති ආදිනා. හං හි කිඤ්ඤි
අනිතං, කිඤ්ඤි අනාගතාදිභෙදනති. තත් අනිතං නාම: අභිභූත
සත්තති සමයබණ්ඩවසෙන වඩුධා හොති; තථා අනාගතපච්චුප්පනනා.
තත් අභිභූතවසෙන තාව එකස්ස එකසමිං භවෙ පරිසන්ධිහො පුබ්බෙ
අනිතං, වුත්තිතො උභිං අනාගතං, උභිත්තමන්තරෙ පච්චුප්පනනං.
සත්තතිවසෙන සභාගඵකඋතුඵකාභාරසමුට්ඨානං පුබ්බාපරියවසෙන
පචත්තමානමපි පච්චුප්පනනං; තතො පුබ්බෙ විසභාගඋතුඵකාභාර
සමුට්ඨානං අනිතං, පච්ඡා අනාගතං. විත්තරං එකවිට්ඨකජවනඑක
සමාපත්තිසමුට්ඨානං පච්චුප්පනනං, තතො පුබ්බෙ අනිතං, පච්ඡා
අනාගතං. කමසමුට්ඨානස්ස පාරියෙකකං සත්තතිවසෙන අනිතාදි
භෙදෙ නත්ති; උතුඵකාභාරවිත්තසමුට්ඨානානං පන උපත්ථෙකවසෙන
අනිතාදිභාවො වෙදිතබ්බො. සමයවසෙන එකමුත්තපුබ්බණ්ණ
සායණ්ණරත්තිජිව්වාදිසු සත්තානවසෙන පචත්තමානං තන්තංසමය
වත්තං රූපං පච්චුප්පනනං නාම, තතො පුබ්බෙ අනිතං, පච්ඡා
අනාගතං. බණ්ඩවසෙන උප්පාද්ධිබණ්ඩත්තපරියාපනනං පච්චුප්පනනං,
තතො පුබ්බෙ අනිතං, පච්ඡා අනාගතං. ඉදමෙව නිප්පරියායං; සෙසා
පරියායකථා.

අජකිත්තං වා බහිද්ධා වාහි චක්ඛාදිපඤ්චවිධං අත්තභාලං අබිකිච්ච පචත්තත්තා අජකිත්තං; සෙසං බහිද්ධා. නියකාජකිත්තං වා ඉධ අජකිත්තා, පරපුග්ගලිකමපි බහිද්ධාහි දුට්ඨබ්බං. ආපොධාකුචජ්ඣං පසාදවිසයසංඛ්‍යාතං වාදසමිධං රූපං ඝට්ඨනාවසෙක ගහෙනබ්බතො ඔලාරිකා; සෙසං තතො විපරිතත්තා සුමුමං. හිතපපණ්ණිතභාවො පරියායතො ච නිපාරියායතො ච වෙදිතබ්බො. තත්ථ අකතිට්ඨානං රූපතො සුදයසිතං රූපං හීනං, තදෙව සුදසුනානං රූපතො පණ්ණිතං; එවං යාව තෙරසිකසත්තානං රූපං තාව පරියායතො හිතපපණ්ණිතතා වෙදිතබ්බො. නිපාරියායතො පන යං ආරමමණං කච්චා අකුසල විපාකො උපපජ්ජති; තං හීනං, අතිට්ඨභාවතො. යං පන ආරමමණං කච්චා කුසලවිපාකො උපපජ්ජති; තං පණ්ණිතං, ඉට්ඨභාවතො. යං රූපං සුමුමං. තං දුපපටිච්ඡිකිසභාවත්තා දුරෙ; ඉතරං සුපපටිච්ඡිකිසභාවත්තා සතතිකෙ. අපි වෙත්ථ ඔකාසතොපි උපාදුසුපාදය දුරසතතිකතා වෙදිතබ්බො. සම්මපපඤ්ඤායාහි සහවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤය.

යා කාමි වෙදනාහි ආදිසු පන සත්තතිවසෙක බණ්ඩසෙක ව අතිතාදිභාවො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සත්තතිවසෙක එකමිට්ඨකථවන් එකසමාපත්තිපරියාපන්නා එකමිට්ඨසයසමායොගපචත්තා ව-දිවසමපි බුඬරූපං පස්සන්තස්ස ධමමං සුණන්තස්ස පචත්තත්තාදිසහිතවෙදනා පච්චුපන්නා, තතො පුබ්බෙ අතිතා, පච්ඡා අනාගතා. බණ්ඩථා පාකටාව. අජකිත්තබහිද්ධාහෙදො නියකාජකිත්තවසෙක වෙදිතබ්බො. ඔලාරිකසුමුමහෙදො විහබ්බෙ වුත්තෙන් ජාතිසභාවපුග්ගලලොකීය ලොකුත්තරවසෙක වෙදිතබ්බො. කථං? සාවජ්ජාදිභාවතො අකුසලා වෙදනා ඔලාරිකා; තදභාවතො ඉතරං වෙ සුමුමා. සච්ඡාපාරදිභාවතො කුසලාකුසලා වෙදනා ඔලාරිකා; තදභාවතො අබ්‍යාකතා සුමුමා. තීරස්සාදුදිභාවතො දුක්ඛා වෙදනා ඔලාරිකා; ඉතරං දො සුමුමා. සවිපාරදිභාවතො සුබදුක්ඛා ඔලාරිකා; උපෙක්ඛා සුමුමා. නානා රමමණවිකම්පනභාවතො අසමාපන්නස්ස වෙදනා ඔලාරිකා; සමා පන්නස්ස වෙදනා සුමුමා. ලොකීයාදිභාවතො සාසවා වෙදනා ඔලාරිකා; අනුසවා සුමුමා. තත්ථ ච එවං වදන්තෙන ජාතිආදිවසෙක සමෙහෙදො පරිහරිතබ්බො. අකුසලවිපාකා හි දුක්ඛා වෙදනා ජාතිවසෙක අබ්‍යා කතත්තා සුමුමාපි සමානා සභාවාදිවසෙක ඔලාරිකා ගොති. තස්මා යථා ජාතිආදිවසෙක සමෙහෙදො* න ගොති; තථා වෙදනාදිනං ඔලාරික සුමුමතා වෙදිතබ්බො.

තත්තායං තයො: කාමාවච්චරකුසලා හි වෙදනා ඔලාරිකා; කාමාවච්චර කුසලවිපාකා සුමුමා. රූපාරූපලොකුත්තරකුසලා වෙදනා ඔලාරිකා; රූපාරූපලොකුත්තරවිපාකා සුමුමාහි ඉමිනා නීතාරෙන කප්පෙත්තා න හිඤ්ඤි නාම. අපිච තත්තං වා පන වෙදනං උපාදුසුපාදය (වෙදනා ඔලාරිකසුමුමා*) වෙදිතබ්බො. (*හිතපපණ්ණිතහෙදෙ පන: යා

1. සමෙහෙදො පරිහරිතබ්බො-කත්ථි. * ලෙඛනනිර්වචනා-ලි: I. II, තත්ථි.

වෙදනා ඕළාරිකා, සා හිනා; යා සුමුමා, සා පණිතාති වෙදිනබ්බා.) දුරස්සනතිකභෙදෙ පන: විසභාගතො අසංසට්ඨතො අසරිකකතො ව අකුසලා වෙදනා කුසලාබ්‍යාකතාහි වෙදනාහි දුරෙ; තථා කුසලා බ්‍යාකතා අකුසලාය දුරෙ. අකුසලා පන වෙදනා සභාවතො සරිකකතො ව අකුසලාය සනතිකෙ. එස නයො සබ්බවාරෙසු. තන්තං වෙදනාසම්පසුත්තභාවතො සඤ්ඤදීනමි ඵවමෙව වෙදිනබ්බං.

සුභවාති ආගමාධිගමසංඛාතෙන බාහුසච්චන සමන්තාගතතතා සුත්තවා. **චිබ්බිඤ්ඤාති** උක්කණ්ඨති. ඉමිනා වුට්ඨානගාමිති විපස්සනා අධිපොතා. **නිබ්බිඤ්ඤා** විරජ්ජතිති එත්ථ විරුගවසෙන වත්තාරො මග්ගා කරිතා. **විඤ්ඤා** විමුච්චතිති හෙතුභූතන මග්ගෙන පටිපස්සාද්ධි විමුත්තිවසෙන විමුච්චති. ඉමිනා වග්ගාරි සාමඤ්ඤඵලාති කරිතාති. **විමුත්තාසමි** විමුත්තමිති ඤාණං හොතිති ඉමිනා පච්චවෙකකණ්ඤාණං කරිතං. **බිණා** ජාතිති ආදිති තස්ස භූමි. තෙන හි ඤාණෙන අරිය සාවකො “මග්ගස්ස අභාවිතතතා යා එකවතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකවතුපඤ්චබකිප්පභෙද ජාති උපපජ්ජය්‍ය; තං මග්ගභාවතාය පභිණ්ඩිලෙසෙ පච්චවෙකබ්බා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානමි කමමං ආයති අපට්ඨසක්කං හොති”ති ජානනො; බිණා මෙ ජාතිති පජා නාති. **වුසිනනති** වුත්ථං පරිවුත්ථං කතං චරිතං; නිට්ඨිතනති අත්ථො. **බ්‍රහ්මචරිසනති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. පුට්ඨජ්ජනකල්‍යාණකෙහි සද්ධිං සත්ත සෙබා මග්ගබ්‍රහ්මචරියං වසනති නාම; බිණාසවො වුත්ථවාසො. තස්මා සො අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙකකතො; **වුසිනං** බ්‍රහ්ම චරිසනති පජානාති. **කතං** කරණිසනති වතුසු සච්චෙසු වතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤපභාණසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොලුසවිධං කිච්චං කතං; නිට්ඨිතනති අත්ථො. පුට්ඨජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරුනති; බිණාසවො කතකරණියො; තස්මා සො පච්චවෙකකතො; එවං පජානාති.

නාපරං ඉත්ථත්තාසාති ඉද්දති පුත්ත ඉත්ථභාවාය එවං සොලුස කිච්චභාවාය කිලෙසකකයාය වා මග්ගභාවතාය කිච්චං මෙ නඤ්ඤිති පජානාති. අථවා **ඉත්ථත්තාසාති** ඉත්ථභාවතො ඉමසමා ඵවමපකාර ඉද්දති වත්තමානකකිකිසන්තානා පරං බකිසන්තානං මග්ගං නඤ්ඤි; ඉමෙ පන පඤ්චකකිකා පරිඤ්ඤානා තිට්ඨනති; ඡිත්තමූලකා රුක්කා විස. තෙ වරිමකවිඤ්ඤාණනිරුද්ධෙන අනුපාදනො විස ජාතවෙදො නිබ්බාධිස්සනති පජානාති. **අත්තමනාති** සකමනා තුට්ඨමනා, පිති සොමනස්සෙහි වා සම්පසුත්තමනා සුත්තවා. **භග්ගතො** භාසිතං අහි නාදුත්ති කරවිකරුතෙන කණ්ණසුබෙන පණ්ඩිතජ්ජනගද්දයාමතාහි සෙකසදිසෙන බ්‍රහ්මස්සරෙත් භාසතො භගවතො වචනං “සුකරිතං සුරපිතං, ඵවමෙත්තං භගවා! ඵවමෙත්තං සුගතා”ති මත්ථකෙන සම්ප විච්ඡන්තා අනුමොදිංසු චෙව සම්පට්ඨිංසු වාති අත්ථො. අනුපාදය

ආසවෙති විනාහි විමුච්චිංසුති අනුපාදතිරෙධෙන නිරුජ්ඣමානෙති ආසවෙති අනුපාදය අගහෙතො කිංඤ්චි ධම්මං අහං මමාති අනාදිසිච්චා ව චිත්තාති විමුච්චිංසු.

අනන්තසුත්තවණ්ණනා.

මූලධර්මලොචාදසුත්තෙ:- විමුත්තිපරිපාවනීයාති විමුත්තියා පරිපාවනීයා පණ්ණරස ධම්මා; තෙ සද්ධිත්‍රියාදිතං විසුද්ධිකාරණවස්සෙත වෙදිතබ්බා. චුත්තං හෙතං:- අස්සඤ්ඤා පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, සද්ධා පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, පසාදනීයෙ සුත්තනෙත පච්චවෙකකතො, ඉමෙති තිභාකාරෙති සද්ධිත්‍රියං විසුජ්ඣති; භූසිතෙ පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, ආරභිවිරියෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, සමමප්පධානෙ පච්චවෙකකතො, ඉමෙති තිභාකාරෙති විරිසිත්‍රියං විසුජ්ඣති; මුඛස්සතිපුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, උපට්ඨිතසතිපුග්ගලෙ-පෙ-සතිපට්ඨානෙ-පෙ-අසමාහිතෙ-පෙ-සමාහිතෙ-පෙ-කුසානවිමොකෙති-පෙ-දුප්පඤ්ඤාපුග්ගලෙ-පෙ-පඤ්ඤාචර්‍යාපුග්ගලෙ-පෙ-ගමනිරුක්ඛණවරියං පච්චවෙකකතො, ඉමෙති තිභාකාරෙති පඤ්ඤාත්‍රියං විසුජ්ඣති; ඉති පඤ්ඤා පුග්ගලෙ පරිවර්ජයතො, පඤ්ඤා පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පසිරුපාසතො, පඤ්ඤා සුත්තනෙත පච්චවෙකකතො ඉමෙති පණ්ණරසති ආකාරෙති ඉමාති පඤ්ඤාත්‍රියාති විසුජ්ඣන්ති.

අපරෙපි පණ්ණරස ධම්මා විමුත්තිපරිපාවනීයා: සද්ධාපඤ්ඤාමාති ඉත්‍රියාති, අනිච්චසඤ්ඤා, අනිච්ච දුක්ඛසඤ්ඤා, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා, පභාණසඤ්ඤා, විරුගසඤ්ඤාති ඉමා පඤ්ඤා නිබ්බේධභාගියා සඤ්ඤා, මෙඤ්ඤා යතෙරස්ස කචිතා කල්‍යාණමිත්තතා සමපන්නසීලතා, අපට්ඨකථාදි දසකථා, ආරභිවිරියකථා, උදයත්ථගාමිනී පඤ්ඤාති පඤ්ඤා ධම්මාති.

කාය පන වෙලාය භගවතො එතදහොසි?ති. පච්ඤ්ඤාසමයෙ ලොකං ඔලොකෙනන්තස්ස. අනෙකාති දෙවනාසහස්සානිති ආයස්මතා රුහුලෙන පදමුත්තරස්ස භගවතො පාදමුලෙ පඨවිකුර්නාගරුකාලෙ පත්තං ධර්මපෙත්තන සද්ධිං පත්තං ධර්මපෙත්තනායෙව. නාස්ස පන කාචි භූමමධිකා කාචි අන්තරික්කකා, කාචි වාතූමමහාරුකිකා, කාචි දෙවලොකෙ, කාචි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තා. ඉමස්මිමපන දිවසෙ සබ්බා එකධර්මනෙ අකුච්චාසමිංයෙවසන්ති පතිතා. අනෙකාගාහෙතොති අන්තො පටිසිඤ්ඤා. ධම්මවක්ඛනාති උපාලිමවාදදීඝනවස්සනෙත්ත පඨම මය්‍යො ධම්මවක්ඛනාති චුච්චති; බ්‍රහ්මාස්සුත්තෙත නිඤ්ඤා එලාති; ඉමස්මි. සුත්තෙත වත්තාරො මය්‍යො වත්තාරි ව සාමඤ්ඤාඵලාති ධම්මවක්ඛනාති වෙදිතබ්බාති. තත්ථ හි කාචි දෙවතා සොතාපන්නා අගෙත්තං; කාචි සකදගාමිනී, කාචි අනාගාමිනී, කාචි බිණ්ණසවා. කාසඤ්ඤා පන දෙවතානං එත්තකාති ගණනපරිවේෂදො නත්ථි. සෙසං උත්තානමෙව්නි.

මූලධර්මලොචාදසුත්තවණ්ණනා.

අර්ථකතර්කාබහසු තෙතා:-සෙකකියාති එත් කෙනෙතෙත සෙකෙතො? සෙකකිමමපටිලාභතො සෙකෙතො. වුතතං ගෙතො:- “කිත්තාවතා නුබො භනෙත සෙකෙතො ගොති?ති. ඉධ භික්ඛු සෙකකිය සමමා දිට්ඨියා සමන්තාගතො ගොති-පෙ-සෙකෙතන සමමාසමාධිතා සමන්තා ගතො ගොති; එත්තාවතා බො භික්ඛු සෙකෙතො ගොති”ති. අපිව සිකතිති=සෙකෙතො. වුතතමි වෙතං:-“සිකතිති බො භික්ඛු! තසමා සෙකෙතොති වුවති; කිඤ්ච සිකති? අධිසීලමි සිකති, අධිවිතතමි සිකති, අධිපඤ්ඤමි සිකති; සිකතිති බො භික්ඛු! තසමා සෙකෙතොති වුවති”ති. යොපි කල්යාණපුප්ප්ප්ප්තො අනුලොමපටිපදාය පරිපුරකාරී සීලසමපනො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තවාරෙ භොජනෙ මත්තඤ්ඤ ජාගරියානුයොගමනුසුතො පුබ්බරත්තාපරරත්තං බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවිතානුයොගමනුසුතො විහරති, අජ්ජ වා සුචෙ වා අඤ්ඤතරං සාමඤ්ඤඵලං අධිගමියාමිති; සොපි සිකතිති=සෙකෙතොති ඉමසමි අතෙ සෙකෙතොති අධිපෙතො.

අප්පත්තං මානසං යෙනාති=අප්පත්තමානසො. මානසනති ව යොගකෙමනති ව අරහත්තමෙව අධිපෙතං. පඤ්ඤමානසාති වෙ පඤ්ඤා තණ්හාපඤ්ඤා ඡන්දපඤ්ඤා ව. තත් කාතතුකාමසහා කුසලවිජ්ඣ පඤ්ඤා ඉධාධිපෙතො. යොගකෙමං කාතතුකාමසහා තනතිනසහා තපොර්ණසහා තප්පබ්භාරසහාති අතො.

අර්ථකතර්කනති නියකර්කතකසංඛාරො අර්ථකතෙත හවං= අර්ථකතර්කං. අබ්ගනති කාරණං. ඉති කිදිමාති එවං කතො. සොතිසොමනසිකාණෙති උපායමනසිකාණෙ පථමනසිකාණෙ,අතිව්වා දිසු අතිව්වාදිතයෙනෙව මනසිකාණෙ; අතිව්වාදිඅනුලොමිකෙන වා විතතසහ ආවටතා අනාවටතා ආභොගො සමන්තාගාණෙ මනසි කාණෙ. සොතිසො මනසි කාණෙනොති ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චං, අයං දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං, අයං දුක්ඛනිර්ධො අරියසච්චං, අයං දුක්ඛනිර්ධොමිති පටිපදා අරියසච්චනති වතුසු අරියසච්චසු යොතිසොමනසිකාරං පවතෙතනො.

තත්‍රායං අත්ථවිතාවතා:- යදිපි ඉදං සුත්තං අවිසෙසෙන සෙකකි පුග්ගලවසෙන ආගතං; වතුමග්ගසාධාරණවසෙන සංඛෙධපෙන කම්මට්ඨානං කථමියාමි. යො වතුසච්චකම්මට්ඨානිකො යොගාවචරෙ “තණ්හාවජ්ජා තෙහුමකා ඛන්ධා දුක්ඛං, තණ්හා දුක්ඛසමුදයො, උභිත්තං අප්පවතති නිර්ධො, නිර්ධසච්චපාපකො මග්ගොති එවං පුබ්බෙ ආවරියසනතිකෙ උග්ගතිතවතුසච්චකම්මට්ඨානො ගොති; සො අපරෙන සමයෙන විපසානාමග්ගසමාරුලෙහා සමානො තෙහුමකෙ ඛන්ධ ඉදං දුක්ඛනති යොතිසො මනසි කාණෙති, උපායෙන පථෙන සමන්තා ගරති වෙව විපසානති ව. යා පනායං තසහ දුක්ඛසහ සමුට්ඨාපිකා පභාවිකා තණ්හා, අයං දුක්ඛසමුදයොති යොතිසො මනසි කාණෙති. (යසමා පන ඉදං දුක්ඛං අයඤ්ච දුක්ඛසමුදයො ඉදං ණානං පඤ්ඤා නිර්ථකනති තප්පවත්තනති; තසමා යදිදං නිබ්බාණං තාම, අයං

දුක්ඛනිරෝධොති යොනිසො මනසි කඤ්ඤිති. නිරෝධසම්පාපකං අරියට්ඨබ්බිකං මග්ගං 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා'ති යොනිසො මනසි කඤ්ඤිති.*) හත්‍යායං උපායො: සො ඉමෙමිං කායෙ පඨවිධාතු ආපොධාතුනි ආදිනා නයෙන චත්තාරි භූතානි තදනුසාරෙන උපාද රූපානි ච පරිඤ්ඤෙතො 'අයං රූපකඤ්ඤා'ති වචන්තෙති; තං වචන්තං පයතො උපපන්නො තදරමභේ විත්තවෙනසිකධම්මෙ 'ඉමෙ චත්තාරො අරූපිනො ඛක්ඛා'ති වචන්තෙති. තතො ඉමෙ පඤ්ඤාකඤ්ඤා 'දුක්ඛ'නති වචන්තෙති. තෙ පන සංඛිප්පතො නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤානි වෙ භාගා භොතති. ඉදංඤ්ඤා නාමරූපං සංග්‍රහණං සප්පච්චයං උපපජ්ජති; තස්ස අයං අවිජ්ජාභවතණ්ණාදිකො භෙදා; අයං ආහාරාදිකො පච්චයොති භෙදාප්පච්චයෙ වචන්තෙති. සො තෙසං පච්චස්‍රප්පනාධම්මානං යථා ච සරසලකකණං වචන්තෙති: ඉමෙ ධම්මා අනුත්ථා සම්භවන්ති, නුත්ථා නිරුජ්ඣන්ති; තස්මා අනිච්චාති අනිච්චලකකණං ආරොපෙති. උදයබ්බය පටිච්චිත්‍රිතතො දුක්ඛාති දුක්ඛලකකණං, අවසව්‍යතනතො අනත්තලකකණං.

එවං නිලකකණාති ආරොපෙතො විපස්සනෙනා උදයබ්බයඤ්ඤාප්පාදනෙන උපපන්නො ඔහාසාදිකො විපස්සනුපකම්මෙලෙසෙ "අයං න මග්ගො, උදයබ්බයඤ්ඤාණමෙව අරියමග්ගස්ස උපායභූතො පුබ්බිභාගමග්ගො"ති මග්ගාමග්ගං වචන්තෙතො පුන උදයබ්බයඤ්ඤාණං පටිපාටියා භවිතඤ්ඤාදිති ච උපපාදෙනො සොනාපතතිමග්ගාදයො පාපුණාති. තස්මිං ධම්මෙ චත්තාරි සච්චාති එකපටිච්චෙධෙනෙව පටිච්චිකාති, එකාතිසම්මයෙන අභිසමෙති. තත්ථ දුක්ඛං පරිඤ්ඤාපටිච්චෙධෙන පටිච්චිකානෙනා, සමුදයං පහාණපටිච්චෙධෙන පටිච්චිකානෙනා සබ්බං අකුසලං පජ්ජති, නිරෝධං සච්චිකිරියාපටිච්චෙධෙන පටිච්චිකානෙනා මග්ගං භාවනාපටිච්චෙධෙන පටිච්චිකානෙනා සබ්බං කුසලං භාවෙති. අරියමග්ගො හි නිප්පරියායතො කුච්ඡිතසලානාදිඅත්තො කුසලො; තස්මිඤ්ඤා භාවිතෙ සංඛේපි කුසලා අනවජ්ජා බොධිපක්ඛියා ධම්මා භාවනා පාරිසුරිං ගව්ජන්ති. එවං යොනිසො මනසි කාරොනෙනා අකුසලං පජ්ජති, කුසලං භාවෙති. තථා හි වුත්තං. "ඉදං දුක්ඛනති යොනිසො මනසි කඤ්ඤිති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යොනිසො මනසි කඤ්ඤිති"ති ආදි. අපරමපි වුත්තං: -යොනිසො මනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං භික්ඛවෙ භික්ඛුනො පාටිකඛිං, අරියං අභිබ්බිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අභිබ්බිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සති"ති.

ගාථාය උත්තමස්ස පනතීසාති අරහත්තස්ස අධිගමාය. යොනිසො පදහනති උපායෙන පථෙන මනසිකාරෙන චතුරිධි සම්මප්පධානවසෙන පදහනෙනා. ඛිං දුක්ඛස්ස පාපුණොති වට්ඨ දුක්ඛස්ස පරිකම්මං පරියොසානං නිබ්බාණං අධිගමෙජ්ජය්‍ය. තස්මා යොනිසොමනසිකාරො බහුකාරෙති යොජෙතබ්බං.

අජ්ඣතතිකඛගසුත්තවණ්ණනා.

බාහිරබහුසුතෙත:- බාහිරනති අජ්ඣන්තසනනානතො බති භවං කල්‍යාණමිත්තනාති යස්ස සීලාදිගුණසමපන්නො අසස්ස නාතා තිත්තස්ස විධානා සබ්බාකාරෙන උපකාරකො මිත්තො භොති. සො කල්‍යාණමිත්තො; තස්ස භාවො=කල්‍යාණමිත්තනා. තත්‍රිදං කල්‍යාණ මිත්තලකඛණං :-

“පියො ගරු¹භාවතියො චත්තා ච චචන්තකමො,
ගමතිරඤ්ච කථං තත්තා නො වට්ඨානෙ තියොජයෙ”ති.

කල්‍යාණමිත්තො අකුසලං පජහති කුසලං භාවෙතිති කල්‍යාණ මිත්තො පුග්ගලො කල්‍යාණමිත්තං නිස්සංය කමමස්සානසද්දණං උප්පා දෙති, උප්පන්නා සද්ධං ථාතිකරෙති. සද්ධාජානො උපසඛකමති, උපසඛකමතො ධම්මං සුඤ්ඤාති. තං ධම්මං සුඤ්ඤා තථාගතො සද්ධං පටි ලභති, තෙන සද්ධාපටිලාභෙන සරුවාසං පහාය පබ්බජ්ජං අනුචිට්ඨති, චතුපාරිසුද්ධිසීලං සමපාදෙති,² යථාබලං බුද්ධි³ධම්මෙ සමාදාය චත්තති, දසකථාවජුලාභී භොති, ආරඬ්චිරියො විහරති, උපට්ඨිතසති සමප ජානො, පුබ්බරත්තාපරරත්තං බොධිපක්ඛියානං ධම්මාන් භාවනානු යොගමනුසුතෙතා නවිරස්සෙව විපස්සනං⁴ උසුසුකකාපෙතො අරිය මග්ගාධිගමෙන සබ්බං⁵ අකුසලං සමුච්ඡිද්දති, සබ්බඤ්ච කුසලං නාවනා පාරිසුරිං ගමේ තතා වට්ඨෙති.

ගාථාය **සප්පතියෙසා**ති පතියස්සවසඛිතාතෙන පතියෙසන සහ= **සප්පතියෙසා**. කල්‍යාණමිත්තස්ස ඔවාදං සිරසා සමපටිච්ඡකො සුව වොති අත්ථො. අථවා භිතසුබ්බෙ පතීට්ඨාපුතෙන පටිපත්තිං ඊසෙ තීති⁶=**පතියෙසා**; ඔවාදදායකො. තෙන පතියෙසන සහ චත්තතීති=**සප්පතියෙසා**. **සභාරවො**ති ජබ්බිධෙනපි භාරවෙන සුතෙතා. **කිරං මිත්තානං චචන්තති**, කල්‍යාණමිත්තානං ඔවාදං කරෙතො, යමො වාදං පටිපජ්ජනො. **සමපජානො**ති සත්තට්ඨාතියෙන සමපජ්ඤෙඤ්ඤාන සමන්තාගතො. **පතියස්ස ඤාති** කමට්ඨානං කාදුං සමන්තාය සතියා පතියස්සො, සන්තොකාරි. අනුසුබ්බෙතාති සීලාදිවිසුද්ධිපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා ව. **සබ්බසංසොජනකකසනති** කාමරුගාදීනං සබ්බෙසං සඤ්ඤාසුජනානං බෙදනතො සබ්බසඤ්ඤාසුජනකකසඛිතස්ස අරිය මග්ගස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තං, තස්ස ආරම්භභූතං නිබ්බාණ මෙව වා.

බාහිරබහුසුතනවණ්ණනා.

පිණිසාලොපසුතෙත:- අජුප්පත්තිවසෙතිදං දෙසිතං. එකස්මිං හි සමයෙ භගවති කපිලවජුස්මිං නිග්‍රොධාරුමෙ විහරන්තෙ භික්ඛු ආගන්තුකභික්ඛුනං සෙනාසනාති පඤ්ඤාපෙන්නා⁷ පත්තව්චරුති පටි සාමෙන්නා සාමණේරු ව භාජතියස්සානෙ සමපත්තානං ලාභං ගණ්ණනො

1. පියො ව ගරු-බහුසු. 3. බුද්ධක-ලී: III, V, 2. 5. පඤ්ඤාපෙතො-බහුසු.
2. සමපාදෙතො-ලී: I, II, IV. 4. පටිපටිසෙසීති-ලී: III, V, & පතිරීසෙසීති-කප්ථවි.

උච්චාසද්දමහාසද්ද¹ අගෙසුං. නං සුත්වා හගවා භික්ඛු පණාමෙසි. තෙ කීර සබ්බෙ නවා අබ්බුතාගතා ඉමං ධම්මවිනයං; තං ඤාතො මහාබ්‍රහ්මා² ආගන්තො “අභිනන්දතු හන්තො හගවා. භික්ඛුසඛ්ඛං” නති තෙසං පණාමිතභික්ඛුනං අනුගණ්හනං යාවිතො පසකාමි. අප් හගවා ‘භික්ඛුසඛ්ඛං ආගච්ඡතු’ති ආනන්දකේරයං ආකාරං දස්සෙයි. තෙ භික්ඛු ථෙරෙත පසෙකාසිතා හගවන්තං උපසඛ්ඛමිතො සාරජ්ජමාන රූපා එකමන්තං නිසීදිංසු. හගවා “ඉමෙ ආමිසගෙතු පණාමිතා; පිණ්ඩයාලොපධම්මදෙසනා තෙසං සපයායා”ති වින්තොති අනනමිදං ගික්ඛවෙති ඉමං ධම්මදෙසනං දෙසෙයි.

තත් අනනමිදං ගික්ඛවෙ ජීවිනානනති³ ඉදං ජීවිතං ජීවිතානං⁴ අන්තං ලාමකං සබ්බකිතිනං. යදිදං පිණ්ඩාලාන්ති යං ඉදං පිණ්ඩපරියෙසනෙන ජීවිකං කපෙපන්නස්ස ජීවිතං. අභිසාපොති අකෙකාසො; භූපිතා හි පච්චත්තිකා “පිලොතිකබණ්ඩං නිවාසෙතො කපාලහන්තො පිණ්ඩං පරියෙසමානො වරෙය්‍යාසී”ති අකෙකාසනති. “කිං තුස්සං අකාතබ්බං අත්ති? යො ත්වං එවං බලවිරිසුපපන්නොපි තිරේත්තපපං පහාය කපණො පිණ්ඩොලො විවරසි පත්තපාණි”ති එවමපි.වා අකෙකාසනති. න ඤාති ඵලානති තං එතං අභිසාපමපි සමානං පිණ්ඩාලාං. උපෙනති අත්ථවසිකාති මම සාසනෙ ජාතිකුල පුත්තා ව ආචාරකුලපුත්තා ව අත්ථවසිකා හුත්වා කාරණවසං පටිච්ච උපගච්ඡති.

රුජාතිනිනාති ආදිසු යෙ රඤ්ඤා සන්නතං බාදිතො රඤ්ඤා බක්ඛිනාගාරෙ බක්ඛාපිතා පලාසිතො පබ්බජනති; තෙ රඤ්ඤා බක්ඛිනං⁴ අභිනිත්තතා රුජාතිනිතා නාම. යෙ පන වොරෙති අට්ඨියං ගහෙතො එකච්චෙසු මාරියමානෙසු එකච්ච “මයං සාමී! භූමෙහි විස්සට්ඨා ගෙහං අනර්කාවසිතො පබ්බජියාම. තත් තත් යං යං බුද්ධසුජාදිකං පුඤ්ඤං කරියාම; තතො භූමිකාං පත්තිං දසාමා”ති තෙහි විස්සට්ඨා පබ්බජනති; තෙ වොරුතිනිතා නාම; වොරෙති මාරෙතබ්බතං අභිනිත්තතා. යෙ පන ඉණං ගහෙතො පටිද්දාං අසකෙකාන්තා පලාසිතො පබ්බජනති; තෙ ඉණට්ඨා නාම; ඉණන් අට්ඨිත්තතා පිළිගත්තා. යෙ පන ජීවිතං අසකෙකාන්තා පබ්බජනති, තෙ ආජීවිකා පකා නාම; ආජීවිකාය උපද්දසිත්තතා.

ඔතිණ්ණාමහාති ඔතිණ්ණා අලහ. ජාතිආදිසු බක්ඛිනං පඨමාති නිබ්බතති ජාති නාම, පරිපාකො ජරා, හෙදො මරණං, ඤාතිරුග භොගසිලදිට්ඨිබ්‍යසනෙහි පුට්ඨස්ස අන්තො නිශ්ඛායනං සොකො, තෙහි පුට්ඨස්ස ච්චිපලාපො පරිදෙවො, අතිට්ඨපොට්ඨබ්බපට්ඨිත්ත කායස්ස කායපිලා දුක්ඛං, ආසාතවජ්ඣුසු උපහතවිත්තස්ස වෙතොපිලා දොමනස්ස, ඤාතිබ්‍යසනාදිති පුට්ඨස්ස පරිදෙවනමපි අභිවාසෙතුං

1. උච්චාසද්ද-කන්ඩ. 2. මහාභික්ඛුසඛ්ඛං-ලි: I, II, IV. 3. ජීවිකානං-කන්ඩ. 4. බක්ඛිනෙත-ලි: III, V.

අසමත්ස්ස විතතසනනාපසමුට්ඨිනො භූසො ආයාසො උපායාසො දුක්ඛානිණ්ණානි ජාතිආදිදුක්ඛෙති අනෙතො අනුපවිට්ඨා. දුක්ඛපරෙ නාති තෙහෙව දුක්ඛෙති අභිභූතා. අපෙපච්ඡ සඤ්ඤාසෙථාති අපි නාම පඤ්ඤායෙය්‍ය. සො ච භොති අභිජ්ඣාලුති ඉදං යො කුලපුත්තො 'දුක්ඛස්ස අත්තං කරිස්සාමි'ති පුබ්බෙ විතතං උපාදෙත්වා පබ්බජිතො අපරිභාගෙ තං පබ්බජ්‍යං නථාරූපං කාතුං න සකෙකාති; තං දස්සෙතුං වුත්තං. තත් අභිජ්ඣාලුති පරිභණ්ඩානං අභිජ්ඣාසිතා. තිබ්බසාත්ථොති බහලරුගො. බ්‍යාපනනවිනෙතාති බ්‍යාපාදෙන පුති භුතතතා විපනනවිනෙතා. පදුට්ඨමනසබ්බසෙපාති තිබ්බසිඛෙතා විය වණ්ණිගොණො පරෙසං උපසාහනවසෙන දුට්ඨවිනෙතා. මුට්ඨස්ස නීති භතතතිකඛිතතකාසො විය මංසතිකඛිතතපුනවො විය ව නට්ඨස්සති; ඉධ කතං එත් න සරති. අසමපජානොති නිපපඤ්ඤ ඛන්ධාදිපරිවෙජ්දරුතිනො. අසමාතිනොති වණ්ණිසොතෙ බ්‍යාපනාචා විය අසණ්ඨිතො. විබ්බහනවිනෙතාති පජාරූප්‍රභමිගො විය භත්ත මනො. පාකතිඤ්ඤොති යථා ගිහි සංවර්ණාවෙන පරිගහනපරිජනෙ ඔලොකෙනති අසංවුතින්ද්‍රියා; එවං අසංවුතින්ද්‍රියො භොති. ඡවාලා නනති ඡවානං දබ්බිට්ඨානෙ අලාතං. උභතො පදිත්තං මජ්ඣෙක ශුචගනනති පමාණෙන අට්ඨඛතුලමහතං උභතො විජු කොට්ඨ ආදිත්තං, මජ්ඣෙක ශුචමකතිතං. නෙව භාමෙති සවෙ හි තං සුගතඛල ගොපානසිපකවපාසකාදිතං අත්ථාය උපනෙතුං සකකා අස්ස, ගාමෙ කට්ඨකිවචං එරෙස්ස සාධෙය්‍ය; න පන එවං එරති සාධෙති. න අරඤ්ඤාති අරඤ්ඤ වතිථමහවලලිථමහාදිතං අත්ථාය උපනෙතුං සකකා; අරඤ්ඤ කට්ඨකිවචං එරෙය්‍ය; න පන එවං එරති. ගිහිභොගා පටිගිණොති අගාරං අජ්ඣාචසනෙනති ගිහිති පරිභුඤ්ජ තබ්බා කාමගුණභොගා සමණභාවෙ සීහනතා අපරිභොගාරහභාවෙන පරිගිණො. සාමඤ්ඤත්ඤව න පටිපුරෙතිති අරහතනඵලසම්බාතං සාමඤ්ඤත්ඤව සීලසංවර්දිපාරිජුරියාභාවෙන න පටිපුරෙති න සාධෙති.

ගාථාය සාමඤ්ඤත්ඤව න පුරුසෙති යොජනා. උභතො¹ පටිබංසමානොති උභතො කොට්ඨාසතො පරිබාගිරු. පකිරෙතිති සංවර්ණාවෙන තත් තත්ථෙවාරම්මණෙ විනිකකම්මසෙන සීලාදිති පකිරෙනො විවරති. නස්සනීති සීලසමාධිපඤ්ඤකානසමාපනති මහනඵලාදිගුණවිසෙසෙති නස්සති. සෙසො අසොගුලො භූතතාති එත් අගතිතා නතොතා සනතතො, පුලිඛනඵරණෙන අගසිබා සදිසො දුස්සිල² පුග්ගලෙන භූතො සෙය්‍යො භොති. කසො? තං හි ඵකසම්මෙයවතභාවෙ මරණාය වා මරණමත්තාය වා සංවතෙතය්‍ය; න පරලොකෙ. රට්ඨවාසිතං පිණ්ඩං භූඤ්ජස්ස අසඤ්ඤනො සංයම රුතිනො දුස්සිලො පුග්ගලො. යං රට්ඨපිණ්ඩස්ස භූඤ්ජනං; තනෙතන

1. දුක්ඛො-සබ්බත්ථ. 2. දුස්සිලා-සබ්බත්ථ.

සෙය්‍යං. කාමා? ඉඳෙව ව ගරුඤ්චුකකිභාති පරසමිඤ්චු තිරය තිරවිජානපෙනති විසයෙසු උකකිභාති හොති. එවරුපො ති ලකකිභා සංයුතො “කායොපිස්ස ආදිතො හොති, සඛ්‍යාපිපි ආදිතො” ති එව මාදිනා සමණපෙනො වුතො. එවරුපො ව තථාගහස්ස සමිපෙ ඤිතොපි ආරාධායෙව නාම හොති. වුතං හි:- “සඛ්‍යාපිකණ්ණෙ වෙපි මෙ භික්කුවෙ භික්කු ගහෙත්වා පිට්ඨිනො පිට්ඨිනො අනුබඳොං අස්ස පාදෙ පාදං තිස්සිපතො; සො ව හොති අභිඤ්ඤාලු -පෙ- පාභතිඤ්ඤො; අථ ඛො සො ආරකාව මග්ගං, අගඤ්ච තස්ස. තං කිස්ස හෙතු? ධම්මං හි සො භික්කුවෙ භික්කු ත පස්සති, ධම්මං අපස්සතො මං ත පස්සති; යොජනසතො වෙපි මෙ භික්කුවෙ භික්කු විගරෙය්‍ය; සො ව හොති අනභිඤ්ඤාලු-පෙ-සංවුච්ඡිඤ්ඤො, අථ ඛො සො සහතිනොව මග්ගං, අගඤ්ච තස්ස. තං කිස්ස හෙතු? ධම්මං හි සො භික්කුවෙ භික්කු පස්සති, ධම්මං පස්සතො මං පස්සති” ති.

පිණ්ඩාලොපසුතනවණ්ණනා.

ආරද්ධවිපිසසුතො:- වරනොති ගච්ඡන්තස්ස, වඛිකමන්තස්ස වා. කාමවිතකකාදීසු කිලෙසකාමපටිසංයුතො විතකෙකා කාම විතකෙකා; ආඝාතනිමිත්තබ්‍යාපාදපටිසංයුතො විතකෙකා බ්‍යාපාද විතකෙකා; පරවිගෙශ්ඨනවිහිංසාපටිසංයුතො විතකෙකා විහිංසා විතකෙකා. නත් කාමවිතකෙකා පිශමනාපෙ සතො වා සඛිංරෙ වා විතකෙකන්තස්ස උපපජ්ජති. ව්‍යාපාදවිතකෙකා දසආඝාතවජ්ඣුසු සත්ත සඛිංරෙසු ආඝාතවිත්තනකාලෙ උපපජ්ජති. විහිංසාවිතකෙකා පාණි ලෙඩ්ඤ්ඤාදණ්ඩසත්ථාදීහි සතොසු විගෙශ්ඨනවිත්තනකාලෙ උපපජ්ජති. අඛිවාසෙහිති “උපතො මෙ අයං නාම විතකෙකා; සො ව ඛො ඉතිපි පාපකො, ඉතිපි අකුසලො, ඉතිපි සාවජේ; සො ව ඛො අත්තබ්‍යාබාධායපි සංවත්තති, පරබ්‍යාබාධායපි සංවත්තති” ති ආදිනා තයෙන පච්චවෙකකිණ්ණං අභාවතො අඛිවාසෙහි අත්තනො විත්තං ආරොපෙත්වා වාසෙති; අඛිවාසෙතො යෙව ව න පජ්ජති තදඛිනා දිපපභාණෙන න පටිතිස්සජ්ජති; තතො එව න විනොදෙති අත්තනො විත්තසත්තානතො න නුදති, න නිගරති; තථා අවිනොදනතො න බ්‍යන්තිකණ්ණෙති න විගතන්තං කරොති; යථා තෙසං අනොපි අත්තමසො භඛිකමන්තමපි නාවසිස්සති; එවං න කරොති. කථමපන තථා න කරොති? න අනභාවං ගමෙති අනුආභාවං න ගමෙති, න පජ්ජති වෙ; න විනොදෙති වෙ ති ආදිනා වෙ සද්දො යොජෙනබ්බො.

වරනති වරතො. එවමභුතොති ආදීසු එවං කාමවිතකකාදි සමමතිභුතො කිලෙසානං ආතාපනපරිතාපනකරස්ස විරියස්ස අභා වෙන අනානාපි; පාපුත්‍රාසලකිණ්ණස්ස ඔග්ගපස්ස අභාවෙන අනොත්තපි; සත්තං සබ්බකාලං, සමිත්තං තිරන්තරං කුසලෙහි

පරිහාසිතා අකුසලපකෙඛ කුච්ඡිතං සිද්ධන්තො කොසජ්ජසමන්තා ගමේන ව කුසිනො; සමමපයධානවිරියාභාවෙන ගිහවිජිසො විරිය රතිතොති වුවවති කපියති. සයනිරියාපටසමඛිතිනො යද්ද විතක්කා සමභවන්ති; තං දසෙය්‍යං ඡන්ධරස්සාති වුත්තං.

සුක්කපකෙඛ නසෙඛ ගිකචු නාඛවාසෙතිති ආරඬුවිරියස්සාපි විහරන්තො අනාදිමති සංසාරෙ විරක්කාලප්පවත්තිනො නථාරුපප්පව්වය සමායොගෙ සතිසමොසෙත වා කාමවිතක්කාදි උපපජ්ජති යෙව. එවමිඤ්ජනාති ආදීපු එවං කාමවිතක්කාදීනං අනඛවාසනෙන විපුද්ධා සයො සමානො භාය ව ආසයසමපත්තියා තනතිමිත්තාය ව පයොග සමපත්තියා පරිපුද්ධාසිලො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තවාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤ සතිසමපජ්ජෙඤ්ඤ සමන්තාගතො ජාගරියං අනුසුත්තො තදඛාදි වසෙන කිලෙසානං ආනාපනලක්කණෙන විරියෙන සමන්තාගතත්තා ආනාපි සබ්බසො පාපුත්‍රාසෙන ඔත්තපෙපන සමන්තාගතත්තා ඔත්තපපි, සත්තං රත්තින්ද්‍රිවං සමිතං තිරන්තරං සමපටිපස්සනා භාවනානුයොගවසෙන චතුඛිධිසමමපයධානසිද්ධියා ආරඬුවිරියො පටිගතො නිබ්බාණමපති පෙසිතවිත්තොති කපියති.

සදි වා නිට්ඨන්ති නිට්ඨන්තො වා. ගිහිනො උදවා සසන්ති නිසිනො වා සයානො වා. ගෙහනිසිතින්ති ගෙහවාසිති අප රිච්චත්තත්තා ගෙහවාසිනං සභාවත්තා ගෙහධම්මත්තා වා ගෙහපට්ඨිඤ්ඤ භාවතො වා කිලෙසකාමානං වා නිවාසට්ඨානභාවතො ගෙහං වුවවති වන්දුකාමො; තං¹ වන්දුකත්තා කාමවිතක්කාදි ගෙහනිසිතිනං නාම. පාප භං ගෙහනිසිතින්ති ඉමිනා පන කාමවිතකෙකා ව්‍යාපාදවිතකෙකා විහිංසාවිතකෙකා ඤාතිවිතකෙකා ජනපදවිතකෙකා අමරවිතකෙකා අනවඤ්ඤතතිපටිසංසුත්තො විතකෙකා ලාභසක්කාරසිලොකපටිසං සුත්තො විතකෙකා පරානුද්දයවාපටිසංසුත්තො විතකෙකාති ඉමෙ නවට්ඨා ගෙහනිසිතිනා අකුසලවිතක්කාපි සමගතිනා.

තත්ථ කාමවිතක්කාදයො තයො වුත්තාව. සෙසෙසු පන “මය්‍යං ඤාතං සමිද්ධා පත්‍රතධනධඤ්ඤ”ති එවමාදිනා නයෙන ගෙහසිත ව්‍යහන ඤාතිජනානං විතක්කණං=ඤාතිවිතකෙකා. “මය්‍යං ඤාතං ඛයං ගතා වියං ගතා; අහො අතිච්චා වත සබ්බාරා”ති එවං පවත්තො පන ඤාතිවිතකෙකා. න හොති. “ඉමසමිං ජනපදෙ ඉත්තිපුරිසා සොහනා; අලඛිකාරාගරණසමුප්පණ්ණා”ති² එවමාදිනා ගෙහසිතවසෙන ජනපදමනුස්සානං විතක්කණං=ජනපදවිතකෙකා. “ඉමසමිං ජනපදෙ මනුස්සා අතිච්චසං ගතා”ති එවං පවත්තො ජනපදවිතකෙකා න හොති. අමරත්ථාය විතකෙකා; අමරො වා විතකෙකාති=අමරවිතකෙකා. “උකකුට්ඨකපයධානාදීති දුක්ඛ නිජ්ජණ්ණ සමපරයෙ අත්තා සුඛි හොති අමරො”ති එවං දුක්ඛකාරකාරපටිසංසුත්තො විතකෙකා

1. තත්තං--කාමවි. 2. සමිද්ධාති--කාමවි.

අමරණිය විතකෙතා නාම. 'සසසනං වදෙසි'ති ආදීති පුට්ඨස්ස "එවනතිපි" මෙ තො, හථාතිපි මෙ තො, අඤ්ඤාථාතිපි මෙ තො, නොතිපි මෙ තො"ති එවං විකෙඛපගතෙන දිට්ඨගතිකෙන පටිසං සුතො විතකෙතා අමරෙ නාම මචෙජා වීඨ ඵකසමිං පකෙඛ අට්ඨඤා ඉතොවිතො ව විකෙඛපගතත්තා න මරතීති=අමරෙ නාම. අන වඤ්ඤානතිපටිසංසුතොති අත්තතො පරෙති අතිශ්‍රිතතා අපරිභූතතා අනවඤ්ඤානති, සමහාවතිච්ඡාචාරෙ; තාය අනවඤ්ඤානතියා පටිසං සුතො සංසට්ඨා,හං වා ආරඤ්ඤා පවතො විතකෙතා=අනවඤ්ඤානති පටිසංසුතො විතකෙතා; කථනනුබො මං ගහට්ඨා වෙව පබ්බජිතා ව න මරනතො දගෙය්‍යනති සමහාවතිච්ඡාචාරෙ ඤාතො පවත්න විතකකසෙය්‍යතං අභිවචනං. ලාභසක්කාරසිලොභපටිසංසුතොති විවරදිලාභෙන වෙව සක්කාරෙන ව කිත්තිසද්දෙන ව සද්ධිං ආරමභ්ඤ්ඤාවසෙන පටිසංසුතො විතකෙතා. පරනුද්දයනාපටිසංසුතොති පරෙජු අනුද්දයනාපටිරූපකෙන ගෙගයිතපෙමෙන පටිසංසුතො. යං සකාය වුත්තං: "සංසට්ඨා විහරති රුජ්ජති රුජමහා මතෙතති බ්‍රාහ්මණෙති ගහපතීකෙති, සහනඤ්ඤි සහසොකි, සුඛිතෙජු සුඛිතො, දුක්ඛිතෙජු දුක්ඛිතො," උප්පනෙනසු කිච්චකරණියෙසු අත්තතා වා පරෙති වා යොගං" ආපජ්ජති"ති.

කුමමග්ගං පටිපනෙතාති අරියමග්ගස්ස උප්පථභාවතො අභිජ්ඣා දයො කුමමග්ගා නාම; කාම විතකකාදිබහුලො කුමමග්ගපටිපනො නාම. මොහනෙයොසු මුච්ඡිකොති මොහසංවත්තනියෙසු රූපාදිසු මුච්ඡිකො අජ්ඣාපනො. පුට්ඨං සමෙබ්බාධිනති අරියමග්ගඤ්ඤං පුසිතුං පත්තුං, අභගෙබ්බා අසමඤ්ඤා; තාදිසො මිච්ඡාසංඝාතප්පගොචරෙ න කදුචි නං පාපුණාතීති අඤ්ඤා. විතකකං සමෙබ්බාධාති "කාම විතකෙතා භික්ඛවෙ අක්ඛිකරණො අවකුක්ඛකරණො අඤ්ඤාණකරණො පඤ්ඤාතිරෙඛකරණො විසානපක්ඛිකො අතිබ්බාණසංවත්තනිකො"ති එවං කාමවිතකකාදීනං ආදීනවපට්ඨවෙකකණෙන ආනාපානසති භාවනාය මිච්ඡාවිතකකං වූපසමෙඤා. වුත්තං හි: ආනාපානසති භාවෙනබ්බා විතකකුපටෙජ්ජයාති. විතකෙතාපසමෙ රතොති නවනතමපි විතකකානං අවචනනවූපසමභූතෙ අරගතනමග්ග නිබ්බාණෙ වා අජ්ඣාසයෙන රතො අභිරතො. භගෙබ්බා සො නාදිසොති සො යථා වුත්තො සමවා පටිපජ්ජමානො පුබ්බභාගෙ සමථවිපස්සනාබලෙන සබ්බවිතකෙතා ගද්ධිගාදිවසෙන වූපසමෙඤා ධිතො විපස්සනං උසුසුකකාපෙඤා මග්ගපටිපාටියා අරගතනමග්ග සංඝාතං අනුත්තරං සමෙබ්බං පුට්ඨං අභිගනතුං' සමඤ්ඤා.

ආරද්ධවිජිසසුත්තවණ්ණනා.

1. එවමි-කත්ථි.

2. සුඛිසු සුඛිතො-ලී: I, II,

3. අත්තතා වා පයොගං-ලී: I, II, IV & මු, II.

4. අභිගනතුං-කත්ථි.

ජාගරණසුත්තො :- ජාගරෙති විගතතිද්දෙ; ජාගරියමනුසුත්තො, රහතින්ද්වං කමමට්ඨානමනසි භාරෙ සුත්තපසුත්තොති අත්ථො. වසද්දෙන සතාදිභාවෙ සමපිණෙති. සන්තොති සබ්බත් සබ්බද් කමමට්ඨානා විජ්ඣනවසෙන සතිඅවිප්පවාසෙන සන්තො. සමපජානොති සත්තට්ඨාති යස්ස වතුබ්බිධස්සපි සමපජ්ඣස්ස වසෙන සමපජානො. සමාගිනොති උපචාරසමාධිනා අප්පණසමාධිනා ව සමාගිනො එකග්ගවිත්තො. මුදිනොති පටිපත්තියා ආනිසංසදස්සනෙන උත්තරුත්තරි විසෙසාධි ගමෙන විරියාරම්භස්ස ව අමොක්ඛාවදස්සනෙන පමුදිතො පාමොජ්ජ බහුලො. විප්පසන්තොති නතො එව¹ පටිපත්තිභූතාසු සික්ඛාසු පටිපත්තිදෙසකෙ ව සත්ථරි සද්ධාබහුලභාය සුට්ඨි පසන්තො. නත්ථ කාලවිපස්සි කුසලෙසු ධම්මෙසුති තස්මිං කාලෙ තස්මිං කමමට්ඨානානු යොගෙ වා කාලවිපස්සි කාලානුරූපං විපස්සකො අනවජේජසු බොධි පක්ඛියධම්මෙසු.

කිං වුත්තං හොති? විපස්සනං පට්ඨපෙක්ඛා කලාපසම්මසනාදි වසෙන සම්මසන්තො ආවාසාදිකෙ සත්තා'සප්පායෙ වජේජ්ඣා සප්පායෙ සෙවන්තො අනතරං වොසානං අනාපජ්ජ්ඣා පතිතන්තො විතතස්ස සමාගිතාකාරං සලකෙතින්තො සක්කච්චං නිරන්තරං අතිව්වානු පස්සනාදීති පවත්තෙන්තො- යස්මිං කාලෙ විපස්සනාවිතතං ලීනං හොති, තස්මිං කාලෙ විපස්සනාවිතතස්ස පග්ගහණත්ථං ධම්මවිචය විරියපිතිසම්ඛාතෙසු-යස්මිම්පන කාලෙ විතතං උද්ධතං හොති, තස්මිං විපස්සනාවිතතස්ස නිග්ගහණත්ථං පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසම්ඛාතෙසු කුසලෙසු අනවජේජසු බොධිපක්ඛියෙසු ධම්මෙසු² කාලානුරූපං විපස්සනීති එවං තස්මිං තස්මිං කාලෙ විපස්සි කුසලෙසු ධම්මෙසු; තස්මිං වා කමමට්ඨානානුයොගෙ පග්ගහනිග්ගහකාලානුරූපං කුසලෙසු ධම්මෙසු විපස්සති. එත්තාවතා භගවා ආරද්ධවිපස්සකස්ස භික්ඛුනො පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ජාගරියං දස්සෙත්වා යෙති ධම්මෙති ජාගරියානුයොගො සමපජ්ජති; සම්ඛිප්පෙනෙව තෙති උපකාරෙති ධම්මෙති සද්ධිං සම්මසනාකාරං දස්සෙත්වා ඉද්දති තථා පටිපජ්ජනස්ස පටිපත්තියා අවඤ්ඤාභාවං දස්සෙන්තො ජාගරස්ස භික්ඛිවෙති ආදිමාග.

නත්ථ එවං රහතින්ද්වං කමමට්ඨානසම්ඛාතං ජාගරියං අනුසුත්තස්ස භික්ඛුනො සතිසමපජ්ඣස්සසමාධීති නත්ථ කාලවිපස්සනාය ව පරිග්ග භීතං විපස්සනාඤ්ඤං ගභිං ගගෙත්වා පරිපානං ගතත්වා විජිපටි පනතං තික්ඛං සුරං වහන්තං යොගිනො පිතිපාමොජ්ජං පසාද සද්ධිඤ්ච ආවහති. සො භි කමමට්ඨානස්ස උත්තරුත්තරි විසෙසං පස්සන්තො "සමාසම්බුද්ධො වත සො භගවා; යො එවරූපං අපණ්ණක ධම්මානුධම්මපටිපදං³දෙසෙසි. ස්වාක්ඛාතො වත තෙන භගවතා පටිපත්තිධම්මො; යො එවං විසෙසාවහො නිබ්බාණගාමිමග්ගො. සුපටිපන්තො වත'මති; යවාහං එවරූපං නිබ්බාණගාමිමග්ගං කමමට්ඨානං

1. ඉති එවං.- කන්ථ 8. 2. බොධිපක්ඛියධම්මෙසු.- කන්ථ 8. 3. පටිපත්ති.- කන්ථ 8.

අනුසුතො, ඉදං යෙව ජරමරණමානං මුච්ඡිස්සාමි”ති එවං සද්ධස්සදා පාමුජ්ජස්සදා පටිලභිතා විසෙසාභිගමස්ස සන්තිකෙයෙව; අනුසුබ්බන මිත්තං ඵලානං අස්සද්ධතරං අභිගමිති.

වුත්තං හෙතං :-

“යතො යතො සමමසති ඛක්කානං උදයබ්බයං,
ලහති පිතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානතං.

පාමුජ්ජබහුලො හික්ඛු පසන්නො බුද්ධසාසනෙ,
අභිගමේජ්ජ පදං සන්තං සංඛාරූපසමං සුඛ”න්ති.

මිත්තං ඵලානන්ති තතියවතුත්ඵලානං. පාටිඤ්ඤානති ඉච්ඡිතබ්බං, අවස්සමානා. අස්සද්ධති අරහත්තං. තං හි ගෙට්ඨිමමය්‍ය සද්දණ්ඨි සද්දතමරියදං අනතික්කමිත්වා ජානනතො උපරි ජානන කිව්වාභාවතො ව අස්සද්ධති වුවමිති. සති වා උපාදිසෙසෙති කිලෙසු පාදිසෙසෙ පහාතුං අසකකුණෙය්‍ය සද්දණ්ඨස්ස අපරිපාකත්තා¹ සති ව කිලෙසෙ ඛක්කාභිසංඛාරා තිට්ඨන්තියෙව.

ජාගරන්තා සුණාමෙවන්ති එහං මම වචනං එකතොතෙව පමාදතිද්දය පබ්බොධන්තං ජාගරන්තා සතිසම්පජ්ජස්සද්ධමමසමා යොගෙන ජාගරියං අනුසුත්තා සුණාම. සෙ සුත්තා හෙ පබ්බුඤ්ඤාති යෙ යථාචුත්තතිද්දය සුත්තා සුපතං උපගතා; තෙ තුමෙහ ජගරි යානුයොගවසෙන ඉන්ද්‍රියබලබ්බොඤ්ඤාන සංඛ්‍යාබ්බිත්වා විපස්සනං උසස්සකකාපෙත්තා අපමාදපටිපත්තියා නතො පබ්බුඤ්ඤාම. සුත්තා ජාගරිතං සෙසොති ඉදං පබ්බොධස්ස කාරණවචනං. යස්මා සුත්තා යථාචුත්තසුපතතො ජාගරිතං ජාගරණං අත්තාමස්ස කුලපුත්තස්ස සෙසො පාසංසතරං හිත්තසුඛාවහං;² තස්මා පබ්බුඤ්ඤාති ගොජතා. නත්ථි ජාගරන්තොගසන්ති ඉදං තත්ථ ආනිසංසදස්සනං. යො හි සද්ධිත්ති යාදිති ජාගරණධම්මෙහි සමන්තාගමෙන ජාගරෙ හොති; තස්ස අත්තානුවාදහයං පරානුවාදහයං දණ්ඩහයං දුග්ගතිහයං ජාතිආදි තිමිත්තං සබ්බමි වට්ඨහයං තත්ථ.

කාලෙනාති ආවාසසප්පායාදීනං ලභිකාලෙන. සොති තිපාන මත්තං. සමමා බමමං පටිමිමංසමානොති විපස්සනාය ආරම්භණතුතං තෙභුමකධම්මං. සමමා සද්දයෙන-යථා නිබ්බිද්දනවිරජ්ජනාදයො සමා වන්ති- එවං පරිතො විමංසනො; සබ්බාකාරොන විමංසනොති අත්ථො. එකොදිභුතොති එකො සෙට්ඨො හුත්වා උදෙතිති-එකොදි; සමාධි. සො භූතො උපන්නො එහස්සාති-එකොදිභුතො. එත්ථ ව මග්ගසමාධි අධිප්පෙතො. සමාතිත්තොති. එත්ථ පත පාදකඤ්ඤානසමා ධිතා සද්ධං විපස්සනාසමාධි. අථවා කාලෙනාති මග්ගපටිවේධකාලෙන සමමා සමවදෙව බමමං. වතුසව්වධම්මං පරිස්සද්ධතිසමයාදිවසෙන විමංසනො එකාභිසමයෙන අභිසමෙනො. මිහනෙ නමං සොති සො එවමහුතො අරියසාවකො අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාතමං අනව සෙසතො මිහනෙය්‍ය සමුවේදෙය්‍ය.

1. අපරිමාණතා-කත්ථි.

2. පාසංසතෙහි හිත්තසුඛාවහො-බහුසු.

එවං හගවා පටිපත්තියා අමොසභාවං දසෙසනා ඉද්දති තත්ථ දලහං නියොජ්ජෙනා : **නසමා හමෙති ඔසානගාථමාහ. නසමාති** යසමා ජාගරතො සමථපිපසානාභාවනා පාරිසුරිං ගව්ඡති, අනුක්කමෙන අරියමග්ගො පාදුවච්ඡි; තතො වසා සබ්බං වට්ඨගං තත්ථි; තසමා. **හමෙති** එකංසෙන, දලහං වා. **හමෙථාති** හජෙය්‍ය. එවං ජාගරියං හජෙනො ව භික්ඛු ආනාපාදිගුණසුත්තො ජානිත්ථස හෙතුකං **සංසොජනං ඡෙය්‍යා** අරහත්තථලසංඛ්‍යාතං **අනුගතරං සමොධායං** පුසෙ පාපුණෙය්‍ය.

ජාගරණසුත්තවග්ගො.

සලසුත්තො:-වෙදනාති ආරමභරසං වෙදියනති අනුභවන්තීති= **වෙදනා.** තාසු ඉට්ඨාරමභානුභවනලක්ඛණා සුඛා, අනිට්ඨානුභවනලක්ඛණා දුක්ඛා, උභයවිපරිතානුභවනලක්ඛණා අදුක්ඛමසුඛා. සුඛදුක්ඛවෙදනාතං පන උප්පත්ති පාකටා; න අදුක්ඛමසුඛාය. යද්ද භි සුඛං උප්පජ්ජති; තද්ද සකලසරීරං බොහෙත්තං මඤ්ඤානං ඵරමානං සතධොතසප්පිං බාද්දපෙත්තං විය සතපාකතෙලං මකෙවනං විය සචසහසෙසන පරිලාහං නිබ්බාපයමානං විය ව “අහො සුඛං අහො සුඛ”න්ති වාචං නිව්ඡාරයමානමෙව උප්පජ්ජති. යද්ද දුක්ඛං උප්පජ්ජති; තද්ද සකලසරීරං බොහෙත්තං මඤ්ඤානං ඵරමානං තත්තකපාලං පච්චෙසෙත්තං විය විලීනතමබ්ලොහං ආසිඤ්ඤාන්තං විය ව “අහො දුක්ඛං අහො දුක්ඛ”න්ති විලාපෙත්තමෙව¹ උප්පජ්ජති. අදුක්ඛමසුඛා පන දුබ්භිජානා දුද්දීපනා අකිංකාර අවිභූතා; සා සුඛදුක්ඛානං අපගමෙසානාසාහපටිපක්ඛවසෙන මජ්ඣක්කාකාරභූතා මග්ගමජ්ඣෙකි පිට්ඨිපාසාණෙ මිගෙන² ගතමග්ගො විය නයහො ගණනන්තස්ස පාකටාහොති. එවමෙත්ථායං වෙදනා සුඛාදිභාවෙන තිට්ඨා දෙසිතා.

කත්ථි පන සුත්තෙ වෙදනා පරියායෙන වුත්තා. යථාහ: වෙපි මයා ආනඤ්ඤා! වෙදනා වුත්තා පරියායෙන: සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනාති. කත්ථි තිසෙසාපි විසුං විසුං සුඛදුක්ඛඅදුක්ඛමසුඛභාවෙන: සුඛා වෙදනා ඩ්ඨිසුඛා, විපරිණාමදුක්ඛා; දුක්ඛා වෙදනා ඩ්ඨිදුක්ඛා, විපරිණාමසුඛා; අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා ඤ්ඤාසුඛා, අඤ්ඤාණදුක්ඛාති; කත්ථි දුක්ඛභාවෙන: යං තිඤ්ඤි වෙදසිතං සබ්බන්තං දුග්ගසමීනති වදමිති. අයමෙව තාසං පරියායභාවො දට්ඨබ්බො. අදුක්ඛමසුඛා සත්තවුත්තතිහොති; අයමෙතිසා සුඛන්ති කථනෙ පරියායො. සුඛා අදුක්ඛමසුඛාති ඉමාසං වින්තං නිප්පරියායෙන දුක්ඛභාවො තත්ථි. වෙනෙය්‍යානං පන තාසු විරුගුප්පත්තියා සංඛාරදුක්ඛතං විපරිණාමදුක්ඛතං දුක්ඛහෙතුතං අනෙකෙති දුක්ඛධමමෙති අනුබ්භවනඤ්ඤා³ තිස්සාය පරියායෙන දුක්ඛභාවො වුත්තො. වුත්තං භි හගවතා: “සංඛාරනිද්ධනං⁴

1. විපලාපෙත්තමෙව-කත්ථි.

3. අනුබ්බං තඤ්ඤා-පි: III, V, & ඉ.

2. මිගානං-ඉ.

4. සංඛාරනං අනිවචනං-කත්ථි.

ආනන්ද! මගේ සංක්‍රාය සංඝාරවිපරිණාමතං ‘යං කිංකරි වෙදසිනං සංඛින්නං දුක්ඛයමිනති වදමි’ති. සුඛා වෙදනා සිතිසුඛාති ආදිසු සුඛාය වෙදනාය අත්භාවො සුඛං, නත්භාවො දුක්ඛං. දුක්ඛාය අත්භාවො දුක්ඛං, නත්භාවො සුඛං, අදුක්ඛමසුඛාය ජානනභාවො සුඛං, අජානනභාවො දුක්ඛනති අත්ථො. ඉධ පන නිප්පරියායෙන අඤ්ඤාමඤ්ඤාපටිපක්ඛසභාවවත්ථිතලක්ඛණෙන එවං තිස්සො වෙදනා දෙසිතා; සා ච බො විපස්සනාකමමිකානං යොගාවචරානං වෙදනා මුඛෙන අරුපකමමට්ඨානදස්සනත්ථං කතා.

දුට්ඨං හි කමමට්ඨානං: රුපකමමට්ඨානං අරුපකමමට්ඨානනති. තත්ථ භගවා රුපකමමට්ඨානං කපේනො සංඛිප්පනසිකාරවසෙන වා විජාරමනසිකාරවසෙන වා චතුධාතුච්චත්ථානාදි¹වසෙන වා කපේති. අරුපකමමට්ඨානං පන කපේනො එස්සවසෙන වා වෙදනාවසෙන වා විඤ්ඤාණවසෙන වා කපේති. එකච්චස්ස හි ආපාඨගතෙ ආරමමණෙ ආචර්තො විතතවෙනසිකානං පඨමාභිතිපාතො එස්සො තං ආරමමණං චුසනො උප්පජ්ජමානො පාකටො ගොති; එකච්චස්ස තං ආරමමණං අනුභවනති උප්පජ්ජමානා වෙදනා පාකටා ගොති; එකච්චස්ස තං ආරමමණං විජානනං උප්පජ්ජමානං විඤ්ඤාණං පාකටං ගොති. ඉති පුග්ගලානං අජ්ඣාසයෙන යථාපාකටං එස්සාදිමුඛෙන තිධා අනු රුපකමමට්ඨානං කපේසි.

තත්ථ යස්ස එස්සො පාකටො ගොති; සො “න කෙවලං එස්සොව උප්පජ්ජති, තෙන සද්ධිං තමෙව ආරමමණං අනුභවමානා වෙදනාපි උප්පජ්ජති, සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි, චෙතශමානා චෙතනාපි, විජාන මානං විඤ්ඤාණමපි උප්පජ්ජති”ති එස්සපඤ්ඤාමකෙ යෙව පරිගණ්හාති. යස්ස වෙදනා පාකටා ගොති; සො “න කෙවලං වෙදනාව උප්පජ්ජති, තාය සද්ධිං චුසමානො එස්සොපි උප්පජ්ජති, සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි, චෙතශමානා චෙතනාපි, විජානමානං විඤ්ඤාණමපි උප්පජ්ජති”ති එස්ස පඤ්ඤාමකෙ යෙව පරිගණ්හාති. යස්ස විඤ්ඤාණං පාකටං ගොති; සො එවමෙව එස්සපඤ්ඤාමකෙයෙව පරිගණ්හාති. සො “ඉමෙ එස්සපඤ්ඤාමකා ධම්මා කිං තිස්සිතා?”ති උප්පාදරෙනො ‘චජ්ජතිස්සිතා’ති පජානාති. චජ්ජ නාම කරජකායො; යං සංක්‍රාය චුතතො: ඉදංඤා පන මෙ විඤ්ඤාණං එත්ථ සිතං එත්ථ පටිබ්භිනාති. සො අත්ථො භූතාති වෙව උපාදරුපාති ව. එවමෙත්ථ “චජ්ජ රුපං, එස්සපඤ්ඤාමකා නාම”නති නාමරුපමතත මෙව පස්සති. රුපඤ්ඤාත්ථ රුපකඤ්ඤා, නාමං චතතාදෙ අරු පිනො ඛකාති පඤ්ඤාකඤ්ඤාමතතං ගොති. නාමරුපවිතිමමුතතා හි පඤ්ඤාකඤ්ඤා, පඤ්ඤාකඤ්ඤාමිතිමමුතතං වා නාමරුපං නත්ථි. සො “ඉමෙ පඤ්ඤාකඤ්ඤා කිංගෙතුකා?”ති උප්පට්ඨකියො “අවිජ්ජාදිගෙතුකා”ති තතො “පච්චයො වෙව පච්චස්සප්පනනඤ්ඤා ඉදං; අඤ්ඤා සතොතා වා පුග්ගලො වා නත්ථි; සුභසංඝාරපුඤ්ජමතතමෙවා”ති සප්පච්චයනාම

රූපවසෙන නිලකණං ආරුපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං” නි සමමසනොති වරති. සො අජ්ජ අජ්ජාති පටි වෙධං ආකඛිමානො තථාරූපෙ සමයෙ¹ උතුසප්පායං පුග්ගල සප්පායං භොජනසප්පායං ධම්මසවණසප්පායං වා පටිලභිත්වා² එක පලලභෙකන නිසින්නො විපස්සනං මත්තං පාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාති. එවං ඉමෙසං තිණ්ණං ජනානං යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං වෙදිතබ්බං. ඉධ පන භගවා වෙදනාවසෙන බුද්ධිනිකානං අජ්ඣාස යෙන අනුරූපකම්මට්ඨානං කප්පෙන්නො වෙදනාවසෙන කප්පෙයි.

ඉදුති භගවා වෙදනාසු සමමසනාකාරං³ දයෙසනො සුඛා ගිකම්මෙව වෙදනා දුක්ඛතො දට්ඨබ්බාති ආදිමාග. තත්ත් සුඛා වෙදනා විපරිණාමදුක්ඛතාය ව උදයබ්බයපටිපිළිනතාය ව දුක්ඛවත්තතාය ව දුක්ඛාති ඤාණවක්ඛුනා පසයිතබ්බා. සුඛා හි වෙදනා විසමිස්සං විය භොජනං පරිභොගකාලෙ අස්සාදං දදමානා විපරිණාමකාලෙ දුක්ඛුප්පත්ති⁴ ගෙතුයෙව හොති. යා ව උප්පාදවයධම්මා; යස්සා⁵ පචත්ති තං පුග්ගලං උප්පාදෙන ව වයෙන ව පිළෙති; සයමි තෙන පිළියති; අපරිමෙය්‍යානඤ්ච දුක්ඛධම්මානං කාරණං හොති; තස්මා තත්ත් විරුහාය දුක්ඛාති පසයිතබ්බා. යථා පන සලං සරිරං අනු පවිසන්නං පිළිනමි⁶ උඤ්චරියමානමි පිළමෙව ජනෙති; දුනතිහරියති ව. එවං දුක්ඛවෙදනා උප්පජ්ජමානා සීතිප්පත්තාපි හිජ්ජමානාපි විබා ධතියෙව; උප්පජ්ජමානා ව අධිරපුග්ගලෙහි⁷ දුනතිහරියති; තස්මා සලලතො පසයිතබ්බා. අදුක්ඛමසුඛා හුත්වා අභාවතො උදයවය වන්තතො නාවකාලිකතො නිච්චපටිකෙඛිපතො ව අනිච්චාති පසයි තබ්බා. කාමඤ්ඤත්ත් සබ්බාපි වෙදනා අනිච්චතො පසයිතබ්බායෙව, අනිච්චදස්සනතො පන සාතිසයවිරුගතිමිත්තං දුක්ඛදස්සනං හොති; තස්මා සුඛවෙදනාය සුඛාභිතිවෙසිතං පුග්ගලානං තත්ත් නිබ්බෙද ජනනත්ත් සුඛා දුක්ඛතො දට්ඨබ්බාති වුත්තං. එවං වත්තා ව පන සුඛාපි තාව එදිසි; කිදිසි නුබො දුක්ඛා? නි විනෙන්නානං දුක්ඛ දුක්ඛතාය දුක්ඛවෙදනා සලලතො දට්ඨබ්බාති ආග. ඉතරං පන සඛාරදුක්ඛතාය එව දුක්ඛාති දයෙසනො අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අනිච්චතො දට්ඨබ්බාති අවොච; “යදනිච්චං තං දුක්ඛ” නති වචනතො. එත්ත් ව සුඛා වෙදනා දුක්ඛතො දට්ඨබ්බාති එතෙන රුගස්ස සමුග්ගාච නුපායො දයසිතො. දුක්ඛා වෙදනා සලලතොති එතෙන දෙසස්ස, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අනිච්චතොති එතෙන මොගස්ස. සුඛ වෙදනාය හි රුගානුසයො අනුසෙති, දුක්ඛවෙදනාය පටිඝානුසයො, අදුක්ඛමසුඛාය අවිජ්ජානුසයොති.

1. සප්පවයෙ-වු.

4. දුක්ඛප්පත්ති-කත්ථ ච.

2. ලභිත්වා විපස්සනා පටිපාටියා-වු. 5. යස්ස-බහුසු.

3. සමමසනාචාරං-චාරං-බහුසු.

6. පටිච්චමි-ඉති යුග්ගං. විය ඛායති.

7. අවිරපුරිකෙහි-ලි: III, V, &, වු:

සද්ධානි යද, යසමා වා. අජිසොති කිලෙසෙති ආරක්‍ෂා සිතො. සම්මද්දසොති¹ සබ්බසං වෙදනානං වතුණ්ණමපි වා සච්චානං අපි පරිතදස්සි. අවෙජ්චජී නාණ්ණනති වෙදනාමුලකං තණ්හං අය්‍ය මයෙතන ජිඤ්ඤා, අනවසෙසතො සමුවජ්ඤා. විච්චධ්‍යං සංයෝජනනති දසවිධං සංයෝජනං පරිවට්ඨසි; නිමුලලමකාසි. සම්මානි හෙතුනා කාරණෙන. මානාභිසම්මානි මානස්ස දස්සනාභිසමයා, පභාණාභි සමයා වා. අරහතන² මයො හි කිච්චවසෙන මානං පස්සති; අයමස්ස දස්සනාභිසමයො; තෙන දිට්ඨො පන සො තාවදෙව පභියති; දිට්ඨ විසෙන³ ආසිවිසෙන දිට්ඨසත්තානං ජිවිතං විය; අයමස්ස පභාණාභි සමයො වා. අද්දකඛිති අද්දස, පස්සි. සත්තනති සුඛදුක්ඛිතො සත්ත සභාවතාය සත්තතරජාතිකං. සද්ධා නාභි විමුච්චනීති යසමා සුඛා දීති දුක්ඛාදිතො අද්දස; තසමා නාභි වෙදනාය තපපට්ඨධර්මඤ්ඤ රුගපපභාණෙන සමුවෙජ්ඣවසෙන විමුච්චති. අඵවා සද්ධානි කාය වාචාවිතෙතති සංයමතො⁴ යතති වායමතිති=සද්ධා. අභිඤ්ඤා, චෝසිසද්ධානි වෙදනාමුඛෙන වතුසච්චකමමධානං භාවෙතා ඡට්ඨා භිඤ්ඤා⁵ පරියොසිතො කතකිච්චො. සොගාතිගොති කාමයොගාදි වතුබ්බිධමපි යොගං අතිකකතො. ඉධිලොකත්ථං පරිලොකත්ථං අතතතිතං පරතිතඤ්ඤා මුතාතිති=මුනි; කල්‍යාණපුත්තරත්තෙන සද්ධං සත්ත සෙබා, අරහා ව. ඉධ පන අරහාව අධිපෙත්තො.

සලසුත්තවණ්ණනා.

භිදුරසුත්තො:- භිදුරස්සං භික්ඛවෙ භාසොති භිදුරෙ හෙදන සිලො විභංසනසභාවො අයං වාතුමමහාභුතිකො රූපකායො. සො හි අභ්‍යපච්චඛ්‍යානං කෙසාදිතඤ්ඤා සමුහත්තෙත භාසොති වුත්තො; කුච්ඡිතානං වා කෙසාදිතං ආයො උපපතතිදෙසොතිපි=භාසො. විර්ග ඛමමනති විරජ්ජනධමමං පලුජ්ජනසභාවං. සබ්බෙ උපධීති ඛණ්ඩපධි කිලෙසුපධි අභිසංඛාරූපධි පඤ්ඤාකාමගුණ්ණපධිති එතෙ “උපධියති එත්ථ දුක්ඛනති-උපධි. ඉදං වුත්තං හොති: සබ්බෙපි උපාදනකඛකි කිලෙසාභිසංඛාරූපඤ්ඤාකාමගුණධමමා හුත්වා අභාවට්ඨෙන අතිවමා; උදයබ්බයපටිපිලුතට්ඨෙන දුක්ඛා; ඡරය මරණෙන වාති විධා පරි ණාමෙතබ්බසභාවතාය පකතිවිජගනට්ඨෙන විපජිණාමධමමාති එව මෙත්ථ අතිවමානුපස්සනාවසෙන රූපකායමුඛෙන රූපකමමධානං විඤ්ඤාණමුඛෙන අරූපකමමධානඤ්ඤාති රූපාරූපකමමධානවයං දස්සන්තා පුත සබ්බෙපි තෙහුමකධමමෙ උපධීති එකජ්ඣං ගහෙත්වා අතිවට්ඨකඛානුපස්සනාවසෙන තථා බුජ්ඣිතකානං අජ්ඣාසශ්‍යෙන සමම සනාකායෙ⁶ කටිතො.

1. සම්මද්දසොති-කත්ථවි.

2. අරහ-කත්ථවි.

3. වසෙන-බහුසු.

4. සංයතො-කත්ථවි.

5. ඡලභිඤ්ඤා-කත්ථවි.

6. වාගෙ-බහුසු.

තත්‍රායං සබ්බෙපතො සමමසනාකාරො: අයමපන යොගාවචරෙ
 අතතනො රුපකායං ආවජ්ජෙති “අයං මෙ කායො රුපී වාතුමමහා
 භුතීකො මාතාපෙතතිකසමහවො ඔදනකුමමාසුපවයො චතතාරෙ ව
 මහාභුතා චතුර්ණස්සව මහාභුතානං උපාදාය රුපාතියෙව. ඉදං රුපං
 එතතකං රුපං; න ඉතො භීයො”ති රුපරුපමෙව¹ ලක්කණාදීති
 වචන්ථෙපති තදනුසාරෙන විඤ්ඤාණමුඛෙන නාමං වචන්ථෙපති
 “ඉදං රුපං, ඉදං නාම”නති නාමරුපමෙව පසස්සි. “නාමරුපමත්ත
 මිදං; අඤ්ඤා සත්තො වා පුගගලො වා නත්ථි”ති පසස්සිති තතො
 අවිජ්ජාදිහෙතුපච්චයෙ පරිඤ්ඤෙති සපථවයෙ නාමරුපෙ “හිදුරුසං
 කායො, විඤ්ඤාණං විග්ගමම”නති අනිච්චලක්කණං ආරොපෙති
 විපස්සනාපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණාති; අයමෙකො සමමසනා
 කාරෙ.

අපරෙ පන උපධිවසෙන එවං නාමරුපං වචන්ථෙති: සබ්බෙ
 උපධි නාම ඛනිකිලෙසාතිසංඛාරකාමගුණ²වසෙන චතුර්ධා ගොනති.
 තත්ථ ඛනුපධි නාම පඤ්චපාදානකකා; කිලෙසුපධි නාම ලොභාදයො
 දස කිලෙසා; අතිසංඛාරුපධි නාම තෙභුමනා කුසලාකුසල³වෙතනා,
 තෙ ව උභො සංඛාරකකිඤ්ඤාපරියාපනනා; කාමගුණුපධි නාම පඤ්ච
 කාමගුණා, තෙ ව රුපකකිඤ්ඤාපරියාපනනා; ⁴ එවං සබ්බෙපි උපධි
 පඤ්චකකා යෙව. තත්ථ රුපකකිඤ්ඤා රුපං, සෙසා චත්තාරෙ
 අරුපිනො ඛනා නාමං; නාමරුපමත්තමිදනති නාමරුපං වචන්ථ
 ථෙති තතො තස්ස අවිජ්ජාදිහෙතුපච්චයෙ ව පරිඤ්ඤෙති තතො
 සබ්බෙ උපධි අනිච්චා දුක්ඛා විපජ්ජාමධමමාති අනිච්චදුක්ඛලක්ක
 ණාති ආරොපෙති විපස්සනාපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණාති.

එවමෙත්ථ භගවතා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයවසෙන විධා සමමසනා
 කාරෙ දෙසිතො. කාමඤ්ඤත්ථ ලක්කණදායමෙව පාලියං ආගතං,
 “යදනිච්චං, තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං, තදනත්තා”ති වචනතො පන
 අනිච්චලක්කණෙන දුක්ඛලක්කණමපි දුක්ඛලක්කණෙන අනත්තලක්ක
 ණමපි දස්සිතමෙවාති වේදිතබ්බං. උපධිසු භසං දිස්වාති උපධිසු භගතු
 පථානඤ්ඤාවසෙන භගං දිස්වා, තෙසං භාගිතබ්බතං පසස්සිති.
 ඉමිනා බලවිච්චස්සනං දස්සෙති. ඡන්තිමරණමවමගාති⁴ එවං සමම
 සත්තො විපස්සනාඤ්ඤාණං මග්ගෙන සවෙඨා මග්ගපරමපරාය අරහත්තං
 පත්තො ජාතිමරණං අතීතො නාම ගොති. සමපඨා පරමං සනතිනති
 උත්තමං අනුත්තරං සනතිං සබ්බසංඛාරුපසමං නිබ්බාණං අධිගතවා
 එවමුතො චතුර්ණං අරියමග්ගානං වසෙන භාවනාභිසමයතිප්පත්තියා
 භාවිතකායසීලවිත්තපඤ්ඤානා භාවිතතො මරණස්ස ජිවිතස්සව
 අනතීන්ද්‍රෙනො කෙවලං අත්තනො ඛනිපරිනිබ්බාණකාලං ආකඛති
 උදිකති; න තස්ස කාත්ථි පත්තා ගොතිති.

හිදුරසුත්තවග්ගො.

1. රුපාරුපමෙව-කන්ථි. 2. ගග-කන්ථි. 3. කුසල-කන්ථි. 4. මජ්ඣිමා-කන්ථි.

දසබමමසුත්තො:- පබ්බජිතොනාති සරුවාසමපභාය සාසනෙ පබ්බජ්ජං උපගතො. අභිණ්ණනාති අභික්ඛණං, පුත්තපුත්තං. පච්ච වෙක්ඛිතබ්බාති මළොකෙතබ්බා, සලලකෙතිතබ්බා. වෙච්ඡණ්ණිකනාති විචණ්ණභාවං විරූපභාවං. තමපත දුට්ඨං හොති: සරීරවෙච්ඡණ්ණියං පරික්ඛාරවෙච්ඡණ්ණියං. තත්ථ කෙසමසුඛරෙපණෙන සරීරවෙ චණ්ණියං වෙදිතබ්බං; පුබ්බ නානාවිරුහාති සුබ්බමච්ඡාති නිවාසෙච්ඡා නානාගාරසභොජනං සුවණ්ණරජතභාජනෙසු භුඤ්ජන්තාපි සිරිගභ වරසයනාසනෙසු නිපජ්ජන්තාපි නිසිදින්තාපි සප්පිතවනිතාදිති හෙසජ්ජං කන්තාපි පබ්බජිතකාලනො පට්ඨාය ඡින්න¹සබ්බපිතකසාවරසපිතාති නිවාසෙනබ්බාති, අයපතෙන වා මතතිකාපතෙන වා මිසකොදනො භුඤ්ජතබ්බො, රුක්ඛමුලාදිසෙනාසනෙ මඤ්ඤව² නිණ්ණසන්තරණාදිසුපි නිපජ්ජතබ්බං, වමච්ඡන්තාපි නිසිදිතබ්බං, පුත්තිමුත්තාදිති හෙසජ්ජං කාතබ්බං හොති; එවමෙත්ථ පරික්ඛාරවෙච්ඡණ්ණියං වෙදි තබ්බං. එවං පච්චවෙක්ඛිතො හි කොපො ව මානො ව පභීයති.

පරපට්ඨිද්ධා මෙ ජීවිකාති මයං පරෙසු පට්ඨිද්ධා පරයත්තාව වතුපච්චයජිවිකා. එවං පච්චවෙක්ඛිතො හි ආජිවො පරිසුජ්ඣති, පිණ්ඩපාතො අපට්ඨිතො හොති, වතුසු පච්චයෙසු අපච්චවෙක්ඛිතපරි භොගො නාම න හොති. **අඤ්ඤා මෙ ආකපො කරණියො**ති යිති. උරං අභිනිහරිත්වා ගිවං පග්ගහෙත්වා ලලිතෙනාකාරෙන අනියතපදවිනිශාරෙන ගමනාකපො හොති; තතො අඤ්ඤාව ආකපො මයා කරණියො, සන්තිත්ථියෙන සන්තමානසෙන සුගමිත්ත දසසිනා විසමට්ඨානෙ උදක³සකටෙනෙව මත්තමිත⁴ පදවිනිශාරෙන හුත්වා ගන්තබ්බනාති පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. එවං පච්චවෙක්ඛිතො හි ඉරියා පථො සාරූපො හොති; නිසෙසා සික්ඛා පරිපුරෙත්ති.

කච්චි නුචොති සලලකිණෙ නිපාතසමුදයො අත්තාති චිත්තං. **සිලනො න උපචදනීති** අපරිසුද්ධං තෙ සිලනාති සීලපච්චයා න උප වදති. එවං පච්චවෙක්ඛිතො හි අජ්ඣතනං හිරි සමුට්ඨාති, සා තිසු වාරෙසු සංවරං සාධෙති, තිසු වාරෙසු සංවරෙ වතුපාරිසුද්ධිසීලං හොති, වතුපාරිසුද්ධිසීලෙ සිතො විපස්සනං වසෙස්ථා අරහත්තං ගණ්හාති. අනුච්චි වීඤ්ඤා සමුගමවාරිති පණ්ණාසා සමුගමවාරිනො අනුච්චිවාරෙත්වා. **න උපචදනීති** න ගරහනාති. එවං පච්චවෙක්ඛිතො හි බහිද්ධා ඕත්තපපං සමුට්ඨාති, තං තිසු වාරෙසු සංවරං සාධෙතිති අනන්තරනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **නානාභාවො විනාභාවො**ති ජාතියා නානාභාවො, මරණෙන විනාභාවො. එවං පච්චවෙක්ඛිතො හි තිසු වාරෙසු පමත්තාකාරෙ නාම න හොති, මරණසති සුපට්ඨිතා හොති.

කම්මස්සකො මහීති. ආදිසු කම්මං මයං සකං අත්තනො සන්ත කන්ති-**කම්මස්සකො**; කම්මෙන දතබ්බං එලං දයං, කම්මස්ස දයං=කම්මදයං; තං ආදියමීති=**කම්මදයාදෙ**; කම්මං මයං යොති කාරණනති

1. ඡින්නභින්න-පි: III, IV, V, & මු: I.

2. මුඤ්ඤ-කප්ඵි.

3. උදකෙ-කප්ඵි.

4. මත්ත-කප්ඵි.

කම්මසොති; කම්මං මය්‍යං බන්ධු සද්දනකොති=කම්මබන්ධු; කම්මං මය්‍යං පටිසරණං පතිට්ඨාති=කම්මපටිසරණො. නායං දුශාදෙ භවිස්සාමිති තස්ස. කම්මස්ස දුශාදෙ, තෙන දිනනඵලපටිග්ගාගකො භවිස්සාමිති එවං. කම්මස්සකතං පච්චවෙකකතො පාපකරණං නාම න භොති. කථමභුතස්ස මෙ රතතින්ද්වා විනිපනනතිති කිනත්තුවො මෙ වතන පටිපතති. කරෙන්නස්ස උදත්ත අකරෙන්නස්ස, බුද්ධිවචනං සජ්ඣා යන්නස්ස උදත්ත අසජ්ඣායන්නස්ස, යොතිසොමනසිකාරෙන කම්මං කරෙන්නස්ස උදත්ත අකරෙන්නස්සාති කථමභුතස්ස මෙ රතතින්ද්වා විනිවතනති; පටිවතනනතිති අපේ. එවං පච්චවෙකකතො හි අපට මාදෙ පරිපුරති.

සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමිති විවිතොතාකාසෙ සබ්බිරියාපථෙසු එකොව හුත්වා කච්චි නුබො අභිරමාමිති අපේ. එවං පච්ච වෙකකතො හි කායවිවෙකො පරිපුරති. උත්තරිමත්තස්සධම්මාති උත්තරි මත්තස්සානං උත්තරිමත්තස්සානං කායිකසෙව අරියානසෙව කානාදි ධම්මා, දසකුසලකම්මපටිසරිතානමත්තස්සධම්මතො වා උත්තරිතර් විසිට්ඨ තර්ථධම්මා; මෙ මම සත්තානෙ අප්පි නුබො සත්ති නුබොති¹ අපේ. අලමරියඤ්ඤාදස්සනවිසෙසොති මහග්ගනලොකුත්තරපඤ්ඤා පජාන නටේන ඤාණං, චක්ඛුතා දිට්ඨම්ම ධම්මං පච්චකකරණතො දස්ස නටේන දස්සනනති=ඤ්ඤාදස්සනං; අරියං විපුද්ධං උත්තමං ඤාණ දස්සනනති=අලමරියඤ්ඤාදස්සනං; අලං පරියතං කිලෙසවිද්ධංසන සමත්ථං අරියඤ්ඤාදස්සනමෙත්ථ, අස්ස වාති=අලමරියඤ්ඤාදස්සනො; කානාදිභෙදෙ උත්තරිමත්තස්සධම්මො; අලමරියඤ්ඤාදස්සනො ව සො විසෙසො වාති=අලමරියඤ්ඤාදස්සනවිසෙසො. අථවා තමෙව කිලෙස විද්ධංසනසමත්ථං විපුද්ධං ඤාණදස්සනමෙව විසෙසොති=අලමරියඤ්ඤාදස්සනවිසෙසො. අධිගනනාති පටිලද්ධො මෙ අප්පි නුබො. සොහනති සො පටිලද්ධවිසෙසො අහං. පච්ඡිමෙ කාලෙති මරණමසෙව නිපතන කාලෙ. පුට්ඨාති සමුත්ථවාරිති අධිගතගුණවිසෙසං පුච්ඡිතො. න මබ්බ භවිස්සාමිති අබ්බාමුබො පතිගකකකො නිතෙතපො න භෙස්සාමිති එවං පච්චවෙකකතස්ස හි මොසකාලකිරියා නාම න භොති.

දසධම්මසුත්තවර්ණනා.

ආරක්‍ෂක සුත්තෙ:- අනාගතභවයාති අත්තනො අනාගත කාලෙ උපපජ්ජනකභයාති, ජීවිතනතරයාදිභෙතු. ආරක්‍ෂක සුත්තොති අරක්‍ෂක වාසිනා. අපපත්තස්සාති කානවිපක්‍යනාමග්ගඵලපභෙදස්ස විසෙසස්ස අත්තනො සත්තානෙ අනුපපජ්ජනවසෙන අපපත්තස්ස. සො මම 'ස්ස අත්තන්සොති සො මම ජීවිතනතරයො ව බුහව්වරියනතර යො ව පුප්පජ්ජනකාලකිරියං කරෙන්නස්ස සග්ගනතරයො ව භවෙය්‍ය.

1. උත්තරිතර්-කප්ථි. 2. අප්පි නුබොති-කප්ථි.

විජිසං ආරභාමිති දුට්ඨං විරියං කරොමි. බ්‍යාපජේජ්ඣාති න සමමා පරිණමෙය්‍ය; අසමමාපරිණමනපච්චයා හි සුලුචිසුචිකාදයො නානා විධා ආබාධා උපපජ්ඣති. පිනතං වා මෙ කුසෙසසාති බ්‍යාධිපිත්තඤ්ඤි අබ්‍යාධිපිත්තඤ්ඤි පකුපෙපය්‍ය. සසම්භා වානාති සත්ථං විශ සසම්බන්ධ නවෙජ්ඣා වානා. වාලෙහිති කකබලෙහි. මාණවෙහිති වොරෙහි. කකා කමෙහිති වා අකකකමෙහිති වාති කතවොරකමමා වොරා. කමමස්ස¹ නිපජ්ඣත්තත්තා ගලලොතිතං ගහෙත්වා දෙවතාබලිං කරොන්ති; අකත කමමා “එවං නො කමමං නිපජ්ඣස්සති”ති පඨමතරං කරොන්ති.

ආරඤ්ඤිකසුත්තවණ්ණනා.

දසබලපුත්තො:- ඉමස්ස සුත්තස්ස අත්තජ්ඣාසයො තිකෙබ්‍රපො. හගවා හි සද්ධාපබ්බජ්ඣෙ කුලපුත්තෙ අරහත්තසමපාපකෙ සීල සංවරදිගෙතුභුතෙ විරියාරමෙහි තියොජේතුකාමො ඉදං සුත්තං අභාසි. යස්මා ච නාම විසෙසගුණසංයුත්තස්ස සන්ත්තොයෙව ඔවාදෙ කාරණීයො; අනුසාසනී කාරණීයා. සාවකා ච තස්මිං සද්ධං උපපාදෙත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ඣන්ති; අනුපුබ්බන අරහත්තං පාපුණන්ති. තස්මා මහාකාරුණීකො හගවා විරියාරමෙහි තියොජනසමත්ථස්ස අත්තනො යථාභුතං ගුණං දසබලසමන්තාගමොති ආදීති පඤ්ඤාති පදෙති දිපෙති.

තත්ථ දසබලසමන්තාගමොති එත්ථ බලඤ්ඤි නාමෙහං දුට්ඨං : කායබලඤ්ඤි ඤාණබලඤ්ඤි. තෙසු ගථාගතස්ස කායබලං හත්ථිකුලානුසාරෙන වෙදිතබ්බං.

වුත්තඤ්ඤි:-

“කාලාවකඤ්ඤි ගම්බෙගය්‍යං පණ්ඩරං තමබිපිඞ්ගලං,
ගක්ඛමඞ්ගලගෙමඤ්ඤි උපොසථජ්ඣන්තිමෙ දසා”ති.

තත්ථ කාලාවකන්ති පකතීහත්ථිකුලං දට්ඨබ්බං. යං දසන්තං පුරිසානං කායබලං, තං එකස්ස කාලාවකස්ස හත්ථිනො බලං; යං දසන්තං කාලාවකානං බලං, තං එකස්ස ගම්බෙගය්‍යස්ස; යං දසන්තං ගම්බෙගය්‍යානං, තං එකස්ස පණ්ඩරස්ස; යං දසන්තං පණ්ඩරානං, තං එකස්ස තමබස්ස; යං දසන්තං තමබානං, තං එකස්ස පිඞ්ගලස්ස; යං දසන්තං පිඞ්ගලානං, තං එකස්ස ගක්ඛහත්ථිනො; යං දසන්තං ගක්ඛ හත්ථිනං, තං එකස්ස මඞ්ගලස්ස; යං දසන්තං මඞ්ගලානං, තං එකස්ස ගෙමව්වතස්ස; යං දසන්තං ගෙමව්වතානං, තං එකස්ස උපොසථස්ස; යං දසන්තං උපොසථානං, තං එකස්ස ජ්ඣන්තස්ස; යං දසන්තං ජ්ඣන්තානං, තං එකස්ස තථාගතස්ස බලං. නාරුයණසංඛාතබලන්තිපි ඉදමෙව වුච්චති. තදෙතං පකතීහත්ථිගණනාය කොට්ඨසග්ගානං හත්ථිනං, පුරිසගණනාය දසන්තං පුරිසකොට්ඨසග්ගානං බලං ගොතී. ඉදං

නාව නපාගතය්‍ය කායබලං දසබලසමන්තාගතොති එත් සඛගං ගව්ඡති. එතං හි බාහිරකලාමකතිරව්ජානගතානං සීභාදීනමපි ගොති; එතං හි නිස්සාය දුක්ඛපරිඤ්ඤ වා සමුදයපභාණං වා මග්ගභාවතා වා ඵලසව්ඡිකිරියා වා නජී. අඤ්ඤමපන දසසු ආනෙසු අකමපනටෙය්න උපත්ථගතටෙය්න ව දසවිධං ඤ්ඤාණබලං නාම අජී; තං සක්ඛාය වුත්තං: දසබලසමන්තාගතොති. කතමමපන න? නති.

ආනඤ්ච ආනතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො ජානනං එකං, අතීතානාගතපච්චුප්පනානං කමමසමාදුනානං ආනසො ගෙතුසො යථාභූතං විපාකජානනං එකං, සබ්බත්ථගාමිනීපටිපදුජානනං එකං, අනෙකධාතුනානාධාතුජානනං එකං, පරසත්තානං නානාබිමුත්තිකතා ජානනං එකං, තෙසංයෙව ඉන්ද්‍රියපරෙපරියත්තජානනං එකං, ක්‍ෂාන විමොක්ඛසමාධිසමාපනතීනං සංඛිලිලෙසවොදුනවුට්ඨානජානනං එකං, පුබ්බෙතිව්‍යාසජානනං එකං, සත්තානං චුතුපපාතජානනං එකං, ආසවකයජානනං එකනති එවං දසවිධං ඤ්ඤාණබලං ගොති.

තත්‍රිදං වුත්තං:-

“ආනාආනෙ විපාකෙ ව ඤ්ඤාණං පටිපදුය ව,
නානා ව ධාතුලොකමහි සත්තානං අබිමුත්තියං.

ක්‍ෂානාදීනං සංඛිලිලෙසෙ වොදුනෙ ව පරෙපරෙ,
පුබ්බෙතිව්‍යාස¹ ඤ්ඤාණඤ්ච දිබ්බවක්ඛාසවක්ඛය”නති.

තෙසමපන විජාරෙ විභව්‍යට්ඨකථාය වුත්තො. චතුහි චෙව චෙසා රජෙජ්ඣති එත් සාරජ්ජපටිපක්ඛං චෙසාරජ්ජං; චතුසු ආනෙසු විසාරද්ඃ භාවං පච්චචෙක්ඛනනාය්‍ය උප්පත්තසොමනසායමය ඤ්ඤාණසොතං නාමං.

තත්‍රායං පාළි:- “සමාසවුබ්බය්‍ය තෙ පටිජානතො ඉමෙ ධම්මා අනභිසවුබ්බාති තත්‍ර වත මං සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරෙ වා බ්‍රහ්මා වා කොවි වා ලොකසමීං සහධම්මෙන පටිවො දෙසාතිති නිමිත්තමෙන. භික්ඛවෙ න සමනුපය්‍යාමි; එතමපභං භික්ඛවෙ නිමිත්තං අසමනුපය්‍යන්තො බෙමප්පත්තො අභයප්පත්තො චෙසාරජ්ජපත්තො විහරාමි. ඛිණ්ණසවය්‍ය තෙ පටිජානතො ඉමෙ ආසවා අපරික්ඛිණාති තත්‍ර වත මං-පෙ-යෙ බො පන තෙ අනත රුසිකා ධම්මා වුත්තා; තෙ පටිසෙවතො නාලං අනතරුසායාති තත්‍ර වත මං-පෙ-යය්‍ය බො පන තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො; සො න නියසාති තක්කරය්‍ය සමමාදුක්ඛක්ඛයායාති² තත්‍ර වත මං සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා-පෙ-චෙසාරජ්ජපත්තො විහරාමි”ති.

ආසභණ්ණානනති සෙට්ඨට්ඨානං, උත්තමට්ඨානං; ආසභා වා පුබ්බ බ්‍රුධා, තෙසං ආනනති අත්ථො. අපිව ගවසතජෙට්ඨකො උසභො, ගව සහය්‍යජෙට්ඨකො වසභො, වජ්‍යතජෙට්ඨකො වා උසභො, වජ්‍යසය්‍ය

1. චුතුපපාත-සබ්බෙ. 2. චෙසාරජ්ජ-බ්‍රහ්ම. 3. නියසායාති-බ්‍රහ්ම.

ජේට්ඨකො වසභො, සබ්බගවජේට්ඨො සබ්බපරිසංයසභො සෙනො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසනිසතසද්දෙහිපි අසමපකමපතියො නිසභො; සො ඉධ උසභොති අධිපෙපතො. ඉදමපි හි තස්ස පරිසංය වවනං. උසභස්ස ඉදන්තං=ආසභං. ආනානති වතුහි පාදෙහි පදවිං උප්පිලෙඛා අවලට්ඨානං; ඉදමපන ආසභං විශාති=ආසභං. යථෙව හි නිසභසංඛාතො උසභො උසභබලෙන සමන්තාගතො වතුහි පාදෙහි පදවිං උප්පිලෙඛා අවලට්ඨානෙන නිට්ඨති; එවං තථාගතොපි දසහි තථාගතබලෙහි සමන්තාගතො වතුචෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපදවිං උප්පිලෙඛා සදෙවනෙ ලොකෙ කෙනවි පච්චත්තිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකමපතියො අවලට්ඨානෙන නිට්ඨති; එවං තිට්ඨමානො ව තං ආසභං ආනං පටිජානාති උපගල්ඨි, න පච්චක්ඛාති, අත්තති ආරො පෙති. තෙන වුත්තං: **ආසභණ්ඩානං පටිජන්තානිති. පටිසාසුති** බත්තිය චුහමණගහපතිසමණවාතුමහාරජ්ජනාවතීංසමාරමුහමපරිස සංඛාතාසු අට්ඨසු පරිසාසු. **සිහනාදං නදනීති** සෙට්ඨනාදං අතීතනාදං නදති, සීහනාදසද්දිසං වා නාදං නදති; අයමන්ථො සීහනාදසුත්තෙන දීපෙනබ්බො.

යථා වා සිභො “සහනතො ව හනනතො ව සිභො”ති වුච්චති; එවං තථාගතොපි ලොකධම්මානං සහනතො පරුපවාදඤ්ච හනනතො සිභොති වුච්චති. එවං වුත්තස්ස සිහස්ස නාදං=සීහනාදං. තත්ථ යථා සිභො සිහබලෙන සමන්තාගතො සබ්බත්ථ විසාරදො විගතලොමහංසො සීහනාදං නදති; එවං තථාගතසිභොපි තථාගතබලෙන සමන්තා ගතො අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදො විගතලොමහංසො ඉති රුපනති ආදිනා නයෙන නානාවිධදෙසනාවිලාසසමපන්නං සීහනාදං නදති. **මුහමවක්ඛං පච්චෙනනීති** එත්ථ මුහමනති සෙට්ඨං උත්තමං විසිට්ඨං; වක්ඛනීති ධම්මවක්ඛස්සෙහං අධිවචනං. තමපන ධම්මවක්ඛං දුට්ඨං හොති: පටිච්චෙධස්සඤ්ඤා දෙසනාස්සඤ්ඤා, තත්ථ පඤ්ඤපභාවිතං අත්තතො අරියඵලාවහං පටිච්චෙධස්සඤ්ඤං. කරුණාපභාවිතං සාවකානං අරියඵලාවහං දෙසනාස්සඤ්ඤං.

තත්ථ පටිච්චෙධස්සඤ්ඤං උපපජ්ජමානං උපපන්නනති දුට්ඨං: තං හි අතීතික්ඛමණතො යාව අරහත්තමය්‍යා උපපජ්ජමානං; එලක්ඛණේ උපපන්නං නාම. තුසිතභවනතො යාව බොධිපලලභික අරහත්තමය්‍යා උපපජ්ජමානං; එලක්ඛණේ උපපන්නං නාම. දීපභිකරබ්‍යාකරණතො පට්ඨාය යාව අරහත්තමය්‍යා උපපජ්ජමානං; එලක්ඛණේ උපපන්නං නාම. දෙසනාස්සඤ්ඤා පචත්තමානං පචත්තනති දුට්ඨං: තඤ්ඤි යාව අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සොනාපතනිමය්‍යා පචත්තමානං; එලක්ඛණේ පචත්තං නාම. තෙසු පටිච්චෙධස්සඤ්ඤං ලොකුත්තරං, දෙසනාස්සඤ්ඤං ලොකීයං, උභයමපි පනෙතං අඤ්ඤකුති අසාධාරණං බුද්ධානං යෙව මරසස්සඤ්ඤං. ඉදුති යං ඉමිනා ස්සඤ්ඤබලෙන සමන්තාගතො සීහනාදං නදති; තං දස්සෙත්ථා: ඉති රුපනති ආදිමාහ.

තත්ථ ඉති රූපනාති ඉදං රූපං, එතත්තං රූපං, ඉතො උඬං රූපං නත්ථි. රූපපනසභාවඤ්ඤව භුත්ථාදායභෙදඤ්ඤ ආදිං කත්වා ලක්ඛණ රසචච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන අනවසෙසරූපපරිග්ගභො වුත්තො. ඉති රූපස්ස සමුදයොති එවං තස්ස රූපස්ස සමුදයො භොති; ඉමිතා රූපසමුදයො වුත්තො. තස්ස වින්දාරො “අවිජ්ජාසමුදයා-තණ්හා සමුදයා-කමමසමුදයා-ආහාරසමුදයා රූපසමුදයො, තිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛනියස්ස උදයං පස්සති”ති එවං වෙදිතබ්බො. අත්ථබ්ගමෙපි “අවිජ්ජාතිරොධා-තණ්හා-කමම-ආහාරතිරොධා රූප තිරොධො; විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛනියස්ස තිරොධං පස්සති”ති අයං වින්දාරො.

ඉති වෙදනාති ආදිසුපි අයං වෙදනා, එත්තිකා¹ වෙදනා, ඉතො උඬං වෙදනා නත්ති වෙදසිත-සඤ්ජානන-අභිසම්බරණ-විජානනසභා වානඤ්ඤව සුඛාදි-රූපසඤ්ඤාදි-එස්සාදි-චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිභෙදඤ්ඤ ආදිං කත්වා ලක්ඛණරසචච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන අනවසෙසවෙදනා සඤ්ඤාසම්බාරවිඤ්ඤාණපරිග්ගභො වුත්තො. ඉති වෙදනාස සමුදයොති ආදිති එවං පරිග්ගතිතානං වෙදනාසඤ්ඤාසම්බාරවිඤ්ඤාණානං සමුදයො වුත්තො. තෙසං වින්දාරො “අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො”ති රූපෙ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. අයමපන විසෙසො: තිසු බකේසු ආහාරසමුදයාති අවත්ථා එස්සසමුදයාති වත්තබ්බං. විඤ්ඤාණක්ඛනේ නාමරූපසමුදයාති වත්තබ්බං. අත්ථබ්ගමපදමපි තෙසං යෙව වසෙන යොජෙත්තබ්බං; අයමෙත්ථ සබ්බෙපො. වින්දාරො දිට්ඨිවිසුද්ධිකපාය වුත්තො.

ඉමස්මිං සති ඉදං භොතීති අයමපි අපරො සීහනාදො, තස්සන්තො: ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සම්බාරුදිකං එලං භොති. ඉමස්සප්පාදා ඉදං උපපජ්ජතිති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස උපපාදා ඉදං සම්බාරුදිකං එලං උපපජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොතීති ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ අසති ඉදං සම්බාරුදිකං එලං න භොති. ඉමස්ස නිශේධා ඉදං නිරූපකීතිති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස තිරොධා ඉදං සම්බාරුදිකං එලං නිරූපකීති. ඉදාති තං වින්දාරතො දස්සොන්තො සද්දිදං අවිජ්ජාපච්චයා සම්බාධති ආදිමාහ. තත්ථ අවිජ්ජා ව සා පච්චයො වාති=අවිජ්ජාපච්චයො; තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සම්බාරු සමභවන්තීති ඉමිතා නයෙන අන්තො වෙදිතබ්බො.

අවිජ්ජාසන්තොති අවිජ්ජාය තු එව. අසෙසවිශ්වානිශේධාති විරහ සම්බාතෙන මග්ගෙන අසෙසතිරොධා. සම්බාරුතිශේධොති සම්බාරුතං අනුප්පාදතිරොධො භොති. කෙවලස්සාති සකලස්ස, සුඬස්ස වා; සත්ත විරතිතස්සාති අන්තො. දුක්ඛක්ඛනියස්සාති දුක්ඛරසියස්ස. නිශේධොති

අනුප්පාදේ, ඉති හඟවා අනුලොමතො වාදසති පදෙති වට්ඨකථං කපේතා; තමෙව වට්ඨං විනිවට්ටොතා පරිලොමතො වාදසති පදෙති විවට්ඨකථං කපේති. ඉද්දති යසම් ධම්මෙ සමපාදකවිරසුස්සාහං ජනෙති; තමෙව සිකතිතතසංඛතං ධම්මං පඤ්චති පදෙති ථොමෙනො ඵලං සොකොතොති ආදිමාහ.

තත්ථ ඵලං සොකොතොති ඵලං පඤ්චකකිඛිභජනාදිවසෙන සුච්ඡි අකොතො සුකපිතො. ධම්මොති පඤ්චකකිඛිපච්චයාකාරධම්මො. උත්තොතොති අතිකකුජ්ඣො. විවට්ටොති විවරිතා යපිතො. පඤ්ඤාති දිපිතො. ජිනනපිලොතිකොති පිලොතිකා වුවවති ජිනනභිත්තං තත්ථ තත්ථ සිඛිතිගණ්ඨිතකතං ජිනනවත්ථං; තං යස්ස නත්ති සො අධ්ඨහත්ථං වා නවහත්ථං වා අගනසංචකං නිවත්ථො ජිනනපිලොතිකො නාම. අයමපි ධම්මො තාදිසො; න හෙත්ථ කොහඤ්ඤාදිවසෙන ජිනන භිත්තසිඛිතිගණ්ඨිතතභාවො අත්ථි.

අපිච්ච බුද්ධකසංචකො පිලොතිකා වුවවති; සා යස්ස නත්ති, අධ්ඨනවහත්ථො මහාපටොව අත්ථි; සොපි ජිනනපිලොතිකොති අත්ථො. තාදිසො නත්ති අයං ධම්මො. යථා හි වතුහත්ථං සංචකං ගහෙතො පරිග්ගහණංකරුණො පුරිසො ඉහොවිතො ව අඤ්ඤාතො කීලමති; ඵලං බාහිරකසමයෙ පබ්බජිතා අත්තතො පරිත්තකං ධම්මං “ඵලං සති ඵලං භවිස්සති”ති කප්පෙතො පකප්පෙතො වස්සෙතො කීලමති. යථා පන අධ්ඨහත්ථනවහත්ථපටෙන පරිග්ගහං කරුණො යථාරුපි පාරුපතො න කීලමති; නත්ති තත්ථ අඤ්ඤාතො වස්සනකිච්චං; ඵලං ඉමසම්මපි ධම්මෙ කප්පෙතො පකප්පෙතො විහජන කිච්චං. ත්ථි; තෙති තෙති කාරණෙති මයාව අයං ධම්මො සුචිගතො සුචිත්ථාරිතොති ඉදමපි සකිය ජිනනපිලොතිකොති ආහ. අපිච්ච කවචරු පිලොතිකාති වුවවති. ඉමසම්ඤ්ඤා සාසනෙ සමණකවචරො¹ නාම පතිට්ඨාතුං න ලභති.

තෙනෙවාහ :-

“කාරණධම්මං නිද්ධම්මං කසම්මුං අවකස්සථ,
තතො පලාපෙ වාගෙථ අස්සමණෙ සමණමාතිනො.

නිද්ධම්මිනාන පාපිච්ඡේ පාපආචාරගොචරෙ,
සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කප්පය්චෙතො පතිස්සතා,
තතො සමග්ගා නිපතා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථා”ති.

ඉති සමණකවචරස්ස ජිනනතනාපි අයං ධම්මො ජිනනපිලොතිකො නාම හොති.

ඉදුති විරියාරමෙහ නියොජෙනො අලමෙමාති ආදිමාහ. තත් අලමෙමාති පුත්තමෙව. කුලපුත්තනාති වෙ කුලපුත්තනා: ආචාර කුලපුත්තනා ජාතිකුලපුත්තනා ව. යො යනො කුතොචි කුලා පබ්බජිතො සිලාදයො පඤ්චකකිකෙ පුරෙති; අයං ආචාරකුලපුත්තනා නාම. යො පන යසකුලපුත්තනාදයො විය ජාතිසම්පන්නකුලා පබ්බජිතො; අයං ජාතිකුලපුත්තනා නාම. තෙසු ඉධ ආචාරකුලපුත්තනා අධිපෙත්තො. සචෙ පන ජාතිකුලපුත්තනා ආචාරවා ගොති; අයං උත්තමොයෙව. **විජිසං ආරභිකුන්ති** චතුරභගසමන්තාගතං විරියං කාතුං. **කාමං නචො** වාති ආදිනා චතුරභගසමන්තාගතස්ස විරියස්ස කරණවිධිං දස්සෙති. එත්ති ච **නචො** එකං අභිගං, **නිහාරු** එකං අභිගං, **අට්ඨි** එකං, **මංසලොභිනං** එකන්ති. ඉදංඤ්ච පන චතුරභගසමන්තාගතං විරියං අධිට්ඨිතතොන නවසු ණානෙසු සමොධානෙනබ්බං: පුරෙ හතෙන පච්ජාහතෙන පුරිමයාමෙ මජ්ඣිමයාමෙ පච්ඡිමයාමෙ ගමනෙ ණානෙ නිසජ්ජාය සයනෙති. පුනපි විරියාරමෙහ නියොජනත්මෙව ඤාසිතභාවස්ස ආදීනවං ආරභිවිරියානිසංසං දස්සෙන්නො දුක්ඛං ගික්ඛමෙව කුසින්නොති ආදිමාහ.

තස්සන්තො: යො ඉමස්මිං සාසනෙ ඤාසිතො පුග්ගලො; සො ඉධ ඵෙව සම්පරයෙ ව දුක්ඛං විහරති. බාහිරකාසමයෙ පන යො කුසිතො; සො පුබ්බං විහරති. කස්සපසම්මාසමුද්ධාසාසනෙ හි භික්ඛු භික්ඛුණීයො සික්ඛමානාසාමණේරසාමණේරියො ච කුසිතා ලොකස්ස සද්ධාදේයෙහ චත්තාරෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තා කායච්චිචාරෙති අසඤ්ඤානා භික්ඛාජිවා විත්තකෙලිං කිලුන්තා වහො එකං බුද්ධානුරං තීරයෙ පච්චිත්තා පෙතලොකෙ තිබ්බවත්තනා භික්ඛුභික්ඛුණීසික්ඛ මානාසාමණේරසාමණේරිසදිසෙති අත්තභාවෙහි තිබ්බත්තිංසු.

මොකිණේණාති මසසිභුතො. **සදස්සන්ති** සොහනං වා අත්ථං, සකං වා අත්ථං; උභයෙනාපි අරහත්තමෙව අධිපෙත්තං. **පටිභා පෙතීති** න පාපුණ්හි. ඤාසිතපුග්ගලස්ස හි ඡ වාරුති අගුත්තාති ගොන්ති; තිණී කමමාති අපරිසුද්ධාති; ආජිවට්ඨමකං සීලං අපරියො දුතං; භික්ඛාජිවො කුලපුත්තො ගොති. සො බ්‍රහ්මචාරිනං අක්ඛිලති පතිතරජං විය උපසාතකඤ්ඤා හුත්වා දුක්ඛං විහරති, සත්ථු අජ්ඣාසයං ගහෙතුං න සකෙකාති; දුලලහඤ්ඤා බණං විරුධෙති; චුත්තං හි ගගවතා:—

“අගුත්තං චක්ඛුසොත්තස්මිං ඉන්ද්‍රියෙසු අසංවුත්තං,
තං මක්ඛිනානුපතිස්සන්ති සම්භවපා රුගතිස්සිතා.

කවු විය කතො භික්ඛු ආමගඤ්ඤා අවසුත්තො,
ආරකා යොති තිබ්බාණා විසාතස්සෙව භාගවා”ති.

ආරඬුවිජිසොති උපපන්නානුපපන්නානං කිලෙසානං විනොදන වසෙන පග්ගතිතවිරියො. තස්ස ලක්ඛණං ආරඬුවිරියසුතෙන චුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පටිවිනෙතාති විසුතෙනා. ආරඬුවිරියස්ස හි ඡ වාරති සුගුත්තාති ගොනති; තිණි කාමාති පරිසුඬාති; ආජ්චට්ඨමකං සිලං පරියොද්දනං; සමුග්ගවාරිතං අක්ඛිලති පුසිතං අඤ්ඤානං විය බාහුගතවන්දනං විය ව මනාපො හුත්වා සුඛං විහරති.

චුත්තං හි :-

“යෙ ව සිලෙන සමපන්නා පඤ්ඤසුපසමෙ රතා,
උපසන්නා සුඛං සෙනති නාසසිත්වාන මක්ඛිකා”ති.

යාති ව “පඤ්චමාති භික්ඛවෙ සමණසුඛාති; ඉධ භික්ඛු විවරෙන සනතුට්ඨො, පිණ්ඩපානෙන, සෙනාසනෙන, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජ පරික්ඛාරෙන, අභිරතො ව බ්‍රහ්මවරියං වරති”ති පඤ්චවිධාති; ධන ධඤ්ඤාපරිග්‍රහභාභාවො, අනවජ්ජපිණ්ඩපානපරියෙසනභාවො, තිබ්බුත පිණ්ඩභුඤ්ඤානභාවො, රට්ඨං පිළෙත්වා ධනසාරං වා කභාපණාදීති වා ගණනෙනෙසු රුජකුලෙසු රට්ඨකිලෙසාභාවො, උපකාරණෙසු තිව්ජන්ද රුගභාවො, වොරවිලොපෙ තිබ්භයභාවො, රුජරුජමභාමනෙතති අසංසට්ඨභාවො, වතුසු දිසාසු අපාරිගතභාවො”ති ව අට්ඨවිධාති චුත්තාති සමණසුඛාති; තෙති සමන්තාගතො හුත්වා සුඛං විහරතිති දට්ඨබ්බං.

සො ව සඤ්ඤා අර්ඛාසයං ගහෙතුං සකෙකාති. සත්ථා හි “විරං ජ්ච මහාවීර! කප්පං තිට්ඨ මහාමුනි”ති එවං ගොතමියා වන්දිතො “න බො ගොතමී! තථාගතා එවං වන්දිතබ්බො”ති පරික්ඛිපිත්වා නාය යාවිතො වන්දිතබ්බොකාරං ආවික්ඛන්තො එවමාහ:-

“ආරඬුවිරියෙ පතිතතෙන තිව්චං දළහපරක්කමෙ,
සමග්ගෙ සාසනෙ පස්ස එසා බුඬාන වන්දනා”ති.

එවං ආරඬුවිරියො සඤ්ඤා අර්ඛාසයං ගහෙතුං සකෙකාති; දුල්ලභං ඛණං න විරුධෙති. තස්ස හි බුද්ධිපාදො ධම්මදෙසනා සංඛ්‍යාසුප්පට්ඨතති ව සඵලා ගොති, සඋද්ධා. රට්ඨපිණ්ඩාපි තෙන භුත්තො මහපඵලො ගොති. ඉදුතිපි වෙනෙය්‍යර්ඛාසයකුසලො දෙසනා විලාසප්පතො භගවා විරියාරම්භානුයෝජනෙ තං තං උපායං දස්සෙන්නො න භික්ඛවෙ භිනෙන අග්ගස්සාති ආදිමාහ.

තත්ථ භිනේනාති භිනාය පටිපත්තියා භිනාය සද්ධාය භිනෙන විරියෙන භිනාය සතියා භිනෙන සමාධිනා භිනාය පඤ්ඤාය අග්ග භුත්තං අරහත්තස්ස පත්ති නාම න ගොති. භිතසද්ධාදිකො හි පුග්ගලො ලාභයසුඛවපසංසාකුලගණ්ඨපට්ඨාකභාවාදිසු සාපෙකෙබා හුත්වා සමථවිපස්සනා භාවනාය අප්පිභාවං අසල්ලකෙබත්වා පාතිමොක්ඛ

සංවරසීලමි පරිසුද්ධං කාතුං න සකෙකාති. ගිහිසාමණේරදහරතිකුලීති සංසට්ඨො තීරව්ණනකථාය දිවසං අතිකකතතමි න සලලකෙබ්බි. යාව සුරියුග්ගමනා සකලරතනිං මඛකුණ්භතනං¹ හුන්වා තිද්දයති. කුතො වසා අරහත්තපත්ති. ?

“සබ්බරතනිං සුපිත්තාන දිවා සඛගණිකෝ රතො,
තදස්ස තාම දුට්ඨෙමධො දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති”ති.

අග්ගෙහන ධොති අග්ගෙහි සද්ධාදීහි අග්ගස්ස අරහත්තස්ස පත්ති හොති. බලවසද්ධාදිකො හි පුග්ගලො පටිපත්තිදෙසකො ව සත්ථරී තෙන දෙසිතෙ සීලාදිපටිපත්තිධමෙව ව පටිපත්තිඵලෙ ව නං පටිපත්තිං ආරුධෙත්වා අරහත්තපත්තෙව ව අරියසමෙස සද්ධං උප්පාදෙත්වා දුග්ගකෙඛි ජෙගුවෙජ් අත්තතො කුණ්ඨසද්ධෙස සරිරෙ අභිතා වගෙ ජීවිතෙපි අතපෙකෙබ්බා හුන්වා² සද්ධාධුරං පග්ගණ්ණනෙතා විරියා ධිට්ඨානං දළහං කත්වා සීලසංවරදිපුබ්බභාගපටිපද්දඤ්ඤා සමථභාවනඤ්ඤා විපස්සනාභාවනඤ්ඤා සමපාදෙත්වා අනුපුබ්බෙක අරහත්තං පාපුණාති. මණ්ඩපෙසාමිද්දනති පසන්නට්ඨන මණ්ඩං; පාතබ්බට්ඨන පෙය්‍යං. යං හි පිවිත්වා අත්තරවිජියං පතීතො විසඤ්ඤාදී අත්තතො සාට්ඨාදී තමි අස්සාමිකො හොති; තං පසන්නමි න පාතබ්බං. මණ්ඩමපන කීලෙසමලාභාවෙන ව අත්තතො ව පරෙසඤ්ඤා පසාදවගෙන ව පසන්නමි, තස්ස ව ජාතිව්‍යාධිමරණාභාවසාධනෙන පාතබ්බඤ්ඤාති කීලෙසදර්පතණ්ණාපිපාසාතිභූතානං කුලපුත්තානං පාදුකමිත්තං ජනෙතො මණ්ඩපෙසානති ආහ.

තත්ථ තිවිධො මණෙඛා: දෙසනාමණෙඛා පටිග්ගහණමණෙඛා බ්‍රහ්ම වරියමණෙඛාති. කතමො දෙසනාමණෙඛා? වතුණ්ණං අරියසට්ඨානං ආවිකබ්බා දෙසනා, වතුණ්ණං සතිපට්ඨානානං-පෙ-අරියස්ස අට්ඨංඛිති කස්ස මග්ගස්ස ආවිකබ්බා දෙසනා; අයං දෙසනාමණෙඛා. කතමො පටිග්ගහණමණෙඛා? භික්ඛුණියො උපාස්කඋපාසිකායො දෙවා මනුස්සා, යෙ වා පනඤ්ඤාපි කෙවි විඤ්ඤාතාරො; අයං පටිග්ගහණ මණෙඛා. කතමො බ්‍රහ්මවරියමණෙඛා? “අයමෙව අරියො අට්ඨංඛිතිකො මග්ගො; සෙය්‍යදීදං? සමමාදිට්ඨි-පෙ-සමමාසමාධි” අයං බ්‍රහ්මවරිය මණෙඛා. තත්ත්වායමධිප්පායො: ඉදං මණ්ඩපෙය්‍යං බ්‍රහ්මවරියමණෙඛං පටිග්ගහණමණ්ඩභූතෙනෙව කසට්ඨිරතීතෙන කුලපුත්තතා දෙසනා මණ්ඩානුසාරෙන පටිපජ්ජිත්වා පාතබ්බං අධිගත්තබ්බතති.

අපිච්ච: අධිමොක්ඛමණෙඛා සද්ධිඤ්ඤායං, අසද්ධිඤ්ඤායං කසට්ඨො; ඉදමපන බ්‍රහ්මවරියං අසද්ධිඤ්ඤායං කසට්ඨං ජබ්බෙත්වා සද්ධිඤ්ඤායං අධි මොක්ඛමණෙඛං පිච්චි, පටිලාභාය සංවත්තතිති මණ්ඩපෙය්‍යනති ආදිතා තයෙනෙත්ථ අත්තො වෙදිතබ්බො. සත්ථා සමමුච්ඡි භූතොති ඉදමෙත්ථ

1. ගතො-බහු 2. අතපෙකෙබ්බා-බහු.

කාරණවචනං. යසංචා සත්ථා සමුඛිභූතො; තසංචා විරියපයොගං කත්වා පිච්චෙතං මණ්ඩං. බාහිරිකං හි හෙසජ්ජමණ්ඩමපි චෙජ්ජස්ස අසමුඛො පිච්චත්තානං 'පමාණං වා උග්ගමනං වා නිග්ගමනං වා න ජානාමා'ති ආසඛකා හොති; චෙජ්ජස්ස සමුඛො පන 'චෙජ්ජො ජානිස්සති'ති නිරාසඛකා පිච්චන්ති. එවමෙව අමහාකං ධම්මස්සාමි සත්ථා සමුඛිභූතොති විරියං කත්වා පිච්චාති මණ්ඩපානෙ සන්නියොජෙනො නාසමානිභ භික්ඛමෙති ආදිමාහ.

තත් අමඤ්ඤාති නිප්පලවිරහිතා. සම්මානි සානිසංසා. සඋද්ධානි සමබ්බිකාරා දුනවසෙන දින්නා වත්තාරෙ පච්චයා. අනන්තභින්නි අනත්තො අත්භූතං අරහත්තං. සම්පාදෙතූනති සබ්බ කිච්චාති කාතුං. පරන්තති පච්චයද්ධානං මහප්පලාදි. තත් යදි කොච්චි වදෙය්‍ය: ඉද්ධති පරිනිබ්බුතො සත්ථා සමුඛිභූතො තත්ථිති; සො "මාහෙවං වද, මා සාමඤ්ඤත්ථිකානං පටිපත්තියා ව පටිච්චෙධස්ස ව අනතරයං කර්ම"ති පටිකම්මිතබ්බො. පටිකම්මිතො ව තංසඤ්ඤත්තියා පරිනිබ්බාණකාලෙ ආනන්දජේරස්ස භගවතා චූත්තවචනං එවං ආහරිතබ්බං: "තුමහාකං පනානන්ද! එවමස්ස: අතීතසන්තුකං පාවචනං; තත්ථි නො සත්ථාති. නබො පනානන්ද! එවං දුට්ඨබ්බං. යො වො ආනන්ද මයා ධම්මො ව විනයො ව දෙසිතො පඤ්ඤත්තො, සො මමච්චයෙන වො සත්ථා"ති. තත්ත්වායමධිප්පායො: ඉද්ධතෙවාහං එකකො තුමෙහ අනුසාසාමි. පරිනිබ්බුතෙ පන චතුරස්සිති ධම්මකම්මසහස්සාති සන්තුකිච්චං සාධෙත්වා තුමෙහ අනුසාසිස්සන්ති. මමොවාදො තානියෙව චතුරස්සිති ධම්මකම්මසහස්සාති. තෙහි විනිමුක්තො මම ඔවාදො තත්ථිති.

දසබලසුත්තවණ්ණනා

සුත්තසංඛ්‍යාදිකාව

නිවසිතා.

සුත්තසංඛ්‍යාපටිපාටිය

සංවණ්ණිතපද්‍යනං අනුකකමණිකා.

පිටියකිකානි.		පිටියකිකානි.	
අකණ්ඨො	64	අභිනානං	49
අකරුණෙනාපි චෙ පාපං	106	අවිනතීකත්‍යා	12
අකිඤ්චනො	54	අච්ඡරුගණසඤ්ඤා	119
අකිත්තසි	182	අච්ඡරියානං රසානං	
අකිත්තිසඤ්ජනනී	52	සංවිහාගෙන	59
අකෙකාසනී	129	අච්ඡාදනං සෙය්‍යවත්තන	
අකබ්බුතො	92	පානං	72
අකබ්‍යානං	53	අච්ඡද්දවුත්ති	60
අකකිත්ථියො	54	අච්ඡෙච්ඡිතණ්‍යං	206
අඛණ්ඩානි	46	අජෙය්‍යො	140
අගරුපියභ්‍යවඤ්ඤාදුග්ගි	69	අජර සුපාභානං සුච්ඡිකං	74
අගාරං අජකිංවසනී	43	අජකිගං	74
අගාරිණී	72	අජකිත්තං පච්චත්තං	166
අග්ගං ආසු	98	අජකිත්තං වා බහිද්ධා වා	190
අග්ගං ධම්මං	98	අජකිත්තඤ්ච බහිද්ධා ව	179
අග්ගං පුඤ්ඤං පච්චිකිත්ති	98	අජකිත්තමෙව උපසමෙති	182
අග්ගතො	98	අජකිත්තිකං	193
අග්ගධම්මසමාහිතො	98	අජෙකිංගාගෙනා	192
අග්ගපාතො	98	අජෙකිංගරුති	167
අග්ගපාසාදු	95	අඤ්ඤාපිකරණීයො	97
අග්ගමකිංකරියනී	95, 96	අඤ්ඤාතරො	103
අග්ගසම්මං	98	අඤ්ඤානු ජරාමරණං	124
අග්ගස්ස දුතා	98	අඤ්ඤානු ධම්මචරියාය	130
අග්ගො ඛො පන පසන්නානං		අඤ්ඤානු මනුසොගි	137
අග්ගො විපාකො	95	අඤ්ඤාථා	70
අග්ගොති ඛො	217	අඤ්ඤාදානු	107
අග්ගො චුද්ධො	98	අඤ්ඤාදානුගරො	54
අග්ගො විපාකො	95, 96	අඤ්ඤා	201
අඝං	167	අඤ්ඤාය	187
අභිගං	193	අඤ්ඤාන	85
අභිගමභිගානුසාරිනො	167	අඤ්ඤාපි මච්චෙ සද්ධිමෙම	
		මුග්ගචරියො නිවේසයො	106

පිටිබිඳුකාව්‍ය.

අඤ්ඤා මේ ආකප්පො	
කරණියො	208
අට්ඨ	68
අට්ඨබ්බසුසමාහිතං	72
අට්ඨබ්බිකො	87
අට්ඨානෙපි හවං ගොතමො	
පරිකප්පං වදන්ති	161
අට්ඨ	215
අට්ඨිකබ්බලො	85
අට්ඨිකභාරුසංයුතො	175
අට්ඨියොගො	147
අට්ඨා	124
අට්ඨො	11
අතප්පා	64
අතිකක්කන්තමානුසංකො	75
අතිපි	139
අතිසාරං න බුජ්ඣන්ති	126
අතිසිත්තන්ති කමමං න කරොති	54
අතිතයොබ්බකො	92
අතිතානාගතපච්චුප්පන්තං	189
අතිතෙන පටිසන්ථරති	54
අතුලං	68
අත්තන්තං	218
අත්තනා	47
අත්තනො විරුගං	89
අත්තමනා	6, 191
අත්තා	208
අත්තා අභවිසං	188
අත්ථවිත්තනා	66
අත්ථරාතසං	116
අත්ථදො	60
අත්ථාහිසමයා	110, 127
අත්ථාය මේ භවිසංති	137
අත්ථි නු බො	209
අත්ථෙ	109
අත්ථෙ කිවෙව සමුප්පන්නො	137
අත්ථෙන	73
අත්ථෙසු රාතෙසු	54
අථ	176

පිටිබිඳුකාව්‍ය.

අථ සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤා	
මතිමඤ්ඤා	186
අථාගු නාහසා නාගා වෙසාලා	
සහනච්ඡිකා	154
අථාගු සහගු දෙවා	155
අථාසනෙසු	187
අථො සරිථප්පි ජරං උපෙති	125
අද්දයාද්ද	124
අද්දි නං යෙව පරිභුඤ්ජති	46
අද්දිනාද්දනා	38
අද්දකම්මසුඛා	203
අද්දකම්මසුඛා වෙදනා	
අනිච්චතො දට්ඨබ්බා	205
අද්දකම්	206
අද්දසා බො ආයසමා	
සාරිපුත්තො	164
අද්දසා බො හගවා	51
අද්දවලෙපනා උපකාරියො	83
අද්ධදණ්ඩකෙහි	77
අධිගණනාති	10
අධිගතො	209
අධිවත්තති	130
අධිවංසෙති	198
අධොගමා වානා	168
අධොභාගං	167
අනග්ගතිතවිත්තො	11
අනඤ්ඤාතං	133
අනතිවරියාය	58
අනතිවාරිති	59
අනත්තා	188
අනත්තා	54
අනනුබොධො	74
අනපච්චා	124
අනපෙකසා ගොනති ඤාතයො	178
අනභිභුතො	107, 187
අනමතභායං	85
අනලසා	69
අනලසො	60
අනවඤ්ඤාතිපටිසංයුතො	
විත්තකො	200

පිට්ඨකයානි.		පිට්ඨකයානි.	
අනවමානනාය	58	අනුප්පභ්‍යන්තසද්දේව	132
අනාගතභයානි	209	අනුප්පවෙව්ඡති	146
අනාගතෙන	54	අනුප්පියභාණි	54
අනාගමනදිට්ඨිකො	12	අනුමොදනති	5
අනාතාපි	198	අනුච්චව විඤ්ඤ සමුග්ගවාරි	208
අනාපිඨිණිකස්ස ආරමෙ	3	අනුසංචාරනෙත	
අනාදරෙ	129	අනුච්චරනෙත	75
අනාවච්චාරනාය	60	අනුසුඛිකා	73
අනිච්චං භනෙත	188	අනුගතෙ	88
අනිච්චසංඤ්ඤං	16, 168	අනෙකචිත්තං	74
අනිච්චා	206	අනෙකාරුපෙති	182
අනිමිත්තං	133	අනෙකවණ්ණං	74
අනිමිත්තඤ්ච භාවෙති	172	අනෙකානි දෙවනාසගස්සානි	192
අනිලපමුඤ්චිතා පවනති සුරතී	69	අනෙරමස්සෙකං	68
අනුකම්පං උපාදාය	168	අනෙරො	182
අනුකම්පනති	146	අනොත්තප්පි	198
අනුකම්පස්ස	71	අත්තකෙනාධිපත්තස්ස	126
අනුගාමිකො	140	අත්තපුරෙ	176
අනුර්ථිනො	128	අත්තමිදං භික්ඛවෙ ජීවිතානං	196
අනුට්ඨානා	91	අත්තරුසකර	115
අනුට්ඨානං	118	අත්තප්පිකග්ගා	50
අනුගතරං පුඤ්ඤකෙඛතතං		අනෙත්ත	115
ලොකස්ස	98	අත්තඤ්ච දඩා	144
අනුගතරං සමෙබ්බං පුසෙ	203	අත්තදෙ බලදෙ	145
අනුජුතනෙතා	136	අත්තානමිථො පානානං	187
අනුධම්මපටිපත්තියා	70	අපචිනො	169
අනුතගමානො	132	අපඤ්ඤත්තං	147
අනුතෙතා	61	අපරපජා වස්ස පටිපුජෙත්ති	59
අනුපඤ්චෙ	88	අපරජිත්තසංඝං	150
අනුපරියනති	50	අපරපර	127
අනුපග්ගච	11	අපචිද්ධං	12
අනුපාදා	82	අපචිද්ධො	177
අනුපාදාය ආසවෙති චිත්තානි		අපායං	101
විමුච්චිංසු	191	අපායමුඛානි	52
අනුපාදියානො ලොකස්මි.		අපායසහායො	54
කිඤ්චි	181	අපායො	101
අනුප්පබ්බසො	152	අපාරුතං මාරං	71
අනුප්පබ්බත	195	අපාලමො	120
අනුප්පභ්‍යන්තසද්දේව	125	අපි දිබ්බසු	141

පිටිමකිනි.		පිටිමකිනි.	
අපි නුතෙ ගහපති කුලෙ		අභිජානාමි බො පනාහං	107
දුතං දිගති 12		අභිජ්ඣාපු	197
අපෙති 70		අභිඤ්ඤාවොසිනො	206
අපං වා භියො වා 62		අභිණ්ණං	208
අපරිකුලං 68		අභිභු	107, 187
අපත්තමානසො 193		අභිවග්ගෙන	84
අපත්තය්ස 209		අභිසමයා	172
අපත්තොගො 93		අභිසාපො	196
අපමනෙතො උගො අනෙ- අභිගණනාති පණ්ණිනො 110		අමනඤ්ඤෙ ව සො	145
අපමාණං 126		අමරචිතකෙකා	199
අපමාණසුභා 63		අමරො	200
අපමාණාභා 63		අයං	179
අපමාදං පසංසනති 110, 127		අයං වෙව ලොකො අරඤ්ඤා ගොති 52	
අපමාදෙ 109, 126		අයං පඨමා	19, 20
අපසෙමකෙ 113		අයං භික්ඛවෙ	83
අපහය්සා 162		අයං වො අමාකං අනුසාසති 169	
අපායුකසංවත්තනිකා එසා 25		අයමි අනෙ- 98, 144	
අප්පියා වා දුයාදු 138		අයසා	80
අපෙකවෙව ගහපතිමහා සාලානං 61		අයොපාකාරපරියනෙතා	80
අපෙකවෙව වාතුමහා රුජිකානං 62		අරජං විරජචිතනං	69
අපෙකෙනත්තමදුක්ඛං 152		අරති	168
අපෙකෙ සත්තමදුක්ඛං 152		අරහතං අනුකරොමි	47
අපෙව පඤ්ඤායෙථ 197		අරහතා	94
අපෙසකෙබ්බා 27		අරහතො සුත්තං	136
අබ්බගෙ 136		අරහනො	125
අබ්බසමං 130		අරියං ව	155
අබ්බාගුතො ලොකො 135		අරියබමෙම	81
අබ්බග්ගමනසො 129		අරියසච්චාති	87
අබ්බාපජ්ඣං යෙව 85		අරියානං උපවාදකා	75
අබ්බාපජ්ඣං සුඛං ලොකං 109		අරියාය	43
අබ්බවරියං 47		අරියෙසු	144
අභබ්බො 200		අරියො	87, 93, 206
අභයා නාම සා දිසා 120		අලභිකාරුහුපපදනෙන	58
අභවෙනස්ස න නඤ්ඤි 55		අලමනෙතා	55, 60
අභිකකනෙතන 73		අලමරියඤ්ඤාණදස්සනවිසෙසො 209	
අභිකකාමුං 157		අලමෙව	87, 215
අභිජානං 123		අලසො	91
		අවඤ්ඤා	218
		අවණණං භණ්ණං නිවාරෙති 55	

පිට්ඨකොති.	පිට්ඨකොති.
අවණ්ණයංසු 70	ආභ්‍යානාගතස්ස චතුර්දිසස්ස 147
අවණ්ණො වස්ස රුහති 106	සබ්බස්ස 147
අවාට්ඨිං 74	ආගනතුකස්ස දුනං දෙති 4
අවිජ්ජාපච්චයා 213	ආගනචාන සකං සරං 159
අවිජ්ජායකෙව 213	ආග පඤ්චස්සිධො වෙව 154
අවිජ්ජාය පුරකකතො 177	ආගුචාරිං 77
අවිසංවාදකා ලොකස්ස 48	ආගු මජ්ඣලාහකා 155
අවිසංවාදනතාය 59	ආවිකම්මස්සාමි භික්ඛවෙ 151
අවිහා 64	ආතාපි 184, 199
අවෙන 74	ආතුමානං 182
අසංයමො 118	ආතුරං 76
අසක්කච්ච 12	ආථබ්බණං 184
අසඬිතා 96	ආදිච්චබ්බුං 181
අසඬිග්ගකපෙපා 65	ආදීනවො 83
අසඤ්ඤානං 70	ආධිපච්චපරිවාරෙ 141
අසඤ්ඤාසත්තා 63	ආධිපතෙය්‍යෙත 10
අසතං ධම්මං 90	ආනන්ද 2
අසනෙත 106	ආනාපානසති 164, 168
අසමාතිනො 197	ආනෙති 93
අසමපජානො 197	ආපදසු භවිස්සති 55
අසහජා 12	ආපාදකා 100
අසාධාරණමඤ්ඤාසං 140	ආපාදිකා 19
අසිචම්මං 83	ආපො 167
අසිතාතිගං 156	ආපොගතං 167
අසිනො 136	ආපො ච දෙවා 155
අසුචිං 70	ආභස්සරු 63
අසුචි සචති 176	ආභස්සරුපගො ගොමි 107
අසුභං 168	ආමනෙතසි 187
අසුභාය විතතං භාවෙති 171	ආමිසානුප්පදනෙන 60
අසුරකායා 132	ආයතග්ගං 109
අසුර දුනවෙසසා 155	ආයු 98
අසෙසවිරුහතිරෙධා 213	ආයුං දෙති 145
අසමිමානො 168	ආයුස්ස භාගී 145
අස්ස 176	ආරකඛසතිනො 162
අස්සාසො 167	ආරකඛාධිකරණං 83
අස්සුමුඛා 114	ආරඤ්ඤිකෙන 209
අභමපජ්ජ 47	ආරභ්විට්ඨියො 216
ආකාසං 167	ආරභ්විට්ඨියො පතිතතෙනා 199
ආකාසානඤ්චායනනුපගා 64	ආරම්මණනානතතතා 64
ආගතමග ඉමං ධම්මසම්මං 150	ආරුමරෙපා 146

පිටස්ඛිකානි.		පිටස්ඛිකානි.	
ආරම්භනි ව	72	ඉත්තනාය	191
ආරෙවෙමි	130	ඉත්තිධුකෙතො	92
ආරෙපෙතනි	79, 80	ඉත්ති	117
ආලසාං	118	ඉත්තිමලං	117
ආලසාංනුයොගො	52	ඉදං නතො මහපථලතරං	15
ආවාහකවිවාහකානං	53	ඉදං වො ඤාතීනං ගොඤ්ඤ	159
ආරවාට්ඨි	47	ඉදමවොච	5
ආරධෙය්‍ය	83	ඉදමසා මුසාවාදසමිං වදාමි	45
ආසජ්ජ	123	ඉදධිමනොතො	153
ආසභණ්ඩානං	211	ඉදධියා	74
ආසභණ්ඩානං පටිජානානි	212	ඉධ	70, 82, 178
ආසයො	118	ඉධ ජීවිතං	136
ආහවතියො	97	ඉධ නො ආවුසො නො	
ආහුතං	97, 100	විසෙසො	82
ආහුතෙය්‍යා	100	ඉධමජ්ඣනි	73
ආහුතෙය්‍යො	97	ඉධසු	10
ඉඛ්‍ය	70	ඉත්තියානි රතකතනි	150
ඉවෙවකෙති සමෙවච		ඉමං	68
මනසයනනි	71	ඉමං ලොකං	107
ඉවෙවනෙ සොළසසහසා	153	ඉමං ලොකං අනුවිචරනනි	131
ඉච්ඡා	118	ඉමමිති වායං සමයෙ	101
ඉච්ඡාධුපාසිතො	116	ඉමසා ලොකසා දසෙසනාරො	100
ඉච්ඡාබ්‍රාහ්මා	118	ඉමසමිං අසනි ඉදං න ගොති	213
ඉඤ්ජනා	175	ඉමසමිං සනි ඉදං ගොති	213
ඉට්ඨා	83	ඉමසා නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣනි	213
ඉති	71	ඉමසුපපාද ඉදං උපපජ්ජනි	213
ඉති කරිතා	193	ඉමානි බො භික්ඛවෙ	5
ඉති තත්ථ	157	ඉමානි බො-පෙ-රතෙඛය්‍ය	106
ඉති පටිසංවිකල්පනි	45	ඉමිනාපි අභෙගන	47
ඉතිපි සො භගවා	43	ඉසාං බන්ධනි	27
ඉති මෙ සුතං	94	ඉසාන්තො	83
ඉති රූපං	212, 213	ඉසාරියං	141
ඉති රූපසා සමුදයො	213	ඉසාරියමදමතනානං	130
ඉති චුත්තං මහෙසිනා	66, 87	ඉසාරියවොසාගොගන	58
ඉති වෙදනාය සමුදයො	213	ඉසාරියසමිං ආපෙති	92
ඉති ගෙනං	90	ඉසාරියාධිපච්චං	49
ඉතො	103	ඉසාමනකො ගොති	27
ඉතො මනුසානනා	144	උකං	47
ඉතො වා පන	83	උකකාධරො	169
ඉත්තං සුදං	172	උකතනා පුඤ්ඤතෙජෙන	65

	පිට්ඨකයාති.
උච්චාවචෙති	123
උච්චාසයනං	49
උච්චාදනෙන	100
උජ්ජකො	120
උජ්ජගුනෙසු	5, 147
උජ්ජග	172
උට්ඨාගනො	83
උට්ඨානකො	60
උට්ඨානෙන	57
උතතමත්ථස්ස පතතිස්ස	194
උතතරා දිසා	56
උතතරිං ව විසානං	82
උතතරිමනුස්සධම්මො	209
උතතානො	214
උදකං	73
උදපානං	146
උදබ්බගෙ	135
උදයබ්බගයගාමිනියා	43
උදරං	176
උදරපුරො	176
උග්ගිඛගමා වාතා	167
උග්ගිමාතකං	84
උග්ගිමානො	177
උත්තමෙ උදකං	160
උපකප්පති	160, 161
උපකප්පතු	161
උපකකමනති	83
උපකකමෙන	46
උපකකිලිට්ඨස්ස විතතස්ස	46
උපකකිලෙසා	46
උපසානො	11
උපට්ඨානෙන	57
උපට්ඨිතා	148
උපට්ඨිතෙ	159
උපදුස්සති	27
උපට්ඨිසු හගං දිස්වා	297
උපතග්ගති	106
උපපුනෙතා	156
උපරිමා දිසා	56
උපථාලෙතුං	130

	පිට්ඨකයාති.
උපවස්සුපොසථං	50
උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය	කුණ්ඩලී 184
උපසනෙතා	172
උපස්සයං	146
උපාදානෙ	81
උපාදින්නං	166
උපාසකපතිකිට්ඨො	44
උපාසකො	36
උපෙච්ච	73
උපෙනති අත්ථවසිකා	196
උපොසථං	72
උපොසථං උපවසනති	131
උපොසථකම්මං කතා	62
උපොසථෙ	132
උපාතති	67
උබ්බතං තාදිසමෙව	80
උබ්බිජ්ජ තිට්ඨති	89
උභතො පදින්නං මජ්ඣේකි	ගුරුගතං 197
උභතො පරිධංසමානො	197
උභතො බ්‍රහ්මං	83
උභතො ලොභිතකුපධානාති	15
උභතො විමානං	72
උභයා ධංසනෙ	54
උභො පුඤ්ඤඤාදි පාපඤ්ච	126
උභොලොකවිජයාය	52
උසුමං	46
උසමං	46
උස්සකකං	130
උස්සරසෙය්‍යා	54
උශාරෙ උශාරෙ	126
උභිතො ජායති	182
උභවච	150
උභවචමනෙජා	150
ඵකං සමයං	3
ඵකග්ගං සුසමාගිතං	172
ඵකපුග්ගලස්ස	85
ඵකගතතිතා	48
ඵකසඬානෙ	63

පිට්ඨකානි.	පිට්ඨකානි.
එකාහමනං	එස දෙවමනුස්සානං 140
එකුපොසථං 73	එස ධම්මො සන්නතනො 113
එකෙන භොගෙ භුඤ්ජය 55, 56	එසා 143
එකො අද්දයකො 10	එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා 175
එකො ද්දයකො 10	එසො තෙ නිරයො 72
එකොදිභුතො 201	එසො නිධි සුනිතිතො
එකො භුඤ්ජනි සාදුනි 91	අජෙයො අනුගාමිකො 140
එකේයසකං 77	එසො මෙ අත්තා 189
එතං 93	එසොහමසමි 189
එතං මම 189	එති දෙව පුත්තපුත්තං 104
එතං හි අට්ඨබ්බිකමාහුපොසථං 50	මකොට්මකො 129
එතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය 187	මසතරං 156
එතද්දාය මෙධානී නිධි නාම	මතිණ්ණමා 196
නිධියති 138	මත්තපපි 199
එතදවොච 51, 187	මද්දතගග්ගා 156
එතදහොසි 108, 149	මද්දතමනසා සුඤ්ඤා 152
එතපරමා 151	මපට්ඨකං 105
එතෙ වඤ්ඤා-පෙ-සහ රුජුති 154	මහාසයං 50
එතෙ ධම්මෙ 109	මහාසෙන්නි දිසා සබ්බා 73
එතෙ පරභවෙ ලොකෙ 92	මමගුනති 84
එතෙසු 170	මනිත්තාරා 125
එතත්තාවතා 36, 43	මනිත්තාරො 132
එතත්තාවතා බො 43	කංසුපධාරණානි 14
එත්ථ 117	කකකං 46
එථ ගණනථ බකිථ 157	කකකාරිකං 73
එරකවත්තිකං 77	කකබලං 166
එරුවණො මහානාගො 154	කච්චි නු බො 208
එවං 2, 101, 143	කච්චි බහු 131
එවං බො මහාරජ 129	කච්චෙති සෙද ඉව්වනති 102
එවං ජර ව මවු ව 131	කඤ්ඤිකං 50
එවං දදනති 159	කඤ්ඤිතනනුසනතිහත්තවානි 69
එවං දුතං න දීයති 113	කට්ඨි 87
එවං මහානුභාවො 108	කණ්ණාජකං 127
එවං මහිද්ධිකො 108	කණ්ණවත්ඤ්ඤං 167
එවං මෙ සුතං 2	කණ්ණවත්තනි 123
එවං වුත්තෙ 103	කතං කරණීයං 191
එවං සවාකවානො 214	කතං වො තං මයා 168
එවමෙතං මහාරජ 126	කතකමෙවති වා අකත 210
එවමෙව බො 126	කමෙවති වා 125
එවමගුතො 198, 199	කතකරණීයා

පිට්ඨකානි.		පිට්ඨකානි.	
කතකරණීයෝ	132	කල්‍යාණමිත්තතා	195
කතකිවෙවා	68	කල්‍යාණමිත්තතා අකුසලං	
කතපුඤ්ඤානං	143	පජ්ඣති කුසලං භාවෙති	195
කතීපයාය	70	කල්‍යාණ නිවේසෙනති	56
කතො	62	කල්‍යාණෙන මනසා	60
කථං දිසවා	181	කල්ලං වචනාය	133
කථං විග්‍යාහිකං න කථෙය්‍ය	186	කල්ලනනු	188
කථමගුනස්ස මෙ රතනිඤ්චා		කසිරං	133
විනිපතනති	209	කසිරවුතනිකෙ	129
කදරියා	115	කසමා උපාසකො	37
කනතස්ස	107	කහාපණකං	77
කනතා	83	කාකොලගණා	72
කපණං	49	කාණො	129
කප්‍රං	85	කාමං තවො ව	215
කප්පියං	159	කාමකාමිනො	144
කමමං සුචා	74	කාමකාමී	70
කමමලස්සතරු	154	කාමගුණා	83
කමමකාරී	73	කාමගෙධපරිසුට්ඨිතානං	130
කමමකිලෙසො	52	කාමනිදුනො	83
කමමකුබ්බතං	113	කාමරූපගතිං ගතා	65
කමමදයාදු	25	කාමහෙතු	83
කමමදයාදො	208	කාමාධිකරණං	83
කමමපචයා	159	කාමානං පරිඤ්ඤා	82
කමමපටිසරණා	25	කාමානමෙව හෙතු	83
කමමපටිසරණො	209	කාමුපසංගිතා	83
කමමබනු	209	කාමෙසු	38
කමමබනු	25	කායස්ස හෙද	106, 129
කමමයොති	209	කායෙ දුබ්බණ්ණියං ඔක්කමති	102
කමමයොති	25	කායෙන දුච්චරිතං	129
කමමස්සකා	25	කාරයෙ	147
කමමස්සකො	208	කාලකඤ්ඤා මහාභිසමා	155
කයවික්කයෙන තිට්ඨෙය්‍ය	184	කාලගතා	160
කසිරු ව නං විවක්කණො	135	කාලගතා වස්ස අත්ථා පවුරු	11
කසිරුප	140	කාලදුතාති	4
කසිරුප ධිරෙ පුඤ්ඤාති	143	කාලෙ	5, 144
කරං මිත්තාන වචනං	195	කාලෙන	11, 146, 159, 202
කරිතො	70	කා විපතති	37
කලං නාගස්සි සොලසිං	49	කා සමපතති	37
කලමි නාග්‍යානති	114	කාසාවකණ්ඨා	21
		කිං පටිජානාති	122

පිට්ඨකානි.		පිට්ඨකානි.	
කිං පරිභවතො මුඛං	89	කොධපඤ්ඤාණො	91
කුච්චං නෙසං කරිස්සාමි	56	කොනුජ්ජ	164
කිත්ති	98	කොපන වාදො රුපියස්ස	127
කිත්තිවණ්ණහරං	59	කොපිතං නිදස්සති	52
කිත්ති	83	කුච්චං	53
කිත්තිසණ්ඩු	154	කප්පමානං	84
කිත්ති නිං ගහපතිපුත්ත	51	කප්පො	129
කිම්බාසි පුඤ්ඤං	73	කණ්ණිකපුත්තසඤ්ඤාමස්ස	70
කිම්බාසි පුඤ්ඤං	180	කණ්ණිකපුත්තං	76
කිම්බාසි පුඤ්ඤං	37	කප්පමානං	123
කිම්බං කුසලං කිම්බරොම	71	කප්පමානං	84
කිම්බාසි පුඤ්ඤං	69	කප්පමානං	93
කිම්බාසි පුඤ්ඤං	49	කප්පමානං	194
කුකුළුනිරයො	80	කප්පමානං	166
කුච්චිකා වාතා	167	කප්පමානං	76
කුච්චිකා	79	කප්පමානං	46
කුච්චිකා	129	කප්පමානං	78
කුච්චො	74	කප්පමානං	81
කුච්චො නු නිං ආගමික	45	කප්පමානං	115, 184
කුච්චිකා	111	කප්පමානං	191
කුච්චිකා රුජගතිකො	153	කප්පමානං	125
කුච්චිකා	53	කප්පමානං	73
කුච්චිකා පටිපනො	200	කප්පමානං	156
කුච්චිකා	126	කප්පමානං	4
කුච්චිකා	215	කප්පමානං	15
කුච්චිකා ධර්මස්සාමි	56	කප්පමානං	135
කුච්චිකා	201	කප්පමානං	83
කුච්චිකා	136	කප්පමානං	121
කුච්චිකා	199	කප්පමානං	121
කුච්චිකා විභුසිතාගරණො	69	කප්පමානං	91
කුච්චිකා	182	කප්පමානං	151
කුච්චිකා	126	කප්පමානං	130
කොත නෙ නාදිසො වණ්ණො	73	කප්පමානං	16
කොතාසි කමමථලො	69	කප්පමානං	48
කොතාසි කමමථලො	213	කප්පමානං	73
කොතාසි කමමථලො	37	කප්පමානං	153
කොතාසි කමමථලො	37	කප්පමානං	154
කොතාසි කමමථලො	167	කප්පමානං	73
කොතාසි කමමථලො	44	කප්පමානං	16

පිටියබ්‍යානි.		පිටියබ්‍යානි.	
ගබ්‍යකරණං	184	වතුබා විහපේ හොගෙ	55
ගමියෙ	136	වතුසු මහාසමුදෙසු	88
ගමිරේ ඔදකනතිකෙ	137, 138	වතුසු යුගෙසු	68
ගහපතිමහාසාලා	62	වතුහි වෙව වෙසාරජේහි	211
ගාමකාථය ආවරයෙ සොනං	183	වන්දං පුරක්කඩා	155
ගාමධමා	47	වන්දපභා	50
ගාමෙ ව නාහිසජේය්‍ය	185	වන්දනසාරලිතතා	72
ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ	85	වන්දසුපතිසා දෙවා	155
ගිඤ්ඤා	126	වරං	198
ගිරුහි	152	වරං වා	175
ගිරිබ්බජේ	87	වරතො	198
ගිලානුපට්ඨානෙන	59	වරිමං කබලං	144
ගිහිවිනයො	61	වරිමො ආලොපො	144
ගිහිහොගා පරිහිණො	197	වරිසුසි	172
ගිහිසාමිවිපට්ඨපදං	148	වච්ඡි	138
ගීතං	63	වච්ඡි ආයුසබ්බයා	104
ගුහනං	88	වචනධමෙවං	102
ගුහ්‍යමසු ආවික්කති	55	වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ	75
ගුහ්‍යමසු පරිගුහති	55	වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං පක්කසු	72
ගුරුදකිණං	67	වාතුද්දසං සබ්බං උද්දසු	15
ගුහා	147	වාතුමමහාරුජිකා	62
ගුථගතං	168	වාතුරතො	108
ගෙධං ආපජ්ජනති	126	විතතං න පරියාදය සසුනති	167
ගෙරුකුං	47	විතතමතතො උජ්ඣාමකංසු	150
ගෙහනිසසිතං	199	විතතසෙනො	154
ගොණකත්තකානි	14	විතා සුපණ්ණා ඉති තෙසං	149
ගොහුහුනො	21	නාමං	
ගොපානසිවබ්බං	76	විරං ජිවනතු	160
ගොපාලකුපොසපො	45	විරුය	89
ගොමයං	46	විරතවාසිකං	77
ගොරතෙතිත	83	වුණ්ණං	46
සටතො	83	වෙ	143
සාසවජ්ජෙද්ද	129	වෙනසා	101
සොරං	129	වෙතියවති	139
වක්කවතතිසුඛං	141	වෙනො	101
වක්කවතති	108	වොදිතා	81
වක්කුමතා	151	වොරු හරනති	115
වක්කුහි නෙව ලොලසු	183, 187	ජට්ඨං පදං	52
වතුක්කණෙණං	80	ජතනමාණවකවිමානං	67
වතුත්ථං දෙවසුතං	78	ජතතිංසක්කතතුං	108

පිට්ඨකොති.		පිට්ඨකොති.	
ජනෙනා	70	ජරනති	126
ජද්දසා පටිවජ්ඣදී	52, 56	ජුතිමනෙතො	153
ජද්දරුගවිනයො ජද්ද		ජුතිමනෙතො	156
රුගප්පභාණය	84	ජෙනවනෙ	3
ජද්දරුගවිරතෙතො සො	179	ජොති	129
ජද්දගතිං ගවජනෙතො	52	ජොතිපරයණො	129
ජවකකොටියා	84	ජොතිමාලිකං	77
ජවාලාතං	197	කියංඵ	168
ජසභසාං ගෙමවතා	153	කියාසිත්තුං	147
ජද්දති	69	කියාසි	183
ජිනාපිලොතිකො	214	කියාසි අසා	187
ජිනෙතො	88	ඤ්ඤා	101
ජඛගමානං	126	ඤ්ඤා	121
ජනපදත්ථාවරියප්පනතානං	130	ඤ්ඤාමජ්ඣෙකා විරුද්ධති	111
ජනපදත්ථාවරියප්පනෙතො	108	ඤ්ඤා විතකෙකා	199
ජනපදවිතකෙකා	199	ඤ්ඤාසංඝා විනා ගොති	136
ජනෙසුතා	158	ආනං	49
ජනොසගො	154	ආනං හි	123
ජයං වෙරං	53	ආනා	161
ජරමපි පඤ්ඤා	134	තං	87, 118, 188
ජරමරණමොක්ඛාය	66	තං කිං මඤ්ඤාඵ හිකඛවෙ	188
ජරය පරිවාදිනො	116	තං කියා ගෙතු	83, 100
ජරය මරණෙන ව	115	තං තං	74
ජලමයහිසිඛාරිව	155	තං නෙතං මම	166
ජලමයහිව භාසති	55	තං නෙසාම	71
ජලමිව යසා	70	තං මිත්තං සම්පරුසිකං	116
ජලිතානුභාවා	73	තං සිත්තානමනොදකං	118
ජාගරනතා සුණොපේතං	202	තවමංසාවලෙපනො	175
ජාගරසා	199	තජ්ජං වායාමං	46, 47
ජාගරසා හිකඛවෙ	201	තඤ්ඤා ඛො ඵතං	196
ජාගරිතං	202	තඤ්ඤා දිසවා	89
ජාගරියං භජෙය්‍ය	184	තඤ්ඤා දුකෙකින සංයුතං	134
ජාගරො	201	තඤ්ඤා සබ්බං අභිඤ්ඤාය	157
ජාතරූපං	50	තණ්හා මාකාසි	171
ජාතිජරූපගා	89	තණ්හාසලෙකා ඔතිණ්ණො	116
ජාතිත්ථෙදො	91	තතියං දෙවදුතං	77
ජාතිමරණසංඛියො	82	තනො	70
ජාතිමරණසංඛිවෙ	82	තනො ආමනතසි	152
ජායනති තත්ථ පාරෙතො	123	තත්තං අයොච්චිලං	79
ජිනො විත්තමනුසොවති	53	තනෙතන අයොසංඛිකා	81

	පිට්ඨකයාති.
තනෙතා	197
තත්ථ	70, 74, 206
තත්ථ කාලවිපස්සි කුසලෙසු	
ධම්මෙසු	201
තත්ථ ච	34
තත්ථ ච පුබ්බාකාරං කරුති	44
තත්ථ තත්ථ	61
තතේතං	144
තත්‍ර	4
තත්‍ර භික්ඛවො	150
තථාතතාය	84
තථා එතං	178
තථාගතපථවෙදිනෙ	
ධම්මවිනයෙ	103
තථාගතස්ස ධම්මෙ	71
තථාවිධස්ස	114
තදනුරූපං අවවාසි	69
තදනු	132
තදනුපොසථෙ	45
තද සො පච්චුද්වත්ති	157
තදෙවාදදතො භයං	113
තඤ්ඤිං	184
තඤ්ඤි	118
තපති	68
තපතීයවිතතා	69
තපො	118
තමෙනං භික්ඛවෙ	75
තමො	129
තයො සුඛෙ	106
තච	169
තසිතං විනොදයෙ	89
තසමා	89, 106, 203
තසමාතිග	189
තසමා ධිරා න සොවනති	
විදිත්වා ලොකපරියායං	135
තසමා හි	66
තසමා හි පණ්ණිනො පොසො	147
තසමිං පක්කමතෙ භුසං	123
තස්ස	148

	පිට්ඨකයාති.
තස්ස දයාදෙ භවිස්සාමි	209
තස්ස යසො	52
තස්සා ඉස්සා න සුපති	93
තභිං	160
තා පුජිතා සුජයන්ති	146
තායං වෙලායං	132
තාය නං පාරිවරියාය	100
තාලවණං	73
තාලාවන්ති	124
තාවතීංසා	62
තාව දීඝාසුකා සත්තා	66
තාව සුනිතිනො-පෙ-	
උපකාපති	138
තාසං	181
තාසං දක්ඛණ්ණදිසෙ	146
තිකිච්ඡං	184
තිට්ඨං	175
තිණා භියො	54
තිත්ථකරා	121
තිපක්ඛවසනං	127
තිබ්බං	86
තිබ්බසාරාගො	197
තිබ්බරුත්තං	92
තිබ්බරු	154
තිබ්බරුසකං	73
තිරච්ඡානගතෙ	20
තිරෙකුභේඛසු	159
තිලකාගතගතනං	76
තිහි වාචාහි අනුමොදෙනති	103
තුසිතා	62
තෙ	70
තෙ ච ආතපමකරුං	152
තෙ ච තත්ථ	154
තෙ වරන්ති	150
තෙ ච සබ්බෙ අභික්කන්තො	
සඉන්ද්‍ර දෙවෙ බ්‍රහ්මතෙ	157
තෙ ඡිද්දෙ	118
තෙජො	167
තෙජොගතං	167
තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙනති	147

	පිට්ඨකයානි.
තෙන	132, 182
තෙ මතෙසු න මියනති	113
තෙරෙවසසිකානි	85
තෙ වෙ	89
තෙසං අගගමකඛායති	97
තෙසං අනතඤ්ච පානඤ්ච	147
තෙසං අමනුසසානං දසානං ඤ්ඤං පාතුරුසු	152
තෙසඤ්ච මජ්ඣිමනො ආග භාරිතො පරිවාරිතො	157
තෙසමපි ජාතානං නත්ති අඤ්ඤානු ජරාමරණං	125
තෙ සාතසිතා	89
තෙසු දණ්ඩං නික්ඛිපාති	45
තෙසොහං	130
තොදෙය්‍යපුත්තො	24
තායාස මිත්තො හොනති තෙ සභායා	53
ඵඤ්ඤං පායෙසි	19
ඵනං	11
ථුපසමිං මනං පසාදයිං	74
පෙතා	47
දකඛා ව හොති	59
දකඛිණං	144
දකඛිණං අනුපදසායාමි	56
දකඛිණං	5
දකඛිණං දිසා	56
දකඛිණෙය්‍යං	44
දකඛිණෙය්‍යෙසු	144
දකඛිණෙය්‍යො	97
දකඛිතායෙ	150
දකෙඛම	156
දජ්ජා	144
දජ්ජා දුනං මලාභිභු	113
දණ්ඩපරායණං	76
දදනති	159
දදමප්පකසමිං	114
දදෙය්‍ය	147
දමසා	108
දමෙන	72

	පිට්ඨකයානි.
දමො	139
දයාපන්නා	47
දරසොකනාසනං	74
දසබලසමන්තාගතො	210, 211
දසති ව ලොකධාතුති	149
දසෙතෙ දසධා කායා	155
දසෙත්ථ ඉසාරා ආගු පච්චෙක වසවතතිනො	157
දසො	107
දසානසම්පන්නො	11, 94
දහති තෙජ්ජා	123
දමුදො	129
දල්භා අසංභාරියා	104
දල්ලො	88
දුනං දන්තා සීලං සමාදිසිතිං උපොසථකම්මං කත්ති	61
දුනසංවිභාගරතො	43
දුනසංවිභාගසා	143
දුනෙන	105, 115, 139
දුග්ගතො විසුජ්ඣති	22
දුග්ගොපි අතිපථලො	161
දුගජ්ජං පටිපජ්ජාමි	56
දිජ්ජා	154
දිට්ඨධම්මාභිතිබ්බුතා	28
දිට්ඨමිදං	72
දිට්ඨව ධම්මෙ යො අත්ථො යො පත්ථො සම්පරාධිකො	110
දිට්ඨවධම්මෙසවිපාකො	115
දින්නං හොති සුනිහං	115
දින්නමහපථලං	68
දින්නාදුසිතො	59
දිපාදකො	179
දිබ්බා	75, 154
දිබ්බා වත හො කායා පරිභාසිසානති	132
දිබ්බන වකුන්තා	75
දිවාදිවසා	45, 71, 127
දිසාවිණොවතා	50
දිසාසු පරිත්තාණං කරොනති	58
දිසාසුකසංවත්තතිකා ඵසා	26

පිට්ඨකොති.		පිට්ඨකොති.	
දීපදො හොති චක්ඛුදො	145	දෙවලොකෙ	142
දුක්ඛං	87	දෙවසුතො	154
දුක්ඛං පච්චනුහුතං	86	දෙව්‍යානං තාවතීංසානං	132
දුක්ඛං භනෙන	188	දෙවො	102
දුක්ඛං භික්ඛවෙ කුසීතො	215	දොණ්ණිතිමඡ්ඡකං	73
දුක්ඛකකිකිසං	213	දොමනසං	136
දුක්ඛකකිකො	83	වාරබාහාසු නිට්ඨන්ති	159
දුක්ඛපරොතා	197	මිත්තං ඵලානං	202
දුක්ඛසමුප්පාදො	87	මිහමතං	84
දුක්ඛසං අතික්කමො	87	මිහි කමමං පයොජයෙ	55
දුක්ඛසං නත්තකරො	87	මෙ අගාරං	75
දුක්ඛසං නත්තකරො භව	170	මෙපථං	70
දුක්ඛා	203, 206	බනුකලාපං සන්නයතිනා	83
දුක්ඛා වෙදනා සලලතො	205	බමමං	46, 68, 120
දුක්ඛුපසමගාමී	87	බමමං වරෙ	114
දුක්ඛොතිණණො	197	බමමකාමො	90
දුග්ගතා	71	බමමවකෙකති සංයුතො	120
දුග්ගති	101	බමමචක්ඛං	192
දුග්ගතෙ	75	බමමච්ඡා සීලසමපන්නා	146
දුග්ගකො පරිනිරතී	179	බමමදසා	68
දුග්ගෙ සංකමණොති ව	72	බමමදෙසනාය වා බමමදෙසනං	82
දුජ්ජහා	118	බමමදෙසසී	90
දුතියං දෙවදුතං	76	බමමා	96
දුතියමහගවා	90	බමමෙ	70
දුගුදං දදමානානං	113	බමමෙසු	201
දුගුසිකො	129	බමමෙති	44
දුගුට්ඨං	88	බමමො	117, 214
දුබ්බණ්ණො	129	බිරු	66
දුබ්බිකෙක	5	බුත්තා	53
දුසසීලෙසු සංකං උද්දිසං		න අදනාං භුඤ්ජෙය්‍යං	143
දුතං දසානති	21	න අනභාවං ගමෙති	198
දෙය්‍යං හොති විජානනා	113	න උඤ්ඤතබ්බා	122
දෙවකායා	102, 150	න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො	184
දෙවකායා අතික්කන්තා තෙ		න උපච්චනති	208
විජානාථ භික්ඛවො	152	න උළාරය භත්තභොගාය	12
දෙවගණසං	71	න උළාරෙසු ව පඤ්චකාම	
දෙවතා අනුසාරති	47	භුණෙසු	12
දෙවදුතං	76	නං	100
දෙවදුතා	76	නං බාහුං	74
දෙවරජං	141	න කත්ථි පතිට්ඨිකො	168

පිට්ඨකයානි.		පිට්ඨකයානි.	
න කරෙය්‍ය	182	න මඩකු හවිස්සාමි	209
න කුබ්බිථ	182	නමස්සෙය්‍ය	100
න කබ්බතං	184	න මහපථලො	45, 46
න කබ්බතානි පුරකබ්බතා	155	න මහාමිහාසො	45
න ව තෙ පුත උපෙනති		න මහානිසංසො	45
ගබ්බසෙය්‍යං	71	න මහාවිපථාරො	45
න ව තෙසං මචෙජ්ජමලං		න මානාපුත්තකාරණං	61
විත්තං පරියාදය කිට්ඨෙය්‍ය	143	නමාසි දුතං	74
න ව පච්ඡානුතප්පරො	72	නමුචි සහ	155
න ව පරිත්තසෙතානි අලහ		නරනාරියො	69
මානො	183	නලො රුජා	154
න ව මමායෙථ කිඤ්චි		නවං	17
ලොකස්මිං	183	නවථලානි	5
න ව ලබ්හති රූපෙ; ඵලං මෙ		නවසස්සානි	5
රූපං භොතු; ඵලං මෙරූපං		නවහි සොතෙහි	176
මා අගොසි	188	න වාචං පසුත්තං භාසෙය්‍ය	185
න වෙව සමපායස්සනති	82	න විකප්පිතා	185
නවවගිතවාදිතවිසුකදස්සනං	48	න විජ්ජති	70
නජෙජා මඤ්ඤෙ විස්සන්දනති	15	න විනොදෙති	198
න තං කොචි දකඛිණං		න සුප්පනිකාරං වදුමි	19
විස්සංඛෙනති	15	න සෙවෙය්‍ය	184
න තස්ස පුඤ්ඤස්ස බයමපි		න සොවති	111
අජ්ඣගං	74	න සො ලබ්භා මයා ඉති	136
න තෙන පෙතා	135	නස්සති	197
න තෙසං කොචි සරති	159	නභාපනෙන	100
නත්තිකො	129	නභාරු	215
නත්ති කොචි හවො නිවෙවා	66	න හි තං සුලභං භොති	126
නත්ති ජාගරතො භයං	202	න හි තත්ථ කසි	160
නතෙව්වාහං ආනන්ද කෙනවි		න හි රුණණං වා	160
පරියායෙන සම්මතතාය		න හි රුණණන්ත	135
දකඛිණොය	21	න හි සනෙතා පටිසෙතිං	
න දුතා	27	කරොනති	187
න පජ්ඣති	198	න හි සො	134
න පටිකෙකාසිංසු	82	නාගං	156
න පරිභොතබ්බා	122	නාගා වා තං අපනාමෙනති	138
න පාදලොලස්ස	183	නාඤ්ඤතො	111
න පාපියො	111	නාඤ්ඤතො හි කබු සනති	
න පාලෙනති	136	මෙසෙය්‍ය	182
නප්පමජෙජය්‍ය	184	නාතිදීසා	84
න බ්‍යනති කරොති	198	නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය	189

පිටස්ඛකානි.		පිටස්ඛකානි.	
නාදසං	76	නිරතනං	182
නානාකුණපපරිපුරේ	179	නිරතං පරිදෙවසි	135
නානාබාහාසු ගගෙයා	76	නිරතකෙන	54
නානාභාවො විනාභාවො	208	නිරයො	101
නානා ගොති ඉතො ගති	114	නිරූපයිං	106
නානුභවනති	50	නිරුධො	213
නානුපුඤ්ඤති අජඤ්ඤතං		නිවාතවුතති	60
වෙනොසමථං	168	නිවිට්ඨා	104, 114
නාපරං ඉන්ද්‍රියතාය	191	නිසින්නො උද වා සයං	175, 199
නාමගොතනං න ජීරති	117	නිහිතදණ්ඩා නිහිතසන්ධා	47
නාමනියෙන ආගඤ්ජං	156	නිවෙ කුලෙ පච්චාජානො	129
නාහං අභිණ්ණසංවාසා	169	නිවෙ කුලෙ පච්චාජානො	
නාහං කිවති කසාවි		ගොති වණ්ණාලකුලෙ වා	129
කිඤ්ඤන තසමිං	45	නෙකවිතනං	69
නාලිසණ්ඩාසං	47	නෙකතිකා	53
නිකම්මනදණ්ඩසු	72	නෙකවණ්ණො	69
නිකෙඛපතසභාවො	125	නෙතා	60
නිගණ්ඨුපොසපො	45	නෙපකකසතිනො	162
නිදං න ඛිත්‍රලං කරෙය්‍ය	184	නෙරසිකා	71
නිදං	118	නෙව අභිනන්දිංසු	82
නිදංසිලි	90	නෙව තසමිං සමයෙ අතතව්‍යා	
නිධාපෙය්‍ය	55	බාධාය	85
නිධිං	137	නෙව දයකතො	22
නිධෙති	137	නෙසං ලොමවිසි ඉඤ්ජං	158
නිද්දය නප්පවෙධෙය්‍ය	184	නෙසාදකුලෙ	129
නිපකා	66	නො	160
නිපුණා	66	නො අට්ඨානෙ	161
නිප්පායෙන්නො ආගච්ඡති	130	නොති පඨමං අවවාහං හනෙන	70
නිබ්බාණසම්පත්ති	142	නො විදහෙ	184
නිබ්බාති	181	පකාසනති	115
නිබ්බිදබ්‍රලො හව	171	පකාසිතො	214
නිබ්බිදං විරජ්ජති	191	පකීරෙති	197
නිබ්බිදති	166, 191	පකාමිපුං	71
නිබ්බිද්දිසුං	87	පකාමි	127
නිබ්බුතො	186	පකඛන්දනති	83, 84
නිබ්බුතිකාය	48	පකඛතො	129
නිමිත්තං	171	පකම්	154
නිමිමංසලොභිතමකම්මං	86	පගුණං	68
නිමිමාණරතිනො	62	පච්චිනුහාසි	68
නිශ්ශාදෙය්‍ය	45	පච්චිසිකා	48

පිටිකොටි.		පිටිකොටි.	
පච්චිකො	130	පටිච්චිකො	41
පච්චියෙ	170	පටිච්චෙදයාමි	130
පච්චිකොතිකො	208	පටිසම්මිදා	142
පච්චිපටිකො හොති	148	පටිසල්ලානා	165
පච්චිපානොසු කිච්චෙසු		පටිසංඝාදානි	147
ව්‍යාසනං දසෙසානි	54	පටිසානානි	147
පච්චි නො චචනං තථෙච්චකාසිං	70	පඨමං දෙවදුතං	76
පච්චිනිපාතිකො	59	පඨමං සීලවනොසු පතිට්ඨාපෙති	5
පච්චි විපපටිසාරි අහොසි	127	පඨමාධාරෙවෙසා	166
පච්චිසං කට්ඨකං	126	පණ්ණාසොපෙ-සුරියච්චසා	154
පච්චිමා දිසා	56	පණ්ණිනි නො පදකම්මාණා	133
පච්චිමෙ කාලෙ	209	පණ්ණිනං	63, 159
පච්චිපා	136	පණ්ණිදෙයා	184
පච්චිනානි	71	පණ්ණිනා	110, 150
පච්චි	89	පණ්ණිනො	60, 93, 136
පච්චි අනුකම්මකා	100	පණ්ණිනො උපපජ්ජති	109
පච්චි ධානානි	145	පණ්ණිනසම්මාදානි	84
පච්චිමං දෙවදුතං	78	පතිට්ඨා	6
පච්චිමනෙතති හි කට්ඨසතෙති		පතිට්ඨා හොනානි පාණ්ණිනං	126
සබ්බෙහෙව අරහනොති	148	පතිට්ඨිනා	104
පච්චිචග්ගියෙ	187	පතිමානෙසි	127
පච්චි සිකා	70	පතිරූපෙන	57
පච්චිසං පුබ්බනිමිතතානි		පතිසංඝො	195
පාතුභවනානි	102	පතිසංඝො	195
පච්චිසං ජිවිතමානුසංචිතං	117	පච්චිසංඝො	193
පච්චිසංඝො	178	පච්චිසංඝො	105
පච්චිසංඝො	89	පදකම්මාණං කායකම්මං	133
පච්චිසංඝො දුබ්බලී කරණි	52	පදකම්මාණානි කායාන	133
පට්ඨිකානුකානි	15	පදිපෙයාසංඝො	129
පට්ඨිකානුකානි	15	පද්ධතිවිතං	101
පට්ඨිකානුකානො විසු ජ්ඣානි	22	පද්ධතිමනසසිකපෙසා	197
පට්ඨිකො	168	පදෙසරජ්ජං	141
පට්ඨිකානො හොති	57	පදෙසරජ්ජං	108
පට්ඨිකානො හොති චෙමා		පනානං	169
අපපටිසංඝො	57	පනානං සංඝානං	
පට්ඨිකානුකානි	131	විවිධං අපපටිසංඝො	170
පට්ඨිකානුකානි	148	පනානං සංඝානං	113
පට්ඨිකානුකානි	182, 183	පපං	146
පට්ඨිකානුකානි	145	පපච්චි	72
පට්ඨිකානුකානි	47	පච්චිකො	208

පිටියබ්‍රහ්මානි.		පිටියබ්‍රහ්මානි.	
පහසාරං	71	පරිවජේය්‍ය	123
පහසනති	50	පරිවජේය්‍යි	171
පමජ්ජනති	81	පරිසප්පනති	89
පමතතං රතබ්‍රිති	54	පරිසාසු	212
පමාදට්ඨානං	40	පරිසුඤ්ඤා	69
පමාදෙ	118	පරිසායවිනායං	182
පයතපාණි	43	පරිභාපෙති	215
පසුඤ්ජනො	142	පලාලපිඨකං	78
පරං	70	පලිසපරිවතතිකං	78
පරත්ථං	218	පලිතකෙසං	76
පරදත්තභොජිනං	146	පවතනති	160
පරතීමමිතවසවතතිනො	62	පවිවිතො	216
පරපටිබ්‍රහ්මා මෙ ජීවිකා	208	පවුත්ථානං	156
පරමතො	156	පවෙච්ඡනති	113
පරමමරණං	106	පවෙදයනති	125
පරානුද්‍රව්‍යපටිසංයුතො	200	පවෙධමානං	76
පරාභවනතං	89	පසන්නවිතතං	102
පරායණං	76	පසන්නානං	98
පරිකාසනති	118	පසංසා මෙ ආගච්ඡතු	105
පරික්ඛණ්ණවසංයොජනා	125, 132	පසාසති	153
පරිග්‍රහං	128	පසා	71
පරිවට්ඨ	101	පසා කණ්ණසා මන්දියං	157
පරිත්තං	63, 134	පසාසො	167
පරිත්තසුභා	63	පහාය	47
පරිත්තාහා	63	පහාය ගමනියෙසු එතං	140
පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභික්ඛු	183	පහිතතො	152
පරිදෙවනා	161	පහුසනො	91
පරිතීබ්‍රහ්මා අනාසවා	67	පහුතජාතරුපරජනා	125
පරිතීබ්‍රහ්මාණගතා හි සිතිභුතා	71	පහුතධනධික්ඛු	125
පරිපජෙපි තිට්ඨනති	84	පහුතහනති	123
පරිපජො	117	පහුතවිතතුපකරණං	125
පරිපුරං	69	පහුතවිතො	91
පරිබ්‍රාජකාරාමො	82	පහුතසත්තරතනානං	49
පරිභාසකා	115	පහුතො	159
පරිභාසති	129	පහුතො අත්තපානමහි	160
පරිභුතො	53	සක්කවට්ඨං අනුමොදරෙ	160
පරියාදය	144	පහුතො-පෙ-සමනනාගතානං	49
පරියායෙන	112	පාකති නිදියො	197
පරියොදපනා	46	පාගබ්‍රහ්මා න සිකෙබ්‍රහ්මා	185

පිටියකිනි.		පිටියකිනි.	
පුජේථ නං	74	බුද්ධවචනං	178
පුතිමච්ඡං කුසග්ගෙන	106	බොධිං	43
පුතිනී	85	බ්‍යසනං	86
පුරණේ	121	බ්‍යාපජේරය්‍ය	210
පුරේ	176	බ්‍යාපනනවිභේදා	197
පෙක්ඛනං යෙව-පෙ-නිශති	135	බ්‍රහ්මනා	71
පෙච්ච	11	බ්‍රහ්මචරියං	191
පෙච්ච සග්ගෙ පමොදනං	106	බ්‍රහ්මඤ්ඤ	131
පෙතානං දක්ඛිණා දජ්ජා	160	බ්‍රහ්මපාරිසර්ජා	63
පෙසුණ්ණියං	184	බ්‍රහ්මපුරේභිතා	63
පොසකා	100	බ්‍රහ්මා	107
පොසිකා	19	බ්‍රහ්මාති භික්ඛවෙ	99
ඵඤ්ඤෙනවිධි පාණ්ණො	136	බ්‍රහ්මාති මාතාපිතුනනං	
ඵරති	197	අභිවචනං	99
ඵරුසෙන න පටිවජ්ජා	186	බ්‍රහ්මානො	63
ඵරෙය්‍ය	197	බ්‍රහ්මුපොසථං	46
ඵලානම්ච	134	බ්‍රාහ්මණං	91
ඵග්ගෙන	183	බ්‍රැවිත්ථ	70
ථුට්ඨං	200	භගවතා	93
ථුට්ඨං සමෙබ්බාධිං	200	භගවතො පුරතො	
ථුට්ඨො	182, 183	පාතුරහංසු	150
ථුසති	113	භගවතො භාසිතං අභිනානුං	191
ථුග්ගො	68	භගවනනං පුට්ඨමාගමම	89
බලං	98, 145	භගවා	3, 4, 68, 181
බලවිරියසමබ්භි	68	භගවා ඵතදවොච	4
බච්ඡාබාධො	129	භජේථ	203
බහුජනස්ස	121	භනො නෙ භරිස්සාමි	56
බහුනෙකෙ න දිව්ජරෙ	113	භත්තවෙතනානුපපදනෙන	59
බහු පදුමවිචිතනපුණ්ණිරිකං	69	භදනෙතති නෙ භික්ඛු	
බහුලිකතො	109	භගවතො පච්චස්සොසුං	4
බහුසම්පතො	80	භද්දකං	50
බහුපකාරෙ මනුකම්පකො	71	භද්දනෙත	183
බම්බිසමංසිකං	77	භද්දාති පස්සති	146
බාධිතො	89	භබ්බො සො තාදිසො	200
බාතිරං	195	භමරස්සොච ඉරියතො	55
බාතිරකෙ කාමෙසු චිතරගෙසු	19	භයං	82
බිලබ්බපාලිකං	77	භයස්ස කිච්චං කරොති	54
බිඤ්ඤානියං	127	භවං	90
බුද්ධං සරණං ගතො	34	භවග්ගතමපි සම්පත්තො	65
බුද්ධපමුඛෙ උභතොසබ්බෙ	20	භවඤ්ච නාභිජපෙපය්‍ය	183

පිටියිකානි.		පිටියිකානි.	
භවෙන	55	මඛගලං පච්චෙති නො කමම.	44
භාගසො	80	මච්චුනාබ්භාගනො	116
භාතුච්ච පන-පෙ-		මච්චෙරු ව පමාද ව	113
ඒ විතා වොරොපෙසි	128	මජ්ඣනි	126
භාවයනො	168	මජ්ඣවණ්ණිජ්ජා	45
භාවයෙ	109	මජ්ඣමං	63
භාවිතතො	207	මසොද්ධ ජමායං ව සයෙථ	
භාවිතො	109	සක්කො	50
භාවෙච්චා	107	මසොද්ධ උත්තමෙනවෙ	180
භාවෙනති මගග්ගිතමං	66	මණිං	50
භික්ඛවො	4	මණ්ඩපෙය්‍යමිදං	217
භික්ඛසංඝෙස	21	මත්තසද්දසු ගොති භොජනෙ	170
භික්ඛු	122	මත්තෙය්‍යා	131
භික්ඛු ආමනොසි	4	මදනිමච්චදනො	96
භික්ඛුන සනතිකො	101	මනසො පියා	73
භික්ඛුනං සමිතිං වනං	153	මනාපං	73
භිද්දරයං කායො		මනාපසංඝවණං	88
විඤ්ඤාණං විරහධම්මං	207	මනාපා	83
භිද්දරයං භික්ඛවෙ කායො	206	මනාපා මනාපා	167
භිසමානායො	156	මනුරේසු	67
භියො අසං උපපජ්ජනො දුක්ඛං	135	මනුසංගණනාං	63
භියො නං සහසගසං		මනුසංගුතො	103, 104, 105
යකනානං පසිරුපාසනි	153	මනුසංගං සහව්‍යනං	104
භියො පඤ්චසතෙ ඤාතී	152	මනුසං පච්චාජායනති	137
භියො වා පන	136	මත්තාය	181
භුඤ්ජය්‍ය අසඤ්ඤනො	197	මත්තාසමිති සබ්බමුපරුකො	181
භුසා	88	මනතිනො මහාමත්තා	130
භුමිගනං	130	මත්තො	67
භොදනධම්මො	125	මම සච්චති කත්ථි කිඤ්චතනසී	45
භොරවෙසු ව	183	මහගගනො	114
භොගපරිබ්බුලොකා	11	මහසීසා	143
භොගා	73	මහඤ්ඤා	125
භොගා මෙ උපපජ්ජනතු	105	මහඤ්ඤො	11
භොගා සනතිවයං යනති	55	මහනොනා ගුථතිරයො	80
භොගෙ	46	මහපථලා ගොති	164
භොගෙ සංගරමානසං	55	මහතිරයෙ	79
භොගං	76	මහානුභාවෙ	73
මංසලොභිතං	215	මහාපජාපති ගොතමි	17
මංසවණ්ණිජ්ජා	45	මහාබ්‍රහ්මානො	63
මංගො	87	මහාබ්‍රහ්මාතිනිට්ඨති	156

පිට්ඨකොති.		පිට්ඨකොති.	
මහාතණ්ණො	93	මුච්ඡිනො	200
මහානාමො	34	මුට්ඨස්සති	197
මහාබ්‍රහ්මා	107	මුත්තවාගො	43
මහාභොගා	125	මුද්දිනො	91
මහාභොගො	11	මුද්දා	83
මහාරුජා යසයසි සො	153	මුනි	206
මහාසම්මො	150	මුසා	39
මහාසයනං	49	මුසාවාදෙන චක්ඛෙවති	91
මහාසාරා	62	මුලං පපඤ්චසංඛාරො	181
මහාසාරා	62	මුලජානා	104
මහා හුත්තින	123	මුලෙ	88
මා අගමා	70	මෙ	209
මා වරස්ස	70	මෙත්තචිත්තං	16, 107
මාණවා	81	මෙත්තා	155
මානානුසංමුජ්ඣ	172	මෙත්තෙන කායකාමෙත්ත	60
මානාභිසමයා	206	මෙත්තං	184
මානිතා මානසනති	146	මෙත්තා	47
මානුසං භවං	126	මෙධාවි	60, 107
මානුසසිකා	142	මෙරසං	40
මා පච්ඡා විපපට්ඨාරිනො		මෙ සති	71
අනුච්ඡන්ද 168, 169		මොදනති	144
මා පමාදන්ද	168	මොදනති සහ භූතෙති	158
මා භික්ඛවෙ පුඤ්ඤානං භාගිත්ථ	107	මොදමානා අභික්ඛාමුං	153
මාමකො	184	මොරහත්ථං	73
මායා	184	මොසවජේ න නිසෙඨ	186
මායා කුට්ටෙණ්ඩු වෙට්ටෙණ්ඩු		මොහනෙයෙසසු මුච්ඡිනො	200
විට්ඨව්ව විට්ඨබො සහ	153	යං	103
මාලා	48	යං කාමා සුඛිතා	72
මාලා මිලාසනති	102	යං කිඤ්චි	189
මා වො මුඤ්චිත්ථ කොචි නං	157	යං කිඤ්චි අජ්ඣාතනං ධම්මං	182
මිච්ඡාවාරො	38	යං කිඤ්චි රුහුල	165
මිච්ඡාදිට්ඨිකමසමාදානා	75	යං භික්ඛවෙ වෙදනා අකාමවා	85
මිච්ඡාදිට්ඨිකා	75	යං යදෙවාභිප්පෙත්තති	141, 143
මිත්තකරො	60	යං වා පනස්ස ඉතො	
මිත්තසම්පදං ආගමම	142	අනුප්පවෙච්ඡන්ති	161
මිත්තාමච්චෙත්ථ පතිට්ඨාපෙත්තති	58	යං සො ධම්මං ඉධිඤ්ඤාය	148
මිත්තෙහ භජස්ස කල්‍යාණෙ	170	යං භානාදි පුග්ගලො	
මිශමානො	83	පුග්ගලං ආරමභ	19
මුච්ඡිතා	126	යකපෙලස්ස	176

	පිටිකිකානි.
සකඛා වාපි හරනති	138
සග්ගෙ	130
සකඛාදායං දෙසසකඛාදිතං	105
සකඛාදාය	114
සතො	34, 87
සතො තත්ව විමුච්චති	206
සත්ථ	68, 144
සත්ථ විතතං න තිට්ඨති	118
සත්ථ ථුතනති දුග්ගතා	71
සත්ථ භුමිමා තදසසිතා	152
සත්ථ සත්ථ	12
සථා	82
සථා ඉදං	178
සථා ඉදං තථා එහං	179
සථා එතං තථා ඉදං	179
සථා කථමපන හතොති	51
සථාකමමුපගෙ	75
සථා ව තෙ අබිගතමිදං විමානං	69
සථා තං භික්ඛවෙ අවිසසසමිං	82
සථා පටිපනෙතා	84
සථාබලං කමමනාසං විධානෙන	59
සථාහතං තික්ඛිතො	
එවං තිරසෙ	101
සථාභුතං	166
සථාභුතං සමමපාසකඛාදිය දිසං	166
සථාහං ජානාමි	143
සදු විදුං	105
සද්දිදං	97, 143
සද්දිදං පිණෙකාලායං	196
සද්දිදං මහනතතොතන	126
සද්දිදං විමුක්තිසා	10
සද්දිදං භිතපාණිතනාස	25
සද්දි වා තිට්ඨං	175, 199
සමසං දුතා	71
සමසං රකෙකඛාදාය	75
සමිධපථෙ සමෙවම මාණවෙන	70
සමානාතිට්ඨං දුක්ඛං විපරිණාම	
ධම්ම:-පෙ-එසො මෙ අනනා	189
සසසසිනො	121, 153, 155
සසසසි සො	157

	පිටිකිකානි.
සසෙන	74
සසො	98
සසමා ව බො භික්ඛවෙ රුපං	
අනතතා; තසමා රුපං	
ආබාධාය සංවතනති	188
සසං	88
සසං දුතෙන සිලෙන	143
සසං භායති මච්ඡි	113
සසෙසව භිතො	113
සා කාවි තණ්හා අජකිතතං	181
සා කාවි වෙදනා	190
සා ව පක්ඛසං අට්ඨමිං	72
සා ව බාතිරු	166
සාවයොගො	43
සාවිතොව බහුලං	10
සාවෙව බො පන	
අජකිතතිකා පඨවිධානු	166
සා තත්ව දෙවතා ආසුං	146
සාත්තා	120
සාදිසං කුරුතෙ මිතතං	106
සාදිසකඛුපසෙවති	106
සානදෙ	145
සාමා	62
සාමුතා ධනරට්ඨා ව	154
සාවතා	50
සාවතා භික්ඛවෙ සතතා	95
සෙ	70
සෙ ඉධ	71
සෙ වකෙකඛාදාය	178
සෙ වකෙකඛාදාය සද්දිසා සහ	156
සෙන	70, 167
සෙන ව අසිතපිතබාසිතසාසිතං	
සමමා පරිපාකං ගච්ඡති	167
සෙන ව ජිරති	167
සෙන ව පරිබසාති	167
සෙන ව සනතපසති	167
සෙන සෙන	136
සෙ නාගරුපේ සහසා හරනති	154
සෙභුසෙසන	149
සෙ වො අහං කිත්තසිසාමි	152

පිට්ඨකිකානි.		පිට්ඨකිකානි.	
යෙසං හෙතු	160	රුහුහද්දං	155
යෙ සිතා හිරිගබ්භාරං	152	රුහුමුඛං	77
යෙ සුත්තා තො පබුජකිඨ	202	රිඤ්චනි පටිසල්ලානං	168
යොගාතිගො	206	රිසංමානො	83
යො ව සතං දිට්ඨිසම්පන්නානං	15	රුක්ඛමුල්ලානි	168
යො ධම්මමනුසාසනී	145	රුචිරං	71
යොනිසො	142	රුණණං	161
යොනිසො මනසි කරොනො	193	රුපං	189
යොනිසො මනසිකාරො	193	රුපං ජිරති	117
යොපසං මාදිසො නරො	132, 133	රුපියපුරානි	14
යොපි සමුඤ්ජනං වරෙ	114	රොගානං ආයතනං	52
යො බ්‍යාපාදො	168	රොවෙති	90
රංසි පභවකරසං	69	රොසකො	72
රභගමහි	74	ලක්ඛණං	184
රජ්ජං කාරෙය්‍ය	49	ලජ්ජ	47
රතනුවට්ඨං	74	ලතා	89
රති	115, 142	ලභං ලභං විනාසෙති	93
රතනමිරපිතවාසසාහි	69	ලභා න සනතිධිං කසිරා	183
රතනිං න භුඤ්ජෙය්‍ය		ලභනනන්ධෙ පදකම්මණෙ	133
විකාලභොජනං	49	ලාභකම්මනාජනං	
රතනිනුවට්ඨානදසසිනා	54	න ලාපයෙය්‍ය	185
රතනිඤ්චකකයො	117	ලාභසක්කාරසිල්ලොක	
රතනුපරතා	48	පටිසංසුතො	200
රථකාරකුලෙ	129	ලෙනන්ධං	147
රථසංඝ්ඤ්ච යායතො	61	ලොණං	47
රථෙ	79	ලොභො ධම්මානං පරිපන්නො	117
රථො අකුජනො	120	ලොමහංසාහිසම්භුතො	152
රමෙව	147	ලොහකුම්භියා	79
රසෙසු නානුගිජේකිය්‍ය	183	ලොහිතකකා	71
රගගිරගං	68	ලොහිතමකකිනං	85
රගෙන බ්‍රහ්මච්ඡි වො	157	වට්ඨපරමො	54
රගො	168	වජ්රගන්ධෙන	155
රුජනො වා-පෙ-ආපදසු වා	137	වඤ්චනිකා	53
රුජදණෙකින	123	වඤ්චනිකා සංඝා	153
රුජපොරිසං	83	වණ්ණජ්ජා	45
රුජරථා	125	වණ්ණං	145
රුජා	108	වණ්ණං හණමානං පසංසති	55
රුජාහිනිතා	196	වණ්ණනිහා	84
රුමණෙය්‍යං	74	වණ්ණවනො	153
		වණ්ණණන	78

	පිටියිඛකානි.		පිටියිඛකානි.
වණේණහි	123	විවුණේණකජානානි	85
වණේණා	98	විජානාථ	152
වත්තකොටිසහසානි	15	විජිතාපී	108
වත්තානි කිලියානනි	102	විජ්ජවසානානි	67
වජ්ජිනො	176	විජ්ජා	142
වත්තපතමං	73	විජ්ජමාලි	11
වත්තපතමදාසිකා	73	විජේජාතලනොසු	83
වදය්‍යද්ද	5, 60, 115	විතකකං සමධිත්තාන	200
වදනං වරෙ	67	විතකෙකාපසමෙ රතො	200
වධිත්තා	114	විතථං	70
වනනතං	119	විතතලාහං	106
වනරෙපා	146	විතයං	182
වනෙ කාපිලවත්තවෙ	152	විතයාය සිකෙධියා	181
වන්දිත්තා	74	විනීලකං	84
වමමිකොටුපවිසති	55	විනීලකො	177
වරමෙතං	128	විනොතා	61
වරුණා	155	විනෙයා	113
වලිතං	76	විනෙයා පරිදෙවනං	136
වවකතිත්තාන	152	විනෙයා මවෙජ්ජමලං	144
වසමකුභු	136	විපරිණාමධම්මං	188
වසවතනි	107	විපරිණාමධම්මා	206
වසිභාවො	142	විපසසිතුං	147
වසුතං වාසවො සෙට්ඨො	155	විපාකං	143
වාතානපො සොරෙ	147	විපාකො හිසා	126
වාතෙරිතානි	80	විපුබ්බකං	84
වාදෙ	39	විපුබ්බකජානං	84
වායමනො	83	විපුලා	5
වායො	167	විපුලො	114
වායොගතං	167	විප්පට්ඨජානනි	126
වාරිවහා පුරු	160	විප්පසන්නමනාවිලා	152
වාරුණී	54	විප්පසන්නමනා	5
වාරුණිකං	47	විප්පසන්නො	147
වාරෙහි	210	විප්පසන්නො	201
වාසං කප්පෙති	146	විබ්භනනවිනොතා	197
වාසයෙත්ථ බහුසුසුතෙ	147	විභනොතා	80
විකාලභොජනං	48	විමලං	69
විකාලවිසිඛාවරියානුයොගො	52	විමුච්චිතුං	87
විකිරණී	93	විමුක්තසම්මං විමුක්තමිති	
විභතමලමවෙජ්ජරෙන වෙනසා	43	ඤ්ඤාං ගොති	191
විවිතං	187	විමුක්තනි	142

පිටියකිනි.		පිටියකිනි.	
විමුක්තිපරිපාචනියා	192	වෙණ්ණු දෙවා	155
විමොක්කනතිකසද්ධනවසෙන	34	වෙදනා	203
විරජ්ජුං	87	වෙපවිතති සුවිතති ව	155
විරමොක්කකුච්චං	183	වෙපුලලසා නිවෙසනං	153
විරගධමං	206	වෙපුලො	87
විරගා විමුච්චති	191	වෙපුලො පබ්බතො	85
විරගුපසමෙ	98	වෙය්‍යාවච්චං කරුණති	5
විරජෙති	166	වෙරපපසඬො	54
විරියං ආරභාමි	210	වෙලාමො	12
විරියං ආරභිකුං	215	වෙවණ්ණියං	208
විරුතං	184	වෙය්‍යාමිතතා පඤ්චසකා	153
විලුතං	76	වෙගපථලා	63
විලෙපනං	49	වෙහාසට්ඨං	130
විච්චවකඤ්ඤා	179	වෙහාසයා තෙ වනමජ්ඣපත්තා	154
විච්චො	214	වෙචරියං	50
විච්චමානෙ	107	වොකිණ්ණං කුසුමෙති	69
විච්චාසී සංයෝජනං	206	වොකිණ්ණො	215
විචරෙ	167	වොසාගගරතො	43
විචිධං	70	ව්‍යමනං	71
විචේකං	181	සඋත්තරවජ්ජනි	15
විසමෙ	114	සඋද්දයා	218
විසයො	130	සංයමසා	108
විසවණ්ණිජ්ජා	45	සංයමෙන	72
විසුඤ්චකඤ්ඤා	154	සංයමො	139
විසුචනෙතා තතො තතො	179	සංයෝජනසංගසත්තා	89
විහනෙ තමං සො	202	සංවට්ටමානෙ සුදං	107
විහරති	3	සංවිහාගිනී සකාසා භාගසා	73
විහාරද්දනං	147	සංවුතා	72
විහාරෙ	147	සංවුතො පාතිමොක්කසමි.	171
විගෙසා	168	සංවෙසියමානො	77
විතමච්ඡරු	5	සංවෙසෙතො	79
විතරගෙහ පක්කාමුං	157	සංසවකො නාම	72
විතරගො විතරගසා	22	සකිමපි උභං	79
විනිසාරෙතො	121	සකෙ සරෙ	116
වුච්චති	199	සකෙ දෙවො දෙවාසනෙ	
වුච්චියො	147	නාභිරමති	102
වුසිතං	191	සක්කවච	11
වුසිතවනෙතා	125	සක්කවචං සිප්පපටිග්ගහණෙන	57
වුසිතවා	132	සක්කරෙය්‍ය	100
වෙණ්ණුලො	129	සකෙකසු	148

පිටස්ථිතාති.	පිටස්ථිතාති.
සකෙකා අහොසි	සතඤ්ච බලිපුත්තානං 155
සකඛිධම්මං 182	සතතං 71, 198, 199
සකඛිධම්මං අනීතිහමදසසි 187	සතාරකෙකින වෙනසා
සකාසමුති 67	සමන්තාගතා 162
සබ්බා 160	සති කායගතානසජ්ඣ 171
සගාරවො 195	සති වා උපාදිසෙසෙ 201
සග්ගං 102	සතුලලපකාසිකා 110
සග්ගඤ්ච කමතිට්ඨානං 148	සතො 201
සග්ගමුපෙති 115	සතතකිත්තං 128
සග්ගමුපෙති සානං 50	සතතතනතිං 73
සඛිකියො ගොති පාපසම්මං 106	සතතරතනසමන්තාගතො 108
සඛිකුද්ධො අසංඝං වසෙ 157	සතතසංචට්ටවිට්ටකපො 107
සඛිං උපනිඨිං කලහාගං 136	සතතසහස්සා යකකා භූමිමා
සඛිමුණ්ණිකං 77	කාපිලවත්ථා 152
සඛිං 83	සත්ථකා වාතා 210
සඛිං රතීරොධො 213	සත්ථවණ්ණිජා 45
සඛිගහා එතෙ 61	සත්ථා සමමුඛිභූතො 217
සඛිගහනො 60	සත්ථා පවසනො මිත්තං 116
සඛිසං 68	සත්ථාසං පරිවාරණං 120
සඛිසම්මං සුප්පනිට්ඨිකා 161	සදණ්ඩා 114
සඛිසංඝං අග්ගං මුද්ධොන 147	සදත්ථං 215
සඛිසංඝං වා ගණා වා 97	සදා 72, 116, 181
සඛිසිතො 121	සදා නමස්සමනුසිකෙකති 187
සඛිසො 139	සදා පුඤ්ඤං පවසිති 146, 148
සචෙ සංභාරකො අසංඝං 86	සදා සතො සිකෙක 187
සචෙතිකිත්තවෙ අප්පකා ගොනති 132	සදෙවනෙ 82
සච්චනාමං 71	සද්ධං නිවෙසසෙ 131
සච්චවාදී 47	සද්ධං පටිලහති 103
සච්චසකිං 47	සද්ධම්මං 111
සජ්ජති 118	සද්ධාති 161
සඤ්ඤාතානං 146	සද්ධා බන්ධනි පාඨෙය්‍යං 118
සඤ්ඤා 70	සද්ධාය 11
සද්ධෙවනෙ දෙවනිකායා 156	සද්ධාය සර නිකම්ම 170
සණ්ඨාති වාචාති උපවහයනතා 154	සද්ධාසිකො 130
සතං 111, 182	සද්ධා සංඛු පතිට්ඨිතා 116
සතං ධම්මො දුරන්තයො 113	සද්ධිධම්මිතං 117
සතං සහස්සානං 114	සද්ධො 43
සතකිත්තං 11	සතඤ්චමාරෙ තිස්සො ව 156
සතගුණං 20	සතතං 206
	සතති 136

පිටස්ඛකානි.	පිටස්ඛකානි.
සනතිට්ඨති 167	සබ්බිජ්ජව 111
සනතිපදං 181	සභාගතස්ස චචනං න රුහති 53
සනතිනි නිබ්බුතීං ඤානාං 187	සභාසිලී 91
සනෙත 90	සභොජනො 91
සනෙතාගවෙසබ්බිජ්ජවෙදයනති 125	සමංසලොභිතං 85
සන්චං 111	සමචරියාය 72
සන්ද්‍රවසීකො 83	සමචරියාය සිකති 129
සන්තිවාරා 75	සමජ්ජාභිවරණං 52
සන්තිමපි ඡිත්තනති 84	සමණං 91
සන්තිසිඛකාටකොසු ච 159	සමණජාති 45
සප්පඤ්ඤා 5	සමණව්‍යාභමණා 121
සප්පඤ්ඤා 136	සමනෙතන 25
සප්පතිසෙසා 195	සමධිගයන 126
සඵලා 218	සමධිගයන තිට්ඨති 109
සබ්බං 70	සමනුභාහති 76
සබ්බං නාදාය ගතතබ්බං 128	සමනුභාසති 76
සබ්බං නිකම්පය ගාමියං 128	සමනුසුඤ්ඤති 76
සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා 72	සමන්තා අනුපරියෙය්‍යං 131
සබ්බඤ්ඤානං 34	සමන්තා චතුරො දිසා දඤ්ඤා මානා අට්ඨංසු 153
සබ්බදදෙද 145	සමන්තා-පෙ- 80
සබ්බදා 176	සමපටිනා 71
සබ්බදුක්ඛං උපච්චගුං 82	සමයෙ දායජං නියාදෙනති 57
සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති 112	සමයෙ වොස්සගෙන 59
සබ්බපාණභුතාහිතානුකමපි 47	සමවෙකකිනති 61
සබ්බභවෙ පරිඤ්ඤාය 66	සමාගතා 159
සබ්බසංයොජනකතියං 195	සමාගමම 55
සබ්බසංඛාරොසු 87	සමාදගංසු 150
සබ්බසංඤ්ඤාජනකතියා 87	සමාදිනෙතන 25
සබ්බසිප්පසුතසමයකතාසිනො 58	සමානා මහාසමානා 156
සබ්බාසං වො 112	සමාසෙථ 111
සබ්බෙ ආරඤ්ඤානා 88	සමාහිතො 201, 202
සබ්බෙ උපධි 206	සමිතං 198, 199
සබ්බෙ උපධි අනිච්චා දුක්ඛා 207	සමුද්දං අසුරා සිතා 155
සබ්බෙ විජ්ජනසංඛාමා-පෙ- 158	සමෙත දින්නස්ස 114
සබ්බෙ චෙරොළනාමකා 155	සමොධානං 126
සබ්බෙ සංයොජනා 88	සමපජානො 195, 201
සබ්බි 125	සමපජානො සංඛාති න කසිරා 186
	සමපතති 142

පිටිඨකයානි.		පිටිඨකයානි.	
සමපතියා පරමං සනතිං	207	සවෙ තාදිසකො	106
සමපදා	142	සවෙ මිත්තානි ගන්ති	55
සමපරාසිකා	126	සත්තකඛිත්තුපරමං	87
සමපරායො ව දුග්ගති	115	සසිංච දෙව	74
සමපරායො ව සුග්ගති	116	සහ මච්ඡරියෙන	184
සමපසං අත්තමත්තනො	124	සහවිසතං	49
සමපාදෙත්තුං	218	සහසං අථ සත්තරිං	152
සමපුට්ඨො සමපුට්ඨං පරං	106	සහසං චුහමලොකානං	156
සමබ්‍රහ්මා	82	සහසංයාගිතං	114
සමගතං	59	සහසංයන සමං මිතා	113
සමගතඤ්ච න විනස්සෙය්‍ය	86	සතිරස්සෙඤ්ඤ	91
සමමග්ගතො	148	සා	182
සමමදඤ්ඤ විමුත්තා	125, 132	සාණං	127
සමමදෙව සමාවරෙ	124	සාතනං	112
සමමගුසො	206	සාතාගිරා තිසහසං	153
සමමපපඤ්ඤය	190	සා දකඛිණො දයකතො	
සමමපපඤ්ඤය පසංගි	87	විසුජ්ඣති	22
සමමා	206	සාදුතරං	117
සමමාදිට්ඨිකො	162	සාධිකං විසතියොජ්ජානාති ආභා	69
සමමාදිට්ඨිපුරෙජ්චං	120	සාධු	116
සමමා දුක්ඛකඛයගාමිනියා	43	සාධුසමමතා	121
සමමා ධම්මං පරිචිමංසමානො	202	සාපතෙය්‍යං	127
සමමානතාය	58	සාමං වා කාමෙ පරිජාතිස්සනති	84
සමමාසමබ්‍රහ්මා	46	සාමං වාසිතං	17
සමමිසසමමියො	54	සාමඤ්ඤත්ඤ්ච න පුරයෙ	197
සමමුද්‍රෙහා හිංසමත්තානං	135	සාමඤ්ඤ	131
සමෙමාදතියං	121	සාරත්තා කාමභොගෙසු	126
සමෙමාදි	121	සාරථිව නෙත්තානි ගහෙත්වා	150
සරං කත්තාන හෙරථං	157	සාවකො	74
සරණං ගවෙජ්ජය්‍ය	16	සාවතියං	3
සරණං ගතො	34	සාහසිකා	53
සරණත්ථමුපෙති	68	සිගාලකො ගහපතිපුත්තො	51
සරණමගංසු බුද්ධං	154	සිඛිතිසුචණ්ණං	50
සරිතානි	89	සිනෙගිතානි	89
සරිරං සිව්විකාය ඡබ්බිතං	84	සිපපං සිකාපෙතනි	57
සරො දිඤ්ඤා කලාපංච	106	සිපපඤ්ඤතරං	83
සලොකං හජතෙ සිවං	93	සිරි	118
සවනති සබ්බසි සොතා	88	සිලොකමනුකස්සාමි	152
සවිහුසං	184	සිසිරෙ	147

පිටියිකතානි.		පිටියිකතානි.	
සිතං උණං	147	සුණේමු	71
සිතස්ස පුරකකතො	83	සුතං	2
සිලං	139	සුතං පරියොදපෙනති	60
සිලං යාවජරු	116	සුතවා	191
සිලං රකෙකය්‍ය	105	සුතතා ජාගරිතං සෙය්‍යො	202
සිලං සමාදිසිකා	62	සුකා දුසිතො ඛහුං වාවං සම	
සිලතො න උපවදති	208	ණානං වා බ්‍රාහ්මණානං වා	186
සිලසම්පන්නො	43	සුකාන	178
සිලාණ්	46	සුදන්නා	151
සිලෙසු	72	සුදස්සනා	64
සිහනාදං නදති	212	සුදස්සා	64
සිහාවසලලිනා	152	සුදස්සිනො	64
සුකතකම්මකාරිනො	58	සුඛා	151, 152
සුකකාකරුමහා	156	සුඛාවාසකාසිකානං	149
සුඛං	98, 145	සුඛාවාසා	64
සුඛණො	133	සුතකකිත්තං	133
සුඛත්ථං	147	සුතිම්මිතො භූතපතීව	74
සුඛමාවහාති	117	සුපාපබමෙම	71
සුඛසමුද්‍රයෙ	109	සුපිනං	184
සුඛා	203	සුප්පහානං	133
සුඛාති	105	සුප්පවෙද්දෙන	105
සුඛා භික්කුවෙ වෙදනා		සුමුගවා	156
දුකකතො දට්ඨබ්බා	205	සුභං	69
සුමුද්‍රයාති	50	සුභං රුගුපසංභිතං	171
සුඛෙ	98	සුභකිණ්ණා	63
සුඛෙසිනො	89	සුභතො නං මඤ්ඤති බාලො	177
සුගති	102	සුභො	24
සුගතිං	103	සුමංඛලං	133
සුගතීගමනසංඛාතං	103	සුමාරං	54
සුගතෙ	75	සුමා	69
සුගතො	68	සුමනා රුජකුමාරි	
සුග්ගහිතං ගාභාපෙනති	58	සුමුහුතො	133
සුචිං	159	සුසිට්ඨා මුඛමාවරිසු	133
සුචිහුතෙන	47	සුරං	40
සුචිසු	68	සුරධුතො	92
සුඤ්ඤං	107	සුරමෙරසමජ්ජපමාදට්ඨානං	48
සුඤ්ඤගාරුති	168	සුරියවච්චසා	154
සුඤ්ඤගාරෙ අභිරමාමි	209	සුරියසසුපතිසා දෙවා	155
සුණ්ඛෙති	78	සුරුපතා	141

පිටිබ්බකානි.		පිටිබ්බකානි.	
සුලඛලාහසංඛාතං	104	සො ව සබ්බදදො හොති	
සුවණ්ණවජ්ඣනා	69	යො දදාති උපසංඝං	145
සුවණ්ණතා	141, 142	සො ව හොති අභිජ්ඣාලු	197
සුවණ්ණපුරානි	14	සො ඤාතිධම්මො	161
සුවිජානො	90	සොණඛා	53
සුවිනිතං විනෙනති	57	සොණ්ඩං	92
සුවිහතතං	68	සො නත්ථ පතති	80
සුචුට්ඨිතං	74, 133	සො නත්ථ ලාභී හොති	161
සුසංවිහිතකම්මනතා	58	සොතාපතතිඵල	
සුසංඛගතිතපරිජනා	59	සවජ්ඣිදරියං පටිපනො	20
සුසංඝයානං	141	සොතනිං	46
සුසානසම්මං	178	සොපාග සම්මිං වතං	153
සුසිරං	177	සොමනස්සානි	89
සුසුනාගා	151	සො මම්මස්ස අනතරුයො	209
සුසාරතා	141	සොහං	209
සුසුසාය	57	සවාගතං වත මෙ	74
සුහද	54	හට්ඨං	50
සුචික්ඛා	80	හත්ථං ඡිඤ්ඤානි	80
සෙකඛස්ස	193	හත්ථංචිකං	85
සෙට්ඨසංඛප්පො	129	හත්ථපච්ඡොතිකං	77
සෙති	177	හත්ථපතාපකං	73
සෙතුකාරකා	146	හත්ථසුඛානි	130
සෙදර්ලිකා	177	හත්ථ	45
සෙනං සන්නයතිනා	155	හම්මියං	147
සෙමහඤ්ච	177	හවෙ	203
සෙයෙතා	111	හස්සං	184
සෙයෙතා අයොගුලො භුතො	197	භි	182
සෙට්ඨ අතඤ්ඤාරණං	54	භිරඤ්ඤපුරානි	14
සෙති උදෙසං	92	භිරි	120
සො	52, 74, 202	භිතකාමා	70
සො ඵවරුපං දුතං අද්ධි	12	භිතකාසුපගා	81
සොකුමචේකි	111	භිතවිරියො	199
සොකො	161	භිතෙන	216
සො බො නං පරිජානාති	178	හෙට්ඨිමා දිසා	56
සොවසිනා	114	හෙමජාලවජ්ඣනං	69